МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙУНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОЛОГІЇ І ПРАВА
Кафедра правознавства

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Збірник наукових статей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції м. Житомир, 18 травня 2017 р.

Житомир
Видавець О.О. Євенок
2017

УДК 34(08)
ББК 67
С 91

Рекомендовано Вченою радою Житомирського національного агроекологічного університету (протокол № 12 від 24 травня 2017 р.)

Голова оргкомітету:

Скидан О. В. – ректор Житомирського національного агроекологічного університету, д.е.н., професор.

Члени оргкомітету:

Романчук Л. Д. – проректор з наукової роботи та інноваційного розвитку ЖНАЕУ, д.с.-г.н., професор;

Данкевич Є. М. – декан факультету екології і права ЖНАЕУ, д.е.н., професор;

Ляшенко Р. Д. – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Бондарчук Н. В. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Василенко Л. П. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Німко О. Б. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Савчук Т. – к.ю.н., доцент, Академія управління при Президентові Республіки Білорусь, Білорусь (за згодою);

Анар Рамиз оглы Багиров – к.ю.н., член Президиума Коллегии Адвокатов Азербайджанской Республики, декан факультета адвокатуры Академии Юстиции Азербайджан, г. Баку, Азербайджан (за згодою);

Бучинська А. Й. – к.ю.н., доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Костенко С. О. – к.ю.н., ст. викладач кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Прокопенко І. П. – к.і.н., доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ;

Батюх В. Л. – ст. лаборант кафедри правознавства ЖНАЕУ.

Рецензенти: Іщенко А. В. – професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України;

Ковальський М. Р. – доцент кафедри менеджменту та загальноправових дисциплін Київського Славістичного університету, к.ю.н., доцент.

С 91 **Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі** : Зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 18 травня 2017 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Жит. нац. агроекологічний ун-т. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. – 456 с.

ISBN 978-617-7483-61-7

У збірнику наукових статей розглядаються сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі, які обговорювалися на V Міжнародній науково-практичній конференції в м. Житомирі 18 травня 2017 року.

© Житомирський національний агроекологічний університет, 2017
ISBN 978-617-7483-61-7
© О.О. Євенок, видання, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

«ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА»

«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО»

«ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

ПАРХОМЕНКО Н. М. 18
ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

ТИХОМИРОВ О. Д. 20
ПОРІВНЯЛЬНЕ ДЕРЖАВОЗНАВСТВО: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

КЕЛЬМАН М. С. 23
ПРОБЛЕМИ СУВЕРНІТЕТУ: ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

БАТАНОВ О. В. 27
ПРАВОЗАХИСНИЙ ВИМІР МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА У СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ

РОМАНЮК Н. Й. 30
РОЗШИРЕННЯ ПРАВ СЕЛЯН ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ СЕЛЯНСЬКОЇ РЕФОРМИ 1861 Р.

ОЛІЙНИК А. Ю. 34
КОНСТИТУЦІЙНА СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ У ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

АНАР РАМИЗ ОГЛЫ БАГИРОВ 37
НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРАВА НА ПОЛУЧЕНИЕ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ В ТАКИХ СТРАНАХ МОЛОДОЙ ДЕМОКРАТИИ КАК ПОЛЬША, МОЛДОВА, УКРАИНА, РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕРСПЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ АЗЕРБАЙДЖАН

ЛУГОВСКИЙ С. Г. 39
О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ЗАЩИТЫ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

ЦИГАНЧУК Н. А. 41
РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ – ВИМОГА ЧАСУ

МАКАРЕНКО Л. О. 44
ДІАЛОГ ПРАВОВИХ КУЛЬТУР ЯК ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

МЕЛЬНИЧУК І. А. 46
ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ ГАЛИЧИНИ ЗА ЧАСІВ ПОЛЬСЬКОГО ПАНУВАННЯ (СЕР. XIV ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТ.

СУЛІМЕНКО О. Г. 49
ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ В XIV - XVIII СТОЛІТТІ

ТЕРЕМЦОВА Н. В. 52
ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНИХ РЕФОРМ

РУДНИЦЬКА О. П. 55
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЛЯШЕНКО Р. Д., МАМЧУР С. М. 58
ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ НА СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

ПРОКОПЕНКО І. П. 60
УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ РОСЛИННИЦТВА

СІНІЦЬКИЙ А. Ц. 62
ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ В ХОДІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1648-1676 РОКІВ

БУЧИНСЬКА Т. В. 65
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

КОВАЛЬ І. М. 68
ДЖЕРЕЛА МЕНТАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОЛЯ

ПЛАТОНЕНКО О. С. 70
ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВИХ ЗАБОРОН У РОЗБУДОВІ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

КУЖЕЛЄВ О. М. 72
АУТСОРСИНГ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ

ТЕРЕМЦОВА О. М. 74
АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СТАДІЙ ПРАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УНІТАРНІЙ ДЕРЖАВІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

ДІРОЧКА О. Д. 76
АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИТА НАЦІОНАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

РУШЕВСЬКА І. І. 79
ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА І РЕЗУЛЬТАТ ДІЇ ПРАВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

NIMKO DANYLO 81
HUMAN ENVIRONMENTS IN A CHANGING WORLD: HOW CAN DIFFERENT FORMS OF KNOWLEDGE AND DATA FROM SOCIAL AND NATURAL SCIENCES, HUMANITIES AND THE ARTS BE INTEGRATED IN?

КАЛІСТРАТОВ О. 83
СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ: АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

КРАВЧЕНКО Т. Д. 85
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

РИСЬ В. Г. 88
ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ЕТАПУ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ПОЛІТИКО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

ПЛАТОНЕНКО Д. С. 90
ДЕРЖАВНА КОРПОРАЦІЯ ЯК СУЧАСНА ФОРМА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

МАГАСЬ-ДЕМИДАС Ю. І. 92
ВПЛИВ І СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА ЗАКОНОДАВСТВО РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

ТИШКЕВИЧ О. В. 96
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

ХАМРАЄВА К. М. 98
ЮРИДИЧНА СИЛА ЯК ВЛАСТИВІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

РОШКО В. О. 100
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

СЛЮСАР Т. Ю. 102
МОРАЛЬНА ДЕФОРМАЦІЯ ЮРИСТА

ГАЙЧЕНЯ Ю. С. 105
ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ І ПОЛІТИЧНОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

РОМАНЧУК А. В. 107
ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ В УКРАЇНІ

КУДРА А. В. 109
ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

ВЛАДИКА А. М. 111
КАРАЛЬНА ФУНКЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

КУЗЬМЕНКО І. Я. 113
ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

ЛЕВКІВСЬКА А. І. 115
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ

МАРИНИЧ Ю. М. 117
ПОНЯТТТЯ «АДВОКАТ», ЙОГО СОЦІАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

МАРИНИЧ Ю. М. 119
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

МЕЛЬНИК Я. О. 121
СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОЗНАКА ДЕРЖАВИ

СЕРДЮК Ю. В. 123
ВІДМІННІСТЬ ДЕРЖАВИ ВІД ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА

ІЛЮЧЕНКО А. С. 125
ПРОБЛЕМА ПРАВОРОЗУМІННЯ

РЕМИШЕВСЬКА М. В., КИРИЛЬЧУК Є. В. 126
ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

СТОЦЬКА І. А. 130
ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

КРАВЧУК А. С. 131
ПРОФЕСІОГРАМА ЮРИСКОНСУЛЬТА

МАРЧУК Б. І. 134
ФОРМИ (ДЖЕРЕЛА) ПРАВА У КРАЇНАХ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

ГОРДЄЄВ В. В. 137
ЮРИСТ КОНСУЛЬТАНТ - ЗАХИСНИК НАШИХ ПРАВ

МЕЛЬНИЧЕНКО С. Р. 140
ЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

ЗОРІНА А. С. 142
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ДЕРМАНСЬКА О. В. 144
ФОРМА ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ І НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ

САГАЙДАК Д. 147
ПРАВОВІ АКТИ ГЕТЬМАНЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА В УКРАЇНІ В XVII СТ.

САГАЙДАК Д. 149
САЛІЧНА ПРАВДА, ЯК ОСНОВНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФРАНЦІЇ

САМБОРСЬКА Ю. М. 152
ПІДСТАВИ НАДАННЯ ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ ПРАЦІВНИКАМ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

САМУСЬ І. І. 154
ПРАВОВА СИСТЕМА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

СІНЕЛЬНИКОВА О. В. 158
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ : ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

СТЕПАНЧУК О. В. 161
ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДИСКРИМІНАЦІЇ СТАТІ

ХОМИН О. А. 165
ПРАВОВА ПЕРЕНАТОЛОГІЯ – ПОШУК ТЕМПОРАЛЬНИХ МЕЖ З ЯКИХ ВИНИКАЄ ПРАВО НА ЖИТТЯ

БЛИЩИК Е. С. 167
ЮРИДИЧНА ОСВІТА ТА ЮРИДИЧНІ ПРОФЕСІЇ В АНГЛІЇ

КРАВЧЕНКО І. О. 170
ОБМЕЖЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

ХОМ'ЯЧЕНКО С. І., ЄРЯШОВ Є. К. 173
ПРАВОВИЙ АСПЕКТ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

ЧУГАЄВСЬКА Н. В. 175
ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІОГРАМИ СУДДІВ У ПОЛЬЩІ

КРАВЧУК А. С. 178
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ПУХАЛЬСЬКИЙ А. Е. 180
ХАРТІЯ ІСПАНЦІВ 1945 Р.

ДЕРЕЩУК Б. С. 182
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙНИХ ВИПЛАТ ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

ЛОМАКІН М. В. 185
АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ПОМИЛУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

БУХАНЕВИЧ Т. В. 188
ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ І НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

СОКОЛ Я. В. 191
ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

СЕКЦІЯ 2
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО»
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДЖНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

ДМИТРЕНКО Е. С. 194
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

ЦИМБАЛЮК В. С. 196
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОГО ПРАВА З НАУКОВО-ОСВІТНІМ ПРАВОМ

ЦЕГЕЛЬНИК О. В. 199
К ВОПРОСУ О СИСТЕМЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ И ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ДОГОВОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

ЧЕРНИШ Р. Ф. 203
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ФОРМАТУ «MADE IN UKRAINE»

СТРІЛЬЧУК В. А. 206
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГІЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В МУНІЦИПАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

БУЧИНСЬКА А. Й. 208
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ДІЄВОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ВАСИЛЕНКО Л. П. 211
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

ЧУЛІНДА Л. І. 214
ОБМЕЖЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

ЮШКЕВИЧ О. Г. 216
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ПРИСЯЖНИХ У СУДІ

МИКИТЮК А. А. 218
НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В СХЕМАХ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

АВДЕЕВА Т. В. 222
К ВОПРОСУ О ПОНИМАНИИ УМЫШЛЕННОЙ ФОРМЫ ВИНЫ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ

ДМИТРЕНКО В. Ю. 225
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМИ ВИКОНАННЯ ІПОТЕЧНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

ДЕМБІЦЬКА С. Л. 228
ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВЛАСЮК М. В., КРАСОВСЬКА В. А. 231
«ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ» ТА «НЕДІЙСНІСТЬ ШЛЮБУ»: ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ТА ЇХ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ

КОЛОМІЄЦЬ В. О. 234
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ

ЯКУБОВСЬКИЙ О. О. 237
РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

СОЛОМ'ЯНЧУК Д. 239
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

ШЕВЧУК В. В. 242
ЧИ МАЄ ДИПЛОМАТИЧНИЙ ІМУНІТЕТ АБСОЛЮТНИЙ ХАРАКТЕР?

ХРОБУСТ Б. О. 244
ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ БАНКРУТСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ОЛІЙНИК А. О. 247
ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ЯК ГАРАНТІЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

ЛЯШКОВА М. С. 250
ІНДИВІДУАЛЬНІ ПРИВАТНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

ЛИЛИК І. В. 253
ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

ГОРБАТЮК О. 255
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОФОРМЛЕННЯ СПАДЩИНИ ЗА ЗАКОНОМ В УКРАЇНІ

БІЛОЧЕНКО І. М. 257
АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО В СУДІ: ВИКЛИКИ І ПРОРАХУНКИ

БАРЛІТ А. Ю. 260
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

СТОРОЖУК Г. П. 263
ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

БОНДАРЕНКО П. А. 266
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

ДОВГАЛЮК В. С. 270
МАГАТЕ І УКРАЇНА: ПИТАННЯ ЩОДО АВАРІЇ НА ЧАЕС

ЗАРІЦЬКИЙ О. Ю. 273
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

КАЛЕНЮК В. В. 276
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

КОЗОРІЗ Д. А. 279
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ БІОТЕРОРИЗМУ

ЛІВОНЧИК Ю. А. 281
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

МЕЛЬНИЧЕНКО В. С. 284
ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ УМОВ ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

НАГОРНИЙ Д. В. 286
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ПРОДУКТІВ

НАЗАРЧУК М. С. 287
МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТАМ

НИЖНИК Н. М. 290
СВІТОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЄС У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

САРГАН П. В. 294
ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ

СВИНЦІЦЬКИЙ О. Л. 297
ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

ЧЕРКАВСЬКИЙ В. 300
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

ГЛАВАЦЬКИЙ Р. О. 304
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

БОНДАРЕНКО С. І. 306
ПРАВОВА ДОКТРИНА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

СИТА В. 309
ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ШЛЮБ ТА СІМ'Ю

ШАБАДІНОВА С. Н. 313
КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

КУЗНЄЦОВА О. С. 316
ПРОБЛЕМИ ДОБРОСОВІСНОСТІ ПРИ ВИТРЕБУВАННІ МАЙНА З ЧУЖОГО НЕЗАКОННОГО ВОЛОДІННЯ

ЛЕОН К. О. 318
МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПІВВЛАСНИКА НЕПОДІЛЬНОГО МАЙНА

ВОЙТЕНКО В. Г. 320
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

СКЛІФАСОВСЬКА Ю. В. 323
ПРАВОВА ПРИРОДА ВИМОГИ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

ГРИГОРЯН Г. В. 325
ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ

ЗАБОЛОТНИЙ А. С. 327
ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

ІВАНЮК О. О. 329
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ПОНОВЛЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

КУЧЕВСЬКИЙ В. В. 332
ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН

ТРОХЛІБ М. С. 334
ПРАВОВИЙ ЗВИЧАЙ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

КОЧЕРГА А. 337
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

КЕНДЫШ В. А. 339
ИНСТИТУТ МЕДИАЦИИ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ (БАНКРОТСТВЕ)

КОЧЕРГА А. 342
ПОРЯДОК МЕДІАЦІЇ ПРИ РОЗІРВАННІ ШЛЮБУ

КОЧЕРГА А. 344
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАТУСУ МАЙНОВОГО ПОРУЧИТЕЛЯ

ДЯЧЕНКО Р. П. 347
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

ПШЕНЯЦЬКА Д. О. 350
ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

СЕКЦІЯ 3
«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ».
«КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО»
«КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА»
«ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО»

ЛУК'ЯНЧИКОВ Є. Д. 353
МОРАЛЬНІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ОСВІДУВАННЯ

БАГАЙ Н. О. 356
СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: НАУКОВІ ПІДХОДИ

СКОБЕЛЕВ В. П. 359
НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО СТАТУСА СТОРОН ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА ПО НОВОМУ БЕЛОРУССКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

ДЫЖОВА А. А. 363
ОСОБЕННОСТИ ПРЕСЕЧЕНИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ОБЛАСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ЖИВОТНОГО МИРА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

БОНДАРЧУК Н. В., СТОРОЖУК К. І. 365
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТАЙМШЕРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

КОСТЕНКО С. О. 367
РОЗВИТОК НАУКИ АГРАРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

ШЕВЧЕНКО О. М. 369
ЮРИДИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДЛІТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

САВЧУК Т. А. 373
ПРАВОВОЙ СТАТУС ПРОКУРОРА В ДОСУДЕБНОМ УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

БОРИСЮК Б. В., ШВЕЦЬ В. В. 376
ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЙМАННЯ ПЕРЕДАЧІ РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ. ПРОЕКТ ПОРЯДКУ ПРИЙМАННЯ ПЕРЕДАЧІ

ЗОСІМОВИЧ О. Ю. 379
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ЧИНОВНИКІВ ЗА ПОСАДОВІ ПРОСТУПКИ І ЗЛОЧИНИ ЗГІДНО ІЗ ЗВОДОМ ЗАКОНІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

ПАЛАМАРЧУК С. В. 382
ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ТИМОЩУК О. 386
ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

ІВАНИЦЬКА О. О. 388
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ПРИВЛАСНЕНЬ ТА РОЗТРАТ У ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ

ЯЦКОВСКАЯ Я. С. 390
К ВОПРОСУ О СУЩНОСТИ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ПРАВОМ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

НОГА П. П. 394
ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ВІДБОРУ РЕПРОДУКТИВНИХ КЛІТИН ОСІБ, ЯКІ НАПРАВЛЯЮТЬСЯ В ЗОНУ БОЙОВИХ ДІЙ

ЗАВАДСКАЯ Е. А. 396
РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА НА СУДЕБНУЮ ЗАЩИТУ НА СТАДИИ ВОЗБУЖДЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛУ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ СУДЕ

КАРСЮК Д. С. 399
ПОЛНОМОЧИЯ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИОННЫМ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ

ПОПОВА О. Я. 402
ЖІНОЧА ЗЛОЧИННІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ

ГАВРИЛЮК Т. А. 405
СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СТАТУСА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ПОТЕРПЕВШИХ И СВИДЕТЕЛЕЙ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ

АНЦИФЕРОВА Э. Ю. 408
БОРЬБА С ТЕРРОРИЗМОМ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

КУЛІДА Н. М. 411
СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЇХ ПРИЧИНИ

ЛУЩИК А. М. 413
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАДР

МУСІЙЧУК В. М. 415
СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ БУРШТИНУ-СИРЦЮ

ПРОЗОРЯ А. М. 418
МЕТА, ФУНКЦІЇ ТА ПІДСТАВИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

ХМЕЛЬНИЦЬКА О. Б. 419
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ

ЧЕРНЯВСЬКА В. М. 422
ОСНОВНІ ТА ДОДАТКОВІ ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ

МАЙОРОВ П. В. 424
ЗАКОН «RICO ACT» ЯК СПОСІБ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В США

ЕЙСМОНТ І. В. 427
СЛУЖБОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

ТКАЧУК О. М. 429
ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ПРИЧИНА ЗЛОЧИННОСТІ

ВАСИЛЮК Н. П. 431
ЮРИДИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

КРАВЧУК В. В. 434
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

КРУЧКО А. С. 436
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА АНГЛІЇ ТА США

ЧЕКАН Л. В. 438
ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕРЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ БОРЬБЫ С ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОЙ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

ВОЛОЩУК В. В. 442
АГРАРНЕ ПРАВО ЯК КОМПЛЕКСНА ГАЛУЗЬ ПРАВА

ГЕРАСИМЧУК Є. Р. 444
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

СОРОЧИНСЬКИЙ О. В. 446
ПРАВОВИЙ СТАТУС АГРАРНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

МАМЧУР С. М. 448
ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

СІРИК І. В. 450
СМЕРТНА КАРА: ЗА І ПРОТИ

РОСЕЦЬКА М. В. 452
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

СЕКЦІЯ 1
«ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА»

«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО»

«ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

ПАРХОМЕНКО Н. М.
доктор юридичних наук, професор, учений секретар Інституту держави і праваім. В.М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Налагодження соціального діалогу між суспільством і державою можливе шляхом створення спеціальних механізмів, без яких законодавчі положення часто залишаються декларативними та відбуваються у формі монологу кожної із сторін цього процесу. Суспільно-політична та економічна криза сьогодення є наслідком такого розвитку подій. Адже реальний рівень життя населення в Україні, його добробут і благополуччя дозволяють стверджувати про необхідність пошуку дієвих засобів активізації роботи та посилення впливу інститутів громадянського суспільства на розвиток державотворення і правотворення в Україні.

З точки зору юридичної науки, традиційною формою взаємозв'язку та взаємодії між громадянським суспільством і державною владою є вибори у представницькі органи державної влади. При цьому, реалії сьогодення свідчать про неефективність існуючих у різні часи виборчих систем або необхідність пошуку нових та модернізації, оптимізації існуючих форм. Крім того, взаємодія відбувається у таких правових формах:

1. Участь інститутів громадянського суспільства у нормотворчій діяльності держави, яка забезпечується участю у розробленні та обговоренні проектів нормативно правових актів.

2. Участь інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом: реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення; участі інститутів громадянського суспільства у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку; реалізації права вживати спільно з працівниками правоохоронних органів заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів; участі інститутів громадянського суспільства з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону і т. ін.

3. Участь інститутів громадянського суспільства у правозастосовній діяльності держави, яка забезпечується шляхом: передачі повністю повноважень державних органів; часткової передачі повноважень державних органів; громадського контролю [1].

Зазначені правові форми реалізуються за допомогою відповідних інструментів (засобів). Одним із таких інструментів налагодження взаємодії між органами державної влади та громадянами є Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Реалізація зазначеної постанови має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень [2]. В контексті виконання приписів цього акту, в Україні на виконання обласних програм сприяння розвитку громадянського суспільства, створені і діють спільні консультативно дорадчі органи, громадські ради при обласних державних адміністраціях, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Міністерстві внутрішніх справ, Міністерстві юстиції, Міністерстві оборони та інших міністерствах і центральних органах виконавчої влади.

Як зазначалось, негативним чином впливає на діяльність інститутів громадянського суспільства у сфері забезпечення прав і свобод громадян соціально-економічна нестабільність суспільства, що особливо загострилася в умовах ведення у країні антитерористичної операції; зубожіння широких верств населення та скорочення чисельності середнього класу – основи розвиненого громадянського суспільства, недосконаліть чинного законодавства у сфері захисту прав колективних суб'єктів громадянського суспільства та окремих громадян в суді, порядку їх реєстрації та контролю за їх діяльністю та ін. Крім того, ускладнює ситуацію низький рівень правосвідомості і правової культури пересічних громадян, занижена самооцінка, низький професійний рівень державних службовців та ін.

Крім того, недосконаліть чинного законодавства створює також штучні бар'єри для утворення та діяльності інститутів громадянського суспільства; механізми участі громадськості у формуванні та здійсненні державної політики належним чином не реалізуються; податкове навантаження не стимулює діяльність і розвиток інститутів громадянського суспільства та їх підтримку вітчизняними благодійними організаціями; більшість інститутів громадянського суспільства не має доступу до державної фінансової підтримки та вітчизняної благодійної підтримки; потенціал інститутів громадянського суспільства щодо надання соціальних послуг населенню не використовується [3].

Тому фактично конституційно закріплені можливості впливу громадянського суспільства на процес реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина залишаються декларативними.

Підсумовуючи, зазначимо, що одним із напрямів розв'язання складної суспільно-політичної кризи в країні є сутнісна зміна державного управління. Це, в свою чергу, можливе насамперед шляхом удосконалення Конституції України та чинного законодавства. Наразі, в процесі конституційної модернізації перед законодавцем постало ряд проблем, серед яких налагодження реального, а не декларативного діалогу між інститутами громадянського суспільства і державою є однією з ключових. Удосконалення, насамперед, потребують конституційні

положення щодо закріплення інститутів громадянського суспільства, основ їх взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [4].

Процес удосконалення законодавства передбачає також розробку і прийняття низки нормативно-правових актів, які повинні гарантувати можливість впливу інститутів громадянського суспільства на реалізацію прав і свобод громадян, чітко закріпити конституційні здобутки та завершити процес формування юридичних основ системного забезпечення прав людини в Україні. Потрібен комплекс заходів, спрямованих передусім на створення робочих місць, зростання зайнятості населення, створення гідних умов праці, об'єктивне визначення прожиткового мінімуму та інших соціальних стандартів, утвердження гендерної рівності, реальні зміни в оплаті праці.

Список використаних джерел:

1. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства / Міністерство юстиції України: Роз'яснення від 03.02.2011 р. – [Електронний ресурс]// Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/n001832311.

2. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/9962010-%D0%BF.

3. Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергових заходах з її реалізації. – [Електронний ресурс]// Режим доступу:http://www.president.gov.ua/ru/documents/14621.html.

4. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 березня 2012 року№ 212/2012. – [Електронний ресурс]// Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/212/2012.

ТИХОМИРОВ О. Д.

доктор юридичних наук, професор кафедри теорії держави і права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНЕ ДЕРЖАВОЗНАВСТВО: ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В епоху постмодерна соціально гуманітарним наукам притаманна активізація порівняльних (компаративних) досліджень, зокрема, у сфері державознавства. Так, у юридичній науковій літературі останнім часом все частіше обговорюються питання виокремлення в сфері гуманітарних наук в якості самостійних наукових дисципліни не тільки державознавства, але й порівняльного державознавства. Це викликане тим, що на сьогодні держава як цілісне соціальне явище не є предметом автономної гуманітарної науки, а її властивості вивчаються окремими науковими дисциплінами – юриспруденцією, політологією, соціологією, економічною наукою, психологією, філософією, кратологією та іншими, причому тільки в тих межах, в яких держава входить до їх предмету.

Разом з тим, кожна з цих наук вивчає сучасні держави в притаманних їм аспектах і контекстах, а всі вони у сукупності створюють плюралістичну, різноманітну, «різнокольорову» карту світу держав. Окрім того, використання такими науками компаративного та просторового підходів створює умови для їх не тільки предметної, але й методологічної інтеграції.

В цьому плані для державознавства методологічного значення набуває політична наука, яка не обмежується тільки проведенням порівняльних досліджень або виокремленням порівняльної політології як автономної політичної наукової дисципліни. Загальнонаукове значення має досвід вивчення географічних (просторових) вимірів політики, що здійснюється геополітикою і політичною географією. Саме тому, осмислення еволюції і сучасного стану цих політичних наук в їх єдності та відмінності сприяє інтеграції соціально гуманітарних наук, удосконаленню їх методології, становленню компаративістики як сфери міждисциплінарних досліджень на основі компаративного підходу.

1. Серед політичних наук останнім часом всі частіше як окрема наука виділяється порівняльна політологія, що подібно порівняльному правознавству й іншим компаративним (порівняльним) наукам на постсоціалістичному просторі, ще тільки починає формуватися як автономна галузь національних наук, тоді як в інших країнах вона пройшла досить складний шлях розвитку й у цей час інституалізується, стверджується в такому статусі.

Становлення порівняльної політології відбувається в другій половині XIX сторіччя, коли, спираючись на розробки в галузі застосування порівняльного методу до сфери державного життя, визначаються її предметні, методологічні й теоретичні параметри, у першу чергу, завдяки зусиллям американських політологів, зокрема Ф. Лібера, який став активно застосовувати в політичних дослідженнях історико порівняльний метод. Його починання було підтримано такими дослідниками як Д.Брайсон, Д.Сілей, Э.Фріман, Ф.Поллок й ін.

В США порівняльна політологія стала набувати властивості автономної науки, у її тісному зв'язку як з політологією, так й юридичною наукою. «Традиційному» періоду розвитку порівняльної політології як порівняльного державного управління було властиво: формальність опису, інституціональний підхід, визнання загальної значимості принципів і норм поведінки. Порівняльне державне управління, поряд з американським державним управлінням, публічним правом і політичною теорією, стало однією з основних галузей політичної науки, що було офіційно визнане в 1912 році Американською асоціацією політичної науки. На ньому проблематика порівняльної політології була сконцентрована навколо політичних інститутів: конституція, держава, регіональне й місцеве самоврядування, публічна адміністрація, економічні й соціальні функції управління .

В подальшому суттєве значення для порівняльної політології мала її біхевіоральна парадигма, що орієнтувала дослідників на бачення за формальними інститутами реальних політичних процесів, політичного управління й політичного поведінки, що існували в країнах Західної Європи, Азії, Африки й Латинської Америки, у їх емпіричних характеристиках. Біхевіоральна парадигма акцентувала значимість: порівнянності результатів у політичній поведінці;

емпіричної перевірки отриманих результатів; методів збору й аналізу даних; переходу від нормативної (інституціональної) до емпірично орієнтованої теорії; допустимості ціннісного знання; створення теорії політики на противагу прикладним дослідженням .

Як емпіризм, так й «чиста теоретизація» порівняльної політології сприяли її відриву від динаміки й різноманіття політичних процесів, орієнтації на власні проблеми, що поряд з новими тенденціями в науці й філософії, привели до критичного осмислення існуючих основ порівняльної політології й пошуку нової парадигми, якою стала плюралістична парадигма, для якої притаманно: 1) радикалізація в контексті постмодерністської й феміністської орієнтацій; 2) реанімація історико порівняльної методології в неомарксизмі й неовеберизмі; 3) відновлення за рахунок звернення до нових наукових концепцій, що забезпечують єдність якісного й кількісного досліджень, асиміляції радикального й неоісторичного підходів. До інших характеристик цієї парадигми відносять використання математичних методів аналізу, орієнтацію на порівняння найбільш схожих і несхожих політичних систем, досягнення еквівалентності порівнянь, порівняльне дослідження нових процесів перехідних, конфліктів, інтеграції, глобалізації, ідентифікації й ін.

2. Своєрідною й у той же час подібною з іншими компаративними науками є «доля» геополітики, якій, у силу її внутрішньої плюралистичності, властиво й різноманіття визначень, що відображають її суть, місце в системі політичної науки. Так, Р. Челлен, який вперше ввів у науковий оборот термін «геополітика», уважав її доктриною, що розглядає державу як географічний організм або просторовий феномен, що для свого існування в розділеному територіальному світі повинне відвойовувати нові простори силою зброї [1, с. 2] . Одним з найбільше цитованих її визначень є таке: «Геополітика є наука про відносини землі й політичних процесів. Вона ґрунтується на широкому фундаменті географії, насамперед географії політичної, котра є наукою про політичні організми в просторі й про їхню структуру. Більш того, геополітика має на меті забезпечити належними інструкціями політичні дії й визначити напрямок політичного життя в цілому. Тим самим геополітика стає «мистецтвом … керівництва практичною політикою. Геополітика – це географічний розум держави» [2, с. 17]. Іншими авторами геополітика також визначається виходячи зі зв'язку держави й простору, залежності політики від землі, у тім або іншому ступені зв'язуючи її з політичною географією (О. Маулль, К. Хаусхофер, Э. Обст, Г. Лаутензах, Л. Кристоф, Г. Маккіндер та ін.). Різноманіття розумінь геополітики й політичної географії за критерієм співвідношення простору й політики зводиться в літературі до двох концептуалізацій: геполітика простір розглядає з погляду політики, а політична географія політику з погляду простору [2, с. 1920].

3. Політична географія має багато спільного як з геополітикою, так і політичної регіоналістикою. У них загальні витоки, «невизнаність» офіційною наукою, «нерозвиненість» у науковому просторі постсоціалістичних країн, плюралізм методології й відсутність єдиної концептуалізації. Раніше вже відзначалося, що розрізнення геополітики й політичної географії здійснюється по різниці поглядів на співвідношення «політики» й «простору». На відміну від геополітики політична географія, концентрується у фокусі «політичних аспектів

простору», тоді як геополітика – «просторових аспектів політики», внаслідок чого вони входять у різні предметні комплекси: політична географії – у комплекс, створений на основі географії, геополітика – політики. Період виникнення й становлення політична географія й геополітика пройшли спільно, нерозривно досліджуючи проблему взаємозв'язку політики й простору, лише тоді, коли геополітику стали розвивати політики й політологи, а політичну географію – географи, стала простежуватися їхня диференціація. В 6070х роках минулого сторіччя, з появою робіт таких американських географів як Р. Хартшорн [3] , С. Коєн і Л. Розенталь[4] намітилося відокремлення політичної географії як науки орієнтованої на вивчення, у тому числі порівняльне, держав у розрізі диференціації простору по державних кордонах, юридичним чином оформленим. Австралійський географ Д. Прескотт відносив до предмета політичної географії географічні фактори й географічні наслідки політичних рішень [5] , а І. М. Маергойз запропонував розглядати її як особливу географічну науку, що вивчає територіальне розміщення політичних сил [6].

Певну активізацію в політико географічні дослідження внесла політична регіоналістика, що, однак, також прагне виділитися в окрему науку в якості субдисципліни політології. Примітно й те, що на відміну від порівняльної політології, навіть при плюралізмі концепцій і методології ні геополітика, ні політична географія не «сходять» як багато інших соціально гуманітарних наук до компаративізму, що пов'язано, знову таки, з домінуванням у них політичних, а не географічних аспектів.

Список використаних джерел.

1. Kjellen R. Die politishe des Weltkrieges. Lpz. 1916.

2. Тихонравов Ю.В. Геополитика/Учебное пособие.- М.:ЗАО «Бизнес школа «Интел Синтез», 1998.

3. Хартшорн Р. Политическая география//Американская география/Под. ред. Н.Н.Баранского.- М.,1957.

4. Cohen S.B., Rosenthal C.D. A geographical model for political systems analysis//Geographical Review. 1971. Vol.61. № 1. P.531.

5. Prescott J.R.V. Political Geography. London. 1972.

6. Маергойз И.М. Некоторые вопросы политикогеографического изучения капиталистических стран// Вопросы экономической и политической географии зарубежных стран.- М.,1971. Вып.1.- С.33–50

КЕЛЬМАН М. С.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та філософії права ННІПП Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ СУВЕРНІТЕТУ: ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Пропонуємо відштовхуватися від тієї різниці, яку політологія вбачає у слабкій, занепалій та сильній державах. Її критичне переосмислення призводить до того, що нині слабкість держави доцільніше розглядати як її неспроможність. Тут потрібно розуміти, які можливості держава має або не має, міру, якою вона щось може чи не може зробити поряд з іншими суб або наднаціональними

гравцями. Мова йде про незалежні громадські об'єднання, різні міжнародні організації, з якими певна держава ділить або змушена ділити свій суверенітет та багато різних функцій, що зазвичай асоціюються з нею. Недостатньо просто сказати, що держава слабка, коли вона не здатна забезпечувати певні царини життя на такому рівні, як очікують від сучасної західної країни. Нині доволі багато країн світу політично контролюють тільки частину своєї території і населення, надають державні послуги й можуть захистити лише частину власних громадян чи якусь їх групу. Буває й так, що держава контролює кордони, але не монетарну та фіскальну системи, як це відбувається в Греції, де вони перебувають під контролем МВФ, Європейський центробанк та ЄС. В Афганістані частина населення і території перебуває під владою «Талібану». У Туреччині дефакто частина території під владою Курдської робітничої партії, потужного сепаратистського руху, який ставить під питання її суверенітет. Більшість африканських країн контролюють свої кордони, політику та населення також лише частково.

Обмежені можливості держави або державні функції вказують на той факт, що державне управління на згаданих теренах відбувається за участю й інших гравців. Це можуть бути міжнародні організації, приватні ініціативи, якот НГО, які надають багато сервісів у різних куточках планети, мультинаціональні корпорації, польові командири, приватні армії чи ополчення, як у багатьох африканських країнах. Останні вимагають плати, але взамін забезпечують захист як бізнесу, так і населення. Таким чином, складається ситуація, коли держава ділить свою владу й повноваження з іншими гравцями. Отже, маємо визнати, що більшість країн світу так чи інакше живуть нині в умовах фрагментарного суверенітету?

У такому стані нині перебуває більшість суспільств і держав, тому що всі дивляться й хочуть жити так, як живе щонайбільше десяток розвинених країн світу. Не варто запитувати, добре це чи погано. Доцільніше поцікавитися: а з чим конкретно в цьому разі ми маємо справу й чому суверенітет наших держав є частковим, фрагментарним? У випадку країн Західної та Центральної Європи їхній суверенітет є неповним через те, що вони передали його частину наднаціональному керівному органові, об'єднавшись у ЄС. Але така часткова втрата суверенітету не має нічого спільного з його фрагментацією через диктат МВФ та інших міжнародних організацій, які можуть нав'язувати державі певні дії. Гравцями субнаціонального рівня є НГО, що займаються своєрідним аутсорсингом державних послуг, або польові командири, які контролюють частину території або населення.

Необхідно зрозуміти динаміку та способи обмеження державності й державного суверенітету, тобто те, які з них є цілковито новими, а які наслідком правового плюралізму, коли на одній і тій самій території діяло різноманіття законів. Це те, що свого часу відбувалося в колоніальній Африці чи Індії і було детально описане соціальними антропологами. Завдяки цим описам можна зрозуміти, чим множинність законів відрізняється від державної монополії на уніфіковане законодавство та право вдаватися до сили.

Цілком очевидно, що в модерній системі державності, до якої, як усі розуміють, прямує весь світ, відбуваються зрушення. У класичній теорії

модернізації 1960х років був такий пункт, що всі країни світу (навіть комуністичні) рано чи пізно досягнуть такого рівня розвитку, як Німеччина, Франція або США. Згідно з цією теорією решта світу з часом мала бути такою самою, як Європа, тобто Старий світ. Цього несталося. Натомість виявилося, що держави мають ще діячів недержавного сектору, які впливають на події в них. Їхню роль можна оцінювати по-різному.

Очевидно, що польові командири й приватні армії — це величезна проблема. Водночас хочемо запитати: а чи добре те, що держави діляться своїм суверенітетоміз МВФ чи НГО, для їхніх громадян? Нам такне здається. Не все просто й з НГО, що надають послуги населенню, які мала б надавати держава. Кому ці недержавні організації та міжнародні агентства підзвітні? Керівництво держави так чи інакше підзвітне своїм громадянам, котрі його обрали. А ось підзвітність МВФ чи Європейського центробанку громадянам країн, яким вони диктують свої умови, є вельми проблематичною. Як і підзвітність НГО громадянам, котрим вони надають послуги. Громадянин має право отримати від своєї держави певний перелік послуг, які остання може надати в разі, якщо повноцінно функціонує. НГО це недержавні, приватні організації, неприбуткові, які опікуються здебільшого питаннями освіти та охорони здоров'я. Але ж їх не обирають, вони закриті для публічних перевірок, мають справу із закордонними фінансовими дотаціями. Питання в тому, яким чином громадяни можуть вимагати від них прозорості та підзвітності.

Звичайно, аргументом є те, що краще вже нехай послуги надають НГО, ніж узагалі ніхто. У цьому сенсі діяльність НГО національного рівня є прозорішою, ніж міжнаціональних, як от благодійна фундація Білла Гейтса чи інші приватні доброчинні організації, які борються з малярією чи надають медичну допомогу хворим на ВІЛ/СНІД, бо держава з різних причин не здатна цього робити. Але ж підвішеними лишаються питання прозорості НГО та їхньої залежності від закордонної фінансової допомоги. Якщо ми все ж таки визнаємо, що багато країн не можуть повністю забезпечувати своїх громадян усім тим, чим повинна забезпечувати держава, і що надання принаймні частини державних послуг беруть на себе НГО, дістаємо низку нових проблем. Це дійсність, в основі якої ідея про те, що держава сьогодні має припинити обслуговувати своїх громадян, передати надання частини послуг приватним виконавцям, які є ефективнішими й коштують дешевше. Таким чином, логічним кроком країн, що лібералізуються, є приватизація сфери надання державних послуг.

Чи можемо говорити про фрагментацію державних суверенітетів у нинішньому світі як певне перехідне, скороминуще явище?

Переконані, що це, не, тимчасовий збіг обставин. Цілком можливо, що навіть у найближчому майбутньому збільшиться кількість і різноманіття приватних, позадержавних гравців, які обмежать державний суверенітет за багатьма параметрами. Наслідки цього для дотримання прав громадян і підзвітності, прозорості демократичного врядування є надзвичайно негативними. На жаль, ми недостатньо серйозно ставимося до ситуації, у яку потрапили. Для громадян тієї чи іншої держави майже неможливо домогтися підзвітності тих, кого вони не обирали й кого не можуть ретельно перевірити. Політиків вони обирають, а на інші гілки влади, які не обирають, як-от поліція, впливають через

доступ до інформації про їхню діяльність. Натомість із недержавними гравцями це практично нереально. Як побудувати такі інституційні й правові механізми, щоб вони хоч якось були підзвітними, наразі не зрозуміло. Усе це підриває розвиток демократичного врядування у світі.

Власне, маємо такий парадокс: з одного боку, поширення формальної демократії, а з другого — збільшення кількості нелегітимних із погляду демократії гравців, які своєю діяльністю порушують основи демократії. Але практично всі ми залежимо від них, бо так чи інакше споживаємо послуги, які вони надають. У багатьох країнах від місцевого військового ватажка, від його настрою банально залежить, захистить він населення, життя і статки людей чи ні.

На контрольованих «ІДІЛ», «Талібаном», сепаратистами на Сході України територіях, держава як гравець, що захищає своїх громадян, не діє. Чи належать вони до згаданої групи локальних військових ватажків як одна з тих фракцій, що безпосередньо впливають на фрагментацію державних суверенітетів?

На обпаленому війною Сході України ситуація така сама, як на Близькому Сході чи в контрольованих маоїстами центральних районах Індії. Річ у тім, що всі вони перебувають між двох озброєних сил, яким так чи інакше мають доводити свою лояльність і щоразу розвіювати підозри в тому, що працюють на благо однієї сторони конфлікту проти іншої. Знаєте, у ситуації військового конфлікту чи громадянської війни неможливо зберігати нейтралітет і далі жити так, ніби нічого не відбувається, бо осколкам снарядів усе одно, у кого влучати. «ІДІЛ» і «Талібан» є втіленням негромадянського суспільства. Такі організації є недержавними й неринковими, але хочуть набути функцій держави. У цьому сенсі вони відрізняються від НГО. На нашу думку, це антисуспільні організації, тому що нехтують правами людини, демократичними практиками. Вони також можуть бути третім сектором, але з громадянським суспільством аж ніяк не перетинаються. «ІДІЛ» і «Талібан» — наднаціональні суб'єкти, бо ці організації претендують на створення ісламістських державна території кількох країн Близького Сходу та Середньої Азії.

Підсумовуючи зазначимо що, в умовах збільшення кількості недержавних суб'єктів, коли державні суверенітети втрачають свою монолітність, потрібно зважати на поширення бідності, збільшення прірви між багатими та бідними як усередині суспільства, так і між суспільствами. Разом із рівнем бідності зростає загроза застосування агресії, що частково пов'язана з бідністю. Хоча зараз по всьому світу точаться війни, які безпосередньо не пов'язані з цим питанням, зокрема в Україні та Сирії. Це радше геополітично забарвлені конфлікти, у яких не йдеться про нерівність. Від характеру війни не змінюється її суть: геополітичні амбіції розв'язують збройні конфлікти, які ставлять під удар цілі народи й країни, і це лише збільшує градус насильства.

Те, що відбувається нині у світі, не можна назвати поверненням до середньовіччя чи до феодалізму. Це радше повернення до імперіалізму та колоніалізму в їхніх нових формах.

Список використаних джерел:

1. Лубчан В. Що загрожує суверенітету України? / В. Лубчан. – Газета «День» №74, 2012.

2. Кельман М. Загальна теорії держави і права: підручний / М. Кельман. – К.: Кондор – Видавництво. 2016. – 716 с.

3. Байдін Ю.В. Державний суверенітет і його межі в умовах європейської інтеграції, питання теорії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук:12.00.01. / Ю.В. Байдін; Нац. унт «Юрид. академ. України імені Ярослава Мудрого». – Х., 2012. – 20 с.

4. Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретикоправова модель: монографія / Л.Р. Наливайко. – Х.: Право, 2009. – 600 с.

5. Національний суверенітет України в умовах глобалізації: Національна доповідь. – К.: Парламентське видво, 2011. – 112 с.

БАТАНОВ О. В.

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПРАВОЗАХИСНИЙ ВИМІР МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА У СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ

Визнання наприкінці XX – початку XXI ст. ст. на міжнародному рівні місцевого самоврядування як основи будь-якого демократичного ладу, з одного боку, значною мірою посилило тенденцію глобалізації доктрини місцевого самоврядування та муніципального права, яка особливо рельєфно спостерігається у сучасних євроінтеграційних процесах, та, з іншого боку, вкотре засвідчило той факт, що більшість прав людини реалізується та, переважною мірою, захищається на локальному рівні.

Так, наприклад, у Рекомендації Конгресу місцевих і регіональних влад Європи 280(2010) про роль місцевих і регіональних органів влади в дотриманні прав людини від 19 жовтня 2011 р. зазначається, що демократія і права людини є взаємозалежними, причому демократія, в тому числі на місцевому та регіональному рівні, не може існувати без безумовного дотримання прав людини. У цьому ж документі закріплено, що, по-перше, місцеві і регіональні органи влади повинні виконувати ті обов'язки, пов'язані з правами людини, які випливають з міжнародних зобов'язань держав-членів, при цьому тільки в рамках своїх місцевих/регіональних повноважень; по-друге, місцеві та регіональні органи влади є не тільки представниками центрального уряду – вони забезпечують права людини одночасно з тим, як вони здійснюють місцеве самоврядування; по-третє, ефективне управління є таким управлінням, яке засноване на дотриманні прав, при цьому виконання обов'язків, пов'язаних з правами людини, є тим викликом, подолання якого може зміцнити демократію на місцевому рівні; по-четверте, необхідно забезпечувати, щоб місцевим і регіональним органам влади виділялися такі фінансові ресурси, рівень яких дозволить цим органам влади належним чином дотримуватися прав людини і при цьому розглядати і розвивати свою власну діяльність для дотримання цих прав; по-п'яте, необхідно залучати представників місцевих і регіональних органів влади до підготовки національних стратегій, політики та індикаторів в галузі прав людини для того, щоб

використовувати їх внесок і прагнути усвідомлення ними відповідальності щодо дотримання прав людини; по-шосте, необхідно заохочувати місцеві і регіональні органи влади до того, щоб сприяти дотриманню прав людини через ініціативи просвітницького характеру, а також завдяки здійсненню місцевих і регіональних планів дій; по-сьоме, необхідно сприяти створенню незалежних механізмів розгляду скарг на місцевому та регіональному рівні, і, зокрема, створювати незалежні органи, такі як місцеві чи регіональні омбудсмени або уповноважені, здатні знайти відповіді в тих випадках, коли права людини повною мірою не дотримуються, зокрема, при наданні публічних послуг на місцевому рівні тощо.

Доволі рельєфно ілюструє проблему реалізації права на участь у місцевому самоврядуванні в умовах глобалізації екстраполяція на локальний рівень загальновизнаного у сучасному світі принципу рівності чоловіка та жінки. Так, країни-учасники Декларації про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті (ГА ООН, 9 червня 2001 р.), вважаючи за необхідне за допомогою відповідних механізмів забезпечити щоб жінки відігравали ефективну роль у прийнятті рішень місцевими органами влади (п. 39), заявили про свою дотриманість меті забезпечення гендерної рівності у розвитку населених пунктів та сповнені рішучості підтримувати гендерну рівність та розширення можливостей жінок у якості ефективних способів боротьби з бідністю та стимулювання розвитку населених пунктів, які будуть по справжньому стійкими. «Ми далі беремо на себе зобов'язання формулювати та зміцнювати політику та практику забезпечення повної та рівноправної участі жінок у плануванні населених пунктів та прийнятті рішень», – зазначалося у Декларації.

У гендерному вимірі існування та перспективного розвитку місцевого самоврядування з позиції міжнародних муніципальних стандартів колосальне значення набувають положення Всесвітньої декларації Міжнародного союзу місцевих органів влади про роль жінки у місцевому самоврядуванні (Зімбабве. 1998 р.). Так, у частині 10 цього документу закріплено, що система місцевого управління займає унікальне положення з точки зору сприяння боротьбі за гендерну рівність на глобальному рівні та може зробити серйозний вплив на положення жінок та ситуація в галузі гендерної рівності в усьому світі; представляє собою рівень керівництва, найбільш близький до громадян, діючи у якості надання послуг та працедавця. У частині 12 документу вказується й наступний мотив розробки цього документу: «з метою утворення стійких, заснованих на принципах рівноправ'я та демократії місцевих органів управління, де б жінки і чоловіки мали рівний доступ до процесу прийняття рішень, рівний доступ до послуг і рівний статус в процесі надання цих послуг, гендерна проблематика має бути включеною у всі сфери директивної й управлінської діяльності місцевих органів управління».

Важливою є роль місцевого самоврядування у реалізації та захисті прав осіб з особливими потребами. Так, одними з мотивів прийняття Конвенції про права осіб з інвалідністю (ГА ООН, 13 грудня 2006 р.), стало розуміння того, що інвалідність – це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими, а також визнання цінного

нинішнього і потенційного внеску осіб з інвалідністю у загальний добробут і багатоманітність їхніх місцевих товариств і ту обставину, що сприяння повному здійсненню особами з інвалідністю своїх прав людини та основоположних свобод, а також повноцінній участі осіб з інвалідністю дасть змогу зміцнити в них почуття причетності й досягти значних успіхів у людському, соціальному та економічному розвитку суспільства та викоріненні бідності (Преамбула).

Відповідно до ст. 19 цього документу, яка має назву «Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої спільноти», держави-учасниці цієї Конвенції визнають рівне право всіх осіб з інвалідністю жити у звичайних місцях проживання, коли варіанти вибору є рівними з іншими людьми, і вживають ефективних і належних заходів для того, щоб сприяти повній реалізації особами з інвалідністю цього права та повному включенню й залученню їх до місцевої спільноти, зокрема забезпечуючи, щоб: a) особи з інвалідністю мали можливість вибирати нарівні з іншими людьми своє місце проживання й те, де й з ким проживати, і не були зобов'язані проживати в якихось визначених житлових умовах; b) особи з інвалідністю мали доступ до різного роду послуг, що надаються вдома, за місцем проживання, та інших допоміжних послуг на базі місцевої спільноти, зокрема персональної допомоги, необхідної для підтримки життя в місцевій спільноті й включення до неї, та з метою недопущення ізоляції або сегрегації від місцевої спільноти; c) послуги та об'єкти колективного користування, призначені для населення в цілому, були рівною мірою доступні для осіб з інвалідністю і відповідали їхнім потребам.

Правозахисний вимір у сфері місцевого самоврядування доволі рельєфно ілюструє стан реалізації прав сексуальних меншин. Ця проблема є однією з найбільш складних, суперечливих та таких, які вкрай неоднозначно сприймаються та вирішуються у сучасному світі. Попри те, що майже усе XX ст. пройшло під прапором боротьби сексуальних меншин за свої права, й сьогодні залишається чимало проблем у даній сфері. Враховуючи, що права людини за ознаками сексуальної ідентичності переважною мірою порушуються саме на локальному рівні: адже життєвим простором існування цієї категорії людей є, насамперед, територіальна громада, – питання прав сексуальних меншин об'єктивно може розглядатися і в аспекті формування та реалізації муніципальних прав людини. Свідченням тому є, зокрема, позиція Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, який звернув увагу на необхідність подолання проблеми дискримінації сексуальних меншин. Відповідно до позиції даної установи, гомофобні інциденти у ряді держав-членів свідчать не тільки про систематичні порушення основних прав ЛГБТ, а і показують, що в багатьох випадках органи влади, на які покладено позитивний обов'язок захисту громадян від дискримінації, фактично заохочують несправедливість та сприяють неправомірному обмеженню прав. Досвід організації та проведення Маршів рівності у Києві та Одесі у 2016 році є тому підтвердженням.

На запобігання та протидію дискримінації у державах-членах Ради Європи Конгресом було прийнято Рекомендацію 211 (2007) «Про свободу зборів і висловлювання думок для лесбійок, геїв, бісексуалів і трансгендерних осіб». Враховуючи, що свобода вираження думки і свобода зборів є ядром демократичного суспільства і що роль влади у захисті цих прав є

фундаментальною, Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи запропонував модель імплементації цих прав на місцевому рівні держав-членів без дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Як зазначається у даних Рекомендаціях, право висловлювати думку та виражати свою ідентичність з іншими людьми є невід'ємною частиною толерантності – принципу захисту різноманітності суспільства шляхом вільного обміну ідеями, які можуть привести до збагачення на рівні індивіда та суспільства. Ці свободи, природно, несуть з собою певні обов'язки і відповідальність і, тому, як держава, так і регіональні або місцеві органи можуть встановлювати обмеження тільки там, де вони передбачені законом. Беручи до уваги, що свобода слова і зібрань лежить в основі демократичного суспільства, а також те, що роль місцевої влади в підтримці цих прав має основоположне значення, Конгрес місцевих і регіональних влад здійснив огляд реалізації цих прав на місцевому рівні по всій Європі та рекомендував країнам-членам Ради Європи забезпечити, щоб вони публічно виступали проти дискримінації за ознакою належності до сексуальних меншин; здійснювали заходи щодо боротьби з пропагандою ненависті на даному ґрунті, з усією строгістю розслідували усі випадки насильства або розпалювання ненависті щодо ЛГБТ, визначали, чи є ці дії дискримінацією або гомофобією, можливо, зіграли певну роль у вчиненні злочину, забезпечували судове переслідування винних; в разі необхідності здійснювали позитивні заходи відповідно до вимог Європейського суду з прав людини; щоб гарантувати реалізацію свободи зібрань і висловлювання як на державному, так і місцевому та регіональному рівнях; забезпечували можливості ЛГБТ-груп проводити консультації при реформуванні будь-якого з вищевказаних заходів з точки зору взаємної вигоди всіх зацікавлених сторін і розвивали дух співпраці, а не конфронтації. Конгрес звернув увагу на те, щоб усі місцеві влади були в курсі всіх нових законодавчих норм і відповідного прецедентного права, що стосується свободи зібрань і висловлення думок і анти дискримінаційних заходів. На думку Конгресу, надання фінансової або іншої підтримки з боку місцевої влади організаторам заходів ЛГБТ-спільноти має бути забезпечене в рівній мірі щодо всіх подібних груп, при цьому не повинно бути ніяких законодавчих заборон місцевим органам влади, які надають допомогу або рекламують події ЛГБТ-спільноти тощо.

Зазначені приклади значною мірою вказують на місце та роль місцевого самоврядування у процесах глобалізації, міжнародної міждержавної інтеграції та формування сучасного конституційного гуманітарного права. Муніципальні права людини та дієздатне місцеве самоврядування є одним з тих атрибутів сучасного конституціоналізму та соціально-правової демократичної державності, що, у контексті європейського вектору розвитку української держави, вимагає свого усебічного конституювання та інституціоналізації на принципах гуманізму, людського виміру публічної влади та верховенства права.

РОМАНЮК Н. Й.
доктор історичних наук, професор ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ СЕЛЯН ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ СЕЛЯНСЬКОЇ РЕФОРМИ 1861 Р.

Реформа 1861 р. внесла докорінні зміни у правове становище найбільш чисельної частини тогочасного суспільства – селянства, що в подальшому сприяло розвитку підприємництва в селянських господарствах. Селяни, які вийшли з кріпосної залежності, переставали бути власністю поміщика, оголошувались «вільними сільськими обивателями» і отримували певні громадянські права. Селяни одержали право утворювати органи сільського і волосного самоврядування, брати участь у сходах, в ухваленні мирських приговорів, у виборах громадських посад, а також право бути обраними. Законодавство передбачало права селян і у судочинстві: вони одержували право подавати позови, відповідати в суді, виступати як представники сторін. Зокрема, у «Загальному положенні» селянам надавалося право: 1) здійснювати торгівлю, відкривати промислові підприємства, виготовляти ремісничі вироби і збувати їх на ринках (Ст. 23); 2) набувати у власність нерухоме і рухоме майно і розпоряджатися ним на власний розсуд (Ст. 33); 3) розпоряджатися викупленими садибами і польовими землями на власний розсуд (Ст. 37); 4) подавати скарги на сільських і волосних посадових осіб мировому посереднику [1].

Селянам земля надавалася у безстрокове користування відповідно до розмірів, встановлених «Місцевими положеннями». Розміри польового наділу і повинностей фіксувалися в уставних грамотах, які складалися поміщиками. Селянам надавалося право викупу садиби і, за згодою поміщика, польового наділу. І лише після викупу земельних наділів вони ставали «селянами власниками», а до того вважалися «тимчасово зобов'язаними». Земельні присадибні та польові ділянки, якими вони користувалися, залишалися власністю поміщика. Права відмовитися від них селяни не мали. Положення 1861 р. закріпили на весь період тимчасово зобов'язаного стану (він продовжувався від 2 до 9 років, а в деяких місцевостях до 1883 р.) виконання селянами за користування земельними ділянками важких для них повинностей – оброку та панщини на користь поміщика. Формально поміщик уже не розпоряджався кріпаками, але насправді селяни до викупу земельної ділянки залежали від поміщика. Такі правові основи не створювали достатніх умов для підприємництва селян.

Залежність селян від поміщиків після реформи 1861 р. та непосильна для більшості селян сума викупу землі, гальмували розвиток їх підприємницької діяльності, про що свідчать чисельні архівні джерела. Зокрема, справа «Про викуп селянами с. Великого Браталова Житомирського повіту землі у поміщика А. Піотровського». Вона є типовою для більшості населених пунктів Волинської губернії за складом і змістом документів. Найважливішим з них є «Уставна грамота», що складалася з двох окремих частин: Подвірного списку домогосподарів та Грамоти. Остання має п'ять розділів: «Местность», «Состав крестьянского общества», «Поземельное устройство крестьян», «Повинности крестьян за отведенные им в пользование угодия», «Добавочные статьи». Так, у IV розділі містяться відомості про повинності селян за викуплену землю на

користь поміщика, сума оброку, кількість робочих днів тощо. У Подвірному списку, крім імен та прізвищ домогосподарів, зазначена також кількість землі, переданої в їхнє користування, грошовий оброк та викупна сума за наділ [2, арк. 1524]. Підсумкові результати селянської реформи по с. Великий Браталів містяться у «Викупному акті». Остаточному викупу підлягало 441 дес. 2316 сажнів. У середньому на двір припадало по 6 дес. Викупна сума становила 685 руб. 29 коп. за всю кількість землі [2, арк. 100].

Реформа проводилась за рахунок селян, які мусили сплатити поміщикам викуп. Оскільки селяни не могли одразу сплатити всю суму, то посередником між селянами та поміщиками виступала держава. Вона сплачувала поміщикам викупні платежі, а селянам надала позику на 49 років, яку вони повинні були погашати щорічними викупними платежами, внаслідок чого царська казна ще й отримала прибуток. Як свідчать документи, селянська реформа 1861 р. з її правилом обов'язкового викупу землі виявила невідповідність прибутковості селянських наділів і суми викупних платежів, які були значно більші. І постійно наростаюча сума недоїмок зі сплати викупних платежів призводила часто до розорення селянських господарств. Уряд дещо полегшив умови викупу земельних наділів лише в губерніях Південно Західного краю. У липні 1863 р. було видано закон, який змушував правобережних поміщиків (ними були в основному поляки) припинити тимчасові зобов'язання селян і перевести їх у стан власників до 1 вересня 1863 р. Вводився обов'язковий викуп наділів, а сума викупних платежів встановлювалася на 20 % меншою, ніж передбачалася законодавчими актами і визначалася раніше уставними грамотами [3]. При встановленні наділів уряд виходив з інвентарних правил 1847–1848 рр. У результаті селяни Київської, Волинської та Подільської губерній одержали наділи дещо більші, ніж вони мали до 1861 р. Такі умови проведення реформи у цьому регіоні були зумовлені політичною ситуацією в зв'язку з польським повстанням 1863 р. і царський уряд намагався привернути на свій бік місцевих селян, послабити антидержавні настрої серед них. У 1861 р. на Правобережній Україні 89,2 % поміщицьких маєтків належали польським поміщикам, в яких було зосереджено 84,8 % кріпаків [4, с. 25]. Після придушення польського повстання 1863 р. земельна власність поляків помітно зменшилась.

Реформа 1861 р., скасувавши кріпосне право, відкрила, з одного боку, шлях до прискореного розвитку сільського господарства, з другого – не зняла усіх перешкод на шляху до створення підприємливого господаря на селі в особі селянина. Українське селянство, яке становило переважаючу частину населення, було неспроможним у повній мірі реалізувати надане йому право – зайнятися підприємницькою діяльністю. Основними перешкодами були малоземелля, нестача реманенту, тяглової сили і бідність. Із загальної кількості 2 476 832 ревізьких душ* колишніх поміщицьких селян України лише 149 873, або 6,1 %, одержали земельні наділи більше 5 дес. на душу, останні 2 326 959 ревізьких душ, або 93,9 % – наділи менше 5 дес. на душу, що було менше офіційно визнаної норми, необхідної для ведення селянського господарства. Зокрема, група селян, яка мала наділи менше 5 дес. на душу, становила у Київській губернії 96,4 %, у Подільській – 97,7 %, Волинській – 80,9 % [5, с. 22,

23]. Взагалі без наділів залишилося 224 тис.душ (9 %). Мізерні дарчі наділи (розміром до 1 дес.) одержали 88 тис.ревізьких душ. На Лівобережжі селянські господарства, які не мали землі, становили 21 %, а в степових губерніях – 44 %. На Правобережжі лише 20 % господарств поміщицьких селян одержали за викуп тяглові наділи спроможні забезпечити самостійність господарювання. 2/3 дворів мали піші наділи, які не дозволяли родині проіснувати без сторонніх заробітків чи без земельної оренди. Майже 14 % селян не мали польової землі і обходилися лише городами [6, с. 263].

Реформа 1861 р. зумовила цілий ряд взаємопов'язаних змін. По-перше, відбувалося перетворення землі на товар, активізація земельного ринку, а відтак – перерозподіл земельного фонду між різними верствами суспільства. Чітко прослідковувався процес зменшення землеволодіння поміщиків через продаж ними угідь купцям, міщанам і селянам. Останні включаються у ринок землі як активні покупці лише із середини 1870х рр. Тому станом на 1878р. селянське землеволодіння займало ще незначну питому частину загального земельного фонду, поступаючись поміщикам, купцям і міщанам. І це було загалом характерно для кожної із губерній Правобережної України.

Огляд подальшого розвитку торгово-промислового законодавства Російської імперії від селянської реформи 1861 р. до революції 1917 р. дає підстави зробити висновок, що в означений період не склалося особливої системи торгово-промислового права, а були лише окремі закони, розпорошені у всіх частинах загального Зводу законів. Суттєві зміни в тогочасне законодавство внесли реформи 6070х рр. XIX ст. Закони 1 січня 1863 р. і 9 лютого 1865 р. змінювали ставлення уряду до підприємницької діяльності, встановлювали нові для російської практики принципи безстановості і рівності всіх правоздатних громадян у заняттях торгівлею і промисловістю. Законом про промисловий податок 1898 р. статус підприємця було відокремлено від купецького стану.

Список використаних джерел:

1. Полное собрание законов Российской империи. – 2е собр. – Т. XXXVI, отд. 1. – СПб., 1863. – № 36657.

2. Держаний архів Житомирської області (далі ДАЖО). –Ф.115. –Оп 1. – Спр. 871. О выкупе земли крестьянами с. Браталова Житомирского уезда у поміщика Пиотровского, 1866г.,1894 г., 12 арк.

3. Полное собрание законов Российской империи. – 2е собр. – Т. XXXVIII, отд. 1. –СПб., 1863. – № 39928.

4. Пойда Д.П. Крестьянское движение на Правобережной Украине в пореформенный период (18661900 гг.) / Д.П. Пойда. – Днепропетровск.: Тип. Днепропетровского обл. издва, 1960. – 487 с.

5. Отмена крепостного права на Украине: сбор.докум. и матер. – К.: Издво АН УССР, 1961.– 427 с.

6. Історія українського селянства. Нариси в 2х томах. – К.: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 632 с.

ОЛІЙНИК А. Ю.
професор кафедри господарського права факультету підприємництва та праваКиївського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, Україна

КОНСТИТУЦІЙНА СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ У ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Текст. Конституція України закріплює, що Україна є правова держава (ст.1). Спочатку виникла ідея, теорія, концепція правової держави, а потім і практична модель облаштування держави, як правової. Вона має історичний генезис і сучасні варіанти її розуміння. Ознаки та принципи, які їй притаманні та їх пошук опосередковується з'ясуванням взаємозв'язку і погодженості взаємодії права і влади [1, с. 107]. Правова держава має здійснювати солідарні інтереси людей. За допомогою правової держави реалізується те, що потрібне, дороге та цінне людям. Держава ставить за мету створення найбільш повних та всебічних форм людської солідарності, що проявляється в реалізації принципу реальності прав, свобод, обов'язків і законних інтересів людини. До процесу реалізації названого принципу правової держави слід віднести здійснення конституційних свобод людини і громадянина. Їх можна розглядати як об'єднання конституційних правових норм та суб'єктивних можливостей, що складають самостійний конституційно правовий інститут і самостійну наукову конституційноправову категорію суб'єктивного права.

Людина має волю та займає ведуче соціальне і правове становище в державі і суспільстві. Її соціальне становища визначається соціальним статусом, тобто всією сукупністю економічних, політичних, моральних, культурних, матеріальних, духовних і інших цінностей, принципів, норм та ідеалів суспільного життя. Конституційні свободи людини і громадянина складають окрему, провідну групу конституційних можливостей. Як правило, можливості активної і пасивної поведінки (конституційні свободи), що є передумовами набуття реалізації конституційних прав можуть бути виділені в окрему групу, яка у свою чергу, передбачає більш детальне групування їх на види. Змістовно конституційні свободи включають в себе соціальні блага та задовольняють інтереси і потреби людини і громадянина. Соціальним благом конституційних свобод можна назвати можливості людини і громадянина щодо об'єднання у політичні партії та громадські організації.

Отже, конституційні свободи людини і громадянина змістовно включають в себе соціальні блага, що передбачені нормами Конституції України деталізуються в законодавстві та задовольняють інтереси і потреби людини і громадянина.

Одною з конституційних можливостей людини є реалізація нею соціального блага на задоволення своїх інтересів і потреб щодо об'єднання в різні політичні і громадські асоціації для реалізації своїх політичних та інших свобод. Конституція України закріплює свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації (ст. 36). Свобода людини об'єднуватися у політичні партії та громадські організації відноситься до політичних свобод і має на меті здійснення і захист прав і свобод та задоволення політичних, економічних,

соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей від будь-яких посягань [2, с. 66]. Об'єднанням громадян є добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. Об'єднання громадян, незалежно від назви (рух, конгрес, асоціація, фонд, спілка тощо) визнається політичною партією або громадською організацією. Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян, прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [3]. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно Конституцією і законами України. Конституція України закріплює свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод. Ніхто не може бути примушений до вступу в політичну партію або обмежений у праві добровільного виходу з політичної партії [4].

Порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об'єднань регулює Закон України "Про громадські об'єднання" від 22 березня 2012 р. (далі Закон від 22.03.2012 р.). Закон від 22.03.2012 р. визначає громадське об'єднання як добровільне об'єднання фізичних осіб та (або) юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. За формою утворюється об'єднання може бути: громадська організація або громадська спілка. Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи – це непідприємницьке товариство, основною метою якого не є одержання прибутку [5]. В Законі від 22.03.2012 р. закріплено, що "ніхто не може бути примушений до вступу у будь-яке громадське об'єднання. Належність чи неналежність до громадського об'єднання не може бути підставою для обмеження прав і свобод особи або для надання їй органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування будь-яких пільг і переваг" (ст. 5). Дія Закону від 22.03.2012 р. не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення: 1) політичних партій; 2) релігійних організацій; 3) непідприємницьких товариств, що утворюються актами органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування; 4) асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань; 5) саморегулівних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування; 6) непідприємницьких товариств (які не є громадськими об'єднаннями), утворених на підставі інших законів. Особливості регулювання

суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами. Неурядові організації інших держав, міжнародні неурядові організації діють на території України відповідно до цього та інших законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 2 Закону від 22.03.2012 р.).

Особливим видом громадської організації є професійні спілки. Громадяни вільні у виборі щодо участі у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Вони утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів та мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно Конституцією і законами України. Особливості правового регулювання діяльності профспілок визначаються Законом України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15 вересня 1999 р. [6]. Ніхто не може бути примушений до вступу чи не вступу у профспілки України (ст. 7 Закону від 15.09.1999 р.).

Висновки.

Підсумовуючи вище сказане можна зробити такі висновки і рекомендації.

1. Конституційні свободи людини і громадянина змістовно включають в себе соціальні блага, що передбачені нормами Конституції України та законами України і задовольняють інтереси і потреби людини і громадянина.

2. Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян, прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах задля реалізації власної програми економічного, політичного і соціального розвитку суспільства і держави.

3. Свобода людини і громадянина об'єднуватися в різноманітні об'єднання – це можливість громадян України створювати асоціації (політичні партії та громадські організації) і приймати участь у їх діяльності та не бути примушеними до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи не бути обмеженим у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

4. Запропоновані рекомендації сприятимуть удосконаленню реалізації конституційної свободи людини і громадянина на об'єднання у політичні партії і громадські організації.

Список використаних джерел:

1. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 350 с.

2. Букач В.В. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні / В.В. Букач, А.Ю. Олійник: Монографія. – Д.: Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2006. – 172 с.

3. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118. Поточна редакція від 26.11.2016 р.

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. Поточна редакція від 30.09.2016 р.

5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. // Верховна Рада України. – 2013. – № 1. – Ст. 1. Поточна редакція від 02.11.2016 р.

6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон від 15 вересня 1999 р. // Верховна Рада України. – 1999. – № 45. – Ст. 397. Поточна редакція від 02.11. 2016 р.

АНАР РАМИЗ ОГЛЫ БАГИРОВ

кандидат юридичних наук, член Президиума Коллегии Адвокатов Азербайджанской Республики, декан факультета адвокатуры Академии Юстиции Азербайджан, г. Баку, Азербайджан

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРАВА НА ПОЛУЧЕНИЕ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ В ТАКИХ СТРАНАХ МОЛОДОЙ ДЕМОКРАТИИ КАК ПОЛЬША, МОЛДОВА, УКРАИНА, РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕРСПЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ АЗЕРБАЙДЖАН

Рынок предоставления юридических услуг в Республике Польша, особенно в части консультирования и составления различных процессуальных документов, является очень развитым. Любое лицо, даже иностранец, может получить такую услугу бесплатно через неправительственные организации. Такая развитая сеть субъектов предоставления указанной юридической помощи существенно уменьшает нагрузку на субъектов предоставления бесплатной юридической помощи. Данный подход следует рассмотреть и в рамках Республики Азербайджан.

Негативным фактором, в условиях Республики Польша, является нерегулируемость верхней границы стоимости оплаты юридических услуг, ведь это является причиной недоступности к соответствующим услугам большой прослойки населения. Однако заслуживает внимания и требует дальнейшего рассмотрения при разработке перспективного законодательства в Республике Азербайджан такой ограничивающий критерий для субъектов получения юридической помощи как установление возрастного ценза (напомним, лицам в возрасте от 26 до 65 лет не предоставляется бесплатная правовая помощь, поскольку считается, что такие лица имеют все возможности для трудоустройства, чтобы самостоятельно оплатить юридические услуги).

Однозначно нам тоже следует рассмотреть идею оказания гражданского консультирования, поскольку в нашем государстве очень чувствуется нехватка нужной, полезной и правильной информации нашим гражданам, что значительно упростило бы их жизнь и повысило бы уровень государственной социальной защиты населения.

Касательно Республики Молдова, то несомненно, некоторые законодательные нормы, что регулируют рассматриваемые нами правоотношения, заслуживают того, что бы они были предусмотрены также и в

аналогичном законодательстве Республики Азербайджан, поскольку они являются прекрасным решением некоторых проблем, присущих Азербайджану. Это те нормы, которые определяют понятие и статус параюристов; устанавливают круг лиц, имеющих право на оказание юридической помощи, гарантируемой государством; весьма конкретно и лаконично устанавливают критерии предоставления такой помощи; которые предусматривают частично бесплатную квалифицированную юридическую помощь; а также возмещение расходов по предоставлению квалифицированной юридической помощи в Молдовы. Однако, при формировании нашего соответствующего законодательства в Азербайджане во избежание его декларативности и низкой эффективности, необходимо помнить про недочеты, присущие Молдавскому Закону, а именно, отсутствие механизма реализации оказания частично бесплатной квалифицированной юридической помощи, возмещения расходов по предоставлению квалифицированной юридической помощи, а также надлежащего качества оказываемых адвокатами услуг.

Соответствующий опыт в Украине является ценным с точки зрения перспективного национального законодательства в Республике Азербайджан. В частности, это разделение правовых услуг на два вида – первичную и вторичную; использование перечня субъектов, имеющих право оказывать подобного рода услуги; разработка и закрепление своих Порядка оплаты услуг и возмещения расходов адвокатов и Методику вычисления размера вознаграждения адвокатов, которые оказывают бесплатную вторичную правовую помощь.

Также, нельзя не упомянуть, что до внесения изменений в Конституцию Украины касательно установления монополии адвокатуры конституционное право каждого на получение правовой помощи в Украине реализовывалось более эффективно и являлось симбиотическим единством как права человека, так и его конституционной гарантией. Однако после внесения соответственных изменений такой симбиотический баланс нарушился, поскольку указанные изменения прямо противоречат нормам Конституции Украины, которые устанавливают невозможность ограничения конституционных прав и свобод. При формировании соответственного законодательства в Республике Азербайджан нужно обязательно учитывать вышеизложенный опыт Украины по данному вопросу дабы избежать необдуманных решений, которые обязательно повлекут за собой негативные последствия.

Высокий уровень развитости в Российской Федерации рассматриваемой нами тематики в научных кругах составляет для нас ценнейшую информацию для формирования соответствующего перспективного законодательства в Республике Азербайджан. Каждое обоснованное замечание ученого в соответствующей сфере права по поводу правового регулирования оказания бесплатной юридической помощи можно использовать как орудие во избежание подобных ситуаций в нашем государстве, что существенно может повлиять на уровень эффективности функционирования рассматриваемых нами правоотношений в Азербайджане. Именно доктринальные предложения должны служить ориентирами для более бдительного осмысления соответствующих положений при их регламентации на законодательном уровне.

ЛУГОВСКИЙ С. Г.

кандидат юридических наук, доцент кафедры конституционного и международного права учреждения образования Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь, доцент, подполковник милиции.

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ЗАЩИТЫ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Конституция Республики Беларусь провозглашает Республику Беларусь правовым государством. Современная политико правовая доктрина под правовым государством понимает демократическое государство, в котором обеспечивается верховенство закона, последовательно проводится принцип разделения властей, а также признаются и гарантируются права и свободы каждого человека. Законодатель и правоприменитель в первую очередь должны исходить из приоритета прав и свобод человека и гражданина, провозглашенных в Международном пакте о гражданских и политических правах, Всеобщей декларации прав человека, Конституции Республики Беларусь [2].

В условиях правового государства защита прав и свобод человека приобретает характер особо значимой функции государства, которое берет на себя обязанности перед личностью не только наиболее полно закрепить ее права в нормативных правовых актах, но и обеспечить реальность этих прав и их защиту. Особое значение эта защита приобретает при вступлении человека в отношения с государством, связанные с применением уголовных или административно правовых санкций. Вместе с тем, статья 2 Конституции Республики Беларусь закрепляет, что человек, его права, свободы и гарантии их реализации являются высшей ценностью и целью общества и государства. Признание, соблюдение и защита прав и свобод человека и гражданина и человека – обязанность государства. Права и свободы человека и гражданина являются непосредственно действующими, именно они определяют смысл, содержание и применение законов, деятельность законодательной и исполнительной власти, местного управления и самоуправления и обеспечивается правосудием. Следовательно, государство обязано обеспечить защиту прав и охраняемых законом интересов в случае их оспаривания или нарушения.

На исключительную важность защиты прав человека в условиях правового государства указывает Конституционный Суд Республики Беларусь. Основополагающий конституционный принцип правового государства, возлагает на Республику Беларусь обязанность признавать, соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина как высшую ценность, предполагает установление такого правопорядка, который должен гарантировать каждому государственную защиту его прав и свобод.

Анализ норм Конституции Республики Беларусь позволяет выделить государственную, правовую и судебную защиту. Государственная защита личности, подразумевает в первую очередь экономические, социальные меры, одновременно предоставляя и правовую защиту, тем самым, представляя собой более широкую категорию, нежели правовая защита.

Понятие «право на правовую защиту» в Конституции Республики Беларусь не закреплено. Так, О.О. Миронов полагает, что право на правовую защиту

представляет собой широкое субъективное конституционное право, включающее следующие правомочия: право на судебную защиту и возмещение причиненного ущерба; право на жалобу и административную защиту; право граждан на юридическую помощь; право обвиняемого на защиту [4, с. 15]. Кроме того, А.В. Стремоухов рассматривает право на правовую защиту как предусмотренную Конституцией Республики Беларусь и другими законами возможность для человека использовать для защиты своего права собственные разрешенные законом принудительные действия или обратиться в компетентные государственные либо международные органы (организации) с требованием принудить обязанное лицо к правомерному обязательному поведению [5, с. 264].

Вместе с тем, некоторые авторы полагают, что установить содержание прав правовую защиту возможно, лишь выявив субъективные права человека, закрепленные международными актами, а также Конституцией Республики Беларусь, направленные на восстановление нарушенного права. В частности, в Международном пакте о гражданских и политических правах установлено, что «каждое участвующее в настоящем Пакте государство обязуется: обеспечить любому лицу, права и свободы которого, признаваемые в настоящем Пакте, нарушены, эффективное средство правовой защиты, даже если это нарушение было совершено лицами, действовавшими в официальном качестве; обеспечить, чтобы право на правовую защиту для любого лица, требующего такой защиты, устанавливалось компетентными судебными, административными или законодательными властями или любым другим компетентным органом, предусмотренным правовой системой государства, и развивать возможности судебной защиты; обеспечить применение компетентными властями средств правовой защиты, когда они предоставляются» [3].

Анализ содержания конституционных норм позволяет утверждать, что составными элементами (правомочиями) права на правовую защиту являются право гражданина обращаться лично, а также направлять личные и коллективные обращения в государственные органы [2, с. 12]; право человека самостоятельно защищать свои права и свободы всеми способами, не запрещенными законом; право на судебную защиту [2, с. 16]; право на обращение в межгосударственные органы по защите прав и свобод человека, если исчерпаны все имеющиеся внутригосударственные средства правовой защиты [2, с. 16]; право на возмещение государством вреда, причиненного незаконными действиями (или бездействием) органов государственной власти или их должностных лиц [2, с. 16]; право на получение юридической помощи [2, с. 16].

Следовательно, закрепление отдельных составляющих права на правовую защиту в Основном законе придает данному праву статус комплексного конституционного права. Следует учитывать, что в правовом государстве именно Конституция становится критерием правомерности действий человека гражданина.

С учетом изложенного, можно сделать вывод о том, что право обвиняемого (лица, привлекаемого к юридической ответственности) на защиту является одним из правомочий комплексного конституционного права на правовую защиту. Право на судебную защиту относится к основным, неотчуждаемым правам и свободам человека. В Республике Беларусь оно

признается и гарантируется согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией Республики Беларусь. Поэтому ни одна из целей не может оправдать ограничений этого права, являющегося гарантией всех других прав и свобод человека и гражданина. Это означает признание принципа всеобщности судебной защиты, обязанности государства защищать и гарантировать права и свободы граждан, а также недопустимость ограничения возможности судебного обжалования.

Список использованных источников:

1. Конституция Республики Беларусь от 15.03.1994 г. № 2875XII (с изменениями и дополнениями, принятыми на Республиканском референдуме от 24.11.1996 г.) //Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф. [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2017.

2. Международный пакт о гражданских и политических правах от 19 дек.1966 г. // Права человека: Сб. междунар.- правовых док. / сост Щербов В.В. – Мн.: Белфранс, 1999.- 1146 с.

3. Миронов, О.О. Участие уполномоченных по правам человека (омбудсменов) в совершенствовании законодательства / О.О. Миронов // Омбудсмен: государство и защита прав человека. 2012. N 1. С. 31 37.

4. Стремоухов, А.В. Абсолютные права человека и ограничения прав /А.В. Стремоухов // Правоведение. 2004.N 1. С. 170176.

ЦИГАНЧУК Н. А.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна.

РЕФОРМУВАННЯТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ – ВИМОГА ЧАСУ

Вступ України до Європейського Союзу вимагає приведення національного законодавства у відповідність із загальноприйнятими міжнародними нормами та стандартами. Необхідність цього обумовлена ще і трудовою міграцією населення, оскільки багато українських громадян у пошуках роботи виїжджають за кордон, а іноземні громадяни працевлаштовуються в Україні.

Чинний Кодекс законів про працю України був прийнятий ще у 1971 році і на даний час не відповідає сучасним умовам розбудови громадянського суспільства. Практично з 265 статей Кодексу, з моменту його прийняття, змін не зазнали лише 35, а із18 глав Кодексу самостійно регулюють певні види трудових відносин тільки 8[1].

Крім Кодексу законів про працю, трудові відносини регулюються цілим рядом інших законів та підзаконних актів. Аналіз чинного трудового законодавства вказує на те, що норми права, які наразі регулюють суспільні відносини, що пов’язані з реалізацією права на працю, досить недосконалі, містять в собі низку протиріч, що призводить до виникнення трудових спорів і конфліктів вирішення яких потребує нового концептуального підходу.

Все це вимагає реформування трудового законодавства, про що неодноразово наголошували вітчизняні науковці такі як Болотіна Н.Б., Венедиктов В.С., Жернаков В.В.,Гаращенко Л.П., Гришина Ю.М., Іншин М.І., Лазор Л.І., Ротань В.Г., Пилипенко П.Д., Прилипко С.М., Процевський О.І., Хуторян Н.М., Чанишева Г.І., Щербина В.І., ЯрошенкоО.М. та інші.

Одним із основних напрямків реформування трудового законодавства України є його адаптація до міжнародних трудових стандартів, які містяться в конвенціях та рекомендаціях Міжнародної Організації Праці, актах Ради Європи та Європейського Союзу.

Серед прав, закріплених міжнародними нормами, особливе місце займають право на свободу об'єднання та право на ведення колективних переговорів. В більшості країн світу ці права закріплені на законодавчому рівні, а Міжнародна Організація Праці, прийнявши відповідні конвенції, зокрема, Конвенцію № 87 "Про свободу асоціації і захист прав на організацію" [2]та Конвенцію№ 98 "Про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів" [3] (ратифіковані 11 серпня 1956 року), надала їм статус міжнародних норм.

Конвенція про захист прав людини та її основоположних свобод, на підставі якої здійснюється правове регулювання трудових відносин в європейському суспільстві (ратифікована Україною17липня 1997 року) [4], також передбачає право на свободу зборів і об'єднань, свободу створення професійних спілок та вступ до них з метою захисту професійних інтересів.СамеуцихКонвенціяхвпершенаміжнародномурівнібуливизначенізавданняпроф спілок – забезпечення і захист економічних і соціальних інтересів.

У міжнародному праві принцип свободи об'єднання та визнання права на ведення колективних переговорів відноситься до основних принципів і прав у сфері праці. Закріплені ці норми і у законодавстві України. Але у них ще нечітко визначений зміст, механізм забезпечення та межі здійснення права на свободу об'єднання, що включає і право на об'єднання у професійні спілки.

Основні завдання та цілі професійних спілок України викладені в частині першій статті 2 Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15 вересня 1999 року [5] і повністю відповідають міжнародним нормам.

Розвитку національного законодавства сприяла і ратифікована Україною в 1956 році Конвенція МОП № 98 про застосування принципів права на організацію та ведення колективних переговорів (1949 року). Ця Конвенція визнає колективні переговори однією з найважливіших форм соціального діалогу між підприємцями (або організаціями підприємців) і організаціями трудящих та дієвим способом узгодження взаємних інтересів. За допомогою колективних переговорів профспілки, які виступають від імені трудящих, добиваються покращення умов їх праці та соціально-побутового забезпечення.

Як свідчить міжнародна практика, взаємовідносини між сторонами колективних договорів і угод мають будуватися на принципах соціального діалогу. Експерти МОП в термін „соціальний діалог" включають всі види переговорів, консультацій і просто обмін інформацією між або серед представників уряду, роботодавців та працівників, які стосуються спільних інтересів, пов'язаних з економікою та соціальною політикою.

Глава 1 Книги 6 проекту Трудового кодексу України [6]також містить даний термін. Згідно з статтею 332 проекту Трудового кодексу України, соціальний діалог це процес узгодження напрямів реалізації соціально-економічної політики в державі, галузі, на відповідній території, на підприємстві, в установі, організації, спрямований на вдосконалення трудових, соціально-економічних відносин шляхом проведення взаємних консультацій та переговорів між професійними спілками, організаціями роботодавців, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування відповідно на національному, галузевому, територіальному, виробничому рівнях. На нашу думку дане визначення потребує вдосконалення. Соціальний діалог слід визначити як систему колективних трудових відносин між працівниками (їх представниками), роботодавцями (їх представниками), органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, що виникають при проведенні колективних переговорів, обміні інформацією, взаємних консультаціях та інших формах співробітництва сторін на національному, галузевому, територіальному, виробничому рівнях. Це визначення буде більш доцільним і відповідатиме визначенню соціального діалогу, яке дає Міжнародна Організація Праці.

Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що, колективні переговори є однією з найважливіших форм соціального діалогу між підприємцями (або організаціями підприємців) і організаціями трудящих, від імені яких виступають профспілки, та способом узгодження взаємних інтересів.

В нинішніх умовах використання зарубіжного досвіду є підставою для удосконалення законодавчих актів нашої держави. Проте при реформуванні трудового законодавства України необхідно зберегти діючі та створити нові норми і моделі, які відповідали б її соціально-економічним умовам, традиціям і національним особливостям.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю Української РСР від 10 грудня 1971 року//Відомості Верховної Ради Української РСР . – 1971. № 50. – Ст. 375.

2. Конвенція № 87 “Про свободу асоціації і захист прав на організацію”, ратифікована 11 серпня 1956 року// Відомості Верховної Ради України . –1956. – № 7. – Ст. 123.

3. Конвенція № 98 “Про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів” ратифікована 11 серпня 1956 року// Відомості Верховної Ради України . –1956. – № 7. – Ст. 123.

4. Загальна декларація прав людини. – К.: Українська Правнича Фундація. Видавництво право, 1995. – С. 12–13.

5.Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” від 15 вересня 1999 року// Відомості Верховної Ради України. – 1999. –№ 45. –Ст. 397.

6.Проект Трудового кодексу України //http:// zakon.rada.gov.ua/cgi–bin/laws/main.cgi

МАКАРЕНКО Л. О.
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ДІАЛОГ ПРАВОВИХ КУЛЬТУР ЯК ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Правові системи всіх країн не існували і не існують ізольовано. Вони тісно взаємодіють один з одним, ведуть між собою нескінченний культурний діалог [1, с. 21]. В основі діалогу, зазвичай, потреба в налагодженні взаємозв'язків між народами, необхідність у взаємодопомозі та взаємозбагаченні. Діалог культур, у свою чергу, є об'єктивною необхідністю та умовою розвитку різних культур. У процесі, діалогу культур виникає взаєморозуміння, що сприяє мирній співпраці та взаємозбагаченню, як духовному, так і матеріальному [2, с. 24].

Для того щоб культурний діалог уможливився, необхідно дотримання певних умов. Передусім це визнання всіма його учасниками певних загальних рамок, спільного простору діалогу. Отже, різні культури можуть взаємодіяти тільки за умови існування певної єдності. Такі спільні рамки існують у межах окремих країн у вигляді їхніх конституцій та правових систем, а у масштабі світу – у вигляді Всесвітньої Декларації прав людини і системи міжнародного права. Проблема в тому, що в системі міжнародного права є чимало прогалин, які заважають урегулюванню низки проблем, що виникають сьогодні у світі.

Інша умова можливості міжкультурного діалогу: переконаність у його плідності, тобто установка на необхідність розширення способів розуміння світу та людини, на важливість виходу за рамки власної культурної обмеженості й разом із тим визнання рівної участі партнерів у діалозі. Проте, друга умова міжкультурного діалогу сьогодні відсутня у більшості випадків. Оскільки майбутнє цивілізації пов'язане саме з міжкультурним діалогом, головні проблеми сьогодні: створення умов для нього – загального єдиного ціннісного простору та взаємної поваги. Це практично дуже складно. Але іншого шляху немає. Глобалізація не знімає цих проблем, а лише загострює їх [3, с. 9].

Наголосимо, що абсолютна більшість сучасних держав не гомогенні ні в етнічному, ні в культурному вимірі. У світі формується якісно нова світова культура, зростає взаємопроникнення культур, полегшується доступ до цінностей різних цивілізацій [4, с. 10]. Нині важко знайти етнічну спільноту, яка не відчувала б впливу культур інших народів. Етнічні спільноти об'єднуються для боротьби за політичну владу, територіальну цілісність, національну культуру, за можливість володіти природними ресурсами. Народи та етноси намагаються зберегти та розвинути свою цілісність та культурні абриси [5, с. 52].

Необхідність діалогу правових систем і правових культур зумовлена неминучістю співіснування сучасних цивілізацій, що з кожним днем стає більш очевидним. Замкнутість існування правових систем призводить до застою, внаслідок чого питання їх подальшого розвитку стають більш проблематичними і не можуть відповідати потребам і інтересам сучасного суспільства. Вихід за рамки національного бачення права, примат загальнолюдських цінностей у розвитку цивілізації та її правової складової – ставиться головною вимогою в

розвитку сучасного суспільства. Сучасний світ характеризується наростаючою тенденцією до інтеграційних процесів шляхом взаємодії правових систем [6, с. 135].

Сучасний світ не може існувати в умовах замкнутості правових культур. Відбуваються процеси правової акультурації, тобто взаємодії між правовими культурами на рівні законодавства, судової практики, юридичної науки, юридичної освіти. Результати правової акультурації можуть бути позитивними й негативними.

Глобальною акультурацією є рецепція права, під час якої відбуваються глибинні зміни у правовій культурі. Деформація правової культури під впливом іншої (чи інших) правових культур, що створює напругу в правовій сфері й ускладнює правовий розвиток, носить найменування правової декультурації [7, с. 18].

Діалог правових культур повинен здійснюватися виходячи з того, що повна і неспотворена картина правового регулювання в суспільстві може бути складена на основі пізнавального матеріалу, добутого в результаті, наукового, нормативного і ціннісного осягнення юридичної дійсності [8, с. 76-77]. Однієї форми пізнання, навіть якщо вона наукова, недостатньо. Жодну з форм не можна штучно перебільшувати за рахунок інших. Тільки разом, а не кожна окремо, вони можуть претендувати на пояснення реальності.

Правова культура України, як елемент правової системи країни, являє собою симбіоз елементів окремих типів правових традицій та правових культур [9, с. 16]. Діалог між ними забезпечує ефективне функціонування національної правової системи, її інтеграцію в систему регіонального, міжнародного та наднаціонального права. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження національної правової традиції України, її національної самобутності зіштовхується з вимогами, які пред'являє глобалізація.

Список використаних джерел:

1. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. М. : Языки рус. культуры, 1999. – 447 с.

2. Шейко В. М. Генеза та еволюція діалогу культур у цивілізаційному глобалізаційному світі / В. М. Шейко // Культура України: Збірник наукових праць. – 2011. - Вип. 33. - С. 19-31.

3. Єдність світу і розмаїття культур (Матеріали круглого столу українських та російських філософів) //Філософська думка. – 2011. - № 4. – С. 548.

4. Фоменко Н. А. Туризм: діалог культур і освітніх систем / Н. А. Фоменко // Наукові записки КУТЕ. Вип. 16. – 2014. – Серія «Філософські науки». – С. 921.

5. Кравчук О. А. Культурні складові етнічної свідомості / О. А Кравчук // Культура і сучасність : Альманах. – К. : ДАКК:М, 2004. № 1. – С. 52-62.

6. Бехруз Х. Універсалізм і релятивізм цінностей у контексті діалогу правових культур / Х. Бехруз // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. № 2. – С. 128-138.

7. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : Автореф. … дис. дра юрид. наук за спеціальністю

12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Ю. М. Оборотов; Одеська національна юридична академія. – О., 2003. – 38 с.

8. Мальцев Г. В. Социальные основания права / Г. В. Мальцев. – М. : Норма, 2007. – 704 с.

9. Бірюков Р. М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації) : Автореф. дис. … канд.. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Р. М. Бірюков ; Міжнародний гуманітарний університет. – Одеса, 2011. - 20 с.

МЕЛЬНИЧУК І. А.

кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних наук ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ ГАЛИЧИНИ ЗА ЧАСІВ ПОЛЬСЬКОГО ПАНУВАННЯ (СЕР. XIV ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТ.

На особливу увагу заслуговує вивчення становища галицької шляхти та регулювання права власності у Галичині в складі Польського королівства (1349 – 1569 рр.), а згодом у складі конфедеративної польськолитовської держави [1].

Розглядаючи еволюційну трансформацію місцевої владної еліти впродовж цих довгих століть, слід зазначити, що найбільше її торкнулися зміни у самосвідомості та регулюванні права власності. Це значним чином вплинуло на її подальший розвиток, функції і політичний вплив.

З 1349 р. до поширення польського права у Галичині (1434 р.) функціонував інститут права власності, який сформувався у Галицько Волинські державі. Феодальна земельна власність у Галичині 13491434 рр. розвивалася на основі колишніх грамот галицько волинських князів і королів, а також нових привілеїв польських королів. Також феодальна власність визначалася внаслідок примусового вилучення (захоплення) боярами земель у громади [2, с.114].

У Галичині в період з 13491434 рр. основними підставами набуття права феодальної земельної власності були купівля, дарування, спадкування, міна, освоєння вільних земель, надання королем земель за службу, захоплення земель громад [3, с. 241-242].

У 1434 р. внаслідок впровадження польського права у Галичині, інститут права власності зазнав суттєвих змін відповідно до законодавства Польського королівства. У Польщі поняття права власності (польське – wiasnośж) існувало ще в ранньому періоді Середньовіччя, хоча сам юридичний термін було сформульовано у XVI ст. До того йшлося не про «власність» (від «володіти»), а про «дідизну» (руську «дідівщину») – успадкування майна «від дідів» [4, с. 134].

У давньому польському праві власність поділяли на публічну та індивідуальну. До публічної власності належали поля, пущі, а також звірі та дерева в них. Хаотичність у розподілі індивідуальних володінь, внутрішні конфлікти, характерні для польських феодалів бійки та сварки, ворожнеча між власниками викликали необхідність врегулювання державою цього питання. Так

виникло фундаментальне правило: нерухомість у власність отримували ті особи, які перебували на службі короля [5, s. 29-30].

18 липня 1444 р. польський король Владислав III, бажаючи проявити свою особливу опіку над містом Львовом, що знаходиться поблизу ворогів і язичників, зобов'язав місцеву еліту – всіх духовних і світських осіб шляхетського походження продавати свої будинки й нерухоме майно, одержані в спадщину у Львові, особам, підлеглим міському праву з тією метою, щоб ці маєтки не вийшли з-під його підпорядкування [6]. Цей документ підтвердив король Сигізмунд II у Любліні 1554 р. [7]. Приєднання Галичини до Польського королівства сприяло жалуванню українських земель польським шляхтичам, при цьому галицька еліта знаходилась у менш привілейованому становищі.

Звичайно, її не задовольняв такий вибірковий підхід, та ще й на своїх вотчинних землях, і вона змушена була боротися за зрівняння в правах з польською шляхтою. Результатом цієї боротьби стали кілька нормативних актів, прийнятих Польською Короною. Сфера утилітарної власності та норм, що визначали її становище встановилася на основі Вартського статуту 1423 р., за яким селянина, що втік, пан повинен був чотири рази покликати повернутися і лише після того посадити на цю землю іншого селянина. Статути Казимира Великого встановили: селяни не відповідають за борги свого пана [4, с.137]. Привілеями 1425, 1430, 1433 рр. на теренах Галичини були поширені інститути польського права в інтересах української шляхти.

Польські королі на протязі всієї спільної україно польської історії у веденні своєї політики акцентували увагу на закріпленні та захисті власності польської шляхти, при цьому нерідко обмежуючи, а інколи й позбавляючи права власності українських землевласників, нащадки яких набули цього статусу переважно у Галицько Волинській державі. Але, не зважаючи на це, верхівка військово феодальної та економічної еліти, що завжди була міцною у Західній Русі продовжувала відігравати важливу роль в політичному та адміністративному житті Польщі та Литви [8, с.12].

Упродовж всього XV ст. відбувалося поступове зближення давньої родової знаті, сформованої за Княжої доби, з новим рицарським станом. Останній поступово закріплює за собою цілу низку майнових прав, які фактично ставлять його в один ряд з давньою боярською елітою. В результаті формується єдиний привілейований стан – шляхта, аналогічний західноєвропейському дворянству [9, с.121].

Дії польської влади, спрямовані на відчуження шляхетської власності у Галичині, стали можливими на підставі принципових змін у політиці королівських надань за перших Ягеллонів. Упродовж XV ст. зростаюча потреба польських королів у грошах призвела до поширення практики застав державних володінь. Система застав, яка повсюдно поширювалася у той час, давала королівській владі змогу накопичувати кошти, потрібні для покриття видатків королівського двору [10, s. 4261]. Крім того, вкладання коштів у королівські позики й отримання натомість королівських земель сприяли зростанню мобільності та збільшенню політичної ваги верхівки феодальної еліти – магнатів, викликало суттєві зміни у розподілі власності та влади у Польському королівстві [11, s. 20-31].

Особливо відзначилося масштабами заставлень королівських володінь правління Владислава III. Застави стали основним джерелом капіталів, які польський король вимагав для ведення постійних війн з Угорщиною та іншими країнами і на винагороди службовій шляхті. Досить сказати, що застави становили приблизно 60% виданих Владиславом III привілеїв – цифра особливо значна порівняно з кількістю заставних документів, що збереглися від правління його попередника Владислава II Ягайла (лише 25 % від загальної кількості королівських привілеїв) [12, s. 45].

Посилення права недоторканості власності у часи Високого Середньовіччя зафіксував Вартський статут 1423 р., що містив навіть такі тонкощі, як заборону привласнення тварини (оленя, лося, вепра тощо), які вполювала інша особа, але не встигла знайти чи забрати її. Якщо ж таке траплялось, то той, хто привласнив незаконно собі цю тварину, повинен заплатити її законному власнику три гривні [13, s. 75].

Ще одним способом набуття права власності вважали воєнну здобич (трофеї), що охоплювала майно, цінності, захоплені у ворога. Також існував шлях набуття права власності похідним, вторинним чином , який полягав у переході права власності від однієї особи до іншої через отримання спадщини; через надання землі як безпосередньо, так і на ленному праві; набуття майна внаслідок укладення цивільно правової угоди тощо. Передача власності здійснювалася за певними, визначеними правилами в присутності представника державної влади. Підтверджуючи відчуження, воєвода видавав відповідний документ, скріплений печаткою [8, с.12].

Від інших способів набуття власності потрібно відрізняти набувальну давність. Вона уперше з'явилася в законодавстві Польського королівства у «Повному зводі статутів Казимира Великого» 1423 р. Строком добросовісного володіння, по завершенні якого за володільцем майна визнавали право власника, було три роки і три місяці [13, s. 22].

За правом давності, набуття володіння, як й інші важливі права, пов'язані з ним, здобували титул права власності. Перебіг терміну давності розпочинався з моменту фактичного вступу у володіння маєтком, однак у двох випадках він міг призупинятись – на час війни, участь у яких брав власник, і на період перебування власника у полоні, якщо він туди потрапляв під час військових дій [14, с.757].

В XIV - XV ст. розвинулася купівля ренти. Траплялися угоди про виплати пожиттєві і навіть довічні, які переходило на спадкоємців. Власник нерухомості мав право звільнитися від сплати ренти через викуп, що полягав у поверненні капіталу. Власник капіталу не міг у цьому відмовити.

Отже, власність у Польському королівстві, до якого входила і Галичина, і передусім власність на землю, становили економічну основу політичної могутності держави, а тому повною мірою охоронялася державою від будь-яких незаконних посягань.

Список використаних джерел:

1. Захарченко П. П. Історія держави та права України: Навч. посіб. для дист. навч. П. Захарченко. – К.: Університет «Україна», 2005. – 208 с.

2. Юшков С. В. История государства и права СССР / С. В. Юшков. – М., 1961. – Т. 1.

3. Кульчицький В., Тищик Б., Бойко І. Галицько Волинська держава (1199–1349): Монографія / В. Кульчицький, Б. Тищик, І. Бойко. – Львів, 2006. – С. 241-242.
4. Бардах Ю., Леснодорский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши / Ю. Бардах, Б. Леснодорский, М. Пиетрчак. – М., 1980. – С. 134.
5. Lelewel J. Początkowe prawodawstwo polskie cywilne i kryminalne do czasyw jagellonskich. – Warszawa, 1828. – s. 2930.
6. Центральний державний архів України у м. Львові. – Ф. 131. – Спр. 135. – Інв. ваг. 184 (152).
7. Центральний державний архів України у м. Львові. – Ф. 131. – Спр. 487. – Інв. ваг. 548 (478).
8. Петрик А. М. Боярство ГалицькоВолинської держави (XIIXIV ст.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / А. М. Петрик; НАН України. Інт українознав. ім. І. Крип'якевича, Інт народознав. – Львів, 2007. – С. 12.
9. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) / Н. М. Яковенко. – К., 1993. – С. 121.
10. Zamora H. State and Nobility in Early Morden Germany. The Knightly Feud in Francomia 14401567. – Cambridge, 1997. – S. 42-61.
11. SucheniGrabowska A. Odbudowa domeny krylewskie w Polsce 15041548. – Wrocław, 1967. – S. 20-31.
12. SucheniKurasiowa A. Dokumenty krylewskie i ich funkcja w panstwie Andegawenyw i pierwszych Jagiellonyw. – Warszawa, 1977. – S. 45.
13. Wojcicki K.W. Statuta polskie kryla Kazimierza w Wislicy złożone. – Warszawa, 1847. – S. 75.
14. Повный звод статутов Казимира Великого // Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под ред. В. М. Корецкого. – М.: Юрид. лит., 1961. – С. 757.

СУЛІМЕНКО О. Г.
кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ В XIV - XVIII СТОЛІТТІ

Сучасна Україна прагне швидшими темпами інтегруватися в європейський цивілізований простір. Однією із запорук цього є вдосконалення місцевого самоврядування і тому дослідження історичного досвіду запровадження магдебурзького права в українських містах є актуальним на сьогоднішній час.

Магдебурзьке право, також його в довідниках називають німецьким правом – це скодифіковані в XIII ст. норми права і судових правил німецького міста Магдебурга у Саксонії, мешканці якого першими отримали міське право, вибороши в місцевого архієпископа привілей на самоврядування (1188р.). Це право давало певний судовий та адміністративний імунітет міст, а також специфічне правове становище міщанської корпорації [1, с.244].

За цим правом місто звільнилося від управління й суду феодала (власника), отримувало самоврядування і власне судочинство.

Магдебурзьке право визначало порядок виборів і функції бургомістра магістрату, судді й судових радників, регулювало діяльність купецьких гільдій і ремісничих цехів, торгівлю, опікунство, успадкування та інші міські справи. Органом міського самоврядування був магістрат. Його очолював війт, якого у великих містах призначав уряд. Магістрат мав дві колегії – лаву і раду. Лава з лавниками виконувала судові функції, а рада з радниками – адміністративні. Виконавчими органами були писар і шафери. Члени магістрату обирались або призначались із середовища багатих купців і цехових керівників. Основна маса міського населення (плебс) була усунута від управління містом [2, с.48].

Магдебурзьке право досить швидко поширилося за межі Саксонії. Міста, де воно запроваджувалось з'явилися у Прусії, Чехії, Угорщині, Польщі та Литві, звідки потрапило й на територію України [3, с.103].

В XIV ст. коли Україна перебувала під владою Великого князівства Литовського в українські міста приходить практика самоврядування на основі магдебурзького права [4, с.118]. Першими це право запроваджувалося в більшості міст Галичини, Поділля, Волині, пізніше – Київщини. Особливо швидко магдебурзьке право поширювалося на Правобережній Україні. Так, наприклад, протягом XIVXVIII ст. ним користувалися 52 міста і містечка на Поділлі [5, с.104].

Слід зазначити, що магдебурзьке право немало прислужилося автономізації українських міст від експансії, яку чинили польські, литовські й угорські феодали. Вони всіляко обмежували українських міщан у правах займатись ремеслом і торгівлею. Міста прагнули звільнитися від феодальної влади і мати певну незалежність. Однак, міське самоврядування мало обмежений характер, бо в нього могли самочинно втручатися королівські намісники. Крім того, міщани виконували обов'язкові натуральні та інші повинності [6, с.138].

Порівняно із Західною Європою, на Україні магдебурзьке право мало обмежений характер. Так, наприклад, у життя Житомира часто втручалися воєводи і старости. Тому жителі міста чинили постійний опір усякому збільшенню податків, позбавленню тих, чи інших прав, які їм надавало магдебурзьке право (місто отримало його в 1444 р.). Вони не тільки скаржилися великому литовському князю, а й вдавалися до опору. Ось чому литовський сейм багато разів змушений був розглядати й підтверджувати право жителів міста Житомира на самоврядування. Так, зокрема, в 1568р. великий литовський князь Сигізмунд – Август підтвердив право житомирських міщан не оплачувати податки на місто. Литовські князі робили подібні кроки тому, що вбачали в містах джерело своїх прибутків і шукали в них підтримки в боротьбі проти феодальної анархії, якщо в XV ст. магдебурзьке право мав лише Житомир, то в наступному столітті його одержали Овруч (1569 р.), Брусилів (1585 р.), Коростень (1598 р.) [7, с.27].

В наступні роки це право отримали в кінці XVI – початку XVII ст. – Звягель (нині м. Новоград – Волинський); в 1779 р. – Коростишів; в 1791р. – Романівка (нині село Попільнянського району); в 1817р. – Романів.

Місто Київ отримало магдебурзьке право пізніше Житомира в 1499 р. Першим документом, де наголошується на існування в Києві "німецького" права є грамота литовського князя Олександра 1499 р. Появу цього документа спричинило безладдя при перерозподілі «сфер впливу» київського воєводи й органів міського самоврядування. Надання Києву магдебурзького права сприяло розвитку міського життя. Міщани могли вільно "шинкувати" (виготовляти й вести торгівлю) пивом, медом і вином, спрямовуючи частину отриманих прибутків не в державну скарбницю, а на міські потреби. У власність міщанської громади передавалась місцева воскобійня, а також облаштовані для торгівлі місця з правом їх подальшого розширення. Також було додану досить важливу для міської економіки пільгу: дозволено двічі на рік, на Водохреща та Різдво Богородиці, проводити в місті ярмарки [3, с.80].

Досить важливим було надання самоуправління міській громаді, очолюваній війтом. Якщо на землях Великого князівства Литовського війт, як правило, призначався центральною владою, то в Києві він обирався самими міщанами й лише затверджувавсь володарем Литви. Слід зазначити, що вибори були альтернативними – з чотирьох осіб лише один рекомендувався і мав бути затвердженим Великим князем Литовським. Право судити київських міщан війт здійснював не одноосібно, а як голова міського суду. До компетенцій цього органу влади належали карні справи до яких зараховували, зокрема, «злодейство», «разлитье крови», «поджоги» та ін. Щодо осіб, звинувачених у таких злочинах війт і присяжні (лавники) користувалися цілковитою самостійністю – могли згідно з нормами магдебурзького права судити. В цілому у XVI – першій половині XVII ст. завдяки цьому праву київські міщани суттєво посилили як свій вплив на життя міста, так і власні економічні позиції. Запозичені з Заходу правові норми виявилися доволі ефективним знаряддям боротьби за їхні станові інтереси.

Слід зазначити, що магдебурзьке право швидко поширювалось по містах Правобережної України в XVI – XVII ст., коли Україна перебувала під владою Речі Посполитої його отримали – в 1564 р. – м. Брацлав, 1585 р. – Переяслав, 1588 р. – Біла Церква, 1640 р. – Вінниця, 1684 р. – Корсунь, й пізніше у XVIII ст. його набули ще 12 міст Подільського та Брацлавського воєводств. Серед них на Вінничині: Гайсин, Гранів, Кіблич (з 1744 р.) та Тульчин (з 1787 р.) [5, с.105]. Впродовж XV – XVIII ст. на території Поділля магдебурзьке право отримало 14 міст.

Варто відмітити, що крім «німецького права» в українських містах діяло і так зване звичаєве право. Це були звичаї щодо поведінки, цивільних, сімейно – шлюбних відносин, які вкоренилися в свідомості, побуті і дотримувалися місцевими жителями. В той час досить часто мешканці зверталися не до міського чи державного суду, а до третейських суддів, тобто до своїх земляків, які користувалися загальною повагою та авторством. Слід зазначити, що роль третейських суддів часто брали на себе й православні священики.

У 1831р. наказом царя Миколи II магдебурзьке право було скасоване по всій Україні, крім Києва, де воно проіснувало до 1835р.

Отже, підсумовуючи, слід відзначити, що історичний досвід самоврядування на основі магдебурзького права може бути використаний у роботі сучасних місцевих органів влади.

Список використаних джерел:

1. Малий словник історії України// В. С. Кульчицький, О. М. Майборода та ін. Видавництво «Либідь» 1997. – 464 с.
2. Войтенко А. Б. Іващенко О. М., Кузьмін О. С. та ін. Житомирщина: Історичний нарис. Навчальний посібник // А. Б. Войтенко, О. М. Іващенко, О. С. Кузьмін та ін. Житомир: «Полісся»2003. – 272 с.
3. Русина О. Магдебурзьке право в пізньо середньо-вічному Києві (XV – початок XVII ст.) / О. Русина // Діалог. Україна і Німеччина: історія, політика, економіка – К., 2000. – 184 с.
4. Литвин В. М. Історія України. Підручник / В. М. Литвин. – К., Науково виробниче підприємство, «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2011. – 839 с.
5. Мельничук І. Магдебурзьке право східного Поділля /І. Мельничук // Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць, Випуск 16. – К.: УНІСЕРВ, 2004. – 176 с.
6. Злупко Л. М. Економічна історія України: Навч. Посіб. / С. М. Злупко. – К.: Знання, 2006. – 367 с.
7. Іващенко О. М., Поліщук Ю. М. Житомирщина шляхами історії: Краєзнавчі розвідки. / О. М. Іващенко, Ю. М.Поліщук. – Житомир: Видавництво «Полісся» 1997. – 140 с.

ТЕРЕМЦОВА Н. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНИХ РЕФОРМ

Одним із видів систематизації законодавства є кодифікація. Кодифікація законодавства залишається актуальною проблематикою серед вчених, науковців і практиків.

Слід зазначити, що кількість кодексів не завжди є позитивним і якісним аспектом в юридичній науці. Проте й відсутність кодексів у сучасному розвитку науки може негативно вплинути на правове регулювання суспільних відносин у різних площинах. Може утворитися механізм безсистемного та суперечливого законодавства в Україні. Саме ця обставина й робить актуальним завдання кодифікації. Наприклад, однією з пріоритетних сфер соціально економічного зростання, духовного та культурного розвитку суспільства є на сьогодні законодавство про освіту.

Виходячи з того, що права і свободи людини та їх гарантії мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави, як це передбачено Конституцією України [1, ст. 3], органи державної влади України мають

усвідомлювати своє призначення та активізувати зусилля щодо якісного виконання свого головного обов'язку. Виходячи з даного постулату актуального значення набувають питання вдосконалення системи державного управління, оскільки саме від ефективності управлінської діяльності залежить створення умов для належних реалізації та захисту прав і свобод громадян та забезпечення виконання покладених на них обов'язків.

Одним із головних правових засобів забезпечення демократичного розвитку суспільства слід вважати конституційно визначений демократичний підхід – порядок ухвалення важливих рішень для розвитку суспільства. Вчені Шміттер Ф. К., Карл Т. Л. дотримуються думки, що процедури не визначають демократії, проте необхідні для її збереження. Для демократії система ухвалення рішень більшістю – це вважається не просто технічний прийом, без застосування якого практично не може з'явитися жодне рішення, а скоріше її принципова особливість. Підстави та межі такого підходу щодо прийняття рішень визначаються основоположними принципами демократичного устрою. Внутрішня потреба демократії ухвалювати рішення більшістю голосів випливає з принципу свободи самовизначення індивідів та рівності їх в умовах демократії, такої думки дотримується Бьокенфьорде Є. В.). Разом із тим дотримання процедур не повинне перетворюватися до надмірного тягаря шляхом запровадження штучних бюрократичних перешкод та призводити до спотворення демократичної сутності окремих інституцій та процесів. Воно не повинне блокувати демократичний поступ суспільства та процеси демократичної трансформації, а має бути підпорядковане, перш за все, головній меті – створенню передумов для ухвалення найбільш оптимальних, виважених, обгрунтованих, виправданих та розсудливих рішень [6].

Прийняття та впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України [3] зумовило зміни в кримінальному судочинстві. Впроваджено новий підхід до визначення статусу та повноважень суб'єктів кримінального процесу, взаємовідносин між ними, що обумовило внесення змін й до низки законів, що регламентують діяльність правоохоронних органів, з метою оптимізації їх діяльності у нових умовах.

Проте, новим Законом України «Про прокуратуру» [4, п. 3 ч. 1 ст. 2] визначено правові засади організації та діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України. Нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону визначено однією з функцій прокуратури.

Значні зміни відбулися за новим Законом України «Про вищу освіту» [5]. Насамперед, змінилися наукові ступені. Законом не передбачено підготовки молодших спеціалістів. Пропонують нові ступені, такі як бакалавр і, окрім доктора наук, – доктора філософії, тощо.

Автор дотримується думки, що системний підхід щодо аналізу законодавства, який проводиться з метою виявлення прогалин у правовому регулюванні, а також колізій нормативно правових актів, має велике значення для вдосконалення нормотворчої діяльності. Такий системний підхід може бути

найбільш повно та ефективно реалізований шляхом упровадження до правової сфері досягнень інформатизації та мобільності.

Закон покликано надавати не готові рішення конфліктів, але й пропонувати засоби щодо їх вирішення, процедуру розгляду та розв'язання протиріч. За такою умовою новітню роль відіграють суди, та прийняти ними рішення.

Акцентуючи увагу щодо особливої частини концепції реформування законодавства України, слід зазначити, що вивчення практики спроби кодифікувати адміністративно-правові норми дозволило дійти висновку про неможливість створення єдиного кодифікованого акта, в якому можна було б об'єднати всі або більшість адміністративно-правових інститутів, бо вони значно відрізняються один від одного за сферою регулювання суспільних відносин. У даному випадку перед вченими постало завдання віднайти інший шлях для подолання проблеми. Йдеться про проведення кодифікації адміністративно-правових норм залежно від тієї чи іншої сфери державного управління, що ними регулюються. Одним із перших кроків стала спроба кодифікація адміністративно деліктного законодавства.

Як висновок, автором пропонується висновок, що актуальним завданням в умовах розбудови правової держави постає сама державна.

По-перше: саме за підтримкою держави має відбутися розробка концепції реформування національного законодавства, яка має слугувати орієнтиром для належної кодифікації законодавства України;

По-друге: звернення науковців до порушених питань постає цілком актуальним та своєчасним в умовах розбудови правової держави;

Потрете: запропонований підхід автором до реформування національного законодавства України як основи розвитку є певним кроком у напрямку впровадження центристської ідеології суспільства та діяльності інститутів держави та державних службовців;

По-четверте: перспективний напрямок подальших наукових досліджень пов'язано з осмисленням основних положень аналітичної юриспруденції та використання можливостей цієї науки під час розроблення проектів нормативно-правових актів щодо вдосконалення державного управління в різноманітних сферах життєдіяльності українського суспільства;

По-п'яте: створення міжвідомчої автоматизованої системи управління і роботи з правовою інформацією, а також упровадження цієї системи на всіх рівнях управління є одним із основних завдань, вирішення якого надасть можливість вдосконалити законодавство України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30,ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222iv від 08.12.2004}; – Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p71012. – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

2. Алексеев С.С. Право. Теория. Философия. – М. – 1998 . – 320 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651VI .//(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 910, № 1112, № 13, ст.88); – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

4. Про прокуратуру. Верховна Рада України; Закон, Перелік від 14.10.2014 № 1697VII .//(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 23, ст.12).– Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

5. Про вищу освіту. Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556VII . //(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 3738, ст.2004). – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

6. Окрема думка судді Конституційного Суду України Колісника В.П. стосовно Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься в ст.155 Конституції України. //Конституційний Суд; Окрема думка від 22.03.2016; – Режим доступу: – http://zakon5.rada.gov.ua.

РУДНИЦЬКА О. П.

кандидат юридичних наук, доцент Житомирського державного університету ім. І. Франка

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Процес реформування національного законодавства України відбувається в умовах гендерних перетворень, що тривають у більшості країн світу, зокрема, у країнах Європейського Союзу (далі - ЄС). Основне місце у гендерних дослідженнях відведено проблемі соціальної нерівності чоловіків і жінок, оскільки гендерна складова у кожній країні має свої особливості. Актуальним є дослідження правового регулювання гендерної рівності у законодавстві ЄС, а також принципів європейської соціальної політики у даній сфері.

Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок від 24 грудня 1980 р. встановлює механізм реалізації принципу рівності жінок і чоловіків [1]. Даний принцип закріплений в ст. 24 Конституції України. Відповідно до даної статті принцип рівності прав жінок і чоловіків забезпечується:

1. наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї;

2. спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг;

3. створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [2].

Конституційні норми щодо рівності відтворені у трудовому законодавстві, зокрема, статті 2-1, 22 КЗпП України [3], Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI [4] та у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року [5].

У сфері трудового та соціального права одним із найбільш врегульованих законодавством ЄС є питання щодо заборони різних видів дискримінації, зокрема, гендерної дискримінації. Останню можна розділити на три групи: рівне ставлення, рівна оплата праці, рівне соціальне забезпечення. Так, Директивою 79/7/ЄЕС «Про поступову імплементацію принципу рівності чоловіків і жінок у сфері соціального забезпечення» встановлено принцип рівності чоловіків та жінок саме у сфері соціального забезпечення [6].

Найбільш актуальним на сьогодні є питання статевої дискримінації, оскільки переслідування та сексуальні домагання суперечать принципу рівноправного ставлення до чоловіків та жінок. Тому важливим є приведення національного трудового законодавства у цій сфері до європейських стандартів. Особливо гостро це питання постало при розробці проекту ТК України № 1658 від 27 грудня 2014 року, а також при його розгляді 5 листопада 2015 р. у першому читанні Верховною Радою України. Так, ч. 2 ст. 3 даного законопроекту дискримінація за ознакою статі включає сексуальні домагання, що виражаються у діях сексуального характеру, поводження (включаючи жести, вирази і фізичний контакт), що є загрозливим, образливим, таким, що піддає експлуатації або змушує до сексуальних відносин [7]. Таке визначення дискримінації є прийнятним і таким, що відповідає Директиві 2006/54/ЄС від 5 липня 2006 року про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості (зі змінами) [8]. Згідно п. d ст. 2 даної Директиви під сексуальним домаганням розуміється будь-яка форма небажаної поведінки (вербальної, невербальної або фізичної) сексуального характеру. Метою або результатом такої поведінки є приниження гідності особи, що включає залякування, створення навколо неї ворожого, образливого або принизливого середовища.

Згідно положень даної Директиви гендерна дискримінація є двох видів: пряма - коли відношення до однієї особи менш сприятливе, ніж до іншої, саме через стать; непряма - ситуація, коли при реалізації чи застосуванні формально нейтральних правил, критеріїв або встановленого порядку, ставлять особу певної статі в менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами (крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має об'єктивно виправдану законну мету, а способи її досягнення є належними і необхідними).

Необхідно зауважити, що ці форми дискримінації забороняються європейським законодавством не тільки на робочому місці, але також і при працевлаштуванні, професійному навчанні тощо.

Директива 2000/78/ЄС забороняє дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації. Важливо зауважити, що включення такого виду дискримінації, як сексуальна орієнтація, до ознак, за якими забороняється дискримінація, відбулося завдяки рішенню Суду ЄС у справі Grant (Judgment of the Court of 17 February 1998)[9], в якому Суд ЄС визнав, що дискримінація за сексуальною ознакою не

входить до змісту дискримінації за ознакою статі. Тому при прийнятті проекту ТК України має бути враховано положення даної Директиви і включено до статті 3 вказаного Кодексу заборону дискримінації за сексуальною орієнтацією.

Необхідно зупинитись на положеннях Директиви 76/207/ЄЕС про імплементацію принципу рівності чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування, професійної освіти, просування по службі та умовах праці від 9 лютого 1976 р.[10] Згідно зі ст. 5 даної Директиви вагітним жінкам надається спеціальний захист від звільнення. Також забороняється звільняти вагітну жінку до закінчення її відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Прямою дискримінацією вважається також відмова вагітній жінці у працевлаштуванні з приводу її вагітності. Положення про заборону такої дискримінації прямо встановлене у чинному законодавстві про працю.

Процеси гуманізації та демократизації сучасного суспільства призвели до розширення гендерного компоненту як у національних законодавствах окремих країн, так і у міжнародному законодавстві в цілому.

На сьогоднішній день, з метою створення належним умов для реалізації людиною своїх прав, в Україні триває процес приведення національного законодавства з питань гендерної рівності до європейських стандартів та принципів, а також створення дієвого механізму її забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1980 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207
2. Конституції України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР// Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/paran4239#n4239
3. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу:
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17.
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків від 08 вересня 2005 року // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua /laws/show/2866-15
6. Про поступову імплементацію принципу рівності чоловіків і жінок у сфері соціального забезпечення: Директива 79/7/ЄЕС від 19 грудня 1978 року // Офіційний сайт Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/45891
7. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27 грудня 2014 року // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221
8. Про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості: Директива 2006/54/ЄС від 5 липня 2006 року (зі змінами) // Офіційний сайт

Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/45891

9. Judgment of the Court of 17 February № C-249/96 Grant v South-West Trains Ltd. // [Електроннийресурс]. − Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61996CJ0249.

10. Про імплементацію принципу рівності чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування, професійної освіти, просування по службі та умовах праці: Директива 76/207/ЄЕС від 9 лютого 1976 р. // Офіційний сайт Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/45891

ЛЯШЕНКО Р. Д.

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства ЖНАЕУ

МАМЧУР С. М.

студентка 3-го курсу факультету спеціальності «Правознавство» ЖНАЕУ м. Житомир, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ НА СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

На сьогоднішній день питання стосовно адвокатської монополії є досить актуальним. Зокрема тому, що дана реформа стосується запровадження змін в адвокатській діяльності, і в першу чергу, покращення якості надання правових послуг в Україні. Окрім цього, від даної реформи буде залежати чи зможе адвокатура нашої держави вийти на новий, вищий рівень свого розвитку.

Адвокатська монополія виключним правом адвокатів на судове представництво, тобто лише адвокат зможе захищати права, а також представляти інтереси як фізичних, так і юридичних осіб у цивільному, адміністративному, кримінальному та господарському судочинстві. Проте, стосовно даного представництва передбачені певні виключення. Так, згідно з Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року № 1401-VIII такими винятками стане: представництво в трудових спорах, спорах про захист соціальних прав людини, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, у справах щодо малолітніх та неповнолітніх осіб, а також у справах осіб, які були визнані недієздатними або такими, дієздатність яких обмежена [1].

Основним завданням адвокатської монополії є підвищення рівня якості правових послуг за рахунок особистої зацікавленості адвоката, тобто, інакше кажучи, за некваліфіковане надання послуг адвокат буде притягуватися до дисциплінарної відповідальності, а в окремих випадках буде здійснюватися анулювання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Метою ж даної монополії є отримання прибутку адвокатами шляхом здійснення своєї конституційної функції, а саме надання правничої допомоги [2]. Так, у статті 59 Конституції України зазначається що: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога

надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», а відповідно до статті 1312 Основного Закону: «Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура…Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» [3, с. 3].

Також слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII було запропоновано чіткий план поетапного запровадження адвокатської монополії на судове представництво. Згідно з Перехідними положеннями даного законодавчого акту адвокати почнуть здійснювати представництво в судах: з 1 січня 2017 року – у Верховному та касаційних судах; з 1 січня 2018 року – в апеляційних судах; з 1 січня 2019 року – в судах першої інстанції; з 1 січня 2020 року – представництво в судах органів державної влади та органів місцевого самоврядування [1].

Реформа щодо запровадження монополії адвокатури вже розпочалась. Проте, дослідивши дане питання, можна дійти висновку, що адвокатська монополія має як свої переваги, так і недоліки. Зокрема, прихильники реформи до переваг такої монополії відносять те, що: адвокати будуть зацікавлені надати якісну правничу допомогу своїм клієнтам; адвокатська монополія на судове представництво сприятиме утвердженню єдиної корпорації правників, тобто будуть створюватись професійні групи та об'єднання адвокатів; сторона, яка буде працювати з адвокатом матиме змогу користуватися усіма процесуальними гарантіями; основною метою адвокатів стане не підприємницька діяльність, а захист прав та інтересів клієнтів; в Україні існує достатня кількість професійних адвокатів аби підтримувати відповідний, високий рівень конкуренції і разом з тим, не спровокувати зростання цін на правові послуги; кожен професійний юрист, який захоче отримати статус адвоката зможе скласти іспит на зайняття адвокатською діяльністю. Але разом з тим у юридичній спільноті є думки, що адвокатська монополія матиме серйозні недоліки, а саме: отримання статусу адвоката буде пов'язане з багатьма складнощами, і як одне з можливих – корупційна складова ускладниться доступ до правосуддя; монополія може призвести до того, що почне посилюватися контроль з боку держави за адвокатурою; звернення до адвокатів для здійснення судового представництва у дрібних справах буде невиправданим; значний дефіцит адвокатів у невеликих містах нашої держави зробить неможливою реалізацію права громадян на отримання правничої допомоги [2].

Все частіше висловлюються думки про те, що реформу стосовно запровадження адвокатської монополії на судове представництво слід тимчасово призупинити, а саме до закінчення судової реформи. Наразі проводяться дискурси про те, щоб в майбутньому обмежити монополію адвокатури немайновими справами, із сумою позовних вимог понад 2 млн. грн., тобто адвокатура стане обов'язковою для серйозних бізнес-спорів, в інших випадках участь адвокатів буде необов'язковою. Проте, чи матимуть такі дискурси своє продовження на практиці покаже час.

Отже, підсумовуючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що прагнення врегулювати ринок надання правових послуг є важливим, а здійснення монополізації адвокатури, яка спрямована на представництво прав та інтересів громадян у судах є одним із головних елементів такого врегулювання. І хоч

адвокатська монополія має певні мінуси, проте вони не переважають над позитивними сторонами цього реформування. Запровадження монополії адвокатури стане таким собі стимулом для адвокатів відповідальніше ставитися до своїх безпосередніх обов'язків, а особливо щодо рівня якості надання ними правничої допомоги, вона сприятиме зростанню довіри пересічних громадян до адвокатів та попиту на таких фахівців на ринку праці, вдосконаленню діяльності всієї адвокатури України, що виведе її на новий рівень розвитку, а також допоможе підвищити рівень конкуренції представників адвокатської діяльності як в середині держави, так і на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - № 28. – Ст. 532.

2. «Юридична газета Online» стаття «Чесний аналіз аргументів «за» і «проти» адвокатської монополії»/ Офіційний сайт «Юридичної газети Online» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/chesniy-analiz-argumentiv-za-i-proti-advokatskoyi-monopoliyi.html

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

ПРОКОПЕНКО І. П.

кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна.

УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ РОСЛИННИЦТВА

На сьогодні в Україні потрібно прийняти нормативно правові акти. Які будуть відповідати світовим стандартам веденням екологічно безпечного рослинництва.

Тривалий час в Україні відбувалось неправильне, неконтрольоване використання та зберігання хімічних засобів боротьби з хворобами рослин, шкідниками і бур'янами. В результаті порушення відповідних технологій та норм відбувається забруднення ґрунтів, вод, атмосферного повітря й накопичення залишків пестицидів у продуктах харчування, що породжує екологічні ризики для умов життя суспільства, якість навколишнього природного середовища, здоров'я та добробуту громадян.

У сільськогосподарському виробництві набули поширення генетично-модифіковані організми, щодо їх безпечності для людини та навколишнього середовища, адже генетично замінені форми можуть проникнути у дику природу та призвести до катастрофічних змін в екосистемах. З огляду на це є необхідність з боку держави застосовувати правові заходи спрямовані на запобігання вказаним ризикам.

Питання правового ведення екологічно безпечного рослинництва досліджували такі вчені, як В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкова, В.В. Костицький, С.М. Кравченко, М.В. Краснова, А.М. Мірошниченко, О.А. Ніжніченко, В.В. Носік, Б.Г. Розовський, Ю.С. Шемшученко, В.М. Ярмоленко, К.І. Козмуляк тощо.

Зважаючи на те, що комплексний аналіз правового регулювання ведення екологічно рослинництва є важливим, ставимо перед собою завдання проаналізувати законодавство України у сфері правового регулювання ведення екологічно небезпечного рослинництва в Україні, вважаємо, що в правовому регулюванні ведення екологічно безпечного рослинництва можна виділити наступні напрямки правового регулювання: органічне сільськогосподарське виробництво, екологічне застосування пестицидів і агрохімікатів, забезпечення безпечності сільськогосподарської продукції, а також охорона земель.

Слід відзначити, що у період незалежності України питання правого регулювання охорони рослинництва знайшли відображення в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», який став основою для прийняття Закону «Про рослинний світ» 1999 р.

В Конституції України було встановлено обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги [1]. Державна підтримка суб'єктів господарювання надається відповідно до таких Законів України: «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [2]. Можемо зробити висновок, що органічне виробництво є найбільш екологічно безпечним та врегульованим правовими нормами.

З огляду на нормативно правове регулювання ведення екологічно безпечного рослинництва особливе значення в господарській діяльності мають норми Закону України «Про пестициди і агрохімікати» [3] де підкреслено, що застосування пестицидів і агрохімікаті в підприємницькій діяльності сільськогосподарських виробників повинно відбуватись тільки за рахунок провадження біологічного землеробства та інших екологічних безпечних методів захисту рослин.

Також набувають важливого значення окремі правові норми Закону України «Про охорону земель» [4], які стимулюють сільськогосподарських товаровиробників застосовувати екологічно безпечні технології в сільському господарстві. Цим законом передбачені заходи щодо охорони і використання земель і підвищення родючості ґрунтів землевласниками і землекористувачами.

У сфері правового регулювання ведення екологічно безпечного рослинництва варто звернути увагу також на норми Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів»[5]. В цьому законі визначені вимоги до виробників харчової продукції, зокрема застосовувати санітарні заходи та належну практику виробництва, систему НАССР та інші системи забезпечення безпечності та якості продукції під час виробництва і обігу харчових продуктів.

Як висновок можна сказати, що з метою удосконалення правового регулювання екологічно безпечного ведення рослинництва варто розробити та затвердити систему податкових пільг для сільськогосподарських виробників які впроваджують у свою діяльність екологічні безпечні технології та здійснювати

компенсацію з боку держави витрат пов'язаних із переходом від звичайного методу ведення господарств до органічного.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. - №254к/ 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – С. 141.

2. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 20-21. – С. 721.

3. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 14. – С. 91.

4. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. – С. 349.

5. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. в редакції від 06.09.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 50. – С. 533.

6. Про державну підтримку сільськогосподарського України: Закон України від 24.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 49. – С. 527

СІНІЦЬКИЙ А. Ц.
доцент кафедри суспільних наук ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ В ХОДІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1648-1676 РОКІВ

У середині XVII ст. довготривалий процес формування українського етносу підійшов до нового етапу – етапу загальнонаціональної боротьби за державне самовизначення на автохтонній для нього території . Ґрунтом для цього став зростаючий колонізаційний екстремізм польських магнатів: нечуваний поміщицький, господарський і релігійний гніт українського народу.

Як наслідок переслідувань розпочалося збройне повстання, що швидко набрало загальноукраїнського характеру й переросло у національно-визвольну війну 16481676 рр., яка завершилася відновленням державності.

Козацько гетьманська держава – це унікальний феномен XVII ст., явище, що не мало прецеденту в Європі , як оригінальна, створена українським народом , його думкою спроба відновлення в нових історичних умовах втраченої української державності. Вона поєднала в собі традиціоналізм української політичної думки, що спирався на старі звичаї, народні традиції і демократичні за своєю суттю, але не без певних абсолютистських тенденцій. Тоді ж час під час визвольної війни середини XVII ст.. український народ зумів перемогти свій традиціоналізм і по новаторському підійти до конкретної історичної ситуації та створити нову форму державного правління – гетьманську державу [1,с.64].

Новосформований козацький стан став важливою передумовою відновлення державної української організації в середині XVII ст. Українська держава, що виникла в ході національно-визвольної війни 16481676 рр., була, з одного боку, результатом організаційного колективного генія народу, що

експромтом за короткий час створив нові форми політичної організації країни і привів у рух, з другого – це була цілеспрямована, свідома діяльність Б.Хмельницького та його прибічників по створенню нових форм суспільних і державних відносин.

Відроджена українська державність стала новою за своїми формами, оскільки не опиралася на стару державну традицію Київської Русі через перерву в державному існуванні, а також тому, що вона увібрала в себе колорит козацької християнської республіки, тобто військової демократії з певним нахилом до авторитарності.

На звільненій території України козаками ліквідовувалися усі польські установи. Замість них запроваджувалась нова козацька адміністрація, яка теж модернізується, перетворюючись з локальної в загальнодержавну. Адміністративно територіальними одиницями стали полки і сотні: полковники, сотники і городові отамани зосередили у своїх руках не тільки військову, але й політичну владу. Військовій владі підпорядковувалось і селянське населення, яке не служило у війську, а також і міщанство. В принципі, зазначав М.Грушевський, ці міщани повинні були користуватися самоуправлінням за німецьким правом, але військові повноваження полковників і полкової старшини на практиці приводили не лише до повного підпорядкування містечок зі спрощеною «ратушною» адміністрацією, але узалежню вали і більші міста з повною системою «магістрів» німецького права [2,с.190].

Гетьманський апарат будувався за зразком Запорізької Січі. Найвищим органом влади була рада, на якій кожен козак міг виступати й голосувати. Рада обирала гетьмана, здійснювала судочинство. Функції своєрідної «малої ради» сенату виконувала рада старшин.

Рада старшин поступово перебрала на себе й функції військової ради, прагнучі впливати на вирішення основних внутрішніх, військових і зовнішньополітичних справ.

Причинами цього стало перетворення козацтва в величезну масу, що розпорошилася з південноукраїнських степів аж до Полісся, а також те, що не було писаного права про діяльність військової ради. За військовою радою залишалось вирішення кардинальних питань – вибір або скинення гетьмана, встановлення відносин до сюзеренної держави.

Центральним органом ради старшин була рада генеральної старшини . Рада збиралася або на запрошення гетьмана, або з власної ініціативи, але в принципі вона була незалежна від гетьмана, оскільки обирало її військо. Рішення ради в певній мірі корегувати гетьманську владу і з часом все частіше вступали в суперечки з рішенням військової ради. Ця конкуренція набрала характеру боротьби козацького демосу зі старшинською олігархією. Старшинській раді доводилося боротися не тільки з козацьким народовладдям, а й втручанням царського уряду, який старався підтримувати протиборство з козацькою «черню». Ця боротьба розхитувала основи конституційних форм українського устрою, який тільки склався. Цьому сприяла і спроба поєднати республіканські форми з чисто військовим характером ладу, який вимагав дисципліни, сильної, навіть диктаторської влади гетьмана. Такою владою, власне, користувався Б.Хмельницький, хоча навіть його владу пробували обмежити.

Авторитаризм самого Б.Хмельницького проявився насамперед у прагненні перетворити козацьке самоуправління в загальнодержавне, центром рішення якого був гетьман. Хмельницький став тримати себе як глава держави, і населення України також згодом сприйняло його як такого. Вже у 1649 р. Б.Хмельницький перед польськими послами, під час вище згаданих переговорів, називав себе «Єдиновладним Самодержцем руським». Пізніше гетьман перетворюється вже не в виборного начальника, а «Землі нашої Володаря і начальника», якого поблагословив патріарх, а яким листуються монархи, посадові особи призначаються і змінюються самодержавною владою гетьмана.

Б.Хмельницький прагне заснувати власну династію і для цього заповідає, щоб його син Юрій став спадкоємцем колишнього козацького виборного гетьмана, а тепер «Князя Русі» [3,с.191].

Залишався лише один крок до абсолютистської влади, але – констатував з жалем В.Липинський, - «Б.Хмельницький не встиг знищити серед козацької старшини ідеї з анархізованої республіканської польської олігархії. Проте українська монархічна ідея Великого гетьмана не вмерла разом з ним. Боротьба між принципом монархізму і республіканським велася на Україні і далі по смерті Б.Хмельницьного»[4,с.63-64].

Боротьба цих двох тенденцій в новоствореному державному устрої послаблювала Україну, використовувалась її ворогами. Поки був живий Б.Хмельницький, суперечності між новим станом, полковим правлінням, державним гетьманським устроєм та запорізькою демократією вдалося залагоджувати, але після смерті наступники, не маючи його талантів, дуже швидко розтратили оце делікатне творіння щойно народженої української державності.

«Хмельнищина», яка знала чимало темних і прикрих епізодів, «рік крові, обопільні озвіріннє», «матеріальну і моральну руїну», проте, на думку М.Грушевського, її результатом стало також і народження деяких «многоважних сторін» в історії українського народу» [5,с.117-120].

Насамперед 2від Хмельнищини веде свій початок конституціоналізм і автономізм, що жив у козацькій старшині дуже довго і мав свою роль, як одну з складових частин в галузі нової української національної свідомості. Хоч як односторонній шляхетський характер прибрав він в кругах «козацького народу», все ж ідеї політичної свободи, непорушності народних прав, кураєвої автономії мали навіть при тім одностороннім розуміння свою позитивну сторону» [6,с.117-120].

Крім того, саме з «Хмельнищиною» пов’язує М.Грушевський зростання національного почуття й зародження «ідеї етнографічної території», яка в наступних вимогах козацької старшини охоплювала територію « з одного боку до Перемишля і Самбора, з другого до Вісли, в третю сторону до Немана, в четверту до Сівська і Путивля» [7,с.117-120]. До цих ідей домішувались й «елементи державної окремішності України».

Отже, в XVIXVII ст. на півдні України сформувалася українська козацько гетьманська державність з її характерними рисами – республіканською козацькою демократією та авторитарною гетьманською владою.

Список використаної джерел:

1. Яковлів А. Договір Богдана Хмельницького з Московою/А.Яковів – Нью-Йорк,1954.-126с.
2. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа/М.С.Грушевський – К.:Либідь,1991.-396с.
3. Липинський В.Україна на переломі.1657-1659.Замітки до історії українського державного будівництва в XVII столітті/В.Липинський – Відень,1920.-305с.
4. Кухта Б.Л. З історії української політичної думки /Б.Л.Кухта – К.:Генеза,1994. - 368с.
5. Грушевський М.С. Очерт истории украинского народа/М.С.Грушевський – К.:Либідь,1991.-397с.
6. Там само. – С295
7. Там само. –С 200

БУЧИНСЬКА Т. В.
заступник начальника Управління реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції у Житомирській області, м. Житомир, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У всіх сферах діяльності держави та її органів завжди лежать певні принципи. Ще у Древньому Римі існувала сентенція «Принципи є найважливіша частина всього».

Основні принципи міжнародного права закріплені в Статуті ООН (преамбула, статті 1 і 2). Розширювальне тлумачення основних принципів дається в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, прийнятій на XXV сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1970 році. У Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), підписаному в Гельсінкі 1 серпня 1975 року главами 33 європейських держав, керівниками США і Канади, міститься Декларація принципів, якими держави учасниці будуть керуватися у взаємних відносинах[7, 89].

Стаття 18 Конституції України закріплює, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримки мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права».

Відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1968 року кожен чинний договір обов'язковий для його учасників і повинний ними сумлінно виконуватися. Більш того, учасник не може посилатися на положення свого внутрішнього права в якості виправдання для невиконання ним договору. Так, відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 року кожна держава зобов'язана сумлінно виконувати зобов'язання, прийняті нею відповідно до Статуту ООН. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань

поширюється тільки на дійсні угоди. Це значить, що розглянутий принцип застосовується тільки до міжнародних договорів, укладеним добровільно і на основі рівноправності.

Відношення держави до свого населення стає об'єктом уваги міжнародного співтовариства. На відміну від інших принципів міжнародного права, принцип поваги прав людини займає центральне становище й у національному праві.

Відповідно до статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Необхідним також є проведення аналізу та співвідношення принципів побудови української правової системи у співвідношенні із принципами права Європейського Союзу.

Проблемами принципів права в Україні та в країнах ЄС займалось рад вчених, зокрема: Грицяк І.А., Горбатенко В.П., Колодій А.М., Кернз В., Скакун О.Ф., Стрельцова О.В., Татам А., Жукевич І.Ф. та інші. [6].

Так, принципи права ЄС – це основні засади цієї правової системи, які визначають зміст правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності Союзу в цілому і його держав членів

Принципи права ЄС встановлюють загальний правовий режим типу європейської інтеграції та її організаційно правові основи. Вони являють собою, як правило, договірні, багатосторонні, безстрокові, загально регулятивні, імперативні норми, що мають вищу юридичну силу.

Що стосується принципу пропорційності, то у найбільш загальному вигляді принцип пропорційності вимагає, щоб захід, який вживається державою, був пропорційним меті цього заходу.

Професор Д. Шварц, виходячи з аналізу німецького прецедентного права, визначає такі складові цього принципу як відповідність, необхідність та пропорційність. У частині 3 статті 14 Основного Закону ФРН прямо передбачена можливість застосування принципу пропорційності при визначенні обмежень на право власності: «Відчуження власності допускається тільки в цілях загального блага.». [8]

Показовою щодо застосування принципу пропорційності є справа "Гентрих проти Франції". Суд у своєму рішенні вказав, що, ставши випадковою жертвою здійснення права на купівельний привілей, заявниця "зазнала надмірного особистого обвинувачення", яке могла б виправдати лише можливість, у якій їй було відмовлено, успішно заперечити захід, вжитий стосовно неї, а отже було порушення "справедливої рівноваги, що має існувати між захистом права власності і загальними інтересами"[4].

Вперше за свою історію до принципу пропорційності звернувся Конституційний Суд України у рішенні по справі про граничний вік кандидата на посаду керівника вищого навчального закладу від 7 липня 2004 року, де Суд визнав положення абзацу другого частини першої статті 39 Закону України «Про вищу освіту», що встановлюють вікові обмеження до 65 років, неконституційними. Повним чином це проявилось у пункті 4.2 рішення у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року за №

15рп/2004, де Суд вперше назвав цей принцип принципом пропорційності: «Однак правова держава, вважаючи покарання, передусім, виправним та превентивним засобом, має використовувати не надмірні, а лише необхідні та зумовлені метою заходи. Обмеження конституційних прав обвинуваченого повинно відповідати принципу пропорційності: інтереси забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки тощо можуть виправдати правові обмеження прав і свобод тільки у разі адекватності соціально обумовленим цілям».

Кодекс адміністративного судочинства України також визначає принцип пропорційності як основу адміністративного судочинства. Так, згідно з пунктом 8 частини третьої статті 2 цього Кодексу адміністративні суди у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони пропорційно, зокрема, з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія).

Конституційний Суд вирішує й інші питання. Так, у мотивувальній частині рішення КС у справі за конституційним зверненням громадян України щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України, зокрема, зазначається: «Частина перша ст. 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Рим, 1950 р.), що згідно зі ст. 9 Конституції України «є частиною національного законодавства України» [1].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 (із мінами та доповненнями) // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
3. Кодекс адміністративного судочинства України // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 22.09.1994 «Гентрих проти Франції» // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
5. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15рп/2004 «У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання)» // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
6. Жукевич І.В. «Принципи права Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //http://azovcademy.ucoz.org/publ/stati_i_nauchnye_publikacii_articles_science/principi_prava_evropejskogosojuzu_i_v_zhukevich/110126.
7. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : Знання, 2012. – 631 с.

8. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / Монографія. – К.: Реферат, 2007. – 640 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epidruchniki.com/content/702_243Princip_proporciinosti.html.

КОВАЛЬ І. М.
асистент кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

ДЖЕРЕЛА МЕНТАЛЬНО-ПРАВОВОГО ПОЛЯ

Важливим у предметному полі є джерела менталітету. З цього приводу В. Татаркевич зазначає, що людина народжується нічим і "буде такою, якою сама себе зробить". Автор наголошує, що умови, в яких живе людина, завжди ті ж самі: необхідність праці, спілкування з іншими, смерть [1,с.428]. Можна з того твердження вивести предметні ментальні засади людини: відношення до праці, уміння спілкуватися, гідно завершити життя на землі. Звичайно, це базові ментальні засади, на основі яких формується велика кількість індивідуальних норм поведінки. Саме прояви цих правових норм визначають правову ментальність людини і дають можливість здійснити аналіз джерел менталітету, тобто вплив умов середовища на способи життєдіяльності, її власний вибір очікуваних результатів.

Не викликає сумніву, що менталітету притаманний етнонаціональний характер. Як зазначає А. Багнюк, що етнічний фактор полягає в тому, що нація формується з людей одного етнічного складу: об'єднаних мовою, самоусвідомленням себе самих і себе у світі; усвідомленням свого походження та своєї історичної єдності, а також спільністю традицій [2,с.328].

Це означає, що менталітет має етнонаціональне походження, що є природною реальністю, ментальним фондом. Етнонаціональне походження означає, що людина сама для себе менталітету не створює, це не в її силах, хоча окремі мікроелементи менталітету є все-таки власною творчістю.

Національна ментальність (за суттю людськісність) є латентним (прихованим) змістом національного буття або субстанційною основою національної духовності, яка визначає характер самосвідомості і життєдіяльності національних суб'єктів. Менталітет це такий шар свідомості, який прихований від самої людини, тому впливає на її поведінку автоматично позасвідомо [2,с.334]. Така латентність характеризує певні ментальні установки, ціннісні орієнтації, визначає своєрідну ментальну методологію життєдіяльності людини у вигляді духовних технологій (подібно до комп'ютерної технології).

Походження ментальності випливає з того, що нація неповторно та унікально "вбирає" в себе Дух навколишнього середовища, тобто, Дух тіла природи. Тобто, ментальність нації це "спожитий" нацією Дух природи, в якій нація оформилась і життєдіє. Вияв національної ментальності міститься в особливостях світосприйняття, в моральних вимогах і нормах поведінки в життєвих настроях і формах взаємин, вжилах характеру і в ставленні до праці, творчості. В цілому національний менталітет і ментальність є явищем унікальним завдяки розмаїттю природи неповторне природне середовище задає неповторні

ознаки життєдіяльності нації через пізнавально практичне ставлення до цього середовища [2,с.334-335].

До предметного поля відноситься структура менталітету, тобто його будова, яка має складові елементи з відповідною композицією. Слід зауважити, що з різними підходами можна підійти до визначення структури менталітету.

Зокрема, В. Візгін вважає, що структуру визначають такі складові елементи: природне і культурне, раціональне і емоційне, свідоме і безсвідоме, індивідуальне і колективне [3,с.177], а П. Берк вказує такі види елементів: інтереси, категорії, метафори [4,с.59], індивідуальна та суспільна свідомість, життєві настанови, моделі поведінки, емоції, налаштування, культурні традиції [5,с.370]. Звичайно, у наукових дослідженнях вказуються й інші структурні елементи з відповідними класифікаціями. Однак, наше дослідження більше стосується менталітету у праві, його проявах у правовому житті людей, тому використовуватимемо відповідні структурні елементи та класифікацію.

Виходимо з того, що менталітет є своєрідним характером людини [6,с.212]. Під характером (від грец. – відбиток, ознака, риса, особливість) розуміють сукупність відносно сталих індивідуальних психічних рис людини, що виявляються в її поведінці й діяльності, ставленні до суспільства, колективу, самої себе. В характері фіксується цілісність духовного життя людини, один з головних показників її індивідуальності [7,с.352]. Прояви характеру є ментально обумовлені. Тобто вони підкоряються меті життєдіяльності і меті поведінки, що у кримінальному праві фіксується як мета і мотив злочину (суб'єктивна сторона злочину). Звичайно, не кожна людина є злочинцем, але кожна людина має свою мету і соціальні мотиви життя відповідно до свого менталітету.

Мета це усвідомлене передбачення бажаного результату діяльності, яке зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення . Засоби предмети, способи дії, поведінки, соціальні інститути, за допомогою яких досягається повна мета; сукупність елементів діяльності, спрямованих на осмислення, покладання, реалізацію мети [5,с.371]. Соціальний мотив це установка соціального суб'єкта, яка визначається системою суспільних відносин і є передумовою здійснення певних соціальних дій. Мотив виступає конкретизацією соціальної потреби й інтересу, безпосереднім збудником їх реалізації [6,с.234].Із цих та інших дефініцій можна скласти велику кількість структурних елементів менталітету. Мета і мотив формують ментальність, яка на думку С. Кримського і В. Заблоцького, втілює свого роду "партитуру" нормальних життєвих сценаріїв, що забезпечують відтворення етнопсихологічної та соціокультурної специфіки певних соціумів [5, с.369].

Життєві сценарії завжди перебувають у правовому полі і щоб їх зрозуміти потрібно часто вдаватися до філософсько правового обґрунтування.

Список використаних джерел:

1.Татаркевич В. Історія філософії: Т.3.: Філософія XIX століття і новітня / В. Татаркевич. // Пер. з пол.. О. Гірний. - Львів: Свічадо,1999. – 568с.

2.Бачнюк А.Л. Філософія. Онтологія. Гносеологія. Соціальна філософія / А.Л. Бачнюк, В.О. Стародубець. – Тернопіль: Видавець Стародубець, 2005. – 412с.

3.Визгин В.П. Ментальность, менталитет. Современная западная философия: Словарь / В.П. Визгин. – М.: Политиздат, 1991. – 175с.

4.Берк П. Сила и слабость ментальности / П. Берк. // История ментальностей и историческая антропология: Зарубежные исследования в обзорах и рефератах. – М.:Институт всеобщей истории РАН, Российский государственный гуманитарный университет. – 1996. – №1. – С.14–19.

5.Шинкарук В.І. Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарк. – К.: Абрис, 2002. –744с.

6.Пічі В.М. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словникдовідник / В.М. Пічі. – К.: ”Каравела”, Львів: “Новий Світ2000”, 2002. – 480с.

7.Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь,1997. – 376с.

ПЛАТОНЕНКО О. С.

аспірант 2-го року навчання без відриву від виробництва, Інститут права та психології НУ «Львівська політехніка», кафедра теорії та філософії права, м. Львів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВИХ ЗАБОРОН У РОЗБУДОВІ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сучасність зобов’язує використовувати всі доступні правові, політичні, культурні та економічні засоби для побудови, розвитку та пристосування держави до розвиваючого великими темпами суспільства. На сьогоднішній день існує багато правових методів та засобів, які дозволяють здійснювати регулювання правовідносин, але використання правових заборон як методу регулювання відносин набирає особливого значення, оскільки держава має реагувати на всі зміни, що відбуваються у світі (війни, політичні кризи, природні надзвичайні ситуації). Саме таке масштабне реагування дозволить обрати найбільш ефективну модель правових важелів для регулювання відносин що виникають. Однією з основ ефективного становлення держави є правові методи та прийоми, оскільки основною рисою сучасної держави є право, яке покликане стати на захист прав та свобод громадян. Право “фундамент” держави, який стає основним регулятором всіх сфер суспільних відносин, що виникають в результаті діяльності суб’єктів відносин на міжнародному та локальному рівнях. Правові заборони є одним із основних елементів методів та засобів, що дозволяють регулювати правовідносини, які виникають у суспільстві, як у середині однієї держави (країни) так і поза нею. Саме правові заборони є універсальнім засобом, завдяки якому існує можливість оперативно реагувати на зміни (правові, економічні, політичні). Дане твердження доказується тим, що заборона як засіб регулювання відносин існував та ефективно застосовувався ще до появи такої форми як держава.

Отже, враховуючи важливість правових заборон та обмежень, а також тенденцію до їх частішого використання у законодавстві держав та на міжнародній арені, науковці надають велику кількість визначень та тлумачень

мети правових заборон, але на мою думку, більш точним до теми сучасного права та держави є тлумачення надане А. М. Вітченко, встановлення правових заборон покликане насамперед захистити загальні права, цінності та блага громадян, а також у захисті життя та здоров'я, честі та гідності особистості [2, с. 103]. Також, А. М. Вітченко зазначав, що саме встановлення правових заборон є хорошим прийомом, що забезпечує попередження, або якщо точніше сказати, заборона як випереджаючий прийом для забезпечення ефективного захисту правовідносин. У сучасному суспільстві, в ситуації перехідного періоду, посилення ролі правових заборон пояснюється, з одного боку, орієнтацією на принцип "дозволено все, що не заборонено законом", а з іншого відсутністю у цілому ряді випадків офіційно встановлених правових заборон, що відкриває можливості для формування відносин, що мають суспільно шкідливий характер. Відповідно тільки чітке встановлення меж обмежень та заборон, дозволить ефективно врегулювати не тільки існуючі правовідносини, але й майбутні, які можуть виникнути у процесі модернізації (розвитку) країни та суспільства в цілому.

До прикладу, використання заборон, які встановлюються з метою оперативного врегулювання відносин (які також мають характер випередження, з метою недопущення порушення або більшої шкоди ніж вже була завдана), необхідно віднести міжнародні санкції, які за останні роки є основним важелем впливу на країни, що порушують принципи міжнародного права, та права інших країн (санкції та обмеження щодо Сирії – заборона торгівлі зброєю, Росії – обмеження у багатьох економічних секторах, КНДР – заборона торгівлі спеціалізованим устаткування, щоб унеможливити виготовлення країною ядерної зброї [3, с. 2]).Відповідно, і Україна все частіше використовує обмеження та заборони у сучасному законодавстві, яке покликане забезпечити захист права, свободи, життя та здоров'я громадян держави. Правова система сучасної України знаходиться на стадії формування, у перехідному стані від командно-адміністративних методів управління до процесів саморегуляції та самоорганізації, які побудовані на принципах відкритості та прозорості. Діставши у спадок від Радянського Союзу заідеологізовану концепцію розвитку державно-правових явищ, зокрема та суспільних взагалі, Україна робить кроки до поступового відкидання соціалістичних методів регуляції суспільних відносин. Даний процес позитивно підкріплюється тим, що сьогодні свідомо обрано курс на європейську інтеграцію, зокрема всі погляди спрямовані на Європейський Союз, який повинен стати запорукою розвитку та становлення України як дійсно демократичної держави, де є місце ринковій економіці, в повній мірі забезпечується охорона та належне регулювання суспільних відносин, забезпечення прав, свобод.

Отже, виникнувши одночасно з людським суспільством, заборони та обмеження являли собою перші соціальні норми, які містили загальнообов'язкові правила поведінки, які закріплювали права та обов'язки членів товариства. Отримавши своє законодавче закріплення в процесі формування державного механізму, вони незмінно виступали як найбільш ефективні засоби правового регулювання. Правові заборони та обмеження як засоби правового регулювання займають одне з центральних місць у розбудові сучасної правової держави. Саме, правові заборони стають одним із основних методів регулювання правовідносин,

ефективність якого доказана часом його існування (використання) та універсальністю, оскільки заборона та обмеження як правові засоби можуть бути застосовані у любій галузі права та сфері суспільних відносин. Необхідно додатково наголосити на тому, що заборони виникають одночасно із дозволами[1, с. 128]. Це доказує, що заборони та обмеження притаманні й демократичним країнам, оскільки може скластися помилкова думка із визначення поняття засобів правових заборон. Своєчасне встановлення правових заборон дозволяє здійснювати правове регулювання суспільних відносин, та не допустити порушення прав та свобод людини (громадянина), а також дозволяє чітко врегулювати відносини, що виникають у середині країни та на міжнародній арені. Основна мета функціонування сучасної правової держави — є "правовий" громадянин, права, життя та свободи якого ефективно захищаються через встановлення відповідних норм права.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. – М., 1966. – с. 187
2. Витченко А. М.,Метод правового регулирования социалистических общественных отношений. –Саратов, 1997. – с. 160
3. Резолюция 2321 (2016), принятая Советом Безопасности. – 2016. – 21с.

КУЖЕЛЄВ О. М.

аспірант відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

АУТСОРСИНГ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ

У багатьох розвинених зарубіжних країнах досить поширена практика залучення юристів (в тому числі адвокатів) для вирішення юридичних спорів, що виникають на підприємствах, установах, організаціях. Однією з останніх тенденцій правового ринку США та Європи є розповсюдження нової бізнес моделі – залучення аутсорсингових компаній, які пропонують послуги своїх юристів. Така практика набуває поширення і в Україні. Особливо аутсорсинг правовивих послуг є затребуваним на тих підприємствах, установах, організаціях, де відсутні «штатні юристи» або власна юридична служба. Правовий аутсорсинг – послуга, яка вже показала високу результативність для багатьох представників вітчизняного бізнесу і, є перспективною в найближчому майбутньому.

Проблема правового аутсорсингу досліджувалася вченими стосовно договірної діяльності у цій сфері (Г. Чорноморець) та перспектив для сучасного юридичного ринку (С. Юр'єв, І. Тичківська, К. Яворська). Разом з тим, слід визнати, що це питання залишається неврегульованим у вітчизняному законодавстві .

Термін аутсорсинг (outsourcing) англійського походження та означає зовнішнє джерело, тобто передачу юридичною особою певних функцій іншій компанії, що спеціалізується у відповідній сфері.

Правовий аутсорсинг – це вид правової послуги, яка передбачає передачу функцій юридичної служби за договором. Після підписання договору на

юридичний супровід фірми, за клієнтом закріплюється юрист, який постійно дає усні консультації, надає письмові висновки, готує проекти договорів, проводить експертизу договорів, бере участь в переговорах на стороні клієнта, контактує з контрагентами клієнта, за завданням клієнта замовляє правові послуги у третіх осіб. Аутсорсинг правових послуг здійснюється на засадах пріоритету інтересів замовника, чесності, об'єктивності та повної конфіденційності [1, с. 4].

Правовий аутсорсинг може включати за бажанням замовника будь-який спектр правових послуг, у тому числі консультаційні, представництво інтересів у суді, підготовку документів, звітності тощо.

Аутсорсинг правових послуг передбачає: надання усних та письмових консультацій з правових питань; супровід корпоративних змін на підприємстві (змін керівництва, видів діяльності, учасників, адреси тощо); правову експертизу проектів договорів; участь у переговорному процесі з партнерами та/або контрагентами клієнта, пов'язаними з укладенням, зміною, виконанням та розірванням договорів; правовий аналіз діяльності юридичної особи; представництво інтересів клієнта при виникненні спорів з партнерами (контрагентами), органами влади; врегулювання конфліктних ситуацій в досудовому порядку (медіація), складання претензій та відповідей на претензії тощо; представництво інтересів у судах; надання інших правових послуг.

«Зовнішні» юристи необхідні для надання таких правових послуг, які «штатні юристи» надати не зможуть. Це, в першу чергу, стосується послуг адвокатів, що є фахівцями у вузьких сферах права та мають високу кваліфікацію [2, с. 77].

Можна виділити такі основні форми здійснення аутсорсингових послуг, як повний і частковий аутсорсинг, сумісний аутсорсинг, проміжний аутсорсинг, трансформаційний аутсорсинг. Повний аутсорсинг означає, що юридична особа повністю передала певну функцію на виконання сторонньому підряднику. Не рідко такий тип взаємодії включає перехід до аутсорсера частини активів і персоналу замовника на весь термін дії контракту. Частковий аутсорсинг, який досить часто називають також вибірковим, полягає у тому, що певна частина функцій і процесів залишається у розпорядженні замовника, відповідно до укладеного договору. Сумісний (спільний) аутсорсинг – це така форма взаємодії, за якої замовник може співпрацювати одразу з декількома аутсорсерами. Варто зазначити, що окремі автори використовують цей термін, для опису аутсорсингових послуг, за яких сторони угоди є бізнес партнерами.

Проміжний аутсорсинг означає, що компанія, яка має власних висококваліфікованих спеціалістів, передає виконавцю правових послуг частину другорядних функцій. Трансформаційний аутсорсинг полягає у тому, що підприємство запрошує аутсорсера, який повністю реорганізовує його діяльність, створює нову базу знань і навичок, розробляє новий кінцевий продукт, який потім передає замовнику. Ця форма аутсорсингу сьогодні розвинена мало через те, що виконавець послуг здійснює свою роботу практично без допомоги і незалежно від персоналу споживача, що зумовлює його високу ризикованість [3, с. 638].

Особливістю правового аутсорсингу є те, що компанія провайдер надає саме професійну правову послугу, а не конкретних виконавців, використовуючи для цього власні ресурси, зокрема трудові. Компанія замовник в цьому випадку

зазвичай встановлює вимоги лише до правових послуг та їх результату. Ще однією важливою особливістю аутсорсингу є те, що на компанію провайдера покладається відповідальність за якість та результат правових послуг, які надаються замовнику, а отже і повна цивільно-правова відповідальність [4, с. 12].

Отже, правовий аутсорсинг передбачає надання різних видів правових послуг на вимогу замовника. До переваг правового аутсорсингу слід віднести відсутність відповідальності роботодавця за працівника в частині: сплати податків, страхових внесків, необхідності оформлення трудових відносин, а також вигідність з фінансової точки зору, в тому числі, відсутність щорічної оплачуваної відпустки.

Список використаних джерел:

1. Яворська К.І., Тичківська І.І. Юридичний аутсорсинг. Проблеми довіри, захисту та конфіденційності: методичні рекомендації. – К.: КМЦППК, 2013. – 20 с.

2. Юрьев С.С. Правовой аутсорсинг и «внутренняя» юридическая служба / С.С. Юрьев // Вопросы российского и международного права. – 2012. – № 34. – С. 75-96.

3. Партин Г. О. Основні види аутсорсингу та їх застосування в управлінні діяльністю підприємства / Г. О. Партин, О. В. Дідух // Сучасні проблеми економіки і менеджменту : тези доповідей міжнародної науковопрактичної конференції, Львів, 10–12 листопада 2011 року, присвяченої 45-річчю Інституту економіки і менеджменту та 20річчю Інституту післядипломної освіти Національного університету «Львівська політехніка» / Національний університет «Львівська політехніка», Інститут економіки і менеджменту, Інститут післядипломної освіти. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 637–638.

4. Чорноморець Г. Нестандартні форми залучення персоналу / Г. Чорноморець // Праця і закон. – 2012. – № 7(151). – С. 12-14.

ТЕРЕМЦОВА О. М.

аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СТАДІЙ ПРАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УНІТАРНІЙ ДЕРЖАВІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Правотворчий процес – це система послідовних організаційних дій, що взаємодіють між собою під час прийняття та зміни нормативно-правових актів у державі.

Кожний із видів нормативно-правового акту пов’язаний з компетенцією державних органів певного рівня, а тому: підготовка, розгляд та прийняття кожного із видів акту, дотримуючись їх ієрархії – мають особливі ознаки. Ступінь складнощів правотворчого процесу визначено прийняттям нормативно-правових актів або їх зміною. Наприклад, прийняття або зміні законів, указів, постанов, рішень, тощо.

Автор дотримується думки вченого Теремцової Н.В. [5], що на практиці стадії правотворчого процесу розглядаються наступним чином:

Перша стадія – складання проекту бюджету, є діяльністю з розробки пакету документів (проекту бюджету), або прийняттям відповідний правових актів (Закон, Ухвали, Рішення сесії місцевої ради).

Друга стадія – розгляд і затвердження, починається з моменту надання проекту бюджет на розгляд до Верховної Ради або місцевої ради і завершується ухваленням Закону про державний бюджет або рішенням сесії місцевої ради на планований рік.

Третя стадія – виконання і складання звіту про виконання починається з 1 січня планованого року і завершується затвердженням звіту про виконання бюджету.

Отже, стадія складання проекту державного бюджету України завершується у момент представлення його Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України для подальшого розгляду і затвердження [1, п.4 ст.85]. По місцевих бюджетах проекти адміністрація представляє місцевій Раді народних депутатів.

Робота по складанню проекту бюджету, як правило, починається за дев'ять десять місяців до початку планованого року.

Другою стадією бюджетного процесу є розгляд і затвердження бюджету. Представлений Верховній Раді проект державного бюджету передається комітетам з питань комісії з питань, бюджету, фінансів і цін для розгляду і підготовки проекту до затвердження.

Стадію розгляд і затвердження бюджету умовно в деяких галузях законодавства можна розділяти додатково ще на етапи.

Третьою завершальною і вирішальною стадією є виконання бюджету (державного або місцевого) і складання звіту про виконання бюджету. Фактичне виконання бюджету починається з 1 січня і завершується 31 грудня кожного календарного року. Стадія бюджетного процесу триває до скликання сесії Верховної Ради України (місцевої ради), що приймає бюджет наступного року. При стабільній економічній обстановці сесії, як правило, проводилися в листопаді або грудні попереднього року, таким чином остання стадія бюджетного процесу охоплює період в один рік десять одинадцять місяців. Але це вірно при стабільній економічній ситуації в країні, в цьому ж році Закон „Про державний бюджет України" [2] був прийнятий 27 червня, а до цього з 1 січня, відповідно до ст.28 Закону України „Про бюджетну систему України", [3] діяв Закон „Про порядок фінансування витрат з державного бюджету України в 2007 р.

Як висновок, автор доводить, що питання стадій правотворчого процесу в унітарній державі є надзвичайно актуальним особливо в умовах розбудови правової держави. Основними й необхідними стадіями правотворчого процесу слід вважати: по-перше: передпроектну стадію (формулювання юридичного мотиву; правотворчу ініціативу); по-друге: проектна стадія (прийняття рішення компетентного органу; розробка концепції проекту; попередній розгляд проекту нормативно-правового акту правотворчим органом; обговорення та узгодження проекту із зацікавленими організаціями); по-третє: обговорення та прийняття проекту нормативно-правового акту; по-четверте: засвідчувальна стадія

(підписання нормативно-правового акту; присвоєння йому реєстраційного коду); по-п'яте: інформаційна стадія (офіційне опублікування нормативно-правового акту).

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30,ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222iv від 08.12.2004}; – Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p71012. – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

2. Про Державний бюджет України на 2017 рік. /Верховна Рада України; Закон, Бюджет, Розподіл [...] від 21.12.2016 № 1801VIII . //(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 3, ст.31). – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

3. Про бюджетну систему України. /Верховна Рада УРСР; Закон від 05.12.1990 № 512XII . //(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 1, ст. 1); /// (Закон втратив чинність на підставі Бюджетного кодексу N 2542III (254214) від 21.06.2001, ВВР, 2001, N 3738, ст. 189) . – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

4. Дзейко Ж.О. Законодавча техніка в Україні: історико теоретичне дослідження : Моногр. / Ж. О. Дзейко; Київ. нац. унт ім. Т.Шевченка. К., 2007. 360 с.

5. Теремцова Н.В. Бюджетний процес за законодавством України: Монографія. /Н.В.Теремцова. – Київ: Видавництво ТОВ«Інтер Логістик України», 2010. –240с.

ДІРОЧКА О. Д.

головний державний інспектор відділу інформаційно аналітичного забезпечення митних інновацій Департаменту розвитку митної справи Державної фіскальної служби України, м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИТА НАЦІОНАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Територіальна цілісність або територіальна недоторканність держави за даним принципом територія держави є недоторканною від посягань з боку інших держав шляхом застосування військової сили або загрози силою [3].

Принцип територіальної цілісності держав був вперше встановлений уп. 4 ст. 2 Статуту ООН, а в подальшому отримав розвиток в Декларації про зміцнення міжнародної безпеки [2, п. 4 ст. 2]. У декларації відзначалася неприпустимість військової окупації в результаті застосування сили, а також неприпустимість силових дій, спрямованих на придбання території іншої держави.

Цілісність не може існувати в державі, де відсутні соціальна рівновага, стабільність суспільних відносин, єдність економічного, політичного, правового, територіального простору. В одній державі не може бути кілька держав. Будь-які

посилання на конфедеративний устрій не можуть бути прийняті до уваги, оскільки конфедерація – це не державно-правове, а міжнародно-правове утворення. Одна державна цілісність, одна політична влада, один державний суверенітет – такі об'єктивні основи стійкості соціально-політичної системи. Повновладдя пануючого класу або всього народу, що володіє такими ознаками, як сталість, неподільність, необмеженість, тощо, становить не тільки серцевину цілісності держави, а й основу державного суверенітету.

Цілісність і суверенітет держави це наслідки цілісності і суверенітету політичної влади суспільства. Тому в широкому сенсі слова держава і є цілісна і суверенна політична влада, матеріалізована в певній політичній організації суспільства.

Важливу роль у пізнанні та вирішенні проблеми співвідношення цілісності й суверенітету держави відіграє питання про взаємозв'язок територіальної цілісності як частини цілісності загальнодержавної та його суверенітету. Будь-яке обмеження територіальної цілісності і суверенітету можливо лише за згодою держави відповідно до норм міжнародного права. Здійснення державою на своїй території суверенної влади означає обов'язок для інших держав дотримуватися недоторканності даної території. Будь-яке протиправне порушення цілісності або недоторканності державної території означає порушення верховенства політичної влади та суспільства.

Територіальна цілісність пов'язана з суверенітетом держави. Суверенітет проявляється в верховенстві політичної влади на конкретному географічному просторі, але і в юрисдикції над громадянами та населенням, що мешкає на даній території. Суверенітет держави передбачає його цілісність, недоторканність території.

Отже, принцип територіальної цілісності держави має і деякий самостійний теоретико правовий аспект. Так, Статут ООН вимагає від держав, поважати і дотримуватися територіальної цілісності одна одної, наказує всім членам цієї організації утримуватися «в їх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і яким або іншим чином, несумісним із цілями Об'єднаних Націй » [2, п. 4 ст. 2].

Сучасне міжнародне право зводить принцип дотримання та поваги суверенітету, територіальної цілісності в якість безумовного імперативу, що виникає виключно з самого факту існування держави й не залежить від інших причин. Причому держави не лише повинні дотримуватися цих норм у своїх зовнішньополітичних відносинах, а й зобов'язані припиняти всі спроби використовувати власну територію для будь-яких акцій, які порушують суверенітет і територіальну цілісність інших держав.

Всі характеристики щодо цілісності та суверенітету держави охоплюють головні сторони життя політичної організації суспільства. З огляду на особливу їх важливості дані характеристики закріплюються в конституційному порядку в якості основ державами. Наприклад, в ст. 2 Конституції України проголошується, що суверенітет України поширюється на всю її територію; що державний суверенітет як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади

республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. Суверенітет України поширюється на всю її територію [1, ст. 2].

Як висновок, із виникненням національних держав національний суверенітет і цілісність нації не завжди адекватно включаються в структуру суверенітету й цілісності навколишнього світу. Вони можуть збігатися, зливатися, але можуть і суперечити, а значить, і відторгатися міжнародним співтовариством. Разом із тим невизнання іноземними державами або міжнародними організаціями легітимності нової політичної влади характеризує не відсутність її цілісності і суверенності, а певну міжнародно-правову і політичну ситуацію.

Слід зазначити, що суб'єктом цілісної і суверенної держави може бути виключно народ в особі його повноважних представників. Одна соціально-політична цілісність, один державний суверенітет і єдине їх джерело та носій – все це логічно випливає з самої природи політичної влади як реальної і легітимною сили суспільства, здатної забезпечити природні права і свободи людини і громадянина, цілісність суспільства і держави. Множинність суб'єктів цілісності і суверенітету держави фактично веде до девальвації самої їх суті, втрати своєї визначеності, а значить, і ціннісних властивостей.

Соціально-політичний, духовний і інший прогрес народів світу йде досить нерівномірно. Одні з них випереджають у своєму розвитку, інші – перебувають на перших стадіях, а деякі країни взагалі гальмують на одному місті, чи навпаки історія «відкинула» у минуле століття. Проте, еволюція людства ніяк не поміркований і рівномірний рух, а інколи бурхливий, наповнений різного роду злетами й падіннями потік. За цім постулатом щось є цілком закономірним, але багато випадковим. Тому інколи на хвилі національного піднесення до влади приходять екстремістські сили, які будують на націоналізмі, расизмі, тощо, свою політичну кар'єру. Експлуатуючи національні почуття свого народу – вони видають націоналістичні інтереси за національні. Звідси цілісність і суверенітет держави часом перетворюються на неприступні фортеці, що відокремилися і протипоставили себе всьому іншому світу.

Як висновок, із виникненням національних держав національний суверенітет і цілісність нації не завжди адекватно включаються в структуру суверенітету і цілісності навколишнього світу. Вони можуть збігатися, зливатися, але можуть і суперечити, а значить, і відторгатися міжнародним співтовариством. Разом із тим невизнання іноземними державами або міжнародними організаціями легітимності нової політичної влади характеризує не відсутність її цілісності й суверенності, а певну міжнародно-правову і політичну ситуацію.

Проте, успішна розбудова цілісної суверенної держави можливо лише за високими моральними цінностями і взаємовідношенням між людьми та народами на підставах соборності, солідарності, інтернаціоналізму, тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР. // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua.

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2734 (XXV) «Декларація про зміцнення міжнародної безпеки» від 16 грудня 1970 р. // «Діюче міжнародне право». Т. 2.

3. Великий енциклопедичний юридичний словник [Текст] / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького ; ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с. ISBN 9789668602436.

4. Машков А. Проблеми теорії держави і права. Основи : курс лекцій / А. Машков. – К. : Четверта хвиля, 2008. – 464 с.

РУШЕВСЬКА І. І.

заступник начальника відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби України м. Київ, Україна

ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА І РЕЗУЛЬТАТ ДІЇ ПРАВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

З юридичної точки зору поведінка людини може бути правомірною, неправомірною та юридично байдужою. Юридично байдужа поведінка ніяких правових наслідків не породжує та жодної юридичної оцінки немає й не може підлягати. До правової поведінки належать лиш два види: правомірна та протиправна. Суть правомірної та протиправної полягає в дотриманні вимог правової норми або ж в її порушенні. Ознаками правової поведінки є: а) соціальна значущість; б) підконтрольність свідомості та вільної волі особи; в) входження в правову сферу; г) підконтрольність державі; 5) настання юридичних наслідків.

У суспільстві неможливо обмежуватися лише аналізом причин і мотивів неправомірної поведінки. Діагностика таких соціальних недуг, як правопорушення, припускаєте чітке уявлення про модель та реалії адекватного функціонування соціального організму.

Якщо держава не має чіткого уявлення про закономірності нормального розвитку суспільних зв'язків, якщо не знає обсягу та якості правомірної поведінки учасників правових відносин, воно не здатне прийняти ефективного рішення.

Отже, поведінка означає перетворення внутрішнього стану людини в дії по відношенню до соціально значимих об'єктів. Правомірна поведінка – це, по-перше, процес, у якому перетворення відбувається під прямим або непрямим впливом права (і держави) або в повній згоді з ним; по-друге, сума реальних вчинків, що відповідають вимогам правових норм.

З соціально-політичної точки зору правомірна поведінка завжди є бажаною й допускається, а тому гарантовано і охороняється державою. Найбільший обсяг правової поведінки припадає на частку правомірних вчинків. Сумлінна праця, освіта, участь у вирішенні державних справ і багато інших форм громадської активності реалізуються в актах правомірної поведінки. З правомірною поведінкою пов'язуються всі різноманітні юридичні наслідки, крім несприятливих (покладання відповідальності, застосування інших примусових заходів). Залежно від кількості та якості вкладеної праці, дотримання державної дисципліни, рівня виконання посадових обов'язків, участі в суспільному житті особа може претендувати на отримання певних матеріальних і ідеальних благ.

Так, слід вважати, що ініціатива, сумлінність, додаткові витрати часу, енергії та інші надають правомірній поведінці вищу якість, що дозволяє говорити про правову активність особи. Соціально активна поведінка іноді розглядають в

якості одного з видів (зразків) правомірної поведінки. Поряд з ним виділяють позитивне (звичне); конформістська (пасивна) як наслідок пристосування особистості до зовнішніх обставин і оточуючих; маргінальна, побудована на мотивах страху і особистих розрахунків [4, с.167,171]. У будь-якому випадку позитивні юридичні наслідки повинні наступати в прямій залежності від обсягу, якості та мотивів правомірної поведінки [3].

Мотиви, що лежать в основі правомірних вчинків є неоднорідними. До них слід віднести: розуміння громадського обов'язку; підпорядкування особистого інтересу громадськості або суспільству; патріотичні і інтернаціональні спонукання; турбота про близьких, тощо. Але в той же час правомірні вчинки можуть відбуватися під загрозою відповідальності, зі страху перед покаранням, із егоїстичних прагнень, кар'єристських міркувань, тощо.

Державою завжди підтримується правомірна поведінка. Законодавством встановлюється ряд гарантій, що забезпечують реалізацію законних прав та інтересів громадян, їх об'єднань і колективів. Держава ставить собі за мету розширення реальних можливостей для застосування громадянами своїх творчих сил, здібностей і обдарованості.

Визнання поведінки правомірною водночас означає можливість захисту його з боку державних органів. Деякі з них спеціалізуються на охороні прав суб'єктів правового спілкування (правоохоронні органи). Інші здійснюють захист прав громадян у процесі виконання своїх управлінських функцій і виробничих завдань. Але на органах влади й управління лежить обов'язок змістовного сприяння громадянам у реалізації ними своїх прав. Наприклад, на адміністрацію та посадових осіб деяких установ і відомств покладається обов'язок стимулювати індивідуальну трудову діяльністю шляхом надання приміщень, матеріалів, інших ресурсів. Крім того, адміністрація підприємств, організацій, установ оцінює правомірна поведінка громадян, застосовуючи норми про заробітну плату, стимулює його преміальними винагородами, уявленнями до державних нагород, тощо.

Як висновок, правомірна поведінка залежить від ряду зовнішніх і внутрішніх детермінантів. Розвиток відповідних зв'язків полягає у наступних закономірностях: по-перше: обсяг і якість правомірної поведінки буде збільшено у разі усунення невідповідностей між виробництвом та присвоєнням матеріальних благ; по-друге: якість правомірної поведінки зростуть у разі підвищення загальної, політичної та правової культури громадян і посадових осіб; по-третє: якість правомірної поведінки зростуть у разі якщо правові вимоги починають збігатися з моральними переконаннями та моральними цінностями передових суспільних класів, груп і всіх верств населення; по-четверте: правомірна поведінка має поліпшитись у разі зближення політики держави з інтересами широких мас і всіх верств населення, при цьому політика має в міру набути стабілізації; по-п'яте: позитивна поведінка особи у суспільстві зросте у разі усунення прогалин [2]; по-шосте: правомірна поведінка зросте у разі, якщо збігаються інтереси особистості і мети законодавця, якщо психологічна установка адресата норм і його світогляду близькі до офіційно вираженим в законі позиціях держави, до його практичної діяльності з проведення встановлених правил в життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР. // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua.
2. Бобровник С. В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого комунікативний підхід до аналізу: Монографія. – Київ., Вид.: Юридична думка, 2011. –384 с.
3. Оксамытный В.В. Правомерное поведение личности (теоретические и методологические проблемы). Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01 / Оксамытный В.В. – Киев, 1990. – 374 с.
4. Теремцова Н.В. Природа правомірної поведінки людини (культура поведінки людини, механізм індивідуальної поведінки, антисуспільна поведінка, конформістська поведінка...).//Вісник Національного технічного університету України «КПІ». Політологія, Соціологія, Право: Зб. наук.праць. – Київ: ІВЦ «Політехніка», 2010. - № 2 (6). – С.167-171.
5. Теремцова Н.В. Актуальні питання щодо проблеми правомірної поведінки людини та юридична відповідальність. //OUR LAW (Наше право). Науково-практичний журнал з проблем конституційного, цивільного, кримінального, екологічного та інших галузей права № 2 ч.2, 2010. –С.97–101.
6. Теремцова Н.В. Матеріали кращих виступів та доповідей на семінарі з предмету «Юридична відповідальність» студентів 1 курсу ОКР «Магістр» юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Збірка. – Випуск другий «Юридична відповідальність» // за заг. ред. Н.В. Теремцової. –Київ. Вид.: ТОВ «Козарі». – К., 2011. – С. 68.

NIMKO DANYLO
Student, USA, WA, GRCC

HUMAN ENVIRONMENTS IN A CHANGING WORLD: HOW CAN DIFFERENT FORMS OF KNOWLEDGE AND DATA FROM SOCIAL AND NATURAL SCIENCES, HUMANITIES AND THE ARTS BE INTEGRATED IN?

The issues concerning environmental pollution, waste management, and increase in mortality and morbidity are closely related to each other.

Ukraine suffers terribly high rates of oncologic morbidity and infant mortality, which are caused by environmental factors.

The Chernobyl disaster in my country proved that the environmental pollution issue needs not only consolidated efforts of all countries, but also cooperation between experts specialized in different scientific domains.

In Ukraine, the introduction of alternative energy sources is a very topical issue, but there is a problem concerning transparent and clear regulatory framework. Thus, the cooperation between experts specialized in development and implementation of alternative energy sources, lawyers, politicians and economists developing financial tools is very important for improvement of the regulatory framework.

The important factors that can improve the situation in the ecological sphere are education and introduction of stimuli and motives through encouraging the interests of

the population, especially youth, to treat the nature carefully. Here the scientific works in the pedagogical, educational, social and psychological spheres are important.

Biologists and ecologists address problems of waste management and environmental protection through valuable scientific discoveries. In order to be implemented effectively, any ecological discoveries shall have the corresponding regulatory framework, instructions and protocols which clearly regulate the mechanism of cooperation between the state authorities.

To address ecological problems of cities, it is necessary to involve specialists in the spheres of software, digital technology and information technology who can develop and implement such technologies as Smart City Model.

The conditions necessary for creation and functioning of the effective ecological safety system include close cooperation between national ministries, departments, responsible for different spheres of safety (ecological, energetic, agricultural, customs and other departments), and nongovernmental organizations, as well as inclusion of their representatives in the national committees for biosafety and active public control over state authorities and manufacturers of agricultural and pharmaceutical products.

In Ukraine, there is an issue of the regulatory framework of high quality and efficient and, most important, effective administration in the sphere. Corruption is a cancerous tumor which slows down the development of democracy and scientific progress. A high level of corruption slows down and makes innovations impossible through simple plundering of financial aid and investments.

Thus, it is currently important and necessary to improve the regulatory framework and to create an effective mechanism of actions of the state and local selfgovernance bodies through enhanced involvement of the public in these processes.

To my mind, supported and increased participation of the citizens is an essential and important factor for addressing the issue of effective administration in all spheres, especially in the sphere of ecology.

One of the main principles of the regulatory policy in any sphere is a principle of transparency and taking into account the public opinion which makes provision for publicity of natural and legal persons and their associations:

- actions of the regulatory bodies at all stages of their regulatory activity;
- mandatory consideration of initiatives, remarks and proposals submitted by natural and legal persons and their associations by the regulatory bodies; compulsoriness and timeliness of bringing the adopted regulatory documents to the attention of natural and legal persons and their associations;
- public awareness about regulatory activity.

However, the analysis of the current condition of the issue under research gives grounds to turn attention to the necessity of cooperation between public organizations, associations of legal entities and executive authorities together with local selfgovernance bodies when it concerns regulatory activity.

There is no doubt that it is necessary to involve associations of citizens in the process of decision making by the executive authorities and local selfgovernance bodies and officials, because the technology of regulatory document development is characterized by nontransparency.

КАЛІСТРАТОВ О.
магістр права, адвокат м. Київ , Україна

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ: АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

У XX столітті більшість виданих робіт, які були присвячені державі, її сутності – сьогодні розглядається однозначно з класових позицій – як знаряддя необмеженої влади, диктатури панівного класу. Але ж, в західних теоріях держава показана як надкласове утворення, інструмент примирення класових, соціальних протиріч, що представляє інтереси всього суспільства.

Сутність держави це є та сама головна теорія, що визначає її зміст, цілі, функціонування, тобто влада та її приналежність. Держава виникає тоді, коли розвиток економіки досягає певного рівня, при якому стає об'єктивно невигідною існування системи зрівняльного розподілу суспільного продукту, й для подальшого розвитку суспільства стає необхідним виділення певної елітарної верстви, що займається лише управлінням. Це призвело до соціального розшарування суспільства, тому, що влада, яка раніше належала всім його членам, набула політичного характеру, стала здійснюватися в інтересах привілейованих соціальних груп, класів, кланів, корупціонерів, тощо.

Однак зародження соціальної нерівності, соціальної несправедливості об'єктивно носить прогресивний характер: в умовах ще вкрай низьку продуктивність праці з'являється, хоча б у частини людей, можливість звільнитися від повсякденної важкої фізичної праці. Це призводить не лише до істотного поліпшення соціального управління, але й до виникнення науки та мистецтва, до помітного зростання економічної та військової могутності такого суспільства [3, с.126].

Отже, виникнення держави завжди пов'язане зі зміною характеру публічної влади, з перетворенням її в політичну владу, що здійснюється, на відміну від влади первісного суспільства, в інтересах перш за все привілейованої частини суспільства. Тому класовий підхід дає багато можливості для аналізу характеру такої влади, для визначення сутності держави.

Наприклад, у східних державах влада знаходилася в руках бюрократичного чиновницького апарату (верхівки). При цьому вона також виражала інтереси не всього суспільства, а відповідних соціальних груп, що стоять при владі. В багатьох випадках ці соціальні групи фактично стають класами, відрізняються від інших верств суспільства і особливим місцем у системі розподілу суспільного продукту, привласнюючи значну його частину, й особливим ставленням до засобів виробництва, стаючи фактично їх реальними власниками, закабалити і самих виробників, які потрапляють до становище «колективного рабства», хоча формально вони вільні і є власниками землі. Подібне всевладдя державного (партійно державного) апарату може мати місце і в суспільстві з панівною приватною власністю привласнюючи засоби виробництва. [3, с. 270]

Розподіляючи населення держави на різні верстви населення, такий підхід дає можливість виявити суттєві риси держави, виявити наявні в ньому соціальні суперечності. Адже в усі історичні періоди мали місце виступи класів, що експлуатують населення й верств суспільства проти гнобителів, у руках яких

знаходилася державна влада. Наприклад, повстання рабів у Римі, селянські повстання й війни в Англії, Франції, Німеччини, Китаї, страйковий і революційний рух робітників, тощо [1, с.180-181].

Проте, встановлення класового (станового) характеру державної влади не вичерпує проблеми сутності держави, і використання лише класового підходу істотно обмежує можливості наукового пізнання держави й політичної влади. По-перше, влада в державі може знаходитися в руках невеликої соціальної групи, яка не відображає повною мірою інтереси тієї чи іншої групи або верств населення. За таких умов влада в державі діє в своїх власних вузько групових інтересах (бонапартизм, тоталітарні бюрократичні режими). По-друге, в багатьох країнах, що звільнилися від колоніальної залежності, складається така обстановка, при якій жоден із соціальних класів не володіє достатньою силою та зорганізованістю, щоб взяти владу. По-третє, за певних умов може виникнути держава, в якій влада буде належать всьому народу, оскільки загальнонародні інтереси переважатимуть над більш вузькими класовими або груповими.

Як висновок, автор дотримується думки, що суспільство завжди були єдиним, незважаючи на соціальні протиріччя. Адже без рабів не може бути рабовласників, без селян – феодалів, без робітників – капіталістів, без довірливого суспільства або малограмотного – корупціонерів, тощо [4, с.165-169].

Наприклад, умовою існування чиновницького апарату в східних державах є праця общинників, тощо. Отже, тому хто стоїть при владі – клас чи соціальна група, завжди змушені піклуватися в якійсь мірі про пригноблених – класах, про експлуатованих верствах населення, тощо. Значить, будь-яка держава має здійснювати загально соціальні функції, діяти в інтересах всього суспільства. Будь-яка держава має представляти все суспільство, є засобом його об'єднання, способом його інтеграції, тощо.

В державі завжди поєднуються вузькокласові або групові інтереси панівної верхівки та інтереси всього суспільства [2].

Значення загально соціальної сторони державної діяльності зростало у міру руху суспільства від рабовласництва до феодалізму, від феодалізму до капіталізму, від капіталізму до сучасної держави. Наприклад, велику роль держава відіграє в сучасному західному суспільстві: високі податки на прибуток підприємців, державне регулювання умов праці, широкий розвиток різноманітних соціальних програм, тощо призвели до того, що в значній мірі пом'якшуються соціальні суперечності. Таким чином одночасно зі збільшенням соціальної складової державної діяльності знижується частка його класового змісту, тобто розподіл суспільства на тих, що мають і тих, що не мають.

Виходячи з вищенаведеного, для об'єктивного пізнання держави, розуміння її сутності недостатньо лише класового підходу, а слід використовувати положення й інших теорій держави: елітарної, технократичної, плюралістичної демократії, держави «загального благоденства», тощо.

Список використаних джерел:

1. Вятр Ежи. Типология политических режимов // Лекции по политологии, т. 1, –Таллинн, 1991. – С. 180 – 181.

2. Машков А.Проблеми теорії держави і права. Основи : курс лекцій / А. Машков. – К. : Четверта хвиля, 2008. – 464 с.

3. Общая теория права и государства: Учебник /Под ред. В.В. Лазарева. – 3е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – 520с.

4. Теремцова Виникнення давньосхідних держав (суспільний та державний лад) //Матеріали доповідей укладено за матеріалами конференції "Розвиток сходознавства в Україні: традиції та перспективи" (До 165річчя Київського університету імені Тараса Шевченка). Науково-практична конференція. –Київ.1998. –С.165-169.

КРАВЧЕНКО Т. Д.

студент юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Виробленням нових правових приписів, удосконаленням змісту законодавства, узгодженням його з міжнародними нормами та принципами, дозволяє розглядати кодифікацію як форму правотворчої діяльності.

Принципи права – це основні засади, вихідні ідеї, положення, що відображають зміст права, його сутність і призначення у суспільстві, визначають спрямованість правового регулювання і поширюються на усіх суб'єктів права [1,с.264].

Формування принципу права обумовлено об'єктивними та суб'єктивними факторами: рівнем розвитку культури, науки, освіти та інших елементів; морально духовним потенціалом суспільства; наявністю або відсутністю стабільного механізму реалізації правових засад у діяльності державних органів; ступенем освоєння конкретною людиною права як власної свободи.

Принципи права як керівні ідеї та засади відіграють важливу роль в процесі кодифікації законодавства. Під кодифікацією розуміють вид систематизації, який передбачає перероблення норм права за змістом та його систематизоване, науково обґрунтоване викладення у новому законі [3,с.379].

Аналіз наукових джерел різного часу дозволяє дійти висновку про те, що питання принципів кодифікації законодавства на даний час є недостатньо опрацьованим. Так, вчений А. Піголкін до основних принципів організації обліку законодавства відносить: 1) повноту інформації, яка забезпечує фіксацію та надання всього обсягу довідкової інформації, відсутність прогалин в законодавстві; 2) достовірність інформації, яка заснована на використанні офіційних джерел оприлюднення нормативних актів, а також на своєчасній фіксації внесених змін; 3) зручність користування, що є необхідним для оперативного та якісного пошуку певних відомостей про право [4,с.234].

Принципи кодифікації – це прикладні принципи, узагальнюючі ідеї законодавчого виразу норм права. Це норми планування, прогнозування, використання різних прийомів законодавчої техніки, експертизи законопроектів.

Принцип об'єктивності при здійсненні кодифікації права пов'язаний з попереднім принципом. Підставою для здійснення кодифікації є об'єктивні дані,

що характеризують суспільні процеси, а також практика нормативно-правового регулювання суспільних відносин.

Правові приписи щодо сформованих суспільних відносин, органічно включаються до складу нормативного акта, який створюється в результаті кодифікації законодавства. Таким чином, реалізується принцип наступності та оновлення при створенні кодифікованих актів. Дана властивість кодифікаційної діяльності в ряді випадків закріплюється в нормативному порядку. Разом із тим, поряд із перероблеными нормами, кодифікаційний акт завжди містить правові приписи, що видані вперше.

Важливе значення для проведення кодифікаційної діяльності законодавства має принцип демократизму. Так, принцип демократизму зобов'язує виносити на обговорення громадськості проекти кодифікованих актів, залучати громадян до безпосередньої участі у виробленні нових законодавчих актів.

Заслуговує на увагу принцип планування. Планування кодифікації законодавства обумовлюється вимогою координації правотворчої діяльності з перспективними планами економічного і соціального розвитку країни. Крім того, потреба планування викликана закономірностями функціонування самого права, необхідністю встановлення оптимального співвідношення між стабільністю чинного законодавства, з одного боку, і його динамізмом – з іншого, вимогами скорочення необґрунтованого зростання кількості нормативних актів, підвищенням їх узгодженості, посилення в регулюванні суспільних відносин ролі закону. Таким чином, цілі планування розвитку законодавства в основному співпадають з цілями кодифікації і досягаються значною мірою в процесі її здійснення.

Такі основні принципи кодифікаційної діяльності держави, які характеризують природу і зміст цієї діяльності, перебувають у взаємозв'язку і взаємозалежності один з одним і в своїй єдності забезпечують здійснення цілей кодифікації законодавства.

Принципи кодифікації розглядаються як вимоги, що ставляться до уповноважених органів державної влади, які здійснюють кодифікацію законодавства з метою створення досконалого за своїм змістом кодифікаційного акту.

Більш обґрунтованим вважаємо підхід, за якого виокремлюються загальні та спеціальні принципи. При цьому, під загальними принципами слід розуміти систему незаперечних вимог не лише до кодифікаційної діяльності, а й до правотворчої діяльності щодо систематизації законодавства.

До загальних принципів кодифікаційної діяльності слід віднести: верховенства права, гуманізму, законності, демократизму.

Принцип верховенства права, закріплений у міжнародно-правових актах, що ратифіковані Україною та є частиною її національного законодавства, принцип верховенства права залишається не до кінця визначеним у теорії права.

Принцип гуманізму безпосередньо постає з принципу верховенства права та належить до загально правових принципів. Необхідність його реалізації зумовлює необхідність у дотриманні прав і свобод людини, особливо звертаючи увагу на негативні права, які є абсолютними.

Принцип законності належить до діяльності органів держави. Саме чітке виконання органами державної влади приписів законів із огляду на принцип верховенства права дозволяє здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю публічної влади.

Таким чином, принцип демократизму забезпечує участь у правотворчій, законодавчій, діяльності громадськості, робить можливим наявність контролю за суб'єктами правотворчості.

До спеціальних принципів кодифікаційної діяльності належать принципи доцільності та досконалості.

Принцип доцільності вказує на відповідність прийняття кодифікаційного акта меті, завданням і функціям правового регулювання. Даний принцип дозволяє визначити ефективність використання саме цієї форми правотворчої діяльності.

Принцип досконалості. Розвиток законодавства, що супроводжує державно-правові реформи в Україні, порівняно з його ефективністю, зумовлює потребу в розгляді питання вдосконалення юридичної техніки (наприклад, у сфері правотворчості).

Як висновок, автор дотримується думки, що кодифікація законодавства як різновид правотворчості має ґрунтуватися й відповідати принципам, серед яких слід виділити загальні принципи (верховенства права, гуманізму, законності, демократизму) та спеціальні принципи (доцільності й досконалості).[2, с.289]

Вивчення кодифікації та її принципів має важливе значення для вдосконалення законодавства: по-перше: кодифікація законодавства є реальним засобом вирішення поставлених завдань, щодо впорядкування правової системи, різкого скорочення кількості управлінських інструкцій, роз'яснень, методик, тощо, по-друге: кодифікація означає якісне покращення від старого до нового стану в розвитку того чи іншого його структурного підрозділу; по-третє: у законотворчій діяльності при кодифікації необхідно керуватися науково обґрунтованими основоположними ідеями, їх слід реалізовувати в системі правових приписів при розробці конкретних законопроектів.

Список використаних джерел:

1. Кириченко В. М. Теорія держави і права: модульний курс: [навч. посіб.] / В. М. Кириченко, О. М. Куракін. — К.: Центр учб.літ., 2010. – С. 264.

2. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): [навч. посіб.] / М. В. Кравчук. – К.: Атіка, 2003. – С. 289.

3. Перевалов В. Д. Теория государства и права : [учебник] / В. Д. Перевалов. – М.: Норма, 2008. – С. 379.

4. Пиголкин А. С. Теория государства и права: [учебник] / А. С. Пиголкин. – М.: Городец, 2003. – С. 544.

РИСЬ В. Г.
кандидат політичних наук, адвокат

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ЕТАПУ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ПОЛІТИКО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Історія адвокатури незалежної України, як правозахисної інституції починає вести свій облік з часів створення новітньої української державності, а саме, з часу прийняттям закону «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року.

Не зважаючи на безумовну прогресивність правової бази «першого» пострадянського періоду модернізації української адвокатури для нього характерні так звані «дитячі хвороби» росту, які знайшли свій прояв у спробі визначення сутності адвокатури як різновиду добровільного громадського об'єднання професіональних юристів, покликаних «сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, подавати їм іншу юридичну допомогу» [3].

Черговою спробою модернізації адвокатури стало прийняття в 2012 році нового адвокатського Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], що включав в себе не тільки постатейне збільшення (із 19 до 61) змісту цього документу, але і передбачав цілий ряд новел відповідно до загальноєвропейських вимог та міжнародних стандартів адвокатської професії.

У відповідності положень нового Закону (4, розділ 7) сформовані та розпочали працювати органи місцевого самоврядування адвокатури на всіх рівнях. Важливим позитивом вказаного закону полягає в тому, що вже створено систему, в рамках якої діють важелі, що можуть сприяти виконанню поставлених перед органами адвокатського самоврядування завдань, в тому числі щодо захисту прав самих адвокатів.

Окрім можливості здійснення адвокатської діяльності адвокатом індивідуально, новим законом (4, розділ 2) більш детально конкретизовано організаційні форми адвокатської діяльності в Україні. Також передбачено механізм здійснення в Україні адвокатської діяльності адвокатом іноземної держави.

Суттєвою новелою закону є визначення понять «безоплатна правова допомога», «захист» та представництво, які практично охоплюють усі форми правової діяльності, пов'язані з наданням правових консультацій та роз'яснень, підготовкою та складанням документів правового характеру, правовим супроводом діяльності осіб, представництвом їхніх інтересів у цивільному, кримінальному, господарському та адміністративному судових процесах і у виконавчому провадженні.

Значним здобутком нового Закону слід вважати детальне та забезпечене механізмом правового захисту врегулювання питання щодо направлення адвокатом спеціального запиту та отримання змістовних відповідей на нього.(4, розділ 3).

Разом з тим, в соціально – політичному житті держави цього періоду характерні негативні тенденції. Зокрема, спроба реанімації інституту підконтрольної адвокатури в часи каденції четвертого Президента України

відбувалася в контексті створення авторитарної влади в державі. Поряд з прийняттям, так званого, «об'єднуючого» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5], замість двох до цього діючих, разом з кадровим диктатом щодо призначення членів Конституційного Суду України, керівників діючих та новостворених вищих спеціалізованих судів, послідовно також проводилася політика спроб чіткої регламентації адвокатської діяльності.

Позитивною тенденцією сучасного етапу розвитку української адвокатури стала уніфікація адвокатської діяльності в такій важливій сфері якою є кримінальний процес. Прийнятий ще в 2012 році новий Кримінальний процесуальний кодекс України [6], закріпив за адвокатами виключні повноваження про надання правової допомоги учасникам кримінального процесу на всіх його стадіях (як підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, а також представництво потерпілої особи та юридичних осіб).

Монополізація адвокатами права на здійснення захисту у кримінальному процесі, знайшла своє подальше закріплення шляхом внесення змін до Основного закону України положення, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення». При цьому зазначається, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів. У малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи здатність яких обмежена.

У відповідності положень закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [2], передбачається представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції уже з 01.01.2017 року, у судах апеляційної інстанції – 01.01.2018 року, у судах першої інстанції – 01.01.2019 року. Виключне представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах прокурорами або адвокатами розпочинається з 01.01.2020 року.

Адвокатська монополія на судове представництво виступає надійною гарантією надання адвокатом якісних послуг з представництва у суді, що забезпечується, в тому числі, і загальною суб'єктно необмеженою можливістю ініціювання будь – якою особою процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності в передбаченому законом порядку.

Таким чином, історія адвокатури незалежної України як самоврядної недержавної професійної інституції юристів на сучасному етапі її становлення та розвитку включає в себе наступні періоди:

початковий (перехідний) від радянського статусу державної установи до громадського об'єднання. Цей період охоплює часи кінця 80 –х років – початку 90 – х років минулого століття та характеризується поступовим відходом від засад державного тотального регламентування, спроб та пошуків шляхів деєтатизації адвокатської діяльності. Адвокатура в цей період розвивалася в контексті політико – правових змін суспільства, руйнації тоталітарної радянської системи управління державою та суспільством, зародження нових загально визнаних демократичних норм та цінностей.

Другим періодом новітнього етапу розвитку української адвокатури слід вважати період її діяльності в статусі громадського професійного об'єднання (1992 – 2012 р. р.) – періодом становлення основних засад адвокатури незалежної України в умовах пошуків та апробації різних моделей та суб'єктивного бачення еволюційних, і не тільки, шляхів подальшого розвитку держави та практичного створення політико-правових, соціально – економічних та морально-етичних засад українського соціуму.

І, нарешті, новітнім періодом розвитку української адвокатури в процесі її спроб євроінтеграції слід визнати період, який бере свій початок з прийняттям нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 05.07.2012 року. Вказаний закон та супутні йому закони, а також прийняті в подальшому зміни до Конституції України в частині правосуддя, врегульовують цю безумовно важливу складову поступального створення дійсно громадянського суспільства, дали позитивний поштовх процесам подальшого розвитку адвокатури незалежної України як складової частини європейської правозахисної інституції.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – К. : Юрінком, 2005.

2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року № 1401 – У111.

3. Закон України «Про адвокатуру» від 19.12.1992 р. ВВРУ, 1993, № 9, ст. 62.

4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Офіційний текст. Видавець Паливода А.В., Київ, 2012.

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 верес. 2010 р.:(офіц. текст) К.: Паливода А.В.,2010.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 20 травня 2013 року р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А, В., 2013.

ПЛАТОНЕНКО Д. С.

товариство з обмеженою відповідальністю «Мінпрод Галичина» м. Львів, Україна

ДЕРЖАВНА КОРПОРАЦІЯ ЯК СУЧАСНА ФОРМА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Формування сучасної держави вимагає від неї постійного та всебічного розвитку, оскільки держава має стати не просто об'єктом, що виконує функцію об'єднання певної кількості людей на певній території з метою захисту і забезпечення їх прав та свобод, але й стати повноцінним суб'єктом відносин, що також має права та обов'язки у різних сферах суспільного життя. Саме тому, сучасність диктує нові умови формування та діяльності державі. Держава в результаті економічних, політичних, правових змін стає суб'єктом правовідносин, що виникають, як в середині, так і ззовні країни. Слід зазначити, що в сучасній представницькій демократії окремі найважливіші конституційні принципи є

неадекватними щодо сучасних умов, що знаходять своє відображення на окремі спалахи соціальної напруги в суспільстві. Вирішити цю ситуацію можна шляхом створення нової моделі держави, в якому найважливіші демократичні та правові принципи будуть сильніше й ширше зафіксовані в існуючому державному устрої. [3, с. 182]

Виходячи з вище зазначених факторів та змін, виникає поняття державної корпорації. Корпорація — це добровільне (на основі договору) об'єднання людей, з метою виконання якої-небудь соціально корисної діяльності, воля якого визначається груповими інтересами індивідів, що входять до його складу, і яке організаційно і у майновому відношенні діє зовні як єдине ціле від свого імені. Це визначення є загальним для об'єднань громадян — комерційних і некомерційних [2, с. 68]. Велика група науковців при визначенні поняття «держава» виходила з формально логічних позицій. Л. Дюгі вважав державою будь-яке суспільство, де існує диференціація між тими, хто править, і тими, ким правлять, у вигляді політичної влади. Г. Шершеневич визначав її як єднання людей у межах однієї території під загальною владою. Ф. Хайєк характеризував державу як організацію, яку свідомо створюють люди, що проживають разом з метою однакового управління. Б. Баді і П. Бірнбаум розглядали державу як добре організовану машину влади разом з чиновниками і збройними силами, що її обслуговують. Як похідне від права явище оцінювали державу Г. Кельзен, І. Кант, Г. Еллінек. Г. Кельзен характеризував її як персоніфікацію правопорядку, І. Кант — як об'єднання великої кількості людей, що підпорядковуються правовим законам, Г. Еллінек — як суб'єкта права, територіальну корпорацію, що наділена первинною владою [1, с. 74]. Отже, державна корпорація — це утворення, що має основні ознаки державності та державної влади, але гнучкість якої дозволяє реагувати, як на економічні, так і на всі інші сфери суспільних відносин у світі, для забезпечення економічної, політичної та правової стабільності громадян.

На сьогоднішній день, на формування державної корпорації впливає багато факторів з різних сфер відносин, але основним фактором, на мою думку, є економічний. Оскільки саме забезпечення економічного добробуту громадян тягне за собою позитивні зміни й інших сферах суспільних відносин (соціальна забезпеченість, можливість повноцінно використовувати правові норми для досягання мети). Для прикладу, економіка будь-якої держави, і в тому числі Україні, не може ефективно розвиватися і функціонувати без втручання держави в різних його проявах, включаючи визначення правового поля і безпосередню участь у формуванні та діяльності окремих видів суб'єктів господарської діяльності. В умовах економічної ситуації в країні, що склалася в даний час, виникають питання щодо визначення форм, засобів і методів впливу держави, на економічні відносини. Крім того, особливої актуальності набуває проблема ефективності управління державним майном. Центральне місце в механізмі управління державною власністю відводиться створенню суб'єктів, які здійснюють безпосереднє управління їй, визначення їх видів і встановлення правового статусу, тобто створення необхідної суб'єктно правової оболонки. Саме створення оптимальної моделі управління державним майном пов'язане з розробкою законодавцем нової організаційно правової форми юридичної особи державної корпорації, яка створена для здійснення соціальних, управлінських чи

інших суспільно корисних функцій. Виникнення державних корпорацій і їх розвиток пов'язаний не тільки з ефективним використанням та управлінням державним майном, а й розвитком економіки країни в цілому як високотехнологічної, інноваційної, прогресивної, наукомісткої системи, а не як "енергетичного придатка" держави.

Включення державної корпорації в систему юридичних осіб обґрунтовано, оскільки дана організаційно правова форма має ряд переваг: по-перше, державна корпорація акумулює певне майно, передане їй державою для використання в поставлених цілях, по-друге, державна корпорація виступає органом управління грошовими засобами, що мають строго цільову соціальну спрямованість. Крім того, державна корпорація при здійсненні економічної діяльності уповноважена збільшувати обсяг, переданих їй коштів, шляхом ефективного розміщення активів фондів.

Сучасний розвиток держави направлений на подальше покращення соціально-економічної ситуації в країні, саме тому для підвищення міцності та доцільності влади держави необхідно створення відповідних умов, пов'язаних не тільки з економічними показниками, але і з проведенням інформатизації всередині самого суспільства. Саме формування державної корпорації, яка включить в себе суб'єкт й об'єкт стане основою для ефективного розвитку та пристосування до умов мінливих та таких, що змінюються у різних сферах суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. дра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, дра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2011. — 584 с.

2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.

3. Щенх Н. Держава як політична корпорація/ Н. Щенх // Університетські наукові записки. – 2012. – № 1. – С. 182-187. / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_1_23

МАГАСЬ-ДЕМИДАС Ю. І.

Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, Україна

ВПЛИВ І СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА ЗАКОНОДАВСТВО РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Включення будь-якої країни у війну неминуче відбивається на її законодавстві, оскільки виникає потреба регулювати своє внутрішнє життя відповідно до нових соціально-політичних обставин, підлаштовувати економіку під військові потреби. Оскільки значна частина українських земель на початку XX ст. входила до складу Російської імперії, законодавчі зміни в повній мірі стосувалися населення, що тут проживало.

Стосовно означеної проблеми є ряд праць українських дослідників, зокрема, О. Вільшанської [1; 2], Ю. Холода [5] та В. Магася [4]. Вони присвячені аналізу рівня життя населення на українських землях у період І Світової війни, діяльності громадських організацій та законодавчого врегулювання цих питань.

Метою даної публікації є загальний аналіз змін, що мали місце у законодавстві Російської імперії у зв'язку з І Світовою війною.

16 липня 1914 р. у країні було оголошено часткову мобілізацію, а наступного дня – загальну [1, с. 57]. Була видана серія правових актів, спрямованих на пристосування державного апарату до військових умов, внесені зміни до адміністративного законодавства. В день оголошення війни царським указом було введено Тимчасове положення про воєнну цензуру. Органи цензури передбачалися як в місцевостях театру військових дій, так і поза ними. Міністру внутрішніх справ було надано право забороняти під час війни повідомлення в публічних промовах і доповідях відомостей, що стосуються зовнішньої безпеки Росії, стан збройних сил. Винні у порушенні цього Положення притягувалися до судової відповідальності й підлягали ув'язненню.

24 липня 1914 р. вийшов указ, згідно з яким регіони, що на той момент не були у стані облоги, надзвичайної охорони чи військового стану, оголошувалися в стані надзвичайної охорони з розширенням прав губернаторів і військових властей у місцевому управлінні.

Указ 28 липня 1914 р. встановлював правила, якими піддані воюючих проти Росії країн були обмежені в правоздатності та дієздатності, могли бути вислані як з межі країни, так і за межі її окремих районів. В'їзд їх в Росію допускався через особливий у кожному випадку дозвіл відповідних органів влади [3, с. 297-298].

Загалом, період війни характеризується обмеженням прав іноземців всередині країни. У суспільстві панували антинімецькі настрої, які підсилювалися відповідною політикою уряду й офіційною пропагандою. На це була спрямована низка розпоряджень і постанов як центральної, так і місцевої влади. 31 серпня цар оголосив про перейменування Петербурга на Петроград. Після цього по всій країні послідувало викорінення німецьких назв, вивісок.

Земельні банки півдня Росії отримали розпорядження міністра фінансів надати детальні списки клієнтів банків, які були австрійськими та німецькими підданими, а також тих, хто має німецькі прізвища (останні часто виявлялися російськими підданими православного віросповідання). Постанова київського генерал-губернатора Ф. Трєпова від 28 липня 1914 р. зобов'язувала всіх домовласників, орендарів будинків, власників готелів, мебльованих кімнат тощо протягом двох днів надати місцевій поліції відомості про німецьких та австро-угорських підданих, що мешкали у них. У разі невиконання постанови загрожувало тюремне ув'язнення терміном до трьох місяців або штраф [1, с. 59].

3 грудня 1914 р. постановою Ради Міністрів було наказано негайно закрити союзи, зібрання, клуби та інші громадські організації іноземних підданих, а ті з них, що розташовувалися в театрі військових дій і займалися благодійною діяльністю, підлягали поступовій ліквідації [6, арк. 256].

Разом з тим, певне полегшення відчули євреї. 17 липня 1914 р. було призупинено дію «Положения об ограничении участия евреев в акционерных компаниях и об условиях приобретения ими недвижимого имущества» [2, с. 249]

Початок війни був зустрінутий громадськістю із патріотичним піднесенням. Проте, бойові дії затягувалися, становище населення у тилу погіршувалося, що зумовлювало низку змін у соціальному, трудовому, цивільному законодавстві.

Скорочувався час відпочинку робітників, збільшувався робочий день у провислості, допускалося застосування жіночої та дитячої праці в промисловості і транспорті. Широко застосовувалася примусова праця, зокрема, прикріплення військовозобов'язаних до заводів [3, с. 298].

Війна внесла зміни у правовий статус жінки. Для дружин солдатів створювалися робочі місця (робота у госпіталях, пошиття одягу для фронту тощо). 9 жовтня 1916 р. міністр шляхів сполучення видав наказ допускати жінок на посади дорожніх робітників, двірників, посильних, лампівників та сигнальників. Це рішення було настільки нетрадиційним у тодішньому суспільстві, що знайшло широкий відгук у пресі. Коли в квітні 1916 р. у Вінниці на роботу виїхала перша жінка-візник (дружина мобілізованого), місцева влада її затримала і не дала дозволу на роботу [1, с. 58-59].

Посилювалися кримінальне законодавство. Законом від 14 листопада 1914 р. військовослужбовці, винні в постачанні недоброякісних зброї, боєприпасів, продовольства, медикаментів, притягувалися до кримінальної відповідальності (аж до відправлення на каторжні роботи на термін від 15 до 20 років або довічно). Указом від 12 січня 1916 р винні у втечі зі служби у воєнний час засилалися на каторжні роботи на строк від 4 до 20 років або безстроково, чи засуджувалися до смертної кари [3, 298].

Не зважаючи на посилення поліційного нагляду, в країні спостерігалося піднесення громадсько-політичного життя. Це стосувалося благодійних організацій, що виникли без відповідної нормативно-правової бази й, фактично, функціонували поза законом. Проте, зважаючи на їх важливу суспільну мету, влада мирилася з їх напівзаконним становищем. Мова йде про Всеросійський земський союз і Всеросійський союз міст, що були створені на хвилі патріотичного піднесення в липні-серпні 1914 р. Правовою основою для їх організації стали угоди земств (міст) і санкціонування цих угод у порядку верховного управління: діяльність першого була дозволена височайшим повелінням від 12 серпня 1914, а другого – 16 листопада 1914 р. Найвища санкція мала в даному випадку значення спеціального затвердження угоди, виробленої земським з'їздом. Проте фактично засновники союзів приступили до роботи раніше, ніж їхні організації були санкціоновані [4, с. 212-228].

З особливим ентузіазмом була зустрінута заборона Миколою II казенного продажу спиртних напоїв (22 серпня 1914 р.). В аптеках був заборонений вільний продаж медичних спиртових тинктур, а з листопада аптеки, в яких продавали спирт за рецептами лікарів, були зобов'язані надсилати до лікарської комісії всі рецепти. Стосовно галузей, де використання спирту було необхідною складовою професійної діяльності, Міністерством фінансів було видано постанову про дозвіл відпускати його з казенних винних складів за фіксованими цінами для хімічних,

технічних, навчальних, фармацевтичних, косметичних та інших потреб за умови наявності свідоцтва, що підтверджувало необхідність використання спирту у відповідній кількості [1, с. 60-61].

Невдовзі після початку війни в країні намітилися серйозні продовольчі проблеми: зростання цін, нестача м'яса, хліба, палива, процвітання спекуляції. Широко застосовувалися реквізиції продовольчих запасів, проводилося примусове відчуження сировини. Був заборонений вивіз за кордон коней, хліба, м'яса, овочів та інших продуктів, а також різних видів промислової сировини. Всі промислові підприємства зобов'язувалися, в першу чергу, виконувати військові замовлення, розміщення яких проводилося в примусовому порядку.

Посилювалося фінансове законодавство. Були збільшені прямі й непрямі податки, підвищений податок на землю та спадщину, на видовища та збільшено непрямі податки на товари першої необхідності (цукор, сірники, гас), введені податки на осіб, звільнених від військової повинності. У листопаді 1916 р. було прийнято постанову про введення продовольчої розкладки. Встановлювалася карткова система для населення: продукти продавалися кілька разів на тиждень, обмежувався відпуск товару в одні руки [3, с. 299].

У січні 1916 р. по всій імперії було встановлено три дні на тиждень, протягом яких не дозволялося вживання м'ясних продуктів: в ці дні закривалися бійні, заборонявся продаж м'яса. Відповідні рішення приймала місцева влада на місцях. В грудні того вийшла спеціальна постанова, якою заборонялося випікання пиріжків, тістечок та тортів як невиправданої розкоші. [1, с. 63-64].

Для покращення становища населення приймалося соціальне законодавство. Проте, оскільки ресурсів для системної допомоги у бюджеті не було, соціальні кроки були розраховані швидше на зниження революційних настроїв шляхом деякого поліпшення становища тих, хто втратив житло чи годувальника, полегшення умов для робітників, зайнятих у оборонних галузях. Передбачалися різні види грошової допомоги, оплата за час хвороби, створення притулків для безхатченків. Проте, всі ці заходи не отримували належного фінансування, не підкріплювалися реальним прагненням властей допомогти нужденним, тому носили швидше декларативний характер [5, с. 164-166].

Отже, у період 1914-1917 рр., під впливом І Світової війни, законодавство Російської імперії зазнало змін із метою забезпечення обороноздатності країни, внутрішнього правопорядку та послаблення соціальної напруги й революційних настроїв серед населення.

Список використаних джерел:

1. Вільшанська О. Л. Повсякденне життя населення України під час Першої світової війни / О. Л. Вільшанська // Український історичний журнал. – 2004. – № 4. – С. 56-71.

2. Вільшанська О. Л. Зміни в громадському побуті населення Києва на початку першої світової війни / О. Л. Вільшанська // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Київ: Інститут історії України НАН України. – 2003. – №6. – С.245-254.

3. История отечественного государства и права / под ред. Р. С. Мулукаева. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 703 с.

4. Магась В. О. Общественно-политическая деятельность Земского союза и Союза городов на Юго-Западном фронте в 1914 – 1917 гг. / В. О. Магась // Русин. – 2016. – № 2 (44). – С. 215.

5. Холод Ю. А. Соціальне законодавство Російської імперії в період Першої світової війни / Ю. А. Холод // Право і безпека. – 2006. – № 5’1. – С. 164-166.

6. ЦДІАК України. – Ф. 278. – Оп.1. – Спр. 221. – 640 арк.

ТИШКЕВИЧ О. В.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах розбудови правової системи України, яка базується на дотриманні гарантій прав людини і громадянина, безсумнівно важливим є вдосконалення форми правління.

Дана проблема не є новою в юридичній науці і практиці. До неї зверталися і неодноразово звертаються провідні вчені – історики, юристи та інші фахівці. Проте в сучасних умовах розвитку державності дана проблема вимагає переосмислення з точки зору ситуації, що склалася на теренах розвитку Української держави. Особливо гостро ця проблема постає зараз, коли перед суспільством з’явилася мета віднайти таку форму правління, яка би була найбільш адаптована до характеру нації, до її менталітету і відображала принципи та взаємовідносини між людьми.

Як свідчить історичний досвід вітчизняного державотворення, на всіх етапах розвитку України завжди актуальною була проблема визначення оптимальної форми державного правління в контексті взаємовідносин між Верховною Радою, Кабінетом Міністрів і Президентом України. До того ж зміни до Конституції України, внесені 2004 року, спричинили кризу функціонування державної влади, що загрожувала демократії, парламентаризму, гарантіям прав і свобод людини та громадянина.

Відповідно до Рішення Конституційного Суду від 30 вересня 2010 року Закон України від 8 грудня 2004 року № 2222 «Про внесення змін і доповнень до Конституції України» був визнаний неконституційним у зв’язку з порушенням процедури розгляду та ухвалення, що свідчило про відновлення дії попередньої редакції норм Конституції, які були змінені, доповнені та виключені Законом № 2222. Отже, конституційну реформу було скасовано рішенням Конституційного Суду.

Зважаючи на викладене, неабияку цінність для України становить досвід європейських країн.

Парламентська форма правління, за якої переважає принцип верховенства парламенту над виконавчою владою, вважається найдемократичнішою й досить гнучкою. Президент обирається парламентом або особливою колегією виборщиків (як, наприклад, у Німеччині) та формально призначає на посаду глави

уряду (прем'єр-міністр, канцлер) кандидатуру, яка отримала більшість у парламенті.

Отже, уряд несе відповідальність лише перед парламентом, що свідчить про парламентський спосіб формування, функціонування та відповідальності уряду.

Досить цікавою особливістю парламентської форми правління є роль глави держави у процесі формування уряду. Наприклад, у Німеччині роль Президента зростає, коли в нижній палаті парламенту – Бундестазі відсутня більшість депутатів, що підтримують Федерального канцлера. В Італії згідно з Конституцією Президент призначає голову уряду і, за поданням останнього, – інших міністрів. За Конституцією Туреччини Прем'єр-міністр призначається Президентом із числа членів Великих національних зборів Туреччини [3].

Змішана форма державного правління (президентсько-парламентська чи парламентсько-президентська) є найзбалансованішою й досить затребуваною. Така модель працює у Фінляндії, Франції, Румунії, Чехії, Словаччині та Словенії. Вона характеризується тим, що главу держави обирають шляхом прямих загальних виборів на визначений термін. У президентсько-парламентській республіці він формує уряд, який несе відповідальність перед президентом і парламентом, а в парламентсько-президентській – подає парламенту кандидатуру на посаду глави уряду, парламентська ж більшість чи коаліція її затверджує.

Отже, в республіці зі змішаною формою правління президент не є главою виконавчої влади, але юридично бере участь у діяльності уряду. Наприклад, «рішення Ради Міністрів неправомочні, якщо Президент не брав участі в засіданні» [5].

Особливістю змішаної форми правління є своєрідність взаємовідносин між законодавчою та виконавчою гілками влади, що визначаються реальною ситуацією в країні. З огляду на те, що процес формування уряду цілком залежить від певної розстановки партійно-політичних сил у парламенті, він має бути підтриманий більшістю в парламенті.

Порівняльний аналіз країн із парламентською формою державного правління дозволяє визначити такі узагальнюючі риси: обрання президента парламентом чи спеціальною колегією виборщиків; у деяких країнах (Німеччина, Італія, Греція) щодо призначення глави уряду він виконує «протокольну роль»; вся повнота державної влади знаходиться в руках парламентської більшості чи коаліції депутатських фракцій, яка формує уряд; у разі відсутності більшості в парламенті, як правило, відбуваються розпуск президентом парламенту та нові вибори; лідер партії більшості чи коаліції депутатських фракцій у парламенті автоматично стає прем'єр-міністром; уряд несе політичну відповідальність тільки перед парламентом шляхом винесення йому вотуму недовіри.

Як видно з нашого дослідження, більшість європейських країн обрали парламентську форму державного правління. Але це не означає, що вона є оптимальною для України на нинішньому етапі розвитку держави, хоча й характеризується ефективною взаємодією законодавчої та виконавчої влад.

З огляду на те, що в нас спостерігається низький рівень політичної культури й партії виступають як олігархічні групи, для котрих особисті інтереси вищі за суспільні, після скасування конституційної реформи 2004 року варіант

парламентської форми правління в довгостроковій перспективі можна взяти до уваги, якщо наша держава подолає згадані недоліки.

І на завершення відповімо на запитання, яка з форм державного правління (президентська, парламентська, парламентсько-президентська чи президентсько-парламентська) є найоптимальнішою для України. Слід зазначити, що президентська форма державного правління може бути ефективною лише за певних умов: по-перше, наявність сильної патріотичної і відповідальної президентської влади (інакше кажучи, Україні потрібен сильний харизматичний лідер, який упорядкує всі сфери суспільного життя) і, по-друге, вдосконалення системи стримувань і противаг із метою недопущення монополізації державної влади, яка може призвести до встановлення авторитарного режиму.

Список використаних джерел:

1. Дослідження програми сприяння парламенту України університету Індіани. Створення коаліційних урядів. Права опозиції. Форми парламентського контролю. – Київ, 2006. – 95 с.
2. Конституции буржуазных государств / Отв. ред. П. К. Пантелеев. – М., 1982. – 360с.
3. Конституции государств Европы: В 3-х т. / Под общ. ред. и со вступит. статьёй директора Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ Л. А. Окунькова. – М.: Норма, 2001. – 824 с.
4. Португалия. Конституция и законодательные акты / Под ред. П. П. Ильинского. – М., 1979. – 150с.
5. Французская Республика. Конституция и законодательные акты / Под ред. В. А. Туманова. – М., 1989. – 448с.

ХАМРАЄВА К. М.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЮРИДИЧНА СИЛА ЯК ВЛАСТИВІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Юридична сила це внутрішня ознака та характеристика державного документа, яка забезпечується законодавством та відповідними державними органами, що його прийняли зі встановленим порядком оформлення, має юридичний статус у сфері права. Актуальність даного дослідження спрямована на виявлення та ступінь юридичної сили НПА, співвідношення видів НПА та їх місце в системі правових актів.

Дослідженням цих питань займаються українські науковці, такі як: А.І. Корольов, В.В. Копейчиков, С.В. Поленина, Н.В. Сільченко, Н.М. Пархоменко, М.М. Воронов та ін.

Юридична сила це головна властивість нормативно-правового акту, де між юридичною силою та НПА є тісний зв’язок та співвідношення. Завдяки цій властивості між ними встановлюється зв'язок який є обов'язковими для виконання. Ступінь юридичної сили визначається Конституцією України та

законами України. Також юридична сила дає змогу застосувати закон або інший офіційний державний документ на території України.

На думку Н.М. Пархоменко, юридична сила правового акта – це його специфічна властивість, зміст якої полягає в його обов'язковості, а також пріоритеті перед іншими актами або підпорядкуванні їм [3, с. 98].

В нашій країні також існує особливий державний облік, де всі нормативно-правові акти включені до Єдиного державного реєстру нормативних актів, який був запроваджений 27.06.96 р. «Про Єдиний державний реєстр нормативних актів» з метою забезпечення єдиних принципів ідентифікації, державного обліку, правової інформації, підтримання їх у відповідному контрольному стані [1]. Він регулює склад реєстру, порядок включення актів, порядок і умови користування реєстром.

Саму першу ланку в системі НПА та в юриспруденції за юридичною силою займає Конституція України Основний Закон держави. Тому НПА не повинні суперечити Конституції, адже вони за своїм змістом та способом створення повинні відповідати їй, про що свідчить ст. 8 КУ « В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу…» [2].

Вищої юридичної сили дає Конституції те, що саме держава несе відповідальність перед своїм народом, в основу якої покладено права і свободи людей, які закріплюються в цьому акті.

Після Конституції, за ієрархію юридичну силу мають акти, які видаються Верховною Радою України — адже це найвищий орган державної влади, який творить право. Наступні ланки займають укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; рішення і нормативні постанови місцевих рад народних депутатів, їх виконавчих комітетів; нормативні накази, статути, положення та інструкції адміністрації державних підприємств, установ, організацій.

Ступінь юридичної сили визначається тим, який орган видав НПА. Адже чим вищий статус має державний орган, тим вищу юридичну силу має акт виданий ним.

Але юридична сила також впливає і на міжнародні договори України. Так згідно з ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори є частиною національного законодавства України [2].

Юридична сила не обмежується лише офіційними письмовими документами, юридичну силу можуть також мати у свою чергу електронні документи. Проте, копія офіційного документа не буде мати юридичної сили, доки не отримає нотаріального завірення.

Дійсно, НПА відіграють велику роль в нашій державі, а юридична сила це його головна властивість. Але порівняно з іншими актами, НПА має ряд юридичних властивостей та ознак, що також впливає на його юридичну силу: самою основною властивістю акту є те, що вони приймаються лише державними органами, це свідчить, що вони є волевиявленням всього народу або держави; містять у собі правові норми (також може містити декілька правових норм); мають форму письмового документа, що затверджена державними органами; дозволяють однаково розуміти норми права.

Отже, юридична сила це головна властивість НПА, адже вона надає акту відповідного юридичного статусу. Також мають юридичні властивості ті акти, що посилюють юридичну силу інших актів. Конституція України є Основним законом, а всі інші закони та НПА повинні прийматися на її основі та відповідати їй.

Список використаних джерел:

1.Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. – [Електронний режим]. – Режим доступу: http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/RnaAbout?OpenDocument

2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 30 вересня 2016 р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 67 с.

3. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології : монографія / Н.М. Пархоменко. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2008. – 336 с.

РОШКО В. О.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Соціальна держава - держава, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідний умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а в ідеалі приблизно однакових життєвих шансів, можливостей для самореалізації особистості.

Одним із найефективніших засобів реалізації цих процесів є реструктуризація основ державних фондів із соціального забезпечення.

Аналіз досліджень та публікацій. Опрацьовуючи цю тематику, було розглянуто праці багатьох науковців, зокрема Б.І Сташківа, Н.Б.Болотіної, П.Д.Пилипенка, Н.М.Швець, В.Л.Костюка, Є.В.Краснова, які висвітлювали проблему дотримання Україною міжнародних соціальних стандартів.

Мета. Виявити специфіку конституційно - правових гарантій прав людини і основоположних свобод у сфері соціального захисту, що закріплені у Конституції України.

Основний матеріал. Соціальна держава - це вільна демократична правова держава, в якій забезпечується гідне людини життя у плані її матеріального і соціального обслуговування, гарантується індивідуальна свобода особи та цивілізованими методами досягається соціальна згода, вирішуються соціальні конфлікти.

Згідно із чинним законодавством соціальний захист визначається як система державних гарантій щодо забезпечення прав громадян на соціальну допомогу і підтримку у зв'язку з постійною та тимчасовою непрацездатністю, хворобою, безробіттям та в інших випадках, які передбачені законами України [1,с.55].

Захист прав людини в умовах розбудови демократичної і правової держави є пріоритетним напрямом у діяльності всіх державних інституцій та удосконалені

нормативно-правових актів у різних галузях права. У конституції України закріплено принцип, що держава дбає та сприяє розвитку різних сфер суспільного життя , створює умови для реалізації прав громадян та юридичних осіб , гарантує та захищає їх.

При цьому саме права людини і громадянина та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави і держава відповідає за свою діяльність перед людиною. Всі потреби і права громадян , які визначені на конституційному рівні передбачають необхідність матеріального їх забезпечення. Держава шляхом прийняття нормативно - правових актів забезпечує правове регулювання різних суспільних відносин.[2 с. 404]

Згідно із ст.12 Європейської соціальної хартії держава зобов'язана підтримувати функціонування системи соціального забезпечення , її задовільний рівень, докладати зусиль для її поступового посилення. З цього погляду не виникає сумніву, що поступова реалізація засадничих принципів соціальної держави відображає одну із загальноосвітній тенденцій розвитку сучасного конституціоналізму. Тому утвердження України як соціальної держави означає одночасно і втілення внутрішніх цілей конституційного процесу(зокрема положень ст. 1 Конституції України), і включення нашої держави у більш широкий контекст міжнародно-правового розвитку. У цьому сенсі особливої актуальності набуває проблема забезпечення комплексності перетворень у частині формування надійних конституційно-правових гарантій стабільності і непорушності соціальних прав людини, ефективності системи соціального забезпечення, соціального захисту та соціального партнерства.

Можна стверджувати ,що наразі функціонування соціальної держави та процес її конституційного утвердження тісно пов'язаний з забезпеченням цілого ряду прав людини і громадянина, які наразі прийнято називати соціально-економічними, або ж правами «другого покоління». [3с.16]

Держава, що конституційно проголошує себе соціальною(і яка одночасно реально прагне втілення конституційних принципів соціальної державності у своїй діяльності), повинна забезпечувати державні гарантії щодо: реалізації прав громадян на працю і на допомогу по безробіттю; оплати праці та мінімального розміру заробітної плати; підтримання життєвого рівня населення шляхом перегляду мінімальних розмірів основних соціальних гарантій в умовах зростання цін на споживчі товари і послуги ; надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим громадянам та сім'ям, які виховують дітей; матеріального забезпечення у разі досягнення пенсійного віку, тимчасової чи постійної втрати працездатністю, втрати годувальника тощо.

Висновки. Отже, захист прав людини при здійснені державою фінансової діяльності має здійснюватись за різними напрямками(у бюджетній, кредитній, банківській, податковій сферах), і разом з тим має забезпечуватись єдиною довгостроковою фінансовою політикою, яка скоординовано буде реалізовуватися на різних рівнях державної влади і крім того визначенням чітких засад відповідальності держави перед людиною за її діяльність у сфері фінансів.

Список використаної джерел:

1.Теорія держави і права: Навч.посіб./А.Ю.Олійник, С.Д.Гусарєв, О.Л.Слюсаренко.- К.:Юрінком Інтер, 2001.-176с.

2.Авер'янов В.Б. Проблеми державного управління і забезпечення верховенства прав людини / В.Б. Авер'янов // Аналогія української юридичної думки . В 10 т. / Редкол: Ю.С. Шемшученко та ін. – К: Вид.Дім «Юридична книга». – Т.10. – 2005. – С.395-412

3. Соціальна держава і проблеми її конституційного вдосконалення в умовах сучасного розвитку України / Яковлєв А. // Юридична Україна. – 2016. - № 5-6. – С. 15-22.

СЛЮСАР Т. Ю.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

МОРАЛЬНА ДЕФОРМАЦІЯ ЮРИСТА

Постановка проблеми. Коли йдеться про деформації моральної свідомості і професійної правосвідомості юристів, то мають на увазі негативні явища, риси, які формуються стихійно чи свідомо в окремих представників цієї професійної групи всупереч суспільним, державним вимогам, стандартам професійної діяльності і поведінки, очікуванням громадської думки. Уявлення про належне, справедливе, бажане й припустиме у діяльності юристів формується у суспільстві, у професійній групі, закріплюються у законах і підзаконних актах.

Стан дослідження. Соціальне призначення юристів у суспільстві вивчали такі вчені: О.В. Гончаренко, М.К. Закурін, Л.Є. Виноградова , В.М, Василенко, С.С. Сливка, О.Ф. Скакун, С.І. Гусарєв та інші.

Діяльність працівників юридичної професії здійснюється здебільшого у складних морально – психологічних умовах, на негативному емоційному тлі, у конфліктному середовищі, де мало спокус тут виникає загроза деформації свідомості і моральної, і професійно – правової.

Досвід діяльності працівників юридичної праці свідчить, що в основі низької службової дисципліни, проступків і навіть злочинів, скоєних ними (порушення службового обов'язку, професійної таємниці, присяги, формалізм і спрощенство при оформленні документів, неточне виконання наказів, марна трата робочого часу, поширення чуток та інші), лежить на стільки низький професіоналізм, скільки низька етична культура, збиткова моральність, іменована моральна деформація юриста.

Юристи можуть бути таким ж недобросовісними, корисливими, як і будь-який громадянин. Залежність рівня моральної культури працівників юридичної професії від рівня моральної культури суспільства – це гіпотеза. Сьогодні спостерігається розрив між декларованими цінностями та можливістю їх реального досягнення, що призводить до беззаконня, вседозволеності, виправдання злочинів і навіть заохочення до них [1].

У своїй основі моральна деформація юриста має суттєві причини, які породжуються певними умовами суспільного життя (зовнішні причини) і специфічним характером професійного руда (внутрішні причини).

Зовнішні причини моральної деформації юриста: зміна цілісних орієнтирів в сторону матеріальних; відсутність ідеологічної основи розвитку суспільних відносин; високий рівень правового та морального нігілізму;

Моральна деформація деяких юристів – це результат відбувається моральної деформації суспільства. У свідомості великої кількості людей давно змішалися такі найважливіші поняття культури, як «добро» і «зло», «справедливість» і «беззаконня».

Моральна свідомість і поведінка юриста формується протягом життя даної людини, а не задається вищим навчальним закладами, хоча вони відіграють велику роль в надані допомого для визначення морально – професійних орієнтирів майбутнього фахівця. У зв'язку з цим особливого значення відводиться етапу прийняття в юридичні навчальні заклади, коли потрібно з'ясувати у абітурієнта схильність до моральної деформації.

Необхідно проаналізувати досвід морального виховання майбутніх юристів. Слід будувати навчання шляхом формування навичок правильного вирішення моральних протиріч, а також сприятиме виробленню у студентів гуманного ставлення до людей, почуття загостреної соціальної відповідальності та нетерпимого ставлення до помилок в юридичній практиці.

Внутрішні причини моральної деформації юриста: занадто великий обсяг роботи, особливо у юристів правоохоронних органів; низький рівень морального виховання колективу; незадоволеність матеріальною оплатою і просування по службі; незадоволеність в результатах вирішення юридичних справ у зв'язку з корумпованістю деяких чиновників;

Ослаблення в деяких колективах почуття ділового товариства.

Ці знання необхідно використовувати посадовим особам, відповідальним за правове виховання та мікроклімат у колективі. Таким чином можна визначити, що високий рівень моральної свідомості юристів сприятиме підвищенню ефективності його роботи, зміцненню авторитету та престижності професії юриста. І навпаки, неуважне ставлення до морального виховання, нехтування нормами та принципами моралі призводить до зниження результатів у роботі, розпаду трудового колективу, вчинення співробітниками антигуманних та протиправних вчинків.

Специфіка морально-психологічного становища, негативне емоційне тло, підвищене нервове напруження, примусовий, конфронтаційний характер спілкування впливають на їхню свідомість. Через повторюваність і схожість службових ситуацій стереотипи поведінки стають самовпевненими, гордовитими, замінюють свідомий моральний вибір, стираються основи індивідуальної відповідальності працівників, паралізується їх моральна самостійність. За таких умов можуть виникнути деформації моральної і правової свідомості і змінити моральні чи особистісні якості працівника.

Питання професійної деформації юристів – це питання їх правового виховання, моральної свідомості та культури. І проблеми, які постають у цьому руслі перед кадровими апаратами, керівництвом юристів є проблемами єдиного походження.

Деформації моральної і професійної свідомості юристів мають різні вияви, але схожі майже у всіх професійних когорт на пострадянському просторі:

некомпетентність, зловживання владою, службовим становищем в особистих цілях, перевищення своїх повноважень, упередженість, тенденційність, невиправдана жорстокість, тяганина та інші. Зловживання владою було завжди. Історичні приклади свідчать, що розміри будь-якої влади провокують високі, а то й надто високі амбіції її носіїв.

Таким чином можна визначити, що високий рівень моральної свідомості юристів сприятиме підвищенню ефективності його роботи, зміцненню авторитета та престижності професії юриста. І навпаки – неуважне ставлення до морального виховання, нехтування нормами та принципами моралі призводить до зниження результатів в роботі, розпаду трудового колективу, а вчинення співробітниками антигуманних та протиправних вчинків.

У процесі суспільного розвитку мораль із зовнішньої необхідності трансформується у внутрішню потребу, сягаючи рівня моральної свідомості, заснованої на визначальних ідейних принципах, найперше на глибокій повазі до принципу рівності людей як «суб'єктів життєвості». Доцільно згадати слова І. Канта « Кожний з нас має право насолоджуватися дарами світу. Оскільки кожному належить однакова частина, а Бог відміряв нікому його частки, то кожен із нас повинен таким чином насолоджуватися дарами життя, щоб турбуватися про щастя інших, які мають право на однакові частки, і нічого не відміняти у них» [2].

Загалом за 2015 рік було притягнуто до дисциплінарної відповідальності 357 суддів, а 89 дисциплінарних проваджень було припинено[3].

Отже, перевиховання юристів із вадами, деформаціями моральної і професійної свідомості – це звання держави і її певних органів, соціальних інституцій, громадської думки, професійних об'єднань юристів, відповідних колективів і людини як носія деформації. Висока моральна культура юриста є головним бар'єром на шляху деформації свідомості, а здатність і здібність до самопізнання, самоаналізу, самооцінки, саморегуляції в цілому до самовиховання, самовдосконалення допоможе подолати будь-які деформації.

Таким чином, ми вважаємо що, застосування дисциплінарної відповідальності стимулює до виконання службових обов'язків та дотримання вимог законів. На даний час проводиться реформування системи правосуддя, деякі державні органи припиняють свої повноваження. Замість них створюються інші, до складу яких входитимуть особи, незацікавлені в перебігу тієї чи іншої справи. Це стане основою подолання моральної деформації юристів різних спеціальностей.

Список використаних джерел:

1.Брездень В.І. Деформація професійної свідомості юриста. / В.І.Брездень // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.-2014.-№3. - С. 305-313.

2.Сливка С.С. Юридична деонтологія / К.: Атіка, 2008.-296 с.

3.Звіт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за 2015 рік: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/121274-yak_pracyuvala_v_2015_roci_vischa_kvalifkomisiya_suddiv_ukra.html

ГАЙЧЕНЯ Ю. С.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ І ПОЛІТИЧНОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Вступ: Принцип політичного плюралізму і політичного нейтралітету посідає значне а також впливове місце в професійній діяльності юриста і також у житті суспільства. Політичний плюралізм означає існування і визначення різноманітних думок, які виступають засобом передання державі різноманітних цінностей, інтересів, проблем, що існують у суспільстві, для їх розгляду та вирішення. Поняття плюралізму також пов'язано з уявленням, що політична влада розподілена між різноманітними органами, що обмежують дії одне одного. Про принцип політичного нейтралітету можна сказати те що юристи не повинні у зв'язку зі здійсненнями ними своєї професійної діяльності позбавлятися волі вираження думок, і, зокрема наданого їм права але юристи як особи які знаходяться на державній службі мають деякі обмеження в користування цього права.

Мета, об'єкт та методика дослідження: Спираючись на вже існуючий рівень розробки даної проблематики, її інтелектуального осмислення у попередніх працях, висвітлити теоретичні аспекти політичного та ідеологічного плюралізму, спираючись на позитивний досвід, нагромаджений людством у даній сфері, а також подати специфіку процесів практичного втілення даних принципів в суспільному житті сучасної України. Можна сказати що метою є також аналіз підходів, що дають можливість уникнути повторення негативного досвіду, віднайти баланс у поєднанні світових, регіональних і власне українських чинників.

Результат дослідження: Плюралізм – принцип організації суспільства, заснований на визнанні різноманіття існуючих інтересів та їх конкуренції. Політичний плюралізм є умовою і ознакою демократичного режиму, він визнає та створює необхідні умови для самореалізації, заохочує багатоманітність політичних інтересів та об'єднань, що конкурують між собою. Тому світоглядно-ідеологічним наповненням демократичних перетворень в українському суспільстві мало б бути:

– утвердження в суспільній свідомості ідеї стабільного, нормативного суспільного розвитку;

– формування та закріплення у суспільній свідомості національної та культурної ідентичності України як єдиної держави, яка є однією з складових європейського історичного і культурного процесу;

– пошук консенсусу і злагоди між різними суспільними верствами та представниками еліти, щодо мети та засобів розвитку у найближчій та віддаленій перспективі;

– усвідомлення усіма відповідальними, конструктивними суспільно-політичними силами того, що Україна має стати і має бути державою з високим рівнем захисту прав людини. .

Для сучасного українського характерним є світоглядний плюралізм. Мають місце суттєві політико-ідеологічні та соціокультурні суперечності. Актуальним видається завдання розробки ідеології національного примирення, окреслення перспективних шляхів спільного майбутнього.

Таким чином, в практичній діяльності світоглядний плюралізм в Україні має політико-правові підстави, базові основи функціонування, які встановлює діюча Конституція України. Множинність суспільно-політичного життя постає як невід'ємною умовою збереження і подальшого розвитку України як демократичної держави, її доручення до співтовариства вільних країн.

Юристи-практики, як і всі громадяни, незалежно від сфери діяльності і займаної посади, можуть і повинні мати політичні погляди, бути прихильниками політичної платформи будь-якої політичної партії або руху, брати участь у виборах, обиратися самі. Юристи не повинні у зв'язку зі здійсненням ними своєї професійної діяльності позбавлятися волі вираження думок, і, зокрема, наданого їм права: а) брати участь в обговоренні проблем, пов'язаних з організацією і реорганізацією системи юстиції; б) вступати або вільно створювати місцеві, національні і міжнародні професійні організації; в) пропонувати і роз'ясняти розроблені проекти правових реформ в інтересах суспільства і інформувати громадськість про дані питання.

Будь-яке обмеження прав та можливостей особи юриста в самостійній переробці суспільного багатства, ціннісного освоєння суспільного досвіду зменшує роль політичної культури як у його поведінці, так і в політичному житті суспільства

Отже, юристу як громадянину України дано право вільно поєднуватися в політичні партії і громадські організації для здійснення і забезпечення захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних та інших інтересів (за винятком обмежень, які установлені законом в інтересах національної безпеки і суспільного порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей). Однак юристу як особі, що знаходиться на державній службі, встановлені обмеження в користуванні цим правом. Визначеним категоріям юристів законодавчо забороняється належати до політичних партій, брати участь у політичних акціях. Це не входження в суспільні об'єднання, що переслідують політичні цілі, і є принципом політичного нейтралітету як необхідної, важливої умови нормального функціонування демократичної держави.

Професійна діяльності юристів як державних службовців, юристів — працівників правоохоронних і судових органів полягає в тому, що вони не можуть бути членами будь-якої партії. Юристи мають бути політично нейтральними і не порушувати норм стосовно їх фахів, закріплених у Конституції і законах про заборону політичної діяльності. Така позапартійність, обмеження політичних прав і свобод працівників судових і правоохоронних органів є формальною, державно-обов'язковою, узаконеною, легальною.

Про категорії юристів, що не можуть бути членами політичних партій, чітко сказано в Законі України «Про політичні партії в Україні». До них віднесені: 1) судді; 2) працівники органів внутрішніх справ; 3) працівники прокуратури; 4) співробітники Служби безпеки України; 5) працівники органів доходів і зборів;

6) юристи — військовослужбовці; 7) персонал Державної кримінально-виконавчої служби України.

Що стосується інших категорій юристів (адвокат; нотаріус; юрисконсульт; працівник органів реєстрації актів цивільного стану; юрист, що працює в органах законодавчої і виконавчої влади), вони, як і будь-який громадянин, мають право створювати політичні партії і бути їх членами.

Політична діяльність усіх категорій юристів-практиків, крім зазначених у Законі України «Про політичні партії України», яким вона заборонена, відбувається у таких формах:

1) політичної участі — пряме або опосередковане утягнення у розробку і реалізацію політико-управлінських рішень в країні, вплив на політичну спрямованість дій у міжнародному співтоваристві. Утягнення у політику на національному рівні припускає висування політико-посадових осіб і вплив на їхню діяльність.

2) політичного функціонування — управління діяльністю політичних інститутів (державних органів, політичних партій і рухів), управління загальними справами і процесами задоволення потреб суспільства і соціальних груп: визначення механізму прийняття рішень, діяльність щодо прийняття рішень, добору і розстановки квадрів, контролю за виконанням рішень і роботи кадрів та ін.

Список використаних джерел:

1.Кононенко С. Теоретичний плюралізм суспільствознавства і пізнавальні формації політології міжнародних відносин //Політичний менеджмент. - 2006. - № 1. - С. 11-17.

2.Остапенко М.А. Філософські основи плюралізму/ М. Остапенко //Віче. - 2007. - № 12. - С. 26-28.

3.Закон України про політичні партії в Україні // Вісник Верховної Ради України. - 2001. - № 23. - Ст. 118.

4.Кононенко С. Теоретичний плюралізм суспільствознавства і пізнавальні формації політології міжнародних відносин // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1. – С. 11-17.

5.Плюралізм політичний //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. – Х . :Право, 2015.

РОМАНЧУК А. В.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день знання і розуміння територіальних устроїв різних держав є дуже важливим моментом при формуванні міжнародної політики будь-якої країни. Не менш важливою категорією є державний устрій для внутрішньої політики: для правильної організації влади в середині країни, ефективної взаємодії різних рівнів органів влади, збереження єдності та суверенітету

держави. Дану проблему досліджували у своїх працях багато науковців, серед них Ю.А.Ведєрніков, П.Жук, В.К.Шкарупа, В.Л.Федоренко та інші.

Унітарною (від лат. unitas - єдність) вважається держава, всі або переважна більшість вищих територіальних одиниць якої не мають державо-подібного статусу. Себто, територія унітарної держави складається з адміністративних або політико-адміністративних одиниць, які, за окремими винятками, не наділяються власним правовим статусом, а статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які здійснюють управління в межах цих одиниць, визначається актами чинного законодавства центральної влади [1].

Державний устрій України — це її територіальна організація, яка характеризується певною формою конституційно-правових відносин між державою в цілому та її складовими частинами.

Державний устрій (лад) України включає такі складові: форму держави та її конституційне закріплення; характеристику України як демократичної держави; визначення України як суверенної незалежної держави; конституційне закріплення України як правової держави; характеристику України як соціальної держави.

Згідно зі ст. 2 Конституції Україна є унітарною державою. Основними ознаками цієї форми державного устрою є: Україна має власну територію, яка є єдиною, неподільною, недоторканною і цілісною (ст. 2 Конституції); Україна має свої державні кордони, зміна яких, як і зміна території України, без згоди народу України не дозволяється (ч. 3 ст. 3 і ст. 17 Конституції); Україна, як незалежна держава розробляє і приймає свою Конституцію (Преамбула Конституції); Україна має власну систему законодавства, на її території забезпечується верховенство права (ст. 8 Конституції); Україна має власні законодавчі, виконавчі і судові органи (ст. 6 Конституції); В Україні існує єдине громадянство (ст. 4 Конституції); В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування (ст. 7 Конституції); державною мовою України є українська мова (ст. 10 Конституції); Україна має власні державні символи (ст. 20 Конституції) [2].

Віданню України підлягає визначення обласного, районного поділу і вирішення інших питань адміністративно-територіального устрою.

Україна як незалежна суверенна унітарна держава пройшла складний шлях від існування її у складі Федерації (СРСР) до утворення власної унітарної держави.

Її територія поділяється на підставі ст. 133 Конституції на адміністративно-територіальні одиниці (області, райони, міста, райони в містах, селища і села), які у сукупності становлять адміністративно-територіальний устрій. При цьому адміністративно-територіальні одиниці (крім міст Києва та Севастополя) не наділяються власним правовим статусом. Згідно з Конституцією України ним наділені органи виконавчої державної влади в особі державних адміністрацій на відповідній території та представницькі і виконавчі органи місцевого самоврядування в Україні (статті 118, 119, 140 та 141 Конституції) [2].

Оскільки Україна не має у своєму складі інших держав, їй притаманні єдина національна система законодавства, єдиний орган законодавчої влади - парламент України, єдина система органів виконавчої влади, судових органів, єдине громадянство, єдина грошова, податкова система тощо.

За формою правління Україна є республікою (ст. 5 Конституції). Її головною ознакою, на відміну від монархії, є виборність і змінюваність глави держави. До інших ознак слід віднести: відмова від здійснення державної влади на підставі спадкування; утворення державних органів на основі поєднання інтересів державної влади та непорушності громадянських свобод; формування цих органів шляхом вільних виборів на обмежений строк дії, визначений Конституцією.

Республіканська форма правління безпосередньо пов'язана з демократією як свободою для всіх, а демократія у свою чергу іманентне притаманна республіці. За формою державного режиму Україна є демократичною державою (ст. 1 Конституції).

Згідно зі ст. 1 Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава Сутність правової держави полягає в демократизмі, народному суверенітеті як єдиного джерела державної влади і в підпорядкованості держави суспільству. Основним у правовій державі є її підпорядкованість праву, захист громадян від можливого свавілля з боку держави та її органів.

Найважливішим принципом правової держави є принцип верховенства права (ст. 8 Конституції). Верховенство права означає перш за все верховенство закону, його загальність, утвердження його панування.

Можна зробити висновок, що для України є важливим розуміння загальних принципів державного устрою, зокрема, для ведення зовнішньої політики, адже, знаючи устрій тієї чи іншої країни, її позицію на міжнародній арені, значно легше будувати міждержавні відносини.

Список використаних джерел:

1.Жук П. До розробки нового адміністративно-територіального поділу України // Перехід IV. – 2001. – № 1 (6). – С. 21-27.

2.Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). — К.: ПАЛИВОДА А.В. 2016.-56с.

3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник – 4-те видання допов. і перероб. – Київ: Алерта, 2013. – 524с.

КУДРА А. В.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Форма державного правління розкриває спосіб організації верховної державної влади, порядок утворення її органів, а також їх взаємовідносини з населенням країни.

Історично склалося так, що питання, які пов’язані з владою, державою завжди викликали та викликають значний інтерес у нашому суспільстві. Вони наболілі в сучасних умовах, на них замикаються непрості взаємини президентських і парламентських структур, труднощі порозуміння й одноставності, наслідки непродуманої приватизації, податкова політика,

підвищення рівня злочинності, дошкульна проблема високих цін і тарифів та багато іншого.

Наразі тема, яка стосується вдосконалення державного правління є однією з основних для кожного громадянина будь-якої держави, у тому числі й України. І щоб держава активно функціонувала, щоб діяв її механізм, державна влада повинна бути чітко організована. Адже вона, гарантуючи цілісність та безпеку суспільства, здійснює керівництво суспільством в інтересах домінуючої частини населення.

До питання про перспективи розвитку форми правління в сучасній Україні зверталися ряд вітчизняних авторів. Зокрема, Ю. Тодика, А. Заєць, В. Яворський, В. Агафонов, В. Тертишник, В. Авер'янов та ін.

Бездоганних форм правління не існує. І всі вони несуть у собі потенційні функціональні вади. Практика функціонування республіканських форм правління засвідчує, що в умовах високого рівня політико-правової культури суспільства та розвиненої партійної системи питання про конкретний варіант обраної форми правління набуває непринципового значення.

Україна, як і інші держави, пройшла свій шлях щодо вибору оптимальної форми правління. Спочатку, ще за радянських часів, наша держава була парламентською республікою. Потім її форма правління змінилася і стала президентською після прийняття конституційної угоди, згідно з якою Президент одночасно був главою держави та главою виконавчої влади. За Конституцією, яку було прийнято 28 червня 1996 р., прийшла гібридна форма правління ,а саме – президентсько-парламентська республіка [1]. Ознаками цього є: обрання президента всезагальним голосуванням; уряд є відповідальним перед Президентом України, підконтрольним та підзвітним Верховній Раді України; Верховна Рада виступає як єдиний орган законодавчої влади; поряд з Президентом діє Прем'єр-міністр; Президент є гарантом державного суверенітету і територіальної цілісності України; Президент є гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина; глава держави має право розпустити парламент, звільняти і призначати деяких посадових осіб та ін.

Тобто, можна сказати, що в державі встановлений так званий подвійний контроль над урядом з боку парламенту та президента. [4]

У ст. 5 Конституції України встановлено, що Українська держава має республіканську форму правління. Це положення Конституції не деталізоване, але аналізуючи інші статті цього акту, можна зробити висновок, що Україна є президентсько – парламентською республікою [2].

Об'єктивно змушені визнати, що в Україні класичні президентська чи парламентськи форми правління навряд чи будуть ефективними. Для президентської форми правління, як показує вітчизняна практика, у нас немає реальної противаги у вигляді розвиненого громадянського суспільства й незалежної судової гілки влади. Паламентська форма правління ментально ближча для України, що є відображенням самобутніх традицій українського народу [3, с.120].

В Україні нині актуальною є проблема конституційної реформи, що дало б змогу забезпечити посилення дієздатності держави, відповідальну та узгоджену діяльність трьох гілок влади (законодавчої, судової та виконавчої),

демократизацію всіх сфер суспільного життя як необхідну умову функціонування правової держави та розвитку громадянського суспільства.

Наявність тої чи іншої форми буде ефективним тоді, коли загальнодержавні, народні інтереси органів держави будуть пріоритетнішими над «особистими», коли трикутник «глава держави – глава уряду – парламент» будуть функціонувати за принципом взаємоповаги до висловленої народом довіри, діяти в інтересах українського народу, поважати надані Конституцією та законами України повноваження один одного, будуть намагатися працювати конструктивно, для чого вирішувати якомога більше питань без залучення суду чи інших посередників.

Список використаних джерел:

1. Форма державного правління в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.live-box.net/referati/politolohiia/41-referat-na-temu-forma-derzhavnoho-pravlinnia-v-ukraini

2. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. – 3-тє вид., змін, й доп.- Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.

3. Любченко П. Удосконалення форми правління в Україні в умовах розвитку громадянського суспільства // Право України. – 2014. №8. – С. 26-29.

4. Василенко Л. П. Правові проблеми діяльності органів виконавчої влади з питань екології : монографія / Л.П. Василекно; за заг.ред. В.І. Курила. – Житомир : Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 167 с.

ВЛАДИКА А. М.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

КАРАЛЬНА ФУНКЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Заходи юридичної відповідальності впливають на суб'єкта правопорушення з метою охорони і захисту прав та інтересів громадян, відновлення порушених прав, запобігання правопорушень у майбутньому шляхом загальної та спеціальної превенції. У цьому виявляються функції юридичної відповідальності, які реалізуються шляхом відповідної діяльності державних органів.

Функції юридичної відповідальності — це основні напрями впливу на суспільство, завдяки яким досягається мета відповідальності та які визначають її призначення як засобу забезпечення суспільного порядку. Основними функціями юридичної відповідальності є наступні: каральна (деякі автори називають її штрафною) функція; правопоновлююча функція; виховна функція.

Каральна (штрафна) функція - напрям дії юридичної відповідальності на суб'єктів правопорушень, що полягає в осуді, позбавленнях (втратах) особистого, майнового та організаційного характеру.

Основним призначенням юридичної відповідальності є реалізація функції запобігання правопорушень. Вона покликана забезпечити формування у правопорушника мотивів щодо дотримання законів, поваги до прав інших

суб'єктів. Застосування відповідальності є доказом невідворотності покарання і тим самим — засобом запобігання можливим правопорушенням як винним суб'єктом, так і оточуючими.

Юридична відповідальність виступає уособленням негативної реакції держави на скоєне правопорушення; це акт покарання від імені держави та засіб запобігання нових правопорушень [1].

Покарання реалізується або шляхом зміни правового статусу порушника завдяки обмеженню його прав та свобод, або ж шляхом покладення на нього додаткових обов'язків. Однак, покарання не є самоціллю відповідальності, оскільки вона не повинна принижувати правопорушника чи бути жорстокою [2, 512].

На думку О.Ф. Скакун ця функція притаманна, насамперед, кримінальній та адміністративній відповідальності, але також і цивільній (штраф, відмова в захисті суб'єктивного цивільного права). Каральні санкції мають відносно визначений характер, встановлюють вищу або нижчу межу покарання (стягнення): його призначення залежить від обставин правопорушення, ступеня вини, характеристики особи та інших обставин [3, 434].

Є. Ковальський, трактуючи юридичну відповідальність як обов’язок, що стосується зазнання покарання (ув’язнення, штраф) або виплати відшкодування, або виконання будь-якого іншого задоволення збитків, вбачає її вплив як інструменту запобігання правопорушенню через виховання. Однак не завжди покарання застосовується як виховний засіб стосовно до правопорушника. Автор зауважує, якщо йде мова про покарання у вигляді смерті, то тут не існує виховання злочинця. Можна говорити про можливий виховний вплив такого покарання стосовно інших, оскільки діє воно як попередження [4, 266]. Про наявність та важливість цієї функції відповідальності за завдання шкоди свідчить те, що ані цивільно-правове покарання, ані компенсація не є цілями самі по собі [5, 41-42].

Отже, функція покарання характерна не лише кримінальній відповідальності, а й цивільній, також загалом всім іншим видам відповідальності за завдання шкоди.

Список використаних джерел:

1. Білозьоров Є. Юридична відповідальність як передумови правомірної поведінки особи : теоретичні аспекти // Право України. – 2006. – № 1. – С. 50-54.

2. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н. М. Оніщенко . – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688с.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник для студ. вищ. навч. закладів / Національний ун-т внутрішніх справ. – 2-ге вид. – Х. : Консум, 2005. – 656с.

4. Kowalski J. Wstęp do nauk o państwie i prawie. Warszawa: Państ. Wydaw. Naukowe, 1973. – 295 s.

5. Warkałło W. Odpowiedzialność odszkodowawcza: funkcje, rodzaje, granice. Warszawa : Państ. Wydaw. Naukowe, 1962. – 234s.

КУЗЬМЕНКО І. Я.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день потрібно знати і розуміти якості, якими повинен володіти кваліфікований юрист. Інформація – ефективний засіб регулювання суспільних процесів.

Мета дослідження. Дослідити різні способи здобуття інформації, ознайомитися з різними формами, джерелами здобуття інформації, з моральними та етичними засадами юридичної діяльності.

Результати дослідження. Інформація - ефективний засіб регулювання суспільних процесів. По суті, "інформація" - філософське поняття, яке"" істотно відрізняється від понять "відомість", "повідомлення", "дані", "новини" тощо

Для юриста особливе значення має така властивість інформації, як достовірність. У юридичній практиці трапляються випадки, коли під виглядом подачі достовірних фактів через ті чи інші причини насаджується дезінформація. Тоді юрист повинен вдатися до реінформації, тобто відновити природну достовірність інформації. Функціонування інформації пов´язане з такими основними поняттями: інформаційна діяльність, інформаційний запит, документ в інформаційних відносинах, інформаційна продукція, інформаційна послуга, інформаційні потоки, інформаційні бар´єри, інформаційний потенціал, інформаційний режим, інформаційні системи, інформаційні процеси, інформаційний фонд

Інформаційну діяльність треба розуміти як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави. Під інформаційним запитом розуміється звернення, вимога про надання можливості ознайомитися з офіційними документами. Документи в офіційних відносинах - це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання й поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носієві. До інформаційної продукції належать матеріалізовані результати інформаційної діяльності, призначені для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ, організацій. Інформаційна послуга - це здійснення у визначеній законом формі інформаційної діяльності з доведення інформаційної продукції до споживачів, щоб задовольнити їхні інформаційні потреби.

Зрозуміло, що інформація має різні види: статистична, масова, правова, інформація про особу.

Правова інформація - це сукупність документальних або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення, боротьбу з ними та їх профілактику.

У Законі України від 2 жовтня 1992 р. "Про інформацію" вказується, що інформація - це документальні або публічно оголошені відомості про події та явища, які відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Звідси випливають певні властивості інформації: корисність,

повнота, достовірність, новизна, цінність - які підкреслюють особливе ставлення до будь-яких відомостей чи повідомлень[1]. Для юриста особливе значення має така властивість інформації, як достовірність. У юридичній практиці трапляються випадки, коли під виглядом подачі достовірних фактів через ті чи інші причини насаджується дезінформація.

Функціонування інформації пов'язане з такими основними поняттями: інформаційна діяльність, інформаційний запит, документ в інформаційних відносинах, інформаційна продукція, інформаційна послуга, інформаційні потоки, інформаційні бар'єри, інформаційний потенціал, інформаційний режим.

Вільний обмін інформацією передбачає відповідальність за її об'єктивність чи порушення таємності. Кожна особа, поширюючи інформацію, зобов'язана керуватися гарантією її об'єктивності, в іншому випадку вона скоїть правопорушення. Розповсюдження недостовірної інформації - досить поширене явище, однак відповідальність настає рідко, що дуже шкодить інформаційній культурі.

Інформаційна культура юриста виявляється у відповідних формах, а саме: повсякденному спілкуванні, ознайомленні з матеріалами засобів масової інформації, отриманні офіційних зведень, інформаційних запитах тощо. На розвиток інформаційної культури суспільства значною мірою впливають засоби масової інформації. Проте є підстава говорити про рівень об'єктивності задоволення інформаційних запитів населення. Засоби масової інформації не завжди використовують достовірні джерела. В деяких випадках вони зорієнтовані на односторонній безадресний зв'язок. Така інформація, а точніше, дезінформація, знижує рівень інформаційної культури суспільства

У формуванні професійної культури юриста важливу роль відіграють і теоретико-пізнавальні і ужиткові функції. Однак тільки останні дають змогу повною мірою оцінити рівень професійної культури, охарактеризувати її зовнішній аспект.

До ужиткових функцій інформаційної культури належать гуманістична, управлінська, комунікативна, орієнтаційна, режимна, а також функція моральної та юридичної відповідальності.

Отже, інформаційна і професійна культура юриста взаємозумовлені. Адже уміння володіти інформацією сприяє професійній діяльності, дає змогу приймати відповідні юридичні ухвали, передбачати різноманітні ситуації, прогнозувати правоохоронну діяльність. Крім цього, інформаційна культура потрібна для збереження психічної рівноваги юриста. Численні інформаційні потоки можуть втомлювати його, призводити до втрати працездатності. Інформаційна культура юриста є запорукою дотримання законності й правопорядку, розвитку правосвідомості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію: Закон України від 02.11.1992 року N 2658-XII / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12.

2.Сливка С.С./Юридична деонтологія Навчальний посібник / К.: Атіка, 2008.- 296 с.

ЛЕВКІВСЬКА А. І.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ

Професійна діяльність фахівця юридичного профілю висуває щодо нього безліч вимог, серед яких одна з найважливіших – володіння розвиненими професійно значущими якостями особистості юриста[1, с. 98–101].

До них можна віднести: професійно-психологічну орієнтованість особистості юриста; психологічну стійкість; розвинені вольові якості: уміння володіти собою в складних ситуаціях, сміливість, мужність, розумна схильність до ризику; добре розвиті комунікативні якості: уміння швидко встановлювати контакт із різними категоріями людей, встановлювати і підтримувати довірливі взаємини; здатність впливати на людей під час вирішення різних завдань; рольові уміння, здатність до перевтілення; розвинуті професійно значущі пізнавальні якості: професійну спостережливість і уважність, професійно розвиту пам'ять, творчу уяву; професійно розвинуте мислення, схильність до напруженої розумової роботи, розвиту інтуїцію; швидкість реакції, уміння орієнтуватися в складній обстановці[4,134].

Психологія професіоналізму діяльності юриста передбачає ціннісне ставлення індивіда до юридичної праці, мотиваційну готовність здійснювати цей вид діяльності в конкретному середовищі та за конкретних(часто екстремальних) умов.

Мотивація праці юриста як необхідний компонент містить такі якості особистості, як повага до роботи правознавця, любов до істини, професійний обов'язок, патріотизм, прагнення до справедливості, соціально-ціннісні орієнтації, високий рівень правосвідомості.

Професійна юридична діяльність – це праця державна(в основному), адже держава ставить перед правоохоронними органами певні цілі і завдання, спрямовані на ліквідацію злочинності в країні. Водночас держава створює спеціальну систему підготовки, перепідготовки і вдосконалення правоохоронних і судових органів. Праця багатьох юридичних професій передбачає наявність у представника правоохоронних органів особливих повноважень, наявність права і обов'язку застосовувати владу від імені закону. Паралельно з цим правом у більшості юридичних осіб(прокурора, слідчого, адвоката тощо) розвивається професійне почуття підвищеної відповідальності за наслідки своїх дій і вчинків[5, с. 161–163].

У руках юриста(наприклад прокурора, судді, слідчого, оперативного працівника та ін.) зосереджені особливі владні повноваження, право і обов'язок застосовувати владу від імені держави. Як відзначає Ю.Чуфаровський, у багатьох юридичних працівників розвивається «професійне почуття підвищеної відповідальності за наслідки своїх дій». З психологічного погляду складність розв'язання практичних завдань юристом полягає в тому, щоб почуття відповідальності не придушувало його активність, не спонукувало до надмірної обережності й не сковувало його мислення[6,с.256-157]. Психологічна культура

виконує таку важливу функцію, як своєчасне вироблення психічної адаптації юриста до різноманітних несподіванок. Правник повинен бути готовий до будь-яких вказівок, умов праці і при цьому не повинен панікувати, гарячкувати. Наразі йдеться не про будь-яку, а саме про своєчасну адаптацію, з проявами швидкого реагування, приведення себе у стан професійної готовності.

Не викликає сумніву те, що висока психологічна культура формує справжній професійно-правовий характер юриста. Професійний досвід дає змогу йому бути готовим до будь-яких ексцесів. Професійна холоднокровність допомагає не витрачати дорогоцінний час(іноді й секунду) на емоції чи якісь розмірковування. Саме правовий характер спрямовується на пошук істини, оперативність професійних дій, логіку обґрунтування різних аспектів правового явища.

Тобто психологічна культура впливає на юриста так, як вимагає правова ситуація чи суспільство в цілому[6,123].

Отже, успіху зазнають ті фахівці, які володіють професійною компетентністю, обширними правовими знаннями, високим інтелектом. До спеціальних властивостей професійної компетентності юриста можна віднести такі якості: стійкий мотивований інтерес до професії, здібність до навчання, постійної самоосвіти, сприйняття і переробки інформації, прагнення до досягнення успіху на професійному терені. При цьому дуже важлива адекватна самооцінка, тобто знання своїх можливостей. Складність і відповідальність діяльності зі здійснення правосуддя вимагають мобілізації всіх здібностей особи, оскільки останні прямо залежать від її психологічної структури і вибраної професії. Професійні функції формують психічні якості особи, підпорядковувавши їх вимогам, що висувають тій або іншій сфері людської діяльності. Тому кожен суб'єкт, що виконує правоохоронну роботу, повинен свідомо удосконалювати свої психічні якості, аналізувати їх стан стосовно вибраної ним професії.

Таким чином психологічна культура для юриста має велике практичне значення. Найперше вона впорядковує його мислення та ділове мовлення, що дає змогу зрозуміти своє місце в суспільстві та серед колег, де можливі зверхність, формальне ставлення до справи. Крім цього, психологічна культура активізує свідомість, розвиває почуття, забезпечує юристові розумну(обґрунтовану, виважену) дію його волі, підвищує ефективність виконання службових обов'язків. Загалом праця юриста висуває щодо нього підвищені вимоги і збоку держави, і з боку самої особистості до себе. Юридична праця відповідальна, складна, вимагає великого емоційного напруження, терпіння, знань. І все це базується на суворому виконанні й дотриманні закону.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М. Юридическая психология: учебник/ А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х.: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. – 640 с.

2. Бедь В. В. Юридична психологія: навч. посіб. / В. В. Бедь. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: МАУП,2004. – 436 с.

4. Кобець О. В. Професіографічний аналіз діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності/ О. В. Кобець// Проблеми освіти: наук.-медод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти. – 2011. – Вип. 38. – С. 280–286.

5. Коновалова В. Юридична психологія: академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. Коновалова, В. Шепітько; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – К.: Ін Юре, 2004. – 421 с.

6. Медвєдєв В. С. Проблеми професійної дефомації співробітників органів внутрішніх справ(теоретичні та прикладні аспекти) / В. С. Медвєдєв. – К.: НАВС України1996. – 192 с.

МАРИНИЧ Ю. М.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПОНЯТТТЯ «АДВОКАТ», ЙОГО СОЦІАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Створення правової держави є одним із найважливіших завдань, яке стоїть сьогодні перед Україною. Без ефективного функціонування незалежної та сильної адвокатури існування демократичної держави і громадянського суспільства неможливе. Адвокатура здатна справляти вагомий вплив на всі сторони функціонування держави, активно сприяти здійсненню реформ і формуванню правової держави.

Метою дослідження є усвідомлення ролі адвокатури (серед інших інститутів) у юридичному механізмі захисту прав людини , з'ясувати місце й роль адвокатури в нашій державі.

Одне з найважливіших прав людини — право на особисту недоторканність. Воно проголошене Конституцією України (ст. 29). Закріплення цього права в Основному Законі нашої держави відповідає головним міжнародно-правовим документам. Це Загальна декларація прав людини 1948 року (ст. 3), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року (ст. 9), Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року (ст. 5), Основні положення про роль адвокатів, прийняті в серпні 1990 року VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам. Така узгодженість Конституції України з міжнародно-правовими нормами свідчить про розбудову в нашій країні правової держави та громадянського суспільства.

Розбудова української правової держави, для якої людина є головною соціальною цінністю, а її потреби та інтереси – основними критеріями діяльності цієї держави, неодмінно вимагає оновлення законодавства, приведення його у відповідність з міжнародними правовими актами в галузі прав людини. Конституція України серед інших важливих конституційних прав і свобод громадян виділяє такі, як право на свободу і особисту недоторканність (ст. 29), повагу честі й гідності особи (ст. 28), закріплює право громадян на правову допомогу (ст. 59), презумпцію невинуватості (ст. 62). Основними гарантами прав людини має бути національне законодавство та сама держава, на території якої проживає особа.

Серед усіх юридичних засобів захисту прав людини важливе місце належить адвокатурі. У ст. 59 Конституції України вказується, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги

під час вирішення справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Отже її фундаментальним призначенням є захист прав людини і саме тому необхідне досконале функціювання цього надзвичайно важливого право забезпечувального інституту.

Стаття 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. В ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

Надзвичайно важливим принципом діяльності адвокатури є принцип незалежності. Адже, тільки незалежна адвокатура може здійснювати ефективний захист прав та законних інтересів людини в державі. Незалежність адвокатури за світовими стандартами передбачає, насамперед, незалежність від органів державної виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань(політичних партій, організацій тощо).

Принцип законності. За світовими стандартами зміст зазначеного принципу полягає в тому, що допомогу своїм клієнтам адвокати мають подавати законним способом, домагатися додержання саме тих прав та свобод, які офіційно визнанні національним і міжнародним правом.

Принцип демократизму та гуманності. Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадського, самостійного виду організацією, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій. Реальна і надійна захищеність прав людини — найвищий критерій гуманності , прогресивності, «якості» адвокатури.

Принцип конфіденційності. Це найважливіша передумова довірчих відносин адвоката і клієнта а також чи не найважливіша гарантія адвокатської діяльності (тобто адвокатська таємниця).

Головна специфіка адвокатської діяльності полягає в тому, що адвокат під час роботи завжди опікується інтересами інших людей. Він мусить виконувати свою роботу сумлінно й ефективно. У будь-якій правовій державі адвокату належить особлива роль. Основні положення про роль адвокатів, прийняті на VIII Конгресі ООН по запобіганню злочинам, що відбувся в серпні 1990 р., вказують на особливість адвокатської діяльності в суспільстві, яку має поважати і гарантувати уряд під час розробки національного законодавства та його застосування як адвокатами, так і суддями, прокурорами.

Висновок : Побудувати демократичну державу без створення гарантій правового захисту неможливо, а для реалізації поставленої мети вкрай важливо забезпечити механізм функціонування такого специфічного правозахисного інституту як адвокатура. Пріоритетність завдань і функцій, покладених на адвокатуру, вимагає, щоб вона була міцною незалежною ,високопрофесійною. Держава зобов'язана створити відповідні умови для її функціонування і забезпечення громадян висококваліфікованою правовою допомогою, у тому числі безкоштовною у встановлених законом випадках.

Список використаних джерел:

1.Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). — К.: ПАЛИВОДА А.В. 2016.-56с.

2.[Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

3. Закон України « Про безоплатну правову допомогу» 2011, № 51, ст.577 / Відомості Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17.

4. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 19.12.2012 р. /Вісник Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

5.Основні положення про роль адвокатів (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.).

6.Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі у жовтні 1988 р.).

7. Меліхова О.В. Адвокатура в Україні. — К.: КНЕУ, 2005. — с.3-5, 11-13,

8. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" від 01.11.1996 р. // Право України. – 1996. - №2. – с.91-93.

МАРИНИЧ Ю. М.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Україна, перебуваючи нині у фазі розбудови, опинилась у стані розбалансованості державних, суспільних і політичних інтересів, дестабілізації економіки, невизначеності й неузгодженості розв'язання існуючих проблем. Те, що зараз відбувається в нашій держані — процес не випадковий, а обумовлений нашим часом.

Дослідження даної проблеми знайшли своє відображення в працях П.М. Рабиновича, Ю.П. Лободи, Ю. Юрженко, Ю. Шипіло, І. М. Сироти, Н. Б. Болотіної, О.В. Скрипнюка, Д.К Єрмоленко .

Метою дослідження є визначення шляхів розбудови соціальної держави в Україні, спрямованих на забезпечення належного рівня життя кожного громадянина та формування стабільного правового механізму регулювання соціальної сфери.

Соціальна політика Української держави реалізується недостатньо ефективно. Особливо це яскраво проявляється у проведенні політики зайнятості населення. В зв'язку з відсутністю належних прогнозів розвитку економіки і зайнятості населення в різних сферах, неефективного проведення приватизації мільйони громадян України виїхали працювати за кордон. Тому в існуючих умовах важливо, щоб держава здійснювала соціальне прогнозування, розробляла і приймала соціально орієнтовані програми економічного розвитку, сприяла повній і продуктивній зайнятості населення, більш продумано здійснювала нормативне

регулювання використання трудових ресурсів суспільства. Державна політика в сфері зайнятості населення повинна бути зорієнтована на жорсткий контроль державних структур за забезпеченням реалізації суб'єктами трудових відносин.

Система соціального захисту повинна бути противагою прагненню досягти економічного благополуччя деякою частиною населення, насамперед олігархічними групами, за рахунок "шокової терапії" і революційних "стрибків" в економіці [1, с. 42].

В Україні ще не сформований стабільний правовий механізм регулювання соціальної сфери, соціальних відносин, що гальмує процес суспільних перетворень у країні.

До чинників соціальної сфери життєдіяльності українського суспільства, соціальної та правової політики, які свідчать про недостатній вплив держави на ті суспільні процеси, які зумовлюють рівень забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства, слід віднести: суттєве зниження життєвого рівня людей, зубожіння великої частини населення; здійснення державної політики у соціальній сфері, яка не наближає, а віддаляє країну від світових цінностей в соціальній сфері - добробуту, соціальної справедливості; повільні темпи формування нової соціально-класової структури суспільства, насамперед середнього класу, процесів соціальної мобільності; гострі проблеми формування ринку праці та зайнятості пов'язані насамперед із високим рівнем безробіття, низькою вартістю робочої сили; нерозв'язані проблеми системи соціального страхування, насамперед системи пенсійного забезпечення, затягування з проведенням пенсійної реформи; недосконаліть системи соціального захисту, зокрема соціальної допомоги, яка не забезпечує адекватної соціальної підтримки громадян [3, с. 84].

Особливістю розвитку соціальної структури українського суспільства є її розмитість, несформованість. Соціальна структура українського суспільства характеризується переважанням у ній нижчого класу, несформованого середнього і вищого класу. Значна частина населення, зокрема тих, які належать до середнього класу, в умовах поширення тіньової економічної діяльності свої грошові доходи отримують нелегально, поповнюють свій бюджет за рахунок незареєстрованих надходжень, у тому числі з порушенням законодавства, що гальмує як процес створення стабільного середнього класу, так і розвитку соціальної та правової культури. Вчені справедливо зазначають, що необхідно підвищити роль середнього класу у забезпеченні законності та правопорядку в державі [4, с. 14].

В Україні ще не сформована стабільна соціально-класова структура суспільства і насамперед середній клас, який би міг легітимно, на основі стабільного законодавства, здійснювати свою економічну діяльність, легально збільшувати свої доходи, нагромаджувати власність, бути повноцінним суб'єктом соціальної політики, якому була б властива зріла суспільна свідомість [2, с. 13].

До пріоритетів діяльності соціальної держави, що сприятимуть динамічному процесу формування в Україні нової системи соціально-класової структури і насамперед середнього класу, прискоренню процесів соціальної структурованості слід віднести: забезпечення нормативно-правових засад для посилення дієздатності держави у здійсненні соціальної, правової політики,

спрямованої на посилення соціальної структурованості суспільства, основу якої складатиме середній клас; законодавче забезпечення формування стійкого соціального прошарку людей як власників, зокрема житла, нерухомості, землі, акцій, засобів виробництва тощо; створення нормативно-правової бази для підвищення рівня життя населення, збільшення рівня доходів, їх легалізації зменшення розшарування населення за рівнем доходів (доходи 10% найзаможніших верств населення в Україні перевищують доходи такої ж кількості найбідніших у 12-15 разів); удосконалення законодавчого поля реформування системи соціального страхування, насамперед пенсійного забезпечення як умови підвищення доходів літніх людей;

Список використаних джерел :

1. Рабінович П.М., Лобода Ю.П. Соціальна сутність держави як складник предмета теоретико-історичної юриспруденції // Вісник Академії правових наук України. – 1996. –№ 5. – С. 90-100.
2. Юрженко Ю., Шипіло Ю. Конструювання моделі соціальної держави // Політичний менеджмент. – 2004. - № 5 (8). – С.13.
3. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні / І. М. Сирота. - Х. : Одіссей, 2007. – 384с.
4. Рудик В. Щодо питання про конституційні гарантії права людини на соціальний захист // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – С.56 61.
5. Скрипнюк О.В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. – К., 2005. – 600 с.

МЕЛЬНИК Я. О.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОЗНАКА ДЕРЖАВИ

Суверенітет держави властивість держави самостійно і незалежно від інших держав та інших організацій здійснювати свої внутрішні і зовнішні функції. Суверенітет держави проявляється у верховенстві, єдності і незалежності державної влади.

Верховенство державної влади - характеризується тим, що державна влада регулює весь комплекс суспільних відносин (за винятком суспільних відносин, які не регулюються правом), при цьому над державною владою не може стояти ніяка інша влада ні всередині країни, ні за її межами (виняток становить влада, що здійснюється народом).

Україна, обравши для себе шлях розвитку та становлення дійсно суверенної і незалежної держави, неухильно орієнтуючись на визнані світовою спільнотою демократичні та гуманістичні за своїм змістом і спрямованістю міжнародні стандарти, продовжує формувати державі інституції, місцеве самоврядування, систему національного права [1, с.247].

Проблемі суверенітету свої праці присвятили такі автори як: М.В. Кравчук, А.Б. Венгеров, В.В. Копєйчиков, М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришин, В.Ф.

Погорікло, О.Ф. Фрицький та інші. Це дало можливість дослідити особливості розуміння юридичною наукою значення суверенітету для держави.

Т.Гоббс у праці «Про громадянина» запроваджує новий філософський термін новітньої епохи філософію держави. Ця праця є першою спробою скласти філософське уявлення про принцип суверенітету. Слід зазначити, що йдеться про небувалу досі спробу такого обґрунтування. Т.Гоббс бере за основу проект Ж.Бодена щодо сутності суверенітету. Ж.Боден заклав юридичну основу суверенітету, надав йому певної філософської повноти. Т.Гоббс виступає як мислитель-основоположник цього політичного обґрунтування. У працях Т. Гоббса йдеться «про обов'язки суверена». Це суверенний борг - хороше управління людьми в державі - не для себе, а заради громадян.

Н. Макіавеллі, й Ж. Боден утверджують, що в основі суверенітету знаходиться - абсолютна автономність політики. Принцип суверенітету - це в першу чергу принцип політичної автономії.

Ю.Тодика проводить аналіз суверенітету у взаємозв'язку з конституційними положеннями, досліджував суверенітет як ознаку державної влади та його вплив на громадянське суспільство [3, с.105].

Отже, державним суверенітетом є верховенство державної влади щодо всякої іншої влади всередині країни і її незалежність за її межами. З цього визначення випливає, що суверенітет поділяється на внутрішній і зовнішній. У сучасних умовах внутрішній суверенітет регулюється нормами конституційного права, а зовнішній, що стосується характеру відносин між різними країнами - ще й нормами міжнародного права.

У Конституції України закріплюється, що Україна є суверенною і незалежною державою [ст. 1], що її суверенітет поширюється на всю її територію [с. 2], що вона визнає чинні міжнародні договори і вважає їх частиною національного законодавства України [ст. 9], що на території України не допускається розташування іноземних військових баз [ст.17].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сутність суверенітету полягає в тому, що в державі може бути одна суверенна влада, яку здійснює вся система державних органів. Неподільність суверенітету полягає в тому, що державній владі, яка діє на території певної країни, належить вся повнота суверенітету. В Україні, які у більшості країн світу органи держави функціонують за принципом поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, і саме суверенітет вважається однією з основоположних засад організації і діяльності державного апарату.

Список використаних джерел:

1. Кравчук М. В. Теорія держави та права. Проблеми теорії держави та права: навчальний посібник – 3-тє вид. , змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002 – 247 с.

2. Назаренко Є. До питання про конституційну реформу державної влади України // Право України. – 1998. – № 10. – С. 17-19

3. Тодика Ю. Конституція України – основа стабільності конституційного ладу і реформування суспільства. – Сімферополь: Таврія, 1997 105 с.

4. Рабинович П. М. Загальна теорія держави та права. – К.:Юридична літратура, 1987. – 380 с.
5. Хропанюк С. Н. Теорія держави і права. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів (під ред. В. Р. Стрекозова). – М.: "Батьківщина" ; 1993. – 295 с.
6. Загальна теорія держави і права: підручник для студ. юр. спеціальностей ВНЗ / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина – Х. : Право 2002 – 324 с.

СЕРДЮК Ю. В.
студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ВІДМІННІСТЬ ДЕРЖАВИ ВІД ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА

Держава має певні відмінні риси від інших організацій, зокрема, вона відрізняється від таких суспільних утворень як громадянське суспільство, громадські та комерційні об'єднання. Проте вони перебувають між собою у постійній єдності та постійному зв'язку.

У науці сформувалися три підходи до співвідношення громадянського суспільства і держави: 1)держава і громадянське суспільство – соціальні системи, що збігаються; 2) держава і громадянське суспільство – різні соціальні системи, первинною (ведучою) є держава, що контролює громадянське суспільство; 3) держава і громадянське суспільство – різні соціальні системи, держава виконує службову (підлеглу) роль стосовно громадянського суспільства. Третій з них є найбільш оптимальним. Діалектика взаємин громадянського суспільства і держави складна і суперечлива, оскільки між ними відбувається своєрідний поділ організаційно-управлінської праці. Громадянське суспільство як система, що розвивається, завжди відчуває тиск з боку державної влади. У свою чергу держава не може розвиватися без вільного формування громадянського суспільства, яке контролює дії політичної влади. І громадянське суспільство, і держава функціонують для задоволення потреб і інтересів людини. Європейська традиція виходить не зі співвідношення інтересів людини і держави, а зі справедливого балансу інтересів особи і суспільства.

Громадське об'єднання є добровільним (на засадах договору) об'єднанням з метою виконання якої-небудь соціально-корисної діяльності; його воля визначається груповими інтересами громадян, що входять до нього; воно в організаційному і майновому відношенні діє ззовні як єдине ціле від свого імені (юридична особа). Громадське об'єднання не переслідує мети одержання прибутку.

Взаємини держави та об'єднань громадян будуються на таких правових умовах.

Держава (в особі державних органів і посадових осіб): установлює юридичні норми, що визначають порядок їх офіційного визнання (легалізації) шляхом реєстрації; реєструє об'єднання громадян, про що видається посвідчення,

і надає їм ідентифікаційний код; забезпечує додержання прав і законних інтересів об'єднань громадян; здійснює контроль і нагляд за відповідністю діяльності об'єднань громадян зареєстрованому статуту: нагляд за виконанням і додержанням законності здійснюють органи прокуратури; контроль за джерелами і розмірами надходжень і сплатою податків здійснюють фінансові органи й органи державної податкової адміністрації; передбачає відповідальність уповноважених осіб громадських об'єднань за порушення законодавства; не втручається в діяльність громадських організацій, оскільки вони не є об'єктами державного управління; створює режим найбільшого сприяння для функціонування об'єднань: наділяє певними пільгами чи зовсім звільняє від податків, або дає дотації і кошти.

Забороняється створення громадських організацій і партій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалення міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, зазіхання на права і свободи людини, здоров'я населення. Громадські організації діють у рамках правового режиму, встановлюваного державою. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється тільки в судовому порядку. Усі громадські об'єднання рівні перед законом.

Отже, державні органи та об'єднання громадян перебувають у постійній єдності. Можна сказати, що вони не можуть існувати один без одного. Наявність об'єднань громадян лише посилює державу та сприяє в її розвитку як правової, соціальної держави.

Комерційні об'єднання або комерційні корпорації – такі самі добровільні (на засадах договору) об'єднання, як і громадські об'єднання з метою виконання якої-небудь соціально корисної діяльності, воля яких визначається груповими інтересами осіб, що входять до їх складу. Однак це об'єднання не лише людей і капіталів (майна). Вони створюються з метою одержання прибутку. Розходження між громадськими і комерційними об'єднаннями переслідують чи не переслідують вони мету одержання прибутку – має принципове значення й у податковому відношенні: некомерційні організації одержують відомі пільги чи зовсім звільняються від податків, або одержують дотації і кошти від держави.

Комерційні об'єднання або комерційні корпорації – такі самі добровільні (на засадах договору) об'єднання, як і об'єднання громадян з метою виконання якої-небудь соціально корисної діяльності, воля яких визначається груповими інтересами осіб, що входять до їх складу. Однак це об'єднання не лише людей і капіталів (майна). Вони створюються з метою одержання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: Підручник. / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. — Х.: Право, 2002. — 432 с.

2. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. — К.: Кондор, 2006. – 477 с.

3. Конституція України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.:Парламентське вид- во, 2011. — 59с. — (Серія «Закони України»).

4. Нікітін А.В. Теорія держави і права: навчальний посібник./ За ред. А.М. Колодія. — К.: Університет „Україна”, 2005. — 265 с.

ІЛЮЧЕНКО А. С.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМА ПРАВОРОЗУМІННЯ

Праворозуміння це інтелектуальний процес осмислення права, певне його бачення, виражене в конкретних концепціях про його функціонування, що письмово викладені й оприлюднені шляхом опублікування. З давніх часів багато науковців намагалося дати змістовну відповідь на запитання «що таке право?». Актуальність даного дослідження спрямована на з'ясування сутності праворозуміння. Дослідженням цих питань займаються такі науковці, як:, А. Бернюков, М. Братасюк, Є. Бурлай, В. Дудченко, М. Козюбра, Л. Луць, П. Рабінович, О. Скакун, С. Сливка, , М. Цвік, В. Шаповал, Б.О. Кістяківський та інші.

Проблема праворозуміння є головною проблемою правознавства, так як від її вирішення залежить розв’язання таких фундаментальних проблем юридичної науки як: проблема джерел права, правотворчості, правосвідомості та правової культури, законності і правопорядку, проблема розуміння сутності держави.

Різноманітність підходів до розуміння права з плином часу не тільки не зникла, а ще більше поглибилася. Зразком може послужити експеримент, проведений відомим французьким журналом з теорії права «Droits», описаний Норбер Рулан у його навчальному посібнику «Історичний вступ до права». Експеримент вказав, що навіть серед 50 авторитетних представників французького правознавства якогось єдиного підходу до визначення права не існує. Запропоновані учасниками експерименту підходи до його розуміння виявилися такими різноплановими, що журналу не вдалося синтезувати їх навіть у декілька основних напрямів. У зв’язку з цим Норбер Руланом, відзначає, що «право – це процес інтелектуальної кваліфікації, а не реальний природний об’єкт a priori» [1, с 95].

Насамперед, для того аби визначити проблему праворозуміння необхідно зрозуміти саме поняття та його основні напрямки, адже не знаючи про що йде мова, неможливо зробити певний висновок. Тож що таке праворозуміння?

На думку К. Г. Волинки, праворозуміння, це процес і результат розумової діяльності людини, спрямованої на пізнання права, його сприйняття (оцінку) і відношення до нього як до цілісного соціального явища. [2, с 90-94].

Існує декілька основних напрямів праворозуміння.

Природно-правова теорія (ідеологічна, аксіологічна). Представники цієї теорії виділяють дві системи права – природне і позитивне. Вона пов'язана з іменами Сократа, Аристотеля, Цицерона, Ульпіана й інших римських юристів. Вони розрізняли право і закон, позитивне і природне право, та стверджували, що

право це те що не можна відняти, тобто це те, що дається природою та є вічним, й не залежним від держави.

Недоліком цієї теорії є те що вона ототожнює право і мораль, допускає доволі вільне тлумачення змісту права і тим самим знижує його можливості, як загального стандарту поведінки учасників суспільного життя, не дає змоги встановити чіткі критерії між правомірним і неправомірним.

Позитивістська теорія права (нормативна). Її представниками є К. Бергбом та Г. Шершеневич. Ця теорія заснована на уявленні про те, що право це сукупність норм, виражених зовні у законах й інших нормативних актах. Тобто позитивістська теорія розглядає право як загальнообов'язкові формально визначені закони які виражають державним чином організовану волю народу та гарантуються і охороняються державою та регулюють суспільні відносини [3, с 141].

Давньоримський вислів зазначає: ubis societas, ibi jus – там, де є суспільство, там є і право. Тобто право – це необхідна властивість суспільства, його субстанція).

Отже, проблема праворозуміння є досить складним соціальним явищем, адже право пов'язане з природою людини її інтересами, життєдіяльністю, визначає межі її свободи. Тож за будь-якої теорії праворозуміння є спільним те, що вони мають безпосередній вплив на свободу людини, способи та засоби її визначення та обмеження.

Список використаних джерел:

1 Загальна теорія права: підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.

2. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. – 240 с.

3. Загальна теорія держави і права / Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. – Харків, 2009. – 583 с.

РЕМИШЕВСЬКА М. В., КИРИЛЬЧУК Є. В.

студенти 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

Поняття, структура, принципи, функції професійної культури юриста, а також чинники, які впливають на її формування. Не розроблені на належному науковому рівні компоненти професійної культури юриста.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Метою дослідження є визначення і дослідження загальнотеоретичних основ професійної культури юриста.

Об'єктом дослідження є професійна культура юриста. Для досягнення визначеної мети використано положення і висновки теорії пізнання соціальних, у тому числі правових явищ, теорії та філософії культури, ідеї інтегративної юриспруденції (у дослідженні застосовувались також закони і методи аналізу та синтезу, дедукції, індукції та аналогії, порівняння та протиставлення).

Результат дослідження. Характеризуючи професійну культуру юриста, необхідно брати до уваги норми моралі, етики, релігії, традицій, корпоративні норми, що також становлять нормативну базу діяльності юристів.

Однією з важливих вимог до правової культури юриста є вимога точного та неухильного, свідомого виконання вимог чинного законодавства. У культурно-правовому аспекті представник юридичної професії у свідомості громадян своєї країни уявляється як еталон правової поведінки і багато в чому оцінюється саме за цим критерієм. Однак відповідність професійної поведінки певним нормативам полягає не тільки у виконанні правових приписів. У сфері юридичної діяльності функціонують й інші нормативи, породжені потребами духовного, економічного, політичного розвитку суспільства. Тому, характеризуючи професійну культуру юриста, необхідно брати до уваги норми моралі, етики, релігії, традицій, корпоративні норми, що також становлять нормативну базу діяльності юристів [1].

Правовий статус юриста визначається Конституцією України, кодексами України, законами України ("Про судоустрій та статус суддів", "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", "Про Національну поліцію", "Про нотаріат" та ін.), а також відомчими нормативними документами [2].

Адвокат виконує свій службовий обов'язок на основі відповідних принципів. Головними серед них є: верховенство закону (права), незалежність, демократизм, гуманізм, конфіденційність, а також законність, етичність, справедливість.

Службові обов'язки адвоката тісно пов'язані з його професійними правами. Так, виконуючи свій професійний обов'язок, адвокат має право представляти і захищати права та інтереси громадян і юридичних осіб за їхнім дорученням в усіх органах, підприємствах, установах і організаціях, до компетенції яких входить вирішення відповідних питань; збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази в цивільних, господарських, кримінальних справах і в справах про адміністративні порушення. Він має право робити запит й отримувати документи або їхні копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а від громадян — за їхньою згодою; знайомитися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для виконання доручення документами і матеріалами, за винятком тих, таємниця яких охороняється законом; отримувати письмові висновки фахівців з питань, що потребують спеціальних знань; застосовувати науково-технічні засоби відповідно до чинного законодавства; доповідати на клопотання і скарги на прийомі у посадових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; бути присутнім при розгляді своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів і давати пояснення щодо їхньої суті.

Виконуючи службові обов'язки, адвокат повинен дотримуватися професійної таємниці щодо питань, з якими громадянин або юридична особа звернулися до нього, суті консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей.

Особливо важливі відомості, які адвокат отримав під час попереднього слідства, можуть бути розголошені тільки з дозволу слідчого або прокурора. Недопустимим є використання адвокатом таємниці у власних інтересах чи в інтересах третіх осіб. Розголошення адвокатом таємниці карається законом.

Для належного виконання службового обов'язку кожний адвокат України дає обітницю такого змісту: "Я, беручи на себе обов'язки адвоката, урочисто клянусь: у своїй професійній діяльності суворо додержуватися законодавства України, міжнародних актів про права і свободи людини, правил адвокатської етики; з високою громадською відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути завжди справедливим і принциповим, чесним і уважним до людей, суворо зберігати адвокатську таємницю, всюди і завжди берегти чистоту звання адвоката, бути вірним Присязі".

Закон України "Про прокуратуру " прийнятий 14 жовтня 2014 року на заміну Закону «Про прокуратуру» 1991 року гарантує умови виконання адвокатом своїх службових обов'язків. Так, забороняється будь-яке втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять адвокатську таємницю. З цих міркувань адвокатів не можна допитувати як свідків. Документи, пов'язані з виконанням адвокатом доручення, не підлягають оглядові, розголошенню чи вилученню без його згоди. Не може бути внесено подання органом дізнання, слідчим, прокурором, а також винесено окрему ухвалу суду щодо правової позиції адвоката у справі. Його правова позиція оберігається законом.

Основним службовим обов'язком для працівника прокуратури є прокурорський нагляд за додержанням законів усіма органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами; органами, які ведуть боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями і розслідують діяння, що містять ознаки злочину; підтримання державного обвинувачення, участь у розгляді в судах кримінальних, цивільних справ та справ про адміністративні правопорушення і господарських спорів в арбітражних судах; за виконанням законів у місцях утримання затриманих, попереднього ув'язнення, при виконанні покарань та застосуванні інших заходів примусового характеру, які призначає суд; за додержанням законів органами військового управління, військовими об'єднаннями, з'єднаннями, частинами, підрозділами, установами і військовими навчальними закладами та посадовими особами Збройних Сил, Прикордонних військ, Управління державної охорони, Служби безпеки України та інших військових формувань, дислокованих на території України (стаття 5 Закону) [4].

Під правовою культурою особи розуміють глибоке знання і розуміння права, високо свідоме виконання його вимог як усвідомленої необхідності та внутрішньої переконаності. В правовій культурі особи розрізняють окремі структурні елементи, серед яких виділяють правову свідомість, що формується на ґрунті правової ідеології та правової психології, елементи поведінки та безпосередньо правомірну поведінку, яка є формою зовнішнього прояву правової культури особи. Слід підкреслити, що таке структурування феномену правової культури особи — результат глибокого науково-теоретичного мислення, хоча в реальному житті всі названі компоненти одночасно співіснують у просторі та часі. Лише завдяки їх гармонійному розвитку та "співпраці" культурний рівень особи може виявитися на належному рівні [1].

Професійна культура юриста формується поетапно. Насамперед на етап і усвідомлення юристом свого призначення, коли відбувається певна адаптація, ознайомлення зі службовими й функціональними обов´язками та специфікою роботи юридичної установи. Це фактично перші службові дії під контролем наставника.

Етап формування юриста як професіонала характеризується повною самостійністю у службовій діяльності, набуттям окремих навичок, виробленням власного стилю і культури праці та ін.

Зазначені етапи формування професійної культури впливають на професійну мораль юриста, основу якої становлять регулювання службових взаємин, допомога у здійсненні правильного вибору при виконанні службових обов´язків, оптимальній реалізації прийнятого рішення у практичній діяльності [3].

Функціями професійної культури юриста є: формування почуття моральної та юридичної відповідальності; дотримання сформованого позитивного стереотипу поведінки; вироблення моральної обгрунтованості службових взаємовідносин; готовність виконувати службовий юридичний обов'язок; вироблення культури професійної дій; недопущення професійної деформації; застереження від проявів бюрократизму.

Принципами правової культури юриста, які становлять концептуальні засади його професіоналізму, є правовий історизм, загальнолюдські правові цінності, верховенство правової культури суспільства, соціально-правова реабілітація, правовий менеджмент. До її функцій належать: підвищення якості пізнання юристом сутності права, вдосконалення пошуку істини у позитивному праві, формування соціально-активної професійної поведінки юриста, сприяння об'єктивному розв'язанню юридичних конфліктів; запобігання діям правового свавілля, збереження і примноження культурної цінності права, недопущення правових аномалій в юридичній практиці; виховання законослухняності у громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). — К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017.-Ст. 59.

2. Закон України "Про прокуратуру" // ВР України.- 14.10.2015.-№34.- ст.336

3. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Основи юридичної діяльності [Текст]/ С.Д. Гусарєв// НТБ.-2005.- С. 653-655

4. Скакун О.Ф., Н.И. Овчаренко Юридическая деонтология [Текст]/ О.Ф. Скакун// НТБ.-2001.- С. 101-108

5. Сливка С.С. Юридична деонтологія [Текст]/ С.С Сливка.- К.:Атіка , 2008.- С. 296-297

СТОЦЬКА І. А.
студентка 1 курсу спеціальності правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Права людини – права та свободи, які кожна людина має лише тому, що вона є людиною, які є однаковими для всіх людей. Проблема дотримання прав людини і громадянина в Україні на сучасному етапі є досить актуальною, тому що в країні спостерігається жорстке порушення та утиск прав і свобод людини. Метою даної роботи є дослідження прав, які має громадянин України, та порушень, які найбільш часто відбуваються в країні.

Дослідженням цих питань займались такі українські науковці, як М. І. Козюбра, А. М. Колодій, Т. В. Маляренко, А. Ю. Олійник, В. Ф. Погорілко, М. В. Руденко, М. Д. Савенко, В. Я. Тацій, М. Ю. Тодика, Ю. С. Шемшученко та інші.

Для врегулювання проблеми дотримання прав людини в Україні було створено посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини — посадова особа, що здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» визначив метою парламентського контролю такі пункти: захист прав і свобод людини і громадянина, додержання та повага прав, запобігання порушенням прав і свобод, запобігання будь-яким формам дискримінації та сприяння правовій інформованості населення. Уповноважений розглядає скарги про порушення конституційних прав громадян. Зокрема, якщо особа вважає, що її право на повагу до гідності було порушено, а існуючі способи захисту порушеного права виявилися неефективними, така особа може звернутися до Уповноваженого з прав людини із заявою щодо захисту та відновлення її порушеного права. Важливу роль у забезпеченні дотримання права кожного на повагу до його гідності відіграє судова гілка влади України. Саме суди розглядають та вирішують переважну більшість справ, пов'язаних з порушенням права людини на повагу до її гідності.

Вкрай важливою проблемою необхідно назвати недостатньо належну роботу правоохоронних органів. Свідчення та дослідження різних випадків порушення прав громадян тільки підтверджують, що система органів внутрішніх справ орієнтована в першу чергу на те, щоб досягнути своїх кількісних показників, часто не зважаючи на якість своєї роботи. Тому у громадян склалась думка, що в Україні діє система органів внутрішніх справ, яка дозволяє своїм співробітникам не дотримуватись законодавства. Це означає, що органи МВС виховують державних службовців, яким дозволяється не виконувати приписи законодавства та тим самим зловживати владою.

Маючи широкі повноваження, окремі правоохоронці у своїх діях не уникають брутального насильства, застосування надмірної сили. Незважаючи на те, що Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів в сфері прав людини – Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про

громадянські і політичні права, Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання та інші, – їх дія на території нашої держави номінальна.

В такій ситуації на перший план має виступати робота громадських та правозахисних організацій, які зобов'язані нагадувати владі про взяті на себе зобов'язання щодо забезпечення стандартів з прав людини.

В Україні існує досить розвинена законодавча база, що забезпечує здійснення права людини на повагу до її гідності, також існує система органів влади, завданнями яких є створення умов для реалізації права кожного на повагу до його гідності та захисту такого права у разі його порушення. Однак, незважаючи на відповідність національного законодавства в сфері забезпечення прав людини міжнародним стандартам, існують недоліки у сфері практичного застосування норм законодавства, які значно ускладнюють процес реалізації норм Конституції України, що регулюють право людини на повагу до її гідності.

При цьому саме права людини мають стати міцним фундаментом новітньої України – її справжньою, не видуманою національною ідеєю, що об'єднає усіх громадян у соціум, в якому комфортно жити кожній людині, а громадяни пишатимуться своєю державою.

Список використаних джерел:

1.Права людини в Україні – 2008. Доповідь правозахисних організацій / За ред. Є. Захарова, В. Яворського/ Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2009. – 286 с.

2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 9. – Ст. 3.

3. Хальота А.І. Забезпечення реалізації органами внутрішніх справ конституційних особистих прав і свобод людини і громадянина // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України – 2001. – № 5480. – С. 17-21.

КРАВЧУК А. С.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОФЕСІОГРАМА ЮРИСКОНСУЛЬТА

Мабуть ні одна з видів практичної юридичної діяльності не пов'язана так тісно з господарсько-виробничими відносинами, як діяльність юрисконсульта на підприємстві, в установі, організації, приватній фірмі тощо. Підвищення якості праці юрисконсульта неможливо без урахування індивідуальних особливостей його особи і відповідності особистісних якостей об’єктивним вимогам даної професії.

Актуальність дослідження. Дана тема є досить актуальною. Адже для того, щоб глибше зрозуміти суть професії юрисконсульта, необхідно провести психологічний аналіз її загальної структури, тобто побудувати професіограму

цього виду діяльності, а також проаналізувати ті психологічні якості, які є професійно важливими властивостями особи юрисконсульта.

Дослідити та вивчити стійкі, стабільні властивості, які характеризують юрисконсульта в його діяльності.

Об'єктом дослідження є основні аспекти професіограми юрисконсульта.

Виклад основного матеріалу. Юрисконсульт (юрист) – це працівник даної організації, що виконує функції правового забезпечення її діяльності, тобто функції юридичної служби. Під організацією в даному випадку розуміються і міністерства, і господарські підприємства, і соціально-культурні установи, кооперативи та ін. Юрисконсульт покликаний звести до мінімальній межі можливість виникнення конфліктних справ, попередити можливе правопорушення в конфліктній ситуації [2].

У діяльності юриста на підприємстві слід виділити комунікативну, конструктивну, організаційну і соціальну сторони.

Соціальний аспект діяльності юрисконсульта виражається в:

1) економічному ефекті, що приносить юридична служба підприємству (нормалізація ритму постачань палива, матеріалів, напівфабрикатів; організація стабільності роботи транспортних підприємств, постачальників і одержувачів);

2) наданні правової допомоги працівникам підприємства, що мають потребу в соціальному захисті, відновленні їхніх порушених прав (у випадках незаконних звільнень, переведення на іншу роботу або незаконного залучення до дисциплінарної і матеріальної відповідальності).

Для соціального аспекту діяльності юрисконсульта необхідні такі якості:

-всебічна і глибока поінформованість про специфіку виробництва підприємства (установи);

-знання законодавства (цивільного, трудового, фінансового, адміністративного);

-своєчасна інформованість про підзаконні акти, методичні й інші керівні матеріали про правову діяльність підприємства;

-справедливість;

-уміння координувати роботу.

Комунікативний аспект діяльності юрисконсульта полягає в умінні:

1) вступати в службові контакти на підприємстві або організації, де він працює (з керівництвом — при підготовці довідкових матеріалів із законодавства або внесенні пропозицій про удосконалювання правового забезпечення діяльності; зі співробітниками — при наданні консультацій з правових питань);

2) установлювати ділові стосунки з партнерами, клієнтами, замовниками свого підприємства або установи.

Для комунікативного аспекту діяльності юрисконсульта важливі такі: якості, авторитет, комунікабельність; доброзичливість, об'єктивність; принциповість.

Засвідчувальний аспект діяльності юрисконсульта полягає в умінні юридично документувати весь процес внутрішнього господарського регулювання і зовнішніх відносин підприємства з партнерами і державними органами.

Для засвідчувального аспекту діяльності юрисконсульта необхідні такі якості: знання державної мови, уміння правильно оформляти господарські

договори, уміння вести облік і складати звіти про господарсько-фінансову діяльність підприємства, загальна і спеціальна культура письмової мови, логіка мислення, чіткість.

Організаційний аспект діяльності юрисконсульта полягає в:

1) організації претензійної роботи і веденні позовної роботи:

— представлення у встановленому законом порядку інтересів підприємства в судах, інших органах під час розгляду правових питань і спорів;

— проведення правової оцінки претензій, пропонованих підприємству в зв'язку з порушенням його майнових прав і законних інтересів;

2) проведенні активної організаційно-консультаційної роботи

з правових питань на підприємстві, в установі, що виражається:

— у наданні правової допомоги фінансовій і бухгалтерській службам у роботі з відшкодування матеріального збитку, заподіяного підприємству;

— у застосуванні діючого законодавства при списанні матеріальних цінностей і засобів та ін.

Організаційний аспект діяльності юрисконсульта припускає, що він володіє такими якостями: юридичним мисленням; відповідальністю; ініціативністю; знанням технічних засобів роботи з законодавства.

Конструктивний аспект діяльності юрисконсульта полягає в:

1) попередженні можливості виникнення конфліктних справ, можливого правопорушення в організації;

2) розробці заходів для використання правових засобів з метою забезпечення схоронності власності організації. Це здійснюється в результаті аналізу даних, що містяться:

— в актах інвентаризації, ревізії, службових перевірок;

— у доарбітражних і позовних матеріалах, рішеннях загальних судів, господарських судів;

— у повідомленнях і поданнях органів прокуратури, внутрішніх справ про розкрадання, нестачі, псування продукції, факти безгосподарності.

Конструктивний аспект діяльності юрисконсульта вимагає від нього таких якостей: чесності у провадженні юридичної справи; скрупульозності аналізу матеріалів; оперативності; неухильного дотримання закону [4].

Залежно від виду діяльності розрізняють такі якості юрисконсульта: в організаційній діяльності — вміння завойовувати авторитет у колективі, організаційні ; у засвідчувальній — акуратність, точність, принциповість; у комунікативній — доброзичливість, уважність, вміння слухати, переконувати [3].

Підсумовуючи вищесказане , можна зробити висновок: робота юриста-складна, відповідальна і почесна. Тут потрібно дотримуватись найважливіших якостей. Чесність, порядність, справедливість, обізнаність-ось головні риси юриста будь-якої спеціальності. Можна сказати що девізом юриста є вислів: « Дотримання закону і ні краплі особистих інтересів!».

Список використаних джерел:

1. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. «Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності)» Навч. посіб./ Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. - К.: Знання, 2005. – 655 с.

2. Юридична деонтологія//Деонтологічна характеристика конкретних видів юридичної діяльності.[Електронний ресурс]. - Режим доступу- http://bookss.co.ua/book_yuridichna-deontologiya_849/9_tema-8-deontologichna-harakteristika-konkretnih-vidiv-yuridichno-diyalnosti.

3. Професійно-особисті якості юриста.[Електронний ресурс].-Режим доступу- http://uareferat.com/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1.

4. Професіограма юрисконсульта.[Електронний ресурс].- Режим доступу- http://www.studfiles.ru/preview/5283749/page:92/#98.

МАРЧУК Б. І.

студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ФОРМИ (ДЖЕРЕЛА) ПРАВА У КРАЇНАХ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Проблема визначення змісту категорій „джерело права" та „форма права", незважаючи на те, що вона є предметом однієї із найдавніших наукових дискусій, у теоретичному аспекті залишається недостатньо дослідженою і найбільш заплутаною. Теоретичні дебати про те, яке з понять – „форма права" чи „джерело права" – надає правилу поведінки якості правової норми, роблять його загальнообов'язковим, а у випадку необхідності – і забезпеченим до виконання заходами державного примусу, наштовхуються на багатозначність самих термінів. Загальне, академічне уявлення про поняття, зміст, роль форми та джерела права в правовій системі ускладнюється і тим, що використання цих категорій не закріпило за ними чіткого змісту. Багатозначність та нечіткість змісту вживаних термінів потребують ще подальшого наукового дослідження цих категорій [1; с. 145].

Правові системи сучасних держав розрізняються насамперед тим, яке із джерел права переважає в національній правовій системі даної держави, тобто якими специфічними способами й у яких особливих формах норми права одержують свій загальнообов'язковий характер, ким і як вони об'єктивуються назовні [2; с. 121].

У романо-германській правовій сім'ї відсутнє єдине уявлення про джерела права і про їхнє співвідношення між собою. Кожна з численних правових систем, що складають цю сім'ю, має свої специфічні риси, обумовлені історичними і національними традиціями, особливостями правової культури й іншими факторами.

Джерела права у цій сім'ї традиційно розглядаються не в одному окремо узятому (історичному, філософському, формально-юридичному) аспекті, а в їх сукупності, що доповнюють одна одну. Проте, незважаючи на різноманіття підходів до визначення поняття „джерело права", у романо-германській правовій сім'ї традиційно домінує формально-юридичний підхід [3 ; с. 92-93].

Слід звернути увагу на те, що серед джерел права у формально-юридичному значенні провідна роль незмінно належить закону. На думку Р.

Давида, законодавство — це першорядне, майже єдине джерело права у країнах романо-германської правової сім'ї. Інші джерела права займають підлегле та малозначне місце в порівнянні з класичним джерелом права — законом [6].

Загальними джерелами права для всіх правових систем романо-германської правової сім'ї є: нормативно-правовий акт (закон); правовий звичай; правова доктрина; судова практика.

Нормативно-правовий акт. При характеристиці джерел романо-германського права основна увага незмінно приділяється нормативно-правовим актам. Це обумовлюється тим, що у країнах романо-германської сім'ї вони становлять основу всього національного права.

Закон має пріоритет щодо звичаю, узагальнення судової практики, внутрішньодержавних договорів. Закони регулюють приватну і публічну сфери суспільних відносин (суспільний устрій, права і свободи громадян, структуру і організацію державної влади тощо).

Нормативно-правові акти у різних країн романо-германської правової сім'ї є далеко не однаковими (назва, вид, характер), але, так як вони діють у межах однієї правової сім'ї, то все ж таки їм можна дати певну загальну характеристику: нормативно-правові акти, а не будь-яке інші джерела права, найсуттєвіше впливають на розвиток цієї правової сім'ї на сучасному етапі; нормативно-правові акти поєднує насамперед те, що вони: а) є результатом правотворчої діяльності органів законодавчої і виконавчої влад; б) містять у собі норми права - розраховані на багаторазове застосування правила загального характеру, які адресуються не одній якійсь людині, а відразу багатьом, поіменно не перерахованим; в) мають загальнообов'язковий характер, забезпечуються й охороняються державою; г) викладаються в письмовій формі; країни романо-германської правової сім'ї містять поняття закону, що, безперечно, є найважливішим джерелом серед нормативних актів, та підзаконного акта, що приймається на виконання закону (Основу ієрархії джерел права становить піраміда: конституція, закон і акт виконавчої влади); наявність у кожній державі пірамідальної системи підзаконних актів [3 ; с. 96-97].

Правовий звичай. Питання щодо звичаю як джерела права, а також щодо його місця серед інших джерел романо-германського права є досить складним і суперечливим.

З цього приводу слушно зазначив з Р. Давид, який зауважує, що звичай у романо-германському праві не є тим основним і первинним елементом права, як того бажає соціологічна школа, проте його роль може бути важливим .[6].

В більшості країн даної правової сім'ї правовому звичаю як джерелу права відведена допоміжна роль. Закон як писаний нормативний акт підкріплює свою силу й загальновизнаність завдяки базуванню на звичаї. А тлумачення закону здійснюють з погляду звичаю [4; с. 105].

Правова доктрина. У літературі, присвяченій аналізу джерел романо-германського права, поняття „доктрина" вживається в кількох значеннях: вчення, філософсько-правова теорія; думки вчених-юристів з тих чи інших питань, що стосуються сутності і змісту різних юридичних актів, із питань правотворчості й правозастосування; наукові роботи найавторитетніших дослідників у галузі права; коментарі різних законів (кодексів) [5 ; с. 11].

Доктрина відігравала досить важливу роль у системі джерел романо-германського права. Протягом тривалого часу завдяки діяльності університетів доктрина була основним джерелом права в романо-германської правової сім'ї. Зокрема, про авторитет правової доктрини, як джерела права свідчить використання голосів до Кодексу Юстиніана у XII–XVII століттях [3 ; с. 105].

Сьогодні доктрина не визнається джерелом права у формально-юридичному значенні, але розглядається як неформальне авторитетне джерело, що здійснює значний вплив на право. Саме доктрина забезпечує синтез права, його критику, виявлення прогалин у праві, а також сприяє різними способами розробці законодавства. При цьому нерідко підкреслюється, що доктрина не може породжувати норми права, а може лише доказувати їх існування. У будь-якому випадку доктрина належить не до первинних, а до вторинних джерел права [7].

Судова практика. Сучасна юридична література відзначає, що суди у країнах романо-германського типу правової сім'ї досить активно впливають на норми права у прямій та непрямій формах. Зокрема, судами безпосередньо робиться вплив (прямий вплив) на саме існування норми права, навіть тоді, коли вони заважають набранню її чинності, визнають її нечинною або такою, що не підлягає застосуванню. В даному випадку мова йде про діяльність конституційних судів, що здійснюють попередній та наступний контроль за конституційністю нормативних актів.

Непрямий вплив полягає в тому, що вищі судові інстанції здійснюють контроль за тлумаченням норм права звичайними судами під час розгляду конкретних справ [3 ; с. 107-108].

Судова практика, так само як і правова доктрина, розглядається як неформальне, вторинне джерело романо-германського права. Вона може надати переконливе обґрунтування для судового рішення, однак посилання на судову практику недостатньо. Інакше кажучи, відповідно до офіційної позиції судова практика не може породжувати норми права, а може лише доказувати їх існування.

Отже, романо-германський тип правової системи характеризується пріоритетом норми, що міститься в законодавчих актах. Проте він припускає і пошук кожним юристом у конкретному питанні рішення, що відповідає принципу справедливості.

Список використаних джерел:

1.Тополь Ю.О. Джерело та форма права: поняття, зміст, проблема співвідношення / Ю. О. Тополь // Університетські наукові записки. - 2012. - № 1. - С. 145-151. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_1_18

2.Волинка К.Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 240с.

3. Порівняльне правознавство : підручник / С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов, І.О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2012. – 272 с.

4.Оленчук І.В. Звичай як джерело права в романо-германській правовій сім'ї (діахронні та синхронні аспекти) / І.В. Оленчук // Митна справа. – 2013. - № 2 (86). Частина 2, книга 1. – С. 301-305

5.Дубовицкий, В.Н. Доктрина как источник права в романо-германской правовой семье / В.Н. Дубовицкий // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага

університэта імя Янкі Купалы. Серыя 4. Правазнаўства. – 2008. – № 4 (75). – С. 10–15.

6.Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози; пер. с франц. – М.: Международные отношения, 1999. – 400 с.

7.Губанов О.О. Правова доктрина як джерело права в межах романо-германської, англосаксонської та релігійно-традиційної правової сім'ї: порівняльна характеристика / О.О. Губанов // Право і суспільство. - 2015. - № 6. - С. 9-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_6_

ГОРДЄЄВ В. В.

студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЮРИСТ КОНСУЛЬТАНТ - ЗАХИСНИК НАШИХ ПРАВ

На даний момент, юридична допомога - це перспективний напрямок у правоохоронній діяльності, що швидко розвивається. Крім того, право на юридичну допомогу - це важливий конституційний принцип, що закріплений в Конституції України. Частина 1 статті 59 Конституції України говорить: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно». [1]

Мета дослідження: Спроба розглянути сутність та напрямки юридичного консалтингу в Україні, систематизувати форми юридичної допомоги, осягнути їх значення і функції, проаналізувати ринок юридичних послуг.

Результат дослідження: В сучасному світі допомога юриста є просто необхідною не лише у виняткових випадках, але й у повсякденному житті. Це дуже актуальна, на мою думку, тема, так як, незважаючи на новизну багатьох принципів і форм юридичної допомоги, вона добре «прижилася» у нашій країні, адже в будь-якому місті можна зустріти будь-яку форму: нотаріальну контору, адвокатуру або приватні консультативні фірми з питань права. Скрізь може знадобитися кваліфікована допомога юриста. Для цього й існує юридичний консалтинг, основні проблеми та аспекти якого і будуть розглянуті в даній роботі.

Основний матеріал. Слово «консалтинг» у перекладі з англійської мови означає «консультування». Консалтингові послуги - це консультації професіоналів, які не входять до штату компанії і які спеціалізуються в областях, тим чи іншим чином пов'язаних з веденням бізнесу.

Юридичний консалтинг - родоначальник усіх інших видів консалтингу. Існує декілька напрямків юридичного консалтингу: податковий, кадровий, судовий і т.д. Юристи складають договори, аналізують уже складені документи, виявляють ступінь їх відповідності діючому законодавству; дають консультації у сфері корпоративного, податкового, житлового, трудового, валютного права; проводять експертизу бізнесу замовника і його потенціальних партнерів; надають послуги правового супроводу важливих спорів; оцінюють правові ризики; представляють підприємство в суді.

Є декілька форм юридичного консультування: абонентське обслуговування, одночасні консультації, представництво в судах і т.д.[2]

Зазначеним вище спільним наказом від 11 листопада 2008 р., окрім Ліцензійних умов, затверджено ще один документ – «Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження професійної діяльності у сфері надання соціальних послуг». Ним (п. 4.4.10) передбачено, що під час перевірки суб'єктів, які надають юридичні послуги як соціальні обов'язково перевіряється наявність у працівників ліцензіата диплома чи іншого документа про вищу юридичну освіту. Слід підкреслити, що ліцензуванню підлягає надання юридичних послуг саме як одного з видів соцпослуг. Надання юридичних послуг в інших іпостасях (не як соціальних) ліцензуванню не підлягає. Тобто звичайна юрпрактика здійснюється без отримання ліцензії.

Отже, юридична допомога це: державна, недержавна або приватна (комерційна) діяльність професійних юристів по наданню кваліфікованої допомоги фізичним і юридичним особам у розумінні, правильному використанні і слідуванні законодавству, консультації по юридичним питанням і питанням права, яка спрямована на захист і сприяє здійсненню прав і законних інтересів громадян.

Дійсно, юридична допомога буває державною (державний нотаріат), недержавною (колегії адвокатів) або приватною (юридичні консультативні контори, приватні нотаріуси, адвокати, які не входять у колегії адвокатів і займаються приватною практикою). Професійність юристів і кваліфікованість допомоги є конституційною гарантією і необхідною умовою надання юридичної допомоги. Згідно Конституції України, люди, які займаються наданням юридичної допомоги, повинні мати вищу юридичну освіту, що забезпечує кваліфікованість допомоги.

Щодо особи, якій надається допомога, то це може бути як фізична особа, при чому всіх статусів - громадянин країни, іноземний громадянин, а також особа без громадянства, - так і юридична особа. Юридичні послуги зазвичай платні, плата за юридичні послуги визначається домовленістю між клієнтом та організацією, яка їх надає. В деяких випадках юридична допомога надається безоплатно. Конституція гарантує надання юридичної допомоги безоплатно в окремих випадках. Цей принцип є в уже наведеній вище ст. 59 Конституції України. Але умови надання юридичної допомоги безоплатно в ній не зазначені, а містяться у відповідних нормативно-правових актах.[3]

Отже, юридичний консалтинг - це, коротко кажучи, надання кваліфікованої допомоги юриста у різноманітних формах, найпоширенішою з яких є консультування. У зв'язку з подальшою глобалізацією юридичний консалтинг стає все більш популярним в Україні. Існує декілька шляхів розвитку цього виду соціальних послуг, серед яких стратегія експорту, ліцензування, франчайзингу, злиття і поглинання, а також стратегічні альянси.

На сьогодні існує декілька форм надання юридичної допомоги. Серед них:

1. Адвокатура, які є серцевиною юридичної допомоги. Саме з нею частіше всього у суспільстві асоціюється надання юридичних послуг.

2. Нотаріат, який виконує скромну, але необхідну роботу, без якої наші суди мали б набагато більше справ.

3. І, нарешті, «інші форми надання юридичної допомоги», які являють собою довгий перелік різних форм надання юридичних послуг, при чому цей перелік є відкритим.

Тепер розглянемо один з основних видів юридичної допомоги.

Найважливішою формою надання юридичної допомоги вважається адвокатура. На неї покладене основне навантаження надання юридичних послуг. Згідно українського законодавства, адвокатура визначається як добровільне професійне громадське об'єднання, покликане відповідно до Конституції України сприяти захисту прав, свобод і представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб і надавати їм іншу юридичну допомогу.

Захист людини в суді по кримінальній справі - важлива особливість адвокатури, вона по суті справи виділяє адвокатів із маси працівників юридичного консалтингу; здійснення представництва в судах та інших органах фізичних осіб по цивільним та адміністративним справам; надання допомоги у складанні скарг, заяв, позовів та інших правових документів; правове обслуговування юридичних осіб, які не мають своїх юрисконсультів. Цей напрямок діяльності адвоката доволі обширний, так як включає в себе ряд функцій: складання договорів, перевірка законності прийнятих на підприємстві рішень, претензійна та представницька роль в судах, консультація з правових аспектів управління організацією.

Для організації та оптимізації роботи адвокатів з надання юридичних послуг, президіумами колегій адвокатів створюються юридичні консультації. Місця їх розташування і кількість працюючих в них адвокатів визначаються президіумами колегій адвокатів за згодою з органами юстиції. Населення саме там знаходить правову допомогу з питань, які його цікавлять.[4]

У зв'язку з розвитком економіки та соціального життя України взагалі з'являється такий вид консалтингу як юридичний. Поняття «юридичні послуги» дуже широке, але посилаючись на законодавство, можна сказати, що «юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, адвокатська допомога, захист прав та інтересів особи тощо)».

В Україні на сьогодні існує декілька форм надання юридичної допомоги, наприклад, адвокатура, нотаріат, юрисконсультські послуги а також чимало інших видів, виникнення яких пов'язане з розвитком приватного бізнесу. Юридична допомога дуже «прижилася» в нашому суспільстві, адже майже в будь-якому населеному пункті можна зустріти нотаріальну, адвокатську контору чи інші установи у сфері юридичного консалтингу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). — К.: ПАЛИВОДА А.В. 2016.-56с.

2. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 19.12.2012 р. /Вісник Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

3. Костенко Л. Юридичні послуги як вид соціальних послуг/ Л. Костенко // Правовий тиждень. - 2009 р. - №6(132) - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-39/

4. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» 2011, № 51, ст.577 / Відомості Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17.

5. Сафулько С. Безоплатна юридична допомога / С.Сафулько//Юридична практика. - 2010. - № 44/25

МЕЛЬНИЧЕНКО С. Р.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

Професійна етика юристів виступає важливою передумовою реалізації можливостей і потенціалу правників у професійній діяльності та є складанням певних морально допустимих стандартів поведінки членів кожної професійної групи юристів.

Мета дослідження полягає в зацікавленості суспільства до особливостей професії правознавця незалежно від місця, яке займає юрист по роду своєї діяльності, оскільки з правосуддям суспільство співвідносить свої моральні критерії та ідеали.

Об'єктом дослідження є ідеальний образ, який шанується всім суспільством. При цьому особливу увагу привертає до себе етична сторона діяльності юриста, яка визначається як нормами права, так і нормами суспільної моралі. Сприйняття цих нормативів, користування ними у повсякденній роботі, у спілкуванні з оточуючими людьми називається проявом етичної культури юриста.

Результати дослідження: Від рівня етичної культури юриста залежить якісне та ефективне виконання обов'язків; зберігання честі; репутації людини якій надають юридичну допомогу; престиж юриста та його колег.

В такті юридичного спілкування значну роль відіграє, культура мови. У випадку виникнення спору важливим є як зміст слова так і форма його виразу. Вміло знайдений тон, правильне акцентування, виразна дикція - все це благодійно виявляється на прагматиці процесу обговорення правових питань, на психологічному стані учасників співбесіди (спору), сприяє зниженню емоційної напруги. Від умілого використання лексичних можливостей мови, її виразності залежить ясність вираження думок, їх вірне сприйняття. Словесна неохайність чи обмеженість мовних засобів може зіпсувати не тільки авторитет виступаючого, але і престиж самої позиції, яку він представляє.

Проблема моральних цінностей, їх збереження та розвитку -одна з головних проблем судової етики. Етична культура судового процесу виконує також і виховні задачі по формуванню у громадян моральних якостей. Висока

культура судового процесу це також і підвищення вимог до якості роботи суддів, прокурорів, адвокатів. На цій підставі домінуючою вважається точка зору, що етична сторона роботи юристів більш за все проявляється під час судового засідання, де необхідно висловити свою особисту думку, враховуючи наявність суперечності думок та принцип змагальності процесу.

Таким чином, характеристика особистої культури юриста може бути розкладена на окремі елементи, де обов'язковими частинами виступають моральність та етикет поведінки. Це виходить із об'єктивної взаємодії норм права та норм моралі, які формувалися паралельно, виходячи із уявлень суспільства про добро, зло, справедливість. І виконання одних приписів передбачає відповідно дотримання інших, які з різних обставин не знайшли свого досить чіткого формалізованого виразу. Тому, у підготовці фахівців права слід враховувати не тільки обов'язкове знання ними норм, що видаються від імені держави, але й тих нормативів, що складалися історично, протягом всього періоду розвитку суспільства.[1]

Етична культура юриста - це знання юристом його моральних прав і обов'язків та використання їх у професійній діяльності.

Мораль - це норми поведінки, які базуються на поняттях про добро і зло, честь і обов'язок, правду і справедливість.

Для моральних норм характерно, як правило, відсутність текстуального закріплення; надання більшого значення внутрішнім мотивам і цілям для їх моральної оцінки; забезпечення авторитетів суспільства - колективу чи малої групи; санкція за порушення у вигляді громадського осудження.

Зміст моральної культури юриста полягає в органічній єдності моральних норм і якостей, а також принципів службової діяльності. Крім того, важливу роль відіграють моральна свідомість, моральна активність та моральність нормативної регуляції дій, які здійснює юрист.

Зміст службового етикету юриста полягає в тому, що він є правовим інструментарієм, визначає систему взаємних юридичних прав та обов'язків держави та особи, виступає регулятором поведінки юриста. Він базується на розумі, на внутрішній потребі, на повазі до права і держави, є важелем ефективного правового регулювання суспільних відносин.[2, ст. 55]

Сучасні юристи ще не достатньо володіють належними нормами моралі, не дивлячись на те, що моральна культура пронизує будь-яку професійну діяльність і стає міцним фундаментом формування внутрішнього імперативу службового обов'язку:

1. не втрачати витримки і самовладання, поважати права осіб, які вчинили злочин;

2. тримати в суворій таємниці інформацію конфіденційного характеру, якщо розкриття цих даних не буде потрібно для встановлення істини у справі;

3. виконувати обов'язок керівника - захищати своїх підлеглих від погроз, насильства, наклепів,-образи, жертвами яких вони стають при виконанні службових обов'язків, а також дбати про здорову морально-психологічній атмосфері в робочій групі (колективі).[3, ст. 72]

«Етична культура - це перше враження, яке має вплив на клієнта, лише потім сприймається знання своєї справи, віртуозність у аспектах та вміння працювати»

«Юрист, здійснюючи свої професійні обов'язки стикається з різними людьми, які мають різні цілі та інтереси. В силу своєї професії фахівцеві необхідно розбиратися в характерах людей, настроях, смаках, способі життя, що дозволить врахувати інтереси і цінності всіх осіб, які беруть участь у справі. При цьому необхідно пам'ятати головну мету судочинства – осягнути істину по справі.

Інша проблема пов'язана з існуванням особливої відповідальності професії перед суспільством. За словами французького теоретика Ж.-Л. Бержеля, правознавець "не має права бути ні простим клерком, приреченим на рабське і скрупульозне слідування всім пунктам існуючого регламенту, ні чарівником-неуком, безглуздість якого стає причиною нелогічних і непередбачених подій".

Таким чином, професійна етика повинна допомогти забезпечити довірчі відносини з клієнтами через збереження адвокатської таємниці, захистити самого адвоката від спокус, викликаних відношенням до клієнтів і високим ступенем свободи, незалежності і певною закритістю цієї професії, допомогти врегулювати відносини адвоката з судом, органами державної влади, державними та іншими організаціями, засобами масової інформації, колегами по професії, адвокатською спільнотою, підтримати авторитет адвокатської професії за рахунок демонстрації спільноті суворості, скрупульозності, «висоти» і «прозорості» її етичних норм, принципів і правил, а також системи контролю за їх дотриманням.

Список використаних джерел:

1. Основні засади професійної етики юристів України Затверджені V з'їздом Спілки юристів України м. Київ, 16 травня 2001 року

2.Лозовой В.О., Петришин О.В. Л 72 Професійна етика юриста. Х: Право, 2004. 176с.

3.Сливка С.С. Правнича деонтологія. Підручник – К.: Атака, 2010 – 336с.

ЗОРІНА А. С.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Романо-германська правова сім'я є однією з найпоширеніших та найбільш стародавніх на сьогодні. Ця правова сім'я відрізняється структурованістю джерел, суворим дотриманням юридичної техніки, нормативною упорядкованістю та непорушними демократичними принципами права.

На сьогодні ця тема здається добре дослідженою. ЇЇ розбирали багато дослідників, серед яких Г. Кьотц, К. Цвайгерт, Р. Давид, М. Владимирський-Буданов, С. Алексєєв, М. Марченко, А. Саїдов, Б. Кістяківський, Л. Луць та інші.

Метою даної теми є дослідження історії створення, основних тенденцій, сучасного стану та подальших перспектив розвитку романо-германської правової системи з урахуванням розвитку права в світі на сучасному етапі.

Романо-германська правова система почала формуватися на території континентальної Європи з XI-XII ст. та пізніше почала поширюватися в неєвропейських країнах, які перейняли її основні риси. Серед причин, які сприяли сприйняттю римських концепцій, поглядів, конструкцій, можна визначити: економічні (розвиток торгівлі, ремесел, зростання міст) та соціально-культурні (розвиток освіти, мистецтв, культури) [4, с. 47].

До сфери романо-германського права належать правові системи таких країн, як: Франція, Португалія, Іспанія, Італія (романська група), Німеччина, Швейцарія, Австрія (германська група), а також країни Близького, Середнього і Далекого Сходу, Латинської Америки, Африки та Скандинавії. Подібними до цієї правової сім'ї є правові системи України, Білорусі та деяких інших східноєвропейських держав [3, с. 564].

Серед головних особливостей романо-германської правової системи можна визначити: верховенство закону, поділ права на приватне та публічне, поширеність кодифікації, формування на основі рецепції римського права та нормативно-правовий акт (закон) є основним джерелом права [2, с. 169].

Для всіх правових систем, які належать до групи романо-германського права, загальними є такі джерела права: нормативно-правовий акт (закон), правовий звичай, міжнародний договір, загальні принципи права та судовий прецедент.

Формування та становлення романо-германської сім'ї проходило у три етапи: 1) період звичаєвого права (V-XI ст.); 2) етап формування романо-германської правової системи (XII-XVIII ст.); 3) період законодавчого права (XIX ст. – наш час) [1, с. 52-57].

Сучасний етап характеризується зближенням національних правових систем з міжнародних правом та створенням багатьох європейських організацій та інших утворень таких, як Європейське співтовариство, Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія. У 1992 р. був створений Європейський союз, який заснований на основі Європейських співтовариств. Більшість держав, які належать до групи романо-германського права, на сьогодні є членами ЄС.

Існує три принципи взаємодії права Європейського Союзу і національного права країн, які є членами ЄС:

1) принцип верховенства права ЄС, відповідно до якого європейське право має вищу юридичну силу, ніж національне право;

2) принцип юрисдикційного захисту права Європейського Союзу, згідно з яким усі суди повинні застосовувати європейське право;

3) принцип прямої дії права Європейського Союзу, який зводиться до того, що є обов'язковим застосування європейського права [1, с. 59-61].

Головним наслідком впливу права ЄС на правові системи країн, які входять в групу романо-германського права, є їх уніфікація та гармонізація. Також, з тих же причин здійснюється зближення романо-германської правової сім'ї з англо-саксонською правовою сім'єю.

Романо-германська правова система є найвпливовішою правовою сім'єю на сьогодні, що намагається продемонструвати юристам мету їхньої діяльності, скеровувати їх у пошуках справедливих рішень. Романо-германське право - це право, яке об'єднало правові системи європейських країн, але при цьому шанує й існуючі між ними розрізнення.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко В. Д. Порівняльне правознавство: підручник для студентів П 41 юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов; За ред.. В. Д. Ткаченка. – Х.: Право, 2003. – 274 с.
2. Теорія держави і права: посібник для підготовки до державних Т33 іспитів/ Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський, Г.О. Христова; за заг. ред.. О. В. Петришина. – 2-ге вид., допов. і змінене. – Х.: Право, 2014.-208 с.
3. Загальна теорія держави і права: підруч. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. Ц. Цвік, О. В.. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред.. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
4. Колодяжна В. В. Історія формування та сучасний стан романо-германської правової сім'ї [Електронний ресурс] / В. В. Колодяжна // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. - № 1. – С. 46-53. – Режим доступу: http://journal.lvduvs.edu.ua/visnyky/nvsy/01_2013/13kvvgps.pdf/

ДЕРМАНСЬКА О. В.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ФОРМА ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ І НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ

Проблеми державного правління протягом багатьох років, і навіть століть не втрачають актуальності. Інтерес до проблеми організації влади з'явився ще з моменту виникнення держави. Тому недивно, що дану проблему досліджували у своїх працях багато науковців, серед них: С.К. Бостан, О.В. Новакова, В.В. Колюх, В.Л. Федоренко та інші.

Україна та Німеччина за формою державного правління суттєво відрізняються. Україна є парламентсько-президентською республікою, а Німеччина парламентською. До набуття незалежності у 1991 році, Україна за формою правління була радянською республікою. За Конституцією України від 28 червня 1996 року, Україна є парламентсько-президентською республікою. Основний закон Федеративної Республіки Німеччини був прийнятий 23 травня 1949 року. Конституція прийнята у 1948-1949 роках поширювалася виключно на Західну Німеччину, і лише у 1990 році — на територію всієї держави. У ч.2 ст.20 Конституції ФРН вказується, що Німеччина має республіканську форму правління. Вся державна влада належить народу. Вона здійснюється народом шляхом виборів і голосувань і безпосередньо через спеціальні органи законодавчої, виконавчої влади і правосуддя. Знаючи те, що в республіці

джерелом влади є народ, не виникає жодних сумнівів, що дана країна є республікою.

Для того, щоб порівняти державну владу у двох країнах, потрібно детально розглянути кожен інститут влади.

В Україні вибори Президента здійснюються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Він обирається на п'ятирічний термін; є гарантом державного суверенітету і територіальної цілісності України, прав і свобод громадян; виступає головнокомандуючим Збройних Сил України, здійснює зовнішню політичну діяльністю держави: виступає від її імені, представляє у міжнародних відносинах, веде переговори й укладає міжнародні угоди. На нього покладається обов'язок припиняти будь-які дії законодавчої, виконавчої та судової влади, що порушують Основний Закон України [1].

Федеральний президент обирається Федеральними зборами, які спеціально скликаються головою бундестагу і складаються з депутатів бундестагу і такого ж числа членів, що обираються парламентами земель, терміном на 5 років. До його повноважень належать: представлення країни на міжнародному рівні та укладання договорів; розпуск нижньої палати парламенту за пропозицією канцлера у випадку, якщо він програє голосування по вотуму довіри; подання кандидатури канцлера на затвердження бундестагу; призначення і звільнення федеральних суддів, чиновників і офіцерів; призначення вищого офіцерського складу збройних сил, хоча командує ними міністр оборони; помилування осуджених злочинців.

Відповідно до Конституції єдиним органом законодавчої влади в Україні є однопалатний парламент – Верховна Рада України (далі — ВРУ). До неї входить 450 народних депутатів, які обираються шляхом таємного голосування на п'ятирічний строк на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Голова ВРУ обирається народними депутатами зі свого складу. Він організовує її роботу і координує діяльність її органів. Закони, прийняті ВРУ, підписує Президент України, що володіє правом вето відносно них (окрім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд до ВРУ [2].

У свою чергу, у Німеччині діє двопалатний парламент. Бундестаг — головна палата парламенту, основний орган законодавчої та представницької влади. У його складі налічується 630 депутатів, половина з яких обирається у виборчих округах за мажоритарною системою шляхом прямого голосування, а інша половина — за партійними списками, що виставляються у кожній землі, за пропорційною системою терміном на 4 роки. Саме бундестаг затверджує бюджет країни, обговорює і затверджує закони ФРН, обирає канцлера та приймає рішення про формування уряду і контролює його діяльність, а також діяльність інших органів федерального управління. Бундесрат — другорядна палата парламенту, спеціальний конституційний орган. Голова бундесрату обирається одноголосно з числа прем'єр-міністрів всіх 16 земель терміном на один рік. Члени бундесрату не вибираються населенням, а делегуються кожним із земельних парламентів. Засідання палати проводяться один раз на місяць. До грудня 1990 року, число місць у бундесраті становило 45 делегатів, а після об'єднання країни — було

збільшено до 68. Основною функцією бундесрату є захист інтересів землі на федеральному рівні та участь у федеральному законотворенні, загалом, ухвалення фінансових і адміністративних питань, що стосуються суверенних прав федеральних земель [3].

Що стосується виконавчої влади, то вищим органом виконавчої влади в Україні є Кабінет Міністрів України. У його склад входять: прем'єр-міністр, перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри і міністри. Прем'єр-міністр затверджується Верховною Радою по представленню Президента. Він керує роботою Уряду і направляє їй на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затверджені Верховною Радою. Система виконавчої влади також включає міністерства, державні агентства (державні служби) і центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Виконавчу владу у Німеччині здійснює федеральний уряд, до якого входять федеральний канцлер і міністри. Як правило, канцлером стає лідер політичної партії, що отримав найбільше число голосів на загальнонаціональних виборах і до його повноважень належать: визначення основних напрямків внутрішньої і зовнішньої політики, проведення переговорів та участь в укладенні міжнародних угод і договорів; пропонування кандидатури членів кабінету міністрів для їх формального затвердження президентом країни; затвердження постанов і розпоряджень президента. Федеральні міністри очолюють відповідні міністерства і керують їх роботою разом зі своїми заступниками. Кожен федеральний міністр керує самостійно і відповідальний перед парламентом. Загалом, на території Німеччини існує 14 міністерств. При міністерствах можуть створюватися спеціалізовані федеральні відомства (такі, як Відомство федерального канцлера і Відомство у справах преси й інформації) [4].

В Україні судочинство здійснюється Конституційним Судом і судами загальної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції здійснюють правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства. Конституційний Суд є особливим судовим органом конституційного контролю. Правосуддя здійснюється професійними суддями і, у визначених законом випадках, народними засідателями і присяжними.

У Німеччині вищою судовою інстанцією є Федеральний конституційний суд. Члени суду обираються бундестагом і бундесратом — по 8 суддів, терміном на 12 років. Правосуддя в Німеччині здійснюється п'ятьма гілками судової влади: нарівні із звичайними судами, що ведуть цивільні і карні справи, існують також суди по розгляду трудових спорів, з соціальних питань, фінансові та адміністративні.

Отже, у підсумку слід зазначити, системність, ієрархічність, впорядкованість повноважень впливають на злагоджену роботу головного центру управління державою, тобто здійснення влади.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. Ст. 103, 116.

2. Державний устрій України / [Електронний режим]. – Режим доступу: www.ukrexport.gov.ua/ukr/about_ukraine /ustriy/.

3. Конституція Федеративної Республіки Німеччини / [Електронний режим]. Режим доступу: www.legalportal.am>download>constitutions. -Ст. 20, 38-61, 92-104.

4. Державний устрій Німеччини [Електронний режим]. Режим доступу: www.ukrexport.gov.ua/ukr/z-info/ger/1128.html.

САГАЙДАК Д.

магістрантка історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВІ АКТИ ГЕТЬМАНЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА В УКРАЇНІ В XVII СТ.

Враховуючи те, що в XVII ст. Україна фактично була козацькою державою і вся влада належала не світським особам, а козацькій верхівці, то і законодавчими актами які унормовували соціально-економічне та політичне життя місцевого населення були правові документи укладені гетьманами. Тому метою статті є висвітлення правових актів гетьманської влади, що діяли на території Гетьманщини в XVII ст.

Державний апарат Української держави формувався за прототипом демократичних республіканських установ, які існували на Запорозькій Січі. Від початку формування держави в ній утверджується республіканська форма правління, яка влітку 1657 р. замінюється монархічною: спадковим гетьманатом. Вищі органи влади складали: 1) Генеральна рада; 2) Гетьман; 3) Старшинська рада; 4) Генеральна (військова) канцелярія. У полках і сотнях верховним органом влади були відповідні військові ради [2, с. 13].

Однак уже з 1649 р. діяльність генеральної й полкових рад згортається; на чільне місце виходить гетьман, якому належала вища законодавча, виконавча й судова влади. Він же очолював державний апарат. Водночас зростає роль старшинської ради, до складу якої входили генеральна старшина й полковники: саме вона стала вирішувати основні внутрішньо - і зовнішньополітичні питання. Спираючись на заслужений авторитет, Б. Хмельницький неухильно зміцнював прерогативи гетьманської влади, висловлюючись про неї не як виборну, а самодержавну.

Важливим джерелом «попередніх прав» у Гетьманщині було звичаєве право, що широко застосовувалось у процесі врегулювання правовідносин і мало великий вплив на писані джерела, що регулювали юридичний побут Гетьманщини [1, с. 31].

З часом змінилися не лише умови життя й відповідно до них норми поведінки, а й сталася поступова трансформація у сприйнятті (ставленні) як простого люду, так і органів державної та судової влади самого змісту «стародавніх прав і вольностей». Тому склалось так, що законодавчі акти ні гетьманського правління, ні царського уряду ще зовсім не означали повного повернення до «старих порядків». Крім того, гетьман, а за ним і цар нерідко відновлювали такі права, які дуже суперечили одне одному. Скажімо, юридичні норми, що діяли за руських князів, не в усьому збігалися за польських королів, а

останні, в свою чергу, не відповідали, із зрозумілих причин, набутим у ході війни «войсковім и общенароднім малоросійскім и Войска Запорожского правам и вольностям» [3, с.125].

Після приєднання Гетьманщини до Московської держави одним з нових джерел чинного права стали нормативні акти автономної влади. До них належали Договірні статті, акти гетьманської влади і акти Генеральної військової канцелярії [1, с. 35].

Провідне місце серед правових актів гетьманської влади займали універсали. Універсал - термін, запозичений із римського права, найбільш поширеними енциклопедичним визначенням якого є: 1) письмовий розпорядчий акт адміністративно-політичного змісту, який в Україні в другій половині XVII - XVIII ст. видавали гетьмани, Генеральна військова канцелярія, іноді представники генеральної старшини і полковники; 2) офіційні акти державної влади України-Гетьманщини, які видавалися від імені гетьмана й Генеральної військової канцелярії та містили в собі закони та розпорядження. Дослідник історії українського права М. Є. Слабченко трактує універсали як односторонні акти гетьманської волі, які могли мати значення і закону, і підзаконного акта. Враховуючи теоретичні аспекти правознавства, можна сформулювати наступне визначення універсалу, а саме: це нормативно-правові акти гетьманської влади другої половини XVII - першої половини XVIII ст., котрі регламентували суспільні відносини шляхом встановлення (скасування або зміни) правових норм, визначали права й обов'язки конкретних учасників правовідносин, встановлювали ступінь відповідальності окремих осіб та суспільних станів за вчинені ними правопорушення [4, с.211].

Це була традиційна форма місцевих законодавчих актів, які приймалися ще у Запорозькій Січі, призначені для широкого загалу, щоб повідомити про певну справу.

За Березневими статтями 1654 р. в Україні продовжувала діяти попередня правова система періоду національно-визвольної війни. Зокрема, звичаєве право («давні права і звичаї») регулювало різні сфери суспільних відносин. Його норми широко застосовували судові і адміністративні органи, ними користувались упорядники нормативних збірників, кодифікатори, укладачі нормативних актів [1, с.28].

Значне поширення отримали нормативні акти військово-адміністративної влади - гетьмана і Генеральної військової канцелярії – гетьманські універсали, листи, декрети і грамоти; вони містили загальнообов`язкові норми, що визначали правове становище окремих установ, станів, осіб чи маєтків. Універсали й укази Генеральної військової канцелярії були підзаконними актами, що конкретизували гетьманське законодавство.

Серед інших правових актів гетьманської влади, що були близькими до універсалів, є ордери та інструкції. Наближені до досліджуваного періоду визначення цих понять дає історик В. І. Горобець у своїй праці «Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.», а саме: ордер – розпорядження, сповіщення, спущене з вищої інстанції на місця, інструкція визначала статус службових та уповноважених осіб, містила офіційні регламентації щодо здійснюваних заходів, дій. Отже, гетьманські ордери - правові акти, що

стосувалися вирішення конкретних питань суспільно-політичних відносин, а гетьманські інструкції - це правові акти, за якими визначався механізм реалізації рішень вищих органів влади, порядок діяльності судових органів, установлювалися права та обов'язки службовців. Ордер та інструкція як правові акти гетьманської влади в більшості виходили з Генеральної військової канцелярії [4, с.74].

Таким чином, правові акти органів гетьманської влади відповідно до тогочасних тенденцій свідчать, що Гетьманщина XVII ст. була наділена такою важливою ознакою автономної держави, як власна система права, основою якої були правові акти гетьманської влади. Достатньо повноцінні та структурні правові акти регламентували всі сфери суспільного життя та забезпечували функціонування автономії України.

Список використаних джерел:

1. Бойко І.Й. Держава і право Гетьманщини: навчальний посібник для студентів вищих та середніх спеціалізованих юридичних навчальних закладів і факультетів / І.Й. Бойко. – Львів: Світ, 2000. – 120с.

2. Гуржій О. І. Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII - XVIII ст.) / О. І. Гуржій. – К. : Основа, 1994. – 47 с.

3. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII—XVIII ст.: кордони, населення, право / О.І. Гуржій. – К: Основи, 1996. – 222 с.

4. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [голов. редкол.: Шемшученко Ю.С. та ін.]. – К. : Українська енциклопедія, 1998. – Т. 4 : Н-П. – 2002. – 720 с.

САГАЙДАК Д.

магістрантка історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

САЛІЧНА ПРАВДА, ЯК ОСНОВНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФРАНЦІЇ

Франція є однією з небагатьох держав, де утвердження звичаєвого права досягло такого рівня розвитку, при якому змогло стати повноцінною правовою системою державного управління і прикладом для інших держав. Французький юрист Сорель говорив: «Я не можу собі уявити іншу таку країну, де б цивільне право так глибоко проникло б у повсякденність і стало невід'ємною частиною духовного життя, світу почуттів і літератури всіх націй».

Свій розвиток правова система Франції почала ще з давніх часів становлення звичаєвого права (V-XI століття). Після падіння Римської імперії французька держава являла собою ряд роздрібнених територіальних утворень, в кожному з яких діяли свої норми права. Проте спільним для них було те, що римське право і надалі мало законодавчу силу. Не дивлячись на велику чисельність переселення народів у V-VI, римське право збереглось у південних областях Франції. На півночі Франції, навпаки, поступово витіснялось римське право. Франки, що вторглись на цю територію, почали нав'язувати своє, досить розвинене право та, впроваджувати власні закони, найважливішим з яких була Салічна правда.

«Варварські правди» – судебники, керівництво для суддів. Водночас вони не є збірниками системно викладених правових норм щодо всіх сторін життя ранньокласового суспільства. Їхня неповнота, фрагментарність, безсистемність – результат тієї звичаєво-правової основи, на якій вони складалися. Зафіксувати усе різноманіття звичаїв було неможливо, особливо якщо врахувати, що записувалися вони у формі конкретних юридичних казусів, взятих безпосередньо з життя. Предметно-наочна форма правової норми у «варварських правдах» відповідала конкретно-образній правосвідомості германців, для яких мова юридичних абстракцій була чужою і незрозумілою.

Для «варварських правд» характерний також докладний опис різних процедур і ритуальних дій, що свідчить про їх величезне значення у ранньофеодальному праві. Порушення вимог щодо детально розробленої процедури з вимовлянням певних слів, з використанням предметів-символів (наприклад, «жменя землі» у салічних франків у разі колективної виплати вергельду, зламані гілки «мірою в лікоть» у разі відмови від споріднення [4]) могло звести нанівець дію самої норми права [2, с. 286].

У різних гілок германських народів оформлення писаного звичаєвого права відбувалося в різний час: це співвідносилося з історичними розходженнями в ступені проникнення ранньої державності в суспільний побут, із місцевими особливостями становлення публічно-правової спільності того або іншого народу. І, не дивлячись на типову схожість, варварські правди мають відмінності по змісту конкретних приписів, наявності тих або інших правових інститутів, по співвідношенню з королівським законодавством свого часу [1, с. 166].

Жодна з відомих варварських правд не дійшла у своєму початковому вигляді, багато з них відомі в різних редакціях. Для більшості правд час їх виникнення (тобто початкового запису й офіційного визнання) визначається приблизно. Салічна правда, як правило, датується кінець V – поч. VI ст. [1, с. 166]. Цей закон, записаний латиною при Хлодвігу дійшов до на лише в списку кінця VIII ст. з багатьма додатками і, ймовірно, виправленнями.[3, с. 44].

Прагнення варварів зберегти свою самобутність виявляється також і в ранньосередньовічному законодавстві, де з'являється такий непритаманний римській юридичній традиції принцип, як персональність права. У варварському королівстві люди не підлягали дії єдиного закону, що розповсюджувався на всіх жителів його території, але кожну людину судили по правовому звичаю тієї етнічної групи, до якої вона належала: франка за франкським звичаєм або, точніше, за законом своєї групи серед франків, наприклад Салічному; бургунда – за бургундським, а римляна – за римським правом [3, с .44]. Звідси чималі розбіжності в законодавчих традиціях сусідніх регіонів.

Однією з ранніх, і водночас класичних правд, вважається Салічна правда, її найбільш рання частина відноситься до V ст. (486-496 рр.). Затверджена спадкоємцями Хлодвіга редакція тексту складалася з 65 глав-титулів, кожний із яких присвячувався певному юридичному питанню. Пізніше, залишаючись основним зводом власного права франків, Салічна правда неодноразово доповнювалася й розширювалася; так виникли редакції, названі Емендате (VI-VII ст.) і Геральдія (за часів Карла Великого). Салічна правда найменшою мірою зазнала впливу римського права, зберегла навіть деякі залишки язичницької

старовини й родових звичаїв германців. Наприклад, багато судово-правових процедур були нерозривні із символічними діями, позбавленими реального змісту, але важливими для суспільного визнання тих або інших фактів. Так, заява про бажання укласти повторний шлюб супроводжувалася зважуванням монет, передача майна – особливим розкиданням гілок рослини, звернення до родичів за допомогою в зобов'язаннях – киданням «жмені землі» й перестрибуванням через тин [1, с. 167].

З усіх «варварських правд» особливу цінність для історико-правової науки становить Салічна правда, оскільки її зміст відображає соціально-економічні й політичні процеси ранніх етапів розвитку класового суспільства, держави і права.

Основну увагу Салічна правда приділяє злочинам та покаранням. Всі відомі Салічній правді злочини можна звести до чотирьох груп: 1) злочини проти особи; 2) майнові злочини; 3) злочини проти порядку правосуддя; 4) порушення постанов королівської влади. Основна мета покарання – відшкодування збитків потерпілому та грошовий штраф на користь короля (тобто на той час уже існувало розуміння соціальної небезпеки злочину) [2, с. 376].

Значна частина постанов Салічної правди присвячена процесуальному праву.

Судовий процес у часи Салічної правди мав обвинувально-змагальний характер, для якого характерна відносно пасивна діяльність судді. Судові справи розглядались на зборах вільних людей під головуванням виборного судді. Вирок виносили присяжні. Сторони мали рівні права. Процес проходив усно, публічно, відзначався суворим формалізмом. Наприклад, присягу треба було вимовляти точно слово в слово, інакше сторона програвала справу [2, с. 378].

Отже, Салічна правда стала визначним правовим документом, окремі норми якого діяли навіть тоді, коли держава франків припинила існування. Після розпаду Франкської держави цей документ не мав юридичної сили, проте на практиці частина населення продовжувала дотримуватись салічних законів. Крім того, Салічна правда стала фундаментальною основою та взірцевим прикладом для укладання державних законів в подальшій історії французької держави.

Список використаних джерел:

1.Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн / Л. М. Бостан, С. К. Бостан / Навч. посібник 2-е вид. перероб. й доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008 – 730 с.

2. Глиняний Н. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. – К.: Істина, 2005. – 768 с.

3. ЛеГоффЖ. Цивилизация средневекового Запада / Жак леГофф / Пер. с фр. под общ.ред. В. А. Бабинцева; Послесл. А. Я. Гуревича. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 560 с. (Серия «Великие цивилизации»).

4. Салическая правда [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/salic.htm

САМБОРСЬКА Ю. М.
студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПІДСТАВИ НАДАННЯ ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ ПРАЦІВНИКАМ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Економічні та соціальні труднощі з якими зіткнулася Україна насамперед вимагають рішучих дій і, в свою чергу, ефективного та справедливого правового підходу у регулюванні трудових відносин, особливо при їх припиненні. Це обумовлено тим, що реформа трудового законодавства ще триває. У разі звільнення працівника роботодавець повинен виплатити заробітну плату за відпрацьований період. Проте є випадки, у яких працівнику, крім проведення розрахунку, повинні виплатити вихідну допомогу. Неоднозначним є саме трактування поняття «вихідна допомога», в яких випадках вона виплачується і в якому розмірі. Тому, для того. щоб трудові права працівників не порушувались, необхідно проаналізувати підстави надання вихідної допомоги працівникам. Вивченням та розробкою вказаного питання займалися такі дослідники як Рудницька О., Філіповський В., Болотіна Н., Сонін О.

Мета даної публікації полягає у дослідженні правового регулювання вихідної допомоги працівникам та забезпечення дотримання трудових прав працівника у разі його звільнення.

В трудовому законодавстві встановлені юридичні гарантії для захисту трудових прав працівників, однією з яких є надання останнім вихідної допомоги у випадках, передбачених законом. Під вихідною допомогою розуміють грошові суми, які виплачуються працівникові у передбачених законодавством випадках у разі припинення трудового договору з незалежних від працівника обставин. У статті визначені умови і розмір виплати вихідної допомоги при звільненні працівника [1].

Дана виплата за чинним законодавством про працю не відноситься ні до гарантійних, ні до компенсаційних виплат. Вихідна допомога не включена до глави VIII «Гарантії і компенсації», що регулює відносини щодо надання роботодавцями працівникам гарантійних та компенсаційних виплат [3].

Дослідник В. М Філіповський вихідну допомогу вважає гарантійною виплатою, адже правова гарантія за своїм змістом призначена для збереження за працівником рівня доходів [4, с. 83].

У проекті Трудового кодексу України вихідну допомогу включено до глави VI цього законодавчого акту, має назву «Гарантійні та компенсаційні виплати» та здійснює регулювання питань надання працівникам гарантійних виплат, а, отже визнано, що ця підстава є гарантійною до гарантійних виплат відносять вихідну допомогу.

Виплата вихідної допомоги передбачена Інструкцією зі статистики заробітної плати затвердженою наказом Державного комітету статистики України від 13 січня 2004 року № 5 та зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 27 січня 2004 року № 114/8713 суми вихідної допомоги при припиненні трудового договору включені до виплат, що не належать до фонду заробітної плати. При

звільненні працівника вихідна допомога обчислюється із середньомісячної заробітної плати відповідно до пункт 1 «Порядку обчислення середньої заробітної плати», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 року № 100 [4, с. 83-84].

Доцільно зазначити виплати, які включаються в сукупний дохід для обчислення середньої заробітної плати. Такі виплати як: посадовий оклад; доплати і надбавки (за надурочну роботу, роботу в нічний час, тощо); високі досягнення в праці; премії та винагороди. Дана виплата здійснюється в день звільнення працівника з місця роботи, тобто в останній робочий день працівника так само, як і заробітна плата і компенсація за дні невикористаної відпуски. Важливо зауважити, якщо працівник не працював в день звільнення, то кошти необхідно виплатити наступного дня після того, як працівник пред'явить вимоги для розрахунку. Зазначимо, що розмір даної гарантії залежить від обставин, відповідно до яких припиняється трудовий договір, та розмір середньої заробітної плати працівника або його конкретний заробіток у двотижневий період перед його звільненням. Якщо працівнику не виплатили вихідної допомоги, то у такому випадку це є підставою порушення трудового законодавства. Роботодавець незалежно від форм власності юридичної особи або статусу зобов'язаний виплачувати правові гарантії [2].

Вихідна допомога виплачуються у наступних випадках:

1. Припинення трудового договору з підстав зазначених у пункті 6 статті 36 КЗпП тобто звільнення працівника у зв'язку з відмовою від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а також у зв'язку з відмовою від продовження роботи при зміні істотних умов та пунктами 1, 2, і 6 статті 40 КЗпП (у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці, у тому числі ліквідацією реорганізацією чи банкрутством, перепрофілюванням ПУО, скорочення чисельності або штабу працівників; у зв'язку з виявленою невідповідністю працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню роботи; у зв'язку з поновленням працівника на роботі, який раніше виконував цю роботу. У зазначених випадках розмір вихідної допомоги не може бути меншим ніж місячний середній заробіток працівника.

2. У разі призову або вступу на військову службу, направлення на альтернативну тобто невійськову службу(пункт 3 статті 36 КЗпП). У цьому випадку розмір вихідна допомога надається у розмірі двох мінімальних заробітних плат.

3. Припинення трудового договору з ініціативи працівника внаслідок порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного чи трудового договору (стаття 38 і 39). Відповідно вихідна допомога надається у розмірі, визначеному колективним договором, але не менше тримісячного середнього заробітку.

Правники виділяють право на вихідну допомогу, яке закріплене у частині 1 статті 251 проекту ТК України, також у разі розірвання трудового договору у зв'язку з скороченням на вихідну допомогу в залежності від безперервного стажу роботи працівника. За нормами вказаної статті роботодавець зобов'язаний виплатити вихідну допомогу працівнику, який має безперервний стаж роботи в

даного роботодавця: до трьох років – у розмірі середньомісячної заробітної плати; до 5 років – у розмірі тримісячної заробітної плати; до 10 років – у розмірі п'ятимісячної середньої заробітної плати; більше 20 років – у розмірі шестимісячної заробітної плати. Тому на думку О.П Рудницької така правова позиція більш повно захищає інтереси працівників, які мають значний безперервний стаж роботи, у разі звільнення з зв'язку з скороченням [4, с.82-83]. Тому таке положення необхідно закріпити в чинному законодавстві про працю шляхом внесення змін до статті 44 КЗпП.

Підсумовуючи зазначимо, що трудові гарантії прав працівників повинні бути закріпленні у Трудовому кодексі України аби уникнути порушення правових гарантій працівників з боку роботодавців. Тому існує необхідність оновити українське трудове законодавство щодо основ та порядку виплати вихідної допомоги, недотримання якого порушує процедуру припинення трудових відносин.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08;

2. Остапенко Л.О. Вихідна допомога як гарантія працівникам у разі припинення трудових відносин / Л.О. Остапенко // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrainepravo.com/scientificthought/naukova-dumka/vikhidna-dopomoga-yak-garantiya-pratsivnikam-u-razi-pripinenni-trudovikh-vidnosin/;

3. Рудницька О. П. Поняття та класифікація гарантійних виплат / О. П. Рудницька // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/20975/1/%D0%;

4. Рудницька О.П. Правове регулювання гарантійних виплат у трудовому праві / О. П. Рудницька. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. - 176 с.

САМУСЬ І. І.

студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВА СИСТЕМА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

Актуальність теми зумовлена тим, що Нова Зеландія у державному і правовому аспектах є досить яскравим і складним політико-юридичним утворенням. Вивчення становлення і розвитку правової системи в Новій Зеландії є важливим не тільки з пізнавального погляду, але й для правильного розуміння у цілому історії розвитку загального права в цій державі.

Метою статті є спроба дати загальну характеристику правової системи Нової Зеландії.

Виклад основного матеріалу. Правова система Нової Зеландії заснована на основних положеннях та принципах права Великобританії, колонією якої вона була протягом 1840-1947 років. Проте за роки своєї незалежності правова система

була оновлена та адаптована урядом Нової Зеландії до нових умов її функціонування.

Політичний лад країни характеризується незалежністю судової влади і правовою прозорістю, яка жорстко підтримується урядом Нової Зеландії, і вважається одним з найбільш політично стабільних демократій у світі. Згідно зі статистичними даними, рівень бюрократичної корупції і злочинності в Новій Зеландії є одним з найнижчих в світі.

Правова система Нової Зеландії складається з двох основних джерел:

1. Загальне законодавство, яке є основою для розробки законодавчих актів і складається з рішень, прийнятих у Великобританії та Новій Зеландії.
2. Акти та постанови Парламенту.

У Новій Зеландії немає Конституції, що зумовлено специфікою правових систем загального права. Англійськими судами була вироблена система жорстких рамок, вимога цілісної структури акту та характеру викладу норм, яка використовується в судах Нової Зеландії і на сьогоднішньому етапі. В свою чергу, затвердження положення про те, що суд чітко діє згідно з кожним словом закону, призвело до того, що і закони стали досить конкретними, в них міститься безліч визначень застосовуваних понять і трактувань їх сутності. Якщо ж визначення певного поняття в законодавстві немає – суд тлумачить його виходячи з установок прецедентного права[1, с. 154].

Конституційна система Нової Зеландії відображається в ряді ключових законодавчих актів, які разом з конституційними конвенціями Нової Зеландії, формують Конституцію країни. До основних законодавчих джерел відносять: Закон про Конституцію 1986 року, Закон про права 1990 року, Закон про вибори 1993 року, Договір Вайтанги і Регламент Палати представників.

Органи влади у Новій Зеландії поділяються три гілки: законодавчу; виконавчу; судову. Законодавчу владу здійснює Парламент та Генерал-губернатор. До їх обов`язків входить ознайомлення, обговорення і голосування по законопроектах, які після підписання Генерал-губернатором набувають юридичної сили. Виконавчу владу представляє Кабінет Міністрів та державний сектор, які приймають участь у розробці загальнодержавної політики, проектів законів, а також контролюють виконання прийнятих законодавчою владою законів. Судова влада контролюється судами. До їх юрисдикції входить заслуховування та вирішення судових справ, шляхом застосування відповідних законів, а також перегляд адміністративних рішень.

Парламент Нової Зеландії був сформований за прикладом британської парламентської системи, відомої як система Вестмінстерського уряду і є вищим законодавчим органом в Новій Зеландії.

Парламент складається з двох частин:

1. Голова держави (Королева Елізабет II), яку представляє Генерал-губернатор. Генерал-губернатор призначається за рекомендацією прем'єр-міністра строком на п'ять років. Генерал-губернатор здійснює королівські повноваження королеви (прерогативи), які знаходяться в Патентному Листі 1983 року.

Основною конституційною функцією Генерал-губернатора є формування уряду держави, шляхом вибору партії з переважною більшістю голосів. Генерал-губернатор також може приймати нормативні акти, а його погодження потрібне

для прийняття всіх законопроектів, запропонованих Палатою представників, перш ніж вони можуть стати законом. Генерал-губернатор також займає посаду командувача збройних сил країни.

2. Палата представників, з якої складається Парламент Нової Зеландії.

Сто двадцять членів парламенту (депутати) обираються в Палату представників строком на три роки. Засідання Парламенту відбувається у Веллінгтоні. Членів парламенту обирають новозеландці у віці від 18 років і старше шляхом голосування на виборах.

Обов'язками Палати представників є обговорення і прийняття законодавчих актів, забезпечення роботи уряду, контроль за діяльністю уряду і захист інтересів населення Нової Зеландії. Палата Представників має цілий ряд профільних комітетів, в яких розглядаються запропоноване законодавство (законопроекти) в деталях [3, с. 241].

Виконавча влада складається з Прем'єр-міністра, Кабінету міністрів і державного сектора. Виконавча влада керує урядом, приймає рішення про політику держави та адмініструє законодавчі акти. Всі важливі державні політичні рішення і законодавчі пропозиції розробляються або узгоджуються Кабінетом міністрів.

Кабінет міністрів також координує роботу міністрів. Кабінет складається з міністрів, які є членами правлячої партії або партій в парламенті і знаходяться під керуванням прем'єр-міністра. Кожен член Кабінету міністрів відповідає за один або кілька урядових відомств, але можуть бути і міністри «без портфеля», які не мають постійної відповідальності за будь-яке відомство. Кабінет, як і Парламент, має комітети, в яких обговорюються конкретні питання в деталях.

Незалежність судової влади є важливим принципом Нової Зеландії, тому свобода від політичного втручання є суттєвою ознакою діяльності судової влади. Це відображено в Регламенті Палати представників, згідно якого діє заборона членам Парламенту втручатись в рішення суду. Рішення суду може бути піддане критиці, але особисті спроби вплинути на суддю не допускаються і несуть за собою кримінальну відповідальність.

До Верховного суду Нової Зеландії судді призначаються Генерал-губернатором, і мають мати досвід роботи більше семи років. Найвищим судом в Новій Зеландії є Верховний суд. Далі - Апеляційний суд та районні суди. У більшості випадків справи розглядаються в районних судах. Однак в тих випадках, коли сума позову складає більш ніж на 200 000 доларів США або скоєні серйозні злочини, то вони повинні бути розглянуті Верховним судом.

На додаток до цих судів є невеликі спеціалізовані суди, де розглядаються справи з охорони навколишнього середовища, трудові спори тощо [2, с. 143].

У Новій Зеландії є два основних підрозділи права – цивільне право і кримінальне право. Цивільне право охоплює суперечки між приватними особами, компаніями або урядом. Спори, як правило, пов'язані з фінансовими питаннями, такими як:

- спори щодо бізнес-контрактів, заповітів, податків, землі або іншої власності;
- випадки завдання матеріальної шкоди через недбалість;
- сімейні справи, такі як опіки над дітьми та поділ майна подружжя.

Багато цивільних справ вирішуються без судового слухання, після переговорів між адвокатами сторін і за загальним погодженням.

Кримінальне право передбачає розслідування поліцією різноманітних злочинів, наприклад, крадіжок, вбивств, при чому вони часто висвітлюються у засобах масової інформації.

Законодавство Нової Зеландії є добре впорядкованим і систематизованим. Незважаючи на відсутність кодексів, урядом були розроблені консолідовані акти, які регулюють діяльність правових інститутів.

Так, серед діючих законодавчих актів можна необхідно виділити наступні: Закон про компанії 1955 року, Закон про купівлю-продаж товарів 1908 року, Закон про торгове право 1908 року, Закон про морські перевезення 1968 року, Закон про повітряні перевезення 1967 року, Закон про торгівлю 1986 року (зокрема цей закон забороняє вчинення дій, що завдають шкоди вільній конкуренції, шляхом підтримки штучно високих цін), Закон про корпорації 1989 року (розслідування їх діяльності і організація управління), Закон про сімейну власність 1976 року, Закон про статус дітей 1969 року, Закон про право власності 1952 року, Закон про передачу права власності 1952 року, Закон про трибунали у спорах 1988 року.

Також у Новій Зеландії діє Білль про права 1990 року, який захищає цивільні і політичні права жителів Нової Зеландії. Даний закон захищає наступні категорії прав і свобод: життя і безпека людини; демократичні і громадянські права; недискримінація і права меншин; пошук, арешт та взяття під варту; кримінально-процесуальне право; право на справедливість. Крім того, закон не має вищої юридичної сили над іншими законодавчими актами, але тим не менш він забезпечує захист прав громадян при їх виконанні.

Суди повинні інтерпретувати інші закони відповідно з Біллем про права. Крім того, всі законопроекти оцінюються на предмет їх відповідності з Біллем про права, перш ніж вони будуть подані в парламент. Там, де існує невідповідність у проекті закону, Генеральний прокурор має поінформувати Парламент.

Закон про права людини 1993 року направлений на надання всім людям рівних можливостей та запобігання несправедливого поводження. Закон про права людини спрямований на ліквідацію дискримінації за ознакою статі, сімейного стану, релігійних переконань, етичних переконань, кольору шкіри, раси, етнічного або національного походження, інвалідності, віку, політичних переконань, статусу зайнятості, сімейного стану та сексуальної орієнтації. Він забороняє дискримінацію за цими ознаками в наступних галузях суспільного життя: зайнятість, освіта, доступ до громадських місць, надання товарів і послуг, а також житло і побут. Люди, які вважають, що піддалися дискримінації, можуть подати скаргу до Комісії з прав людини [4, с. 251].

Таким чином, правова система Нової Зеландії характеризується трьох рівневою структурою влади з поділом на законодавчу, виконавчу та судову, а також високим рівнем відкритості та прозорості в політичних питаннях.

Список використаних джерел:

1. Давід Р. Основні правові системи сучасності. / Р. Давід –М. – 1988. – 368 с.

2. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу. Навчальний посібник / Л.А. Луць – Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. – 268 с.
3. Раймон Л. Великие правовые системы современности. / Л. Раймон – М., – 2010. – 462с.
4. Теліпко Владислав Едуардович. Універсальна теорія держави і права: підручник. – К. : Біноватор, 2007. – 512с

СІНЕЛЬНИКОВА О. В.
студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Актуальність дослідження. Економічні та соціальні виклики, з якими сьогодні зіштовхнулась Україна, вимагають рішучих дій. Врахування зарубіжного досвіду є невід'ємним елементом ефективного правового підходу у регулюванні трудових відносин. Законодавством кожної країни закріплені правові гарантії щодо дотримання трудових прав працівника при його звільненні. Однією з таких гарантій є виплата працівнику, який звільняється, вихідної допомоги.

Питанням про правове регулювання вихідної допомоги займались такі науковці як: Сонін О.Є., О.П. Рудницька, П.А. Бущенко, І.А. Вєтухова та інші.

Мета даної статті – ознайомитись із зарубіжним досвідом правового регулювання вихідної допомоги.

Вихідна допомога є компенсацією, яку роботодавець надає працівнику, який був звільнений, робота якого була ліквідована, який вирішив покинути роботу за взаємною згодою сторін, або хто пішов з роботи з інших причин. Зміст вихідної допомоги в Україні закріплено в ст. 44,Глава III, Кодексі законів про працю [1]. Дана виплата за чинним законодавством України про працю не належить ні до гарантійних, ні до компенсаційних виплат. Але О.П. Рудницька зазначає, що виплату вихідної допомоги все таки можна віднести до гарантійних виплат, адже вказана виплата здійснюється при звільненні з підстав, передбачених ст. ст. 36, 40 КЗпП України та за своїм змістом призначена для збереження за працівниками рівня доходів[5, с.181; 6, с. 184].

Характерним є те, що назва цієї виплати при звільненні працівника в трудовому законодавстві інших країн також має назву вихідної допомоги (ст. 48 Трудового кодексу Республіки Білорусь від26 липня 1999 р.; ст. 140 Трудового кодексу Литовської Республіки, затверджений Законом від 4 червня2002 р.; ст. 112 Закону про працю Латвійської Республіки від 20 червня 2001 р.).Хоча в деяких країнах ці ж виплати при звільненні називаються компенсацією (ст. 38 Трудового кодексу Грузії від 25 травня 2006 р.), або компенсаційними виплатами у зв'язку з втратою роботи (ст. 131 Трудового кодексу Республіки Казахстан від 23 листопада 2015 року)[4].

В Трудовому кодексі Литовської Республіки при розірванні трудового договору за ініціативою роботодавця без вини працівника відповідно до ст. 129

цього Кодексу, звільненому працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі його середньомісячної заробітної плати. Але на відміну від України в Литовському трудовому законодавстві вихідна допомога виплачується з урахуванням безперервного стажу працівника починаючи вже від одного року роботи:

1) До 12 місяців – в розмірі однієї середньомісячної зарплати;
2) 12-36 місяців – дві середньомісячні зарплати;
3) 36-60 місяців – три середньомісячні зарплати;
4) 60-120 місяців – в розмірі чотирьох середньомісячних зарплат;
5) 120-240 місяців – в розмірі п’яти середньомісячних зарплат;
6) Понад 240 місяців – шість середньомісячних зарплат.

В таких випадках як розірвання трудового договору за згодою сторін (ст. 125), розірвання трудового договору після закінчення терміну його дії та розірвання трудового договору за бажанням працівника вихідна допомога не виплачується. В інших випадках без будь-якої провини зі сторони працівника, йому виплачується вихідна допомога в розмірі двох середньомісячних заробітних плат[2].

Багато спільного в трудовому законодавстві щодо правового регулювання вихідної допомоги в України та Республіки Білорусь. В Білорусії виплата цієї допомоги регулюється ст. 48 Трудового кодексу від 26 липня 1999 р.. Відповідно до цього Кодексу при припиненні трудового договору з підстав, відмови працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з роботодавцем; відмови від продовження роботи у зв’язку зі зміною істотних умов праці, а також відмови від продовження роботи у зв’язку зі зміною власника майна або реорганізацією, тобто злиттям, приєднанням, поділом, виділенням, перетворенням організації; невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок стану здоров’я, що перешкоджає продовженню даної роботи; невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації, що перешкоджає продовженню даної роботи; призив працівника на військову службу; відновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу роботодавцем виплачується вихідна допомога. При розірванні трудового договору в зв’язку з порушенням роботодавцем законодавства про працю, колективного договору, трудового договору працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі не менше двотижневого середнього заробітку[3].

При припиненні трудового договору у зв’язку з ліквідацією організації, припиненням діяльності філії, представництва або іншого відокремленого підрозділу організації, розташованих в іншій місцевості, здійсненням заходів щодо скорочення чисельності або штату працівників виплачується вихідна допомога в розмірі не менше трикратного середньомісячного заробітку. У зв’язку зі зміною власника майна, новий власник зобов’язаний виплатити працівникам, які звільняються вихідну допомогу в розмірі не менше трьох середньомісячних заробітних зарплат. За законодавством Білорусії сумісники не отримують вихідну допомогу. Розмір допомоги може бути збільшений в порядку і на умовах, передбачених колективним договором, угодою, роботодавцем [3].

Дуже цікаво регулюється виплата вихідної допомоги в США та Японії.

В США жоден закон не зобов'язує роботодавців надавати вихідну допомогу. Лише Закон «Про справедливість трудових стандартів» (FLSA) вимагає, щоб роботодавець виплачував працівникові, чия робота була припинена їх регулярну зарплату. Проте, якщо за контрактом працівника передбачено, що він отримає вихідну допомогу при звільненні, або якщо керівництво особи обіцяє вихідну допомогу, то компанія за законом зобов'язана слідувати цим обіцянкам та беззаперечно їх виконувати. Крім того, якщо роботодавець робить усну обіцянку надати працівникові вихідну допомогу, він також повинен дотримуватися цієї угоду [8].

Японська фірма виплачує вихідну допомогу кожному, хто звільняється з постійної роботи. Вихідна допомога при звільнені є одним з найбільш важливих компонентів заробітку працівника японської фірми. Розмір таких виплат різко зростає зі збільшенням стажу роботи в компанії, але залежить також від причин звільнення: або це звільнення за власним бажанням, або це звільнення з ініціативи компанії. Найбільш поширеним методом розрахунку вихідної допомоги є індексація останнього тарифного заробітку на коефіцієнт, розмір якого залежить від причин звільнення, рівня освіти і стажу робітника. Коефіцієнт диференціюється таким чином, що робітник при звільнені може одержати від одного до декількох повних місячних заробітків[7].

На підставі вище зазначеного можна зробити висновок, що правове регулювання вихідної допомоги в різних країнах здійснюється по-різному. В трудовому законодавстві України та трудовому законодавстві зарубіжних країн є багато спільного, але є і відмінне. В Литовській Республіці особливо важливу роль для виплати вихідної допомоги має стаж роботи працівника на одному місці, від цього залежить розмір даної виплати. В таких країнах як США та Японія трудові відносини будуються на спільній довірі між працівником та роботодавцем. Відміним від України є те, що в Японії вихідна допомога виплачується всім без виключення працівникам, а причини звільнення впливають лише на розмір виплат. Варто відмітити, що за кордоном вже застосовують нові види виплат при звільненні працівників, які називаються: «золотий парашут», «срібний парашут», «жерстяний парашут». Вказані виплати гарантують працівникові при його звільненні з роботи впевненість в завтрашньому дні. Звичайно правове регулювання вихідної допомоги не є ідеальним в жодній країні, але для його вдосконалення потрібно використовувати та враховувати досвід інших країн.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08.

2. Трудовий кодекс Литовської республіки [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу:

http://vbfondas.lt/upload/LR_darbo_kodeksas.htm.

3. Трудовой кодекс Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: http://xn----ctbfcfvic3abdqybq.xn--90ais/.

4. Бущенко П. А. Правоваприрода вихідної допомоги при звільненні працівників за трудовим законодавством України [Електронний ресурс] / П. А.

Бущенко, І. А. Вєтухова. – 2016. – Режим доступу до ресурсу:http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2016/05/Bushenko_Vetuhova13.pdf.

5. Рудницька О. П. Правове регулюваня гарантійних виплат проектом Трудового кодексу України / О. П. Рудницька. // Часопис Київського університету права. – 2015. – С. 180–183.

6. Рудницька О. П. Правове регулювання гарантійних виплат: зарубіжний досвід / О. П. Рудницька. Часопис Київського університету права. Вип. 1. – 2013. – С. 180-184 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/yyyyy/180.pdf

7. Досвід мотивації праці у розвинутих країнах світу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

http://agroua.net/economics/documents/category-82/doc-242/.

8. Severance Pay [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.thebalance.com/severance-pay-1918252.

СТЕПАНЧУК О. В.

студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДИСКРИМІНАЦІЇ СТАТІ

Проблема захисту прав людини не тільки вийшла поза державні межі, а й набула міжнародного значення, втілившись в ідею утворення міжнародного правопорядку. Серед основних прав людини в особливе місце можна виділити трудові права. А найбільш пріоритетним напрямками стали такі як: захист права на працю неповнолітніх, жінок (вагітних, безробітних, ті що мають дітей), інвалідів, осіб похилого віку та ін. Для нас науковий інтерес полягає у вивченні та дослідженні проблеми гендерної рівності чоловіків та жінок; заборони дискримінації та, зокрема такий аспект як сексуальні домагання на робочому місці. Останнє, на сьогоднішній день у порівнянні з попередніми роками набуває все більшої актуальності.

Правова основа рівності чоловіків і жінок у трудовій сфері закладена та закріплена нормами Конституції України, а саме ч. 3 ст. 24: «Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці…» [3]. Терміном, яким позначають обмеження, утиски людини за певними ознаками є дискримінація (від лат. discriminatio «розрізнення»).

Варто зауважити, що поняття «дискримінація» не вживається у чинному Кодексі Законів про працю України від 10 грудня 1971 року, а є лише у проекті Трудового кодексу України та у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Вказаний закон визначає дискримінацію як «ситуацію, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі або іншими зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі…» [1]. У відповідності до закону виділяють: пряму і непряму дискримінацію, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації. Дискримінація за

ознакою статі включає сексуальні домагання, що виражаються у діях сексуального характеру, поводження (включаючи жести, вирази і фізичний контакт), що є загрозливим, образливим, таким, що піддає експлуатації або змушує до сексуальних відносин [8]. Дискримінація за ознакою статі також включає сексуальні домагання [9, с. 39]. Тлумачення цього терміну знаходимо у Директиві ЄС та законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків». Останній визначає поняття сексуальні домагання діями сексуального характеру, виражаються словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування [2]. А Директива 2006/54/ЄС визначає сексуальні домагання «коли має місце будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, метою або результатом якої є приниження гідності особи, зокрема, створення навколо неї залякуючого, ворожого, образливого або принизливого середовища» [7]. Необхідно зазначити, що і вищезазначена Директива, так і Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків» виділяють форми сексуального домагання. Це вербальна (словесна) або невербальна та фізична. Кінцевою метою таких домагань є принизити чи образити осіб, котрі перебувають у трудових чи службових відносинах. Питання, що стосується сексуальних домагань у сфері трудових відносин є більш закритим, про нього не прийнято говорити. Так, 96% громадян України погоджуються з фактом існування сексуальних домагань, 43% українців уважають проблему сексуальних домагань актуальною для України; 62% жінок та 38% чоловіків уважають, що «сексуальні домагання – це можливість просунутись по кар'єрних сходах» [6]. Проблемою українського законодавства є те, що нормативно-правовими актами визнається факт існування сексуальної дискримінації, але конкретної норми, що визначає відповідальність за такі дії немає. Науковці, що працюють над цією темою посилаються на такі статті як ст. 154 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за примушування до вступу у статевий зв'язок: «Примушування жінки чи чоловіка до вступу у статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні, карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців» [4]. Згідно з Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», роботодавець зобов'язаний «вживати заходів щодо унеможливлення сексуальних домагань» (стаття 17). Окрема 22 стаття Закону присвячена тематиці «Оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань». Зазначено, що особа, яка вважає, що вона стала об'єктом сексуальних домагань, має право звернутися зі скаргою до державних органів, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та/або до суду в порядку, визначеному законом [2].

Цікавою для порівняння є проблема правового вирішення сексуального домагання у США. У порівнянні з Україною, у американському суспільстві ця проблема сягає 80-х р. минулого століття і вже з того часу почала активно

вирішуватися. Зокрема, у 1980 році Комісія з питань рівних можливостей у зайнятості оголосила сексуальні домагання формою дискримінації за ознакою статі. І вказала, що сексуальні домагання є порушенням Частини VII Закону про громадянські права. Основою для визначення поняття «сексуальні домагання» став закон 1964 р. «Про громадянські права». Нормами цього документу заборонено дискримінацію за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, статі або національності. Також, у вказаному законі визначають два типи сексуальних домагань. Це quid-pro-quo (послуга за послугу) та створення ворожого (або образливого) робочого оточення. Домагання типу quid-pro-quo має на увазі матеріальні аспекти роботи працівника. Тут позивач намагається довести, що суб'єкт домагань відмовив у наданні благ, пов'язаних із винагородою за роботу, таких як просування по службі чи підвищення зарплатні у зв'язку з відмовою надати сексуальні послуги [5]. Якщо існує позов за яким позивач намагається довести факт існування сексуального домагання шляхом створення ворожого середовища, то законодавство визначило п'ять необхідних умов: 1. зацікавлена особа належить до захищеної групи; 2. особа була об'єктом небажаних сексуальних домагань; 3. домагання мало сексуальний характер; 4. домагання позначилося на терміні, умовах або пільгах на роботі; 5. роботодавець знав або повинен був знати про факт домагання, але не застосував належної правозахисної акції. Важливим у законодавстві США є те, що існує захист працівників від сексуальних домагань, навіть якщо вони не є безпосередніми жертвами. Для прикладу, жінка може подати скаргу на сексуальне домагання тоді, коли вона неодноразово є свідком відкритих домагань чоловіка-начальника до іншого працівника-жінки. Можемо навести приклад із практики, а саме вирішення проблеми сексуального домагання у США за позовом Е. Медини-Рівери до суду у зв'язку з проблемою статевої дискримінації на роботі. Варто зауважити, що справа складається з двох частин. По-перше, вона звернулася до свого керівництво з проблемою сексуального домагання з боку її колеги – Ортіса, якого у результаті було переведено на іншу роботу. Друга частина включає в себе саме судовий позов Медини до керівництва. Оскільки після першого інциденту і, повернення її безпосередньо на робоче місце, Медина опинилася в «образливому, ворожому середовищі, із постійними насмішками в її адресу». Суд постановив, що «…для працівника, який змушений терпіти сексуальні домагання від роботодавця , змінюються умови роботи. Один із видів сексуальних домагань – «надмірна увага та сексуальні зауваження…». Вина за позовом була покладена на роботодавця, котрий повинен був гарантувати працівникові безпечні умови праці [10; с. 59-63].

Проаналізувавши українське законодавство про заборону сексуального домагання на у трудових відносинах, можемо вказати, що ця проблема є новою та неординарною не для України як держави, а для українського суспільства вцілому. Звичайно, що вагомим кроком у трудовому законодавстві є внесення норми про сексуальні домагання, яку було запозичено із європейського досвіду. На жаль, українське законодавство ще не готове в повній мірі вирішити проблему сексуальної дискримінації, адже немає правової норми, яка б встановлювала відповідальність саме за такі дії. Та і під великим питанням залишається те як самі українці пристосуються до цієї норми, адже у порівнянні з американцями ми

маємо інший менталітет. І, тому якщо в США певний жест означатиме сексуальні домагання, то в українців може бути розцінений як доброзичливе ставлення однієї людини до іншої.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 р. № 5207-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17.
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок» // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15.
3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Х.: ФОП Співак В.Л., 2013. – 48 с.
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 2 листопада 2016 р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 212 с.
5. Пігенко В. Сексуальне домагання: діюче право і сучасна політика у США // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pdp.org.ua/analytics/authorities/905-146-a4.
6. Право на гідні умови праці, або проблема з сексуальними домаганнями в Україні. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://povaha.org.ua/pravo-na-hidni-umovy-pratsi-abo-problema-z-seksualnymy-domahannyamy-v-ukrajini/.
7. Про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості: Директива 2006/54/ЄС від 5 липня 2006 року (зі змінами) // Офіційний сайт Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.minjust.gov.ua/file/32405.
8. Проект Трудового кодексу № 1658 від 27 грудня 2014 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України // Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.
9. Рудницька О.П. Трудове та соціальне законодавство ЄС як джерело європейських стандартів / Правові проблеми трудового та пенсійного законодавства України в контексті євроінтеграції: монографія / [Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіна, М.М. Шумило та ін. ; відповід. ред. Н.М. Хуторян]. – К. : Ніка-Центр, 2017. – 256 с.
10. Уварова О. Судове вирішення у спорах, пов'язаних із гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / О. Уварова, М. Ясеновська. – Х.: ФОП Бровін, 2016.- 192 с.

ХОМИН О. А.
студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВА ПЕРЕНАТОЛОГІЯ – ПОШУК ТЕМПОРАЛЬНИХ МЕЖ З ЯКИХ ВИНИКАЄ ПРАВО НА ЖИТТЯ

На даний час особливу увагу юристів, медиків, філософів, представників інших спеціальностей привертає біоюриспруденція. Тому в останні роки науковцями України було активно задано темп до розвитку нового напряму сфери медичного права – біоюриспруденції. С. Стеценко визначає біоюриспруденцію як новітнє науково правове утворення, в основі якого лежить сприйняття життя людини як найвищої біосоціальної цінності, метою якого є забезпечення та захист правовими засобами життя людини у зв'язку з інтенсивним розвитком біології та медицини [1, с. 206].

Біоюриспруденція в Україні знаходиться лише на першому етапі свого формування як окрема наукова галузь, але з огляду на об'єкт вивчення можна умовно виділити три складові елементи біоюриспруденції: правову перинатологію (вивчає життя до народження), правову сомантологію (досліджує правові аспекти життя людини з моменту народження до моменту смерті, в основі якої виникає право людини на розпорядження своїм життям) та правову танатологію (право особи на смерть) [2, с.84].

Аналіз правової перинатології базується на дослідженні, зокрема, таких явищ, як: початок людського життя, як біологічного явища та виникнення права на життя, як правового явища; проблематика права на життя людського ембріона; пренатальні генетичні дослідження.

Право на життя стало об'єктом значної кількості наукових юридичних, медичних, філософських та біологічних досліджень. Вперше право на життя було закріплено в Декларації незалежності США 1776 р., коли було проголошено рівність всіх людей, право на життя, свободу, особисте щастя. Надалі, враховуючи різні національні особливості, це право набуло статусу норми права практично у всіх провідних країнах світу. На початку 90х років минулого століття, коли процеси демократизації колишніх радянських республік характеризувалися суттєвим посиленням, коли зміни в суспільстві торкалися багатьох сторін життя, коли права особи стали пріоритетними, право на життя могло бути визначене як «природна, невід'ємна і гарантована нормами міжнародного і внутрішнього законодавства, можливість захисту недоторканості життя і свободи розпоряджатися ним» [3, с. 89].

Проблема сприйняття правової перинатології, як складової частини біоюриспруденції і права на життя, як важливого об'єкта дослідження правової перинатології, має залежність від декількох чинників, першим з яких є момент, після якого особа набуває право на життя та його охорону Як зазначає Н. Тюменєва, життя, і право на життя об'єднуються в єдину теоретичну конструкцію. Визнання цього факту має не тільки наукове, а й практичне значення. Право на життя передбачає створення економічних, політичних, соціальних, культурних умов для нормального існування та розвитку людини. Державі ж відводиться роль гаранта у створенні сприятливих умов для життя і їх підтримці на належному рівні всіма наявними засобами [4, с. 11–13].

Комплексний аналіз зазначеної проблематики дає змогу виділити три підходи, відповідно до яких право на життя у людини виникає: 1) з народження; 2) з моменту запліднення; 3) у різні терміни внутрішньоутробного розвитку.

Аргументи на захист першого положення (право на життя людини виникає з моменту народження) полягають у тому, що до народження, в різні стадії свого розвитку, людина є частиною матері, в утробі якої вона перебуває. Але є при цьому новим організмом.

Приймаючи момент запліднення як еквівалент виникнення права на життя людини, слід вказати на наявність низки наукових досліджень, де відстоюється подібний погляд. Р.Токарчик вказує, що момент запліднення є незаперечним початком всіх дискусій про людське життя як вище благо, що спричиняє користування іншими благами. Життя людини, незалежно від того, як його визначають і пояснюють, одноголосно визнається цінністю цінностей [5, с. 401].

Об'єктивно життя людини починається з моменту запліднення і на думку А. Зайцевої, з цього моменту держава має гарантувати природне право людини на життя. Життя людини має складну структуру, яка включає біологічний, соціальний, духовний елементи. Хоча життя ембріона сховане від звичайного ока, воно фактично існує, причому це життя не має значних відмінностей від життя новонародженої дитини. Тому за ненародженою дитиною необхідно визнати наявність конституційної правоздатності, оскільки вона є істотою: 1) самостійною; 2) живою; 3) людською [6, с. 20, 24].

Існує точка зору, одних вчених що, ембріон є живою істотою і знаходиться під захистом моралі і закону, починаючи з появи у нього так званої первинної смужки (зачатка нервової системи), приблизно з 14 дня після зачаття. Інші дослідники, що займаються питаннями вивчення права на життя і підтримують положення про внутрішньоутробне виникнення такого права у людини, висувають інші терміни початку права на життя у плоду. Тут мова йде про перше серцебиття (4 тижні), про реєстрацію електрофізіологічної активності мозку (6 тижнів), про реакцію на больові подразники, про формування органів і систем, про медичні критерії доношеності, живонародження тощо. Не применшуючи позитивного значення таких даних у медичній науці, слід уточнити, що завдання права полягає в точному, чіткому, і, що головне, однаковому підході до визначення тих або інших явищ. У даному випадку існує нагальна потреба законодавчого затвердження початку життя людини, виникнення права на життя, визначення моменту правоздатності і, зрештою, правового статусу ембріону.

С. Стеценко зазначає, що наведені вище різні аргументи мають право на існування. Проте як видається, більш виправданою виглядає позиція, при якій початком права на життя людини буде визнаний термін життя плоду в 22 тижні. Адже далеко не всі запліднені яйцеклітини, ембріони, в подальшому виживають, пристосовуються до умов перебування, дають початок нового життя людини. Водночас, плід в 22 тижні, відповідно до медичних критеріїв, вже володіє багатьма ознаками майбутньої людини. Визнання саме такого періоду внутрішньоутробного розвитку як початку виникнення права на життя видається оптимальним, оскільки свідчитиме про повагу до прав і законних інтересів як плоду, так і матері, в утробі якої він знаходиться [7, с. 211].

На нашу думку, початок виникнення права на життя наступає з моменту його зачаття. Ембріон повинен бути визначений на законодавчому рівні частиною організму його матері, таким чином має відбуватися визнання його правового статусу. Тому право на життя має передувати виникненню самого життя і держава повинна сприяти і гарантувати це право.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція як новий напрям правових наукових досліджень / С. Г. Стеценко // Публічне право. – 2013. – № 3. – С. 260.
2. Черевкова О. С. Право на жизнь: анализ современного состояния с точки зрения правовой танатологии / О. С. Черевкова // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 22. – С. 8489.
3. Кальченко Н. В. Права человека и гражданина на жизнь и его гарантия в Российской Федерации : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. – СПб., 1995. – 24 с.
4. Тюменева Н. В. Право на жизнь как объект теоретикоправового исследо вания: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история госва и права; история учений о праве и государстве» / Н. В. Тюменева. – Саратов, 2008. – 20 с.
5. Tokarczyk R. Global Meaning Values and Norms Of Biojurispruence // Values and Norms in the Age of Globalization. – 2007/ Vol. 9. – P. 397 – 412.
6. Зайцева А. М. Начало жизничеловека какграница конституционнойправоспособности // Конституционное имуниципальное право. – 2012. – № 10 – С. 17 – 24.
7. Стеценко С. Г. Біоюриспруденція - фундаментальна частина сучасного загальнотеоретичного правознавства / С. Г. Стеценко // Право України : юридичний журнал. – 2013. – № 9. – С. 194-216.

БЛИЩИК Е. С.

студентка Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна

ЮРИДИЧНА ОСВІТА ТА ЮРИДИЧНІ ПРОФЕСІЇ В АНГЛІЇ

Актуальність цілісного погляду на професійну підготовку майбутніх юристів з позиції зарубіжного та вітчизняного досвіду, стан досліджуваності проблеми та доцільність її розробки для проектування єдиної концептуальної політики, стратегії і тактики розвитку юридичної освіти в Україні зумовили вибір теми нашого дослідження.

Проблемам порівняльного аналізу вищої освіти присвячені роботи С. Сухорського, В. Зубка, К. Корсака, В. Яблонського, а також дослідження Л. Пуховської, О. Романовського, А. Василюката ін.

Англійська юридична освіта на обов'язковому професійному рівні з'явилася у 18 столітті. Формальним початком юридичного викладання вважають першу половину 18 ст., коли в 1729 р. парламент видав акт про підготовку солісіторіві Вільям Блекстоун почав викладати в Оксфордському університеті. Проте тільки в 19 ст. було створено окремий юридичний факультет, розроблено

відповідні програми професійної підготовки юристів, а юриспруденцію було визнано офіційною академічною дисципліною [1, с. 168].

На сучасному етапі у Великій Британії відсутня вимога необхідності обов'язкової юридичної освіти для того, щоб практикувати у якості адвоката, але, зазвичай, особи спочатку отримують університетську юридичну освіту, а вже після того намагаються отримати дозвіл практикувати в якості адвоката (баристера чи солісітора). Р. Давид, підкреслюючи вплив англійського права на професійну підготовку юристів, пише: « Англійські юристи ніколи не отримували освіти в університетах, і в наші дні в Англії немає необхідності закінчувати університет для того, аби стати адвокатом, повіреним чи суддею. Юристи традиційно формувалися практикою …» [4, с. 436].

Юридичні професії в Англії – відповідно до традицій англійської правової системи юридичні професії поділяються на дві основні гілки: на адвокатів – соліситорів та адвокатів – баристерів. До інших юридичних професій в Англії належать судді, а також посади Генерального атторнея, Генерального соліситора та Генерального прокурора (Директора державного обвинувачення).

Адвокатів в Англії понад 60 тис. на 57 млн. населення – по одному адвокату на тисячу жителів. Соліситорів – понад 50 тис. та баристерів – біля 5,5 тис. Професія юриста – практика вважалася чоловічою. Тільки у 1919 р. жінкам дозволено бути адвокатами. Проте стан справ змінився мало: серед соліситорів жінки складають десь 10%, серед баристерів – 9% [6, с. 185].

Загальне керівництво адвокатурою (як соліситорами, так і баристерами) здійснюється лордом – канцлером (членом Верховного Суду).

Традиційним для англійського права є поділ адвокатів на соліситорів та баристерів. Розподіл професії адвоката має історичне коріння і залежить від завдань, які виконуються баристерами і соліситорами. Баристери є переважно адвокатами, що виступають в судах усіх інстанцій. Соліситори мають обмежене право на публічні виступи в судах.

Є ряд і інших відмінностей. Так, соліситори можуть входити як партнери у товариства, а баристери не можуть. Соліситори (так як працюють з клієнтами на договірних засадах) можуть вимагати через суд, баристери (які отримують винагороду як гонорар) не можуть цього робити. На соліситерів може бути покладена відповідальність перед клієнтами за професійну недбалість; баристери звільнені від такої відповідальності. Перед початком судового процесу баристери одягають парик і мантію; соліситори перебувають у мантії лише у деяких судах, зокрема, у суді графства, але завжди без парика. Соліситорам клієнти самі доручають ведення справи; баристерам же доручається ведення справи тільки через соліситорів.

Членство в соліситорах і баристерах фактично є пожиттєвим, хоча в принципі не заборонений перехід з однієї категорії у іншу.

Соліситори і баристери не можуть працювати разом в одній фірмі чи навіть у одному приміщенні допомагати в роботі та виконувати один для другого доручення юридичного характеру.

Баристери – це адвокати вищої кваліфікації, які, зокрема, мають право вести справи в суді. Всі інші адвокати є соліситорами. З даної роздвоєності

юридичної професії витікає, що соліситори і баристери одержують різну освіту і складають різні іспити.

Майбутній соліситор, що вже отримав університетську освіту, повинен потім пройти 9 – місячний курс лекцій в юридичному коледжі, який є спеціалізованою юридичною школою лондонського Юридичного товариства, або в спеціалізованих політехнічних школах в провінції або в Лондоні. Обов'язковими предметами тут є ті, які ближче за все пов'язані з практикою, такі як оформлення операцій із земельною власністю, управління нерухомістю, податкове, торгове, спадкове право і право компаній. Після здачі випускних іспитів молодий соліситор зобов'язаний пройти дворічну учнівську практику в одній з соліситорських контор, в якій він як її службовець (article clerk) виконує свою роботу (articles) в порядку платні за навчання професії соліситора. Після закінчення терміну учнівства молодий юрист приймається в число соліситорів.

Проте і після цього він зможе зайнятися самостійною адвокатською практикою або стати партнером соліситорського комерційного товариства лише після трьох років роботи помічником соліситора. Такий порядок покликаний служити захисною мірою від можливої безвідповідальності і недосвідченості молодих юристів.

Баристерів навчають за наступною схемою. Особи з юридичною університетською освітою повинні бути зараховані студентами в одну з шкіл – гільдій і пройти річний курс навчання в так званій «школі права» при ній. Ця традиція має довгі історичні корені. Ще з 14 століття юристи – практики почали об'єднуватися у численні самостійні корпорації чи гільдії (Inns of court), з яких чотири збереглися і донині: школа – гільдія Лінкольна, школа – гільдія Грея, Внутрішній Темпл і Середній Темпл. Молодий англійський юрист здобував фахові навички, беручи участь у судових засіданнях та у їх імітації у школі – гільдії. Завдання юридичних гільдій полягало не тільки у передачі молодим юристам фахових знань, але й у тім, щоб прищепити їм відчуття корпоративної солідарності. По завершенні навчання та після складання випускного іспиту відбувається урочиста церемонія присвоєння звання баристера. Але й після цього молодий баристер не може займатися самостійною практикою. Протягом року він повинен відпрацювати учнем в одній або декількох баристерських конторах, і тільки після цього може працювати на себе [5, с. 33].

Функції ж англійської адвокатури є досить широкими: адвокати обслуговують органи держави, в тому числі і поліцію; виступають обвинувачами від імені держави та приватних осіб в кримінальних справах; викладають в університетах, займають посади міністрів та інших вищих службовців в уряді, призначаються суддями (судді усіх вищих інстанцій є адвокатами з великим досвідом практичної роботи), здійснюють нотаріальні дії, посвідчують угоди, складають договори, заповіти тощо.

Отже, юридична освіта є необхідною складовою кожного громадянина держави. Це один із визначальних чинників стабільної правової системи. Становлення України як правової держави та утвердження в ній дії верховенства права зумовлюють зростаючу роль українського правництва. Юридична освіта й в Україні потенційно є стрижнем юридичної професії, а юридичні навчальні заклади – охоронцями правової держави. Кількість вищих навчальних закладів,

які дають юридичну освіту, в Україні нині сягає майже 300. Їхнє головне завдання – дати учасникам навчально – виховного процесу повноцінні юридичні знання з навчальних дисциплін в обсязі програми, прищепити навички умілого застосування теоретичних положень у ході практичної діяльності. Підвищити якість підготовки юристів в Україні, яка сьогодні довірена навчальним закладам, пропонується шляхом удосконалення системи державної атестації випускників юридичних навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Порівняльне правознавство : підручник затв. МОНМСУ / за заг. ред. О. В. Петришина. – Харків : Право, 2012. – 272 с.

2. Петришин О. В. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закл. і фтів / авт.-уклад.: О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк. – Х. : Право, 2016. – 164 с.

3. Бойко І. С. Порівняльне правознавство : навч. посіб. / І. С. Бойко, Б. В. Бабін. – 2ге вид., випр. та допов. – О. : Фенікс, 2011. – 152 с.

4. Марченко М. Н. Сравнительное правоведение : учеб. / М. Н. Марченко. – 2е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2011. – 784 с.

5. Кананыкина, Е. С. Источники права о специальном образовании в англо – американской правовой семье / Е. С. Кананыкина // Юридическое образование и наука. – 2006. – № 4. – с. 30 – 35.

6. Харитонов Є. О. Англійська юриспруденція як чинник формування англосаксонської правової системи / Є. О. Харитонов, М. О. Гейко // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса, 2004. – Вип. 23. – с.183 – 189.

КРАВЧЕНКО І. О.

студентка 4 курсу юридичного факультету Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

ОБМЕЖЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

На сьогоднішній день принцип верховенства права є одним із найактуальніших як у всьому світі, так і в Україні, він є важливою складовою міжнародно-правових актів, які присвячені правам і свободам людини та громадянина. Без ідеалу верховенства права не обходиться жодна програма численних політичних партій, він широко застосовується у законодавчій практиці, в наукових працях вітчизняних правознавців, політологів, філософів, соціологів.

Серед українських вчених, які займались питаннями вивчення та дослідження верховенства права, слід визначити таких як: М. Козюбра, М. Кравчук, С. Максимов, Ю. Оборотов, А. Пухтецька, П. Рабінович, С. Погребняк, В. Городовенко Т. Середняк, О.Скакун та ін. Та, незважаючи на певну розробленість змісту принципу верховенства права, ця проблема залишається першочерговою у правовій реальності України.

Одним із найважливіших і найактуальніших питанням сьогодення в умовах децентралізації в Україні є обмеження дискреційних повноважень. Визнаючи місце обмеження дискреційних повноважень серед вимог принципу

верховенства права, необхідно, насамперед, з'ясувати зміст самого поняття. У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи вказано, що під дискреційними повноваженнями слід розуміти повноваження, які орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин.

Таким чином, дискреційні повноваження можуть бути досить небезпечним інструментом управління. І так само дуже актуальним стає вислів Ф. фон Гаєка, що «дискреція – це шпарина, через яку може втекти свобода кожної людини» [1, с. 218]. Отже, логічним і цілком правильним є питання обмеження дискреційних повноважень правом. Саме тому проблема правових меж для дискреційних повноважень є чи не найважливішим елементом принципу верховенства права. Адже питання обмеження свавілля держави щодо реалізації та гарантування прав людини є ключовим елементом цього принципу [2].

Висвітлюючи проблемні аспекти обмеження дискреційних повноважень, слід звернути увагу на регулярні дослідження індексу верховенства права, складовою якого і є зазначений принцип. Індекс верховенства закону (The Rule of Law Index) це глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником забезпечення ними правового середовища, яке базується на універсальних принципах верховенства закону. Розрахований за методикою міжнародної неурядової організації The World Justice Project, заснованої на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування експертів [3].

Індекс верховенства права є комбінованим показником, що розраховується на основі даних, отриманих з експертних джерел і опитувань громадської думки в країнах, охоплених дослідженням. Індекс складений з 44 змінних, які детально характеризують рівень розвитку правового середовища і законодавчу практику в країнах світу, що знаходяться на різних рівнях соціального і політичного розвитку. Всі змінні об'єднані у вісім контрольних показників: 1) обмеження повноважень інститутів влади; 2) відсутність корупції; 3) порядок і безпека; 4) захист основних прав; 5) прозорість інститутів влади; 6) дотримання законів; 7) громадянське правосуддя; 8) кримінальне правосуддя.

Загальний бал, який має Україна згідно із зазначеним рейтингом – «0,49» при рефератному значенні – «1». Показник «обмеження повноважень влади» має середню оцінку «0,46» і включає в себе такі підпункти:

1.2. Обмеження законодавчого органу 0,63
1.3. Обмеження судових органів 0,24
1.4. Незалежність аудиту 0,39
1.5. Санкції за посадові злочини 0,31
1.6. Неурядові перевірки 0.6
1.7. Законний перехід влади 0,55 [4]

З наведеної вище інформації очевидно, що в нашій державі принцип обмеження дискреційних повноважень дотримується менш, ніж на 50 відсотків. Ця складова верховенства права вимагає насамперед, щоб діяльність як держави загалом, так і її органів, включаючи законодавчий, підпорядковувалася утвердженню і забезпеченню прав і свобод людини. Саме вони та їх гарантії

відповідно до статті 3 Конституції України визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Невід'ємні, невідчужувані права і свободи людини стоять на перешкоді волюнтаризму не тільки органів виконавчої та судової влади, а й парламенту, обмежуючи свободу його розсуду при прийнятті законів [5].

Фундаментальні права і свободи сформульовані у Конституції у досить загальному вигляді. Абсолютна більшість з них вимагає конкретизації у поточному законодавстві, без якої відповідні конституційні положення можуть залишатися декларацією. Відповідно до вимог верховенства права всі права мають визначатися виключно законом, а не підзаконними актами органів виконавчої влади. Це, звісно, не позбавляє їх певних дискреційних повноважень в процесі прийняття ними управлінських рішень. Проте межі і характер таких повноважень мають встановлюватися також законом.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 19 Основного Закону України), тобто за принципом «недозволене заборонено». Посилання посадових осіб (нерідко, високого рангу) на те, що законом такі заборони не передбачені, не можуть братися до уваги, оскільки вони прямо суперечать названому принципу.

Обмеження дискреційних повноважень стосується всіх гілок влади, однак особливого значення набуває для виконавчої влади. Широкі дискреційні повноваження органів виконавчої влади та їх посадових осіб часто призводять до порушень прав і свобод громадян, створюють ґрунт для корупції та інших зловживань. Тому невипадково чіткій визначеності таких повноважень та їх введенню в жорсткі межі закону приділяється значна увага Європейським судом з прав людини та конституційними судами європейських країн. Обмеження дискреційних повноважень означає, що будь-який орган виконавчої влади не тільки не може сам визначити свої власні повноваження, а й встановлювати їх для підпорядкованих йому органів та їх посадових осіб [6].

Чи не найбільш важливим в сучасних українських реаліях є зведення до мінімуму дискреційних повноважень державних чиновників у тих сферах, які безпосередньо пов'язані з реалізацією прав і свобод громадян (використання державної і комунальної власності, надання фінансових пільг і фінансових ресурсів, оподаткування, контроль тощо). Саме в цих та подібних до них сферах відбувається, як підтверджує практика, найбільше зловживань.

З обмеженням дискреційних повноважень безпосередньо пов'язана і така вимога верховенства права в системі виконавчої влади, як наявність розвинених процедур в діяльності її органів і посадових осіб, передусім у їх відносинах з громадянами. На відміну від багатьох європейських країн, де існують спеціальні кодифіковані акти, присвячені детальній регламентації таких процедур, в Україні вони залишаються чи не найменш врегульованими [5].

Тим часом, значною мірою завдяки чітким процедурам, відносини громадянина і держави із площини субординації переходять в площину юридичної рівності – однієї з невід'ємних складових верховенства права [6].

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що будь-яка свобода, якщо вона не має обмежень може перетворюватись на свавілля. Діючи без обмежень на свій розсуд посадовець при прийнятті рішення може порушити

права та свободи інших учасників правовідносин, завдавати шкоди авторитету державних органів. Основне призначення дискреційних повноважень полягає в унеможливленні, недопущенні невиправданої свободи застосування посадовцем повноважень при вирішенні ряду правових питань, тобто недопущенні правоохоронного свавілля.

Список використаних джерел:

1. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Ф. А. Гаєк ; [пер. з англ. М. Олійника, А. Королишина]. – Львів : Літопис, 2002. – 290 с.

2. Венгер В.М. Обмеження дискреційних повноважень як складова верховенства права наукові записки / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2975/Venher_obmezhennia_dyskretsiinykh_povnovazhen.pdf;jsessionid=C4766B5082AF3E95FFA3264371314BA2?sequence=1

3. Индекс верховенства права / [Електронний ресурс].Режим доступу: http://gtmarket.ru/research/ruleoflawindex/info

4. The Rule of Law Index in Ukraine / [Електроннийресурс]. Режим доступу: http://data.worldjusticeproject.org/#groups/UKR

5. Козюбра М.І. Верховенство права і Україна / М.І Козюбра «Право України», № 1–2, с. 3063, 2012 р. / [Електронний ресурс].Режим доступу: http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/kozjubram.i.-verhovenstvopravaiukrajina632/

6. Козюбра М.І. Загальна теорія права: підручник /М.І. Козюбра. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.

ХОМ'ЯЧЕНКО С. І.

кандидат юридичних наук, доцент, Навчально-науковий Юридичний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЄРЯШОВ Є. К.

старший викладач, Навчально-науковий Юридичний інститут, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

З появою літальних апаратів важчих за повітря і здатних виконувати польоти як в межах території держави реєстрації так і більш ніж однієї держави, які згодом дістали назву «повітряні судна», виникла потреба в національно- та міжнародно-правовому регулюванні польотів таких апаратів. Одним із аспектів нормативно-правового регулювання використання повітряних суден є безпека експлуатації повітряних суден та обслуговуючої інфраструктури.

Преамбульні норми Конвенції про міжнародну цивільну авіацію недвозначно вказують на те, що Уряди, що нижче підписалися, досягли згоди щодо певних принципів і заходів з тим, щоб міжнародна цивільна авіація могла розвиватися безпечним і упорядкованим чином. Розвиваючи положення преамбульної норми у Конвенції міститься ряд статей, що регулюють різні аспекти безпеки, а саме:

– при встановленні правил для власних повітряних суден держави зобов'язуються враховувати їх безпеку(ст. 46);

– з метою безпеки польоту від повітряних суден потрібно вимагати дотримуватись запропонованих маршрутів або одержувати спеціальний дозвіл на польоти (ст. 5);

– засоби аеронавігаційного забезпечення надають з метою безпеки й оперативності повітряних сполучень (ст. 15);

– політ безпілотного повітряного судна повинен контролюватися таким чином, щоб не було небезпеки для цивільних повітряних суден (ст. 8);

– необхідно вживати відповідних заходів, якщо аеропорти або аеронавігаційні засоби недостатні для безпечного здійснення міжнародних повітряних сполучень (ст. 69) [1].

У свою чергу відповідно до Повітряного кодексу України від 19.05.2011 р. № 3393 – VI (п. 20 ч.1 ст.1)) «безпека авіації – стан галузі цивільної авіації, за якого ризик завдання збитків людям чи майну знижується до прийнятного рівня у результаті безперервного процесу визначення рівня небезпеки і керування ним та утримується на такому рівні, або знижується далі, у сферах безпеки польотів, авіаційної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, економічної безпеки та інформаційної безпеки».

Визначення авіаційної безпеки та безпеки польотів міститься в ст. 1 Повітряного кодексу України. «Авіаційна безпека - захист цивільної авіації від актів незаконного втручання, який забезпечується комплексом заходів із залученням людських і матеріальних ресурсів» (п. 2) ч. 1 ст.1 зазначеного кодексу). А безпека польотів як складова частина безпеки авіації – «стан, за якого ризик шкоди чи ушкодження обмежений до прийнятного рівня» (п. 21) ч. 1 ст.1 зазначеного кодексу) [2].

Повітряний кодекс України не містить визначень «екологічна безпека», «економічна безпека» та «інформаційна безпека» цивільної авіації. Аналізуючи статті Розділу X зазначеного кодексу («Охорона навколишнього природного середовища») можна зробити висновок, що екологічна безпека цивільної авіації – це дотримання суб'єктами авіаційної діяльності встановлених нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів під час експлуатації повітряних суден на землі та в повітрі та інших об'єктів авіаційної діяльності.

Щодо економічної безпеки та інформаційної безпеки цивільної авіації слід зазначити наступне. Економічна та інформаційна безпека відповідно до закону «Про основи національної безпеки України» розглядаються як окремі сфери національної безпеки України разом і з екологічною та ін. сферами [3].

Використовуючи судження науковців Національного інституту стратегічних досліджень щодо економічної безпеки [4] та з урахуванням норм Повітряного кодексу України можна надати характеристику економічної безпеки цивільної авіації:

– по-перше, економічну ефективність використання повітряних суден;

– по-друге, динамічний, інтегрований менеджмент повітряного руху та повітряного простору України, що виконується безпечно, економічно та ефективно шляхом надання засобів та безперервного обслуговування у взаємодії з усіма сторонами та із залученням бортових та наземних функцій;

– по-третє, здійснення загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність, пов'язаних з державним регулювання економічної політики щодо використання повітряного простору України, нормативно-правового забезпечення авіаційної діяльності, забезпечення державного контролю та нагляду за безпекою цивільної авіації.

У навчальній літературі інформаційна безпека держави визначається як стан її інформаційної захищеності, при якій спеціальні інформаційні операції, акти зовнішньої інформаційної агресії, інформаційний тероризм, незаконне зняття інформації (за допомогою спеціальних технічних засобів) та комп'ютерні злочини не завдають суттєвої шкоди національним інтересам [5, с. 11.]

Враховуючи норми Повітряного кодексу України можна сформулювати інформаційну безпеку цивільної авіації як стан захищеності аеронавігаційної, про безпеку польотів, метеорологічної та інформації щодо обслуговування повітряного руху при якій неправомірні спеціальні інформаційні дії щодо зняття інформації не завдають суттєвої шкоди діяльності авіаційним суб'єктам при використанні авіаційних об'єктів.

Викладене вище дозволяє зробити висновок щодо доцільності надання в ст. 1 ПКУ дефініцій таким складовим безпеки цивільної авіації як «екологічна безпека», «економічна безпека» та «інформаційна безпека».

Список використаних джерел:

1. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (Чикаго, 1944р.).
2. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. №3393-VI // Офіційний вісник України – 2011. – № 46. – Ст. 1881.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. №964-IV// Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Ю. Самойленко, М. Григорчук. Економічна безпека України: правовий аспект: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.viche.info/journal/3838/ – Назва з екрану.
5. Петрик В.М., Кузьменко А.М., Остроухов В.В. та ін. Соціально-правові основи інформаційної безпеки: Навч посіб. / За ред. В.В. Остроухова. – К.: Росава, 2007. – 496 с.

ЧУГАЄВСЬКА Н. В.

студентка спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна та факультету менеджменту Ягеллонського університету в Кракові, Польща

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІОГРАМИ СУДДІВ У ПОЛЬЩІ

За часів перебування Польщі у сфері впливу Радянського Союзу судова влада країни не була незалежною, а польська судова система розглядалася як невід'ємна частина примусового державного апарату. Після того, як країна позбулася радянського впливу, одним з основних завдань стало відродження незалежності судової системи, що відбилося спочатку в конституційній реформі 1989 р., яка ознаменувала закінчення прорадянського курсу країни, а потім у Конституції Польської Республіки 1997 р., що діють і нині. Досвід Польщі для

України є найбільш повчальним, оскільки експертами Ради Європи ця країна вважається взірцем для здійснення реформ.

Метою дослідження є узагальнення, порівняння та аналіз різних точок зору на формування вимог до професіограми суддів у Польщі.

Методи досліджень – теоретичний аналіз і синтез, а також метод порівняння, за допомогою якого можна співставити схожі вимоги до якостей професії суддів та встановити відмінності між ними в Україні та Польщі.

Результати досліджень. Система вимог до людини з кожної професії називається її професіограмою. По суті, це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов, здібностей і характеристик трудової діяльності по конкретній професії, якими повинен володіти працівник.

Професіограма включає в себе такі вимоги:

- загальні відомості про професію та її динаміку в зв'язку з розвитком науки і техніки, соціальне та економічне значення;
- виробничу характеристику професії, опис трудового процесу (наводяться назви знарядь праці, за допомогою яких виконується робота, вказується рівень фізичного і психологічного напруження (значне, помірне, незначне), робоча поза тощо;
- санітарно-гігієнічні умови праці з виділенням професійних пошкоджень і переліком фізіологічних умов та медичних протипоказань;
- перелік обсягу знань і умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності, з виділенням тих, що визначають професійну майстерність;
- характеристику видів і тривалості професійного навчання, можливості підвищення кваліфікації;
- психограму, тобто характеристику психологічних вимог професії до людини з виділенням основних і бажаних психічних особливостей, а також психофізіологічних протипоказань [2].

Професія судді ставить різні вимоги до фізичних, психофізіологічних та психологічних властивостей людини. Відповідно до законодавства Республіки Польща призначення суддів відбувається на підставі таких нормативно-правових актів: Законів «Про організацію загальних судів» та «Про загальні суди». У Польщі суддів призначає президент за поданням Національної ради юстиції, до якої входять представники судової системи і Міністерства юстиції Польщі, а також члени парламенту. На посаду судді районного суду (найнижчу за ієрархією) може бути призначена особа, яка: є громадянином Польщі, має високі моральні якості, здобула вищу юридичну освіту і ступінь магістра в Польщі або за кордоном, за станом здоров'я може виконувати функції судді та старше 30 років [4, 5]. Також необхідно мати стаж роботи помічником судді або прокурора не менше трьох років. Вимоги щодо проходження навчання для судді або прокурора не поширюються на осіб, які були помічниками суддів або працівниками апарату суду щонайменше шість років і склали іспит на зайняття посади судді. Вимоги щодо проходження окремого навчання, а також щодо стажу роботи не стосуються також професорів та доцентів, які викладають у фахових вищих навчальних закладах і науково-дослідних установах. Крім того, особа, яка працювала адвокатом, юрисконсультом або нотаріусом не менше трьох років, може бути призначена на посаду судді районного суду. У разі призначення на посади суддів

вищих судів (регіонального або апеляційного) до зазначених вимог додають вимоги щодо стажу роботи в судовій системі або юридичної практики.

У Польщі голови судів мають виконувати суто адміністративні функції, тому підпорядковані міністру юстиції, який відповідає за адміністрування судів. Водночас судді повинні бути неупередженими, коли приймають рішення в конкретних справах. Голів судів призначає міністр юстиції, який представляє виконавчу владу. Однак його дискреційні повноваження суттєво обмежені. Кандидат на посаду голови суду має бути представлений спеціальному колегіальному органу, до якого входять судді відповідного апеляційного, регіонального або районного суду. Якщо цей орган не підтримує кандидатуру, міністр юстиції має отримати погодження від Національної ради юстиції або запропонувати іншого кандидата. Така ж процедура передбачена і для заступників голів судів [3].

Коли Польща обрала проєвропейський курс розвитку, виникла необхідність не просто реформувати судову систему з метою забезпечення її відповідності всім загальновизнаним демократичним стандартам, а й урахувати при цьому необхідність розробки й проведення заходів, які в майбутньому забезпечили б ефективне співробітництво польської судової системи із судовою системою Європейського Союзу й національних судів країн членів ЄС. Робота в цьому напрямі була розпочата ще до прийняття Польщі до Європейського Союзу.

Ті зміни, які відбулися в устрої судової системи Польщі за останній час, можна характеризувати, в першу чергу, позитивно, але присутні також і новації, реалізація яких викликає неоднозначну оцінку. Україна давно вже працює над приведенням вітчизняної судової системи у відповідність до демократичних, європейських стандартів. У даний час Україна також вступає на шлях європейського інтегрування, тому маємо можливість об'єктивно оцінити тенденції судового реформування у Республіці Польща та вивчити їх позитивний досвід [1].

До євроінтеграційних переваг у суддівській системі можна віднести: комп'ютеризацію судів, пришвидшення процедури розгляду справ у судах, підвищення ефективності судової системи, спрощення порядку внесення записів у Національний судовий реєстр; запровадження посади помічника судді; збільшення кількості судів першого рівня й реформа їхньої структури (поліпшення внутрішньої спеціалізації), введення посади директора суду, на яку було покладено виконання функції управління фінансовими питаннями суду, збільшення кількості суддів і допоміжного адміністративного персоналу, скорочення середньої тривалості судового процесу в кримінальних справах (у кримінальних справах у районних судах з 5,8 до 5,4 місяця, в окружних з 6,5 до 6,1 місяця), реформування системи виконання судових рішень.

У той же час, спираючись на досвід реформування української судової системи, можна помітити, що ряд новацій не підвищує ступінь незалежності судових органів, наприклад: укрупнення судів першого рівня зменшує ступінь доступності правосуддя для громадськості, залишаються факти корупції серед суддів; зберігаються зауваження до процедури формування суддівського корпусу через непрозорість і неефективність процедури допуску до стажування й наступної оцінки професійної діяльності суддів та ін. Незважаючи на певні

недоліки, реформи необхідних галузей, у т. ч. й судоустрою, проходять досить стабільно, що й дало можливість Польщі переконати європейське співтовариство в тім, що вона може виконувати зобов'язання членства в ЄС.

На наш погляд, використання польського досвіду під час реформування судової системи України є дуже актуальним на даний час. Наприклад, трьох інстанційна судова система з касаційним переглядом у Верховному суді вирішила б значну кількість проблем української судової системи: зменшення строків розгляду справ, зменшення судових витрат всіх учасників судового процесу і держави, підвищення рівня єдності судової системи.

Професіограма є документом, де подано комплексний, систематизований і всебічний опис об'єктивних характеристик професії і сукупності її вимог до індивідуально-психологічних особливостей людини. В Республіці Польща на посаду судді районного суду може бути призначена особа, яка: є громадянином Польщі, має високі моральні якості, здобула вищу юридичну освіту і ступінь магістра в Польщі або за кордоном, за станом здоров'я може виконувати функції судді та старше 30 років. Окрім того, необхідно мати стаж роботи помічником судді або прокурора не менше трьох років. В цілому, польський досвід реформування судової системи є корисним та доцільним для України.

Список використаних джерел.

1. Назаров І. В. Сучасна структура та напрями реформування судової системи Польщі / І.В. Назаров // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. –№10. – С. 152159;

2. Професіограма [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://uk.wikipedia.org/wiki/Професіограма;

3. The Constitution of the Republic of Poland of 2nd April 1997 // Dziennik Ustaw. – 1997. – № 78. – Item 483;

4. The Supreme Court Bylaws [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sn.pl/english/sadnajw/index.html;

5. Prawo o ustroju sądów wojskowych. Ustawa Polskiej z 21.10.1997 // Dziennik Ustaw. – 1997. – № 117. – P. 753.

КРАВЧУК А. С.

студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Державний суверенітет України постає як ознака, яка закріплює й одночасно забезпечує можливість держави, здійснювати свою «верховну» та «суверенну» волю, проголошувати себе демократичною, правовою і соціальною державою, для якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. У цьому контексті державний суверенітет виявляє свою складну структуру, яка включає в себе декілька елементів або складових частин, що утворюють його зміст та сутність. Особливо

ця проблема актуалізувалась для України у 2014 р. у зв'язку з відомими подіями в Криму та на Південному Сході України [1, с. 476].

Протягом останнього часу поняття суверенітету зазнало істотних змін. Насамперед це було пов'язано з переосмисленням співвідношення таких понять, як «державний суверенітет», «національний суверенітет» та «народний суверенітет», що змушує говорити вже не стільки про незалежність та самостійність державної влади як певні «абсолютні цінності та ознаки», скільки про її джерело, а також про те, наскільки суверенна державна влада спроможна реалізовувати ті цілі і завдання, які лежать в основі її суверенної влади у внутрішньому та зовнішньому аспектах. Основною характеристикою внутрішнього державного суверенітету вважаються: ефективне функціонування органів державної влади (законодавчих, виконавчих, судових, контрольно-наглядових), наявність ефективно діючої та динамічно прогресуючої правової системи, забезпеченість основних внутрішніх функцій держави.

З цього погляду державний суверенітет тлумачиться не стільки як самодостатня ціль, скільки як ознака держави та спосіб організації і функціонування системи державної влади. Внутрішній аспект забезпечення державного суверенітету України включає декілька важливих елементів [2, с. 8–9]. По-перше, суверенітет України поширюється на всю її територію. Наведена норма закріплена у ч. 1 ст. 2 Конституції України. Це означає, що влада Української держави є джерелом права, що є обов'язковим для всього населення. Водночас ця влада є винятковою, оскільки лише Українська держава має законне право щодо застосування державного примусу.

Суверенітет держави – це не стільки «свобода від», коли держава реалізує гасло «державна воля – найвищий закон», скільки «свобода для». А отже, забезпечення державного суверенітету постає як постійне посилення функціональної ефективності держави, підвищення рівня внутрішньої і зовнішньої безпеки, унеможливлення будь-яких спроб зовнішньої або внутрішньої експансії, які б мали своїм наслідком підрив цілісності держави, зменшення її економічного потенціалу, погіршення соціального забезпечення громадян, руйнацію основ конституційного ладу тощо [3, с. 78]. З огляду на це забезпечення державного суверенітету України як незалежної, демократичної, соціальної і правової держави є складним, багатоаспектним і багаторівневим процесом, який включає в себе такі основні напрями діяльності, як: гарантування стабільності форми Української держави; розвиток всіх елементів правової системи України (мається на увазі не лише система законодавства, а й правові відносини, юридична практика, суспільна та індивідуальна правова свідомість, правореалізація тощо); підвищення ефективності організації і функціонування всієї системи державної влади, а не лише окремих гілок та/або органів державної влади; зміцнення економічного, культурного, соціального, політичного, екологічного та безпечного потенціалу держави; позиціонування України на зовнішній та внутрішній арені як активного суб'єкта, спроможного вирішувати складні завдання на національному і глобальному рівнях, здатного до передбачуваної та надійної міжнародної співпраці; зміцнення демократизму Української держави та гарантування основ конституційного ладу України; забезпечення еволюційного розвитку системи державної влади [4, с. 236].

Державний суверенітет України може бути належним чином забезпечений лише шляхом її подальшого та незворотного утвердження як демократичної, правової і соціальної держави, яка визнає та безпосередньо втілює всі принципи такого типу організації і функціонування державної влади у своїй повсякденній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : монографія. – К. : ін-т держави і права України ім. В. М. Корецького НаН України, 2006. – 212 с.

2. Правове забезпечення державного суверенітету України / за заг. ред. акад. НаН України Ю. С. Шемшученка. – К. : юрид. думка, 2011. – 305 с.

3. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика. – К. : А. С. К., 2003. – 179 с.

4. Скрипнюк О. В. Державний суверенітет: ґенеза доктрини та визначення поняття / О. В. Скрипнюк // Публічне право. – 2013. – № 2. – С. 6-11.

ПУХАЛЬСЬКИЙ А. Е.

студент 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ХАРТІЯ ІСПАНЦІВ 1945 Р.

З огляду на неоднозначність питання щодо законодавчого акту «Хартія іспанців», доцільним є його ретельне вивчення та визначення чи даний законодавчий акт надавав реальні свободи іспанцям, чи лише був прийнятий для пом'якшення відносин з країнами антигітлерівської коаліції.

Дослідженням даного питання займалися такі історики як Г. Гурвич [3], Х. Гарсіа [2], Г. Волкова [1], С. Пожарська [5]. Остання у своїх роботах приділила особливу увагу дослідженню постаті Ф. Франко, його зовнішнього та внутрішнього політичного курсу. Г. Гурвич у своїй праці «Конституции буржуазных государств Европы», подав до тексту конституцій та інших державних актів короткі вступні статті, серед яких викладаються і основні моменти конституційного розвитку Іспанії, дається стислий аналіз конституційних актів і характеризується політичний лад.

Метою даної публікації є проаналізувати законодавчий акт «Хартія іспанців» та дати йому оцінку.

У роки Другої світової війни франкістська Іспанія була змушена надавати певну підтримку фашистській Німеччині. Вона поставляла її стратегічну сировину, іспанська "Блакитна дивізія" добровольців воювала на радянсько-німецькому фронті. Вкладення коштів у важку та військову промисловість обернулося у повоєнні роки труднощами у виробництві предметів першої необхідності та продовольчих товарів. Також післявоєнна Іспанія була знекровлена репресіями, ослаблена постійними внутрішніми розбратами, рух антифранкістської опозиції не домігся якогось відчутного результату. І лише розгром світового фашизму в травні 1945 р. поклав початок кризи всієї системи франкістської диктатури в Іспанії [5, с. 175].

19 червня 1945 р. на конференції країн-засновниць ООН у Сан-Франциско Іспанії було відмовлено в проханні про прийом в організацію як країні, політичний режим якої був заснований за допомогою збройних сил країн «осі». Це рішення спонукало іспанський уряд поспішити з оприлюдненням 17 липня 1945 р. «Хартії іспанців».

Це була, безумовно, одна з провідних новацій франкізму у внутрішній політиці. «Хартія іспанців» - один із семи основних законів, у якому оголошувались громадянські права та обов'язки іспанців. Таким чином, нова іспанська держава намагалася продемонструвати світові і власним громадянам те, що вона розвивається у правовому руслі. Хартія оголошувала Іспанію державою «органічної демократії», що ґрунтувалася на принципах братерства та була альтернативою ліберальній та егалітарній демократіям [1, с. 90].

«Хартія іспанців» складається з Преамбули та двох основних розділів. Розділ І, під назвою «Обов'язки та права іспанців», включає в себе 32 статті. Розділ ІІ, під назвою «Здійснення та гарантія прав», включає в себе ст. 33-36.

У преамбулі документа проголошувалися недоторканність і свобода особи, визначалося, що людина має "обов'язки і права, здійснення яких гарантується в порядку загального блага". Серед обов'язків, що перераховувались у першому розділі "Хартії", іспанським громадянам належало "вірно служити Вітчизні, голові держави і коритися законам". Закон також гарантував іспанцям спільні із західними демократіями: права на повагу особистості та сімейну честь, на виховання й освіту, участь у державному управлінні, вільного вибору місця проживання в межах національної території, свободу листування, слова, зборів, об'єднань. Кожен іспанець, зазначалося в статті 12, може вільно висловлювати свої думки, якщо вони не суперечитимуть основним принципам держави, не будуть спрямовані проти духовної, національної та соціальної єдності країни. Водночас стаття 25 надавала право державі при потребі тимчасово призупиняти дію цих статей. "Хартія іспанців" стверджувала, що сповідування католицизму, який є релігією іспанської держави, користується її офіційним заступництвом [3, с. 514-519].

Згідно з даним законом, іспанці мали право на працю та її справедливу винагороду, яка забезпечить добробут і моральний спосіб життя; визнавалося також право на допомогу в старості, на випадок смерті, хвороби, пологів, травми на виробництві, при інвалідності та безробітті. Держава зобов'язувалася піклуватися про народні таланти, щоб кожен з них не загинув через брак матеріальних засобів. "Хартія" характеризувала режим як державу органічної демократії, що об'єднує всі політичні асоціації та групи; має представництво "природних джерел" – соціальних і професійних груп, муніципалітетів, громад, родин [2, с. 285].

Відповідно до хартії, відтепер ніхто не міг бути заарештований інакше, як за законом, і питання про звільнення або про арешт мало бути вирішене протягом 72 годин після затримання. Однак репресивне законодавство, що залишилося без змін, перетворювало «гарантію свободи особистості» у фікцію. Хартія обіцяла іспанцям свободу асоціацій, якщо вони переслідують свою мету, і свободу вираження ідей, якщо вони не є посяганням на основні підвалини держави» [4].

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що «Хартія іспанців» була всього першим кроком до демократизації суспільства Іспанії, адже після прийняття документа, повної демократизації не відбулося, а державний устрій залишився незмінним. Також варто зазначити, що Ф. Франко після прийняття хартії не домігся бажаної реакції від Європейських країн, адже політична блокада Іспанії була знята тільки в кінці 60-х. років.

Загалом, сьогодні у світовій іспаністиці триває серйозна полеміка з приводу ідеологічного спрямування франкістської держави, та впливу ідеології на внутрішню політику Іспанії. Також «Хартію іспанців» слід розглядати в контексті з іншими законодавчими актами Іспанії періоду правління Ф. Франко.

Список використаних джерел:

1. Волкова Г. И. Політична історія Іспанії XX століття / Г. И. Волкова. – М.: Вища школа, 2005. – 191 с.
2. Гарсиа Х. Испания XX века / Х. Гарсиа. – М.: Мысль, 1967. – 486 с.
3. Гурвич Г. Конституции буржуазных государств Европы / Г. Гурвич. М. : Издательство иностранной литературы, 1957. – 700 с.
4. Дементьева А.В. От Монархии к Республике (1931-1936). [Електронний ресурс] // family-history. – Режим доступу: http://family-history.ru/material/history/spainhistory/spainhistory_18.html
5. Пожарская С. П. Франсиско Франко и его время / С. П. Пожарская. М.: Звезда, 2005. – 254 с.

ДЕРЕЩУК Б. С.
студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙНИХ ВИПЛАТ ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

На сучасному етапі української держави, коли обрано європейський напрям розвитку країни, трудове законодавство потребує оновлення та змін, в яких будуть враховуватись зарубіжний досвід, стандарти та вимоги. Кожна країна потребує створення ефективного правового механізму регулювання умов праці, його основним завданням має бути досить повне забезпечення захисту інтересів працівників, вирішення різних соціальних завдань. При цьому, питання гарантійних виплат працівникам є одним із важливих питань що стоять перед трудовим правом сьогодні.

Вивченням питання правового регулювання гарантійних виплат займалися такі вчені, як: О. П. Рудницька, А. М. Островерх, А. В. Андрушко, Н. Б. Болотіна, О. Є. Сонін, Я. В. Сімутіна.

Метою даної статті є порівняння правового регулювання гарантійних виплат трудовим законодавством України та Польщі.

В основу більшості норм трудового законодавства покладено зміст, який передбачає захист працівників, створенням певних гарантій, яка частково реалізовуються через гарантійні виплати. На думку О. П. Рудницької, гарантійні виплати – це виплати, які надаються за час, коли працівник внаслідок

передбаченої законом поважної причини не працював на підприємстві чи установі. Це означає, що працівники мають право не тільки на заробітну плату за відпрацьований час, на відшкодування витрат,пов'язаних з виконанням трудових обов'язків (компенсаційні виплати), але й право на повне чи часткове збереження заробітної плати у деяких випадках невиконання роботи з передбачених законом причин [3].

Відповідно до Кодексу законів про працю України, норми що регулюють гарантійні норми містяться у главі VIII «Гарантії і компенсації» (ст. ст. 118-126) КЗпП України та ст. ст. 44, 74, 83,113, 235 даного Кодексу.

Гарантійні виплати виконують охоронну функцію з метою захисту заробітної плати працівника від її зниження. До головних гарантійних виплат належать:

1) виплати працівникам за час виконання державних або громадських обов'язків (ст. 119 КЗпП);

2) виплати при переїзді на роботу в іншу місцевість (ст. 120 КЗпП);

3) виплати при службових відрядженнях (ст. 121 КЗпП);

4) виплати за час підвищення кваліфікації з відривом від виробництва (ст. 122 КЗпП, постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 695 «Про гарантії і компенсації для працівників, які спрямовуються для підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки, навчання іншим професіям з відривом від виробництва»);

5) виплати за час перебування в медичному закладі на обстеженні (ст. 123 КЗпП);

6) виплати донорам (ст. 124 КЗпП, ст. 9 Закону України від 23 червня 1995 р. «Про донорство крові і її компонентів»);

7) виплати працівникам, авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій (ст. 126 КЗпП).

Кодекс праці Польщі від 26 червня 1974р. не містить такого поняття, як гарантійні виплати, хоча зміст положень параграфу 1 артикулу 81 дещо наближений до визначення гарантійних виплат у трудовому праві України, а у його окремих статтях встановлені випадки надання працівникам цих виплат. Так, параграф 1 артикулу 81 визначає, якщо простій стався не з вини працівника, і він не може виконувати свої обов'язки, то зберігає право на винагороду, коли визнає свою готовність до роботи. Готовність до роботи полягає в тому, що працівник повинен перебувати у фактичному розпорядженні роботодавця, який повинен знати про цей факт. В такому випадку, за працівником зберігається право на отримання повної заробітної плати, зазначеної фіксованою ставкою (погодинної або щомісячної).У разі, коли його заробітна плата складається з кількох компонентів, наприклад, фіксованого погодинної ставки і премії, що обчислюються від кількості виконаної роботи, працівник зберігає право тільки на зарплату, що рахується з погодинної ставки. Якщо такий склад винагороди невідокремлений від основної винагороди – сплачується 60% винагороди. У кожному випадку винагорода не може бути нижчою від мінімальної винагороди (зарплати) за працю, встановленою на підставі розпоряджень [4].

Параграф 3 артикулу 81 вказує, що роботодавець може за час простою доручити працівнику іншу підходящу роботу, за виконання якої надається

винагорода, передбачена за цю роботу, що не нижча від винагороди, встановленого відповідно до параграфу 1.

Параграф 4 артикулу 81 зазначає – працівник має право на винагороду за простій, викликаний погодними умовами, якщо його робота залежать від цих умов. В українському трудовому законодавстві відсутні схожі норми.

Схожими є норми українського трудового законодавства та польського, щодо виплат пов'язаних із службовим відрядженням ст.121 та артикул 775. Згідно параграфа 2 артикулу 775працівникові, що виконує роботу за дорученням роботодавця поза межами населеного пункту, в якому знаходиться офіс роботодавця, або за межами постійного місця роботи, надаються виплати на покриття витрат, пов'язаних із поїздко, відрядженням [2].

Як і в польському кодексі праці, так і в українському, на законодавчому рівня закріплена гарантія для працівників, обраних на виборні посади. Артикул 74 розділу 2КодексупраціПольщі передбачає , що після закінчення терміну дії мандата і виконання своєї функції працівник, який перебуває у неоплачуваній відпустці, може бути прийнятий на роботу у попереднього роботодавця, якщо повідомить про повернення протягом 7 днів з моменту припинення трудових відносин. Роботодавець не зобов'язаний наймати його на раніше займаній посаді, але це має бути посада, рівнозначна з точки зору заробітної плати займаній попередньо. Стаття 118 КЗпП України вказує, що працівникам, звільненими від роботи внаслідок обрання їх на виборні посади, надається після закінчення їх повноважень за виборною посадою тільки попередня робота(посада). Отож, за польським законодавством роботодавець зобов'язаний надати працівнику, після закінчення його повноважень за виборною посадою, не тільки посаду, а й обов'язково з рівноцінною зарплатою, в українському лише посаду [1].

Висновки. Правове регулювання гарантійних виплат закріплено у трудовому законодавстві як Польщі, так і України. Головна мета гарантійних виплат – забезпечення збереження нормального рівня життя працівникові у періоди, коли він у випадках, передбачених законом, не працює, встановити для працівника гарантії соціального захисту. Це може бути повне чи часткове збереження його заробітку. Українське трудове законодавство, на відмінну від польського, визначає більш широке коло випадків, коли працівник отримує гарантійні виплати. Проте Кодекс праці Польщі передбачає надання працівнику, при неможливості виконання своєї роботи, іншу роботу, заробітна плата якої не нижча за ту, яку він виконує завжди.

Трудове законодавство України та Польщі не в повній мірі передбачає випадки коли працівнику гарантовані виплати, у разі коли він не може виконувати свої обов'язки, з передбачених законом причин. Тому у трудове законодавство вказаних країн варто внести відповідні зміни для кращого захисту працівника, забезпечення йому нормального рівня життя, охорони його праці та заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працюУкраїнивід 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08.

2. Кодекс праці Польщі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: chrome-extension://ilhapdfjlmhfdgdbefpinebijmhjijpn/http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19740240141&type=3

3. Рудницька О. П. Поняття та класифікація гарантійних виплат [Електронний ресурс] / О. П. Рудницька – Режим доступу до ресурсу: chrome-extension://ilhapdfjlmhfdgdbefpinebijmhjijpn/http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/apdp_2011_57_24.pdf.

4. Рудницька О. П. Правове регулювання гарантійних виплат: зарубіжний досвід / О. П. Рудницька. Часопис Київського університету права. Вип. 1. – 2013. – С. 180-184 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/yyyyy/180.pdf

ЛОМАКІН М. В.

студент 1-го курсу юридичного факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ПОМИЛУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Законодавство сучасної України інтенсивно почало формуватися на початку 90 років XX століття. І протягом тривалого часу піддається змінам і доповненням. Кримінальне законодавство в Україні на сьогодні потребує вдосконалення, теоретичного обґрунтування та систематизації.

В Україні не розроблено спеціального закону, що має регулювати процес помилування засудженого. Така процедура відбувається на підставі Положення про здійснення помилування, що затверджено Указом Президента України [4].

Помилування [9] – звільнення від відбування кримінального покарання індивідуальним рішенням, як правило, глави держави. Помилування здійснюється за клопотанням засудженого у випадках, що потребують гуманного ставлення.

В Україні це, відповідно до ст. 106 Конституції України та ст. 87 Кримінального кодексу України, Положення про порядок здійснення помилування, – акт глави держави, який полягає у заміні покарання або невідбутної її частини більш м'яким покаранням, повному або частковому звільненні від відбування покарання, або заміні довічного позбавлення волі на позбавлення волі строком на 25 років або більше [1, ст.106]; [2, ст.87].

Кримінальним кодексом України, ч. 1 ст. 44 зазначається, що особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності на підставі акту помилування. Таким чином, закон надає Президенту право помилування особи, до якої ще не було пред'явлено обвинувального вироку.

Згідно ст. 44 Кримінального кодексу України в результаті помилування особу може бути також звільнено від кримінальної відповідальності. Акт про помилування за змістом не має нормативного характеру, оскільки його розраховано на застосування лише в особливому одиничному випадку – стосовно конкретного засудженого.

Під час розгляду клопотання про помилування враховуються наступні аспекти: характер й ступінь тяжкості вчиненого злочину; особа засудженого та його поведінка; ставлення до праці; участь у громадському житті в місцях відбування покарання; строк відбутого покарання та інші обставини; думка керівника установи виконання покарань або іншого органу, що стежить за виконанням вироку; спостережної комісії; служби в справах неповнолітніх [10, с.197]; громадських організацій й трудових колективів, а в необхідних випадках також думка місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування.

Коло засуджених осіб, щодо яких може бути здійснено помилування, законом не визначено. Помилування не залежить ні від ступеня суспільної небезпеки особи засудженого, ні від тяжкості вчиненого ним злочину й суворості призначеного йому покарання. Практично це може бути будь хто із засуджених і Президент, використовуючи свої повноваження, може прийняти щодо засудженого будь-яке рішення негайно після засудження до покарання або під час його відбуття [5; ст. 3211]. Наприклад, акти про помилування можуть видаватися й до осіб, що засуджено до довічного ув'язнення. При цьому, якщо особа була засуджена за вчинення тяжкого (особливо тяжкого) злочину до покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, прохання про її помилування може бути представлене лише після фактичного відбуття нею не менше половини строку призначеного покарання, а в разі засудження до довічного позбавлення волі – лише після фактичного відбуття не менше двадцяти років.

В теорії права помилування визначається як спеціальний вид звільнення від покарання індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного правового акту. При цьому помилування за змістом полягає заміною довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років; повному або частковому звільненні від відбування як основного, так і додаткового покарання; заміні покарання або не відбутої його частини більш м'яким покаранням; знятті з особи судимості.

Запропоновані інші визначення помилування за змістом нічим не відрізняються від наведеного, крім деяких редакційних та уточнюючих теоретичних аспектів.

Помилування, майже в усіх розвинених країнах світу, здійснюється на підставі виявлення волі офіційних представників виконавчої влади або монархів [6, с.20].

В Україні дана функція належить до компетенції Президента, що передбачено ст. 106 Конституції України та ст. 87 КК України. За інформацією, наданою Департаментом з питань помилування, у відповідь на запит автора, Указами Президента України від 21 квітня 2015 року № 223 та від 21 травня 2015 року № 278 було затверджено відповідно Положення про порядок здійснення помилування та новий склад Комісії при Президентові України у питаннях помилування (див. додаток – Статистична інформація, надана Адміністрацією Президента України від 24 грудня 2015 року).

На підставі цього Положення підготовку матеріалів до розгляду клопотань про помилування здійснює Служба з питань помилування Адміністрації

Президента України, яка наділена правом: – витребування матеріалів, що необхідно для розгляду клопотань про помилування; висновків посадових осіб; суду; прокуратури; органів внутрішніх справ; органів виконання покарання; місцевих органів виконавчої влади; органів місцевого самоврядування про доцільність застосування помилування; проведення перевірки окремих питань. Клопотання про помилування й подані Службою матеріали попередньо розглядаються Комісією з питань помилування, яка утворюється при Президентові України.

За результатами попереднього розгляду Комісія подає Президентові України пропозиції про застосування помилування. Рішення Президента України про помилування засудженого приймається ним дискреційне, тобто за власним розсудом, але ж в межах його компетенції на підставі Конституції України, й оформлюється Указом. У разі відхилення Комісією клопотання про помилування, про сам факт звернення засудженого, Президентові не повідомляється. Президент у таких випадках не може скористатися своїм правом, що надано Конституцією України, оскільки автоматично його усунуто від прийняття рішення особисто.

За даними соціологічного дослідження, жодного клопотання не було задоволено щодо 82,5% засуджених. Дане Положення містить як матеріальні, так і процесуальні норми процедури здійснення помилування, зокрема норми про: а) суб'єктів подання клопотання: особа, яка засуджена; її захисник; дружина (чоловік); діти; законний представник; громадські організації; б) порядок подання клопотання; в) умови, за яких можливе подання клопотання про помилування; г) суб'єктів, які можуть бути помилувані лише у виняткових випадках: особи, які не стали на шлях виправлення; особи, які засуджені за особливо тяжкі злочини і не відбули половини призначеного їм покарання та інші; д) порядок підготовки матеріалів про помилування до розгляду; е) попередній розгляд матеріалів про помилування; ж) прийняття рішення про помилування; з) виконання Указу про помилування; і) контроль за виконанням указів про помилування.

Отже, в Україні процес помилування здійснюється, відповідно до ст. 106 Конституції України та ст. 87 Кримінального кодексу України, згідно яких діє положення про порядок здійснення помилування. Однак, законодавче забезпечення здійснення помилування є вкрай недосконалим і з позиції теорії права, і з точки зору процедурної надійності. Тому це питання потребує значної уваги українського законодавства з метою всебічної розробки положень комплексних правових інститутів помилування, а від науковців – вивчення правової природи помилування, а також визначення теоретичних перспектив його розвитку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30,ст. 141); – Режим доступу: – http://zakon2.rada.gov.ua.

2. Кримінальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341III. /(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 2526, ст.131). – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua.

3. Кримінально-процесуальний кодекс України : чин. законодавство зі змінами і допов. станом на 15 лют.2006 р. : (відповідає офіц. текстові). – Київ : Паливода А. В., 2013. – 200 с. – (Кодекси України).

4. Положення про порядок здійснення помилування : затв. Указом Президента України від 16 верес. 2010 р. № 902/2010 //Офіц. вісн. України. – 2010. – №71. – Ст. 2554.

5. Порядок подання до Адміністрації Президента України матеріалів за клопотанням засуджених про помилування та виконання указів Президента України про помилування : затв. наказом М-ва юстиції України від 28 верес. 2012 р. № 1439/5 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 79. – Ст. 3211.

6. Конституции государств Европы: в 3х тт. – М.: Норма, 2001. – Т. 2. – С. 20.

7. Котюк В.О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / В. О. Котюк. – К.: Атіка, 2005. – 592 с.

8. Ніколаєнко Т. Амністія та помилування як підстави звільнення від кримінальної відповідальності та покарання / Т. Ніколаєнко // Підприємництво, госп-во і право. – 2009. – № 10. – С. 68–71.

9. Помилование // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). – СПб., 18901907.

10. Теремцова Н.В. Особливості профілактики злочинності неповнолітніх.//Матеріали доповідей укладено за матеріалами VI Всеукраїнської студентської інтернет конференції «Правова Україна очима майбутніх фахівців», яка відбулася 30 березня 2010 року на Інтернет-сайті –С.197201, –301с. – Режим доступу: www.iconf.org.ua.

11. Яценко С. Кримінально-правовий та кримінально-процесуальний аспекти інституту помилування за чинним вітчизняним законодавством на тлі положень Конституції України / С. Яценко // Підприємництво, госп-во і право. – 2008. – № 11. – С. 3–6.

БУХАНЕВИЧ Т. В.

учениця 11-А класу Житомирської міської гімназії № 3, м. Житомир, Україна

ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ І НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Право малолітніх та неповнолітніх осіб на житло є одним із основних майнових прав, яке потребує захисту. Його значення у даний час в умовах нестабільної ринкової ситуації суттєво зростає, оскільки все більше зловживань і протиправних дій стосовно своїх майнових прав зазнають саме діти. Це, на нашу думку, пов’язано із низьким рівнем обізнаності неповнолітніх осіб та їхніх батьків щодо житлових та інших майнових прав. Турбота про малолітніх і неповнолітніх осіб, створення їм необхідних духовних і матеріальних умов життя і виховання повинно стати одним із найважливіших завдань нашої держави.

В Україні ратифіковано Конвенцію ООН про права дитини, де у п.3 ст.27 зазначено, що держави-сторони відповідно до національних умов і в межах своїх

можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права та у разі необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом [1].

Як показує судова практика, вчинення правочинів із житловою площею часто проходить без урахування інтересів малолітніх і неповнолітніх осіб. Хоча відповідно до норм законодавства у даній категорії справ обов'язково повинен бути залучений орган опіки та піклування, основне завдання якого здійснювати захист законних прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб. Переважну більшість порушень житлових прав малолітніх і неповнолітніх осіб зафіксовано під час вчинення та реєстрації біржами правочинів з відчуженням житла, власниками або співвласниками якого є малолітні і неповнолітні.

Отже, проблем у зазначеній сфері досить багато. Пропозиції щодо їх вирішення були викладені у тематичній доповіді Президента України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні за підсумками 2015 року "Ціннісні орієнтації сучасної української молоді". [2]

Проаналізуємо чинне національне законодавства щодо стану врегулювання права на житло як одного із найважливіших соціальних прав малолітніх і неповнолітніх осіб на сучасному етапі.

Відповідно до ст. 47 Конституції України кожен має право на житло. Держава гарантує не тільки свободу його придбання, але й можливість стабільного користування житлом, його недоторканність, а також недопущення примусового позбавлення житла. Дане право гарантує громадянам України реальну можливість використовувати своє житло для задоволення власних потреб та, якщо на це є воля власника, розпорядитися ним. Але це право є обмеженим, оскільки існують передбачені законодавством межі користування та розпорядження своїм житлом.

Дуже важливим та актуальним є питання збереження права на житло за малолітніми та неповнолітніми особами у разі їх відсутності. Оскільки Цивільним кодексом передбачено, що член сім'ї власника житла втрачає право на користування цим житлом у разі відсутності члена сім'ї без поважних причин понад один рік, якщо інше не встановлено домовленістю між ним і власником житла або законом. (ст. 405 ч. 2 ЦКУ).

Але разом з тим і Житловий кодекс регулює це питання. Відповідно до його норм житлова площа у будинках державного і громадського житлового фонду зберігається за малолітніми та неповнолітніми особами незалежно від обставин, які слугують підставою для їх відсутності. [3]

У випадку вибуття малолітньої чи неповнолітньої особи зі свого місця проживання, яке знаходиться в будинках (квартирах) приватного житлового фонду (мова йде про користування майном), згідно з ч.1 ст.163 ЖК УРСР за ними зберігається займане житлове приміщення у випадках і в межах строків, встановлених ч.1, п.1 і 5 ч.3 і ч.4 ст.71 ЖК УРСР. [3]

Таким чином, якщо малолітня або неповнолітня особа знаходиться на вихованні у відповідному спеціалізованому дитячому закладі, або перебуває на вихованні у інших родичів, опікунів та піклувальників, тоді житлове приміщення зберігається за нею протягом усього часу її перебування в цьому закладі та у

вказаних осіб, якщо в будинку, квартирі (їх частині) залишилися проживати інші члени сім'ї (п.3 ч.3 ст.71 ЖК УРСР). [3]

Але якщо дитина у своєму житлі не проживає та інші члени сім'ї також відсутні, тоді дана житлова площа може бути надана для користування тимчасово іншим фізичним особам. Даний договір користування припиняється як тільки дитина покине виховний заклад і буде мати право проживати у даному приміщенні самостійно. Це може статися при досягненні нею повноліття або тоді, коли вона повернеться від родичів, опікунів, піклувальників. (ч.4 ст.71 ЖК УРСР). [3]

Якщо тимчасовий користувач таким приміщенням добровільно не погоджується його звільнити, він підлягає примусовому виселенню через суд.

Таким самим чином врегульовані відносини якщо дитина знаходиться на навчанні в іншій місцевості.

Існує і інша ситуація. Коли навпаки дитина залишається жити у своєму приміщенні, а до неї вселяються її опікуни та піклувальники та живуть з нею. Потрібно одразу зазначити, що відповідно до законодавства вони не мають самосійного права користування такою житловою площею. Їх право на проживання припиняється одразу ж після того, коли припиняється опіка та піклування.

Вважаємо, що дана норма гарантує малолітнім та неповнолітнім захист їх прав збоку держави, оскільки вони не можуть передбачити всіх наслідків, які можуть бути в результаті вселення до них зазначених осіб.

Якщо порівняти законодавство Грузії, яке регулює ці питання, то у них опікуни та піклувальника мають право з дозволу органу опіки та піклування прописатися на даній житловій площі, але також при припиненні опіки та піклування повинні звільнити житлове приміщення. [4, с.13].

Якщо діти проживають зі своїми рідними батьками, вони користуються житловими правами однаково. Ніхто ні перед ким не має переваг. Отже батьки здійснюючи свої повноваження щодо договору найму одночасно захищають інтереси своїх дітей.

Тривогу визиває та ситуація, коли один з батьків, наприклад при розлучені, припиняє проживати разом зі своїми дітьми, а інший з батьків через якийсь час одружується. Тоді на житловій площі з'являється чужа для дитини людина. В даному випадку права дитини на житло вже можуть бути порушені. Особливо критичною буде ситуація, коли рідна мати або батько помирає, і дитина залишається проживати зі своїм вітчимом. Саме у цьому випадку гостро стоїть питання захисту житлових прав малолітніх та неповнолітніх. Якщо такий вітчим вселить у житлове приміщення свою нову дружину, тоді це буде суттєво порушувати законні права та інтереси дитини. [5, с.38].

Щодо таких випадків в Постанові Пленуму Верховного Суду України "Про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового кодексу УРСР" № 2 від 12.04.1985 р. є роз'яснення, що відповідно до ст.104 ЖК суд вправі задовольнити вимоги члена сім'ї наймача про поділ житлового приміщення. Звичайно, сама малолітня або неповнолітня особа з такою вимогою виступати не може, оскільки не наділена повною цивільною дієздатністю. Тому їх інтереси в

такому випадку будуть представляти батьки (усиновлювачі), опікун або піклувальник.

Таким чином, право малолітніх і неповнолітніх осіб на житло, є одним із визначальних та найвразливішим майновим правом особи. Тому держава повинна захистити права малолітніх і неповнолітніх осіб шляхом встановлення відповідного належного контролю спеціальними державними органами. А також на належному рівні врегулювати дане питання нормами закону.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини. Док. ООН А/К.Е8/44/25. Прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї від 20 листопада 1989 року. Ратифікована Україною 27 лютого 1991р. Набрала чинності для України з 27 вересня 1991 року // Український часопис прав людини. Українська правнича фундація. – Київ. – 1999. – №3-4.

2. Захист і забезпечення дотримання житлових та майнових прав дітей: тематична Державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2015 року. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2016. – 160 с.

3. Житловий кодекс УРСР від 30.06.1983 // ВВРУ. – 1983. – додаток до №28. – Ст.573.

4. Галукашвили Л.Г. Охрана имущественных прав несовершеннолетних: Автореф. дис…канд. юрид. наук: 12.00.03. / Тбилисский Ордена Красного Знамени гос. ун-т. – Тбилиси, 1979. – 23 с.

5. Пергамент А. Жилищные права несовершеннолетних // Социалистическая законность. – 1985. – №6. – С.38.

СОКОЛ Я. В.

студентка 1 курсу спеціальності правознавства ЖНАЕУ м. Житомир, Україна

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Протягом тривалого історичного періоду не було наукового визначення поняття «держава» і його зміст часто змінювався. Наприклад, французький король Людовік XIV ототожнював державу із своєю верховною владою і говорив, що «держава - це я». Він мав певну рацію, оскільки вся вища влада належала йому, але ототожнювати владу одного монарха з державою не можна. В колишньому СРСР вживався термін (лозунг): "Держава - це ми". Державу ототожнювали з усім народом. Хоча народ і громадяни дуже тісно пов'язані з державою, але ототожнювати їх не слід.

Ознаки, котрі відрізняють державу від інших організацій у соціально неоднорідному суспільстві:

- у кожній країні із соціально неоднорідним суспільством може існувати лише одна держава, а організацій — багато;

- тільки держава виступає офіційним представником усього суспільства; всі ж інші організації репрезентують лише його частину;

- тільки держава може вирішувати загальносуспільні справи — інші ж організації вирішують справи, що стосуються, як правило, лише частини суспільства;

- держава має у розпорядженні для виконання своїх завдань та функцій специфічний апарат, який володіє владними повноваженнями і має матеріальні засоби для реалізації цих повноважень;

- тільки держава може встановлювати загальнообов'язкові для всього населення правила поведінки — юридичні норми (право як спеціально-соціальне, юридичне явище);

- тільки державна влада характеризується суверенітетом.

Аналізувати співвідношення національних (етнічних) та соціальних коренів, аспектів будь-якої держави можна, виходячи з таких загальних положень:

1. Майже в кожній утвореній за новітню історію державі її народ (населення) є етнічно неоднорідним, складається, так чи інакше, з різних національно-культурних спільнот.

2. Кожна з таких етнічних спільнот, як правило, соціально неоднорідна, поділяється на певні класи, стани, прошарки, інші утворення, групи.

3. Не існує частин суспільства (класів, верств тощо), які були б етнічно нейтральними, «дистильованими», цілком позбавленими національних властивостей, рис.

Цим об'єктивно й зумовлюється складне переплетіння, діалектична взаємообумовленість, взаємозалежність соціальних і національних засад у сутності будь-якої держави (зокрема, сучасної України).

У спеціальній літературі розробляється чимало визначень поняття держави, котрі відбивають такі його аспекти:

- держава як організація політичної влади;

- держава як апарат влади;

- держава як політична організація всього суспільства.

Кожний із зазначених аспектів заслуговує на увагу. Дійсно, розуміння держави як організації політичної влади підкреслює, що серед інших суб'єктів політичної системи вона виділяється особливими якостями, є офіційною формою організації влади, причому одноособовою організацією політичної влади, яка управляє усім суспільством. Водночас політична влада – одна із ознак держави. Тому недоцільно зводити до неї поняття держави.

Із зовнішнього боку держава виступає як механізм здійснення влади і управління суспільством, як апарат влади. Розгляд держави через безпосереднє втілення політичної влади в апараті, системі органів – також не розкриває повністю її поняття. У разі такого розгляду не враховується діяльність системи органів місцевого самоврядування та інших.

Держава є особливою політичною реальністю. Розкриваючи зміст поняття держави, слід підвести її під таке родове поняття, як політична організація. Якщо державу до середини XIX ст. можна визначати як політичну організацію панівного класу, то пізніша, й особливо сучасна, держава – це політична організація всього суспільства. Держава стає не просто владою, що спирається на примус, а цілісною організацією суспільства, яка виражає і охороняє індивідуальні, групові і суспільні інтереси, забезпечує організованість у країні на

підґрунті економічних і духовних чинників, реалізує головне, що надає людям цивілізація, — народовладдя, економічну свободу, свободу автономної особи.

Визначити загальне поняття держави, яке б відбивало всі без винятку ознаки і властивості, характерні для кожного з її періодів у минулому, дійсному і майбутньому, неможливо. Водночас будь-яка держава має набір таких універсальних ознак, що виявляються на всіх етапах її розвитку. Такими ознаками є територія, населення, влада.

Отже, держава – суверенна політико-територіальна організація суспільства, що володіє владою, яка здійснюється державним апаратом на основі юридичних норм, що забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів зі спиранням, у разі потреби, на легальний примус.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов.

2. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: Підручник. – Львів: «Новий світ-2000», 2003. – 584 с.

3. Колодій А.М., Копєйчиков В.В., Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. – Стер. вид. – К.: .Юрінком інтер, 2000. – 320 с. – Бібліогр.: с. 312.

4. Конституція України. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2004. – 48 с.

5. Наровлянський О.Д. Основи правознавства: Підруч. для 9 кл. загально освіт. шк. – К.: Парламентське вид-во, 2003. – 400 с.

6. Основи правознавства: Підруч. для 9 кл. загально освіт. навч. зал. / За ред.. І.Б. Усенка. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. – 416 с.: іл..

7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. З рос. – Харків: Консул, 2001. – 656 с.

СЕКЦІЯ 2
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО»
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДЖНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

ДМИТРЕНКО Е. С.
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри фінансового права ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Під час реформування сфери публічної фінансової діяльності важливим питанням є удосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки з метою належної охорони й захисту фінансової системи України.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06. 2003 р. № 964IV (надалі – Основи) та наукових джерел сутністю національної безпеки є захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам; стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 13; 2, с. 207].

У Основах також визначено сфери діяльності, і тому числі й економічну, де можливі такі загрози національній безпеці, як велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів тощо. Ці загрози стосуються сфери публічної фінансової діяльності та окремого виду національної безпеки – фінансової безпеки.

Загалом можна стверджувати, що фінансова безпека є станом захищеності і забезпечення фінансових інтересів особи, суспільства, держави чи окремих її адміністративно-територіальних утворень та їх захисту від різних загроз.

Механізм забезпечення фінансової безпеки включає такі елементи, як: об’єкт; суб’єкти; мету; завдання; показники; перелік загроз; види фінансової безпеки. Так, узагальненим об’єктом фінансової безпеки виступають фінансові інтереси особи, суспільства, держави, її окремих адміністративнотериторіальних утворень. Роль суб’єктів фінансової безпеки виконує насамперед держава, що здійснює функції в цій сфері через державні органи (законодавчої, виконавчої і судової влади) та органи місцевого самоврядування, а також юридичні та фізичні особи. Завдяки діяльності зазначених суб’єктів реалізується мета фінансової безпеки – охорона і захист фінансових інтересів особи, суспільства, держави та її адміністративнотериторіальних одиниць від різних загроз.

Досягнення зазначеної мети забезпечується виконанням низки завдань: профілактика та запобігання правопорушенням і злочинним посяганням на фінансову систему держави; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз фінансовій системі держави, вжиття заходів щодо їх нейтралізації; послаблення шкідливих наслідків від протиправних дій, спрямованих на підрив фінансової безпеки; збереження і ефективне використання фінансових ресурсів [1, с. 2021].

Стан фінансової безпеки оцінюється системою різних загальних та індивідуальних показників, а також системою її загроз – конкретних і безпосередніх форм небезпеки або сукупності негативних чинників чи умов [2, с. 23], які ускладнюють (унеможливлюють) реалізацію важливих фінансових інтересів особи, суспільства, держави та створюють небезпеку фінансовій незалежності України [1, с. 24]. Зазвичай, виокремлюють внутрішні та зовнішні, реальні та потенційні загрози фінансовій безпеці [3, с. 59].

Серед основних загроз можна назвати політичну нестабільність, масштаби тіньової економіки, рівень корупції в державі. Іншими загрозами виступають: поглиблення загальної кризи неплатежів у державі; відмивання «брудних» коштів та їх легалізація; несвоєчасні та малоефективні заходи щодо захисту фінансової системи тощо.

Вплив цих та інших загроз особливо був відчутним для банківської системи України у найбільш складний період фінансової кризи (20142015 рр.), викликаної як політичною, так і економічною нестабільністю. Зазначені чинники спричинили такі негативні явища, як відплив вкладів фізичних осіб з банківської системи України, зростання частки простроченої заборгованості за кредитами, значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ тощо. Окрім того, протягом 20142015 рр. тривав процес очищення та оздоровлення банківської системи шляхом виведення з ринку проблемних банків та установ, що займались відмиванням грошей або іншими сумнівними транзакціями. Так, низку порушень було виявлено у банках «Велес», Михайлівський», «Хрещатик» та інших.

З огляду на наявні загрози важлива роль у їх мінімізації та нейтралізації належить фінансово правовому механізму забезпечення фінансової безпеки. Такий механізм передбачає здійснення уповноваженими суб'єктами діяльності, спрямованої на: аналіз стану фінансової системи щодо фінансової стабільності; обмеження ризиків, які можуть негативно вплинути на її стан; здійснення перевірок з метою визначення рівня безпеки і стабільності учасників публічної фінансової діяльності та дотримання ними фінансового законодавства України тощо.

Важливим суб'єктом забезпечення фінансової безпеки є Рада з фінансової стабільності, основним завданням якої відповідно до положень Указу Президента «Про Раду з фінансової стабільності» від 24.03.2015 р. № 170/2015 є своєчасне виявлення поточних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз та системних ризиків, здійснення їх оцінки та моніторингу для забезпечення фінансової стабільності й мінімізації їх негативного впливу на фінансову систему держави. Саме відповідним рішенням Ради з фінансової стабільності підтверджується наявність ознак нестійкого фінансового стану, а також обставин, що загрожують стабільності фінансової системи.

Отже, сутністю фінансово правового механізму забезпечення фінансової безпеки є здійснення уповноваженими суб'єктами діяльності, спрямованої на підтримання безпечного рівня функціонування фінансової системи та своєчасне виявлення загроз у цій сфері. Його основним спрямуванням має бути запобігання порушенням фінансового законодавства.

Це, в свою чергу, вимагатиме прийняття в найближчій перспективі важливих рішень з метою підтримки стабільності фінансової системи. Так, для відновлення довіри до неї фізичних осіб доцільно підвищити розмір гарантованої суми відшкодування коштів за вкладами, що сприятиме не лише довгостроковому розміщенню вкладів у банках, а й покращенню кредитування юридичних та фізичних осіб. З цією ж метою варто зменшити ставки за кредитами, наближаючи їх до рівня європейських країн. Окрім того, доцільно внести зміни до відповідного законодавства, якими підвищити ефективність фінансового контролю та взаємодії органів фінансового контролю з правоохоронними органами.

Комплексне вирішення цих та інших проблемних питань може позитивно вплинути на підвищення ефективності фінансово правового механізму забезпечення фінансової безпеки та забезпечити належну охорону й захист фінансової системи України.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко Е.С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монограф. / Е.С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 591 с.

ЦИМБАЛЮК В. С.

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідуючий кафедри галузевих юридичних наук факультету права, гуманітарних і соціальних наук КрНУ ім. М. Остроградського, м. Кременчук, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОГО ПРАВА З НАУКОВО-ОСВІТНІМ ПРАВОМ

Історія людства свідчить, що інновації завжди відігравали й відіграють важливу роль у зростанні забезпечення життєдіяльності окремих людей, їх спільнот, суспільств, держав, цивілізацій. Серед іншого інновації завжди визначають економічні та інші переваги окремих держав у їх міжнародній політиці, домінуванні у міждержавній геополітиці, формуючи базис конкурентоздатності тієї чи іншої держави, її гегемонії серед інших.

У зв'язку з цим невипадково інновації, як об'єкт правовідносин, знайшли відображення і у публічному праві, зокрема на рівні законодавства. Для прикладу пропонується звернути увагу на Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40IV (далі – Закон). Цим Законом було визначено та задекларовано правові, економічні та організаційні засади регулювання інноваційної діяльності в Україні, а також встановлені форми стимулювання державою інноваційних процесів для інтенсивного розвитку економіки України.

У сучасному правовому розумінні інновації визначаються як новостворені, як правило у ході наукової діяльності, та впроваджені через освіту і (або)

вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого призначення, що істотно поліпшують структуру та якість промисловості і (або) соціальної сфери.

За своїм змістом, у правовідносинах, інновації нині розглядаються, як предмет умовно окремого виду суспільної діяльності – інноваційної діяльності, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Такий вид діяльності є складовою консалтингу.

Інноваційна діяльність конкретизується у її продуктах – інноваційних продуктах. З точки зору законодавства нашої країни інноваційний продукт розуміється як результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим Законом.

У правовому аспекті також пропонується звернути увагу на те, що інноваційна продукція розглядається як нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим Законом.

Окремим проблемам формування інноваційного права юридичною наукою приділяється багато уваги. Так серед дослідників інноваційного права можна зазначити таких, як: Ю.Є.Атаманова, Д.В.Задихайло, В.М.Пашков та інші.

Фрагментарно питання щодо інноваційного права, зокрема у контексті досліджень структурних елементів науково освітнього права та інформаційного права також знайшли відображення у деяких авторських публікаціях [37].

Однак, як свідчить практика, інноваційне право ще не усвідомлено в нашій країні як складова науково освітнього права, що знаходить вираз і у здійсненні державної політики. Зазначене зумовлює суспільну потребу та запит перед правознавцями у пошуку системних організаційно правових шляхів удосконалення юридичного регулювання суспільних відносин щодо інновацій.

Мета цієї публікації – висвітлення окремих результатів дослідження щодо формування системи знань пов’язаних з доктринальними, методологічними, концептуальними положеннями кодифікації інноваційного законодавства, у розумінні його як великого, складного, міжгалузевого, комплексного інституту спеціальної частини науково освітнього права.

Методологічну базу проведених наукових розвідок становили праці ряду дослідників, серед них: І. В. Аристова, К. І. Бєляков, Ю. П. Бурило, Є. В. Горлов, О. О. Золотар, Г. М. Красноступ, Р. А. Калюжний, В. В. Костицький, В. А. Ліпкан, В. В. Локтіонова, С. О. Лисенко, О. І. Максак, І. І. Митрофанов, В. Я. Настюк, А. М. Новицький, В. Г. Пилипчук, О. В. Плескун, М. В. Процишен, В. Ф. Сіренко, Д. І. Сирота, В. Л. Скрипник, Т. М. Слободяник, В. Я. Тацій та інші.

Виклад окремих результатів дослідження пропонується почати зі звернення уваги на досить об’ємну легальну інкорпорацію Закону України «Про інноваційну діяльність» (далі – «Закону) із законодавством про науку. Так, у ст.2 Закону було визначено, що законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про спеціальну економічну зону "Яворів"»,

«Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», цього Закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Проте українське законодавство про інноваційну діяльність легально не інкорпороване системно із законодавством про освіту. Так, для прикладу, у Законі України «Про освіту» взагалі відсутній термін «інновації» та похідні від нього інші терміни. В той же час Закон України «Про вищу освіту» має серед інших і такий предмет правовідносин як інновації, Зокрема у преамбулі цього Закону було зазначено, що ним встановлюються основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створюються умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного, інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Важливим аспектом взаємозв'язку інноваційного права та науково освітнього права є академічна свобода. Її зміст знайшов відображення у п.3 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту». Його пропонується подати у такому формулювання, наступним чином.

Академічна свобода – це самостійність учасників науково освітнього процесу, під час здійснення ними науково освітньої діяльності інноваційної спрямованості. Академічна свобода реалізується через науково-педагогічну діяльність, здійснюється на принципах свободи слова і творчості, свободи поширення інформації як знань, практичного застосування їх з урахуванням обмежень, встановлених законодавством.

Висновки (основні) за результатами дослідження пропонуються такі:

1. Доктринально, за змістом, під інноваційним правом пропонується розуміти множину норм, правил поведінки щодо суспільних відносин пов'язаних з інноваціями: новоствореними, як правило у ході наукової діяльності, та впроваджені через освіту і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого призначення, що істотно поліпшують структуру та якість промисловості і (або) соціальної сфери.

2. Визначальним, спеціальним суб'єктом інноваційного права є інноватор.

3. Методологічно, з точки зору теорії великих складних систем (гіперситем) у праві, за сутністю, інноваційне право пропонується розглядати як великий, складний, міжгалузевий інститут у складі спеціальної частини науково освітнього права, що є підгалуззю спеціальної частини інформаційного права (у розумінні останнього як комплексної галузі права). Зазначене не виключає існування інноваційного права в інших, умовно окремих, комплексних, провідних і спеціальних галузях права.

4. Концептуально інноваційне право слід розглядати у триєдності його прояву: як сфери суспільних відносин; як напрямку наукових досліджень у галузях юридичних наук; як навчальної дисципліни.

5. У контексті перспектив у сфері освіти, для підвищення практичної спрямованості підготовки фахівців у вишах України, пропонується введення

навчальної дисципліни «Інноваційне право» як факультативного навчального предмету не тільки в учбових планах для правників, а й також інших спеціальностей (у тому числі технічних, природничих, суспільних тощо), що сприятиме формуванню загальної правової культури та підвищенню компетенції випускників ВНЗ у наступній їх практичній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Атаманова Ю. Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України / Ю. Є. Атаманова. – Х.: «Факт», 2006. – 256 с.

2. Попович О. На яке майбутнє може сподіватися українська наука /О.Попович // Українська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/columns/2017/03/17/223188

3. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики) : монографія. / В. С. Цимбалюк. – К.: « Освіта України », 2010. – 388 с.

4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства : монографія. /В.С.Цимбалюк. –К.: « Освіта України », 2011. – 426 с.

5. Цимбалюк В. С. Науково освітнє право України: методологічні, концептуальні, доктринальні положення до стратегії державної політики розвитку країни/В.С.Цимбалюк//Інформація і право.–2016.–№2(17).–С.173180.

6. Цимбалюк В. С. Науково освітнє право, як основа трансформацій у суспільстві знань та інноваційного розвитку України /В.С.Цимбалюк. //Правові питання трансформації інформаційного суспільства в суспільство знань, як основи інноваційного розвитку України: Матеріали науково-практичного «круглого» столу 27 квітня 2016 р., м. Київ. – К. : НДІІП НАПрН України, Навчально-науковий центр інформаційного права та правових питань інформаційних технологій ФСП НТУУ «КПІ», 2016. – С. 95102.

7. Цимбалюк В. С Науково освітнє право, як підгалузь інформаційного права України: тенденції формування і розвитку / В.С.Цимбалюк // IV міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі», 19 травня 2016 р., м. Житомир, ЖНАЕУ.

ЦЕГЕЛЬНИК О. В.

кандидат юридических наук, доцент, доцент юридического факультета БГУ, кафедра финансового права и правового регулирования хозяйственной деятельности, г. Минск, Беларусь

К ВОПРОСУ О СИСТЕМЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ И ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ДОГОВОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Институт инвестиционного договора получил свое развитие с начала 90х годов прошлого века в связи с распадом СССР и переходом постсоветских республик к рыночной экономике. Одними из самых первых в Республике Беларусь, Украине, Российской Федерации появились законы об инвестиционной деятельности, об иностранных инвестициях, причем даже раньше, чем Гражданские кодексы указанных государств. Это было обусловлено острым инвестиционным кризисом и отсутствием объективных и системных

исследований такого комплексного явления как инвестиции и инвестиционный договор на территории СССР. В советский период внимание уделялось, в основном, такой категории как капитальные вложения, а в отношениях между организациями государственной формы собственности использовался хозяйственный договор, заключаемый на основе плана в административном порядке без учета реальных интересов и возможностей предприятий. В то же время передовой мировой опыт развитых стран того времени свидетельствовал об ином подходе в рассматриваемых отношениях. В 1965 г. была заключена Вашингтонская конвенция об урегулировании инвестиционных споров между государствами и физическими или юридическими лицами других государств и учрежден Международный центр по урегулированию инвестиционных споров. Основными институтами, с которыми работал(ет) указанный центр и которым посвящена конвенция, являются инвестиции и инвестиционный договор с государством. При этом следует отметить, что между государствами всего мира нет единого общепринятого понятия «инвестиции», а указанный договор является одним из средств, развития государств, причем в достаточно краткие сроки и в кризисных условиях, при условии наличия эффективной правовой и экономической систем, подготовленных кадров, человеческого потенциала.

Понятия «инвестиции» и «инвестиционный договор» являются весьма актуальными для исследования их правовой природы. Категория «инвестиции», сама по себе, в первую очередь, отвечает за экономическое развитие государства, является, по сути, ничем иным как правоотношением и раскрывается через целую систему понятий, среди которых основное место занимают «инвестиционный договор», «инвестиционный проект», «инвестиционное обязательство», «инвестиционный спор» и др. В свою очередь, исследуя правовую природу инвестиционного договора, следует отметить, что это общая форма осуществления инвестиционной деятельности, в основе которой лежит инвестиционный проект, и собирательное понятие, которое можно определить как договор, регулирующий порядок осуществления инвестиционной деятельности и (или) реализации инвестиционного проекта, и которое включает в себя группу договоров, соответствующих определенным признакам.

В то же время в литературе представлены различные критерии классификации инвестиционного договора, группы признаков данного явления. Мы разделяем подход, согласно которому инвестиционные договоры следует делить на две основные группы: инвестиционные договоры в широком смысле и собственно инвестиционные договоры. Именно первая группа договоров широко исследуется и классифицируется в литературе [1, с. 172–185]. Что касается второй группы, то она мало исследована и центральное место в ней занимает целая группа инвестиционных договоров, одной из сторон которой является государство.

Во второй группе договоров согласно интенсивно развивающемуся законодательству Республики Беларусь можно выделить в рамках составляющей группу инвестиционных договоров с государством, в которую следует включить самостоятельные образования, такие как: инвестиционный договор с Республикой Беларусь и (или) административно-территориальной единицей; концессионный договор, соглашение о государственно частном партнерстве; договор инвестора с

администрацией свободной экономической зоны о реализации инвестиционного проекта, договор, заключаемый по результатам конкурса при продаже объектов (акций, предприятия) приватизации. Многие из данных договоров формируют самостоятельные типы, но следует заметить уже новой группы договоров (не гражданскоправовых) а собственно инвестиционных договоров, которые имеют свои отличительные и только им свойственные характеристики. А это позволяет сделать вывод о том, что они также требуют и нового, в чем-то инновационного, отличного от классического (прежде всего, цивилистического), подхода к их изучению с помощью такой категории как инвестиционное обязательство. Данные типы уже согласно действующему белорусскому, российскому, зарубежному законодательству можно разделить на виды, а, в перспективе, и подвиды. Важно при этом определить что есть «тип», «вид», «подвид», группа договоров указанной классификации. Следствием чего должна явиться целая теория указанных договоров и разработанный нормативный правовой акт (кодекс), содержащий инвестиционные категории. Его значимость может увеличиться в несколько раз, если инвестором в этих договорах признавать государство и на правовом уровне комплексно обеспечить «прозрачность» и контроль всех инвестиционных процессов, и потоков средств, начиная с налогового, бюджетного регулирования, и документального оформления указанных отношений. Указанный подход может быть рассмотрен как средство реанимации экономик постсоветских государств на современном этапе, обеспечивающий им возможность развития. Важно только не упускать время.

Возвращаясь к первой группе инвестиционных договоров, следует также отметить, что они являются разновидностью хозяйственных договоров и в основном несут дополнительную смысловую нагрузку, благодаря тому, что регулируют порядок осуществления инвестиционной деятельности. На данном этапе, остро назрела необходимость пересмотра и развития института хозяйственного договора, и наличие в нем большой массы инвестиционных договоров в широком смысле этому способствует, что окончательно позволит отграничить их от гражданскоправовых договоров и разработать соответствующее их сути и системе правовое регулирование, в том числе и в виде кодекса.

Вопрос определения хозяйственного договора напрямую связан с проблемой правовой природы хозяйственного права, содержания его предмета и наличия (отсутствия) в том или ином государстве Хозяйственного кодекса. В Республике Беларусь Хозяйственный кодекс отсутствует, и большинство хозяйственных договоров подчиняется правовому регулированию Гражданского кодекса в силу того, что его ст. 1 содержит определение предпринимательской деятельности. По своей правовой природе хозяйственный договор – это собирательное понятие, которое включает в себя группы договоров, соответствующих определенным признакам. К числу последних, следует отнести следующие положения: сфера отношений, в которой заключается договор: как правило – это сфера хозяйственной деятельности юридических лиц и индивидуальных предпринимателей; цель, для достижения которой заключается договор, чаще всего определяется в бизнес-плане; заключается субъектами хозяйственной деятельности (субъектами предпринимательства). Эти признаки

должны быть в совокупности. В литературе называют и другие признаки, например, установление более «жестких» правил к предпринимателю, включая повышенную ответственность за нарушения договорных обязательств и ограничение в ряде случаев свободы воли субъекта, в результате чего стороны, заключающие договор, лишаются основных гражданскоправовых признаков – юридического равенства, диспозитивности поведения.

Хозяйственный договор мы предлагаем понимать как соглашение между субъектами хозяйствования (юридическими лицами, индивидуальными предпринимателями), направленное на установление, изменение или прекращение имущественных отношений, взаимных прав и обязанностей в интересах стоящих перед ними задач, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности. Как собирательное явление оно включает в себя следующие группы договоров: инвестиционные, гражданские, приватизационные, внешнеэкономические, банковские, строительные и др.

Хозяйственный договор следует систематизировать по разным критериям, которые часто совпадают с критериями деления гражданскоправовых договоров. Их делят на группы, типы, виды, подвиды. Проблема заключается в том, что нет единства мнения ученых о том, что есть понятие «группа», «тип», «вид», «подвид» соответственно, с учетом вышесказанного.

В последнее время вопрос правовой природы хозяйственного (предпринимательского) договора опять становится весьма актуальным в литературе [2].

Это связано с тем, что хозяйственная деятельность не совпадает по своему содержанию с предпринимательской деятельностью, как и предметы хозяйственного и гражданского права. Кроме того, возникающие на основе юридических фактов хозяйственно правовые обязательства, в большинстве случаев, могут обладать признаками и свойствами, не присущими гражданско правовым договорам и обязательствам. Просто, на данный момент, не разработана и слабо разрабатывается именно теория современных хозяйственно правовых обязательств, а из этого следует вывод, что и понятие хозяйственного договора, и их система не совпадает с системой гражданско правовых обязательств, требует индивидуального объективного подхода при их исследовании и подготовке кодифицированного нормативного правового акта. Также инвестиционная деятельность и ее признаки имеют тенденцию преобладать в рамках хозяйственной деятельности, поэтому комплексный подход к системе двух указанных групп договоров позволит развить в целом хозяйственно инвестиционное правовое регулирование, обусловленное объективными потребностями экономики.

Список использованных источников:

1. Віннік, О.М. Інвестиційне право: навчальний посібник / О.М. Він¬нік. − К.: Юридична думка, 2005. − 568 с.

2. Занковский С.С, Дятко Г.В. О понятии предпринимательского договора / С.С. Занковский. – Предпринимательское право. – 2016. − № 3. – С. 4 – 6.

ЧЕРНИШ Р. Ф.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ФОРМАТУ «MADE IN UKRAINE»

Протягом 20142017 р.р. для України значної актуальності набуло питання виявлення та блокування сепаратистських Інтернетресурсів, які використовуються представниками терористичних організацій в ОРДЛО та особами, які їх підтримують, з метою поширення соціально небезпечної інформації, а також реалізації інших форм інформаційного тероризму.

Занепокоєння викликає те, що представники спеціальних служб РФ активно використовують соціально орієнтовані ресурси мережі Інтернет для впливу на молодь з метою формування у неї антигромадської позиції (недовіри до чинної влади, правоохоронних органів тощо), а також спонукання до вчинення актів непокори чи інших протиправних дій, які можуть призвести як до дестабілізації суспільно-політичної ситуації всередині країни, так і до нанесення шкоди іміджу держави у сфері зовнішньополітичних відносин " [5, с. 403].

Зважаючи на викладене, серед науковців та представників політичної еліти точаться дискусії щодо того, як зменшити вищевказаний вплив. Подекуди, висловлюються радикальні погляди – обмеження технічної можливості доступу до соціальних мереж, які створені та адмініструються з території РФ. В першу чергу мова йде про "ВКонтакте" та "Одноклассники".

Зі слів радника голови МВС України Зоряна Шкіряка, "2017 рік має стати роком захисту інформаційного простору України від впливу російської пропаганди та проти існування в Україні соцмереж, що контролюються країною агресором і активно наповнюються провокаційним, шкідливим, антидержавним контентом" [6].

На нашу думку, мова йшла саме про ці соціальні мережі, тому що на той час, як і на травень 2017р., вони входять в Україні до ТОП 15 сайтів з найбільшою аудиторією.

Зокрема, Vk.com. займає третє місце у вказаному рейтингу (соцмережа № 1 за поширенням в Україні), а odnoklassniki (ok.ru) – десяте (третє місце серед соціальних мереж після Facebook.com). В цілому, у вказаному ТОПі розташовано 4 електронних Інтернет ресурсів, які мають пряме чи опосередковане відношення до РФ (окрім зазначених: Yandex.ua – 5 та Mail.ru. – 6 місця) [2].

При цьому, незважаючи на те, що Служба безпеки України рекомендувала українцям видалити свої аккаунти, зареєстровані на російських серверах [1], як свідчать результати проведеного нами дослідження, студенти більшості українських ВНЗ для спілкування та вирішення організаційних питань використовують саме можливості соціальної мережі "Вконтакте", як правило, створюючи з цією метою відповідні тематичні групи.

Однак, до цього часу відсутня одностайна думка з приводу того, чи стане заборона російських соцмереж дійсно ефективним інструментом у боротьбі з пропагандою країни агресора?

Адже проаналізувавши досвід тієї ж РФ, стає зрозумілим, що користувачі намагаються будь-яким чином обійти діючі заборони (встановлення в браузерах

відповідних розширень, наприклад, в Chrome – FreeGate; використання будь-яких інших VPNклієнтів тощо).

При цьому, потрібно враховувати той аспект, що використання вищевказаних інформаційних ресурсів є не єдиними джерелами реалізації протиправного психологічного впливу на свідомість громадян, а відключити користувача в цілому від мережі Інтернет в демократичній державі є неможливо.

Одним із варіантів вирішення окресленого проблемного питання є поступова відмова від використання російських соціальних мереж, в ідеалі, на користь українських.

Ідея створення вітчизняних соціальних мереж з'явилася вже близько десяти років тому. Перші спроби реалізувати вищевказані проекти робилися в 20082009 роках. Наступним етапом став 2014 рік – період Революції Гідності. У вказаний період часу почали функціонувати близько двадцяти Інтернет ресурсів з намаганнями об'єднати саме українців патріотів в Інтернет мережі. Однак, вищевказані дії призвели лише до того, що було створено в загальному однакові за змістом соціальні платформи. В перші дні запуску українських ресурсів спостерігався помітний ажіотаж та реєстрація учасників, однак з часом вони почали припиняти свою діяльність.

Станом на травень 2017 найбільш поширеними соціальними мережами залишаються:

WeUA (http://weua.info/)

До недавнього часу була однією з найбільших українських соціальних мереж. Аудиторія близько 300 тис. користувачів.

Інтерфейс був сумішшю ВКонтакте та Фейсбуку. Що ж до функціоналу, то у порівнянні зі вказаними мережами він значно обмежений.

Тимчасово не функціонує.

UaModna (http://www.uamodna.com/)

Ресурс розпочав свою роботу в 2012 році з метою знайомства користувачів з цікавою та корисною інформацією про українське та українців.

Однією з цілей проекту є популяризація української культури та мистецтва закордоном та інформування мешканців України про творчі, наукові та суспільні досягнення представників української діаспори.

Кожен зареєстрований користувач стає автором, може безкоштовно створити на даній веб платформі власний кабінет і самостійно обирати, яким темам приділяти увагу.

Українці(http://ukrainci.org.ua)

Соціальну мережу було створено ще в січні 2009 року, однак до цього часу вона залишається недосконалою. Зокрема: інтерфейс і фреймворк майже не оновлювались, не підтримується ані музика, ані відео (їх навіть не можливо "інтегрувати" у форматі посилань), відсутня стрічка новин тощо.

Кількість користувачів лише понад 20 тисяч.

ВРеале (http://vreale.net/)

Була запущена ще в 2009 році, однак також не стала успішною. Зі слів фахівців, її інтерфейс нагадує стару версію "ВКонтакті".

Кількість користувачів лише 28 тисяч (з 2015 року збільшилася лише на тисячу) [4].

Друзі (Druzi.org.ua)

Проект було запущено в 2009 році. Станом на 2015 рік у ньому було зареєстровано понад 300 тисяч користувачів.

За словами експертів, функціонально "Друзі" був симбіозом ВК, ФБ та МойМир@Mail.Ru.

На кінець 2015 року адміністрування мережі було зламане. Зловмисники почали здійснювати розсилки користувачам з погрозами, оскільки заволоділи доступом до особистої переписки та усіх можливих контактів, які вносилися в анкетні дані.

Укрфейс (http://ukrface.com.ua)

Проект створений для об'єднання і спілкування українців. Для реєстрації необхідно зазначити ім'я, прізвище, електронну пошту, дату народження, країну проживання.

ВсіТУТ (http://vsitut.com)

Соціальна мережа для знайомства патріотів України. Спілкування на стіні, створення сторінок за інтересами, публікація блогів, форум, галерея. Реєстрація на ресурсі мінімальна – ім'я, прізвище, а також ім'я англійською мовою, поштова електронна адреса [3].

Також в Інтернет мережі можна відшукати й українські соціальні мережі ("Friend.ua", "Yachudo", "Друккар" тощо), однак користувацька аудиторія є мінімальною, а технічну підтримку можливо вже припинено на момент доповіді.

Отже, українські соціальні мережі – це не міф. Вони існують. Їх вибір є широким, однак, на даний час всі вони значно поступаються Facebook, Twitter, Instagram, Вконтакті, Одноклассники.

На нашу думку основними причинами зазначеного є:

– відсутність державної підтримки;

– функціонал та наповнення є сильно розмитим та недопрацьованими, зважаючи на те, що його створюють в більшості випадків аматори та початківці;

– "не престижність" в середовищі людей, які займають високий ранг у суспільстві (політики, представники шоубізнесової еліти і т.д.);

– відсутність інвестицій;

– побоювання користувачів зруйнувати суспільні зв'язки (порвати зі звичними суспільними колами) тощо.

Список використаних джерел:

1. СБУ рекомендує українцям вийти з "Одноклассников" і "ВКонтакте" [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ukr.media/ukrain/268749/.

2. Топ15 популярних сайтів України (травень, 2017) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mozok.net/najpopuljarnishisajtiukrajini.

3. ТОП5 українських соціальних мереж, щоб спілкуватися з друзями [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://styknews.info/novyny/sotsium/2015/07/08/top5ukrainskykhsotsialnykhmerezhshchobspilkuvatysiazdruziamy.

4. Українські соціальні мережі: міф чи реальність? [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.uamodna.com/articles/ukrayinsjkisocialjnimerezhimifchyrealjnistj/.

5. Черниш Р.Ф. Соціальні мережі, як спосіб деструктивного впливу спецслужбами Російської Федерації на свідомість молоді / Р.Ф. Черниш // Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : Зб. наук. ст. за матеріалами ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 14 травня 2015 р.) / Мін-во освіти і науки України; Жит. нац. агроекологічний унт. – Ж. : Вид. Євенок О.О., 2015. – С. 402406.

6. Шкіряк ініціює заборону “Вконтакте” та “Одноклассников” в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/16/7135569/.

СТРІЛЬЧУК В. А.

кандидат юридичних наук, докторант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГІЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В МУНІЦИПАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

В останні роки істотно зростає інтерес до вивчення особливостей, а також проблем пов’язаних із запровадженням на національному рівні загальновизнаної міжнародною спільнотою концепції стійкого (збалансованого) розвитку. При цьому варто констатувати, що хоча в галузі юриспруденції, зокрема в межах муніципального права, дана тематика і досліджується, проте носить фрагментарний характер.

Безпосередньо серед представників муніципально правової доктрини окремі питання місцевого самоврядування в контексті стійкого розвитку та стратегічної орієнтації розкривають такі вчені правознавці, як О. В. Батанов, М. О. Баймуратов, П. М. Любченко, М. О. Пухтинський, Н. В. Камінська, І. А. Толкачова, М. О. Петришина та інші. Водночас, чимало питань залишаються малодослідженими, а то й взагалі недослідженими.

Процеси глобалізації, міжнародної міждержавної інтеграції, власне намагання України повноцінно інтегрувати в європейське співтовариство, супроводжуються формуванням на національному рівні так званого нормативного підґрунтя, яке визначило б не тільки бачення майбутнього розвитку нашої держави, але й чітко конкретизувало умови, способи, засоби та механізми його досягнення. Одним із таких документів є Указ Президента України, яким схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [1].

Як зазначено в загальних положеннях Стратегії, вона визначає вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України з метою впровадження європейських стандартів життя, а також вихід України на провідні позиції у світі.

Виходячи із аналізу положень структурних елементів вищевказаної Стратегії, можна помітити, що в ній місцевому самоврядуванню відводиться одна із ключових ролей. Спробуємо це наглядно продемонструвати.

Так, серед векторів поступу на шляху до досягнення окресленої вище мети ініціатори Стратегії (Глави держави та його представники; Фонд «Відродження»; Європейський Банк Реконструкції та Розвитку та ін.) виокремлюють чотири ключові напрями: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності та, так званий, вектор гордості. В муніципальноправовому вимірі вартий уваги саме вектор відповідальності, оскільки його зміст, поряд із антидискримінаційними положеннями, також становить норма, згідно якої територіальним громадам повинна надаватися можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення, свого добробуту і, що особливо важливо, саме територіальні громади повинні нести відповідальність за розвиток усієї країни.

Таке формулювання трансформує концептуальну візію феномену територіальної громади. Адже остання у відповідному аспекті сприймається не тільки як первинний суб'єкт муніципальної влади, орієнтований на самостійне та під свою відповідальність розв'язання в межах Конституції та законів України, а також статутів, локальних питань (проблем), що випливають із колективних інтересів жителів членів територіальної громади. Здійснюючи врядування своїми локальними справами, територіальна громада є «співучасником» розв'язання та вирішення загальнонаціональних, загальнодержавних проблем. Більше того, в такий спосіб вона опосередковано долучається і до розв'язання численних проблем глобального характеру. Територіальна громада таким чином ще глибше інтегрує до публічно владної сфери правовідносин, стає одним із визначальних, системо утворюючих її компонентів, засвідчуючи тим самим активний розвиток муніципальної влади та муніципалізму в Україні.

Принцип стійкого розвитку та стратегічної орієнтації, який передбачає врахування інтересів майбутніх поколінь, є «мегатрендом сучасного європейського муніципалізму та муніципального права» [2, с. 24]. Потреби майбутніх поколінь беруться до уваги в поточній діяльності місцевого самоврядування. Рішення на місцевому рівні мають прийматися з урахуванням усіх видів витрат, як то екологічні, структурні, фінансові, економічні чи соціальні, з метою запобігання передачі проблем та напруги наступним поколінням. Має існувати розгорнуте та стратегічне бачення майбутнього місцевої громади з розумінням того, що є необхідним для такого розвитку.

В умовах глобалізації та міждержавної (європейської) інтеграції ефективне, самодостатнє, побудоване з урахуванням принципу стійкого розвитку та стратегічної орієнтації місцеве самоврядування є гарантією та запорукою майбутнього нашої держави. Адже в умовах визначення Україною геополітичних пріоритетів, в умовах протидії численним глобалізаційним викликам, потенціал місцевого самоврядування значно зростає. А отже зростає відповідальність політичної еліти, представників вищих органів державної влади у ефективному проведенні муніципальної реформи.

Разом із цим змінюється обсяг відповідальності представників органів місцевого самоврядування, територіальних громад, власне кожного, окремо взятого жителя тієї чи іншої місцевості. Адже ми розуміємо, що стійкий збалансований соціально-економічний, екологічний розвиток територій (регіонів, громад), а в підсумку – усієї країни залежить від багатьох факторів. І не тільки від політичної волі та реальних кроків у цьому напрямку вищих органів державної

влади (хоча це є безперечно однією із ключових умов), але й активної позиції та відповідних прагнень представницьких органів місцевого самоврядування, а надто його первинного суб'єкта – територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015

2. Батанов О. В. Тенденції розвитку муніципального права в умовах глобалізації / О. В. Батанов // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – № 9. – 2016. – С. 22-30

БУЧИНСЬКА А. Й.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства факультету екології і права ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ДІЄВОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сучасному етапі, в рамках проведення адміністративної реформи, в Україні приймається низка законодавчих актів покликаних забезпечити повноцінне функціонування місцевого самоврядування, серед іншого Законом України від 02 вересня 2014 р. ратифіковано «Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування» від 16 листопада 2014 р., ухвалено закони «Про співробітництво територіальних громад» від 17 квітня 2014 р., «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05 лютого 2015 р.

Варто зазначити, що місцеве самоврядування, має характер територіальної децентралізації, коли повноваження по здійсненню функцій та завдань державної влади (державного управління) делегуються конституцією та/або законами чи іншими нормативно-правовими актами на рівень відповідних органів публічної влади, що створюються у відповідних територіальних утвореннях.

Під децентралізацією (від лат. de... префікс, що означає скасування, припинення, і centralis – серединний, центральний) необхідно розуміти процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів при одночасному звуженні прав і повноважень центру [1, с. 168].

Принцип децентралізації знайшов своє втілення в конституційних нормах України та преамбулі Європейської хартії місцевого самоврядування, як такий, що з принципом демократії забезпечує охорону і посилення місцевого самоврядування [2].

Однак, конституційне закріплення децентралізації територіального устрою в Україні викликає певні сумніви щодо її повноти, оскільки відповідно до положень ст. 132 Конституції України територіальний устрій України ґрунтується на засадах поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади [3].

В своїй суті поняття «централізація» (франц. centralisation, від лат. centralis

– серединний, центральний) є протилежним до «децентралізації» і означає зосередження керівництва, управління, організації певних суспільних, політичних процесів в одних руках; характеризується переважно т. з. вертикальними зв'язками, за яких верхні рівні влади наділені широкими повноваженнями у прийнятті рішень, а їхні директиви є обов'язковими для нижчих рівнів [4, с. 350]. Фактично поняття централізації є запереченням поняття децентралізації. Однак, в українському законодавстві, на сучасному етапі, виникає необхідність ці правові явища поєднати, що дає можливість врахувати загальнодержавні і регіональні (місцеві) інтереси.

На думку В.В. Кравченко, аналіз конституційних норм дає підстави вважати, що «територіальна організація влади в Україні характеризується надмірною централізацією» [5, с. 72]. Мабуть такий стан речей турбує не тільки науковців, але і законодавця. Саме тому, Верховна Рада України прийняла постанову «Про Рекомендації парламентських слухань «Децентралізація влади в Україні. Розширення прав місцевого самоврядування», в якій наголошується на необхідність забезпечити адекватну участь народу в управлінні суспільно-політичними та соціально-економічними процесами в державі, а відтак врахувати інтереси абсолютної більшості людей і гарантувати їм гідний рівень життя [6].

На думку відомого польського дослідника, українського походження Ю. Панейки: «самоврядування є спертою на приписи закону з децентралізованою державною адміністрацією, виконуваною локальними органами, які ієрархічно не підлягають іншим органам і є самостійними в межах закону і загального правового порядку» [7, с. 136]. В цій дефініції вбачається дві істотні риси самоврядування: по-перше, воно здійснює державну адміністрацію; і по-друге, є децентралізацією цієї адміністрації. Перший елемент містить матеріальний зміст самоврядування, яким є виконання верховної влади (imperium). Другий елемент, має характер формально організаційної природи, з якого виникає юридична незалежність і самостійність самоврядних одиниць. Суть юридичної незалежності полягає в тому, що дана самоврядна одиниця не підпорядковується ієрархічно ані органам державної влади ані органам самоврядування вищого ступеня. Самостійність самоврядних одиниць проявляється в неможливості інших органів публічної влади будь-яким чином обмежувати їх діяльність.

Цікавим є досвід Польщі, яка, як відомо успішно, провела адміністративну реформу, запровадивши місцеве самоврядування на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою, створивши таким чином регіональне самоврядування. Так, відповідно до ст. ст. 15, 16 Конституції Польщі територіальний устрій держави забезпечує децентралізацію державної влади. Здійснення публічної влади покладено на територіальне самоврядування. Значна частина публічних справ, на підставі законів, здійснюється територіальним самоврядуванням від свого імені і під особисту відповідальність [8].

Польський науковець Х. Іздебськийу своїх дослідженнях здійснюючи аналіз ст. ст. 15 і 16 Конституції Польщі вказує, що основний (базовий) територіальний поділ здійснено з метою реалізації територіального самоврядування. В результаті такого поділу, територіальне самоврядування являється підставою децентралізації державної влади. Це основоположний принцип, тому що в своїй суті має демократичний характер – означає передачу

управління значної частини публічних справ органам обраним місцевими і регіональними громадами [9, с. 19].

Децентралізація є способом територіальної організації влади, за якого держава передає право на прийняття рішень у визначених сферах суспільного життя структурам локального або регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї [10, с. 27].

В польській науковій літературі існує одностайність поглядів відносного того, що місцеве самоврядування є формою децентралізації державної влади. Серед українських науковців активну позицію з приводу визнання місцевого самоврядування як форми децентралізації державної влади висловлює В. І. Борденюк. На думку якого, місцеве самоврядування є проявом децентралізації державного управління, яка зумовлена потребами забезпечення більш ефективного управління на місцевому рівні через наближення влади до людини та створення передумов для залучення громадян до управління державними справами [11, с. 53].

Для запровадження дієвого місцевого самоврядування в Україні необхідно здійснити повну децентралізацію територіального устрою України, шляхом виключення зі ст. 132 Конституції слова «централізація».

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]). – К. : «Укр. енцикл.», 1998 – .– Т. 2: Д – Й. – 1999. – 768 с.: іл.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування : прийнята в Страсбурзі 15 жовтня 1985 р. // [Електронний ресурс].– Режим доступу http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036

3. Конституція України : із змінами, внесеними згідно із Законом від 01 лютого 2011 р. № 2952VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. – Ст. 68.

4. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]). – К. : «Укр. енцикл.», 1998 – .– Т. 6: Т – Я. – 2004. – 744 с. : іл.

5. Місцеве самоврядування: 10 років здобутків : / [за ред. М. Пухтинського]. – К. : Атіка, 2002. – 368 с.

6. Про Рекомендації парламентських слухань «Децентралізація влади в Україні. Розширення прав місцевого самоврядування» : постанова Верховної Ради України від 15 грудня 2005 р. № 3227IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 16. – Ст. 144.

7. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. – Львів : Літопис, 2002.– 196 с.

8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej : z dn. 2 kwietnia 1997 r. // Dziennik Ustaw. – 1997. – Nr 78. – Poz. 483.

9. Izdebski H. Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności / H. Izdebski. – [Wydanie III]. – Warszawa : Prawnicze LexisNexis, 2004. – 272 s.

10. Єфремова І. Децентралізація влади: шлях до самостійності місцевих бюджетів / І. Єфремова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 9. – С. 25–28.

11. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Аверянова.

– К. : Видавничий Дім «ІнЮре», 2002. – 668 с.

ВАСИЛЕНКО Л. П.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні законотворча діяльність з питань вдосконалення правового регулювання відносин банкрутства є досить активною. Але потрібно зазначити, що недостатньо супроводжується науковими дослідженнями правового змісту нормативного матеріалу та єдиною судовою практикою правозастосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Значущість наукових досліджень відповідної групи відносин багаторазово зростає, якщо брати до уваги те, що інститут банкрутства формувався на стику приватного і публічного права, в якому дуже тісно переплелися суспільний інтерес і приватна заінтересованість окремих суб'єктів господарювання, а також матеріальні і процесуальні норми. [1, с. 17]

Нерідко можна спостерігати ситуацію, коли деякі недобросовісні кредитори використовують процедуру банкрутства не з метою задоволення своїх майнових вимог до боржника або приймають участь у санації зовсім не для відновлення платоспроможності боржника. Вони таким чином, здійснюючи контроль за процедурою банкрутства через комітет кредиторів або арбітражного керуючого, намагаються заволодіти майном підприємства, що опинилося у кризовому становищі.

Процедура визнання юридичної особи банкрутом проходить лише в судовому порядку. Тому суди, і не лише Вищий господарський суд України, а й нижчих інстанцій, повинні оцінювати всі докази у справі у всій сукупності. Це і рішення комітету кредиторів, і подання арбітражних керуючих, і заперечення кредиторів. Крім того вони повинні і перевіряти їх відповідно до законодавства. Також суд повинен захищати та охороняти інтереси всіх учасників процесу: і кредиторів, і боржника, і держави.

Проте ми бачимо практику, коли до ВГСУ нерідко поступають звернення зі скаргами щодо необґрунтованого затягування справ про банкрутство судами першої інстанції, скарги щодо зловживань арбітражними керуючими, скарги щодо незаконного відчуження майна державної власності або відчуження за заниженими цінами, скарги щодо ігнорування інтересів держави при здійсненні процедур санації та ліквідації господарюючих суб'єктів з 25 % часткою державної власності у статутному фонді та інше. З такими зверненнями звертаються і господарюючі суб'єкти, і державні контролюючі органи, і органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. [2]

Ця ситуація свідчить про реальні проблеми у зазначеній сфері, які також обумовлені недосконалістю та колізіями законодавства про відновлення платоспроможності боржника. [3, с. 218]

Про наявні проблеми у сфері неплатоспроможності підприємств свідчить і практика і статистика роботи контролюючих та правоохоронних органів. Їх аналіз говорить лише про одиничні випадки притягнення осіб за фіктивне банкрутство, за незаконні дії під час провадження у справі про банкрутство, за доведення до банкрутства до кримінальної відповідальності. Справи по цих злочинах майже не доходять до суду та, якщо вони розслідуються, закриваються на стадії досудового слідства. [4, с. 204] Це відбувається у зв'язку з тим, що осіб, зацікавлених у викритті таких злочинів немає. Такі злочини у більшості мають латентний характер та приховуються під виглядом цивільних правовідносин.

З прийняттям нової редакції ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було введено багато новел до інституту банкрутства. Ці зміни стосуються строків провадження справи про банкрутство, переліку підстав для порушення таких справ, врегульована участь у справі арбітражного керуючого, визначено судові процедури, які застосовуються до боржника тощо.

Але незважаючи на всі позитивні зміни та на те, що Закон став продебіторським, що його основною метою стало відновлення платоспроможності боржника, все ж таки багато принципових питань залишилося невирішеними. [5, с. 103] Закон містить багато суперечних норм, які ускладнюють провадження у справах про банкрутство.

Потрібно зазначити, що інститутом банкрутства зловживають і боржники, і кредитори. Кожний учасник намагається використати процедуру банкрутства на свою користь, і не завжди ці дії відповідають меті Закону.

З боку боржників відмічаються зловживання в ухиляннях від погашення своїх зобов'язань. При цьому вони намагаються зменшити свою конкурсну майнову масу або створити фіктивну ситуацію що дає підстави для визнання банкрутом. Небезпека від цих дій завдається і суспільству, і державі, і банківським установам та іншим суб'єктам. Таким чином підриваються основи позики та кредитування. [6, с. 74]

Найбільш поширеними способами порушення законодавства з боку боржників можна назвати наступні.

Це, в першу чергу, ухилення від сплати податків. Законодавство встановлює мораторій на задоволення вимог кредиторів, якщо відкрито провадження у справі про банкрутство. Під час дії мораторію зупиняється виплата податкових зобов'язань, а також не застосовуються податкові санкції. Якщо до комітету кредиторів не увійшли представники податкової служби, боржник має можливість списати весь борг чи розрахуватися по ньому неліквідним майном. Якщо боржник буде ліквідований і від нього залишиться одне неліквідне майно та борги, тоді податковим органам нічого не залишиться як списати податковий борг як безнадійний. [7, с. 4]

По-друге, є можливість вивести активи боржника або незаконно їх замінити. Такій ситуації сприяє непрозорість процедури оцінки та реалізації активів боржника. У ході банкрутства, відповідно до законодавства, є можливість вивести майно в іншу структуру. Отже вартість майна значно занижується і воно виводиться в іншу структуру, яка відповідно є підконтрольна боржнику, практично за безцінь. Вигоду від цього отримують не власники підприємства, а

його керівники. Вони своїми діями фактично призводять до банкрутства підприємство навмисно. [8, с. 254]

Як свідчить практика, найчастіше ще до початку процедури банкрутства, на підприємстві акумулюються всі пасиви для того щоб збільшити його неплатоспроможність, а всі активи виводяться на новостворене підприємство.

Зловживання з боку кредиторів на практиці також мають місце. Їх зловживання зводяться до того, що вони прагнуть перехопити управління бізнесом боржника або незаконно довести його до банкрутства, для того щоб за безцінь скупити активи підприємства боржника. Вони прагнуть до переділу власності на свою користь. Ці дії несуть суспільну небезпеку у тому, що знижується інвестиційна активність у державі. [2]

В сучасному житті всі вищенаведені приклади застосовуються досить часто недобросовісними учасниками процесу щодо визнання банкрута. Але на практиці кримінальних справ про доведення до банкрутства та фіктивні банкрутства відкривається досить мало. Ця ситуація пояснюється рядом причин. По-перше практика розслідування кримінальних справ за діяння, передбачені ст. ст. 218, 219 ККУ, не напрацьована. По-друге, працівники правоохоронних органів бояться займатися такими справами, у зв'язку з незначним досвідом та браком знань у цій сфері. По-третє, існує низький рівень правової захищеності економічних відносин, недосконаліть законодавства у зазначеній сфері, відсутність чіткої судової практики по цих злочинах. [9].

Таким чином, все вищенаведене свідчить про проблеми правового регулювання процедури банкрутства в Україні та недосконалу законодавчу базу яка регулює процес відновлення платоспроможності боржника.

Список використаних джерел:

1. Грудницька С. М., Міньковський С. В. Питання удосконалення розпорядження майном боржника у процедурі банкрутства //Економіка та право. Серія: Право. – 2015. – №. 2. – С. 17-24.
2. Державне регулювання процедури банкрутства [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.bestreferat.ru/referat-203194.html. 2
3. Бірюков О.М. Транскордонні банкрутства: проблеми і шляхи розв'язання: [монографія] / О.М. Бірюков - К.: Вид-во видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2008. - 318 с.
4. Грек Б.М. Банкрутство. Правозастосування та судова практика / Б.М. Грек, О.В. Буряк, М.П. Шкабрій. - К.: Юрінком, 2007. - 304 с.
5. Бобкова А. Г. Правове регулювання відносин у процедурі банкрутства: Навчальний посібник. / А.Г. Бобкова, З.Ф. Татькова. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. − 152 с.
6. Бірюльов О.М. Право банкрутства на зламі віків: уроки для України / О.М. Бірюльов // Вісник господарського судочинства. - 2006. - № 4 - С.175.
7. Знаменський Г. Господарське право: перспективи та пріоритети / Г. Знаменський // Юридичний вісник України. - 2002. - № 25. - С.4.
8. Джунь В.В. Інститут неспроможності; світовий досвід розвитку та особливості становлення в Україні: [монографія] / В.В. Джунь - К.: Юридическая практика, 2006. - 384 с.

9. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-ІІІ. - Режим доступу: http://zakon. rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main. cgi? nreg=2341-14

ЧУЛІНДА Л. І.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного та адміністративного права НУ «Одеська юридична академія» м. Київ, Україна

ОБМЕЖЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Концепція дискреційних повноважень передбачає наявність у органа влади права вибору із більш, ніж одного можливого законного варіанту поведінки з урахуванням конкретних обставин справи. Обмеження дискреційних повноважень, тобто прийняття рішень державними органами, посадовими особами на власний розсуд у межах, встановлених законом, є однією з основних вимог верховенства права, оскільки діяльність усіх державних органів має підпорядковуватися реалізації та захисту прав і свобод людини.

Наприклад, у Франції допускається можливість покладення відповідальності на орган влади в результаті неналежного вибору представником влади форми чи виду правочину, оскільки вважається, що при реалізації дискреційних повноважень органи влади, по суті, не мають права вільного вибору будь-якого з можливих варіантів, вони повинні застосовувати об'єктивно найкращий варіант рішення, в іншому випадку орган влади повинен нести відповідальність, зокрема і відшкодовувати завдану шкоду [1, с.14].

Відповідно до Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Встановлюється відповідальність за неправомірні дії посадових осіб, перевищення влади, зловживання службовим становищем.

Так, стаття 55 Конституції України надає право кожній особі оскаржити в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Свобода в суспільстві може бути досягнута лише у разі, якщо державна влада обмежується правом, функціонує у громадянському суспільстві у межах права. Верховенство права накладає правові обмеження на дії представників влади. Право покликане мінімізувати небезпеку авторитарності, воно зменшує небезпеку владної сваволі. Широкі дискреційні повноваження органів виконавчої влади можуть мати наслідком порушення прав і свобод, створювати підґрунтя для корупції та інших зловживань.

Права та обов'язки людини і громадянина мають визначатися виключно законом, а не підзаконними актами органів виконавчої влади, що може мати наслідком встановлення певних дискреційних повноважень у процесі прийняття ними управлінських рішень. Проте межі та характер таких повноважень мають встановлюватися законом.

Європейський Суд з прав людини зазначив, що закон може передбачати дискреційні повноваження за умови, що такі повноваження і спосіб їх здійснення вказані з достатньою ясністю для того, щоб із врахуванням правомірності мети цих заходів забезпечити індивіду адекватний захист від свавільного втручання влади.

Широкі дискреційні повноваження органів виконавчої влади та їх посадових осіб можуть бути причиною порушень прав і свобод, є підґрунтям для корупційних зловживань Особливо актуальним у сучасних українських реаліях вважається зведення до мінімуму дискреційних повноважень державних чиновників, зокрема, у таких сферах:

- інвестиційна діяльність, за якої органи виконавчої влади мають повноваження на надання земельних ділянок при здійсненні інвестиційних проектів на праві безстрокового користування або на підставі договору оренди, а також на надання інвестиційного податкового кредиту;
- розпорядження державними фінансовими ресурсами. Наприклад, якщо адміністрація має право відмовити кредитній організації, що виграла кредитний конкурс, і призначити новий конкурс з іншими умовами. Або інший приклад: облдержадміністрація на виконання програми створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення шахтарських регіонів отримує з державного бюджету 1415 мільйонів гривень. Перевірка звіту про виконання такої програми показала, що державні кошти, виділені за цією програмою, розподілено між підприємствами, які не мають юридичного та фактичного відношення до вуглевидобувних районів;
- використання державної та комунальної власності, коли чиновники мають можливість передавати таку власність в оренду за встановленими ними самими підставами без проведення аукціонів;
- закупівля товарів, продукції, сировини і продовольства для державних потреб, коли чиновники визначають випадки надання фінансових пільг чи фінансових ресурсів, розміщувати замовлення на позаконкурсній основі тощо;
- оподаткування, коли уповноважені органи встановлюють для певної категорії платників податків додаткові умови надання податкових пільг;
- пожежна безпека, якщо уповноважені орган можуть самостійно встановлювати додаткові вимоги до суб'єктів господарювання тощо.

Саме в цих сферах відбувається найбільше зловживань. Серед вимог обмеження дискреційних повноважень у правозастосовній сфері можна назвати встановлення для органів виконавчої влади та їх посадових осіб відповідних критеріїв прийняття рішень, тобто справедливих процедур, що здатні обмежити їх владу.

Абзацами 5, 6, та 7 вступної частини Рекомендації Rec (2004) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам членам «Щодо вдосконалення національних засобів правового захисту», ухваленої на 114й сесії Комітету Міністрів від 12 травня 2004 р. передбачено, що, відповідно до вимог статті 13 Конвенції, держави члени зобов'язуються забезпечити будь-якій особі, що звертається з оскарженням порушення її прав і свобод, викладених в Конвенції, ефективний засіб правового захисту в національному органі; крім обов'язку впровадити такі ефективні засоби правового захисту у світлі прецедентної практики Європейського суду з прав

людини, на держави покладається загальний обов'язок розв'язувати проблеми, що лежать в основі виявлених порушень; саме держави члени повинні забезпечити ефективність таких національних засобів як з правової, так і практичної точок зору, і щоб їх застосування мало наслідком вирішення скарги по суті та належного відшкодування за будь-яке виявлене порушення.

Таким чином, у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень суди мають перевіряти чи прийняті вони: на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); безсторонньо (неупереджено); добросовісно; розсудливо; з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи несправедливій дискримінації; пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи та цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Завдяки дотриманню чітких процедур, відносини громадянина і держави з відносин субординації переходять на відносини юридичної рівності, влада перебуває під контролем закону, обмежується правом, яке створює таку систему правовідносин, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників.

Список використаних джерел:

1.Демкова М.С., Коба С.С., Лавриненко І.О., Український Д.Я. Відшкодування в позасудовому порядку шкоди, завданої державою або органами влади. – К.: КонусЮ, 2007. – 260 с.

ЮШКЕВИЧ О. Г.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри загально правових дисциплін ХНУВС, м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ПРИСЯЖНИХ У СУДІ

Суд присяжних – це різновид розгляду в суді, при якому рішення по суті справи приймають непрофесійні судді. Україна впроваджує континентальну модель суду присяжних, сприйняту багатьма європейськими державами. Відмінними рисами даної моделі є загальна компетенція колегії професійних суддів і журі присяжних, які одночасно здійснюють «суд права» і «суд факту». Присяжні в цій моделі володіють всіма правами суддів і зобов'язані аргументувати прийняті рішення [1]. Зокрема, до їх обов'язків належить: справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства; дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів; виявляти повагу до учасників процесу; не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої

кімнати і закритого судового засідання; виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції.

Законодавча база суд присяжних в Україні ґрунтується на ч. 4 ст. 124 Конституції України [2] («народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних») і включає § 2 глави 30 Кримінального процесуального кодексу України [3] (ст. 383391) і главу 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] (ст. 5864).

Відповідно до законодавства суд присяжних в Україні реалізується тільки при місцевому загальному суді першої інстанції і лише за звинуваченнями, за які передбачено довічне позбавлення волі.

Формування суду присяжних в Україні складається з декількох етапів:

1) територіальне управління державної судової адміністрації на основі аналізу судової практики у відповідній адміністративній одиниці, визначає кількість потенційних присяжних, яка може бути затребувана для здійснення правосуддя, і направляє подання до міської (районної) ради;

2) список присяжних затверджується на три роки і переглядається в разі необхідності для заміни осіб, які вибули зі списку, за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України. Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом;

3) після затвердження список присяжних передається до відповідного окружного суду, в тому числі в електронній формі. Інформацію, що міститься у зазначеному списку, не може бути використано для цілей, що не пов’язані із добором присяжних;

4) прокурор і суд в обов’язковому порядку письмово роз’яснюють обвинуваченому в злочині, за який може бути призначено довічне позбавлення волі, його право на суд присяжних. Якщо сторона обвинуваченого клопоче про його застосування, спеціальна автоматизована програма з раніше сформованого списку відбирає сім кандидатур присяжних, які за тиждень до судового засідання отримують письмовий виклик до суду, що є для роботодавця підставою для тимчасового звільнення присяжного від виконання трудових обов’язків;

5) у ході попереднього судового засідання сторона підсудного адресує питання прибулим кандидатам і відбирає трьох присяжних, які в подальшому будуть здійснювати правосуддя у справі;

6) після прийняття присяги починається основний етап – безпосередній суд присяжних, розгляд судової справи. Присяжному заборонено поза судовим засіданням збирати відомості про справу і розголошувати отриману інформацію;

7) на етапі винесення судового рішення проводиться нарада двох суддів і трьох присяжних, на якому послідовно обговорюються і голосуються ключові питання: чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується підсудний; чи містить воно склад кримінального злочину і якою статтею КК воно передбачене; чи винен обвинувачений; чи підлягає він покаранню; чи є обставини, що обтяжують або пом’якшують покарання; яка міра покарання повинна бути призначена обвинуваченому і чи повинен він її відбувати і т.д. Всі питання

вирішуються простою більшістю голосів, причому головуючий голосує останнім і ніхто із складу суду не має права утриматися від голосування [1, 4].

Сподіваємося, що суд присяжних позитивно впливатиме на якість досудового слідства (слідчі розумітимуть, що всі недоліки слідства викриватимуться в ході змагального процесу і суд не візьме на себе роль слідчого, тому вони вживатимуть заходів до виявлення всіх обставин як тих, що викривають, так і тих, які виправдовують особу, притягнуту до відповідальності); на покращення роботи прокурорів, які в судових засіданнях повинні вміти проводити допити підсудних, потерпілих, свідків, аналізувати докази, виступати в дебатах.

Список використаних джерел:

1. Суд присяжних: загальна характеристика та особливості імплементації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sud.ua/blog/2016/03/21/88513sydprisyazhnihzagalnaharakteristikataosoblivostmplementatsvykran.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр/paran4793#n4793.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/465117.

4. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 р. № 1402VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/140219/page.

МИКИТЮК А. А.

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правознавства факультету екології і права ЖНАЕУ, м. Житомир

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В СХЕМАХ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

За останні два роки України здійснила помітні законодавчі та організаційні кроки на шляху боротьби з корупцією. Створені нові спеціалізовані державні органи: Національне агентство із запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, спеціалізована антикорупційна прокуратура. Значно посилено антикорупційні вимоги у законах України «Про запобігання корупції» та «Про державну службу», зокрема в частині електронного декларування доходів та майна держслужбовців та осіб, прирівняних до них. Крім того, згідно з планом пріоритетних дій уряду, законопроект про загальне декларування доходів та майна громадян повинен бути готовий до кінця 2017 року, він має передбачати податковий контроль за відповідністю доходів і витрат громадян із використанням непрямих методів [1]. Високий рівень тіньової економіки (за офіційним даним перевищує 35%)[2] зумовлює попит на послуги з

легалізації активів, отриманих внаслідок вчинення корупційних, економічних та податкових злочинів або незаконного збагачення.

Актуальність даного питання визначається необхідністю дослідження новітніх схем відмивання злочинних доходів, виявлення ризиків використання нематеріальних активів у таких схемах, розробки механізмів їх попередження, а також запровадження зарубіжного досвіду, в першу чергу Європейської союзу у сфері боротьби із злочинністю з метою подолання корупції.

Типові схеми відмивання злочинних доходів через банківські установи втрачають свою привабливість через ненадійність, адже посилення банківського нагляду призвело до виведення з ринку в період з 2014 по 2016 рік 87 банківських установ [3]. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" значно посилив контроль за здійсненням фінансових операцій, ідентифікацію клієнтів аж до кінцевих бенефіціарів. Як наслідок, набувають поширення інші засоби легалізації злочинних доходів, зокрема, з використанням нематеріальних активів (далі НМА).

Згідно пп. 14.1.120 Податкового кодексу України нематеріальні активи – право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об’єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами.

Бухгалтерська класифікація об’єктів нематеріальних активів виділяє декілька груп: 1) права користування природними ресурсами (надрами та іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище, інші аналогічні права); 2) права користування майном (земельні ділянки, будівлі, право на оренду приміщень, інші аналогічні права); 3) право на комерційні позначення (торгові марки, комерційні (фірмові) найменування, інші аналогічні права); 4) права на об’єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин; ноухау, захист від недобросовісної конкуренції, інші аналогічні права); 5) авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп’ютерні програми, бази даних, інші аналогічні права); 6) інші нематеріальні активи (право на проведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв, інші аналогічні права); 7) гудвіл.

Міжнародні стандарти фінансової звітності визначають нематеріальні активи як – ідентифіковані немонетарні активи, що не мають фізичної форми. Оскільки НМА не мають фізичної форми, а їхнє ціноутворення непрозоре, справедливість (законність) операцій з такими активами може бути піддана сумніву.

При проведенні розслідувань відносно операцій із НМА необхідно пам’ятати, що всі господарські операції суб’єкта повинні мати відповідне відображення в податковому й бухгалтерському обліку[4].

Операції із НМА мають наступні уразливі місця, які потребують особливої уваги :

НМА повинні мати документальну форму (проект, авторське посвідчення, патент і ін.) і можливість відчуження у власника, тобто бути об'єктом купівлі продажу;

мати законодавче підтвердження й реальну ціну (вартість);

приносити дохід і мати документальне підтвердження придбання, створення, володіння).

Можливість завищення вартості й укладання фіктивних угод, особливо в сфері трансферного ціноутворення, роблять НМА привабливим об'єктом для використання з метою відмивання злочинних доходів і фінансування тероризму. Фахівці виділяють наступні ризики їх використання в нелегальних операціях:

1. Фінансові ризики. Через недосконале ціноутворення, НМА можуть бути зручним інструментом для зловмисників для досягнення різних цілей, у тому числі НМА можуть бути використані в різних схемах легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом:

з метою додання видимості законності доходів (роялті) фізичних осіб (наприклад, пов'язаних з державними посадовими особами);

для здійснення виведення коштів в іноземні юрисдикції;

для зменшення податкового навантаження на суб'єкта господарської діяльності.

2. Юридичні ризики, які переважно пов'язані з:

визнанням НМА як такого;

визнання права власності на НМА.

Поняття НМА визначене Цивільним кодексом, Податковим кодексом, а також іншими спеціальними законодавчими актами країн, що входять до Євразійської групи по протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму, як результат інтелектуальної діяльності або права їхнього використання, права користування майном/природними ресурсами, товарні знаки й марки. Обов'язковою умовою НМА є їх використання у виробництві або наданні послуг (наявність здатності приносити платникові податків економічну вигоду, дохід), або для адміністративних цілей.

Схеми відмивання злочинних доходів з використанням НМА звичайно досить заплутані. НМА в таких випадках виступають у якості зручного інструмента перерозподілу коштів.

Основним слабким місцем НМА, у таких випадках, є суб'єктивність їх ціноутворення, дійсна їх наявність. У деяких випадках зловмисники ускладнюють схеми відмивання злочинних доходів із НМА, використовуючи додаткових посередників або фінансові інструменти, які маскують суть операцій. Такі операції повинні бути під особливим контролем фінансових установ.

Характерним прикладом використання авторських прав на твори мистецтва з метою відмивання злочинних доходів, є видача банком «Тавріка» кредитів на суму 4,3 мільярда гривень під заставу колекції картин, яку у 2011 році було оцінено спочатку в 5,4 мільярда гривень, а за рік переоцінено аж у 9 мільярдів гривень. В процесі ліквідації банку колекція була реалізована за 16,3 млн. грн. [5], а кошти позичальниками не повернуті.

Інша популярна схема легалізації коштів – це отримання роялті. Так, у 2013 році тоді народний депутат Борис Колесников отримав 253 млн. грн. у вигляді роялті. За 2016 рік роялті у сумі 34 млн. грн. задекларував народний депутат М. Поплавський, 7,5 млн. грн. Сергій Рибалка.

Такі операції повинні відпрацьовуватись податковими органами в відповідності до п. 60 Положення про Державну фіскальну службу України, затвердженого постановою КМ України 21 травня 2014 р. № 236, та Положення про порядок організації роботи при виявленні органами ДФС фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, затверджене наказом ДФС України від 01.04.2015 року № 230, який зосереджує зусилля податкових органів на фінансових операціях, що проводяться за участю суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Однак практика свідчить, що значна частка операцій, пов'язаних з відмивання злочинних доходів, особливо з нематеріальними активами, може відбуватися без участі фінансових посередників і, як наслідок, залишає поза контролем.

Тому органами державної фіскальної служби при проведенні заходів, пов'язаних з виявлення та попередженням фактів відмивання злочинних доходів з використання нематеріальних активів, необхідно користуватися поняттям нематеріальних активів, визначеним у Податковому кодексі України. Відповідно список операцій, що підпадають під обов'язковий моніторинг варто розширити, додавши операції з нематеріальними активами.

Список використаних джерел:

1. Кабмін включив загальне декларування доходів у свої пріоритети. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/news/2017/04/03/362903_kabmin_vklyuchiv_zagalne.html.

2. Тенденції тіньової економіки. http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&id=e384c5a765334ab6b56f0e5243eb15a&tag=Tendentsii Tinovoi ekonomiki

3. Матеріали 17 Пленарного засідання Євразійської групи по протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://www.eurasiangroup.org/files/Typologii%20EAG/WGTYP_2012_8_rus.pdf

4. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ»: Очищення ринку [Електронний ресурс.] – Режим доступу:https://www.ukrinform.ua/rubriceconomics/2171228ocisennarinkuvnbukazutzagalomznikli87bankiv.html

5. Радіо Свобода. Мистецтво кредитування (розслідування). [Електронний ресурс.] – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/27603187.html

АВДЕЕВА Т. В.
старший преподаватель юридического факультета БГУ, кафедра гражданского права, г. Минск, Беларусь

К ВОПРОСУ О ПОНИМАНИИ УМЫШЛЕННОЙ ФОРМЫ ВИНЫ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ

Гражданский кодекс Республики Беларусь 1998 г. (далее – ГК) признает умышленную форму вины (ч. 1 п. 1 ст. 372) и придает ей юридическое значение в ряде случаев (см., напр., п. 4 ст. 372, ч. 2 п. 1 ст. 375), но легальная дефиниция умысла в нем отсутствует. Судебная практика также не дает каких-либо руководящих разъяснений. Таким образом, формирование четкого представления о содержании умысла как квалифицированной формы вины по-прежнему остается актуальным.

Правило ч. 2 п. 1 ст. 372 ГК устанавливает, когда лицо является невиновным. Формулируя от обратного, вина состоит в непринятии должником всех мер для надлежащего исполнения обязательства, которые он должен был совершить при той степени заботливости и осмотрительности, какая от него требовалась по характеру обязательства и условиям гражданского оборота. Нельзя не заметить, что приведенное определение позволяет установить наличие вины в форме неосторожности. Умысел же по-прежнему воспринимается большинством авторов, исходя из сложившегося в уголовном праве представления, а именно, как форма вины, характеризующаяся намеренным совершением лицом правонарушения и желанием наступления неблагоприятных последствий или безразличным отношением к таким последствиям. Насколько актуальна данная трактовка умысла для современного гражданского права?

Как известно, участники гражданского оборота исключительно редко идут на совершение правонарушения с целью причинить вред контрагенту. Безразличное отношение к последствиям правонарушения также можно встретить не часто. А вот случаи нарушения обязательства должником в своих интересах достаточно распространены. Таким образом, существующая в уголовном праве психологическая характеристика умысла плохо применима к должнику, намеренно допускающему нарушение обязательства. Но тогда, что именно должно свидетельствовать об умышленном нарушении обязательства?

На всем протяжении существования договорного правоотношения стороны обязаны действовать добросовестно и разумно (принцип добросовестности и разумности, ст. 2 ГК). А поскольку умысел – есть форма вины, изобличающая крайнюю степень недобросовестного поведения лица, то в исследовательский поиск с необходимостью должна быть вовлечена такая категория гражданского права как добросовестность.

В отличие от отечественного ГК, в ГК Российской Федерации принцип добросовестности получил развитие в следующих общих нормах, касающихся договорных правоотношений: при установлении, исполнении обязательства и после его прекращения стороны обязаны действовать добросовестно, учитывая права и законные интересы друг друга, взаимно оказывая необходимое содействие для достижения цели обязательства, а также предоставляя друг другу необходимую информацию (п. 3 ст. 307 ГК РФ). В связи с рассматриваемым

вопросом особое значение приобретает также принцип, в соответствии с которым никто не вправе извлекать преимущество из своего незаконного или недобросовестного поведения (п. 4 ст. 1 ГК РФ).

Доктринальные разработки принципа добросовестности в гражданском праве последних 20 лет позволяют говорить о добросовестном поведении субъектов гражданского права как о поведении, при котором осуществление частноправового интереса должно сочетаться с правами и интересами контрагента, третьих лиц и общества в целом [1, с. 4245; 3]. При этом решение вопроса о добросовестности невозможно без учета принципа разумности, требующего от участника гражданского оборота поиска наиболее рационального поведения в конкретной ситуации.

Итак, рассматривая умышленную форму вины в контексте существующих законодательных и доктринальных представлений о добросовестности участников договорного обязательства, необходимо выявить такие объективные и субъективные моменты в поведении должника, которые позволят сделать вывод о крайней степени его недобросовестности.

Принимая во внимание обстоятельства нарушения обязательства, поведение правонарушителя в отношении кредитора в связи с предвидимым и совершенным правонарушением, нельзя не отметить, что оценка поведения должника, намеренно идущего на нарушение обязательства, далеко не всегда является однозначно отрицательной и заслуживающей осуждения с учетом интересов кредитора, третьих лиц и гражданского оборота в целом. Например, исходя из обстоятельств, вызвавших у должника намерение не исполнять обязательство перед кредитором, крайняя степень недобросовестности должника усматривается в следующих случаях: нарушение договора в связи с принятием к исполнению более выгодного заказа; неисполнение обязательства, ставшего для должника экономически невыгодным; невозврат должником денежных средств в связи с использованием их для собственных нужд. Напротив, недобросовестность должника, заслуживающая осуждения, по всей видимости, отсутствует в ситуации, когда должник отказывается от исполнения обязательства, поскольку дальнейшая работа предприятия грозит серьезной аварией на производстве. Несмотря на то, что должник сознательно идет на нарушение обязательства и делает это в своих интересах, предотвращая возможные значительные потери, рассматривать должника в такой ситуации в качестве злостного нарушителя договора едва ли правильно. В особенности, если должник своевременно ставит кредитора в известность о возникших затруднениях в исполнении, за которые он отвечает, и предлагает пути выхода из сложившейся ситуации.

Но не уведет ли такой подход в дебри мотивации, тогда как с практической точки зрения всех интересует способ объективизации умышленной формы вины? Полагаем, что нет. Являясь психологической категорией, мотив достаточно хорошо объективируется, если принять во внимание конкретные обстоятельства, предшествующие правонарушению и влияющие на формирование мотива, а также поведение должника, в котором реализуется мотив как побудительная сила к действию. Выявление и оценка мотива намеренного совершения должником правонарушения – задача более реальная, чем выяснение того, желал должник наступления неблагоприятных последствий или безразлично к ним относился.

Здесь уместно отметить, что в определении общественной опасности совершенного уголовного преступления существенную роль играют все элементы субъективной стороны правонарушения – вина, мотив и цель. В гражданском же праве мотиву и цели совершения правонарушения не уделяется должного внимания, тогда как в некоторых случаях оценка поведения правонарушителя в гражданском праве того требует.

С учетом вышеизложенного автору близка позиция А.Г. Карапетова, высказанная в качестве рабочей гипотезы об умысле. Автору импонирует идея признать в качестве недобросовестного и заслуживающего особой правовой реакции такое умышленное нарушение, которое было спровоцировано желанием причинить вред кредитору, стремлением извлечь дополнительный доход или произошло по иным причинам, не связанным с необходимостью избежать несения непропорциональных расходов. При этом, указывая на возможные проблемы с определением истинных целей нарушения, в качестве умышленного нарушения договора автор предлагает рассматривать такое нарушение договора, которое одновременно обладает следующими характеристиками. Во-первых, оно должно было произойти в ситуации, когда у должника была реальная возможность исполнить договор. Во-вторых, не было причин или препятствий, которые хотя и не влекли невозможность исполнения и не являлись основанием для освобождения должника от ответственности, но могли бы оправдать неисполнение договора с точки зрения принципа добросовестности. Например, должник может доказать, что он был вынужден пойти на осознанное нарушение в связи с необходимостью избежать непропорциональных затрат, иных существенно неблагоприятных последствий, нарушения прав других кредиторов или иных лиц и т.п. [2, с. 5657].

Восприятие вышеизложенного подхода и его практическая реализация сопряжены с определенными сложностями. Трудно принять, что намеренное нарушение обязательства может быть оправдано с учетом определенных обстоятельств. С практической точки зрения данный подход потребует выработки четкого представления о том, какие обстоятельства могут служить для должника оправданием с точки зрения принципа добросовестности и закрепления их в судебной практике. Но, несмотря на кажущуюся сложность, выбранное направление приближает нас к адекватной оценке поведения должника на основе тех требований добросовестности и разумности, которые формируются современным гражданским оборотом с учетом его экономических и этических составляющих. Подчеркнем, сказанное не свидетельствует в пользу отказа от проблемного для гражданского права понятия умысла и о замене его трудноопределимым понятием добросовестности. Речь идет о наполнении умысла как формы проявления недобросовестного поведения таким содержанием, которое позволит участникам гражданского оборота правильно воспринимать умысел в качестве квалифицированной формы вины, заслуживающей особого внимания со стороны законодателя при определении дифференцированного режима ответственности.

Список использованных источников:

1. Анциферова, Э.Ю. Принципы разумности, добросовестности и справедливости как основополагающие категории гражданского права / Э.Ю.

Анциферова // Вестник Марийского государственного университета. – 2016. – Т. 2. – № 2(6). – С. 4245.

2. Карапетов, А.Г. Модели защиты гражданских прав: экономический взгляд / А.Г. Карапетов // Вестник экономического правосудия РФ. – 2014. – № 12. – С. 5657.

3. Попова, Ю.А., Василенко Е.В. Место принципов разумности и добросовестности в системе принципов гражданского права [Электронный ресурс] / Ю.А. Попова, Е.В. Василенко // Режим доступа: http://cyberleninka.ru/article/n/mestoprintsipovrazumnostiidobrosovestnostivsistemeprintsipovgrazhdanskogoprava. – Дата доступа: 27.04.2017.

ДМИТРЕНКО В. Ю.

аспірант Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, відділ проблем приватного права, м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМИ ВИКОНАННЯ ІПОТЕЧНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Іпотека як цивільно-правовий інститут не лише виступає надійним способом забезпечення належного виконання зобов'язання, а й виступає певним стимулюючим фактором для боржника щодо виконання своїх обов'язків належним чином. Зазначені особливості іпотеки та її особлива роль у запобіганні негативним майновим наслідкам у випадку невиконання боржником іпотечного зобов'язання становлять неабиякий науковий інтерес. Саме тому у наукових працях учених цивілістів чимало уваги приділено інституту іпотеки та окремим його питанням. Проте поява нових видів та предметів іпотеки, суттєві зміни щодо сфери використання та у її правовому механізмі іпотеки зумовлюють потребу у періодичному перегляді базових теоретичних положень, окремі з яких, в тому числі й загальні умови виконання іпотечного зобов'язання, є недостатньо розробленими у цивілістичній доктрині.

Відповідно до загальних умов виконання зобов'язання, визначених у статтях глави 48 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 № 435IV (надалі – ЦК України), належне виконання іпотечного зобов'язання полягає у його виконанні: належними сторонами (ст. 527 ЦК України); належним предметом (статті 533, 539 ЦК України); належним способом (статті 529, 542, 543, 537 ЦК України); у належному місці (ст. 532 ЦКУ); у належний строк (термін) (статті 530, 531 ЦК України).

Необхідною умовою для визнання іпотечного зобов'язання виконаним належним чином є його виконання належними сторонами, якими відповідно до статей 1,3,18 Закону України «Про іпотеку» від 05.06.2003 № 898IV (надалі – Закон № 898IV) виступають іпотекодавець (боржник) і іпотекодержатель (кредитор). Слід зауважити, що сторонами виконання іпотечного зобов'язання можуть бути один або декілька іпотекодавців та іпотекодержателів – юридичних та фізичних осіб як резидентів, так і нерезидентів.

Сутність виконання іпотечного зобов'язання його належними сторонами відповідно до ст. 527 ЦК України полягає у здійсненні іпотекодавцем особисто на користь іпотекодержателя певних дій, що становлять зміст такого зобов'язання, а іпотекодержатель має особисто прийняти його виконання.

Аналіз відповідних статей Закону № 898IV свідчить про певні особливості реалізації прав і обов'язків сторонами виконання іпотечного зобов'язання.

Так, зміст прав та обов'язків іпотекодавця обумовлюється тим, що він має бути власником нерухомого майна, яке передає в іпотеку для забезпечення виконання власного зобов'язання (зобов'язання іншої особи) перед іпотекодержателем (статті 1 та 11 Закону № 898IV). Зокрема, іпотекодавець зобов'язаний: до укладення іпотечного договору попередити іпотекодержателя про всі відомі йому права та вимоги інших осіб на предмет іпотеки, в тому числі ті, що не зареєстровані в установленому законом порядку; застрахувати предмет іпотеки на його повну вартість від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування, якщо іпотечним договором цей обов'язок не покладено на іпотекодержателя; вживати за власний кошт всі необхідні заходи для належного збереження предмета іпотеки, включаючи своєчасне проведення поточного ремонту, відновлення незначних пошкоджень, раціональну експлуатацію та захист предмета іпотеки від незаконних посягань та вимог інших осіб – якщо інше не встановлено законом чи іпотечним договором; своєчасно повідомляти іпотекодержателя про будь-яку загрозу знищення, пошкодження, псування чи погіршення стану предмета іпотеки, а також про будь-які обставини, що можуть негативно вплинути на права іпотекодержателя за іпотечним договором тощо (статті 9,10,36 Закону № 898IV).

Окрім того, відповідно до статей 69,12 Закону № 898IV іпотекодавець має право: володіти та користуватись предметом іпотеки відповідно до його цільового призначення, одержувати від предмета іпотеки продукцію, плоди і доходи (якщо інше не встановлено іпотечним договором); виключно на підставі згоди іпотекодержателя – зводити, знищувати або проводити капітальний ремонт будівлі (споруди), розташованої на земельній ділянці, що є предметом іпотеки, чи здійснювати істотні поліпшення цієї земельної ділянки; передавати предмет іпотеки у наступну іпотеку; відчужувати предмет іпотеки; передавати предмет іпотеки в спільну діяльність, лізинг, оренду, користування; заповідати передане в іпотеку нерухоме майно; вирішувати питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору.

Із урахуванням зазначеного варто підтримати висновок Р.А. Майданника про «визнання наведених правомочностей іпотекодавця щодо предмету іпотеки як міру панування над річчю, таке панування він здійснює безпосередньо … та здійснює захист предмета іпотеки від посягань третіх осіб» [1, с. 33].

Специфіка виконання іпотечного зобов'язання зумовлює наявність особливих прав й у іпотекодержателя, а саме: вимагати від іпотекодавця дострокового виконання основного зобов'язання та відшкодування завданих збитків у разі порушення ним обов'язку попередити іпотекодержателя про всі відомі йому права та вимоги інших осіб на предмет іпотеки; за рахунок предмета іпотеки задовольнити свою вимогу за основним зобов'язанням у повному обсязі або в частині, встановленій іпотечним договором, що визначена на час виконання

цієї вимоги; задовольнити свою вимогу за основним зобов'язанням із суми страхового відшкодування у разі настання страхового випадку щодо предмета іпотеки тощо (статті 68 Закону № 898IV).

Оскільки під час виконання іпотечного зобов'язання можуть мати місце порушення зазначених норм з боку іпотекодавця, то у статтях 12,33,3538 Закону № 898IV передбачено можливість реалізації іпотекодержателем низки додаткових прав, серед яких право: вимагати дострокового виконання основного зобов'язання (а в разі його невиконання – звернути стягнення на предмет іпотеки, якщо інше не передбачено законом) – у разі порушення умов договору; вжити заходів для збереження чи страхування предмета іпотеки у власних інтересах та за власний кошт – у разі порушення іпотекодавцем обов'язків щодо збереження чи страхування предмета іпотеки; задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки (якщо інше не передбачено законом) – у разі невиконання (неналежного виконання) боржником основного зобов'язання; вирішити питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору.

Із урахуванням наведеного, а також змісту норми ч. 3 ст. 13 Закону № 898IV можна зробити висновок про зв'язок конкретного іпотекодержателя з конкретною річчю незалежно від права власності на нього (якщо тільки іпотекодержатель не стає власником іпотеки). Проте вузький обсяг повноважень іпотекодержателя щодо переданої в іпотеку речі зумовлений тим, що майно, на яке встановлена іпотека, не може бути передане іпотекодержателю, що відповідає суті іпотеки.

Варто зауважити, що науковці (зокрема, Т.В. Боднар) до суб'єктів виконання договірного зобов'язання також відносять: інших осіб на стороні боржника або кредитора («співборжників» і «співкредиторів» у зобов'язанні з множинністю осіб); третіх осіб у зобов'язанні (останні як суб'єкти виконання зобов'язання не є його сторонами) [2, с. 7879]. Детальний аналіз норм Закону № 898IV засвідчив, що під час виконання іпотечного зобов'язання певний обсяг прав та обов'язків мають: попередній іпотекодержатель; особи, яким належать декілька об'єктів – предметів наступної іпотеки; власник заставної; суб'єкти рефінансування (банки та інші фінансові установи, в тому числі спеціалізована іпотечна установа); особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки; особа, яка має зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки; суддя; нотаріус; організатори прилюдних, в тому числі й електронних торгів; особи, які здійснюють оцінку майна.

Розглянемо лише деякі проблемні питання реалізації зазначеними суб'єктами своїх повноважень під час виконання іпотечного зобов'язання.

Так, недосконалим є механізм анулювання заставної і видачі нової заставної за згодою між іпотекодавцем, боржником (якщо він є відмінним від іпотекодавця, і власником заставної). А тому погоджуємося із думкою дослідників цього питання про недоцільність застосування заставної для випуску іпотечних цінних паперів, тому що законодавець надав можливість випускати іпотечні облігації та іпотечні сертифікати без участі заставної як забезпечувального засобу [3, с. 6].

Також потребує удосконалення порядок продажу предмета іпотеки з прилюдних (електронних) торгів, оскільки з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» від 22.09.2011 №3795VI (набув чинності 16.10.2011 р.) та положень про проведення третіх прилюдних торгів (якщо другі прилюдні торги не відбулися і кредитори не виявили бажання придбати предмет іпотеки за початковою ціною) мають місце порушення процедури проведення прилюдних торгів та оскарження їх результатів відповідно до статей 4849 Закону № 898IV.

Викладені положення не охоплюють усіх проблем механізму виконання іпотечного зобов'язання та можуть стати предметом подальших досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Майданник Р.А. Правова природа інституту іпотеки / Р.А. Майданник // Юридичний вісник. – 2009. – № 1(10). – С. 3138.

2. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві / Т.В. Боднар: монографія. – К. : Юрінком Інтер. – 2005. – 272 с.

3. Баурда М.М. Правова природа заставної: недоліки її застосування для рефінансування / М.М. Баурда // Форум права. – 2015. – №4. – С. 610.

ДЕМБІЦЬКА С. Л.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» м. Львів, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До всіх органів держав, підприємств, установ, організацій, громадських організацій, посадових осіб та громадян пред'явлена вимога найсуворішого виконання законів; проголошені права і свободи громадян, їхніх організацій, їхні законні інтереси гарантуються, і забезпечується виконання покладених на них обов'язків, реалізація відповідальності; точне і неухильне виконання нормативних актів і актів реалізації права забезпечується державними і громадськими засобами [1, с. 332].

Держава зобов'язує всі свої органи та установи додержуватися законних прав та інтересів громадян. Усі органи законодавчої, виконавчої та судової влади повинні здійснювати заходи з підтримання законності та правопорядку в державі. Суворо додержуючись законів, забезпечуючи реалізацію громадянами своїх прав, відстоюючи законні державні інтереси, державні органи беруть тим самим участь у правоохоронній діяльності, тобто сприяють охороні права від порушень. «Правоохоронна функція тією чи іншою мірою властива всім органам державної влади і є складовим елементом діяльності інших органів, організацій, установ та посадових осіб, що обумовлено конституційними вимогами дотримання законності, забезпечення охорони правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян [2, с. 3].

У більшості випадків поняття «правоохоронна діяльність» визначають через характеристику системи правоохоронних органів. Інакше кажучи, фактично правоохоронну діяльність тлумачать як діяльність правоохоронних органів [3, с.70]. Під правоохоронною діяльністю розуміють державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності до закону і при неухильному дотримання встановленого ним порядку [4, с. 18]. Правоохоронна діяльність у «широкому значенні» – діяльність з охорони права, які здійснюють спеціально уповноважені на це органи за встановленою в законі процедурою і яка полягає у розгляді юридично важливих справ, виявленні правопорушень й обвинуваченні осіб, винних у їхньому вчиненні; у деяких випадках – у застосуванні до правопорушників примусових заходів, регламентованих законом, а також у представництві й захисті прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [5, с. 9], у «вузькому значенні» – це боротьба зі злочинами та іншими правопорушеннями (насамперед із так званими адміністративними проступками) або підтримання громадського порядку (патрулювання у громадських місцях, контроль за проведенням масових заходів) [6, с. 9].

Поліцейська діяльність в теорії права розглядається як складова частина правоохоронної діяльності. Тому, суб'єктами правоохоронної діяльності виступають суд, прокуратура, які у свою чергу не є суб'єктами поліцейських правовідносин. Поліцейська діяльність – це особливий вид державно управлінської діяльності, спрямованої на охорону громадського порядку, забезпечення громадської (і будь-якої іншої) безпеки, пов'язаної із застосуванням державного примусу [7, с. 116]. Мав рацію професор В.М. Гессен, коли говорив, що під «поліцейською діяльністю… ми розуміємо… певний рід державної діяльності, спрямований на підтримання безпеки та порядку, пов'язаний із застосуванням примусової влади» [8, с. 165].

У літературі є багато визначень терміну «поліція», які застосовують різні автори в різних країнах залежно від того, що під ним розуміють (систему, органи, осіб тощо). Так, автори «Міжнародної поліцейської енциклопедії» застосовують термін «поліція» у двох основних значеннях: як державний апарат, до обов'язків якого належить охорона правопорядку, як і орган, що об'єднує в одну систему всі наглядово контрольні органи, що застосовують адміністративний примус та адміністративну юрисдикцію з метою охорони громадського порядку, тобто здійснюють поліцейську діяльність. Крім того, в енциклопедії слово «поліція», трактується як: державна система внутрішніх органів нагляду за порядком; як особливі каральні внутрішні війська, що охоплюють існуючий режим у країні; як збірне поняття осіб, які служать у цих органах; як система особливих органів, що забезпечують правопорядок та внутрішню безпеку держави шляхом нагляду та примусу, у деяких державах – різновид внутрішніх військ [9, с. 5].

Отже, поліція як репресивний інструмент держави має перетворитися на «товариша й помічника» для громадян. Пріоритетом у її роботі мають стати не показники розкриття злочинів, а довіра до неї з боку громадян [10, с. 18].

У юридичній літературі поширеним є висновок, що до основних напрямів правоохоронної діяльності належать: а) діяльність із виявлення, запобігання й

розслідування злочинів; б) діяльність із захисту державної (національної) безпеки, державного кордону та охорони правопорядку; в) діяльність органів прокуратури; г) діяльність із забезпечення охорони учасників кримінального судочинства [11, с. 13].

О.М. Бандурка під правоохоронною діяльністю вбачає «державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку» [12, с. 6].

Отже, незважаючи на розмаїття поглядів вчених щодо сутності й місця правоохоронної діяльності, вони є єдиними у визнанні її державно владною діяльністю, котра здійснюється в правовій формі і безпосередньо пов'язана з попередженням та профілактикою правопорушень [13, с. 169].

Інституційний елемент механізму правоохорони складають суб'єкти правоохоронної діяльності, тобто органи та організації, які спеціально уповноважені державою здійснювати на професійній основі на підставі та відповідно до закону, а у випадках встановлених законом – у відповідній процесуальній формі із застосуванням правових засобів діяльність, спрямовану на охорону прав та свобод людини і громадянина, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин [14, с. 126].

Ми вважаємо, що виконання завдань та реалізація функцій правоохоронної діяльності досягається через діяльність суб'єктів правоохорони. Особливе місце серед останніх займають правоохоронні органи, тобто суб'єкти правоохоронної діяльності, що наділені владними повноваженнями. Наявність у цих органів повноважень щодо застосування державного примусу зумовлює необхідність чіткого визначення їх переліку, з'ясування самого поняття «правоохоронні органи».

Список використаних джерел:

1. Борисов В.В. Правовой порядок развитого социализма: Вопросы теории / В.В.Борисов. – Саратов: Изд.-во Сарат.унта, 1977. – 408с.

2. Марочкін І.Є. Організація судових та правоохоронних органів: навч.посіб./ І.Є.Марочкін, Н.В.Сибільова. –Х.: Нац.юрид.акад. України, 1996. – 138с.

3. Кучук А. Правоохоронна діяльність: стан наукової розробки проблеми / А.Кучук // Підприємництво, господарство і право. –2005. –№2. – С.6872.

4. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки / І.Бондаренко // Право України. –2003. –№4. – С.1821.

5. Організація судових та правоохоронних органів: Навчальний посібник / За ред. І.Є.Марочкіна, Н.В.Сібільової, О.М.Толочко. –Харків: Право, 2000. –272с.

6. Развадовський В.Й. Державне регулювання транспортної системи України (адміністративноправові проблеми та шляхи їх розв'язання): Дис. …дра юрид.наук / Національний університет внутрішніх справ. –Харків, 2004. –508с

7. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. Видання друге // За загальною редакцією Коваленка В.В., Римаренка Ю.І., Олефіра В.І., / Константінов С.Ф., Кузьміних Г.Б. та ін. –К.: «Директ Лайн», 2012. – 816с.

8. Лошицький М.В. Поліцейська система держави: історія становлення та розвитку // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. –2013. – Серія Право. Випуск 23. Ч.2 Т.2. – С.162166.

9. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10т. / відп.ред.Ю.І.Римаренко, Я.Ю.Кондратьєв, В.Я.Тацій, Ю.С.Шемшученко. –К.: Концерн ВД «Ін Юре», 2003. –Т.1. –1230с.

10. Лукашевич В.Г. Місце і роль правоохоронних органів у системі державної влади та місцевого самоврядування / В.Г.Лукашевич, О.В.Негодченко // Вісник Одес. інту внутр. справ. –1997. –№1. – С.1722.

11.Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник / О.С.Захарова, В.С.Ковальський, В.С.Лукомський та ін.; Відп.ред. В.Маляренко. – 3є вид., перероб. і доп. –К.: Юрінком Інтер, 2007. –352с.

12. Бандурка А. Н. Судебные и правоохранительные органы Украины: [учебн.] / под ред. проф. А. М. Бандурки. – Х.: Унт внутр. дел, 1999. – 350 с.

13. Тихомиров О.Д. Діалектика змісту та форми правоохоронної діяльності / О.Д.Тихомиров, Ю.А.Ведерніков // Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників ОВС: зб.наук.праць. –К.: Укр.академія внутр.справ, 1995. – С.168173.

14. Ведєрніков Ю.А. Правоохоронна діяльність в Україні: теоретикоправовий аспект / Ю.А.Ведєрніков, А.М.Кучук; Унт сучас.знань. –К.: Знання України, 2009. –219с.

ВЛАСЮК М. В.
викладач Малинського лісотехнічного коледжу, магістр
КРАСОВСЬКА В. А.
студентка 2 курсу Малинського лісотехнічного коледжу, м. Малин, Україна

«ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ» ТА «НЕДІЙСНІСТЬ ШЛЮБУ»: ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ТА ЇХ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ

Формування нового суспільства потребує суттєвих змін у всіх без винятку областях права, в тому числі в цивільному та сімейному праві. Кожна цивілізована країна повинна бути зацікавлена в створенні здорової сім'ї, тому що розвиток країни, її процвітання значною мірою залежать від цього. В зв'язку з цим сімейне законодавство повинно не лише регулювати сімейні відносини, стояти на захисті прав та інтересів сторін в шлюбі та після його розірвання, але й запобігати укладенню неповноцінних шлюбів, які потім чи розпадуться, чи будуть визнані недійсними [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с. 32].

Правове регулювання припинення шлюбу завжди знаходилося в центрі уваги як вчених теоретиків, так і юристів практиків. Актуальними ці питання залишаються і тепер, коли кількість розлучень неупинно зростає. Врегулювання на законодавчому рівні питань, пов'язаних з припиненням шлюбу та визнанням шлюбу недійсним, є актуальною проблемою сьогодення. Розробкою цих питань займаються як вчені, так і фахівці практики: М. В. Антокольська, З.В. Ромовська,

Н. І. Тарусина , О. В. Дзера, А. П. Сергєєв, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова, Ю. С. Червоний, Є. А. Поссе, Т. А. Фадеева та інші.

Аналізуючи наукові праці, вітчизняні нормативні акти з питань припинення шлюбу, визнання шлюбу недійсним, приходимо до висновку, що на сьогодні в наявності є певні неузгодженості в позиціях вчених юристів з окреслених питань. Власне тому виникла потреба проаналізувати дефінітивнопонятійний апарат «припинення шлюбу» та «недійсності шлюбу» та визначення особливості правових наслідків.

Перш за все проаналізуємо існуючі дефінітивні визначення вищевказаних понять. Відповідно до ст. 104 СК шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим чи внаслідок розірвання шлюбу [6].

Припинення шлюбу в енциклопедичній юридичній літературі розглядається як припинення особистих і майнових правовідносин подружжя [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с.324]. Щодо теоретичних розробок питання, то мусимо відзначити наявність різних підходів до визначення припинення шлюбу. Так, В. Маслов і О. Пушкін визначають припинення шлюбу як розпад шлюбу (союзу жінки і чоловіка) та зумовлене цим припинення правовідносин, які раніше виникли між ними і засновані на сімейному законодавстві [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.,** с.133]. На думку сучасної дослідниці А.Б. Райчук, з якою ми повністю погоджуємося, така ознака як розпад шлюбу характеризує припинення шлюбу не як правове, а як соціальне явище, а тому не повинна братися до уваги при формулюванні визначення припинення шлюбу [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с.43].

Деякі науковці говорять не про припинення шлюбних правовідносин, а про припинення взаємних прав та обов'язків, які виникають між подружжям у зв'язку з укладенням шлюбу. Хоча інші дослідники переконані в тому, що поняття правовідносин є ширшим, тому варто говорити саме про припинення шлюбних правовідносин.

Аналізуючи позиції дослідників, вважаємо, що найбільш розгорнуте визначення припинення шлюбу міститься в сучасній вітчизняній сімейно правовій науці. Так, під припиненням шлюбу тут розуміється зумовлене певними юридичними фактами припинення на майбутнє правовідносин між подружжям, які виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу [**Ошибка! Источник ссылки не найден.,** с.48].

Відмінність цього визначення від попередніх полягає в тому, що воно містить таку додаткову ознаку, як припинення правовідносин на майбутнє. Мабуть, ця ознака вводиться науковцями для підкреслення відмінності припиненням шлюбу від визнання шлюбу недійсним.

Вказівка на той факт, що ці правовідносини виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу є, на нашу думку, цілком доцільною і одночасно достатньою для того, щоб підкреслити відмінність припинення шлюбу від визнання його недійсним.

Щодо співвідношення понять «припинення шлюбу» та «недійсність шлюбу», то в науці сімейного права теж знаходимо різні думки. Так, Ю.С.Червоний вважає, що припинення шлюбу відрізняється від визнання його недійсним тим, що воно спрямоване у майбутнє, тоді як визнання шлюбу

недійсним має зворотну силу і припиняє правові наслідки шлюбу з моменту його укладення [8, с.84]. Так ст. 104 СК містить вичерпний перелік підстав припинення останнього [6]. Проте, ми більшою мірою поділяємо думку А.Б.Райчук, яка вважає, що відмінність між вищевказаними поняття в тому, що "припинення шлюбу" є юридичним актом, який за життя подружжя спричиняє припинення шлюбно сімейних правовідносин та інших прав та обов'язків, обумовлених зареєстрованим з дотриманням вимог законодавства шлюбом», а "недійсність шлюбу" –це припинення правовідносин між особами, шлюб яких було зареєстровано з порушенням встановлених законодавством вимог, з моменту реєстрації шлюбу [4, с.69].

Ключовим моментом при аналізі зазначених понять є те, що слід звернути увагу на необхідність визначення моменту, з якого між подружжям припиняються особисті та майнові правовідносини, оскільки це має велике значення у встановленні правових наслідків, які виникають при припиненні шлюбу та при визнанні шлюбу недійсним.

Шлюб, визнаний судом недійсним, є недійсним від дня його державної реєстрації. У разі визнання шлюбу недійсним відновлюється становище, що існувало до його укладення. Особи, які перебували у недійсному шлюбі, не набувають тих прав та обов'язків, що виникають у подружжя. Якщо протягом недійсного шлюбу особи набули майно, то воно вважається таким, що належить їм на праві спільної часткової власності, а розмір часток кожного з них визначається відповідно до їхньої участі у придбанні цього майна своєю працею та коштами [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с. 85].

Коли шлюб припиняється у зв'язку з його розірванням, то моментом припинення правовідносин між подружжям є саме момент розірвання шлюбу органом РАЦСу чи судом.

Правові наслідки визнання шлюбу недійсним визначені в ст. 45 СК України і полягають у тому, що визнання шлюбу недійсним анулює всі правові наслідки шлюбу, тобто ніяких прав та обов'язків між особами, що уклали недійсний шлюб, не виникає. При цьому права і обов'язки анулюються не на майбутнє, а з дня укладання такого шлюбу. Суть інституту визнання шлюбу недійсним полягає в тому, що він не лише припиняє правовідносини, які можуть виникнути в майбутньому (це має місце і при розірванні шлюбу), а й поновлює те становище, яке існувало до укладання шлюбу [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с.157].

Юридичні наслідки припинення шлюбу. Особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу надалі іменуватися цим прізвищем або поновити своє дошлюбне прізвище.

Розірвання шлюбу, здійснене за рішенням суду, має бути зареєстроване в державному органі РАЦСу за заявою колишніх дружини чи чоловіка. Розірвання шлюбу засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. Після розірвання шлюбу та одержання Свідоцтва про розірвання шлюбу особа має право на повторний шлюб. Жінка та чоловік після розірвання шлюбу мають право подати до суду заяву про поновлення їхнього шлюбу за умови, що жоден із них не перебував після цього у повторному шлюбі. На підставі рішення суду про поновлення шлюбу та

анулювання запису акта про розірвання шлюбу державний орган РАЦСу видає нове Свідоцтво про шлюб, у якому день реєстрації шлюбу за бажанням подружжя може бути визначений днем першої його реєстрації або днем набрання чинності рішенням суду про поновлення шлюбу [8, с.174].

Підсумовуючи все вищевикладене, варто зазначити, що припинення шлюбу відрізняється від визнання шлюбу недійсним за наступними підставами:

а) різним нормативним підґрунтям; б) колом суб'єктів, які мають право ініціювати розірвання шлюбу чи вимагати визнання його недійсним; в) відповідною процедурою; г) правовими наслідками, які настають при розірванні шлюбу та визнанні його недійсним д) моментом розірвання шлюбу та визнанням його недійсним.

Список використаних джерел:

1. Антокольская М. В. / Семейное право / М. В. Антокольская // — М., 1999.
2. Маслов В.Ф., Пушкин А. А. / Советское семейное право. / В. Ф. Маслов, А. А. Пушкин // — К, 1981.—С.–107.
3. Популярна юридична енциклопедія / [В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський та ін.]. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 528 с.
4. Райчук А. Б. Поняття «припинення шлюбу», «розірвання шлюбу», «розлучення». Їх співвідношення// Вісник Київського Національного у-ту ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. — Випуск № 69. — 2005. —С.127
5. Сафончик О.І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. І. Сафончик // — О, 2004. —С.13
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947III(зі змінами та доповненнями)/ Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/294714
7. Сімейне право Україна: Підручник / За ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової К., — 2004.
8. Червоний Ю.С. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. — К.. 2003. — 174 с.

КОЛОМІЄЦЬ В. О.

студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ

Світовий досвід засвідчує, що децентралізація й розвиток сучасної системи місцевого самоврядування стали основними компонентами сучасного періоду. Реалізація заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу та проведення реформ є базою для комплексного залучення всіх рівнів органів публічної влади й інститутів громадянського суспільства до процесу державного будівництва. Сьогодні необхідним є підвищення ролі та значення влади на місцях, розширення кола їхніх повноважень, зменшення їх залежності від центрального

апарату управління. Правильна політика держави в цьому руслі – необхідний елемент становлення ефективної та дієвої влади на місцях, яка дбатиме про добробут свого населення й підконтрольної їй території. Важливим напрямом для досягнення очікуваного результату є вивчення та оцінювання діяльності органів місцевого самоврядування в тих країнах, де рівень його розвитку набув високого рівня й має позитивні результати. Однією з країн із найбільш високим розвитком інституту місцевого самоврядування та реальним прикладом децентралізації влади на місцях є Швейцарія. Питання місцевого самоврядування в різних його аспектах досліджували такі вчені: В.Б. Авер'янов, П.В. Ворона, С.В. Вобленко, В.П. Колісник, І.Г. Лазар, П.М. Любченко, С.Г. Серьогіна, І.П. Шелепницька та ін. Проте сьогодні недостатньо дослідженим є визначення основних особливостей діяльності муніципальної влади в розвинутих державах світу, що може стати важливим підґрунтям для реформування місцевого самоврядування в Україні.

Здійснюючи характеристику повноважень муніципальної влади Швейцарії, О.М. Бориславська та І.Б. Заверуха зазначають, що до повноважень швейцарських кантонів входить багато аспектів, зокрема такі як культура, мова, відносини між державою та релігією, охорона суспільного порядку й освіта. У кантонах, де представлені різні групи населення, важливі повноваження в указаних сферах, як правило, передаються комунам. Посилення самоврядування комун сприяє досконалішому захисту прав етнічних і релігійних груп Швейцарії й фактично забезпечує їхнє внутрішнє політичне самовизначення в межах кантонів. Повноваження кантонів торкаються всіх без винятку сфер людської діяльності, до яких також належать і самостійне формування своїх бюджетів, визначення пріоритетних напрямів діяльності, рівень прибуткового податку та інших місцевих зборів тощо[1, с. 128].

О.М. Чернеженко, характеризуючи правові положення частин 2 і 3 статті 4 Європейської Хартії місцевого самоврядування, зазначає, що, відповідно до вищенаведеної норми, територіальні громади мають повне право в межах закону вільно вирішувати будь-яке питання, що не вилучене зі сфери їхньої компетенції й вирішення якого не доручене іншому органу влади. Загалом відповідальність за публічні справи передусім повинні нести органи влади, які мають найтісніший зв'язок із громадянами. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності економії. Тобто не вищі органи влади визначають компетенцію й повноваження нижчих, а, навпаки, нижчі залишають їм окремі повноваження [3, с.13]. Отже, органи місцевої влади вправі вирішувати майже всі проблемні питання, що виникають в окремому кантоні, без залучення представників центральної влади. З огляду на наведене вище наголошується на тому, що органи центральної влади виступають як додатковий механізм управління виключно в тому випадку, коли місцева влада не спроможна на вирішення того чи іншого спірного питання. Така позиція законодавства є досить важливою, оскільки, з одного боку, держава все ж таки надає своїм суб'єктам досить широкий рівень автономії та можливості на власний розсуд використовувати надані їм повноваження, з іншого боку, держава здійснює певний контроль за територіальними одиницями шляхом можливості втручання в їхню діяльність у разі виникнення спірних правовідносин чи неможливості самостійно вирішування

певні завдання. В Україні ж, навпаки, центральна влада контролює та обмежує будь-які дії органів місцевого самоврядування, позбавляючи їх можливості вирішувати ті проблемні питання, які можуть бути ефективніше вирішені саме на місцевому рівні із застосуванням сил і засобів на місцях. Така позиція українського законодавства є недоречною, оскільки кожна громада має право на самовизначення, що також виражається й у можливості здійснювати владу на місцях, вирішувати місцеві питання без залучення представників центральної влади. Суттєвою особливістю функціонування місцевого самоврядування у Швейцарії є те, що ці органи досить тісно співпрацюють із центральною владою в різних сферах суспільного життя, їхні відносини – тривалий клопіткий процес співпраці, міцні партнерські відносини.

Іншою важливою особливістю розвитку місцевого самоврядування є поширена практика вирішення проблемних питань місцевого самоврядування через референдуми та громадські ініціативи. Такі референдуми та голосування можуть проводитися декілька разів на рік, залежно від складності питання, що потребує вирішення. Саме в цьому виражається розвиток демократії в адміністративно-територіальній одиниці та спільне вирішення питань місцевого значення. В українському законодавстві правові основи проведення місцевого референдуму висвітлені в Законі України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 № 5475-VI [2], відповідно до цього закону, механізм проведення та реалізації конституційного права на місцевий референдум майже вичерпався. Правовою основою проведення місцевого референдуму в Україні сьогодні є Конституція України й Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», що спричиняє досить багато проблемних питань під час підготовки до його проведення, оскільки чинним законодавством не визначено процедуру його проведення, а отже, і відсутній реальний механізм участі громадян у суспільному житті окремого регіону. Відсутність нормативно-правового закріплення проведення місцевого референдуму Україні зумовлює неможливість впливати на прийняття конкретних управлінських рішень, що торкаються розвитку регіону. У Швейцарії ж, навпаки, спостерігається тенденція до спільного вирішення питань місцевого значення, рішення місцевої влади в більшості випадків базуються на думці осіб, які проживають у кантоні. Така позиція свідчить про тісний взаємозв'язок влади та громадян, їх реальній взаємодії, спільності дій і поглядів.

Характеризуючи місцеве самоврядування Швейцарії, варто зазначити, що місцеву владу в Україні необхідно будувати з урахуванням вищенаведених особливостей, які притаманні муніципальній владі Швейцарії, а саме: надавати широкі повноваження владі на місцях, поширювати децентралізацію, автономність, самостійність, розширювати співпрацю місцевих органів та органів центральної влади як рівноправних суб'єктів права тощо. Тільки вчинивши вищенаведені дії, можна досягти по-справжньому ефективного управління на місцях, зменшення кількості невирішених проблемних питань, що виникають під час реалізації влади на місцях, підвищення ролі та значення місцевого самоврядування у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн і перспективи України / [О.М. Бориславська, І.Б. Заверуха, Е. Захарченко та ін.] ; Центр політико-правових реформ. – К. : Москаленко О.М., 2012. – 212 с.

2. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 06.11.2012 № 5475-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 44–45. – С. 2336. – Ст. 634.

3. Чернеженко О.М. Конституційно-правова модель місцевого самоврядування в Швейцарії : автореф. дис. ... канд.юрид. наук / О.М. Чернеженко. – Х., 2013. – 20 с.

ЯКУБОВСЬКИЙ О. О.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Територіальна громада відіграє провідне місце в системі місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [1].

Головним рушієм запровадження реформи є Уряд України, який провів клопітку роботу, стартом до змін стало схвалення «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» та розроблення плану заходів із її реалізації від 1 квітня 2014 року. Основними завданнями реформування визначено досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади та створення дієздатних територіальних громад як базової ланки адміністративно-територіального устрою. В рамках реформи мають розпочатися принципово нові для України процеси співробітництва та добровільного об’єднання територіальних громад.

Органам місцевого самоврядування базового рівня надаються повноваження відповідно до їх кадрового, фінансового, інфраструктурного потенціалу та ресурсів на новій територіальній основі.

Основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення: місцевого економічного розвитку; розвитку місцевої

інфраструктури; планування розвитку території громади; вирішення питань забудови території; благоустрою території; надання житлово-комунальних послуг; організації пасажирських перевезень на території громади; громадської безпеки; гасіння пожеж; управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти; надання послуг швидкої медичної допомоги, первинної охорони здоров'я, з профілактики хвороб; розвитку культури та фізичної культури; надання соціальної допомоги через територіальні центри; надання адміністративних послуг через центри надання таких послуг.

Формування критеріїв для адміністративно-територіальних одиниць різного рівня адміністративно-територіального устрою держави здійснюється з урахуванням того, що: адміністративно-територіальний устрій складається з трьох рівнів:

- базового (адміністративно-територіальні одиниці - громади);
- районного (адміністративно-територіальні одиниці - райони);
- регіонального (адміністративно-територіальні одиниці - Автономна Республіка Крим, області, мм. Київ і Севастополь) [2].

Останнім часом велика увага приділяється нормативному закріпленню діяльності територіальних громад, про що свідчить низка прийнятих законів.

У 2014 р. прийнято Закон України «Про співробітництво територіальних громад», що надав правову основу для об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування з метою вирішення спільних проблем життєдіяльності територіальних громад на місцевому рівні, ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури для декількох територіальних громад [3].

2 вересня 2014 р. прийнято Закон України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування» де Україна гарантує реалізовуватиме заходи із здійснення права участі у справах місцевого самоврядування [4].

У лютому 2015 р. прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який визначив основні умови об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, порядок ініціювання та утворення об'єднаної територіальної громади, форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад. Реалізація цього закону має забезпечити:

- укрупнення шляхом добровільного об'єднання територіальних громад, що є важливим чинником посилення гарантій місцевого самоврядування, підвищення його ролі у вирішенні питань місцевого значення;
- формування дієздатних територіальних громад, головним завданням яких має стати оперативне та якісне надання базових соціальних та адміністративних послуг населенню, поліпшення умов сталого розвитку відповідних територій, ефективне використання бюджетних коштів та інших ресурсів;
- створення передумов для удосконалення системи органів місцевого самоврядування на відповідній територіальній основі [5].

Реалізація подальших кроків щодо реформування територіальних громад потребує розроблення і прийняття нормативних актів для практичної реалізації його положень. З цією метою 8 квітня 2015 р. постановою Кабінету Міністрів

України затверджено Методику формування спроможних територіальних громад. Методикою визначено умови формування спроможних територіальних громад та порядок розроблення й схвалення перспективного плану формування територій громад. Одним з основних положень Методики є визначення потенційних адміністративних центрів майбутніх спроможних територіальних громад та їхніх зон впливу [6].

Місто може залишатись повноцінним, самостійним і тут не має проблем. Об'єднання в першу чергу потрібні селам. Формула проста, от разом: сильніші, багатші, ефективніші. Окремо : економічно слабкі, вразливі та неефективні. Добровільне об'єднання потрібне для встановлення лідерства на місцях. Не для кого не секрет, що між областями сьогодні іде конкуренція в інвестиціях, розвитку та економіці. І той хто завершить процес об'єднання першим, за всіма показниками якості життя і економічної міцності – будуть першими.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день законодавець значну увагу приділяє нормативному забезпеченню функціонування територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 / Верховна Рада України - Офіц.вид - Офіційний вісник України : 1997 р, № 25 - стор. 20, код акту 1051/1997.

2. Розпорядження «Про схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 / Кабінет Міністрів України - Офіц. вид - Офіційний вісник України: 18.04.2014 р., № 30 - стор. 18, стаття 831, код акту 72156/2014.

3. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.04.2014 / Верховна Рада України - Офіц.вид - Відомості Верховної Ради України : 22.08.2014 р., № 34 - стор. 2544, стаття 1167.

4. Закон України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування» від 02.09.2014 / Верховна Рада України - Офіц.вид - Відомості Верховної Ради України: 24.10.2014 р., № 43 - стор. 2964, стаття 2033.

5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015/ Верховна Рада України - Офіц.вид - Офіційний вісник України: 13.03.2015 р., № 18 - стор. 21, стаття 471, код акту 75907/2015.

6. Постанова «Про затвердження методики формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 / Кабінет Міністрів України - Офіц.вид - Офіційний вісник України 05.05.2015 р., № 33 - стор. 22, стаття 963, код акту 76575/2015.

СОЛОМ'ЯНЧУК Д.

студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження полягає в тому, що зміна політичного і економічного курсу країни на початку 90-х рр. XX ст. призвели до перетворення багатьох суспільних відносин, в тому числі й у сфері шлюбу та сім'ї. Більшість питань щодо майнових прав подружжя були добре врегульовані сімейними законодавствами зарубіжних країн та, нажаль, були відсутні у радянському праві, поступово стали забезпечуватися в українському законодавстві. Це в повній мірі можна віднести і до інституту шлюбного договору.

Метою даної публікації є дослідження поняття шлюбного договору у сімейному законодавстві України, визначити особливості його укладення.

Виклад основного матеріалу. Історія шлюбного договору в Україні не розпочинається з моменту прийняття Сімейного Кодексу України. Вже з проголошенням незалежності нашої держави до діючого на той час Кодексу про шлюб та сім'ю в 1992 р. було додано норму про право подружжя на укладання шлюбного контракту. Поштовхом для такого рішення стала ст. 22 Кодексу про шлюб та сім'ю, за якою все майно, котре було нажите під час шлюбу, вважалося власністю як чоловіка, так і дружини, тому у зв'язку з цим було прийнято відповідну норму, яка дозволяла укладати шлюбні контракти. Однак, механізм реалізації цієї норми був недостатньо врегульованим та вимагав доопрацювань, що породжувало багато проблем на шляху використання на ті часи революційного нововведення для України [7].

На початку 90-х рр. шлюбний контракт необхідно було укладати заздалегідь, до дня реєстрації шлюбу, а чинності він набирав з моменту реєстрації останнього. У контракті передбачалося регулювання не суто майнових відносин, а й моральні та особисті зобов'язання подружжя. На сьогодні шлюбний договір в Україні не має такої популярності як скажімо у Сполучених Шатах Америки та розвитих країнах Європи. Статистика, котру подає Міністерство Юстиції України, в проміжку між 2002 – 2014 рр. шлюбний договір уклало лише 11 820 подружніх пар з майже чотирьох млн. зареєстрованих шлюбів [6, с. 20].

Остаточно порядок оформлення, укладання та розірвання шлюбного договору в Україні був встановлений з прийняттям Сімейного Кодексу України 10 січня 2002 р. В даному випадку, варто звернути увагу на те, що законодавець відмовився від поняття «шлюбний контракт», натомість вживається поняття «шлюбний договір». Від тепер подружжя отримало право укладати шлюбний договір як до моменту реєстрації шлюбу, так і під час перебування в ньому, а також обидві сторони мають право вносити зміни до змісту шлюбного контракту за взаємною згодою [5, с. 292].

Діючий Сімейний Кодекс України суттєво вплинув на формування правового режиму майнових відносин подружжя. Для Сімейного Кодексу України характерні наступні риси правового режиму майна чоловіка та дружини:

1. Законодавче регулювання майнових відносин подружжя врегульовує глава 7 Сімейного Кодексу України «Право особистої приватної власності дружини та чоловіка»; глава 8 «Право спільної сумісної власності подружжя»; глава 10 «Шлюбний договір». В цілому ж, в Сімейному Кодексі України питання майнових відносин власності вмістилося в 30 статтях, тоді як в Кодексі про шлюб та сім'ю даному питанню було присвячено лише 10 статей.

2. Норму про договірний та законний режим правового регулювання було збережено в Сімейному Кодексі України, а також принцип спільності майна, яке було нажите як чоловіком, так і дружиною під час перебування в шлюбі, та принцип роздільності того майна, котре було нажите до укладання шлюбу.

3. Сімейний Кодекс України у порівнянні з Кодексом про шлюб та сім'ю розширив свободу шлюбного договору та його умови, що може призводити до ліквідації режиму спільності майна подружжя та відповідного зниження гарантій захисту їх майнових прав [8, с. 65].

Шлюбний договір є двостороннім договором, оскільки права і обов'язки належать обом сторонам, тобто подружжю, а не одному з них. Він належить до групи консенсуальних договорів, й вважається укладеним з моменту досягнення сторонами угоди. За загальним правилом, права і обов'язки за шлюбним договором набувають його сторони, тобто подружжя[4, с. 173].

Цікавим є те, що право на укладання шлюбного договору співпадає з правом на укладання шлюбу. Відповідно до чинного законодавства України, ч. 2. ст. 23 Сімейного кодексу, особа, яка досягла 16 років має право подати відповідну заяву, і за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб. Однак, це можливо тільки тоді, коли укладання шлюбу не буде суперечити інтересам такої особи. Особа, яка отримала право на шлюб, автоматично отримала право й на укладання шлюбного договору, але лише за письмовою згодою батьків чи піклувальника [1, с. 289].

В даному випадку необхідно звернути увагу на особливості дії шлюбного договору. Так, дія шлюбного договору розпочинається з моменту реєстрації шлюбу. Таким чином, укладання шлюбного договору не співпадає з початковим моментом його дії, однак він спричиняє появу права власності на майно одного з подружжя [3, с. 83]. Дане правило регламентується ч. 3 ст. 334 Цивільного кодексу: «право власності на майно за договором підлягає нотаріальному посвідченню, виникає в набувача з моменту такого посвідчення» [9, с.87].

Важливим моментом є те, що шлюбний договір може не набрати чинності, якщо шлюб зареєстрований не буде, або ж один із сторін є неповнолітньою особою, яка в судовому порядку не отримала право на укладання шлюбу. Подружжя має право на укладання шлюбного договору вже перебуваючи у шлюбі. Дія договору розпочинається з моменту його нотаріального посвідчення. Варто відзначити, що час посвідчення договору має місце як після реєстрації договору, так і доки буде існувати подружжя, а наслідком цього є те, що в договорі може встановлюватися чинність його окремих умов вже після припинення шлюбу [3, с. 83].

Шлюбний договір має три примірники, однин з яких зберігається в справах нотаріальної контори, а інші два видаються кожному з подружжя на руки.

Подружжя має право вносити певні корективи до змісту шлюбного договору, які будуть регулювати порядок внесення змін, та загальний строк дії шлюбного договору в цілому й тривалість дії окремих прав та обов'язків [2, с. 12].

Отже, шлюбний договір є таким різновидом цивільно-правової угоди, який покликаний вдало спростувати ряд спірних питань майнового характеру, котрі можуть виникнути в ході розлучення подружжя. Вітчизняне законодавство надає особам, які вирішили укласти шлюбний договір широку палітру умов, котрі

можуть бути включені до змісту шлюбного договору. Головне, щоб ці умови не суперечили букві закону та не суперечили інтересам одного з подружжя. Укладення шлюбного договору надасть можливість подружжю уникнути багатьох неприємних ситуацій та суперечок у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Гофман Ю. Шлюбний договір як різновид цивільних договорів у сімейному праві України / Ю. Гофман // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 74. – С. 287–292.

2. Жилинкова И. Система имущественных договоров супругов / И. Жилинкова // Нотаріат для вас. – 2007. – № 11. – С. 10–17.

3. Заборовський В. Лозан М. Деякі особливості інституту шлюбного договору в сімейному законодавстві / В. Заборовський, М. Лозан. – Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 7. – С. 82–85.

4. Матусевич О. Понятие брачного договора и его сущность / О. Матусевич // Управление в социальных и экономических системах: материалы XIX международной научно-практической конференции – Минск, 2010. – С. 172–174.

5. Петреченко С. Актуальні аспекти укладання та розірвання шлюбного договору в Україні: історія та сучасність / С. Петреченко // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 290–295.

6. Савчук В. Брич Я. Шлюбнийдоговір: межі законодавчого регулювання та остання практика застосування / В. Савчук, Я. Брич // Юридична газета – 23 серпня 2016. – № 33. – С. 20.

7. Тимощук О. Шлюбний договір на випадок розлучення [Електронний ресурс] / О. Тимощук // Дзеркало тижня. Україна – 19 жовтня 2012. – №. 37. – Режим доступу:http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/shlyubniy_dogovir_na_vipadok_rozluchennya.html

8. Циверенко Г. Трикоз О. Шлюбний договір: українська сучасність / Г. Циверенко, О. Трикоз // Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки» – 2013. – № 1. – С. 63–67.

9. Цивільний кодекс України. – К.: Велес, 2012. – 302 с.

ШЕВЧУК В. В.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЧИ МАЄ ДИПЛОМАТИЧНИЙ ІМУНІТЕТ АБСОЛЮТНИЙ ХАРАКТЕР?

Міжнародне право головним чином регулює відносини, які розвиваються між державами. У процесі ведення переговорів країни укладають важливі міжнародні договори та угоди, для чого їм необхідно бути належним чином представленими певною особою, яка має вільно і безперешкодно здійснювати свої функції, для чого їй надаються певні привілеї і імунітет. Сучасна концепція дипломатичного імунітету, на нашу думку, полягає в ідеї відносної непідсудності

осіб, які користуються відповідним імунітетом, до моменту позбавлення відповідною державою даної особи цього привілею.

Правовий імунітет не повинен мати абсолютного характеру і для того щоб унеможливити зловживання ним, дипломатичний імунітет може бути у деяких випадках відмінений, обмежений або від нього можуть відмовитися самі володарі імунітету. Щодо обмеження імунітетів практика ЄСПЛ, а саме рішення у справах Файєд проти Сполученого Королівства, МакЕлгінні проти Ірландії говорить, що якщо б держава могла без обмежень і контролю органів, що забезпечують виконання Конвенції, позбавити юрисдикції Суду ряд скарг, чи надати імунітет від відповідальності великим групам і категоріям людей, це суперечило б правовим нормам демократичного суспільства чи основному принципу статті 6, а саме можливості подавати скарги на розгляд судді для її вирішення. Аналіз дипломатичного імунітету зумовлює необхідність розгляду питань про його відповідність загальновизнаним міжнародним і конституційним принципам рівноправ'я і недопущення дискримінації. Адже наявність пільг, які надаються особам або групам осіб, ставить питання про їх відповідність основоположним демократичним принципам рівноправ'я і недопущення дискримінації. Європейський суд з прав людини в своїй діяльності також керується цими принципами.

Виходячи з положень, які закріплені Віденською конвенцією можна уявити, що маючи дипломатичний імунітет особа може порушувати закон і її ніхто не зупинить, можна забути взагалі що таке штрафи, податки і що найгірше навіть вбивство. Теоретично все це можливо адже відповідно до Віденської конвенції дипломати звільнені від судового переслідування у країні перебування.

Отже, на нашу думку доцільно було б переглянути привілеї, надані імунітетом та обмежити його, адже як відомо Віденська конвенція приймалася за часів війни, тобто коли для членів дипломатичного персоналу існувала реальна загроза їх життя. По суті Конвенція ставить дипломатів над законом, тобто можна вважати, що ми маємо справу з дискримінацією. Ми вважаємо, що у Віденську конвенцію треба внести поправки, які б обмежували імунітет дипломатів, а саме вважаємо за необхідне викласти ст.29 Конвенції в такому вигляді: «Особистість дипломатичного агента недоторканна. Держава перебування зобов'язана ставитися до нього з належною повагою і приймати всі належні міри для попередження яких-небудь зазіхань на його особу, свободу або гідність. Виняток становлять випадки коли з боку особи, яка користується дипломатичним імунітетом є зловживання своїм становищем для цілей не пов'язаних із його прямими функціями».

Підсумовуючи варто зазначити, що не можна визнати нормальним становище, коли імунітети використовуються для особистої вигоди і безпеки тих дипломатів, які займаються злочинною діяльністю на території держави, не виконують свої обов'язки «поважати закони та постанови держави перебування», порушують імперативні приписи преамбули і статей 41 і 42 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року.

Список використаних джерел:

1. Агав Ф. А., Галузо В. Н. Иммунитеты в уголовном процессе. — М.: ТЕИС, 1998.-135 с.

2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961р. (Набула чинності для України 12.07.1964р.) [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main. cgi?nreg=995_048

3. Демин Ю.Г. Статус дипломатического представительства и их персонала / Ю.Г. Демин. – М.: Международные отношения, 1995. – 336с.

4. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право, Київ, "Юрінком Інтер", 2000.

5. Коцюба Я. За что дипломатов высылают домой // Сегодня. — 2001. — 4 апреля. — с. 4

6. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року. – № 1001-05. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/ cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1001-05

7. Маринів В.І. Принцип недоторканості особи та його нормативний зміст // Матеріали науково-практичної конференції "Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: Проблеми, досвід, перспективи". 25 червня 1997р., Київ / Упорядник Ю.М. Грошевий. – Харків: Право, 1998. – 212с.

8. Михеєнко М. М. Питання дипломатичного імунітету і правової допомоги в проекті нового КПК України // Вісник Академії правових наук України. — 1995-№2. с.131-138

9. Про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні. Положення, затверджене Указом Президента України від 10 червня 1993 року № 198/93 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/ main.cgi?nreg=198%2F93

ХРОБУСТ Б. О.

студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ БАНКРУТСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Безумовно, банкрутство є закономірністю, яка виконує важливу функцію з розв'язання майнових проблем учасників економічних відносин. В основі концепції банкрутства лежить просте правило вільного ринку: у конкурентному середовищі мають виживати ті підприємства, діяльність яких є ефективнішою і товари яких знаходять попит у споживачів. За таких умов, подолання банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна реакція на дію негативних факторів дозволяє сформувати відповідну фінансову політику та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, зростання платоспроможності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді [1, с. 223].

Нестабільний стан економіки країни негативно позначився на роботі багатьох підприємств впродовж останніх років, тому спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство. Станом на 01.01.2014 року загальна кількість підприємств, які перебувають в процедурах банкрутства, становила 8811. При цьому кількість збиткових великих і середніх

підприємств в Україні в січні-березні 2014 року склала 50% від загального числа проти 45,3% за три перших місяці 2013 року, а у січні вересні 2014 році кількість збиткових підприємств в Україні збільшилась з 34,1% до 44,2% порівняно з 2013 роком.

Структура оборотних коштів підприємств залишається нераціональною. Зростають обсяги кредиторської та дебіторської заборгованості, а також питома вага виробництва продукції з давальницької сировини. Циклічність розвитку підприємства, необхідність ресурсозбереження, економії часу свідчать про реальну загрозу кризи навіть при ефективному управлінні. Це потребує використання спеціальних механізмів та процедур, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємницьких структур, подолання кризових явищ та недопущення банкрутства і ліквідації підприємств.

Перш за все, банкрутство – це основоположна, правова категорія економіки України. Н.В. Сабліна, В.В. Кривеженко вважають, що з економічної точки зору, банкрутство є неспроможністю продовження суб'єктом своєї підприємницької діяльності внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості [2, с. 7]. А.Д. Шеремет та Р.С. Сайфулін визначають банкрутство як «неспроможність підприємства фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінові зобов'язання» [3, с. 291].

Проаналізувавши наведені визначення, слід зазначити, що більшість авторів при визначенні сутності терміну «банкрутство» використовують поняття: неплатоспроможність боржника та непогашення зобов'язань.

Якщо дослідники мають на увазі відсутність грошових коштів, то це може бути тимчасовим явищем, яке не обов'язково призводить до банкрутства. Практика показує, що банкрутами можуть виявитися і рентабельні підприємства, у яких є грошові кошти. Відсутність у підприємства грошових коштів і матеріальних цінностей в загальному при наявності боргів – дуже рідкісна ситуація, яка має місце, якщо сума збитків дорівнює сумі власних і залучених коштів [4, с. 20].

Шляхи подолання банкрутства на будь-якому підприємстві включають в себе використання таких напрямів:

1) Попередження банкрутства – передбачає застосування комплексної системи прогнозування та визначення ймовірності банкрутства підприємства, яка у свою чергу передбачатиме: постійний моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства та середовища здійснення його діяльності – визначення основних ендогенних та екзогенних факторів, що можуть спровокувати виникнення банкрутства (іншими словами виявлення всіх потенційних загроз); проведення діагностики ймовірності банкрутства підприємства, а саме, виявлення негативних тенденцій розвитку, критичних відхилень (експрес-діагностика, фундаментальна діагностика); запровадження на підприємстві системи раннього попередження та реагування, завдання якої полягатиме у своєчасному інформуванні керівництва про потенційні загрози та ризики; використання основних вітчизняних та зарубіжних методик прогнозування ймовірності банкрутства підприємства ; запровадження на підприємстві прогнозування, як основного елемента визначення можливих кількісних і якісних змін стану підприємства (рівня розвитку в цілому, окремих напрямів діяльності) в

майбутньому, а також альтернативних способів досягнення очікуваного стану; використання на підприємстві стратегічного планування, яке забезпечує конкретизацію його стратегії (базової стратегії як генерального напрямку розвитку) і досягнення сформульованих цілей на основі використання наявних переваг і створення нових.

2) Запобігання банкрутству – передбачає здійснення комплексу заходів, що підвищують рівень діяльності підприємства та його шанси на «виживання» в кризових умовах розвитку, а також сприяють недопущенню до критичного стану діяльності підприємства, і як наслідку до банкрутства, шляхом: забезпечення економічної безпеки підприємства з метою гарантування його стабільного і максимально ефективного функціонування та перспективу розвитку; запровадження та систематичне проведення контролю на підприємстві, як спеціальної та саморегулюючої системи методів та інструментів функціональної підтримки менеджменту через інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль та внутрішній консалтинг. здійснення антикризового управління, що передбачає використання арсеналу управлінських рішень для фінансової стабілізації діяльності підприємства у динамічних умовах сучасності. створення на підприємстві своєрідного механізму управління ризиками – ризик-менеджменту, що включає ідентифікацію ризиків, планування заходів щодо зменшення ризиків, моніторинг ризиків і контроль виконання заходів з їх зменшення, аналіз ефективності реалізованих заходів та накопичення досвіду. здійснення реінжинірингу, який базується на використанні сучасних інформаційних технологій для досягнення нових ділових цілей та передбачає докорінну перебудову ділових процесів для досягнення радикального поліпшення діяльності підприємства.

3) Подолання банкрутства – передбачає активізацію всіх можливих способів та заходів недопущення ліквідації підприємства мобілізуючи всі наявні сили та ресурси, шляхом: проведення фінансової санації або фінансового оздоровлення підприємства шляхом послідовних взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення ним прибутковості та конкурентоспроможності; проведення реорганізації, тобто повної або часткової заміни власників корпоративних прав підприємства, зміни організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідації окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником; здійснення реструктуризації, тобто зміни структури підприємства, а також його елементів, що передбачає вдосконалення системи управління, фінансово-економічної політики компанії, її операційної діяльності, системи маркетингу та збуту, управління персоналом [5, с. 4-5].

Основною процедурою, що дозволяє уникнути банкрутства підприємства, відновити його платоспроможність, розрахуватись з кредиторами та забезпечити у подальшому сталу прибуткову діяльність є санація - тобто система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення

фінансово-господарського стану боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Тому проведення своєчасної та якісної діагностики фінансового стану будь-якої організації — це основне завдання у системі управління підприємством як у стабільному, так і кризовому стані, а також при банкрутстві. Головне, що такі рішення та тенденції будуть обґрунтовуватись та розроблятись завчасно, а не тоді, коли підприємства мають збитки. Тільки за допомогою оцінки фінансового стану можна забезпечити оптимальний напрямок розвитку підприємства та запобігання його банкрутству.

Список використаних джерел:

1. Троц І.В. Визначення поняття банкрутства та причини його виникнення у сучасних умовах розвитку / І. В. Троц // Вісник Дніпропетровського університету. 2011. – Вип.5 (2) – С. 221-228.

2. Саблина Н.В. Банкротство предприятия: причины и пути преодоления/ Н. В. Саблина, В. В. Кривеженко // БИЗНЕСИНФОРМ ., 2010. – №10. – С. 7-11

3. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М.:ИНФРА-М, 2002. – 343 с.

4. Малига В.А. Правове забезпечення санації та мінімізація негативних наслідків банкрутства: автореферат. дис канд. юрид. наук / В.А. Малига.; Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2003. – 21с.

5. Друзін Р.В Проблеми державного регулювання інституту банкрутства в Україні/ Р.В. Друзін// Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010.- № 7(25). – С. 3- 9.

ОЛІЙНИК А. О.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ЯК ГАРАНТІЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

З метою підвищення ефективності діяльності органів та осіб, що здійснюють примусове виконання рішень, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про виконавче провадження» [1], який викладено у новій редакції, та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2]. Основна мета – запровадження в Україні інституту приватних виконавців, які будуть здійснювати примусове виконання судових рішень. У зв’язку із цим, а також з подальшим вдосконаленням процедури примусового виконання рішень судів та інших органів, змінено деякі елементи виконавчого провадження, в дослідженні і аналізі суті яких полягає актуальність теми.

В ст.19 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначено поняття «приватний виконавець». Це громадянин України, який уповноважений державою

здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності, до якого є низка вимог, встановлених законом: громадянство України, вік – не молодше 25 років, вища юридична освіта (ступінь магістр), володіння державною мовою, стаж роботи у галузі права, строк після отримання диплома магістра – не менше двох років, складення кваліфікаційного іспиту.

Стаття 7 ч. 2 дає визначення державного виконавця. Державний виконавець є представником влади, діє від імені держави і перебуває під її захистом та уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, передбаченому законом.

Законом визначено основи організації та функціонування в Україні змішаної системи виконавчого провадження. Мається на увазі, що примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) буде здійснюватися як органами державної виконавчої служби, так і приватними виконавцями.

Самі повноваження, тобто засоби виконання рішень, державні та приватні виконавці мають однакові. Але, за категоріями рішень є кілька обмежень, а саме приватний виконавець не може виконувати: 1) рішення про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішення за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішення за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішення за якими стягувачами є держава, державні органи; 5) рішення адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; 6) рішення які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішення про виселення та вселення фізичних осіб; 8) рішення за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; 9) рішення про конфіскацію майна; 10)рішення виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання; 11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів".

З вищесказаного, хотілося б виокремити переваги інституту приватних виконавців: запровадження даного інституту слугує зменшенню завантаженості органів державної виконавчої служби, оскільки стягував має змогу самостійно обирати, куди подавати документ для примусового виконання: до державного виконавця чи до приватного; сам виконавець зацікавлений належно виконати рішення суду й отримати певну винагороду, встановлену законом, а також додаткову оплату послуг, яку окремо можна буде прописати в договорі з кредитором. Отже, основні переваги — це ефективність і можливість оперативніше виконати судове рішення. Європейський суд з прав людини вказує

на те, що величезна кількість судових рішень в Україні не виконується, а відтак правосуддя не досягає своєї мети; поява змішаної системи виконання рішень дозволить державі скоротити та оптимізувати систему органів державної виконавчої служби, залишивши працювати на посадах найбільш кваліфікованих працівників, які будуть отримувати гідне матеріально-технічне забезпечення завдяки коштам, котрі вивільняться внаслідок проведення скорочення кількості державних виконавців; новий інститут забезпечує заощадження бюджетних коштів, оскільки приватні виконавці не потребують бюджетного фінансування. Відповідно до Закону вони працюють за певний відсоток, що, в свою, чергу є стимулом працювати на результат та оперативно виконувати функціональні обов'язки.

Не дивлячись на досить оптимістичні положення Закону щодо інституту приватних виконавців, серед громадян існують побоювання, що це є узаконенням колекторів і рейдерів, які отримавши ліцензію на законних підставах зможуть забирати майно, вибивати гроші, залякувати тощо. Чи справді є підстави для таких побоювань? Такі побоювання є зовсім безпідставними. Адже, повноваження у приватних виконавців такі ж як у державних, тобто здійснюють виконання рішень юрисдикційних органів у відповідності з передбаченою законом процедурою, за якою нині діють державні виконавці. Тобто стягнення виплат або примушення боржника до вчинення певних дій відбувається за єдиною визначеною процедурою як приватними, так і державними виконавцями. Також законом передбачено відповідальність яку приватний виконавець несе за свої рішення, дії чи бездіяльність та завдану третім особам шкоду цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність у порядку та обсягах, установлених законом, а також дисциплінарну відповідальність у порядку, встановленому Законом [3].

Наприклад, кримінальну відповідальність передбачено за вчинення службових злочинів – зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), перевищення влади або службових повноважень (ст. 365), службове підроблення (ст. 366), службова недбалість (ст. 367), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368), провокація підкупу (ст. 370 КК України) [4].

На приватних виконавців, якщо вони перевищують свої повноваження, є можливість поскаржитися. Їхню діяльність контролюють суд, Міністерство юстиції і Національна асоціація приватних виконавців України. Такий потрійний контроль має захистити інтереси боржника у виконавчому провадженні.

Стати приватним виконавцем зможе не кожен бажаючий, а лише особа, яка відповідає вимогам, визначеним ст. 18 Закону, та після складення кваліфікаційного іспиту. Тобто побоювання, що до цієї сфери діяльності зможуть потрапляти кримінальні елементи, професійні колектори, колишні правоохоронці, що відзначилися неправомірними діями, перебільшені [2].

Перспективи у нового інституту досить непогані. Головне — створювати всі умови для його ефективного функціонування і дієву систему контролю. Україні є на що спертися в запровадженні інституту приватних виконавців — у багатьох країнах світу така система діє досить успішно.

Тож, можна дійти висновку що прийняті закони запровадили позитивні зміни у процедурі виконавчого провадження, оскільки покликані забезпечувати дієвий механізм швидкого та повного виконання рішень, у тому числі завдяки розвантаженню органів державної виконавчої служби. Проте, необхідно враховувати не лише успішний досвід держав Євросоюзу та США, а й національні особливості нашої держави (недоліки), а саме: низький рівень правової культури населення, пострадянська модель економіки держави, високий рівень корупції. Отож певні ризики таки є — з огляду на українські реалії.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про виконавче провадження» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016. – № 30. – Ст.542. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19.

2. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016. – № 29. – Ст. 535. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19.

3. Калюжний Р. А. Інститут приватних виконавців: переваги та недоліки запровадження.[Електронний ресурс] / Калюжний Р. А. –Режим доступу: http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/24870/1/Калюжний, тези 2.PDF.

4.Кримінальний кодекс відвід 05.04.2001 № 2341-III / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/ show/2341-14 (дата звернення; 12.05.2017).

ЛЯШКОВА М. С.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНІ ПРИВАТНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

До індивідуальних приватних осіб в адміністративному праві необхідно віднести громадян України, іноземців та осіб без громадянства.

Громадяни – найбільша група суб'єктів адміністративно-правових відносин. Конституція України надає перевагу інтересам, правам і свободам громадян перед інтересами, правами й свободами інших учасників правових відносин, виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей. Людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку визнають в Україні найвищою соціальною цінністю. Права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

В.К. Колпаков, зазначає, що головною особливістю становища громадян в адміністративному праві є те, що вони виступають як приватні особи, тобто реалізують свої особисті, загальногромадянські права та обов'язки у сфері публічного управління, а не права та обов'язки виконавчо-розпорядчих органів, громадських організацій чи посадових осіб.

На всіх осіб, що постійно чи тимчасово перебувають на території України, поширюється юрисдикція Української держави. Проте законодавство в багатьох

випадках чітко розмежовує статус громадянина й особи, не ототожнює їх [1, с. 93].

Для реалізації деяких прав, свобод і виконання обов'язків в сфері публічного управління важливе значення має громадянство – постійний правовий зв'язок особи та Української держави, що виявляється в їх взаємних правах і обов'язках. Громадянин України має ширший обсяг прав і обов'язків, ніж особа, яка не пов'язана відносинами громадянства з державою, в тому числі й у сфері захисту (недопустимість видачі громадянина України іноземній державі, захист прав громадян за кордоном тощо).

Адміністративно-правовий статус громадянина можна визначити як сукупність наданих йому публічних прав і юридичних обов'язків, закріплених нормами адміністративного права, реалізація яких забезпечуються юридичними гарантіями.

Права та обов'язки можуть бути загальними для всіх без винятку громадян і спеціальними для деяких суб'єктів адміністративно-правових відносин. У цьому зв'язку можна говорити про загальний і спеціальний адміністративно-правовий статус громадянина.

Загальний адміністративно-правовий статус громадянина включає в себе загальні права і обов'язки, які реалізуються громадянами при вступі в адміністративні правовідносини з суб'єктами публічного управління, посадовими особами та іншими суб'єктами адміністративного права. Вони належать усім громадянам і не пов'язані з якими-небудь особливостями та специфікою конкретної суспільно-державної, виробничо-господарської, трудової чи соціальної діяльності людини і громадянина.

Спеціальний адміністративно-правовий статус громадянина охоплює всі реалізовані в адміністративно-правових відносинах специфічні права і обов'язки громадянина, що обумовлено особливостями становища особи і потребами її функціональної спеціальної активності (студент, пенсіонер та ін.).

Структура адміністративно-правового статусу громадян складається з таких елементів: 1) правосуб'єктність; 2) суб'єктивні права і юридичні обов'язки; 3) відповідальність, яка має вторинний характер, оскільки реалізується тільки в результаті вчиненого правопорушення.

Адміністративна правосуб'єктність громадян містить дві складові: адміністративну правоздатність і адміністративну дієздатність.

Адміністративна правоздатність громадянина — це фактична можливість громадянина бути носієм прав і обов'язків у сфері публічного управління. Адміністративна правоздатність виникає з моменту народження людини. Вона підтверджується документами про громадянство — паспортом громадянина України, а для осіб до 16 років — свідоцтвом про народження. Правоздатність не може бути обмежена або відчужена, від неї неможливо відмовитися добровільно (оскільки така відмова не має юридичної сили). Правоздатність людини утворює юридичне поняття особи й громадянина. Тільки у випадках, передбачених кримінальним або адміністративним законодавством, громадянин може бути позбавлений якоїсь частини адміністративної правоздатності — права пересування, батьківських прав тощо [2, с. 65].

На відміну від адміністративної правоздатності, яка визначає потенційну здатність суб'єкта мати публічні права і юридичні обов'язки у сфері публічного управління, адміністративна дієздатність громадянина — це здатність громадянина своїми діями набувати та здійснювати права, виконувати покладені обов'язки та нести юридичну відповідальність. Адміністративна правоздатність становить підґрунтя адміністративної дієздатності громадянина, оскільки вона визначає умови, за яких реалізуються суб'єктивні публічні права і обов'язки. В повному обсязі адміністративна дієздатність настає з досягненням 18-річного віку. Разом із тим, вона виникає і по досягненні 16-річного віку (наприклад: одержання паспорта й дотримання правил паспортної системи, охорона природи тощо). Адміністративна дієздатність може наставати в деяких випадках і до досягнення 16-річного віку — право на працю.

Окрім громадян України, індивідуальними суб'єктами адміністративного права є іноземці та особи без громадянства. Згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземцями визнаються іноземні громадяни, тобто особи, які належать до громадянства іноземних держав і не є громадянами України. Особами без громадянства є особи, які не належать до громадянства будь-якої держави. Для іноземних громадян і осіб без громадянства обов'язковими є норми Конституції та інших законів України, загальнообов'язкові правила стосовно охорони природи, санітарії, пожежної безпеки, громадського порядку, користування транспортними засобами, в'їзду та виїду [3].

Іноземці та особи без громадянства, які постійно перебувають в Україні, проживають на її території на підставі виданих їм посвідчень на постійне проживання. Якщо вони приїхали з метою працевлаштування на визначений термін, то отримують посвідчення на тимчасове проживання, а у випадках тимчасового прибуття в Україну чи з інших підстав — проживають за відповідним чином зареєстрованими своїми національними паспортами.

У цілому основні обмеження для іноземців і осіб без громадянства зводяться до таких:

1. вони не можуть займати деякі посади (Президента України, судді, перебувати на посадах у складі морських і повітряних екіпажів тощо);

2. вони не мають доступу до посад державних службовців, діяльність яких пов'язано з державною таємницею;

3. ці особи не можуть служити в Збройних Силах України;

4. для іноземних громадян і осіб без громадянства допускаються обмеження в пересуванні чи перебуванні в окремих місцях;

5. для них встановлено окремі правила паспортного режиму, вступу в навчальні заклади тощо;

6. для іноземних громадян і осіб без громадянства встановлено особливу адміністративну деліктоздатність [4, с. 75].

Список використаних джерел:

1. Колпаков В.К. Адміністративне право України, К. : ЮрінкомІнтер, 2000. — 736 с.

2. Административное право : учебник / Д.Н. Бахрах, Б.В. Россинский, Ю.Н. Старилов. — 3-е изд., пересмотр. и доп. — М. : Норма, 2008. — 816 с.

3. Закон України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 19-20, ст.179.

4. Демин А.А. Административный процесс в развивающихся странах: учеб. пособ. / А.А. Демин. - М.: Изд-во УДН, 1987. - 84

ЛИЛИК І. В.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

На сучасному етапі регулювання господарських правовідносин, важливого значення набуває законодавче закріплення корпоративних прав. Корпоративні права мають складну природу, бо складаються з майнових та особистих немайнових прав.

Визначення поняття "корпоративні права" містить ч. 1 ст. 167 ГК, згідно з якою корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом. Законом можуть бути встановлені обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійснення.

Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав [1].

Аналогічне визначення поняття корпоративних прав міститься в Податковому кодексі України (п. 14.1.90) корпоративні права - права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [2].

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» корпоративні права – сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами [3].

На думку В.С. Щербини, термін "корпоративні права" відсутній в ЦК України, що підтверджує виключно господарсько-правову (а не цивільно-правову) природу корпоративних прав і корпоративних відносин

Володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом. Законом можуть бути встановлені обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійснення.

Особи, яким належать корпоративні права, здійснюють їх відповідно до законодавства про господарські (у тому числі акціонерні) товариства та згідно з установчими документами господарських товариств.

Механізм реалізації корпоративних прав, що належать державі, встановлено Законом України «Про управління об'єктами державної власності» відповідно до якого корпоративні права держави здійснюються визначеними законом центральними органами виконавчої влади та уповноваженими особами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Центральні органи виконавчої влади та уповноважені особи:

- здійснюють правомочності щодо участі в управлінні господарською організацією відповідно до частки (акцій, паїв) держави у статутному фонді цієї організації;
- ведуть реєстр державних корпоративних прав;
- проводять оцінку державних корпоративних прав;
- здійснюють контроль за ефективністю роботи господарської організації у частині реалізації належних державі корпоративних прав [4, с. 216-217].

Як зазначалося раніше корпоративні права, мають складну природу, бо складаються з майнових та особистих немайнових прав.

Корпоративне право як об'єкт майнового характеру має певну оціночну вартість, на яку впливає ряд факторів, серед яких і вид організаційно-правової форми товариства, і фінансові показники, і перспективи розвитку та його ділова репутація. При передачі корпоративного права, незважаючи на складність та багатогранність цього об'єкта, не вимагається його деталізація або вичерпний опис у передавальному документі, оскільки зміст корпоративного права наповнюється повноваженнями, які закріплені в нормативних актах та статутах.

Щодо немайнових корпоративних права, яка їх правова природа та які особливості їх здійснення, то ні законодавець, ні юридична доктрина чіткої відповіді на ці запитання не дають. Можна говорити лише про те, що, по-перше, немайнові корпоративні права окремо та сукупно не можуть бути предметом деяких правочинів, оскільки у цивільному обороті корпоративне право виступає як неподільний об'єкт; по-друге, вони переходять до іншої особи при відчуженні акцій чи частки у статутному (складеному) капіталі товариства; по-третє, їхній зміст та співвідношення і з майновими залежить від організаційно – правової форми господарського товариства. Дослідники по-різному вбачають сутність цих прав, що відповідно позначається на термінології [5, с 372-374].

Корпоративні права мають унікальну правову природу, поєднують у собі елементи майнового і немайнового характеру. Механізм виникнення корпоративних прав являє собою своєрідну, логічно вибудовану триступеневу модель, яка включає в себе набуття частки у статутному фонді (майні) господарського товариства, набуття права участі в товаристві, і як наслідок здобуття корпоративних прав (участь в управлінні, право на дивіденди і т. д.).

Список використаних джерел:

1.Господарський кодекс України від 16.01.2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18. - Ст. 144.

2. Податковий кодекс України від 15.04.2017р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. № 17. - Ст.112.

3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 01.01.2017р. // Відомості Верховної Ради України. - 2008, № 50-51. - Ст.384.

4. Щербина В.С. Господарське право: підручник /В.С. Щербина. – 6-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. - 640 с.

5. Луць В.В. Корпоративне право України: підручник /В.В. Луць, В.А. Васильєва, О.Р. Кібенко; за заг.ред. В.В. Луця. - К. : Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

ГОРБАТЮК О.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОФОРМЛЕННЯ СПАДЩИНИ ЗА ЗАКОНОМ В УКРАЇНІ

Відповідно до статей 2, 318 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) річ (майно) може знаходитись у власності Українського народу, фізичних та юридичних осіб, держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних держав й інших суб’єктів публічного права.

Об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи. Отже, спадкування є однією із підстав набуття права власності.

Проблеми спадкування за законом досліджували такі вчені та юристи: Співак В. М., Борисова В.І., Аргакова М. М., Азімова Ч. Н., Барщевський М. Ю., Заіка Ю. О., Гаценко О.О., Рубанова А. А., Шевченко Я. М., Черепахіна Б. Б., Крилова З. Н., Драгневич Е. В.., Іщук Н.О., Петреченко С.А., Бичківський О.О., Фурса С. Я., Фурса Є. І., Заіка Ю. О., Первомайський О. О., Печений О. К., та інші.

У ЦК України згідно із статтею 1216 під спадкуванням розуміється перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Законодавець розрізняє два види спадкування: за заповітом або за законом. Главою 86 ЦК, а також спеціальним законодавством, зокрема, Законом України «Про нотаріат», підзаконними нормативними актами, визначено нотаріальний порядок оформлення права на спадщину, що відповідає встановленій законодавством сукупності функцій притаманній юрисдикційній діяльності судів та нотаріусів. Це знайшло також підтвердження у пункті 23 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7«Про судову практику в справах про спадкування».

Однак, незважаючи на той факт, що оформлення права на спадщину врегульовано нормами законодавства, на практиці таке оформлення пов’язано з рядом проблем. Ці проблеми виникають переважно при спадкуванні за законом, оскільки за наявності заповіту спадкування стає більш визначеним і врегульованим з точки зору кола спадкоємців, які чітко зазначені у заповіті.

Згідно зі ст. 1217 ЦК спадкоємці за законом одержують право на спадкування почергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, встановлених статтею 1259 ЦК. Доказом родинних та інших відносин спадкоємців зі спадкодавцем є: свідоцтва органів реєстрації актів цивільного стану, повний витяг з реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису, копії актових записів, копії рішень суду, що набрали законної сили, про встановлення факту родинних та інших відносин.

Нотаріус або в сільських населених пунктах посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування, уповноважена на вчинення нотаріальних дій, при видачі свідоцтва про право на спадщину за законом перевіряє факт смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, наявність підстав для закликання до спадкоємства за законом осіб, які подали заяву про видачу свідоцтва, та склад спадкового майна. У разі неможливості пред'явлення спадкоємцями свідоцтва про смерть спадкодавця нотаріус повинен витребувати від органу державної реєстрації актів цивільного стану копію актового запису про смерть спадкодавця або повний витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису про смерть.

Право на спадкування здійснюється спадкоємцями шляхом прийняття спадщини або її неприйняття. Спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Свідоцтво про право на спадщину – прав встановлювальний документ, який офіційно і безспірно підтверджує наявність права власності на майно, що переходить за спадком. [6, ст.150]

Отримання цього документа є правом спадкоємців , які можуть просити нотаріуса видати свідоцтво, але не зобов’язані його отримувати за винятком випадків, коли успадковується нерухоме майно.

Спадкоємці, які пропустили строк для прийняття спадщини, можуть бути за згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину, включені до свідоцтва про право на спадщину як такі, що прийняли спадщину.

Якщо один або кілька спадкоємців за законом позбавлені можливості подати документи, що підтверджують наявність підстав для закликання їх до спадкоємства за законом, вони можуть бути за письмовою згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину і подали докази родинних, шлюбних чи інших відносин зі спадкодавцем, включені до свідоцтва про право на спадщину.

Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було подано заяву про відмову від прийняття спадщини з дотриманням вимог, встановлених законодавством.

Також відповідно до ч. 2 ст. 1298 ЦК України до спадкоємців відносять дитину, зачату за народження спадкодавця , але народжену після його смерті. Особа має вважатися правоздатною і тоді, коли вона після народження прожила усього кілька годин або навіть хвилин. Зазначений висновок підтверджується і практикою оформлення актів цивільного стану. Згідно пункту 28 розділу ІІ Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрованого у

Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940 (із змінами та доповненнями). Згідно зі ст. 1222 ЦК особи, зачаті за життя спадкодавця, можуть бути спадкоємцями лише після народження живими.

На сьогодні досить поширеним є випадки застосування вимог частини 3 статті 1268 ЦК, відповідно до якої спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 ЦК, він не заявив про відмову від неї. Разом з тим, під час виконання вищевказаних норм також виникають проблемні питання, зокрема у випадках визнання судами особи такою, що прийняла спадщину.

Заяви про встановлення факту постійного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини в порядку окремого провадження задовольняються судами, якщо у паспорті спадкоємця відсутня відмітка про місце реєстрації особи. У випадках, якщо встановлено, що спадкоємець прийняв спадщину у порядку ч. 3 ст. 1268 ЦК, суди не задовольняють вимоги про визначення додаткового строку для прийняття спадщини[7].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 (із мінами та доповненнями) // Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
2. Цивільний кодекс України// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
3. Сімейний кодекс України// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7«Про судову практику в справах про спадкування»// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
5. Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940// Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
6. Комарров В.В. Нотаріат в Україні: підручник . – К. : Хрінком Інтер , 2006. –319с.
7. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 р. № 24753/0/413 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» // Інформаційно правова система «ЛІГА:ЗАКОН».

БІЛОЧЕНКО І. М.

студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО В СУДІ: ВИКЛИКИ І ПРОРАХУНКИ

Розбудова правової держави неможлива без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого

специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура. Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадською, самостійного виду організацією професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій [1].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. 22 січня 2016 року Конституційний Суд України визнав таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. N3524), яким, зокрема, пропонується встановити, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура і виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Безумовно, встановлення можливості здійснення представництва в суді виключно адвокатами підвищить їх статус в юридичному співтоваристві, оскільки нині юристи мають такі ж права в судовому процесі (за деякими виключеннями), як і адвокати.

Враховуючи інститут професійної відповідальності адвокатів, введення адвокатської монополії також повинне сприяти добросовісному наданню юридичних послуг, підвищенню їх якості, адже інакше адвокат може бути позбавлений права на зайняття адвокатською діяльністю. Крім того, відносно адвокатів, на відміну від інших юристів, на законодавчому рівні передбачений обов'язок підвищувати свій професійний рівень. У свою чергу, це повинно виключити подання необґрунтованих позовів і інших процесуальних документів і, як наслідок, полегшити роботу судів. Також, безперечно, монополія адвокатури усуне конкуренцію з юристами на ринку надання послуг із судового представництва. Отже, за останніми залишиться право надання юридичних консультацій і можливість підготовки процесуальних документів.

Людмила Островська, адвокат АО «Адвокатська компанія «Партнери» аргументує свою думку щодо встановлення монополії на представництво в суді: «Беззаперечно, для введення адвокатської монополії необхідно підвищити вимоги доступу до професії. Позитивним в даному випадку прикладом є Сполучені Штати Америки. Так, в США, незважаючи на складну процедуру доступу до професії, на сьогоднішній день 70 % юристів США є практикуючими адвокатами» [2].

Незважаючи на позитивні моменти введення монополії адвокатури на судове представництво, вона спричинить і негативні наслідки. По-перше, встановлення вказаних процесуальних привілеїв для адвокатів позбавляє громадян права на вільне обрання захисника своїх прав при розгляді справ в порядку адміністративного, господарського і цивільного судочинства. Більше того, встановлюючи можливість здійснення представництва інтересів іншої особи в суді виключно адвокатом, законодавець тим самим "нав'язує" адвокатські послуги громадянам.

По-друге, в невеликих населених пунктах відчуватиметься істотна нестача адвокатів, принаймні, спочатку. Навряд чи автори Закону України № 1401 – VIII, що передбачає монополію адвокатури, досліджували нинішні можливості адвокатського співтовариства забезпечити професійною юридичною допомогою всі регіони України. В той же час незначне число адвокатів по відношенню до числа населення, що проживає в певному регіоні, може стати значною проблемою, оскільки може позбавити громадян не лише професійної юридичної допомоги, але і доступу до правосуддя, що в правовій державі неприпустимо.

Очевидно, що після вступу в силу монополії адвокатури адвокати піднімуть ціни на власні послуги, адже на ринку процесуальних послуг в них не буде конкурентів. Більше того, на сьогодні відсутні як нові або змінені процесуальні кодекси, що передбачають представництво в судах виключно адвокатами, так і сам Верховний Суд, де таке представництво повинне здійснюватися. Безумовно, норми Конституції України є нормами вищої юридичної сили і, отже, при визначенні представників в судах вищих інстанцій суди повинні керуватися положеннями Основного Закону. А так як відповідної законодавчої бази і нового Верховного Суду на сьогодні нема, то таким чином держава підтверджує свою неготовність до реалізації запланованої судової реформи [3].

Реформуючи інститут судового представництва законодавець звертався до міжнародного досвіду, проте необхідно було врахувати наші реалії та історичний шлях розвитку. Для прикладу звернемося до досвіду зарубіжних країн. На сьогоднішній день країн, де панує абсолютна монополія адвокатів на представництво в судах є мінімальна кількість. А саме в Бельгії, Франції та Португалії. Натомість в Литві, Німеччині, Нідерландах монополія адвокатів діє, але при наявності ряду виключень (Наприклад: юрисконсульти, малозначні спори тощо). В Польщі, Румунії регулюється діяльність кількох професійних груп, що надають правову допомогу, а в Швеції і Фінляндії взагалі відсутня адвокатська монополія [4].

Сама ідея українського законодавця підвищити якість надаваних юридичних послуг є позитивною. Однак в Україні ще не створені належні механізми, які могли б забезпечити виконання даного завдання. Без проведення необхідних реформ, закріплення на конституційному рівні монополії адвоката на представництво осіб в суді буде лише формальною інсталяцією зазначеної законодавцями мети, однак фактично рівень якості надання відповідних послуг не зміниться [5, с. 98].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що на даний час до встановлення монополії адвокатури не готове не лише населення, а й саме адвокатське співтовариство і держава. Також слід визнати, що, незважаючи на усі позитивні сторони введення адвокатської монополії, її дія може спричинити ряд негативних наслідків, у тому числі, позбавлення осіб гарантованого Конституцією України права на доступ до правосуддя. На сьогоднішній день Україна не готова для такої кардинальної реформи. Для запровадження монополії адвокатури необхідно по-перше, покращити рівень юридичної освіти, а по-друге внести зміни до законодавства для забезпечення простого і безперешкодного доступу до професії (скасування стажування, зміна порядку складання іспиту

тощо). Введення монополії є можливим, проте для її ефективного запровадження необхідно передбачити ширше коло винятків, до яких, зокрема, треба віднести корпоративних юристів.

Список використаних джерел:

1.Судейко М. А. Роль адвокатури в правовій державі / [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=45907.

2.Островська Л. Адвокатська монополія на представництво в судах – скоріше «за» ніж «проти» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://unba.org.ua/publications/1071advokatskamonopoliyanapredstavnictvovsudahskorishezanizhproti.html.

3.Чому монополія адвокатури може зневажати права українців [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.pravoconsult.com.ua/chomumonopoliyaadvokaturimozhe znevazhatipravaukrayintsiv/.

4.Лутак О. Адвокатська монополія очима корпоративного юриста / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uba.ua/documents/presentation/22042016/Lutak.pdf.

5.Костенко С.А. Проблемы реализации права на справедливое судебное разбирательство в Украине / С.А. Костенко // Идеал свободной человеческой личности: от международных пактов о правах человека к современной конституции : тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 16 дек. 2016 г.) / учреждение образования «Акад. Мва внутр. дел Респ. Беларусь» ; редкол.: А.В. Яскевич [и др.]. – С. 9598.

БАРЛІТ А. Ю.
студент Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНОДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Події Революції гідності засвідчили незворотне прагнення Українського народу до побудови правової та демократичної держави, в якій гарантуються та забезпечуються права і свободи людини [1]. Проголосивши проєвропейський напрям розвитку держави, Україна стає частиною міжнародних інтеграційних процесів, в яких юристи відіграють важливу роль, намагаючись знайти загальні принципи європейського договірного права, концентруючи увагу на загальних, універсальних принципах приватного права, що дають можливість поглибити європейську інтеграцію [2].

Регулювання особистих немайнових та майнових прав і обов'язків подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав у сфері сімейного права здійснюється Сімейним кодексом України [3].

Одним з основних питань у сфері сімейного права є важливість чіткого врегулювання шлюбу та подібних відносин законом, а також надання подружжю можливості врегульовувати деякі питання самостійно, без втручання законодавця, тобто договором [4].

Шлюбний договір може розглядатися як згода наречених або подружжя щодо встановлення майнових прав та обов'язків подружжя, пов'язаних з укладенням шлюбу, його існуванням та припиненням [5].

Інститут шлюбного договору давно існує і успішно застосовується в країнах західної Європи та США. Перша згадка про ктубу – єврейський шлюбний договір, датується двома тисячами років назад [6].

Що стосується сучасної України, то вперше інститут шлюбного договору був закріплений на законодавчому рівні 23 червня 1992 року, коли Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю України» [7].

Як вже зазначалось, питання шлюбного договору регулюються главою 10 Сімейного кодексу України. Сімейний кодекс України врегульовує такі питання як зміст, форму, строк шлюбного договору. Крім того, визначає правовий режим майна, право на утримання, зміну умов, розірвання або визнання шлюбного договору недійсним.

Найважливішою особливістю шлюбного договору є те, що ним майнові права й обов'язки подружжя може бути визначено інакше, ніж це передбачено загальними правилами сімейного законодавства [8].

Однак ті умови шлюбного контракту, які всупереч волі будь-кого з подружжя погіршують його становище порівняно із законодавством України, не можуть бути визнані дійсними, так само як і шлюбний контракт, укладений без додержання порядку, встановленого законодавством України [9].

Згідно статті 102 Сімейного кодексу України, на вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання [3].

При розірванні шлюбного договору судом зобов'язання сторін припиняються з моменту вступу в законну силу рішення суду.

Дія шлюбного договору припиняється з моменту припинення шлюбу. В даному випадку немає необхідності у розірванні шлюбного договору, оскільки його умови автоматично припиняють діяти [10].

Відповідно до статті 103 Сімейного кодексу України, шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України [2].

Шлюбний договір також може визнаватися недійсним, якщо не дотримано законодавчої вимоги щодо його форми, або його зміст суперечить положенням українського законодавства та моральним засадам суспільства. [10].

Розглянемо правове закріплення і регулювання інституту шлюбного договору в законодавстві деяких інших зарубіжних країн. Зокрема, Австралії, Канади, Англії, Уельсі, Франції та США.

Шлюбні договори, відомі як «обов'язкові фінансові угоди», вперше вступили в законну силу в Австралії в 2000 році з введенням в дію поправки до Закону про сімейне право. Така угода обов'язково має бути в письмовій формі та підписана обома сторонами; одна сторона має получити оригінал, в той час як інша – копію. Також, має обов'язково бути вказаний розмір подружнього

утримання. Обидві сторони мають отримати незалежну юридичну консультацію і додати сертифікат незалежного адвоката для підтвердження.

Шлюбні договори підлягають виконанню і в Канаді. Раніше, суди в Онтаріо та інших провінціях Канади, вважали що шлюбні контракти суперечать державній політиці і не мають законної сили, але Закон про сім'ю 1978 року уповноважив шлюбні контракти [8].

Угоди повинні бути в письмовій формі, підписані сторонами і свідками. Вони можуть регулювати широке коло питань, включаючи право власності, поділ майна, зобов'язальне право та будь-які інші питання.

Навіть зараз коли інститут шлюбного договору закріплений на законодавчому рівні в Канаді, канадські суди можуть змінювати або навіть ігнорувати угоди в деяких випадках.

Правова ситуація в Англії й Уельсі, щодо шлюбного договору, є досить складною і нестабільною. Шлюбний договір не є обов'язковим елементом для винесення рішення англійськими судами. Але, тим не менш, сторони можуть очікувати, що суд все ж таки буде керуватися положеннями такого договору якщо він відображає вільну і свідому згоду обох сторін.

Інститут шлюбного договору у Франції регулюється Цивільним кодексом Франції.

Шлюбні договори дозволені у французькому законодавстві, але сторони мають обмежену свободу щодо форми договору і положень, які він може містити [11].

У США до 1990х років, суди у багатьох штатів не визнавали законної сили за шлюбними договорами. Зараз суди стали більш відкритими до угод.

Питання щодо визнання, укладення і форми шлюбних договорів є правомочністю окремих штатів, а не федерального закону. Більше половини штатів прийняли законодавчий акт, відомий як Акт Єдиного Шлюбного Договору (Uniform Premarital Agreement Act (UPAA)). Деякі положення цього акту були змінені для відображення цілей і пріоритетів кожного штату окремо.

Висновки. Розглянувши правове закріплення і регулювання інституту шлюбного договору в законодавстві України та деяких інших зарубіжних країн, ми наголошуємо на тому, що шлюбний договір викликає значний інтерес та чимало запитань як у юристів, так і осіб, які бажають укласти такий договір.

Слід зазначити, що в іноземних державах, на відміну від нашої країни, шлюбні договори давно стали звичним явищем і забезпечують цивілізовані відносини в сім'ї. Тому, розглядая питання правового регулювання шлюбного договору в Україні, врахування позитивного зарубіжного досвіду є цілком логічним та обґрунтованим.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/501/2015

2. Хобор Р. Б. Шлюбний договір як регулятор майнових відносин подружжя за законодавством Франції / Р. Б. Хобор // Прикарпатський юридичний вісник.2015. Вип. 3. С. 8689. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2015_3_18

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/294714

4. Липець Л.В. Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом та договором: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Л.В. Липець. 2009.- 20 с.

5. Сімейне право України: підручник / за заг. ред. В.І. Борисової та Л.М.Баранової . – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.

6. The History of the Prenuptial [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehow.com/about_5329992_historyprenuptial.html – Назва з екрана

7. Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР: Закон України від 23.06.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/248812.

8. Олійник О. С. Шлюбний договір: порівняльно правовий аналіз законодавства різних правових систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.С. Олійник. 2004.- 20 с.

9. Шлюбний договір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minjust.gov.ua/4500

10. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Судова практика з питань сімейних стосунків [текст] Станом на 1 вересня 2015 р. / Булеца С. Б., Іванов Ю. Ф., Івєвіня О. В., та ін. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2015. – 480 с.

11. International Family Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.internationaldivorce.com/prenuptialagreements.htm – Назва з екрана

СТОРОЖУК Г. П.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

За даними Держкомстату у 2015 році розлучилося майже 44,3% подружніх пар. А якщо взяти до уваги цивільні шлюби, які також розпадаються, то рівень розлучень в Україні, за даними фахівців, сягає 61%. Тобто, розпадається більш як половина пар, це є найвищим показником у Європі! Майже кожна із зазначених пар має неповнолітніх дітей, які залишаються проживати у неповних сім'ях. Саме тому дослідження даної теми є досить актуальним.

Проблеми аналізу існуючих наукових досліджень правового регулювання сімейних відносин розглядаються в працях відомих фахівців: Ч.Н. Азимова, С.С. Алексєєва, М.В. Антокольської, О.В. Дзери та ін.

Серед основних проблемних питань у сфері виховання дітей виділяється питання захисту прав та інтересів дитини в разі розірвання батьками шлюбу.

Права дітей в Україні закріплені багатьма нормативно-правовими актами. Це Конституція України, Конвенція ООН "Про права дитини", Сімейний кодекс

України, ЗУ “Про охорону дитинства” і навіть ЗУ “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” та інші.

Відповідно до ст. 141 СК України, мати й батько мають рівні права та обов’язки відносно дитини, незалежно від того, перебували вони у шлюбі між собою чи ні. І сам факт розірвання шлюбу не впливає на обсяг прав та обов’язків щодо дитини. Тому навіть якщо батьки перебували у так званому «фактичному шлюбі» і вирішили розлучитися, права їхньої спільної дитини не повинні обмежуватися [3, с. 65].

При вирішенні спору про визначення місця проживання дитини суд має керуватися принципом 6 Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 р., відповідно до якого малолітня дитина не повинна, крім випадків, коли є виняткові обставини, бути розлучена зі своєю матір’ю.

Так склалося, що в здебільшого після розірвання шлюбу діти залишаються з матір’ю. У зв’язку із цим практичного вирішення потребує питання про відвідування батьком дітей після розірвання шлюбу [4, с. 102].

Якщо не має рішення суду, або відповідного органу опіки та піклування стосовно обмеження спілкування батька з дитиною, то вони мають право на безперешкодне спілкування між собою (ч.1, ст.153 СК).

Більше того, той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов’язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею [5, 102]. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому із батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини (ч 2,3, ст.157 СК).

Відповідні зміни до Правил перетину кордону громадянами України внесено постановою Кабінету міністрів від19.10.2016 №733. Це стосується посилення контролю щодо виїзду за кордон громадян України, які не досягли 16-річного віку. Відтепер такі діти можуть виїжджати за кордон у супроводі одного з батьків без надання нотаріально засвідченої згоди іншого виключно за наявності в паспортному документі дитини відмітки про взяття на постійний консульський облік у дипломатичному представництві або консульській установі України за кордоном, а не тимчасовий консульський облік.

Сімейним кодексом також передбачений обов’язок батьків по утриманню свої неповнолітніх дітей. Коли сталося так, що батьки розлучилися, цей обов’язок забезпечується виплатою аліментів тим із батьків з ким діти не проживають.

Відповідно до ч. 2 ст. 182 Сімейного кодексу України передбачено мінімальний розмір аліментів на одну дитину, який не може бути меншим, ніж 30% від прожиткового мінімуму, за винятком випадків передбачених ст. 184 Сімейного кодексу України (коли розмір аліментів визначається у твердій грошовій сумі).

Проте, 19 жовтня цього року ВРУ у першому читання підтримала законопроект №4928 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, що стосуються поліпшення захисту прав дитини на належне утримання», в якому передбачено Мінімальний розмір аліментів на одну дитину збільшити з 30% до 50% прожиткового мінімуму. На нашу думку даний законопроект позитивно

вплине на економічне становище дітей, так як для їх повноцінного розвиту потрібне належне матеріальне забезпечення.

Відповідальність за ухилення від сплати аліментів щодо утримання дітей їхніми батьками яка передбачена Кримінальним кодексом України (ст. 164) на нашу думку є не зовсім суворою. Адже неврегульованість питання про підвищення міри відповідальність за порушення аліментних зобов'язань, передбачених договором, знижує рівень ефективності примусової дії на платника аліментів у разі, якщо він злісно ухиляється від їх виконання.

Спори, що випливають із сімейних правовідносин, є однією з найбільш складних категорій справ. У всякому разі при вирішенні таких спорів важливо зберегти дружні відносини їхніх учасників, що часто неможливо в процесі судового розгляду [6, с. 80].

На нашу думку, необхідним і найбільш оптимальним способом урегулювання цієї категорії спорів є медіація. У США в більшості штатів на законодавчому рівні визнано сімейну медіацію. В деяких із них передбачено проведення обов'язкової медіації в справах, пов'язаних з опікою та вихованням дітей після розлучення батьків. Багато служб сімейної медіації створюються й функціонують при судах.

У проекті закону України «Про медіацію» від 19.04.2012 № 10301-1 передбачено ст. 35 Особливості медіації у сімейних спорах : у разі відкриття судом першої інстанції провадження у справі про розірвання шлюбу медіація є обов'язковою, крім випадків, коли один із подружжя вчинив відносно іншого подружжя чи дитини кримінальне правопорушення.

Можна зробити висновок, що інститут сімейної медіації потребує інтеграції в систему цивільної юрисдикції, відсутність законодавчого регулювання на рівні законів та підзаконних актів суттєво гальмує розвиток цього інституту в Україні.

Хочеться зазначити, що динамічний розвиток українського суспільства потребує постійного удосконалення законодавства. У системі сімейного законодавства України є що реформувати, тому орієнтирами розвитку є європейські стандарти у цій галузі та досвід зарубіжних країн.

Отже, розглядаючи основні питання правового захисту прав та інтересів дитини в разі розірвання батьками шлюбу, необхідно, у першу чергу, звертати увагу на такі основні категорії, як взаємовідносини між самими батьками та можливість їх збереження, можливість участі одного з батьків у вихованні дитини під час їх окремого проживання, майновий стан батьків. І навіть незважаючи на розлучення між батьками, дитина не повинна відчувати відсутність турботи, родинного нагляду та спілкування, адже саме з повноцінних сімейних взаємовідносин, повноцінного виховання виро-стають діти, які поважають сімейні цінності, що є основою розвитку будь-якого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21-22. - Ст. 135.

3. Баранова Л. М., Жилінкова І. В. Сімейне право України: Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 264 с.

4. Дякович М.М. Сімейне право України: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.:Правова єдність, 2009. - 511 с.

5. Мироненко В. Захист інтересів дітей у разі розірвання батьками шлюбу // Підприємництво, господарство і право. - 2005. - № 2. - С. 99-102.

6. Яворська О. Медіація в сімейних спорах / О. Яворська, А. Демчук// Історико-правовий часопис. -2013. -№2,- С. 79-83.

7. Про медіацію : проект закону України від 19.04.2012 № 10301-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/find:про + медіацію/JF7Y501A.html

БОНДАРЕНКО П. А.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Правовий режим поводження з відходами - це система встановлених законодавством правових заходів, норм і правил, що визначають правові засади поводження з відходами з метою попередження негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини [1].

Основними принципами державної політики у сфері поводження з відходами є пріоритетний захист довкілля та здоров'я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку [2].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що одним з основних напрямів державної політики на даному етапі розвитку українського суспільства є реалізація прав громадян, що знайшло закріплення у Конституції України та інших нормативно – правових актах [3, с.5].

В сучасних умовах зростання економіки України частково залежить від ефективного використання атомної енергетики. Для цього доцільним та необхідним постає вдосконалення правового регулювання атомної енергетики в Україні [4, с.276].

Механізм правового регулювання атомної енергетики складається із таких елементів:

– норми права – загальнообов’язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин у сфері атомної енергетики;

– правовідносини– вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері;

– акти реалізації норм права– процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб’єктів у галузі захисту об’єктів довкілля [5, с.130].

В Україні державне регулювання в сфері атомної енергетики здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2ст. 6Конституції України) [6, с.97].

Статтею 19 Конституції України встановлено, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні діяти в лише на підставі в межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України [7, с.294].

Радіоактивні відходи (РАВ) – матеріальні об’єкти і субстанції, активність радіонуклідів чи радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені діючими нормами, за умови, що використання цих об’єктів і субстанцій не передбачається (Закон України “Про поводження з радіоактивними відходами”) [8]

Радіоактивні відходи становлять підвищену небезпеку для життя і здоров'я людини та довкілля. Система заходів, пов’язаних із запобіганням шкідливому впливу радіоактивних відходів, передбачена Комплексною програмою поводження з радіоактивними відходами, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1999 року. Ці питання також врегульовані законами України “Про поводження з радіоактивними відходами”, “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”, “Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання”, “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення”.

Поводження з радіоактивними відходами – це всі види діяльності, що стосується оперування, попередньої обробки, обробки, кондиціонування, перевезення, зберігання чи захоронення відходів. Право на поводження з радіоактивними відходами мають тільки юридичні та фізичні особи, які отримали у встановленому порядку дозвіл органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки на здійснення відповідного виду діяльності (ліцензіати). Такі особи зобов'язані забезпечувати безпеку під час проектування, вибору майданчика, будівництва, експлуатації та зняття з експлуатації споруд, призначених для поводження з радіоактивними відходами; забезпечувати розробку програм щодо безпеки поводження з радіоактивними відходами; вести власний облік таких відходів; забезпечувати їх фізичний захист тощо.

У місцях розміщення об'єктів, призначених для розміщення радіоактивних відходів, може бути встановлений особливий режим території, а також виділяється санітарно-захисна зона і зона спостереження. Розміри і межі зазначених зон визначаються у проекті згідно з нормами, правилами і стандартами у сфері використання ядерної енергії і затверджуються місцевими радами. У межах таких зон забороняється: проживання населення; здійснення всіх видів водокористування, лісокористування та користування надрами; проведення наукових досліджень без спеціальних дозволів; здійснення без спеціального дозволу сільськогосподарської, лісогосподарської та іншої виробничої діяльності, спрямованої на одержання товарної продукції, а також будівництво об'єктів

соціального та громадського призначення; будь-яка інша діяльність, яка не забезпечує режим радіаційної безпеки [1].

На території України з метою виключення можливості неконтрольованого накопичення радіоактивних відходів та забезпечення оперативного контролю за їх місцезнаходженням і переміщенням, умовами їх зберігання та захоронення ведеться Державний облік радіоактивних відходів. Він включає: ведення Державного реєстру радіоактивних відходів; ведення Державного кадастру сховищ радіоактивних відходів та перелік місць тимчасового їх зберігання.

Усі юридичні та фізичні особи при здійсненні будь-якого виду діяльності у сфері поводження з радіоактивними відходами зобов'язані дотримуватися норм, правил і стандартів щодо ядерної і радіаційної безпеки.

Перевезення на територію України радіоактивних відходів з територій інших держав забороняється, крім тих, що утворилися внаслідок послуг, які було надано Україні іншою державою і на які поширюється дія контрактної угоди між ними щодо повернення таких відходів в Україну. Таке перевезення здійснюється відповідно до Правил ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів (ПБПРМ-2006), затверджених наказом Держатомрегулювання України від 30 серпня 2006 року. Умови та режим перевезення таких відходів повітряним, залізничним, водним або автомобільним транспортом погоджуються з відповідними службами Міністерства внутрішніх справ України [1].

Невід'ємним фактором у процесі виробництва електричної енергії на АЕС є утворення радіоактивних відходів різної активності та агрегатного стану, яке відбувається як безпосередньо при перебігу основного технологічного процесу, так і при здійсненні регламентних та ремонтних операцій.

Як зазначено у "Енергетичній стратегії України на період до 2030 року", безпечне поводження з радіоактивними відходами (РАВ), а також відпрацьованим ядерним паливом є одним із найважливіших факторів сталого розвитку ядерної енергетики держави.

На Рівненській АЕС поводження з експлуатаційними РАВ включає збір, первинну переробку до стану, прийнятного для транспортування та тимчасового зберігання РАВ у проектних сховищах ВП АЕС для рідких і твердих РАВ. Проектами РАЕС не передбачалось технологічних ліній для підготовки РАВ до передачі на захоронення, тому удосконалення системи поводження з РАВ є нагальною потребою і має на меті забезпечення переробки РАВ до стану, прийнятного до передачі спеціалізованому підприємству на довгострокове зберігання у централізованих сховищах та остаточне захоронення.

Планування діяльності поводження з РАВ на ВП РАЕС здійснюється згідно з "Комплексною програмою поводження з радіоактивними відходами у ДП НАЕК "Енергоатом" на період 2012-2016рр.". Вона визначає основні напрями діяльності та перелік заходів щодо поводження з РАВ у ДП НАЕК «Енергоатом», зокрема з мінімізації утворення РАВ, з удосконалення діючих систем поводження з РАВ на майданчиках ВП АЕС, з будівництва комплексних ліній з переробки РАВ для підготовки РАВ АЕС до передачі у власність держави, з забезпечення АЕС контейнерами, з гармонізації та удосконалення нормативно-методичної бази в галузі поводження з РАВ АЕС, тощо.

Комплексна програма розроблена з урахуванням вимог та положень наступних базових документів: Закону України "Про поводження з радіоактивними відходами", від 30.06.1995р. № 256/95-ВР; Закону України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку" від 21.03.1995 № 40/95-ВР; Закону України "Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами" від 17.09.2008р. № 516-VI; Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.08.2009р. № 990-р.

Метою реалізації Комплексної програми є:

- гармонізація та удосконалення нормативно-методичної бази в сфері поводження з РАВ;
- підвищення рівня керованості і оперативного контролю реалізації заходів, визначення пріоритетності заходів, виключення дублювання, тощо;
- своєчасне планування, підготовка обґрунтувань щорічних обсягів фінансування при формуванні тарифу та забезпечення необхідного фінансування для реалізації запланованих заходів;
- забезпечення мінімального рівня утворення РАВ;
- підвищення експлуатаційної готовності та рівня безпеки.

Для виключення виходу РАВ у навколишнє середовище передбачений багато бар'єрний захист. При поводженні з РАВ здійснюється радіаційний контроль стану захисних бар'єрів, виробничих приміщень, навколишнього середовища, за нерозповсюдженням радіоактивних забруднень, а також технологічний та дозиметричний контроль [8].

Список використаних джерел:

1. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1368080855736/pravo/pravoviy_rezhim_povodzhennya_vidhodami

2. Закон України "Про відходи" [Електронний ресурс] Сайт Офіційний портал ВРУ – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80

3. Німко, О.Б. Державне регулювання забезпечення соціальним житлом: правові та організаційні засади / О.Б. Німко // Техника и технология. Современные тенденции в науке и образовании / Inżynieria i technologia. Współczesne tendencje w nauce i edukacji. (29.01.2013 – 31.01.2013) – Kraków: – 2013. – С. 5-8.

4. Німко О.Б. Міжнародне співробітництво та адміністративно-правове регулювання атомної енергетики в Україні та світі / О. Б. Німко // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 2. – С. 276–281.

5. Німко О.Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О.Б. Німко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 130 – 132.

6. Німко О.Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О.Б. Німко // Наукові праці Національного

авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «По- вітряне і космічне право». – № 4 (17). – 2010. – С. 97 – 101.

7. Німко О.Б. Правові засади державного регулювання здійснення оціночної діяльності для цілей оподаткування / О.Б. Німко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Научный журнал. Серия: Юридические науки. – №4. – Симферополь, 2012. – С. 292 – 295.

8. Рівненська Атомна Електростанція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rnpp.rv.ua/handling-rao.html

ДОВГАЛЮК В. С.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

МАГАТЕ І УКРАЇНА: ПИТАННЯ ЩОДО АВАРІЇ НА ЧАЕС

Розпочнемо з питання: що ж таке МАГАТЕ? Міжнародне агентство з атомної енергії (далі – МАГАТЕ) є міжнародною міжурядовою організацією науково-технічного спрямування, заснованою Генеральною Асамблею ООН 29 липня 1957 р. МАГАТЕ входить до загальної системи міжнародних організацій ООН, а його відносини з ООН базуються на окремій угоді від 1959 р. [1, с. 276].

Україна є членом МАГАТЕ з моменту створення цієї міжнародної організації, тобто з 1957 р. Українська сторона бере активну участь у роботі МАГАТЕ, наприклад, Міністерствоенергетики та вугільної промисловості, Державна інспекція ядерного регулювання та Державне агентство з управління зоною відчуження України визначенікомпетентними органами виконавчої влади України, відповідальними за здійснення співробітництва з Агентством. В Секретаріаті МАГАТЕ працюють 19 громадян України, в тому числі 5 фахівців інспекторами Агентства. Україна чотири рази обиралася доскладу Ради керуючих МАГАТЕ. Останній раз Україна була членом цього важливого політичного та виконавчогооргану Агентства протягом 2009-2011 рр.. [2, с. 137].

Україна співпрацює з МАГАТЕ в багатьох напрямках, що стосуються ядерної та радіаційної безпеки, але хотілося б зосередити свою увагу саме на такому напрямку співпраці як використання технічної допомоги Агентства з метою подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Це питання є досить важливим, адже аварія на ЧАЕС завдала шкоди не тільки нашій державі, а й таким державам як Росія та Білорусь також воно потребує поступового вирішення, бо з року в рік негативні наслідки цієї аварії наносять нищівні удари по життю і здоров'ю людей . Також це є актуальним, тому що потенційні можливості країни по створенню енергетичних потужностей на атомних станціях дозволяють зробити висновок про те, що в найближчі роки атомні станції будуть залишатися базою енергетики України [3, с. 15] і не потрібно допустити, щоб знову сталася така трагедія.

Для того, щоб краще усвідомити дане питання, поглибимось трішки в історію. Ще з 1986 р., з року, який став переломним в історії нашої держави, МАГАТЕ одразу ж простягнуло руку своєї допомоги. В травні того ж року Україну відвідали Генеральний директор Агентства та інші представники цієї

організації. Вони ознайомилися зі станом справ на ЧАЕС і визнали той факт, що цей трагічний і жорстокий урок служитиме нагадуванням про те, з якою обережністю повинна використовуватися атомна енергія [4, с. 29 - 30].

У грудні 1989 р. уряд СРСР офіційно звернувся до МАГАТЕ з проханням провести міжнародну експертизу розробленої фахівцями СРСР концепції безпечного проживання населення в районах, що піддалися радіоактивному забрудненню після чорнобильської аварії. Секретаріат МАГАТЕ надав позитивну відповідь. З цією метою був розроблений Міжнародний Чорнобильський проект, що передбачав вивчення і оцінку силами міжнародних експертів радіологічних наслідків Чорнобильської катастрофи для навколишнього середовища і здоров'я людини. Секретаріат МАГАТЕ провів підготовчу роботу: зібрав наявну офіційну інформацію, організував відвідини потерпілих районів, вивчив ситуацію на місці. В рамках проекту був здійснений комплекс робіт з міжнародного звірення клінічних даних, а також кілька спостережень в області дослідження радіоекологічних характеристик об'єктів природного середовища, продуктів харчування, методів і засобів іонізуючого випромінювання [5, с. 35].

При здійсненні проекту його організатори і учасники зазнавали труднощів у зв'язку з істотними обмеженнями як в матеріально-технічних ресурсах, так і в часі. Відсутність упорядкування структури та функції органів управління принципів та механізмів, критеріїв взаємодії – все це стало підставою до того, що велика частина роботи не могла бути виконаною.

Значні перспективи в розвитку міжнародної співпраці по Чорнобилю відкрила міжнародна угода, підписана представниками урядів СРСР, УРСР, БРСР, з одного боку, і МАГАТЕ, з іншого, у Відні 21 вересня 1990 р., яка передбачала створення Чорнобильського центру. Вказана угода створила необхідну правову основу для здійснення міжнародних дослідницьких проектів за участю наукових установ провідних країн Заходу і міжнародних організацій. Інтерес до проведення наукових досліджень в Чорнобильському центрі проявили близько 20 країн і 4 міжнародні організації [6, с. 30].

Після цього робота МАГАТЕ на чорнобильському напрямі в 90-х рр. XX ст. особливою активністю не визначалася. Подією, що започаткувала новий етап у співробітництві МАГАТЕ з України з даного питання стала Міжнародна конференція «П'ятнадцять років Чорнобильської катастрофи. Досвід подолання», що була проведена у квітні 2001 р. в Києві. Єдина точка зору учасників конференції полягала в тому, що ця катастрофа істотно змінила життя мільйонів людей, які мешкають на найбільш забрудненій території, перш за все у Білорусії, Росії та Україні. Події, пов'язані з аварією (переселення, обмеження у виробництві сільськогосподарської та промислової продукції, вжиті контрзаходи), радикально змінили уклад їх життя. Внаслідок питань, обговорених на конференції була створена зусиллями багатьох країн (Білорусі, Росії, України, країн Європейського Союзу, США, Японії та ін.) та міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, МАГАТЕ) практика міжнародної наукової кооперації, яка дала змогу отримати важливі наукові результати в галузі ядерної та радіаційної безпеки, радіоекології, радіаційної медицини, які мають суттєве практичне значення. Водночас, недостатнє фінансування національних наукових досліджень

та їх неповне узгодження не сприяють створенню обґрунтованої комплексної стратегії наукових досліджень [7, с. 105] .

Важливим кроком стало створення у 2003 р. Чорнобильського форуму під егідою ООН з участю ВООЗ, МАГАТЕ, Європейської Комісії та інших міжнародних організацій і урядів постраждалих від аварії країн з метою зробити підсумки у наших знаннях і сприяти кращому розумінню й удосконаленню заходів для подолання наслідків аварії. На засіданнях Чорнобильського форуму у квітні 2005 року його учасники від Білорусі, Російської Федерації й України звернулися з проханням розробити рекомендації урядам цих трьох країн за спеціальними програмами охорони здоров'я і відновленню навколишнього середовища, позначивши потреби в подальших дослідженнях, а також за соціально-економічною політикою. У вересні 2005 р. у Відні відбулося заключне засідання Форуму, який розглянув і схвалив доповіді-звіти двох груп наукових експертів — «Здоров'я», підготовлений за координації ВООЗ, і «Навколишнє середовище», підготовлений за координації МАГАТЕ провідними фахівцями світової науки.

Також досить позитивним є те, що у 2009 р. Міжнародне агентство з атомної енергії започаткувало нові проекти технічної допомоги для України — UKR 3003 «Зняття з експлуатації блоків ЧАЕС та поводження з радіоактивними матеріалами на майданчику», UKR 9027 «Комплексна оцінка безпеки радіоактивних відходів в Україні (класифікація, характеристика, оцінка впливу на навколишнє середовище)», бенефіціаром яких є Міністерство надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи України, яке в 2010 р. було реорганізоване в Міністерство надзвичайних ситуацій України.

Отже, робота МАГАТЕ на чорнобильському напрямі в 90-х рр. XX ст., так і сьогодні особливою активністю не визначалась. МАГАТЕ, звичайно, слугувало поштовхом для створення законодавчої бази щодо врегулювання даного питання, проте це існувало тільки на паперах, на практиці ж цього майже не прослідковувалось. Поза програмною діяльністю Агентства залишились важливі наукові питання, що стосуються проблем довготривалого радіоактивного забруднення великих територій, поєднаного (внутрішнього і зовнішнього) опромінювання в реальних умовах зони впливу Чорнобильської катастрофи і багато інших, що відносяться до сфери компетенції МАГАТЕ. Враховуючи величезний досвід і значний потенціал, внесок цієї міжнародної організації у вирішення складних і різноманітних Чорнобильських проблем міг би бути значно більшим.

Список використаних джерел:

1. Німко О.Б. Міжнародне співробітництво та адміністративно-правове регулювання атомної енергетики в Україні та світі / О.Б. Німко // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. - № 2. – С. 276-280.

2. Чумак Д. В. Інтегровані гарантії МАГАТЕ та шлях України до їх застосування / Д. В. Чумак // Ядерна наука та енергетикаочима молоді : нові ідеї, дослідження, рішення: зб. наук.ст. - О., 2014. - С. 134 - 139.

3. Німко, О.Б. Механізм правового регулювання атомної енергетики в Україні / О.Б. Німко, О.А. Хомин // Государство и право. Научные дости- жения, наработки,предложения / Państwo i Prawo. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje. (29.09.2016 – 30.09.2016) – Warszawa: – 2016. – С. 14-19.

4. Балюк Г. І. Правові аспекти забезпечення ядерної тарадіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні / Г. І. Балюк. - К.: Віпол, 2011. - С. 28-34.

5. Е. Соботович Ядерна енергетика і наслідки Чорнобильської катастрофи / Соботович Е., Бєлєвцев Р. // Вісник НАН України. - 2009. - № 4. - С. 29 - 39.

6. Козлов Ю. Иранская ядерная програма в поле зрения МАГАТЕ / Ю. Козлов // Компас. – 2010. – №25. – С. 29–33.

7. Матеріали міжнародної конференції «П'ятнадцять років Чорнобильської катастрофи. Досвід подолання». — К.: Атіка, 2001. — 199 с.

ЗАРІЦЬКИЙ О. Ю.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В другій половині XIX століття розпочинається так званий підйом мікробіології який у подальшому зміг сприяти у створенні біологічної зброї, тривалому зберіганні патогенну, його удосконалення та ізолювання. Тогочасні відкриття мали прекрасну перспективу розвитку та застосування. Завдяки розвитку мікробіології люди могли запобігати спалахам інфекційних хвороб та боротися з ними. Також розвиток мікробіології створив певні можливості для розвитку біологічної зброї та її подальше застосування під час воєнних конфліктів.

Вже на початку XX століття Німеччина приступає до інтенсивних досліджень, які були спрямовані на застосування біологічної зброї з метою знищення людей та тварин. Наслідки цих досліджень не дозволили на себе довго чекати, а саме у період Першої світової війни було вперше широко використано хімічні та біологічні засоби масового ураження. Застосування цих двох чинників призвело до страшної кількості жертв серед людей, потерпали не лише військові але й звичайні люди та тварини. Починаючи ще з 1915 року німці систематично почали вдаватися до диверсійних біологічних атак спрямованих проти військових коней та худоби. Постраждалими виявились країни члени Антанти, Сполучені Штати Америки та Аргентина.

Також німецькі війська широко почали застосовувати хімічну зброю, а саме в 22 квітня 1915 року за наказом хіміка Фріца Габера було випущено 168 тонн хлору на позиції французько-алжирських і канадських військ .В наслідок цієї газової атаки за підрахунками загинуло та отруїлося від 3 до 15 тисяч осіб. Вже в травні 1915 року німецькі війська застосували хімічну зброю проти військ Росії під час першої хвилі загинуло 6 тисяч осіб а після подальших атак загинуло 25 тисяч осіб. У липні 1917 року в битві поблизу Іпру, Німеччина ввела в дію іприт (речовина яка була названа «королем хімічної зброї»). Його застосування

призвело до ураження 24 000 осіб 500 з яких загинули. За загальними підрахунками від дії газів в ході війни отримали ушкодження близько 1,2 мільйона солдатів , 91 тисяча загинула[1].

Після завершення Першої світової війни становище значно змінилося. Реагуючи на шок, нанесений страхітливими наслідками використання хімічної зброї на фронтах, багато країн вдалося до дипломатичних заходів, які мали б запобігти поширенню зброї масового ураження і можливостям її застосування. А саме було укладання Женевського протоколу про заборону використання хімічної та бактеріологічної зброї. Всупереч виняткової важливості, Женевський протокол тільки забороняє застосування бактеріологічної зброї з воєнною метою, однак не обмежує її вивчення, розвиток та володіння. Але всупереч цьому цей протокол не зміг повністю стримати розробку біологічної зброї [2].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства має місце посилення негативного впливу біологічних факторів на населення, можливість виникнення загроз біологічного походження, пов'язаних із такими факторами, як:

- розвиток сучасних біотехнологій та поява синтетичної біології, прояви біотероризму,

- відсутність чітких правил поведінки при здійсненні генетично-інженерної діяльності та роботі з небезпечними біологічними агентами [3, с.5].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що одним з основних напрямів державної політики на даному етапі розвитку українського суспільства є реалізація прав громадян, що знайшло закріплення у Конституції України та інших нормативно – правових актах [4, с.276].

Механізм правового регулювання у сфері біобезпеки складається із таких елементів:

– норми права – загальнообов’язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

– правовідносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері;

– акти реалізації норм права – процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб’єктів [5, с.130].

В Україні державне регулювання в сфері біобезпеки здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції [6, с.97].

Конвенція про заборону розробки, виробництва і накопичення біологічної та хімічної зброї та її знищення була підписана у 1972 р. і набула чинності 26 березня 1975 р. Конвенція забороняє розробку, виробництво, накопичення або придбання будь-якими країнами засобів для застосування бактеріологічної, біологічної або токсичної зброї як засобу ведення війни.

У конвенції беруть участь понад 150 держав світу, у тому числі Україна. Докладаються зусилля із залучення до КЗБЗ нових держав, щоб зробити Конвенцію універсальною. Держави-учасниці Конвенції зобов’язуються не розробляти, не виробляти, не накопичувати, не отримувати і не зберігати біологічних реагентів або токсин таких видів та у такій кількості, що не передбачені для профілактичних, захисних чи інших мирних цілей. Вони зобов’язуються також не передавати і не допомагати будь-якій державі чи

міжнародній організації у виробництві або набутті зазначених токсинів, зброї, обладнання чи засобів їх доставки.

Головною проблемою Конвенції є дозвіл державам-учасницям мати в своєму розпорядженні малі кількості мікробіологічних або інших біологічних агентів та токсинів «для профілактичних, захисних або інших мирних цілей», а також відсутність практично реалізованого механізму верифікації. Перша обставина дозволяє державам, що володіють високими біотехнологіями, проводити дослідження у сфері біологічної зброї навіть за умов існування механізму контролю. Відсутність такого контролю дає можливість країнам розробляти та вдосконалювати біологічну зброю. Також було створено більш-менш ефективний механізм контролю в рамках Конвенції і доповнено її Протоколом у 2001 році.. Протокол включає 210 сторінок на яких враховано зауваження всіх країн [7].

Також рамках дії Конвенцію було покладено початок діяльності Організації із заборони хімічної зброї. Вона слідкує за неучастю державними установами і хімічними підприємствами у забороненій діяльності, за торгівлею потенційно небезпечними речовинами, надає допомогу країнам-учасницям Конвенції, що стали жертвами хімічної агресії, та сприяє розвитку їхнього технічного й економічного потенціалу. Але попри всі ризики біологічна зброя виготовляється майже у всіх країнах. В світі існує понад 22 тис. лабораторій, які досі функціонують [8]

В травні 2015 року Організація із заборони хімічної зброї повідомила що понад 90% запасів хімічної зброї було знищено. Але як відомо у квітні 2017 року місто Хан-Шейхун, що в сирійській провінції Ідліб, яка перебуває під контролем сирійської опозиції, зазнало газової атаки речовиною зарину, унаслідок чого загинули щонайменше 72 особи, серед яких 20 дітей.

Щоб запобігти застосуванню біологічної зброї і своєчасно усунути його наслідки, необхідно проводити ряд заходів. Це, перш за все, здійснення розвідувальних операцій з метою виявлення намірів противника застосувати цей вид зброї. Далі слід постійне спостереження за станом повітря, води і місцевістю в цілому і виявлення ознак зараження. Спостереження за самопочуттям людей і проведення профілактичних заходів. Своєчасне виявлення масштабів зараження і застосування засобів для захисту. Бактеріологічна зброя та її використання знаходиться під контролем у всієї світової спільноти [9].

Як висновок можна сказати те, що Женевська Конвенція 1975 року цілком не може гарантувати безпеку у невикористанні біологічної або хімічної зброї .

Список використаних джерел:

1.Екологічна та біологічна безпека держави в умовах глобалізації: монографія / О.В. Волосянко, В.Ю. Кассіч, В.В. Курзова, В.І. Курило, В.В. Недосєков; за заг. ред. Волосянко О.В. та Курила В.І. – К.: НУБіП України, 2014. – 445 с.

2. NimkoO. Legal Regulation of Biosafety in Ukraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С.276 – 279.

3. Німко, О.Б. Державне регулювання забезпечення соціальним житлом: правові та організаційні засади / О.Б. Німко // Техника и технология.

Современные тенденции в науке и образовании / Inżynieria i technologia. Współczesne tendencje w nauce i edukacji. (29.01.2013 – 31.01.2013) – Kraków: – 2013. – С. 5-8.

4. Німко О.Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О.Б. Німко // Підприємництво, господар ство і право. – 2009. – № 10. – С. 130 – 132.

5. Німко О.Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О.Б. Німко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «По- вітряне і космічне право». – № 4 (17). – 2010. – С. 97 – 101.

6. Баб'як О. С, Біленчук П.Д., Чирва Ю.О.Екологічне право України Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2000. - 216 с.

7. Биохимия и биотехнология // Chem.-lng.-Techn. - 2000. - 72, N6. - С.

8. Біологічна небезпека (учора, сьогодні, завтра) // Современные проблемы токсикологии. — 2012. — №2. — С. 17-27.

9. Вороненко В.В. Зарубіжний досвід організації реагування на терористичні акти та інші надзвичайні ситуації // Український журнал екстремальної медицини ім. Г.О.Можаєва. — 2011. — №2. — С. 7-14.

КАЛЕНЮК В. В.

студентка 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Актуальність і важливість теми зумовлена тим, що біологічна безпека є невід`ємним елементом загального розвитку будь-якої країни, а одним із основних завдань цього розвитку є її досягнення.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства має місце посилення негативного впливу біологічних факторів на населення, можливість виникнення загроз біологічного походження, пов'язаних із такими факторами, як:

- розвиток сучасних біотехнологій та поява синтетичної біології, прояви біотероризму,

- відсутність чітких правил поведінки при здійсненні генетично-інженерної діяльності та роботі з небезпечними біологічними агентами [1, с.5].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що одним з основних напрямів державної політики на даному етапі розвитку українського суспільства є реалізація прав громадян, що знайшло закріплення у Конституції України та інших нормативно – правових актах [2, с.276].

Механізм правового регулювання у сфері біобезпеки складається із таких елементів:

– норми права – загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

– правовідносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері;

– акти реалізації норм права – процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб'єктів [3, с.130].

В Україні державне регулювання в сфері біобезпеки здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції [4, с.97].

Біологічна безпека є однією із найголовніших складових міжнародної безпеки, що визнано міжнародним співтовариством у відповідних резолюціях Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 1986 р. і 7 грудня 1987 р.. Правове регулювання в цій сфері поступово розширюється, воно складає важливий напрямок міжнародно-правового регулювання, яке розвивається і як в складі міжнародного екологічного права, так і в межах права міжнародної безпеки [5, с. 49–53].

Сучасний стан міжнародно-правового регулювання у сфері забезпечення біологічної безпеки обумовлює необхідність реалізації міжнародно-правових зобов'язань державами на національному рівні. Україна, як суб'єкт міжнародного права, є учасницею багатьох міжнародних угод та являється членом міжнародних урядових організацій, прийняла різні за змістом, формою та характером міжнародно-правові зобов'язання у сфері забезпечення біологічної безпеки.

Особливе значення для регулювання відносин у сфері біологічної безпеки мають положення окремих документів, прийнятих у 1992 р. на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро. Серед них слід виділити Декларацію з навколишнього середовища та розвитку (Декларація Ріо) та Конвенцію про біологічне різноманіття .

Важливу роль відіграє Конвенція про біологічне різноманіття, прийнята 5 червня 1992 р., яка ратифікована Україною 29 листопада 1994 р.. Метою даної конвенції є збереження та стале використання біологічного різноманіття, спільне отримання на справедливій та рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Основні положення цієї конвенції стосується здійснення діяльності у сфері сучасної біотехнології, у тому числі генної інженерії. Зокрема у ній визначається доступ до генетичних ресурсів; передача біотехнологій; розподіл вигод, пов'язаних із використанням біотехнології; питання біобезпеки [6].

Так, ст. 19 Конвенції передбачає необхідність прийняття додаткового документа, який визначав би порядок безпечної передачі, використання та застосування генетично модифікованих організмів; умови міждержавного обміну наявною інформацією про правила використання таких організмів та порядок дотримання техніки безпеки при поводженні з ними, а також про потенційно можливий шкідливий вплив генетично модифікованих організмів на довкілля тощо.

29 січня 2000 р. у Монреалі було підписано Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття, який набув чинності 11 вересня 2003 р. Основним завданням Протоколу є забезпечення належного рівня захисту людини та навколишнього природного середовища у сфері передачі, обробки та використання генетично модифікованих організмів, які є результатом сучасної біотехнології, при цьому основна увага приділяється транскордонному переміщенню.

Так, варто зазначити, що Україна стала учасницею значної кількості міжнародних конвенцій: Конвенція про біологічне різноманіття 1992 року; Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видалення 1989 року; Конвенція про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті 1991 року; Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення 1993 року; Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення 1972 року та інші, спрямованих на регулювання суспільних відносин у сфері біологічної безпеки на інтернаціональному рівні тощо.

За змістом правовідносин у сфері забезпечення біологічної безпеки, що врегульовані нормами міжнародного права, можна виділити такі міжнародно-правові зобов'язання :

- зобов'язання держав щодо створення умов для забезпечення реалізації та захисту права людини на безпечне навколишнє середовище;
- зобов'язання держав щодо врегулювання різних видів екологічно небезпечних видів діяльності з метою забезпечити попередження прояву екологічної небезпеки;
- зобов'язання держав щодо попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру [7].

Протягом останніх десятиріч з`явилася чітка тенденція вирішення багатьох питань біологічної безпеки на міждержавному рівні. Стимулюючим поштовхом до міжнародного співробітництва на рівні держав з питань екології стала Стокгольмська конференція (1972 р.). Стокгольмська декларація закріпила фундаментальне право людей не тільки на свободу і рівність, але й на адекватні умови життя в навколишньому середовищі тієї якості, яке забезпечує їхню гідність та добробут [8, с. 336].

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що біологічна безпека є однією із складових не тільки національної, а й міжнародної безпеки. Вона має гарантувати відсутність біологічних загроз для всіх об`єктів, які являються складовими навколишнього природного середовища, з боку біологічних факторів шкідливого впливу, тобто різних природних або штучних живих організмів і структур. Забезпечення досконалого законодавства у сфері біологічної безпеки – це важливий напрямок державної політики та невід`ємна умова соціального, а також економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Nimko O. Legal Regulation of Biosafety in Ukraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С.276 – 279.

2. Німко, О.Б. Державне регулювання забезпечення соціальним житлом: правові та організаційні засади / О.Б. Німко // Техника и тех- нология. Современные тенденции в науке и образовании / Inżynieria i technologia. Współczesne tendencje w nauce i edukacji. (29.01.2013 – 31.01.2013) – Kraków: – 2013. – С. 5-8.

3. Німко О.Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О.Б. Німко // Підприємництво, господар ство і право. – 2009. – № 10. – С. 130 – 132.

4. Німко О.Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О.Б. Німко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «По- вітряне і космічне право». – № 4 (17). – 2010. – С. 97 – 101.

5. Кириленко В. П. Принцип экологи-ческой безопасности в современном меж-дународном праве / В. П. Кириленко // Правоведение. - 1989. - № 3. - С. 49-53.

6. Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 5 червня 1992 р.) // Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. – 2-е вид., доп. – Львів: Норма, 2002.

7. Кравченко С. М., Андрусевич А. О., Бонайн Дж. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. - Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. - 336 с..

8. Суєтнов Є. П. Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища // Розділ XXI підручника Екологічне право. За ред. проф. Гетьмана А. П. - Харків, Право. - 2013.

КОЗОРІЗ Д. А.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ БІОТЕРОРИЗМУ

Механізм забезпечення й захисту особистої безпеки, а також прав і свобод людини в сучасних умовах являє собою складний правовий комплекс, який включає як внутрішньо державні, так і міжнародні засоби. Сьогодні в державних системах захисту прав і свобод громадян від свавілля державних органів управління й від зловживання владою з боку чиновників активно використовується інститут омбудсмена.

Необхідність боротьби з корупцією – нагальне питання для України, адже воно тісно пов'язане з інвестиційною привабливістю нашої держави. Дискусії про імплементацію інституту бізнес-омбудсмена тривали в Україні з осені 2012 року.

Бізнес-омбудсмен — це посадова особа, що займається захистом інтересів бізнесу перед органами публічної влади як всередині країни, так і за її межами [1]. Бізнес-омбудсмен виступає інструментом вирішення конфліктів і суперечок між владою і бізнесом, медіатором між державою та бізнес-середовищем. Він діє з метою сприяння прозорості діяльності органів державної влади, запобігання корупційним діянням та/або іншим порушенням законних інтересів підприємців.

У грудні 2014 року наша країна зробила важливий крок на шляху до покращення умов ведення бізнесу – вперше за історію незалежної України було започатковано Раду бізнес-омбудсмена.

Створити Раду бізнес-омбудсмена як консультаційний орган Кабмін вирішив своєю постановою № 691від 23.05.2015 Рада бізнес-омбудсмена представляє та захищає інтереси бізнесу у державних органах, яка покликана забезпечити прозоре ведення бізнесу в Україні.

Основним завданнями Ради є:

1. підготовка під керівництвом сторін Меморандуму пропозицій до законопроекту щодо утворення установи бізнес-омбудсмена;
2. прийняття та розгляд скарг від суб'єктів підприємництва на дії або бездіяльність, зокрема рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, а також їх посадових осіб;
3. надання органам державної влади та органам місцевого самоврядування рекомендацій щодо державної політики у сфері підприємницької діяльності;
4. надання органам державної влади та органам місцевого самоврядування рекомендацій щодо удосконалення та оптимізації процедур та/або способу, у який вони виконують свої повноваження, провадять підприємницьку чи іншу діяльність[2].

До складу Ради бізнес-омбудсмена входять бізнес-омбудсмен (може бути іноземцем), два його заступники та працівники, яких Рада може, згідно з існуючими потребами, наймати на роботу, у відповідності до Регламенту. Команда Ради бізнес-омбудсмена складається з п’ятнадцяти фахівців із західною освітою та професійним досвідом у юриспруденції, стратегічному управлінні, економіці, аудиті та управлінні ризиками.

Керівним органом Ради є наглядова рада. Наглядова рада складається з уповноважених представників групи сторін:

- блок 1 — Кабінет Міністрів України;
- блок 2 — міжнародні фінансові установи (Європейський банк реконструкції та розвитку, Організація економічного співробітництва та розвитку);
- блок 3 — бізнес-асоціації (Американська торговельна палата в Україні, Європейська Бізнес Асоціація, Федерація роботодавців України, Торгово-промислова палата України, Український союз промисловців і підприємців).

З 10 грудня 2014 року посаду бізнес-омбудсмена обійняв Альгірдас Шемета — литовський і європейський політик, економіст, двічі обіймав посаду міністр фінансів Литви (1997-1999 та 2008-2009), з цієї посади його було номіновано на пост європейського комісара з бюджету та фінансового планування (2009—2010) та надалі європейський комісар з оподаткування, митного союзу, аудиту та боротьби з шахрайством (2010—2014) [3].

Однією з ключових цілей Ради бізнес-омбудсмена є забезпечення ефективної системної комунікації бізнесу з владою, органами державної влади та

місцевого самоврядування, а також підприємствами, які перебувають у державній власності або підпорядковані державним органам.

Бізнес-омбудсмен приймає тільки скарги на дії державних органів, а не приватного бізнесу. А. Шемета бачить свій офіс досудовим органом, який не розглядає спори, якщо вони паралельно розглядаються в судах.

Отже, запровадження інституту бізнес-омбудсмена для України є новим і потребує як законодавчого, так і громадського регулювання. Бізнес-омбудсмен — це посадова особа, що займається захистом інтересів бізнесу перед органами публічної влади. В грудні 2014 року було започатковано Раду бізнес-омбудсмена, завданням якої є забезпечення ефективної системної комунікації бізнесу з владою, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, які перебувають у державній власності або підпорядковані державним органам.

Список використаних джерел:

1. Бізнес-омбудсмен. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https: // uk.wikipedia.org / wiki / (Дата звернення: 16.05.2017).

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Ради бізнесомбудсмена» від 26.11.2014 № 691.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF. (Дата звернення: 16.05.2017).

3. Рада бізнес-омбудсмена – офіційна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://boi.org.ua(Дата звернення: 16.05.2017).

ЛІВОНЧИК Ю. А.

студентка 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства має місце посилення негативного впливу біологічних факторів на населення, можливість виникнення загроз біологічного походження, пов'язаних із такими факторами, як:

- розвиток сучасних біотехнологій та поява синтетичної біології, прояви біотероризму,

- відсутність чітких правил поведінки при здійсненні генетично-інженерної діяльності та роботі з небезпечними біологічними агентами [1, с.5].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що одним з основних напрямів державної політики на даному етапі розвитку українського суспільства є реалізація прав громадян, що знайшло закріплення у Конституції України та інших нормативно – правових актах [2, с.276].

Механізм правового регулювання у сфері біобезпеки складається із таких елементів:

– норми права – загальнообов’язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

– правовідносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері;

– акти реалізації норм права – процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб'єктів [3, с.130].

В Україні державне регулювання в сфері біобезпеки здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції [4, с.97].

Як всякий тероризм, біотероризм має, перш за все, політико-ідеологічні корені. У принципі, це той самий терор, тільки як його інструмент використовуються не кинджали Сикарії або ассасинів, не отрути Марії Медічі і не автомати або вибухівка червоних бригад, а збудники особливо небезпечних інфекцій. Фактично, змінилися тільки форми і масштаби, сутність залишилася колишньою. Характер переслідуваних цілей і завдань – боротьба за владу і політико-економічний вплив у сучасному світі вимагає від терористів XXI століття здійснення глобальних акцій, здатних самим серйозним чином впливати на населення та уряди різних країн. Реалізація цих цілей можлива тільки шляхом застосування чи загрозою застосування будь-якого з видів зброї масового ураження: ядерної, хімічної або біологічної.

Створення різними країнами цих видів зброї та наступної розробки у військових цілях все нових, більш ефективних його різновидів було подібно до процесу випускання джина з пляшки. Рано чи пізно, спрощення технологій виробництва та розробки зброї масового ураження повинно було привести до втрати контролю над ним і поставити все людство перед новими і дуже серйозними загрозами безпеці. За останні десятиліття кілька десятків держав стали реальними власниками ядерної зброї і засобів її доставки, понад півсотні країн мають можливість виробництва хімічної зброї та більше сотні держав здійснюють наукові та виробничі програми, пов'язані із захистом від особливо небезпечних інфекцій. Отже, саме біологічну зброю і його компоненти на сьогоднішній день є найбільш доступними [5].

Конгрес США у 1999 р. створив Центр контролю за хворобами і їх запобігання – головним агентством, яке повинно погоджувати всі кроки по боротьбі з біотероризмом. Вони проводили планування, спостереження, діагностику, терапію, підготовку ліків і вакцин, а також ієрархію патогенів, засновану на їх смертельності. Однак лише після терактів з сибірської виразки в 2001 р. співтовариство по-справжньому почали вживати заходів.

У 2003 р. Національний інститут здоров'я запропонував план наукової захисту від біотероризму: побудувати великі лабораторії в різних дослідних центрах, активізувати дослідження знарядь біологічного тероризму, розширити програми підготовки, відчувати нові ліки й вакцини, створити їх запаси, продовжувати їх клінічні випробування, а заодно стимулювати таким чином промисловість. Тому Конгрес нещодавно прийняв нову програму на 10 років – «Біощит» з бюджетом – 5,6 мільярда. дол. Передбачає закупівлю урядом необхідного біозахисту та прискорення її схвалення. Гроші будуть витрачені на підтримку фармацевтичних та біомедичних компаній, які побоювалися б вкладати кошти в такі обмежені ринки, як біозахист.

Це призвело до створення вакцин від вірусів Ебола і Марбург в Агентстві національного охорони здоров'я, Канада, та Інституту медичних досліджень Армії

США. Лабораторії Лоренса Лівермора в Каліфорнії, розробляє систему виявлення патогенів – портативна лабораторія розміром з невеликий холодильник швидко перевіряє більш ніж 90 різних патогенів, від сибірської виразки до чуми. Конгрес продовжує виділяти кошти на підвищення національної безпеки і захисту від біотероризму [6].

Про небезпеку біотероризму йдеться у Резолюції ГА ООН № 49/60 від 09.12.1994 р. та Декларації № 51/210 від 17.12.1996 р. "Про заходи ліквідації міжнародного тероризму", що її доповнює. Про зростаючу загрозу біотероризму і небезпеку потрапляння біозброї та засобів її доставки у руки терористичних груп та інших недержавних суб'єктів наголошується у Резолюціях РБ ООН № 1540 квітень 2004 р.; № 1977 від 20.04.2011 р. та ін.. При цьому, Робоча група ООН з питань запобігання нападам з використанням ЗМЗ повідомляє, що «...інститути, вповноважені опікуватися біозагрозами мають слабку організаційну структуру, неповні та вузькі повноваження, що заважає їх діяльності коли йдеться про вжиття таких контрзаходів, як запобігання нападам, готовність до нападів і відповідь на них». На зростання загрози вчинення актів біотероризму неодноразово вказує Інтерпол. Зокрема, ще в 2005 р.

Генеральний Секретар Інтерполу заявив, що «...світ трагічно непідготовлений до подібного терористичного акту, а співпраця між правоохоронними органами та органами охорони здоров'я в цій галузі недостатньо розвинена». Велика зацікавленість терористів у придбанні біозброї відзначається й у Звіті Ради національної розвідки США за Проектом 2020 «Контури світового майбутнього», а у доповіді експертів національної розвідки США «Глобальні тенденції – 2025: мінливий світ» наголошується, що по мірі поширення технологій, можливості для терористичних атак з використанням біозброї зростуть.

Нещодавно в Женеві (Швейцарія) проходило третє щорічне засідання держав – учасниць Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення. Україна на засіданні була представлена делегацією на чолі з академіком-секретарем відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної та клінічної фізіології НАН України, послом С. Комісаренком. Учасники засідання зосередили свою увагу на питанні щодо змісту, поширення та прийняття кодексів поведінки для вчених, що працюють у галузі сучасної біології, біотехнології та медицини. Запровадження цих кодексів має стати, зокрема, додатковим засобом запобігання небезпекам, які можуть виникнути внаслідок свідомої чи несвідомої діяльності вчених, а також унеможливити розповсюдження небезпечних біологічних агентів та потрапляння їх до рук терористів [7].

Список використаних джерел:

1. NimkoO. LegalRegulationofBiosafetyinUkraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С.276 – 279.

2. Німко, О.Б. Державне регулювання забезпечення соціальним житлом: правові та організаційні засади / О.Б. Німко // Техника и тех- нология. Современные тенденции в науке и образовании / Inżynieria i technologia.

Współczesne tendencje w nauce i edukacji. (29.01.2013 – 31.01.2013) – Kraków: – 2013. – С. 5-8.

3. Німко О.Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О.Б. Німко // Підприємництво, господар ство і право. – 2009. – № 10. – С. 130 – 132.

4. Німко О.Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О.Б. Німко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «По- вітряне і космічне право». – № 4 (17). – 2010. – С. 97 – 101.

5. Біотеторизм [Електронний ресурс]: – Режим доступу: - http://reff.net.ua/1422-Bioterrorizm.html(Дата звернення: 11.05.2017).

6. Биотерроризм як зброя зниклих цивілізацій: [Електронний ресурс] // Інститут фізіології ім. Богомольця. – Режим доступу: http://biph.kiev.ua/images/7/79/Bioterror.pdf(Дата звернення: 11.05.2017).

7. Біотоксиканти, біотехнології, біотероризм…: [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SCIENCE/biotoksikanti,_biotehnologiyi,_bioterorizm.html (Дата звернення: 11.05.2017).

МЕЛЬНИЧЕНКО В. С.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ УМОВ ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Рівень розвитку енергетики має вирішальний вплив на стан економіки в державі, вирішення проблем соціальної сфери та рівня життя людини. Існуючі в Україні механізми державного регулювання здебільшого стримують вирішення існуючих проблем альтернативної енергетики і не забезпечують стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом.

Енергоефективність та енергозбереження є пріоритетними напрямами енергетичної політики більшості країн світу. Це обумовлено вичерпанням не відновлювальних паливно-енергетичних ресурсів, відсутністю реальних альтернатив їх заміни, наявністю ризиків при їх виробництві і транспортуванні.

Розвинені країни світу, у першу чергу, країни ЄС, які вже досягли значних успіхів у вирішенні проблем енергоефективності, продовжують пошук нових джерел енергозабезпечення та розробку заходів щодо енергозбереження. З огляду на ситуацію, що сьогодні складається, вирішення цих проблем буде відбуватися в умовах загальної нестабільності в світі, у тому числі і на паливно-ресурсних ринках, несприятливих прогнозів щодо подальшого зростання цін на

енергоресурси та незначних іноземних інвестицій у вітчизняну економіку [1, с. 129].

14 липня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав Закон про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії (зареєстрований за №2010-д), ухвалений Верховною Радою України 4 червня [2].

Проект закону Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії (реєстр. № 2010-д) вже став чинним нормативно-правовим актом. Його номер, як Закону України, № 514-VIII - від 04.06.2015 р.

Також хочу наголосити, що закон спрямований на підтримку привабливості інвестиційного клімату в Україні за рахунок формування недискримінаційного законодавчого підґрунтя здійснення господарської діяльності з виробництва електричної енергії з альтернативних джерел.

На півдні України доцільно розвивати сонячну енергетику, в центрі - сонце, біомасу і біогаз, на Закарпатті – біомасу та «сонце», із визначенням варто поквапитися, адже до 2020 року наша країна має наростити частку альтернативної енергетики до 11% у структурі загального споживання. За п’ять років Україна зможе досягти поставленої мети та зняти проблему енергетичної залежності, лише максимально наблизивши власне законодавство до європейських норм [3, с. 33].

За останні чотири роки в Україні 1,5 ГВт електроенергії з альтернативних джерел енергії було вироблено коштом інвесторів, держава жодної копійки не витратила, адже «зелені» тарифи компенсує бізнесу споживач [5, с. 352].

Отже, сьогодні розвиток відновлювальних джерел енергії має стратегічне значення для української економіки. Набрання чинності закону забезпечить становлення нового, перспективного та інноваційного сектора відновлювальної енергетики, що сприятиме формуванню енергетичної незалежності України.

Список використаних джерел:

1. Абдулін М. З., Блавздевич Ю. Г., Гелетуха Г. Г. Енергозберігаючі технології, обладнання, технічні рішення: Довідник. – К.: СПД Зелент О.І., 2004р.- 456 с.

2. Верховна Рада України. З А К О Н У К Р А Ї Н И «Про альтернативні джерела енергії» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015), 2015р..

3. Круглов В.В. Розвиток альтернативної енергетики з використанням механізмів державно-приватного партнерства / В.В. Круглов // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ — Магістр ‖, 2015. – Вип. 3 (50). – С. 33 – 40.

4. Грушка О. Г. Альтернативні джерела електричної енергії: навч. Посібник. – Чернівці: Рута, 2008р. – 34 с.

5. Енергетика, довкілля, енергозбереження / В. А. Маляренко, Л. В. Лисак; ред.: В. А. Маляренко. - Х. : Рубікон, 2004. - 360 с. - Бібліогр.: с. 352-356.

НАГОРНИЙ Д. В.
студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ПРОДУКТІВ

На сьогодні актуальним залишається питання контролю за ввезенням в Україну генетично модифікованої продукції (далі – ГМО). Відповідно до Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» ввезення на територію України ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМО, забороняється до їх державної реєстрації, за винятком таких, що призначені для науково-дослідницьких цілей або апробацій (випробовувань). Ввезення харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, кормових добавок і ветеринарних препаратів, які містять ГМО або отримані з їх використанням, для безпосереднього вживання за призначенням можливе тільки за умови реєстрації відповідних ГМО-джерел та продукції. Реєстрацію ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, здійснюють Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України, які ведуть Державні реєстри ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, розміщують їх на власних офіційних веб-сайтах та регулярно публікують у засобах масової інформації. У реєстрації ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, може бути відмовлено в разі отримання науково обґрунтованої інформації щодо їх небезпеки для здоров'я людини або навколишнього природного середовища при використанні за цільовим призначенням[1].

Одним з базових нормативно-правових актів у даній сфері є Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванніта використанні генетично модифікованих організмів". Відповідно до цього Закону основними принципами державної політики в галузі генетично-інженерної діяльності та поводження з ГМО є пріоритетність збереження здоров'я людини і охорони навколишнього природного середовища у порівнянні з отриманням економічних переваг від застосування ГМО, забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях; контроль за ввезенням на митну територію України ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом; загальнодоступність інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки; державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях [2;с 63].

Треба зазначити, що саме в законодавчій базі зафіксовані сфери діяльності, що підлягають регулюванню під час поводження з ГМО, серед яких:

1) генетично-інженерна діяльність, що здійснюється у замкненій системі;

2) генетично-інженерна діяльність, що здійснюється у відкритій системі;

3) державна реєстрація ГМО та продукції, виробленої з їх використанням;

4) введення в обіг ГМО та продукції, виробленої з їх використанням;

5) експорт, імпорт та транзит ГМО.[3]

Генетично-інженерна діяльність у замкненій системі підлягає ліцензуванню. Ліцензування такої діяльності здійснюється на підставі оцінки ризику при поводженні з ГМО у замкненій системі. Порядок такого ліцензування затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади в галузі освіти і науки [2; с.156].

Навесні 2007 року Інститут випробування продукції при Всеукраїнському державному центрі стандартизації, метрології, сертифікації і захисту прав споживачів провів тестування 42 видів популярної продукції в українських магазинах: ковбасні вироби, пельмені, каші швидкого приготування, дитяче харчування – всього 42 найменування. Виявилось, що в 18 з 42 видів продукції склад ГМ-сої перевищує 3%: у пельменях, курячій ковбасі, балику, напівкопченій ковбасі та ін. [2; с.137].

До списку відомих в СНД фірм, продукція яких може містити генетично модифіковані продукти можна віднести продукцію Coca Cola, Danone, Heinz, Hipp, MacDonald's, Nestle, Stimorol, Wrigley's.

Зараз в Україні тільки три лабораторії, в яких можна ідентифікувати наявність ГМО в продуктах. Це лабораторії при "Укрметртестстандарті", Інституті токсикології ім. Медведя та при Аграрній академії. Всі вони розташовані в Києві [2; с.89].

Список використаних джерел:

1. Андрейцев В. І. Екологічне право. Особлива частина: підруч. [для студ. юр. вузів] / В. І.Андрейцев. – К.: Істина, 2001. – 544 с.

2. Питання обігу харчових продуктів, що містять генетично модифіковані організми та/або мікроорганізми. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2007 року // Офіційний вісник України. – 2007. – No 57. – No 57. – Ст. 2286.

3. Про Державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів. Закон України від 31 травня 2007 року // ВВРУ. – 2007. – No 14. – Ст. 145.

НАЗАРЧУК М. С.

студентка 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТАМ

За допомогою наукового інструментарію міжнародно-правової науки і конфліктології вирішено важливе наукове завдання: встановлено регулятивні можливості основних норм і положень чинного міжнародного права збройних конфліктів щодо тероризму, а також запропоновано концепцію спеціалізованого

міжнародно-правового акту щодо захисту жертв терористичних збройних конфліктів.

Міжнародні відносини характеризуються зростанням активності суспільних взаємодій і, отже, зростанням конфліктності, яка є сутнісною характеристикою цих взаємодій. Тому ефективне міжнародно-правове регулювання міжнародного життя, особливо у найбільш конфліктній сфері міжнародної злочинності, повинно базуватись на напрацюваннях конфліктології - міждисциплінарної науки, що поєднує теоретичні, методологічні та методичні підходи до описання, вивчення і розвитку практики роботи з конфліктними явищами, які виникають у різних сферах життя.

Конфліктологічний підхід у формуванні норм і положень міжнародного права сфери збройної боротьби сприяє вивільненню міжнародного права від силових характеристик його змісту.

Ефективність міжнародно-правового впливу на міжнародні правопорушення визначається його здатністю охоплювати весь позаправовий механізм, тобто корені конфлікту, який лежить в основі правопорушення. Конфліктологія міжнародної сфери, визначаючи суб'єктів конфлікту, його об'єкт і предмет, сегмент спільного інтересу сторін, практично створює умови виходу регулюючого впливу міжнародного права за межі безпосередніх оцінок способів і засобів розв'язання конфліктів і дозволяє перенести акценти кримінально-правових кваліфікаційних характеристик на глобалізаційні механізми формування міжнародної злочинності [1].

Зростає також роль міжнародного співробітництва як інструмента координації діяльності, залучення позитивного досвіду, розвитку міжнародної кооперації та, звичайно ж, об'єднання інтелектуальних і матеріальних можливостей світового співтовариства [2, с.280].

Конфліктологія спонукає переміщення держави в епіцентр міжнародного нормо творення, посилюючи можливості міжнародно-правового впливу на латентні рушійні механізми правопорушення держави, у тому числі - ті з них, що зумовлені інтересами правлячого класу.

Система раннього оповіщення, що застосовується у межах міжнародно-правової практики ООН з регулювання збройних конфліктів, має обмежену упереджувальну дію і не містить глобалізаційних механізмів і важелів, які б могли забезпечувати безконфліктний розвиток світового співтовариства загалом як єдиної мегацілісності. Поза увагою значною мірою залишається глобальна конфліктогенність, яка виявляється у цілком доступних для спостереження і реагування показниках: нееквівалентному економічному та інформаційному обмінах; віртуалізації економіки через паразитування механізмі фінансової цивілізації; нехтуванні основоположними принципами і нормами міжнародного права.

Сталість процесу збройної боротьби у міжнародному просторі певною мірою зумовлена конфліктогенністю інституту миротворчості і пов'язаного з ним втручання ООН у внутрішнє життя країн у випадках надзвичайних ситуацій або серйозних порушень прав людини. Вектор спрямованості втручання зосереджується на вторинних процесах і явищах, не зачіпаючи або слабо торкаючись деформованих основ сучасного світоустрою, які й продукують

збройну конфліктність. Зважаючи на це, предметом ефективного втручання з метою превенції збройної конфліктності, вбачаються ситуації, пов'язані з нерівним доступом до ресурсів, технологій і благ цивілізації, уникненням пільгового кредитування, шахрайськими схемами міжнародної торгівлі тощо.

Міжнародне право збройних конфліктів, зважаючи на трансформацію його норм і положень відповідно до потреб регулювання національно-визвольної боротьби, загалом містить можливості для правового регулювання терористичних збройних конфліктів. Оцінка цієї галузі права дає підстави вважати, що діяння, які утворюють терористичний збройний конфлікт, в основному охоплюється дією її норм.

Вимоги міжнародного права, що зумовлюють криміналізацію діянь і конкретизують регулюючі можливості норм, які дозволяють оцінити ці діяння у просторі, у часі, за територіальним критерієм, з прив'язкою до контексту збройного конфлікту тощо, повною мірою можуть стосуватися терористичних збройних конфліктів.

У міжнародному праві визначилися тенденції, які створюють перспективи для масштабного міжнародного розуміння інституту обставин, що виключають кримінальну відповідальність. Водночас, міжнародне кримінальне право надто повільно адаптується до глобалізаційних реалій міжнародного життя, які вимагають не обмежуватись персоналізацією кваліфікаційних характеристик при криміналізації діянь. Виникає потреба у перенесенні таких характеристик на певні соціальні етнічні групи, народи, нації або держави як політичні організації, що представляють ці народи.

Це створило б умови для коригування предмету правового регулювання в аспекті його дійсного міжнародного змісту, а, отже, ефективності міжнародної кримінально-правової протидії злочинам за міжнародним правом [3].

Абсолютизація злочинності засобу (методу) збройної боротьби, яким є терористичний акт, що спостерігається у міжнародному антитерористичному праві, створює перешкоду для криміналізації усього комплексу протиборчих діянь, що складають сам злочин «тероризм», у межах якого зазначений злочинний засіб знаходить застосування. Таким чином, злочинність засобу збройної боротьби «виноситься» на титул політичних рухів, поширюється на їх мотиваційні складові, що створює підстави для виведення політичного руху поза межі дії права збройних конфліктів.

Це додає конфліктності, оскільки учасники терористичних формувань від початку усвідомлюють своє позаправове становище і розвивають власне бачення правосвідомості і правослухняності.

Міжнародне право збройних конфліктів містить передумови для впливу на збройні конфлікти терористичного характеру через оцінку терористичного акту як забороненого засобу збройної боротьби.

З метою створення на цій основі відповідного міжнародно-правового механізму постає питання про розробку Конвенції про заборону та обмеження використання цивільних, не причетних до конфлікту людей як предмету безпосереднього посягання для впливу на противника.

Подібна конвенція загалом відповідала б таким принципам права збройних конфліктів як обов'язок відрізняти комбатантів і цивільне населення, заборона

застосування зброї невибіркової дії й спричинення зайвих страждань та руйнації чи неминучої смерті. Вона б посилила можливості правового розмежування статусу збройного (терористичного) конфлікту і терористичних актів як засобу ведення збройної боротьби.

Важливим кроком в еволюції нормотворення антитерористичної сфери, яка відбувається за логікою супроводження міжнародним правом збройних конфліктів зміни змісту збройної боротьби, уявляється прийняття Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що мав би регулювати правовідносини у ході терористичних збройних конфліктів. За своїм змістом такий спеціалізований Протокол має передбачити криміналізацію діянь обох сторін конфлікту, які утворюють цей конфлікт, тобто тероризм [4].

Що ж до українського антитерористичного законодавства, то держава займається його вдосконаленням для того, щоб процедур регулювання даного процесу дійсно приносила ефективні і бажані результати. Та не дивлячись на це все, політика, яку реалізовує країна, свідчить про те, що у цій сфері існують ще багато перешкод, прогалин та суперечностей. Звичайно, їх слід якомога швидше вирішити, але це потребує немалих зусиль, часу та витрат [5, с.234].

Список використаних джерел:

1.Сучасний тероризм: стан і шляхи його запобігання в Україні[Електронний ресурс] : – Режимдоступу: http://otherreferats.allbest.ru/law/00288590_0.html

2. Німко О. Б. Міжнародне співробітництво та адміністративно-правове регулювання атомної енергетики в Україні та світі / О. Б. Німко // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 2. – С. 276–281.

3. Адміністративно-правове регулювання попередження проявів тероризму в Україні [Електронний ресурс] : – Режим доступу:http://pidruchniki.com/84164/pravo/administrativno-pravove_regulyuvannya_poperedzhennya_proyaviv_terorizmu_ukrayini

4. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://zavantag.com/docs/625/index-1255284.html?page=18

5. Німко О. Б. Адміністративно-правове регулювання реадмісії в Україні / О. Б. Німко, С. М. Мамчур // Форум права. – 2016. – № 3. – С. 229–235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index. htm_2016_3.

НИЖНИК Н. М.

студентка 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СВІТОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І ЄС У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Як відомо, Україна після проголошення незалежності, як сучасна правова держава обрала для себе один із вірних та пріоритетних напрямів розвитку у сфері поводження з відходами, яке спрямоване на досвід ЄС. В Україні проблема зі сміттям існує через недосконале законодавство, адже закони просто не

зобов'язують його переробляти. Також відсутня національна система поводження з відходами, яка починалась би із запобігання утворенню відходів та забезпечувала б роздільний збір сміття, його транспортування та перетворення у ресурс. Сучасна система поводження потребує нової моделі врегулювання цих відносин в Україні , а саме розподілу відповідальності за утворені відходи та фінансування збиткових етапів поводження з відходами (наприклад, транспортування), стимулювання громадян до більш екологічної поведінки у сфері поводження з відходами. Тому вирішення даної проблеми має здійснюватися на державному рівні, шляхом впровадження законів та інших підзаконних нормативно-правових актів України, розроблених за допомогою норм права Європейського Союзу. Також найбільш ефективним шляхом для зменшення негативних наслідків дії відходів на довкілля ,буде покласти відповідальність на виробників, які випускають у вільний обіг товари, внаслідок використання яких утворюються відходи [1].

Основними завданнями законодавства у сфері поводження з відходами в Україні є:

- врегулювання суспільних відносин під час провадження будь-яких видів діяльності у сфері поводження з відходами;
- розробка правових засад системи адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері;
- встановлення прав, обов'язків і засад юридичної відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, установ, підприємств і організацій, службових та посадових осіб, а також громадян України, іноземців та осіб без громадянства стосовно їх діяльності, пов'язаної з поводженням з відходами;
- забезпечення участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики у досліджуваній сфері;
- подальший розвиток міжнародного співробітництва [2, с.278].

Механізм правового регулювання атомної енергетики складається із таких елементів: - норми права - загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин у сфері атомної енергетики; - правовідносини - вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері; - акти реалізації норм права - процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб'єктів у галузі захисту об'єктів довкілля [3, с.130].

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6 Конституції України) [4, с.98].

Статтею 19 Конституції України встановлено, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні діяти лише на підставі та в межах повноважень і у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України [5, с.292].

Головним нормативно-правовим документом ЄС у сфері поводження та управління відходами, яким визначено правові рамки та основні принципи поводження з ними, є Директива 75/442/EWG [3]. Під відходами розуміється "кожна субстанція чи предмет, яких власник позбувається, хоче позбутися або мусить позбутися відповідно до чинного законодавства". У директиві визначені

основні принципи управління відходами, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання в цій сфері. До них відносять: запобігання росту об'ємів утворення відходів та зниження ступеня їх шкідливості; повторне використання та вторинна переробка, вилучення цінних компонентів з відходів; утилізація з метою отримання енергії; безпечне кінцеве розміщення відходів (застосовується в крайньому випадку, коли всі вищезазначені дії не є можливими).Так, для організації і здійснення внутрішніх перевезень відходів у межах однієї держави всі країни ЄС зобов'язані забезпечити розробку і впровадження системи нагляду і контролю, яка має бути складовою частиною єдиної системи, що існує в ЄС та відсутня на даний час в Україні [6].

Заходи стосовно зменшення кількості утворення відходів та підвищення утилізації відходів в Україні погано координуються та не є ефективними. Однак до сьогодення не збудовано жодного спеціалізованого заводу для переробки токсичних промислових відходів, не створено належної системи збирання, зберігання та видалення токсичних відходів, а також відсутнє обладнання для переробки відходів будівництва та комунального господарства. Прикладом цього є Львівське сміття, яке почали ввозити до Житомирської області з червня 2017 року. Ця проблема склалась через те, що Львів не має належно спроектованого місця для вивезення відходів. Хорошим прикладом для вирішення даної проблеми є методика сортування відходів в ЄС, саме там облаштовані спеціальні контейнери для сортування сміття. Зазвичай європейці, розподіляють відходи на кілька основних категорій: пластик, папір, скло, органічні відходи та метал, саме такий метод потрібно запровадити в Україні для збереження довкілля.

В Україні сьогодні наявні значні розбіжності з європейськими стандартами й нормами, зокрема відсутнє поліпшення полігонів. У першу чергу, це пов'язано з невідповідністю класифікації самих відходів за категоріями небезпечності. У рамках зміни поводження з відходами Україна має спочатку перейти на нову класифікацію відходів та власне самих полігонів. Адже досить велику кількість сміття вивозять на полігони, які систематично не спроектовані належним чином, що є негативним впливом на навколишнє середовище.

Європейська стратегія щодо зменшення кількості відходів, які спрямовуються на полігони та біологічно розкладаються, включає:

1.Зменшення кількості відходів. Кожна країна зобов'язана зменшувати кількість відходів, що вивозяться на полігони, шляхом попередження утворення відходів, їх перероблення та утилізації, а також використання відновленої сировини чи енергії, що має призводити до збереження природних ресурсів і запобігання неекономного використання земель [6].

2.Посилення фінансових гарантій. Директива закликає держави-члени до впровадження відповідальності оператора полігонів у вигляді фінансової гарантії з метою забезпечення виконання всіх зобов’язань, що випливають з дозволу. Йдеться про врахування у платі за захоронення відходів усіх витрат, пов'язаних зі створенням і експлуатацією місць захоронення відходів, а також з очікуваними витратами на їх закриття, у тому числі витратами, необхідними для подальшого догляду за полігоном протягом наступних 30 років. Існуюча сьогодні в Україні процедура встановлення тарифів на захоронення відходів не відповідає вимогам,

встановленим Директивою, а їх розміри залишаються низькими й неспівставними з іншими країнами, що є проблемою для українського законодавства [6].

Відрізняє Україну від інших європейських країн також занадто велика кількість полігонів. Це пов'язано з низкою факторів, а саме: відсутністю у державі розвиненої інфраструктури у сфері поводження з ТПВ; з низькою вартістю будівництва полігонів (порівняно з європейськими стандартами при дотриманні всіх норм та вимог); з низькими розмірами тарифів за розміщення ТПВ (що є стимулятором для зменшення обсягів спрямування відходів на полігони); з низьким рівнем контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (що дозволяє існування полігонів-сміттєзвалищ, які не відповідають нормам екобезпеки).

Як відомо, японці досить ефективно використовують перероблене сміття, причому в цьому плані їм може позаздрити багато країн. Наприклад, в заливі, розташованому на півдні міста Кобе був насипаний штучний острів зі сміття площею 436 гектарів під назвою Порт Айленд. На цьому острові розташовані кілька готелів, парків, спортивно-розважальних зон - одним словом, це місце, прекрасно підходить для життя і відпочинку. Порт Айленд - це прекрасний приклад того, як можна дбайливого і бережливо ставитися до питання утилізації ТПВ. Адже в даному випадку за рахунок відходів японцям вдалося вирішити територіальну проблему. Зрозуміло, японці роблять зі сміття не тільки острова. З перероблених пластикових пляшок в цій країні виготовляють спортивний одяг, канцелярські товари, офісні меблі, шкільну форму та багато іншого [7, с. 41-42].

Ще цікавіше використовують сміття австралійці. На узбережжі австралійського Квінсленда щороку відкривається фестиваль скульптур із побутових відходів, і він відбувається вже 13 років поспіль і триває до неділі 20 вересня. На такі фестивалі використовують дроти, нитки, шматки заліза та залишки пластику. Гігантський дракон, лев, реліквії втраченої Атлантиди - усе це скульптури із дротів, часточок пластику, скла, дерева, сталі та іншого непотребу. Експозицією на узбережжі можна насолоджуватися майже цілодобово, адже уночі усі скульптури підсвічують. Поруч із ними відвідувачі займаються йогою та слухають музику. Фестиваль скульптур у Квінсленді став найбільшим святом мистецтва [7, с. 43-44].

Враховуючи все вищевикладене, можна зробити наступні висновки:

1. Для забезпечення ефективного управління поводження з відходами в Україні, а також їхнього негативного впливу на здоров'я людей і довкілля необхідно враховувати сучасні рекомендації Директиви 2008/98/ЄС.

2. Істотними моментами при впровадженні державної системи поводження з відходами є вдосконалення нормативної бази з міжнародними правилами та стандартами щодо безпечних методів і технологій на всіх етапах поводження з відходами.

3.Україні варто переходити від полігонів куди завозиться велика кількість сміття на створення заводів, де сміття буде спалюватися чи використовуватися у правильному руслі Іншого шляху для України немає, тому що відкрите накопичення сміття критично шкодить навколишньому середовищу, забруднює землю і воду. А це, в свою чергу, підриває здоров’я українців.

Список використаних джерел :

1. Директива N 97/689/ЄЕС Ради Європейського Співтовариства «Щодо небезпечних відходів ЄЕС»; Директива, Міжнародний документ від 12.12.1991. № 91/689/ ЄЕС.

2. Німко О. Б. Міжнародне співробітництво та адміністративно-правове регулювання атомної енергетики в Україні та світі / О. Б. Німко // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 2. – С. 276–281.

3. Німко О. Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О. Б. Німко // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 10. - С. 130-132.

4. Німко О. Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О. Б. Німко // Наукові праці Національного авіаційного університету. - 2010. - № 4 (17). - С. 97-101. - (Серія : Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»).

5. Німко О. Б. Правові засади державного регулювання здійснення оціночної діяльності для цілей оподаткування / О. Б. Німко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Научный журнал. - Симферополь, 2012. - № 4. - С. 292-295. - (Серия «Юридические науки»),

6.Купінець Л.Є. Імплементація зарубіжного досвіду поводження з відходами в Україні / Л.Є. Купінець, С.І. Рассадникова // Бібліотека всеукраїнської екологічної ліги, серія «Стан навколишнього середовища», — Червень. — 2015. — №6 — С. 24–28.

7. Ермеков Т.Е. Зарубежный опыт применения и выбор инновационных решений утилизации отходов потребления и производства / Т.Е. Ермеков, Ж.З. Уразбаев, Б.К. Каниев, М.В. Долгов. – Астана, 2012. – 65 с.

8. Міщенко В.С. Стратегія апроксимації законодавства України до права ЄС у сфері поводження з відходами / В.С. Міщенко, Т.Н. Омельяненко, Ю.М. Маковецька // Матеріали Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології». — 4–7 листопада 2014 р. — Київ. — С. 34–38.

САРГАН П. В.

студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ

Трансплантологія - це наука, що займається питаннями трансплантації (пересадки) органів і тканин людини. Перші кроки в галузі трансплантології були зроблені вже в середині 19 століття.

Актуальність висвітлення правових особливостей трансплантології підтверджується перш за все існуванням у даний час цілого ряду чинників, що ускладнюють правильне юридичне тлумачення трансплантації органів і тканин.

По суті, пересадка в кожному випадку стосується водночас двох людей - донора і реципієнта, що зумовлює особливий характер правової регламентації (визначення їх правового статусу, захист і реалізація їх законних прав та інтересів тощо). Ця особливість відрізняє трансплантацію від інших медичних втручань[1, с. 82-88].

Основні чинники, котрі обумовлюють актуальність правового регулювання трансплантології в наший країні, можна поділити на дві групи: що раніше сформувалися і виникли останнім часом. До першої групи належать обставини, актуальні як у період зародження трансплантації, так і в даний час. Мова йде про морально-етичні, правові і медичні аспекти констатації смерті мозку людини, тривалість проведення реанімаційних заходів тощо. Реалії ж сьогоднішнього дня додали низку проблем, з яких виділяються: визначення правового статусу тканин і органів після вилучення з організму, наділення правом розпоряджатися тілом померлої людини, особливості правомірності донорства живих людей, потенційна небезпека криміналізації трансплантології та ін.[2, с.158-159].

Для визначення загальних принципів, на основі яких передбачається здійснювати юридичну регламентацію трансплантації, доцільно використовувати загально правовий науковий підхід, згідно якого розрізняють принципи права і принципи правового регулювання. Стосовно трансплантації принципами права можуть вважатися основні положення, які відображають її зміст і вже знайшли втілення в нормативно-правових актах. В той же час принципи правового регулювання - це керівні ідеї, передумови, які можуть бути використані як базис для побудови норм права. Взаємозв'язок принципів права і принципів правового регулювання ілюструється фактом, згідно якого принципи права, будучи своєрідним каркасом законодавчих актів, запроваджуються в життя за рахунок попереднього визначення принципів правового регулювання [4, с. 27].

Професор І.І. Горелик в основу правового регулювання операцій по пересадці органів і тканин поклав принципи оптимальної турботи про інтереси донора і колегіальність. Перший з них відображає пріоритет інтересів донора при спірних питаннях трансплантації, згідно другого - найбільш складні питання, пов'язані з процедурою встановлення діагнозу хвороби і способів лікування, вирішуються консиліумом лікарів.

На додаток до цих важливих керівних ідей, з позицій сьогоднішнього стану медичного права, як загальні принципи правового регулювання пересадки органів та інших анатомічних матеріалів необхідно зазначити такі:

— принцип поваги і дотримання прав пацієнта;

— принцип дотримання черговості згідно "листа очікування";

— принцип декомерціалізації пересадок органів та інших анатомічних матеріалів людини;

— принцип інтеграції в міжнародні трансплантологічні співтовариства.

Представлені принципи повинні слугувати як установка для осіб, що вивчають медичне право, для осіб, що цікавляться питаннями трансплантології, і для законодавців при розробці нормативно-правових актів з питань трансплантації [5, с. 76-92].

При всій позитивності цього напряму міжнародної співпраці, слід зазначити, що на сьогоднішній день Україна, на жаль, не використовує такі

можливості. Виною тому є наявність цілого ряду невирішених проблем організаційного та нормативного характеру і, перш за все, це відсутність функціонуючої Єдиної державної інформаційної системи трансплантації у самій Україні [6, с. 24].

Отже сьогодні в країні недостатньо реалізовані та вимагають удосконалення механізми здійснення координації діяльності закладів та установ, що здійснюють трансплантації та мають право вилучати анатомічні матеріали. Так, не існує інформаційного і транспортного зв'язку між центрами трансплантації (використовується тільки звичайний міжміський телефонний зв'язок і машини санітарної авіації, що не забезпечує необхідної мобільності і безпеки), відсутній Державний банк анатомічних матеріалів і відповідні банки анатомічних матеріалів у закладах, що здійснюють трансплантологічні операції, немає реєстру гістотипованих донорів гемопоетичних стовбурових клітин тощо.

Трансплантологія досить складна медицина і тому її потрібно досліджувати та удосконалювати. Але незважаючи на це Українська медицина прагне стати кращою та забезпечувати здоров'я всім жителям країни.

Список використаних джерел:

1. Акопов В.И., Маслов Е.Н. Право в медицине. - М.: Книга- сервис, 2002. - С. 82-88.

2. Тирских А. А. Правовой аспект изтъятия органов и тканей для трансплантации // Актуальные проблемы правового регулирования медицинской деятельности: Материалы 1-й Всероссийской научно-практической конференции. Москва, 16 мая 2003 г. / Под общ. ред. д.ю.н. С.Г. Стеценко. - М.: Юрист, 2003. - С. 158-159.

3. Горелик И.И. Правовые аспекты пересадки органов и тканей. - Минск.: Высшая школа, 1971. - 89 с.

4. Кобяков Д.П. Правовые проблемы трансплантологии: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - М., 2000. - 27 с.

5. Малеина М.Н. Человек и медицина в современном праве. Учебное и практическое пособие. М.: БЕК, 1995. - С. 76-92.

6. Маргацкая Н.А. Гражданско-правовые проблемы донорства и трансплантации: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. - М., 1984. - 24 с.

7. Nimko O. Legal Regulation of Biosafety in Ukraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С. 276–279.

8. Німко О. Б. Захист прав інтелектуальної власності у сфері біотехнологій / О. Б. Німко // Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 24 лют. 2017 р. : у 2-х т. – Київ : Вид-во Вектор, 2017. – Т. 2 – С. 299-301.

СВИНЦІЦЬКИЙ О. Л.
студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У статті розкрито суть контролю як засобу забезпечення законності у сфері охорони здоров'я. Також, охарактеризовано три ключових об'єкти контролю та нагляду у сфері охорони здоров'я як контроль за наркотиками (Держлікслужба); контроль за лікарськими засобами; санітарно-епідеміологічний нагляд.

У системі засобів забезпечення законності у публічному адмініструванні державний контроль посідає важливе місце, оскільки його метою є забезпечення злагодженої, чіткої роботи органів державної влади усіх рівнів і ланок, сумлінне і якісне виконання, раціональне використання її посадовими особами та державними службовцями, усім складом працівників наданих їм прав та відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків у відносинах з громадянами [1, с. 458].

Мета контрою у сфері охорони здоров'я полягає у встановленні результатів діяльності суб'єктів у сфері охорони здоров`я, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів організації, виявленні причин цих відхилень, а також у визначенні шляхів подолання перешкод для ефективного функціонування всієї системи охорони здоров'я. З допомогою контролю, який у науці управління називають «зворотним зв'язком», суб'єкт публічного адміністрування отримує інформацію про результати діяльності, а також про ті помилки та зміни ситуації, що можуть призвести до невиконання поставлених завдань чи отримання зовсім інших результатів.

Держава через спеціально уповноважені органи виконавчої влади здійснює контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, державних стандартів, критеріїв та вимог, спрямованих на забезпечення здорового навколишнього природного середовища і санітарно-епідемічного благополуччя населення, нормативів професійної діяльності в галузі охорони здоров'я, вимог Державної фармакопеї, стандартів медичного обслуговування, медичних матеріалів і технологій [2, с. 73].

Доцільно вирізнити три ключових об'єкти контролю та нагляду у сфері охорони здоров'я, як то: санітарно-епідемічне благополуччя населення; обіг наркотиків; обіг лікарських засобів.

Державний санітарно-епідеміологічний нагляд - діяльність органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби з контролю за дотриманням юридичними та фізичними особами санітарного законодавства з метою попередження, виявлення, зменшення або усунення шкідливого впливу небезпечних факторів на здоров'я людей та із застосування заходів правового характеру щодо порушників [3, с. 27].

Основними завданнями цієї діяльності є:

- нагляд за організацією і проведенням органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами санітарних і протиепідемічних заходів;

- нагляд за реалізацією державної політики з питань профілактики захворювань населення, участь у розробці та контроль за виконанням програм , що стосуються запобігання шкідливому впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення;

- нагляд за дотриманням санітарного законодавства;

- проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи, гігієнічної регламентації небезпечних факторів і видача дозволів на їх використання [4, с. 412].

Державний санітарно-епідеміологічний нагляд здійснюється вибірковими перевірками дотримання санітарного законодавства за планами органів, установ та закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, а також позапланово залежно від санітарної, епідемічної ситуації та за заявами громадян. Результати перевірки оформлюються актом, форма і порядок складання якого визначаються головним державним санітарним лікарем України (Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-ХП «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»).

Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я, який реалізує державну політику у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, у тому числі медичних імунобіологічних препаратів (далі - лікарські засоби), медичної техніки і виробів медичного призначення (далі - медичні вироби), та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу [5, с. 272].

Основними завданнями Держлікслужби є:

- реалізація державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також внесення Міністрові охорони здоров'я пропозицій щодо формування державної політики у зазначених сферах;

- ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- технічне регулювання у визначених сферах;

- здійснення державного регулювання і контролю у сферах обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу.

Контроль за обігом лікарських засобів є важливою ланкою державного регулювання у сфері охорони здоров'я, оскільки значна частина ліків випускаються з порушенням діючих норм, є підробками, або такими, ефективність яких не відповідає заявленим виробниками показникам Керуючись тим, що практична більшість пацієнтів для лікування використовують лікарські засоби, контроль за їх обігом має бути поставлений на належному рівні З цією метою діє Державна служба лікарських засобів і виробів медичного призначення -

урядовий орган державного управління, що діє у складі МОЗ та йому підпорядковується [7, с. 160].

Основними завданнями Державної служби є

- участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері виробництва, контролю за якістю та реалізацією лікарських засобів і виробів медичного призначення,

- забезпечення державного регулювання та контролю виробництва, ввезення в Україну, вивезення з України, реалізації лікарських засобів і виробів медичного призначення, в тому числі вирішення питань їх державної реєстрації та державного контролю за якістю,

- здійснення державного контролю за дотриманням законодавства щодо забезпечення населення і закладів охорони здоров'я якісними, високоефективними, безпечними та доступними лікарськими засобами і виробами медичного призначення, а також законодавства щодо їх обігу, зберігання, застосування, утилізації та знищення [1, с. 453].

Список використаних джерел:

1. Агарков В.І., Грищенко С.В., Ніколаєнко В.В. та ін. Макроорганізаційні принципи формування ринкових відносин у громадській охороні здоров'я // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. - 2006. - № 4. - С. 71- 75.

2. Гладун З.С. Механізм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я // Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики: 36. матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 грудня 2006 р.) / Ред. кол.: О.М. Джужа, В.М. Дзюба, С.Г. Стеценко та ін. -К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. - С. 25-28.

3. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів / Упоряд. і наук. ред. Н.Б. Болотіна. - К.: Ін Юре, 2001. - 412 с

4. Основні шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я України / Під заг. ред. В.М. Лехан, В.М. Рудого. - К.: Вид- во Раєвського, 2005. - 168 с.

5. Рудий В.М. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні. - К.: Сфера, 2005. - 272 с

6. Стеценко Г.С., Побережний А.І., Сміянов В.А., Андріївський І.Ю., Гаврилюк О.Ф. Реформа охорони здоров'я в Україні / За ред. проф. Голяченка О.М. - Тернопіль: Лілея, 2006. - 160 с

7. NimkoO. LegalRegulationofBiosafetyinUkraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С. 276–279.

8. Німко О. Б. Захист прав інтелектуальної власності у сфері біотехнологій / О. Б. Німко // Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 24 лют. 2017 р. : у 2-х т. – Київ : Вид-во Вектор, 2017. – Т. 2 – С. 299-301.

ЧЕРКАВСЬКИЙ В.
студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність і важливість теми зумовлена тим, що розвиток органічного виробництва в усьому світі й формування ринків органічної сільськогосподарської продукції є своєрідним результатом пошуків шляхів гармонізації відносин між суспільством і природою.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства має місце посилення негативного впливу біологічних факторів на населення, можливість виникнення загроз біологічного походження, пов'язаних із такими факторами, як:

- розвиток сучасних біотехнологій та поява синтетичної біології, прояви біотероризму,
- відсутність чітких правил поведінки при здійсненні генетично-інженерної діяльності та роботі з небезпечними біологічними агентами [1, с.5].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що одним з основних напрямів державної політики на даному етапі розвитку українського суспільства є реалізація прав громадян, що знайшло закріплення у Конституції України та інших нормативно – правових актах [2, с.276].

Механізм правового регулювання у сфері біобезпеки складається із таких елементів:

– норми права – загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

– правовідносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права у досліджуваній сфері;

– акти реалізації норм права – процес фактичного втілення конкретних приписів правових норм щодо конкретних суб'єктів [3, с.130].

В Україні державне регулювання в сфері біобезпеки здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції [4, с.97].

Сільське господарство (тваринництво або рослинництво) - це вирощування тварин, рослин, грибів та інших форм життя для їжі, волокна і інших продуктів, що використовуються і для підтримки життя. Сільське господарство є ключовим у реалізації зростання людської цивілізації, в якій розведення свійських видів їжі створили надлишки, які сприяли розвитку цивілізації.

Міжнародне співробітництво в галузі сільського господарства спрямовано на підвищення ефективності використання природних ресурсів, поліпшення забезпечення населення продовольчими товарами, стабілізацію ринку сільгосппродукції і продовольства, підтримку і захист товаровиробників АПК, стимулювання взаємного товарообігу, підвищення життєвого рівня сільського населення країн [5].

Правовий режим органічного виробництва в Європі формувався та вдосконалювався протягом 1980–2000-х років.

З цією метою у складі Європейської Комісії була створена робоча група. У підготовці законодавчих проектів активно брали участь також Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (далі – IFOAM) та держави-члени ЄС. У цілому тенденцію розвитку законодавства ЄС щодо органічного виробництва можна визначити наступним чином. Наприкінці 1980-х рр. Європейська Комісія обговорила необхідність скласти проект директиви щодо виробництва та контролю органічної продукції, а також здійснення органічного сільського господарства. IFOAM приєдналося до цієї ініціативи у 1987 році.

В результаті цього у червні 1990 року була створена IFOAM-ЄС Робоча група на конференції IFOAM у Будапешті. Січень 1993 р. – вступив в дію Регламент Ради (ЄЕС) № 2092/91 щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції та позначень від 24 червня 1991 р. [6]

Вперше в Європі предметом правового регулювання стало виробництво органічної продукції. Передбачалися державна сертифікація єдиного стандарту всіх приватних компаній-виробників, незалежно від наявності індивідуальних стандартів. Оскільки імпорт товарів з інших держав до ЄС є важливою частиною розвитку ринкових відносин, дана постанова відіграла важливу роль у встановленні правил для органічного виробництва у всьому світі. 29 січня 1993 р. – Регламент (ЄЕС) № 207/93 визначив добавки, оброблюючі допоміжні речовини та не органічні сільськогосподарські інгредієнти, які дозволяються у переробленій органічній продукції [7].

19 липня 1999 р. – Регламент Ради (ЄС) № 1804/1999 встановив вимоги щодо органічного тваринного виробництва. Вперше були визначені загальні правила для органічного землеробства при тваринництві.

28 червня 2007 р. – Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 щодо органічного виробництва та маркування органічної продукції та відміну Регламенту № 2092/91 (набрав чинності 1 січня 2009 р.). Даний Регламент стосується стійкого розвитку органічного виробництва та містить правила щодо: а) всіх стадій виробництва, підготовки та розподілу органічної продукції та відповідного контролю; б) використання позначень органічної продукції в маркуванні та рекламі. Ці правила застосовуються до обробленої та необробленої продукції, яка походить із сільськогосподарського виробництва та водного (рибного) господарства, в тому числі корму, матеріалу вегетативного розмноження та насіння для размноження [8].

Цей Регламент також врегулював відносини щодо режиму маркування та обов'язковості логотипу органічного продукту. 29 вересня 2008 р. – Регламент Ради (ЄС) № 967/2008 доповнив Регламент № 834/2007 положеннями щодо відстрочення (відкладення) введення логотипу ЄС для органічної продукції. 5 вересня 2008 р. – був прийнятий Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008 «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Регламенту Ради (ЄС) 834/2007 щодо органічного виробництва і маркування органічних продуктів». 15 грудня 2008 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 1254/2008 доповнив Регламент № 889/2008 положенням щодо дозволу використовувати 100 % власного виробництва перероблений фураж та святкове фарбування яєць, а також були додані стандарти для дріжджів. 12 грудня 2008 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 1235/2008 на додаток до Регламенту № 834/2007

встановив імплементаційні правила для імпорту органічних продуктів з третіх держав. 5 серпня 2009 р. – Регламент Комісії (ЄС) №710/2009 доповнив Регламент № 889/2008, що встановлює детальні правила для прийняття Регламенту Ради ЄС № 834/2007, положеннями стосовно детальних правил органічного виробництва тварин аквакультури та морських водоростей .

1 січня 2014 р. – вступив в дію Виконавчий Регламент Комісії (ЄС) № 392/2013 від 29 квітня 2013 р. про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 889/2008 щодо системи контролю органічного виробництва. 8 квітня 2014 р. – Регламент Комісії (ЄС) № 354/2014, що доповнює та корегує Регламент ЄС № 889/2008, який встановлює детальні правила для імплементації Регламенту Ради ЄС № 834/2007 щодо органічного виробництва та маркування органічної продукції, стосовно органічного виробництва, маркування та контролю. Дана постанова врегулювала питання щодо побутових відходів та певних продуктів тваринного походження. Були також встановлені нові умови щодо використання біогазу дігестату (biogas digestate), який містить тваринні побічні продукти, перетруєні разом з матеріалами рослинного або тваринного походження [9].

У цілому сектор виробництва органічної продукції отримав новий правовий режим. Основна мета нового регулювання полягала у тому, щоб зробити більш чітким, обґрунтованим, зрозумілим, спрощеним та оновленим старе законодавство ЄС в даній сфері. Більшість положень Регламенту Ради ЄС № 2092/91 щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції та визначень були перенесені до нової Постанови Ради ЄС № 834/2007. Новий правовий режим повинен сприяти розкриттю потенціалу органічного виробництва, бути ключовим елементом промислової, сільської та торгової політики ЄС. Правове регулювання органічного виробництва визначило поняття, завдання та принципи органічного виробництва, які є основою відповідних правовідносин та визначають природу органічного продовольства і сільського господарства. Виробництво органічної сільськогосподарської продукції, маркування та контроль за виробництвом такої продукції набули удосконалення і новизни. Стала чіткішою структура та простішим формулювання у законодавстві. Вперше були викладені завдання і принципи, критерії обробки органічної продукції та підходи до визначення винятків із правил, хоча в цілому істотних змін у виробничих правилах немає. Підхід до контролю органічного виробництва був заснований на оцінці ризику. При цьому була збережена вимога щодо щорічного обов'язкового оперативного контролю. Обсяг правового регулювання був розширений шляхом включення до нього нових сфер органічного виробництва, як, наприклад, водне господарство та визначення стандартів для органічних дріжджів. Чіткішими стали правила маркування органічної продукції та логічно обґрунтованою – схема імпорту такої продукції. На виконання спільної аграрної політики держави-члени ЄС імплементували положення вищезазначених постанов ЄС в національне законодавство. У Чехії, як в державі, що є членом ЄС, спеціально виокремлюється та законодавчо регулюється екологічне сільське господарство, під яким розуміється засіб ведення сільськогосподарської діяльності, що повністю виключає використання штучних (хімічних) добрив та пестицидів, стимуляторів росту та побічних речовин у кормах, а також використання генетично модифікованих організмів. У Хорватії окрім Закону про

сільське господарство від 9 грудня 2009 р. діє Закон про екологічне виробництво сільськогосподарських та продовольчих продуктів від 6 лютого 2001 р. з наступними змінами та доповненнями, у якому надано визначення екологічного виробництва. Під екологічним («органічним» чи «біологічним») виробництвом сільськогосподарських та продовольчих продуктів розуміється спеціальна система стійкого ведення сільського господарства, яка використовує екологічні, господарські та соціально обґрунтовані методи, заходи й підходи згідно з міжнародними вимогами та нормами сільськогосподарського виробництва [10].

Отже, держави-члени ЄС по-різному визначають органічне виробництво. Деякі з них, як, наприклад, Хорватія, асоціюють органічне виробництво зі стійким сільськогосподарським виробництвом. Водночас за своєю суттю органічне виробництво не є синонімом стійкого виробництва. Органічне виробництво є більш обмеженим поняттям, порівняно зі стійким виробництвом. Воно стосується лише складових компонентів вихідної (кінцевої) продукції та на першому місці тут постає здоров'я людини, а не стійкий розвиток екосистеми.

Список використаних джерел:

1. Nimko O. Legal Regulation of Biosafety in Ukraine / O. Nimko // Часопис Київського університету права : український науково-теоретичний часопис. – 2016. – № 4. – С.276 – 279.

2. Німко, О.Б. Державне регулювання забезпечення соціальним житлом: правові та організаційні засади / О.Б. Німко // Техника и тех- нология. Современные тенденции в науке и образовании / Inżynieria i technologia. Współczesne tendencje w nauce i edukacji. (29.01.2013 – 31.01.2013) – Kraków: – 2013. – С. 5-8.

3. Німко О.Б. Механізм правового регулювання організації та проведення земельних аукціонів в Україні / О.Б. Німко // Підприємництво, господар ство і право. – 2009. – № 10. – С. 130 – 132.

4. Німко О.Б. Проблемні питання законодавства, що регулює встановлення внесків загальнообов'язкового державного соціального пенсійного страхування фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування / О.Б. Німко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «По- вітряне і космічне право». – № 4 (17). – 2010. – С. 97 – 101.

5. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України: академ. курс:підруч. для студ.юрид.спец. ВНЗ / НАН України;Інститут держави і праваім. В.М.Корецького / О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В.Ківалов, В.Б.Авер'янов (відп.ред.). – К. : Юридична думка, 2007. Т. 1 : Загальна частина. – К. : Юридична думка, 2007 – 591с.

6. Милованов Е.В. Органічне сільське господарство: перспективи для України / Е.В. Милованов // Посібник укр. хлібороба. – 2009. – № 8. – С. 257– 260.

7. Музыченко О. МинАПК потянуло на органику / О. Музыченко // Комментарии. – 2007. – № 2(19). – 19 січня.

8. Пархоменко М. М. Правове регулювання органічного виробництва в Україні // Вісник Донецького університету, Сер. В: Економіка і право, спецвип., Т.2, 2011

9. Семчик В.І., Кулинич П.Ф., Погрібний О.О., Проценко Т.П., Сонюк В.А. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України / В.І. Семчик (ред.). – К., 2003. – 280 с.
10. Petljak, K. Istraživanjekategorijeekološkihprehrambenihproizvodameđuvodećimtrgovcimahranomu Republici Hrvatskoj, Tržište. – Vol. 22.– 2010. – pp. 93-112.

ГЛАВАЦЬКИЙ Р. О.
студент 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Нині наша держава ступила на складний, але багатообіцяючий шлях реформування ключових соціальних, політичних та економічних інститутів. Серед усієї кількості змін, що були започатковані українськими можновладцями, чи не найскладнішою і найбільш проблемною у реалізації є адміністративно-територіальна реформа, оскільки її втілення в життя ознаменує собою демонтаж існуючої і вже звичної системи владної ієрархії. А тому немає нічого дивного в тому, що Україна офіційно задекларувала звернення до польського досвіду децентралізації влади, який є одним з найбільш вдалих в сучасній Європі. Метою даної публікації є більш детальний розгляд основних віх польської реформи та висвітлення ключових аспектів функціонування системи місцевого самоврядування нашого сусіда.

Так, 22 липня 1952 року була прийнята Конституції Польської Народної Республіки. Ця подія фактично завершила процес встановлення комуністичного режиму в країні та остаточно утвердила адміністративно-командну систему економіки. Зрозуміло, що за умов владної монополії ЦК ПОРП, громадяни втрачають значну частину своїх демократичних прав, включаючи право на місцеве самоврядування. Хоча формально існували гміни (найменша самоврядна територіальна одиниця) і 49 воєводств (повіти були зліквідовані у 1975 році), та вони були частиною однорідної партійно-державної влади. Місцеві громади не були самостійними. Вибори до рад, які в той час називали народними, були лише імітацією.

У 1989 році після скликання «круглого столу» розпочинається мирний процес зміни політичного режиму в Польщі. Конкретний проект реформи був запропонований академіком Єжи Регульським, який базувався на ідеї чіткого законодавчого розмежування повноважень владного центру та органів місцевої влади, а також передбачав створення трирівневої структури адміністративно-територіального устрою і поступове проведення децентралізації в два основні етапи.

На першому етапі (перша муніципальна реформа) відбувається відновлення органів місцевого самоврядування базового рівня. А саме, уряд Тадеуша Мазовєцкого ухвалює рішення про відновлення в Польщі самоврядних ґмін. Після чого, 8 березня 1990 року Сейм приймає закони про місцеве самоврядування, виборче право для рад ґмін (муніципальних рад), а вже 27 травня

закон вступає в дію і відбуваються перші вибори. Слід зауважити, що ухвалення закону про місцеве самоврядування також було зафіксовано у вигляді змін до Конституції РП, а прийнята 17 жовтня 1992 року нова так звана Мала Конституція вже отримала назву конституційного акту про взаємодію виконавчої і законодавчої влади Республіки Польща, а також про місцеве самоврядування. Тобто процес відродження самоуправління в Польщі фактично одразу ж набув конституційної основи. В значній мірі цей фактор і обумовив подальший успіх реформи.

Другий етап (друга муніципальна реформа) відзначається активізацією законодавчого і установчого елементів реформи і власне завершенням переходу до запланованої трирівневої структури органів місцевої влади. Це відбулося після того як уряд прем'єр-міністра Єжи Бузка у 1998 році запроваджує традиційні для Польщі територіальні одиниці – самостійні повіти і воєводства. В результаті, другої муніципальної реформи 1998 року і склалася сучасна структура адміністративно-територіального устрою Республіки Польщі, що має наступну специфіку внутрішньої організації та функціонування [2].

Відтак територія країни ділиться на воєводства, воєводства – на повіти, а повіти в свою чергу мають поділ – на ґміни. Власне базовим структурним елементом територіального самоврядування виступає ґмін, що має завданням забезпечення усіх основних суспільних потреб мешканців – членів громади ґміни. Громадами керують ради, обрані місцевим населенням. Жодна рада не може мати більше ніж сто членів. Виконавчим органом ради є колегія, що складається з мера, заступника мера і не більше як п'яти інших. Ґміни існують трьох видів: сільські (декілька сіл), міські (одне велике місто) та місько-сільські (місто з оточуючими його селами). У Польщі 379 повітів і 2 479 ґмін, кожна з них об'єднує 10–12 сіл [3].

Наступною одиницею самоврядування є повіт в сферу обов'язків якого входить вирішення усіх локальних питань, що виходять за межі повноважень ґмінного рівня. На рівні повіту, який складається з ґмінів, вже відсутня безпосередня присутність держави. Повіт виконує повноваження з утримання закладів середньої, спеціальної та професійної освіти, медичних установ і лікарень, культурних установ, збереження культурних цінностей тощо. Слід акцентувати увагу на тому, що повіти не здійснюють контролю за діяльністю ґмінів і не можуть позбавляти їх прав, повноважень чи втручатися в фінансове управління ґмінного рівня. Навпаки, повіти є фінансово автономними і здатні проводити власну бюджетну політику, а поповнення їх казни не залежить від доходів ґмінів. Отже, можна дійти розуміння того факту, що первинні структури місцевої влади – ґміни і повіт здатні до вирішення усіх адміністративних питань своїх громад.

І нарешті найбільшою адміністративною одиницею регіонального рівня є воєводство, яке виконує функцію забезпечення регіонального розвитку. Влада воєводства відповідає за формування стратегії розвитку, опрацювання програм досягнення стратегічних цілей, координування взаємодії одиниць територіального самоврядування, а також утримання інфраструктури регіонального значення. Воєводства можуть укладати угоди про співробітництво з іноземними партнерами [1].

Отже, польська трирівнева система не передбачає вертикального ієрархічного підпорядкування, оскільки кожна з зазначених одиниць місцевої влади наділена чітко окресленим спектром владних повноважень і завдань, які не перехрещуються між собою в процесі реалізації. Це дає змогу кожній з трьох одиниць системи самоврядування здійснювати свої функції без втручання органів державної та місцевої влади вищого рівня. А фінансова автономність гмінів, повітів та воєводств і часткове зосередження бюджетних коштів на місцях дали змогу громадам усіх рівнім концентровано розподіляти фінансові засоби з огляду на місцеву специфіку кожного регіону, що мало наслідком загальну оптимізацію функціонування механізму польської економіки і господарства. Як результаті аналізу вищезазначеного можна зробити висновок, що саме децентралізація влади і стала тим механізмом, який переформатував колишню соціалістичну республіку у сучасну ринкову європейську країну, яка здатна успішно приймати різнопланові політичні та економічні виклики сучасності.

Список використаних джерел:

1. С.В. Алфьоров. Особливості устрою та функціонування територіальних громад країн- членів ЄС / - 2013. - Вип. 37. - С. 181-189. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pprbsu_2013_37_21.pdf

2. 67.400.7(4Пол) 25 років місцевого самоврядування у Польщі – відповідальність децентралізованої влади на прикладі міста Любліна / відп. ред. А. Кінзерська. – Люблін : [Б. в.], 2015. – 80 с. –ISBN 978-83-925615-8-3.

3. О. П. Рудницька. Особливості устрою та функціонування територіальних громад: зарубіжний досвід Літописець. Збірник наукових праць №10 / . – Житомирський державний університет ім. Івана Франка, 2015. – С. 109-112. - Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/16583/1/Рудницька_Ольга_Павлівна.pdf

БОНДАРЕНКО С. І.

студент Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ПРАВОВА ДОКТРИНА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Місцеве самоврядування – це довготривале явище в соціальному та політичному житті людства і його витоки сягають громадівського та племінного самоврядування в додержавний період [2, с. 54].

Процес розвитку місцевого самоврядування починається з трансформацією абсолютних монархій у держави з демократичним правовим режим на межі XVIIIXIX століть, оскільки розуміння цього інституту в той час був найбільш наближений до сучасного.

Місцеве самоврядування є дискусійним питанням сучасної юридичної науки. Самі теорії походження, розвитку та функціонування місцевого самоврядування можна окреслити як сукупність уявлень, поглядів, думок, які були сформовані історично та нерозривно пов’язані з утворенням, організацією, поясненням суті управління та співвідношенням його з управлінням публічним.

Засновниками теоретичного підґрунтя функціонування місцевого самоврядування можна назвати представників німецької юридичної школи п. п. XIX ст. В історичному аспекті першою склалася теорія вільної громади (теорія природних прав громадян), В.Туре сформулював основні положення звертаючись до ідей природного права.

Після теорії вільної громади виникає громадська теорія місцевого самоврядування відповідно до якої головним аспектом є не природний характер прав територіяльної громади, а недержавна діяльність територіальної громади на користь її жителів. Ближче до середини XIX ст. Значного поширення набула державницька теорія місцевого самоврядування. Німецькі вчені Я.Штейн та Р.Гнейст виклали основні положенні цієї теорії.

У рамках державницької теорії сформувалось два напрямки: політичний (Р. Гнейст) та юридичний (Л. Штейн), які по-різному визначали відмінність місцевого самоврядування від місцевого управління.

За Р. Гнейстом самостійність місцевого самоврядування має гарантувати виконання обов'язків посадових осіб органів місцевого самоврядування на громадських засадах, що звільняє їх від економічної залежності держави.

Л. Штейн вбачав гарантії самостійності місцевого самоврядування в тому аспекті, що органи місцевого самоврядування є не органами державної влади, а органами територіальної громади, на які держава покладає здійснення відповідних завдань та функції державного управління.

Однією з форм теорії Р. Гнейста є вчення О. Майора, за яким сутність самоврядування полягає у виконанні в ньому посадових функцій лише в порядку побічних, а не основних занять [2, с. 16].

На межі століть анархо-синдикалістські теоретики і практики висували свої ідеї і пропагували заперечення держави місцевим самоврядуванням.

Також, варто звернути увагу на розвиток соціальний концепцій місцевого самоврядування, наприклад, Л.Дюгі розглядав це поняття крізь призму соціальної солідарності людей.

Наприкінці XIX – початку XX ст. набули розповсюдження соціал реформістські муніципальні концепції, зокрема теорія муніципального соціалізму.

Вчений П. Ступка висуває поряд з наведеними теоріями органічну теорію самоврядування як перехідний напрямок до теорії державної [3, с. 63].

Спробу сформулювати соціально класову теорію місцевого самоврядування зробили Л. Рейснер, П. Ступка, Л. Веліхов та інші [1, с. 8].

В Україні застосовується державницька теорія місцевого самоврядування. Її ідеологи виходили з можливостей соціалістичної еволюції капіталістичного місцевого самоврядування як одного зі шляхів без революційної трансформації сучасного суспільства до соціалістичного. Як зазначає вчений І.С. Щебетун, місцеве самоврядування має особливу природу, що має відмінність від державного управління в інтересах усього суспільства, усіх територій та від дій конкретних фізичних і юридичних осіб. Місцеве співтовариство має статус локальної публічної корпорації (комунальної корпорації). [5, с. 18].

Проте, ознаки місцевого самоврядування, що споріднюють його з інститутами громадянського суспільства, будучи основою його ефективності, потребують чітких гарантій захисту місцевого самоврядування від втручання

держави. Такої теорії дотримується й М. Корнієнко, й зазначає, що наділення місцевого самоврядування подвійною природою суперечить теорії цілісних соціальних систем, один і той самий соціальний елемент не може водночас належати територіальним громадам і державі, системі органів місцевого самоврядування й державному апарату; практика спостерігає, що з часом він виявиться цілком підпорядкованим одній із цих систем [4, с. 111].

Відповідно до українського законодавства, зокрема Закон України "Про місцеве самоврядування" передбачає, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи довільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України [3, с 45]. Наразі Україна надає все більшої ролі громаді у вирішуванні завдань віднесених до компетенції обраних місцевих органів, що підсилюється Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" та новою редакцією Закону "Про місцеві вибори".

Проте, не лише українська конституція регламентує розвиток місцевого самоврядування, основні закони Франції XVIII ст., Конституція Бельгії1831 р. Визначали місцеве самоврядування як безпосередній суб'єкт управління.

Як одиницю місцевого самоврядування варто сприймати колективи або ж організації в яких втілюється самоврядування.

Таким чином сучасна правова доктрина місцевого самоврядування в основному підтверджує, що самоврядування поєднує основу державного та громадського елементу. Безсумнівно, враховуючи спільні та відмінні риси різних історично сформованих концепцій та теорій сприйняття місцевого самоврядування, можна зробити висновок, що наразі теоретичний базис окреслених теорій є симбіозом досвіду держав минулих періодів та новацій нормативного регулювання нового часу.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М.А. Муниципальное право Украины в вопросах и ответах: Учебное пособие. – Одесса, 2000. – 350 с.
2. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2000.-304 с.
3. Коломієць Т.О., Гулєвська Г.Ю. Адміністративне право України.– К.: Істина, 2008. – 216 с.
4. Оніщук М.В., Камно В.М. Правові засади місцевого самоврядування в Україні.- К., 1998. – 457 с.
5. Популярна юридична енциклопедія // Кол. авторів: В.К. Гіжевський., В.В. Головченко., В.С. Ковальський (кер.) та ін. – К., 2002 – 528 с.
6. Закон України "Про місцеве самоврядування": за станом на 09 лютого 2017 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. видво, 2017. – 18 с.
7. Н.В. Теремцова. Матеріали кращих виступів та доповідей на семінарі з предмету «Теорія права» студентів 1 курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Збірка. – Випуск перший «Теорія права та держави» //за заг. ред. Н.В. Теремцової. –Київ. Надруковано ТОВ «Козарі». – К., 2011. – 132 с.

СИТА В.
студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ШЛЮБ ТА СІМ'Ю

Найважливішою цінністю для кожної людини є родина. Людина в ній народжується, росте, мужніє і розвивається. Від батьківського порога стелиться стежка у широкий світ. Родина притягує людину до себе, незважаючи на вік та відстань. До неї сходяться всі життєві дороги. Сімейні стосунки завжди потребували правового регулювання: звичаї, традиції, писані закони стабілізували їх, спрямовуючи в русло, яке відповідало рівню суспільної потреби та національної свідомості. Демократичне суспільство зацікавлене в міцній, духовно і морально здоровій сім'ї. Міцна сім'я – міцне суспільство.

У статті аналізуються досліження Озеля В., Бирлюка О., Бойка І., Цатурової М., Левківського Б., Пігача Я. які започаткували розв'язання проблем становлення та розвитку сімейного законодавства України.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК) сім'я є первинним й основним осередком суспільства. Її складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [7]. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно (ч. 2 ст. 3 СК).

Згідно з ч. 1 ст. 21 СК шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для

виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя (ч. 2 ст. 21 СК), крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану (ч. 3 ст. 21 СК) [7].

Історія розвитку українського сімейного права сягає давніх часів, ще до формування Київської Русі як держави, а тим більше до прийняття християнства. У найдавніші часи нашої історії на українських землях головним фактором регулювання суспільних відносин виступав звичай.

Розглядаючи питання дохристиянських шлюбних звичаїв необхідно звернутися до вивчення літописів. Це майже єдині документи, на основі яких можуть базуватися дослідження звичаєвого права східних слов'ян стосовно шлюбно-сімейних відносин, і вони вказують на те, що в ті часи шлюб уже виступав як об'єкт правового регулювання [5, с. 29].

Про особливості шлюбних традицій давніх слов'ян можна дізнатись із тексту «Повість минулих літ»: «…А древляни жили подібно до звірів, …і весіль не бувало в них, а умикали вони дівчат коло води. А радимичі, і вятичі, і сіверяни один обичай мали: …І весіль не було в них, а ігрища межи селами. І сходились вони на ігрища, на пляси і на всякі бісівські пісні, і тут умикали жінок собі, – з якою ото хто умовився. Мали ж вони по дві і по три жони» [4, с. 30]. Вивчаючи

рядки літопису слід враховувати ту обставину, що літописець висловлює своє ставлення до язичницьких шлюбних звичаїв, спираючись на норми християнської моралі. Тому форми укладення шлюбу, які існували в язичницькі часи, жодним чином не могли бути сприйняті як законні в контексті вже християнського бачення [5, с. 29].

Особисті майнові й не майнові права та обов'язки подружжя залежали від форм і умов укладання шлюбу.

Отже, можна дійти висновку, що шлюб регулювався звичаєвим правом та язичницькими обрядами й розглядався як звичайна майнова угода, що вільно укладалася й розривалася. Відносини між чоловіком і дружиною будувалися на залежності жінки від чоловіка, як особистій, так і майновій. Навіть придане, яке давалося за нареченою її батьком, не могло змінити це залежне становище дружини від чоловіка і дати їй право на рівність з ним у сімейних справах.

Після прийняття християнства сімейне право розвивалося відповідно до візантійського канонічного права. Адже Хрещення Русі сприяло прийняттю нормативних актів, джерелами яких були візантійські церковні акти. Разом з новою вірою по-новому почали формуватися поняття про шлюб і сім'ю. Християнство надало святості шлюбу, визнало шлюб не лише природнім союзом чоловіка та жінки, в який вони добровільно вступають, обіцяючи бути вірними один одному, але й Таїнством, духовним єднанням. Установлювалась одношлюбність (моногамія). Християнське право вступало в конфлікт із звичаями дохристиянської доби і визнавало шлюби освячені церквою, обрядом вінчання. Церква прагнула відмінити весільні обряди, що існували раніше, щоб люди брали шлюб лише за церковним обрядом і забули дохристиянські звичаї. Це було пов'язано з бажанням об'єднати населення на основі однієї віри під владою одного князя [1, с. 46].

Поширеним законодавчим документом у питаннях шлюбу були Кормчі книги, збірники, які містили греко-римські закони, постанови соборів, думки і погляди відомих діячів церкви. У Кормчих є два визначення шлюбу, які не суперечать одне одному: «Брак есть мужеви и жене сочетание и событие во всей жизни, божемтвенная и человеческая правды общения» та «Супружество или законный брак тайна от Христа Бога уставлен есть, во умноження рода человеческого и в воспитании чад к славе Божей в неразрешимый союз любви и дружества и во взаимную помощ и в еже огребатися греха любодеяния» [8, с. 5-6].

Отже, шлюб являв собою союз двох осіб для народження дітей та уникнення гріховного життя, він укладався один раз і на все життя. Суть християнського шлюбу суперечила розумінню шлюбу в язичництві, який допускав свободу розлучень і незалежне існування подружжя. Крім того, складності виникали через те, що християнський шлюб повинен був укладатися з дотриманням багатьох вимог і формальностей, які були створені візантійським законодавством і використовувалися на Русі [8, с. 5-6].

У Київській Русі взаємини між чоловіком і дружиною здійснювалися на принципах рівноправності, духовності, гуманізму і справедливості. Правове становище жінки в сім'ї було, як для того часу, на високому рівні, її права охороняла держава. Матір за Руським правом мала набагато вищий правовий статус ніж за римським і старогрецьким правом, за яким дочка, дружина, матір

завжди потребували опікуна та визнавалися все життя не «правосильними». У Київській Русі жінка була наділена цивільною дієздатністю і за життя чоловіка зберігала своє окреме майно, яке й після його смерті не входило до спільної спадщини, а вона ставала повноправним головою сім'ї. Жінка самостійно вела господарство, розпоряджалася власністю і від неї залежало відділення синів для ведення власного господарства. Жінка могла укладати різноманітні договори купівлі-продажу, позики, застави, дарування, успадкування [2, с. 30].

Отже, формування норм шлюбно-сімейного права у Київській Русі відбувалося на основі взаємодії місцевих правових звичаїв і християнських, що були привнесені церквою з рецесією візантійського сімейного права.

У XVI ст. засновано Запорозьку Січ – українську козацьку державу. На цей час важливе значення на українських землях мало звичаєве козацьке право – сукупність правових звичаїв, що встановлювалися протягом XV –середини XVII ст. Наявність у козацтва свого особливого права визнавалася польським і російським урядами. Шлюбно-сімейні відносини регулювалися переважно нормами православного церковного та звичаєвого права.

Протягом 1648–1676 рр. відбулася українська національна революція, яка закінчилася падінням гетьманства та початком колоніальної політики Російської імперії. У роки перебування України під владою Російської імперії сімейні відносини регулювалися законодавством Росії. Так, відповідно до Уложення 1648 р. заборонялось узаконення позашлюбних дітей навіть у випадку наступного шлюбу їх батьків. Діти не перебували в правовому зв'язку з батьком і визнавалися лише родичами своєї матері.

З 1840–1842 рр. офіційно на території України вводиться в дію Звід законів Російської імперії. Найбільший інтерес становить той факт, що в Зводі законів прямо закріплюється принцип роздільності подружнього майна. Відмінною рисою цього нововведення було те, що заміжня жінка наділялася правомочностями власника в повному обсязі, тобто вона могла самостійно і управляти, і розпоряджатися приналежним їй майном. Разом з тим слід відзначити, що цими правами широко користувалися в основному жінки, що належали до заможних кіл населення. Що стосується інших шарів населення, то, зокрема, у селянському середовищі права подружжя по володінню, користуванню і розпорядженню майном продовжували визначатися переважно нормами звичаєвого права.

Отже, до Жовтневої революції шлюбно-сімейні правовідносини на території України регулювалися законодавством Російської імперії, а також Австро-Угорської монархії, до складу яких входили українські землі. Таким чином, період з XVI по XX ст. і характеризувався відсутністю власного сімейного законодавства.

Саме у XX ст. у нашій юридичній науці були розвинуті та закладені засадничі принципи побудови сімейних відносин, які згодом були запозичені всіма демократичними державами, світовим співтовариством.

Після революційних подій у Росії, які призвели до розпаду Російської імперії, і до моменту зміцнення радянського уряду (держави), на території України існували національні держави, до яких належали Українська Центральна Рада, Українська Держава (Гетьманська держава), Директорія УНР, Західноукраїнська Народна Республіка [6, с. 12]. Цілком зрозуміло, що кожна

нова держава намагалася створити своє законодавство, якісно відмінне від попереднього, що відповідало б її потребам. На жаль, як свідчать історичні документи та наукові розробки з історії розвитку сімейно-шлюбного законодавства України, жодна із національних держав не створила нового сімейно-шлюбного законодавства і користувалася законодавством, яке діяло на цій території до моменту здобуття незалежності [3, с. 18].

20 лютого 1919 р. Український Радянський Уряд прийняв декрети «Про громадянський шлюб», «Про розлучення» та «Про організацію відділів ЗАГСу», а в липні 1919 р. – перший Сімейний кодекс.

Ці декрети, як також впроваджений у 1926 новий «Кодекс законів про родину, опіку, шлюб і про акти громадянського стану УРСР», були гострою реакцією проти царського законодавства й означали повне зрівняння прав чоловіка й жінки, виключення впливу церкви на родину, відсутність різниці між шлюбністю й не шлюбністю дітей, дуже легку розривність подружжя. На відміну від російського кодекс, український прийняв лише реєстрацію подружжя в органах ЗАГС безспірним до спростування судом, доказом наявності одруження. Єдиною правною формою стала згідна заява обох сторін і реєстрація цієї заяви в РАГС. Згідно з вимогами кодексу 1926, мінімальний шлюбний вік встановлено для чоловіка 18 р. і для жінки 16 р. Одружуватися не могли особи, вже в цей час одружені, визнані за слабоумних або душевнохворих, споріднені по прямій лінії, а також повнорідні й неповнорідні брати і сестри. У 1947–53 шлюби між громадянами СССР і чужинцями були заборонені.

Необмежена свобода шлюбних розлучень позасудовим порядком, навіть на бажання лише однієї сторони, тривала до 1936. Тоді введено виклик обох сторін до органів РАГС, прогресивну оплату від розлучень і відмітку в паспорті. Обов'язок аліментації непрацездатного, розлученого дружини (жінки або чоловіка) був тимчасово обмежений до одного року. Для зміцнення родин і збільшення приросту населення, знищеного другою світовою війною, декрет від 8 липня 1944 значно обмежив свободу розлучень. Були встановлені високі суд. оплати й оголошення в пресі про намір розлучитися. Суд нижчої ланки намагався примирити сторони, а вищий – розглядав наявність підстав та причин розлучення і приймав рішення. Союзний декрет 1965 послабив ці умови, скасувавши вимогу оголошення в пресі, як також обов'язковий перегляд справи розлучення вищим судом.

З 1 жовтня 1968 діють «Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і родину», а з 1 січня 1970 увійшов у силу виданий на їх основі «Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР» від 20 червня 1969. Завданням кодексу є «дальше зміцнення радянської сім'ї, яка ґрунтується на принципах комуністичної моралі» (ст. 1). Права і обов'язки подружжя дає лише шлюб, укладений у державних органах ЗАГС. Для укладення шлюбу потрібна взаємна згода осіб, які одружуються, і досягнення ними шлюбного віку: 18 р. для чоловіків і 17 для жінок. Кожний з подружжя користується в родині рівними правами і має рівні обов'язки. Майно, нажите подружжям за час шлюбу, є спільною власністю.

Однак у зв'язку з кардинальними змінами, що відбулися в економічному та соціальному житті країни після проголошення незалежності, виникла нагальна

потреба провести реформу сімейного законодавства, зокрема, прийняти новий кодифікований акт про шлюб та сім'ю. Сімейний кодекс України, пройнятий 10.01.2002 р. та, який набрав чинності 1 січня 2004 р. врегулював сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання, відносини між іншими членами сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Бирлюк О. М. Формування шлюбу в Київській Русі: норми звичаєвого та церковного права / О. М. Бирлюк // Часопис Київ. ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 44–48.

2. Бойко І. Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (IX – XX) : навч. посіб. / І. Й. Бойко. Львів. нац. ун-т. ім. Франка. К.: Атіка, 2013. – 347 с.

3. Левківський Б. К. Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї / Б К. Левківський : автореф. дис. …кандидата юрид. наук : 12.00.03. К., 2003. 20 с.

4. Літопис руський / пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич. – К. :Дніпро, 1989. – 591 с.

5. Озель В. Форми укладання шлюбу в Україні у до християнські часи / В. Озель // Юрид. Україна. – 2010. – № 10. – С. 29–30.

6. Пігач Я. М. Становлення сімейного законодавства Української РСР (1917–1926) / Я. Пігач : дис. … канд. юрид. наук. – Л., 1994. – 156 с.

7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III / Оф. сайт ВРУ [Електронний ресурс].Реж. доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947

8 Цатурова М. К. Русское семейное право XVI-XVIII вв. / М. К. Цатурова. – М.: Юрид. лит., 1991. – 108 с.

ШАБАДІНОВА С. Н.

студентка 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій поступово трансформує світ. Слід зазначити, що в Україні вже давно назріла необхідність прийняття положень законодавства про кібербезпеку, оскільки кіберпростір стає окремою сферою поряд з традиційними. Крім того, зараз різні сфери дуже вразливі у віртуальному просторі, державні та приватні компанії страждають від кібератак, до яких вони зовсім не готові. На жаль, Україна не має будь-яких інструментів для запобігання та відбиття їх в інформаційній сфері, всі заходи кіберзахисту є безсистемними і неефективними. Поширюються випадки незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення, персональних даних, незаконних фінансових операцій, крадіжок та шахрайства у мережі Інтернет. Кіберзлочинність здатна завдати значної шкоди інтересам особи, суспільства і держави.

На сьогоднішній день у багатьох зарубіжних країнах налагоджена система співробітництва та обумовлена необхідність обміну досвідом на міжнародному рівні. США та більшість країн ЄС у своїх стратегіях виносять питання боротьби з кіберзлочинністю на ключові позиції [2]. Для України така тенденція є корисною поки власна стратегія щодо захисту кіберпростору тільки розробляється, є можливість ознайомлення з досвідом країн, які працюють в зазначеному напрямку не перший рік. І хоча загальний вигляд такої стратегії може сильно змінюватися залежно від політики та технічних суб'єктивних факторів, багато чого залишається цілком придатним. Навіть при поверхневому огляді стратегій кібербезпеки різних країн [3], можна виділити об'єднуючі ключові позиції: побудова урядової моделі, спрямованої на забезпечення кібербезпеки; визначення адекватного механізму, в основному у вигляді суспільно-державного партнерства, який дозволить приватним та державним зацікавленим сторонам обговорювати та затверджувати політики, пов'язані з проблемою кібербезпеки; планування та визначення необхідних політик та регулюючих механізмів, чітке позначення ролей, прав та відповідальності для приватного та державного сектора у сфері протидії кіберзлочинності; визначення цілей та способів розвитку державних можливостей, а також необхідної законодавчої бази для участі у міжнародній боротьбі з кіберзлочинністю; визначення ключових інформаційних інфраструктур; підвищення готовності, зменшення часу реакції на інциденти, розробка плану відновлення після збоїв та розробка механізмів захисту для ключових інформаційних інфраструктур; розробка системного та інтегрованого підходу до державного управління ризиками; визначення цілей інформаційних програм та затвердження їх у якості пріоритетних, покликаних прищепити користувачам нові моделі поведінки та моделі роботи; доказ необхідності нової програми освіти в якій робиться акцент на навчання ІТ-фахівців та професіоналів в області кібербезпеки; розвиток міжнародної співпраці.

Питання боротьби з кіберзлочинністю в нашій країні є дуже актуальним. Аналіз чинного законодавства України з питань забезпечення інформаційного правопорядку показує, що він потребує системності, що може бути досягнута його узгодженістю з Конституцією та іншими законодавчими актами.

Національна система кібербезпеки має насамперед забезпечити взаємодію з питань кібербезпеки державних органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань, правоохоронних органів, наукових установ, навчальних закладів, громадських об'єднань, а також підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності [4].

Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку має здійснювати координацію та контроль діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони, які забезпечують кібербезпеку України. Основу національної системи кібербезпеки становитимуть Міністерство оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служба безпеки України, Національна поліція України, Національний банк України, розвідувальні органи, на які мають бути покладені в установленому порядку такі основні завдання: на Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України відповідно до компетенції - здійснення заходів з підготовки держави до відбиття воєнної агресії у кіберпросторі;

здійснення військової співпраці з НАТО; на Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України - формування та реалізація державної політики щодо захисту у кіберпросторі державних інформаційних ресурсів та інформації; на Службу безпеки України - попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, які вчиняються у кіберпросторі; здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством, а також протидії кіберзлочинності, розслідування кіберінцидентів та кібератак щодо державних електронних інформаційних ресурсів, забезпечення реагування на комп'ютерні інциденти у сфері державної безпеки; на Національну поліцію України - забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі; запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів; підвищення поінформованості громадян про безпеку в кіберпросторі; на Національний банк України - формування вимог щодо кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури у банківській сфері [1]; на розвідувальні органи України - здійснення розвідувальної діяльності щодо загроз національній безпеці України у кіберпросторі, інших подій і обставин, що стосуються сфери кібербезпеки.

Отже, у середовищі, де постійно з'являються та еволюціонують кіберзагрози, не можна залишатися незахищеним: сформована в світі ситуація зобов'язує до постійного вдосконалення методів боротьби з кіберзлочинами та стимулює побудову державної моделі, спрямованої на забезпечення кібербезпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Безпека банківської діяльності : монографія / Казакова Н. Ф., Панфілов В. І., Скачек Л. М., Скопа О.О., Хорошко В. О. ; за ред. проф. Хорошко В. О. – К. : ПВП «Задруга», 2013. – 282 с. – ISBN 978-966-2970-82-1.

2. Войціховський, А. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з кіберзлочинністю [Електронний ресурс] // Портал : Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. – Режим доступу \www/ URL : http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/.../PB-4_26.pdf . – Заголовок з контейнера, доступ вільний, 28.06.2013.

3. Государственные стратегии кибербезопасности [Електронний ресурс] // Портал : Security Lab. – Режим доступу \www/ URL : http://www.securitylab.ru/analytics/429498.php . – Заголовок з екрану, доступ вільний, 28.06.2013.

4. Настюк В. Я. Адміністративно-правовий захист інформації: проблеми та шляхи вирішення : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Бєлєвцева. – К. : Ред. журн. «Право України» ; Х. : Право, 2013. – 128 с. –(Наук. зб. «Академічні правові дослідження». Дод. до юрид. журн. «Право України»;вип. 28).

КУЗНЄЦОВА О. С.
студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ДОБРОСОВІСНОСТІ ПРИ ВИТРЕБУВАННІ МАЙНА З ЧУЖОГО НЕЗАКОННОГО ВОЛОДІННЯ

Нині в Україні триває процес корінних змін у системі відносин власності, заміни командно-адміністративних засад в управлінні економікою на ринкові методи, які покликані забезпечити власність усіх форм власності і господарювання. Особливе значення у нормативно правових актах виділяють праву власності , що відіграє з'ясування добросовісності набувача при витребуванні власником майна із чужого незаконного володіння.

Дане питання добросовісності набувача було досліджуване В. Дозорцев, Л.Лічман, С. Раєвич, Д. Павленко, Л. Петражицький та інші.

Маючі підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, має можливість звернутись до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, відповідно до ч.2 ст.386 ЦКУ [1].

Спосіб захисту права власності, спрямований на попередження порушення, який саме на момент подання позову немає, але при цьому у власника є всі підстави вважати, що дії відповідних осіб призведуть до порушення його права.

Незаконним володільцем може бути і добросовісний, і недобросовісний набувач.

Добросовісним набувачем є особа, яка не знала і не могла знати про те, що майно придбане в особи, яка не мала права його відчужувати. Так, Л.І. Петражицький казав, що при розумінні добросовісності по справжньому недобросовісні володільці якраз і розраховують на те, що їх «знання» не

буде доведено. Саме тому питання про надання таких доказів навіть не варто піднімати[5, с. 309-310, 111.].

Для правильності підтвердження добросовісності акцентують увагу на з'ясуванні питання способу набуття майна. Потребується для добросовісності володільця, в першу чергу, не заборонений законом спосіб набуття володіння, а саме договір, спадкування чи інша право-підстава, яка може надати володільцю опору у правильність набуття [6, с. 749].

На думку Б.Б. Черепахіна добросовісним володільцем визнається добросовісний набувач…попередньою умовою добросовісного володіння є добросовісне набуття речі [7, с.213-214]. Ці ствердження піддаються і аналізуються нормами цивільного законодавства. Так, згідно ч.1 ст.387 ЦК України власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним.

Недобросовісний набувач, навпаки, знав або міг знати, що річ відчужується особою, якій вона не належить і яка на її відчуження не має права. Від недобросовісного набувача майно може бути витребувано в будь-якому випадку.

Акцентуємо увагу на те, що добросовісність набуття — має значення для справи ,як не предмет позову, а одна з обставин, яка підлягає доказуванню. У

зв'язку з цим не підлягають розгляду позовні вимоги про визнання набувача майна добросовісним, оскільки відповідно до ст.338 ЦК питання добросовісності набуття майна є одним із фактів, що має значення для вирішення справи і встановлюється судом відповідно до ст.214 ЦПК (про це зазначено в рішенні ВС від 19.01.2011 у справі №6-13839св10). Такі заяви не підлягають розгляду на підставі ч.6 ст.235 ЦПК [2].

У разі виникнення спору між власником і членами його сім'ї суд повинен врахувати, що право члена сім'ї власника на користування житлом є сервітутним правом, у зв'язку з чим припинення цього права повинно відбуватися відповідно до вимог ст. 405, 406 ЦК. Зокрема, сервітут може бути припинений за рішенням суду на вимогу власника майна за наявності обставин, які мають істотне значення, або через відсутність без поважних причин члена сім'ї понад один рік у спірному житловому приміщенні, якщо іншого не встановлено домовленістю між ним і власником житла або законом [8, с.357]

Відповідно до ст.7 закону «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 №1382-IV (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) зняття з реєстрації місця проживання здійснюється протягом 7 днів на підставі заяви особи, запиту органу реєстрації за новим місцем проживання особи, остаточного рішення суду (про позбавлення права власності на житлове приміщення або права користування житловим приміщенням, визнання особи безвісно відсутньою або померлою), свідоцтва про смерть[4].

Отже, проблема добросовісності зумовлена відсутністю чітких критеріїв її встановлення. Відповідно, потрібно по перше визначити із способом захисту (визнання правочину недійсним, витребування майна з чужого незаконного володіння), фактами та необхідними для цього доказами (державний акт про право власності на земельну ділянку, договір тощо), акти арешту, опису майна, листи, показання свідків, товарні чеки тощо.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.

2. Рішення ВСУ «Про визнання недійсними договорів, витребування майна з чужого незаконного володіння та скасування державної реєстрації права власності» // Верховний Суд, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду / Рішення від 19.01.2011 № 6-13839св10.

3. Про визнання права власності та витребування майна [Електронний ресурс]: Постанова ВСУ від 07.10.2011 у справі № 3 – 103 гс11: за станом на 17.10.2011 р. - http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS110523.html.

4. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 08.10.2016, підстава 1492-19 // Відомості Верховної Ради України . – 2003.- №1382-IV.

5. Петражицкий Л.И. Права добросовестного владельца на доходы с точек зрениядогмы и политики гражданского права.- М.: Статут,2002.- С.309-310, 111.

6. Гражданское уложение. Проект Высочайше учрежденной Редакционной комиссиипо составлению Гражданского уложения: В 2 т.- Т.1 / под.ред. И.М. Тютрюмова.-1 Спб., 1910.- С.749

7. Черепахин Б.Б. Виндикационные иски в советском праве. В кн.: Черепахин Б.Б.Труды по гражданскому праву.- М.: Статут, 2001.- С.213-214.

8. Сичевська А.М. Проблеми добросовісності при витребуванні майна з чужого незаконного володіння : А.М.Сичевська / Київський університет права НАН України. - С. 355 - 360

ЛЕОН К. О.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПІВВЛАСНИКА НЕПОДІЛЬНОГО МАЙНА

На даний час в нашій державі доволі часто трапляються ситуації, коли майно, яке є спільною частковою власністю, не може бути поділено між співвласниками, тому що частку кожного з них неможливо виділити в натурі. Як наслідок, сторони вступають між собою у конфлікт щодо користування таким майном.

Проте існує ряд способів захисту прав співвласників, а саме: звернення до суду з позовом про встановлення порядку користування спільним майном між співвласниками, звернення до суду з позовом про припинення права позивача на частку у спільному майні шляхом виплати йому відповідачем компенсації та визнання права власності в цілому на майно за відповідачем, а також спроба продажу частки у спільному майні третім особам [5].

Звернення до суду з позовом про встановлення порядку користування спільним майном між співвласниками.

Стаття 358 Цивільного кодексу України говорить про те, що право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою. Кожен із співвласників має право на надання йому у володіння та користування тієї частини спільного майна в натурі, яка відповідає його частці у праві спільної часткової власності [4]. Якщо це зробити неможливо, він має право вимагати від інших співвласників, які володіють і користуються спільним майном, відповідної матеріальної компенсації. Саме тому кожному з них належить не частка у спільному майні, а частка у праві власності на це майно [3, с. 233].

Припинення спільної власності є наслідком визнання за кожним із співвласників права на конкретно визначену частину майна в натурі. У випадку припинення спільного правового режиму майна, в процесі його поділу в натурі, доцільно застосовувати поняття «реальної частки». Також дане поняття може використовуватись згідно частини 3 статті 358 Цивільного кодексу України, при встановленні співвласниками порядку користування спільним майном в натурі відповідно до розмірів належних їм часток [4].

Отже, необхідно розмежовувати порядок поділу спільної власності з метою припинення такого її режиму і порядок встановлення користування спільним майном.

Так, за позовом заінтересованої особи суд може встановити порядок спільного користування майном (квартирою, будинком тощо) шляхом виділення у користування кожному зі співвласників ізольованого приміщення, в тому числі з відхиленням в незначних обсягах від відповідності реальних часток ідеальним, залишаючи при цьому у спільному користуванні приміщення загального користування (коридор, ванну кімнату, вбиральню, кухню, лоджію тощо) [5].

Тому, коли спірні правовідносини стосуються не реального поділу майна, а встановлення порядку спільного користування ним, то критерій необхідності виділення у користування кожному зі співвласників ізольованого приміщення, особливо, якщо при цьому неможливо забезпечити відповідність ідеальних часток реальним, не є необхідністю.

Суд може виділити частки в натурі для користування позивачу і відповідачу, співрозмірні розміру їх часток у праві власності на спільне майно, так як спірні правовідносини не стосуються розподілу майна для припинення права спільної часткової власності і такий правовий режим зберігається. Також доцільно буде вказати на те, що неможливо дотримуватись точної відповідності реальних часток ідеальним, саме тому дозволяється відхилення в незначній мірі.

Стаття 364 Цивільного кодексу України регулює випадки, коли співвласник майна має намір позбутися частки, що належить йому в спільному майні за допомогою отримання від інших співвласників компенсації вартості відповідної частки, що йому належить та визнання за останніми права власності на все майно. Звертаючись до частини 1 і 2 статті 364 Цивільного кодексу України можна сказати, що кожен із співвласників спільної часткової власності має право на виділ у натурі належної йому частки із майна, яка є у спільній частковій власності. У разі неможливості або не допуску згідно до закону, виділення у натурі частки із спільного майна, співвласник, що хоче виділу, має право на одержання від іншого співвласника грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки. Така компенсація надається співвласнику тільки за його згодою [1, с. 83].

Необхідно зазначити, що відповідно до норм статей 21, 24, 41 Конституції України, статей 319, 358 Цивільного кодексу України всі громадяни є рівними у своїх правах, усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення цих прав, в тому числі щодо захисту права спільної часткової власності [6].

Глава 26 Цивільного кодексу України регулює питання правового режиму спільної часткової власності з урахуванням інтересів усіх її учасників. Володіння, користування та розпорядження частковою власністю здійснюється за згодою всіх співвласників, а якщо така згода відсутня може бути вирішено судом. При здійсненні зазначених правомочностей співвласники мають рівні права незалежно від розміру часток [4].

Якщо підсумувати зазначені норми та детально їх проаналізувати можна зазначити, що при розгляді справ, у яких заявляються вимоги одного зі співвласників про припинення його права на частку у спільному майні шляхом

отримання від інших співвласників грошової компенсації вартості його частки, виділ якої є неможливим, суди мають встановити наступне:

- чи справді неможливе виділення в натурі належної позивачу частки або чи не дозволяється таке виділення відповідно до закону;

- чи користуються спільним майном інші співвласники – відповідачі по справі;

- чи мають можливість інші співвласники виплатити позивачу компенсацію в рахунок визнання за ними права власності на спільне майно та чи не стане для них це надмірним тягарем [5].

Підводячи підсумок, варто вказати, що у разі подання позову до суду про припинення права позивача на частку у спільному майні шляхом виплати йому компенсації та визнання права власності в цілому на майно за відповідачем, суд задовольнить позов лише в тому випадку, якщо встановить, що враховуючи майновий стан відповідача, сплата позивачу компенсації не стане для відповідача надмірним тягарем.

Зважаючи на вищевикладене, позитивне вирішення вказаного спору повністю залежить від майнового стану іншого співвласника та вартості частини майна, що відповідає частці позивача [2, с. 473].

Список використаних джерел

1. Створення та діяльність об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Практичний посібник / Інститут місцевого розвитку.— Київ, 2007.— 288 с.

2. Цивільне право: підручник у 2-х т./В.І. Борисова, Л.М. Баранова та ін., Х.: Право, 2011, т.1 – 656 с.

3. Сичевська А.М. Способи захисту права власності: окремі питання теоретико-правового характеру / Часопис Київського університету права, 2012/2 – С. 231-234.

4. Цивільний кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 435-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - № 40-44. - Ст. 356. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

5. «Захист прав співвласника неподільного майна» Пономарьов М. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://artimmer.com/ua/home/28-publikatsiji/metodichni-materiali/270-zaxist-prav-sp%D1%96vvlasnika-nepod%D1%96l%60nogo-majna.

6. Конституція України від 28.06.1996р. // ВВР України. - 1996.

ВОЙТЕНКО В. Г.

студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Публічна служба органічно пов'язана з державою та органами місцевого самоврядування, їх місцем і роллю в житті суспільства. В діяльності службовців публічної служби знаходять своє реальне втілення завдання і функції держави.

Політико-правові процеси, які сьогодні відбуваються в Україні, зумовили необхідність переглянути державно-службове законодавство на предмет його оновлення і усунення наявних колізій. Важливе значення має створення в Україні цілісного інституту публічної служби.

Відповідно до Концепції адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу, потрібно дослідити і реально оцінити власні здобутки у цій сфері та вивчити і проаналізувати відповідне законодавство та практику його застосування в зарубіжних країнах. Це допоможе пришвидшити процес урегулювання публічно-службових відносин. Відповідні напрацювання у цьому напрямі зробили фахівці вітчизняної юридичної науки, серед яких: В.Б. Авер'янов [1, с. 6–13], Ю.П. Битяк [2,], С.Д. Дубенко [3], Н.Р. Нижник [4], О.В. Петришин [5] та інші [6]. Однак дана проблематика не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Сьогодні єдиним законодавчим актом, який містить дефініцію цього поняття, залишається Кодекс адміністративного судочинства України. Як відомо, правове регулювання суспільних відносин забезпечують норми приватного і публічного права, тоді як приватне право має захищати інтереси окремих осіб, публічне право регулює відносини за участю держави в особі її органів.

Публічне право регулює відносини, пов'язані з правовим механізмом організації і функціонування держави та її органів, тобто реалізацією публічної влади. Як зазначено в академічному курсі Адміністративне право України, остання характеризується, "по-перше, легальністю застосування сили у межах держави, по-друге, верховенством і обов'язковістю її рішень для будь-якої іншої влади, знеособленістю, загальністю, різноманітністю ресурсів тощо" [7, с. 478].

Неможливо також не згадати про оновлений Закон України «Про державну службу» від 1 травня 2016 р., який враховуючи політико-правові реалії сьогодення та реформаційні процеси, є вимогою сьогодення, оскільки він містить ряд позитивних положень, які здатні вивести на якісно новий рівень правовідносини у сфері державної служби. Так, зокрема, відбулася деполітизація державної служби, тобто новий закон чітко розмежовує посади державної служби від політичних посад та посад патронатної служби, чим значно обмежив кількість державних службовців та зменшив вплив політиків на них. По-новому також поділяються категорії посад державних службовців (замість 7 категорій за старим законодавством тепер будуть категорії «А», «Б» та «В») та встановлюються ранги держслужбовців (тепер буде 9 рангів замість встановлених раніше 15), що відповідає практиці відповідного правового регулювання у Європі [8, с. 235]. Хоча варто відзначити, що деякі положення оновленого закону все ж потребують ще доопрацювання.

Поняттям "публічна служба" доцільно охопити передусім, два основні види службової діяльності – державну службу і службу в органах місцевого самоврядування. Служба в органах місцевого самоврядування (муніципальна служба) слугує з метою реалізації завдання, які визначає територіальна громада, чи представницькі органи місцевого самоврядування у межах своєї компетенції, а також і ті, що делеговані державою. Правова природа служби в органах місцевого самоврядування засвідчує як про можливість, так і доцільність зачислення її до публічної служби. Після прийняття Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (1997 р.) дія Закону "Про державну службу" (1993р.) була поширена і

на діяльність посадових осіб органів місцевого самоврядування. Ситуацію у правовому регулюванні служби в органах місцевого самоврядування змінило прийняття Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" від 7 червня 2001 р. В Україні створена і діє єдина система органів управління у сфері державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, яку очолює Головне управління державної служби. З метою повноти врегулювання публічно-службових відносин можна звернутися до європейської практики у цій сфері. Уперше в національному законодавстві термін "публічна служба" було визначено у Кодексі адміністративного судочинства України (2005 р).

Отже, публічна служба - це професійна, політично нейтральна діяльність осіб, на адміністративних посадах в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. До публічної служби можна також відносити професійну, неполітичну діяльність в апаратах інших органів державної влади: глави держави, парламенту, судів тощо. Організація публічної служби має базуватись на принципах верховенства права, законності, публічності, професійності, відкритості, політичної нейтральності, лояльності, стабільності та доброчесності.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В.Б. Принцип верховенства права – вирішальна засада реформування державної служби // Наукові засади реформування державної служби в Україні / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К., 2000. – С.6–13.

2. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: Монографія. – Харків: "Право", 2005. – С. 295.

3. Дубенко С.Д. Державна служба: сучасний стан і напрямки розвитку // Державне управління: теорія і практика" / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Авер'янова В.Б. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С175–189.

4. Петришин О.В. Види державної служби: загальнотеоретичний підхід // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 4. – С.116–129.

5. Дубенко С.Д. Державна служба і державні службовці в Україні: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Н.Р. Нижник. – К.: ІнЮре, 1999. 242 с 6. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика – К.: Конус, 2007. – 735 с.

7. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2-х т: Т. 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Вид-во "Юридична думка", 2004. – 478 с.

8. Костенко С.О. Окремі аспекти правового регулювання діяльності державних службовців / С.О. Костенко // Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 року) / Редкол.: д.ю.н. І. С. Гриценко (голова), к.ю.н. І. С. Сахарук (відп. ред.) та ін. – В 3-х томах. - Том 1. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – С.234-236

СКЛІФАСОВСЬКА Ю. В.
студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИМОГИ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Право власності у системі існуючих цивільних прав є найбільш вагомим видом цивільно правових відносин йому відведено одне з центральних і найбільш значущих місць, і відповідно способам його захисту.

Багато юристів доводили свою думку щодо поняття вимоги про визнання права власності, але найбільш доцільно це зазначено в Цивільному кодексі України, він зазначив: „Вимога про визнання права власності – це прохання, спрямоване на становлення відносин із приводу конкретного об'єкта власності, юридичний статус якого не визначений" [1.].

Із основних способів захисту права власності є віндикаційний позов. У ст. 387 ЦК його визначено такою формулою: „Власник має усі права витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без правової підстави заволоділа ним".

Сторонами є власник речі, позбавлений можливості користуватися, розпоряджатися річчю і фактично нею не володіє, а також незаконний законний володілець речі . [2, с. 327] Ст. 392 ЦК унормовує відносини, що стосуються визнання права власності та позиціонує самостійну вимогу – „ Позов про визнання права власності на майно необхідний власнику тоді, коли у інших осіб виникають сумніви у належності йому цього майна, створюється неможливість реалізації власником свого права власності у зв'язку з наявністю таких сумнівів чи втратою належних правовстановлюючих документів, які засвідчують його право власності". За таких обставин, особа може звернутися до суду з заявою про визнання права власності, оскільки у такому випадку навіть відсутня сторона, як відповідач, це звернення буде розглядатиметься в порядку окремого провадження [1.].

Проаналізувавши думки науковців вимогу про визнання права власності може пред'явити не тільки власник майна а й фактичний утримувач цього майна: добросовісно чи недобросовісно.

Борисова В. І. висвітлила, що: „Добросовісний набувач пред'являє позов про відшкодування коштів по утриманню майна до власника, яке перебувало у нього до часу, коли він дізнався або повинен був дізнатися про те, що його володіння є незаконним, або на відшкодування здійснених витрат які були покладені невід'ємне поліпшення майна, котре було ним зроблено під час володіння цим майном у сумі, на яку збільшилась його вартість" [3, с. 349]. Заіка Ю.О. зазначає недобросовісним володільцем — фізична особа, яка не знала про те, що інша фізична особа, у якої придбано майно, не мала права його відчужувати. Наприклад, особа придбала річ у магазині на праві роздрібної купівлі). Виняток становить, утримувач самотужки заволодів чужим майном, вкрав або присвоїв річ, або придбаючи річ, знав про неправомірність то цього права він немає, більша перевага буде у власника майна в усіх випадках він може правомірно витребувати своє майно" [4, с. 135].

Харитонов Є. О. тлумачить те, що особливе місце посідає у визнанні права власності і законний володілець „він пред'являє позов до власника про захист від незаконних дій останнього, що не пов'язані з умовами відповідного договору. Так, при порушенні орендодавцем прав орендаря на користування приміщенням, переданим йому за договором, внаслідок спорудження орендодавцем прибудови до нього, яка затемнює приміщення, орендар може вчинити речовий позов про усунення перешкод у користуванні ним"[5, с. 311]. Пояснення Харитонова Є.О. офіційно визначається негаторним позовом, цьому є підтвердження ст. 391 ЦК: „Власник, може вимагати усунення всяких порушень його права, хоча б ці порушення і не були поєднані з позбавленням володіння. "[1.].

Отже, зі змісту статті, у такому позові позивачем може бути лише власник майна, його статус підтверджується судовим рішенням, тому звертаючись до суду з позовом про визнання права власності особа може і не підтвердити свого статусу власника внаслідок об'єктивних причин. Визнання права власності як один з основних способів захисту цивільних прав має низку особливостей, оскільки може виступати як предметом віндикаційного, негаторного, так і бути додатковим, що супроводжує самостійний позов.

На нашу думку, уточнення потребує перша частина ст. 392: «Позов про визнання права власності на майно необхідний власникові тоді, коли у інших осіб виникають сумніви у належності йому цього майна, створюється неможливість реалізації власником свого права власності …». Точніше було б вказати, що кожна особа, яка вважає себе власником, має право подавати позов, а вже суд вирішить, надавати особі статус власника чи відмовити їй у цьому.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс. Затверджений від 16.01.2003 № 435-IV.// Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 1. — Ст.1308;

2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене та доповнене // За заг. ред. Е. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 1210 с;

3. Борисова В. І., Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; За заг. ред. В. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького Цивільне право України т. 1 Навчальний посібник. - К. : Юрінком Інтер, 2007. - 480 с;

4. Заіка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. — 312с;

5. Харитонов Є. О. Цивільне право України : підручник / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, О. В. Старцев. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К. : Істина, 2011. - 808 с.

ГРИГОРЯН Г. В.
студентка 4-го курсу спеціальності правознавства м. Житомир, Україна

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Усталеною договірною конструкцією в цивільному праві України, якій присвячена Глава 57 Цивільного Кодексу України є договір довічного утримання (догляду).

З часу прийняття нині діючого Цивільного Кодексу України і до сьогоднішнього дня договір довічного утримання (догляду) зазнає оновлення в правовій доктрині і перебуває в стані постійного удосконалення. Проте практика застосування чинного законодавства породжує ряд проблем, які потребують законодавчого вирішення та є актуальними.

Проблематику договору довічного утримання розглядали такі вчені-цивілісти: І.В. Нестерова, І. О. Дзера, М.К. Галянтич, О.С. Йоффе, Ю. Космін та інші.

Відповідно до статті 744 ЦКУ за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно [3].

На даний час наукова література ставить питання про природу договору довічного утримання, тобто являється він реальним чи консенсуальним? До введення в дію ЦКУ договір довічного утримання характеризувався виключно як реальний договір: момент укладення договору довічного утримання пов'язаний з переданням майна; передання майна для відчужувача не є обов'язком і здійснюється на стадії укладення договору. О. С. Йоффе, М.В. Скаржинський обгрунтовують концепцію консенсуального характеру договору довічного утримання, однак А.Б. Гриняк застерігає, що цей договір може бути і реальним [4, с. 911].

Договір довічного утримання є відплатним, оскільки за цим договором набувач отримує у власність майно, вартість якого відома на момент укладення договору. Проте вартісний вираз утримання, який буде надаватися набувачем відчужувану за договором не може бути точно встановлено, адже визначити строк дії договору неможливо. Існування договірних відносин за нормального перебігу обумовлене моментом смерті відчужувача (довічного утримання). Саме тому даний вид договору називають алеаторним, тобто ризиковим. Більшість науковців-правників вважають договір довічного утримання імперативно алеаторним (ризиковим), тому що закон не допускає укладення на визначений строк чи визначеного вимогою відчужувача договору довічного утримання [1, с. 83].

Даний вид договору є триваючим, адже він зберігає силу до моменту смерті відчужувача і вимагає постійного виконання набувачем своїх обов'язків (надання харчування, житла, необхідної допомоги тощо). В даному випадку істотну роль грають і моральні взаємовідносини, адже поняття «утримання», зрозуміло, охоплює не тільки його натуральний вираз. Саме тому, на нашу думку,

законодавцю необхідно надати право розірвання договору відчужувану, у разі недотримання моральних норм набувачем [5, с. 7].

Проаналізувавши практику укладення таких договорів, а також судову практику вирішення спорів з них, сторони, зазвичай, не здійснюють конкретизацію понять «догляд», «утримання», а обмежуються загальними нормами у договорі про те, що набувач зобов'язаний сплачувати відчужувачу періодичні платежі та надавати періодичне натуральне утримання (продукти харчування, ліки тощо). У випадках, коли набувачем за договором є юридична особа, в договорі вказується тільки грошова сума, яка підлягає систематичній виплаті на користь відчужувача, оскільки юридична особа за своєю природою не в змозі здійснювати догляд за відчужувачем. Саме тому ми вважаємо, що доцільно було б встановити право на стягнення неустойки у разі прострочення виконання обов'язку щодо надання грошового утримання, догляду в інших формах, адже це буде впливати на стабільність відносин сторін та надійному захисту інтересів більш слабкої сторони договору, якою є відчужував. В даному випадку можна встановити неустойку у відсотках чи в частковому виразі від суми періодичного утримання, обсяг якого зазначено у договорі [2, с. 752]

Отже, договір довічного утримання – це одна з правових форм можливості фізичної особи у разі необхідності забезпечити собі довічний догляд.

Даний договір є реальним, односторонньо зобов'язуючим, триваючим, відплатним, алеаторним, з особливо довірчим характером. Цей договір спрямований на передання майна у власність і разом з тим поєднує в собі й інші інтереси сторін, пов'язані з доглядом.

Даний правовий інститут є достатньо врегульованим, проте містить певні прогалини, які необхідно вирішувати та удосконалювати.

Список використаних джерел

1. Великорода О.М. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду) // Вісник Львівського університету. – 2012. – Випуск 2. – С. 79 – 86.

2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: в 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко. – Т. 1. – К.: А. С. К., 2004. – 928 с.

3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15.

4. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / Є. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, І. М. Кучеренко та ін.; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубєвої. – 7-е вид. – Х.: ТОВ«Одіссей», 2011. – 1216 с.

5. Яворська О.С. Договір довічного утримання: проблеми теорії та практики застосування // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішній справ. – 2009. - №3. С. 1 – 12.

ЗАБОЛОТНИЙ А. С.
студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Цивільна правосуб'єктність юридичної особи, тобто її здатність бути суб'єктом цивільних відносин, складається з цивільної правоздатності та цивільної дієздатності цієї особи.

Цивільна правоздатність юридичної особи — це її здатність мати цивільні права і обов'язки, яка виникає з моменту створення юридичної особи і припиняється з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб запису про припинення її діяльності.

Згідно зі ст.91 ЦКУ юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, що за своєю природою можуть належати лише людині [2].

Таким чином, на зміну спеціальній правоздатності юридичної особи, яка передбачалася радянським цивільним законодавством, з'явився принцип універсальної правоздатності, що є відображенням сучасної тенденції розвитку концепції цивільного права України як права приватного [4].

Слід зазначити, що правоздатність юридичної особи розширилася не тільки за рахунок надання їй ознак універсальності, а й завдяки зміні підходу до вирішення питання стосовно того, які права може мати така особа. Якщо раніше традиційно наголошувалося на майнових правах юридичної особи, то тепер нарівні з ними у ЦКУ закріплені також її особисті немайнові права. Зокрема ст.94 ЦКУ встановлює, що юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати [1].

Водночас обсяг цивільної правоздатності юридичної особи не є безмежним, оскільки визначається її установчими документами. Це означає, що комерційні організації, якщо у їх установчих документах не міститься вичерпний перелік видів діяльності, яку вони можуть здійснювати, можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, не забороненою законом. Реалізуючи власну правоздатність, юридична особа може укладати будь-які угоди. Проте якщо, наприклад, статутом юридичної особи визначений вичерпний перелік можливих видів її діяльності — вона наділена спеціальною правоздатністю, виходити за межі якої не має права. Укладені такою юридичною особою за межами її правоздатності правочини є недійсними.

Обмеження цивільної правоздатності юридичних осіб може мати місце за рішенням суду у випадках, спеціально передбачених законом [2].

Цивільна дієздатність юридичної особи — це її здатність набувати власними діями цивільні права і брати на себе цивільні обов'язки [1].

Цивільну дієздатність юридична особа реалізує через свої органи, які діють відповідно до закону, інших правових актів і установчих документів.

Склад і перелік органів юридичної особи, компетенція кожного з них, порядок їх утворення визначаються для різних видів юридичних осіб, регулюються ЦКУ та відповідним цивільним законодавством.

Відповідно до ч.3 ст.92 ЦКУ той, хто веде справи юридичної особи і виступає від її імені на підставі закону або установчих документів, повинен діяти добросовісно і розумно, забезпечувати усіма можливими законними засобами охорону інтересів юридичної особи, яку він представляє. При цьому орган юридичної особи або інший суб'єкт, який діє від її імені, не можуть виходити за межі наданих ним повноважень [4].

Місцезнаходженням суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи) на день державної реєстрації може бути місцезнаходження (місце проживання) одного із засновників або місцезнаходження за іншою адресою, що підтверджується договором оренди чи іншим відповідним договором [2].

У випадку зміни місцезнаходження суб'єкт підприємницької діяльності зобов'язаний у семиденний термін з моменту настання таких змін сповістити про це органи державної реєстрації, подавши необхідні документи. Невиконання зазначеної вимоги у встановлений термін є підставою для звернення органу державної реєстрації до суду (господарського суду) із заявою про скасування державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності

Для реалізації правосуб'єктності юридичної особи нею можуть створюватися філії та представництва (ст.95 ЦКУ).

Філією є такий відокремлений підрозділ, який виконує всі або частину функцій юридичної особи від її імені. Філії створюються для здійснення діяльності юридичної особи поза її місцезнаходженням. Найчастіше вони створюються навчальними і науковими закладами, проте можуть створюватися і підприємствами з виробництва товарів, надання послуг, здійснення іншої підприємницької діяльності [4].

Представництва створюються для захисту інтересів юридичної особи поза місцем її знаходження. Найчастіше представництва створюються великими підприємствами у місцях знаходження постачальників, покупців, споживачів.

Таким чином, філії і представництва, хоча і є відокремленими підрозділами юридичної особи, проте продовжують залишатися її складовими. Власною юридичною правосуб'єктністю і правоздатністю вони не наділені.

Відомості про відкриття філій і представництв заносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб. Обов'язкова реєстрація встановлена для представників іноземних суб'єктів господарської діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на території України (ст.5 Закону "Про зовнішньоекономічну діяльність").

Отже , цивільна правосуб’єктність юридичної особи є властивістю, яка дозволяє їй брати участь у цивільних відносинах. Вона складається з правоздатності як передумови участі у відносинах та абстрактної можливості, що не може бути обмеженою, та дієздатності як реальної динамічної категорії, яка складається з правочиноздатності та деліктоздатності. Таким чином, доцільно зробити наступні висновки щодо цивільної правочиноздатності юридичної особи:

1) Правочиноздатність юридичної особи є реальною здатністю юридичної особи вчиняти правочини спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних правовідносин;

2) Межі правочиноздатності юридичної особи визначаються метою (інтересом) юридичної особи (внутрішні межі) та принципами свободи договору і господарської діяльності (зовнішні межі);

3) Межі правочиноздатності є динамічними категоріями, які не можуть формувати спеціальну правоздатність, що є абстрактною можливістю бути учасником правових відносин, а тому не може бути формально закріпленою.

Список використаних джерел:

1. Винар Л. Проблема відповідальності юридичних осіб, заснованих на державній власності //Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2003. – Випуск 38. – 616с

2. Фролов В.Д. Правочиноздатність юридичної особи та її здійснення за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття канд. наук / В. Д. Фролов. – 2004.-18 с.

3. Цивільний кодекс України: закон України, кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №40-44.

4. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія. – К.: ЮрінкомІнтер, 2007. – 221с.

ІВАНЮК О. О.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ПОНОВЛЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

На жаль, в нашому житті бувають випадки, коли фізична особа тривалий час не усвідомлює свої дії і нездатна ними керувати, що в свою чергу створює багато проблем для її родичів та осіб, які мають з цією особою правові зв'язки, адже цей стан унеможливлює реалізацію певних можливостей, що пов'язані з цією особою. За таких обставин необхідним є звернення до суду із заявою про визнання особи недієздатною. Проте, через деякий час така особа може частково або абсолютно видужати, саме тому дуже актуальними є питання щодо поновлення дієздатності фізичної особи.

Окремі аспекти розгляду справ про визнання фізичної особи недієздатною розглядалися у роботах: В. Блажеєва, І. Пятилетова, Н. Комарова, А. Усталової та ін.

Розгляд справ про обмеження фізичної особи у дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною здійснюється судом у порядку окремого провадження відповідно до Глави 2 Розділу IV ЦПК України.

Чинний Цивільний кодекс не містить поняття недієздатності, на нашу думку це є упущенням законодавця. Лише в ст. 39 Цивільного кодексу зазначається, що фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними [1].

Дещо відмінним є розуміння недієздатності науковцями. Так, недієздатність (disability) – це втрата здатності здійснювати цивільні права та

обов’язки внаслідок тяжкого порушення психіки. На наш погляд, дане визначення необхідно закріпити в законодавстві України [2].

Отже, підставою для визнання фізичної особи недієздатною є хронічний, стійкий психічний розлад, внаслідок якого особа не здатна усвідомлювати значення своїх дій (ст. 39 Цивільного кодексу України) [1]. Необхідно зазначити, що рішення про визнання особи обмежено дієздатною чи недієздатною приймається виключно судом, на підставі проведеної судово-психіатричної експертизи.

Відповідно до ч.3 ст. 237 Цивільного процесуального кодексу заява про визнання фізичної особи недієздатною може бути подана членами її сім'ї, близькими родичами, незалежно від їх спільного проживання, органом опіки та піклування, психіатричним закладом. Правовими наслідками визнання фізичної особи недієздатною є позбавлення такої особи права вчиняти будь-які правочини та встановлення над нею опіки [3].

Заява про скасування недієздатності фізичної особи також подається опікуном, органом опіки та піклування, проте чинним законодавством не передбачено можливості самої особи, яка позбавлена дієздатності звернутися до суду з метою її поновлення, оскільки подана нею особисто заява судом по суті не розглядається та повертається згідно з п. 2 ч. 3 ст. 121 ЦПК або залишається без розгляду відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 207 ЦПК [3]. Чи є виправданою така норма в законодавстві України?

Тут необхідно зазначити, що відповідно до ст. 55 Конституції України [4] кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, це право реалізується можливістю звернення особи до суду, але як ми з’ясували особа, що визнана недієздатною позбавлена цього права. ЦПК ставить можливість реалізації недієздатною особою права на поновлення власної дієздатності в пряму залежність виключно від суб’єктивної волі третіх осіб (опікуна чи органу опіки та піклування), а не від об’єктивних обставин — видужання або значного поліпшення її психічного стану. Однак трапляються випадки, коли опікуни недієздатних осіб до своїх обов’язків ставляться безвідповідально та з байдужістю, а інколи навіть і свідомо використовують особливий статус підопічного у власних інтересах.

У таких випадках опікуни, як правило, не виявляють ініціативи до вирішення питання про поновлення цивільної дієздатності своїх підопічних і не звертаються до суду з відповідними заявами. Подібні обставини можуть призвести до того, що особа, яка була визнана недієздатною, але через деякий час стала усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними внаслідок видужання або значного поліпшення психічного стану не може звернутися до суду щодо поновлення своєї дієздатності [5].

В такому випадку, на наш погляд, необхідно передбачити законодавчий механізм можливості автоматичного, не залежного від суб’єктивної волі опікуна недієздатної особи, перегляду через певні проміжки часу рішення суду про визнання особи недієздатною.

Подібні випадки доволі часто зустрічаються у судовій практиці. Так, прикладом є справа, що розглядалася Європейським судом, «Наталія Михайленко

проти України». За результатами розгляду цієї справи Європейський суд ухвалив рішення від 30 травня 2013 р. та постановив, що держава-відповідач порушила право заявниці на звернення до суду, передбачене Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, встановивши такі обставини.

Сімферопольський районний суд рішенням ід 10 липня 2007 р. визнав заявницю недієздатною у зв'язку з наявним у неї психічним захворюванням, у листопаді 2007 р. сестра заявниці була призначена її опікуном. У 2009 р. із огляду на поступове покращення психічного здоров'я заявниці, до суду із заявою щодо поновлення її дієздатності звернулася її опікун, але в подальшому Європейський суд визнає за державами право користуватися певною свободою розсуду в питаннях установлення обмежень для доступу до національного суду, але одночасно встановлює принципи відповідного обмеження. Додержання цих принципів обов'язкове для висновку, що таке обмеження не становитиме порушення п. 1 ст. 6 Конвенції опікун неодноразово не з'являлася в судові засідання, внаслідок чого таку заяву суд залишив без розгляду по суті.

У листопаді 2010 р. заявниця самостійно звернулася до суду із заявою, вимагаючи поновлення її дієздатності, але районний суд не розглянув заяву по суті, 4 листопада 2010 р. повернув заяву, зазначивши, що на підставі ч. 3 ст. 121 та ч. 4 ст. 241 ЦПК заявниця не мала права на подання до суду такої заяви. Суди апеляційної та касаційної інстанцій залишили рішення районного суду без змін [5]

На наш погляд, при подібній ситуації необхідним є застосування міжнародного законодавства, а також суди повинні керуватися практикою Європейського суду. Обставини цієї справи спонукають суд до висновку, що ситуація, в якій опинилася заявниця, призвела до відмови у правосудді щодо можливості забезпечення перегляду її цивільної дієздатності.

Тому, на наш погляд у даному випадку суди повинні були прийняти позовну заяву і розглянути справу по-суті. Прийняття судом такої заяви для розгляду по суті можливе, але як виняток, а не правило. Якщо за змістом конкретної заяви вбачатимуться особливі мотиви й обставини, що спонукали недієздатну особу особисто звернутися до суду, та існуватиме висока вірогідність припущення, що така особа не одержує ефективного захисту своїх прав через бездіяльність опікуна, органу опіки та піклування [5].

Отже, визнання особи недієздатною є по суті правовим оформленням змін психіки людини, які призводять до позбавлення суб'єктивних прав, тому визнати особу недієздатною можливо лише у судовому порядку. Правовий статус недієздатності не має постійного характеру, тому у разі поліпшення психічного стану або видужання, судове рішення про визнання особи недієздатною може бути скасовано. Судам необхідно по-перше здійснювати перегляд таких справ через певний час, крім того, лише за наявності об'єктивних підстав відкривати провадження про поновлення дієздатності за заявою недієздатної фізичної особи.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44 – ст. 356.

2. Бойченко Г. Історичний розвиток інституту визнання особи недієздатною / Г. Бойченко, С. Шум // Форум права. - 2011. - № 2. - С. 75-86.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. –№40. – ст. 492

5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.– 1996. –№30. – ст. 141

6. Романюк Я. Процесуальний аспект захисту права недієздатної особи на поновлення цивільної дієздатності / Я. Романюк, Л. Майстренко // Судова практика і проблеми вдосконалення законодавства. - 2014. - № 5. - С. 41-48.

КУЧЕВСЬКИЙ В. В.

студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Актуальність обраної теми полягає в тому, що не останнє місце в потоці різноманітних життєвих відносин, з якими ми стикаємося, або в які потрапляємо займають обставини, пов'язані з питаннями дарування. Найчастіше, звичайно, при цьому згадуються дні народження та інші свята, де всі ми, фактично не усвідомлюючи того, вступаємо у цивільно-правові відносини. Адже тут присутні і дарувальник, і обдарований, і є предмет дарування - подарунок, щодо якого між сторонами фактично укладено усний договір дарування.

Питання особливості інституту дарування досліджувалося такими вченими: М. Брагінський, В. В. Новікова, О. С. Яковлєв., та інші.

Об'єктам дослідження є договір дарування в системі цивільних відносин.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретико – практичного розуміння договору дарування та його особливостей поміж інших договорів в системі цивільних відносин.

Нормами глави 55 ЦК України врегульовані два договори (дарування та пожертви), які також опосередковують відносини з передання майна у власність. Правовий механізм регулювання даних договірних відносин свідчить про наявність у кожного з них своїх конститутивних ознак.

Основною ознакою, котра характеризує договір дарування є його безоплатність, тобто дарувальник (власник майна), передаючи своєю волею майно в якості дарунка у власність обдаровуваної особи, має намір поліпшити її майновий стан за рахунок свого майна, яким він володіє як власник. При цьому виконання зустрічного обов'язку обдаровуваною особою не вимагається, так як в іншому випадку дарування буде відсутнє. Це є особливою ознакою, яка характеризує договір дарування.

Науковці (М. І. Брагінський, В. В. Новікова, О. С. Яковлєв та інші) зазначають і такі ознаки договору дарування як наявність у дарувальника наміру (тобто волі власника) передати у власність майно саме конкретній (обдаровуваній) особі та згоди останньої на отримання дарунка. Необхідно зазначити, що наявність наміру дарувальника може мати місце тільки тоді, коли він має у власності майно, яке він своєю волею визначає як предмет дарунку, а не

уявний намір передати в дар те, чого він сам ще не має (можна пообіцяти в якості дарунка весь світ, простір, небеса, місяць як планету тощо) [1, с. 94].

Таким чином, договір дарування може бути тільки реальним, а не консенсуальним правочином, як це зазначено в легальному визначенні, що викладене в ст. 717 ЦК України. Якщо відповідно до договору дарування особа бере на себе обов'язок передати безоплатно в майбутньому майно в якості дарунка, яке ще не існує або якого ще не має в природі, то, як наслідок, власник, який бажає укласти договір дарування відносно конкретної особи, закріплює можливість своєї поведінки, обмежуючи свою абсолютну (лат. absolutus – безумовний) волю на користь цієї особи. [2, с. 88].

Необхідно зазначити, що особа своєю волею вирішує питання свого правового, економічного та соціального стану, питання власності, переліку майна, яким вона хоче і може володіти, користуватись та розпоряджатися. Не може власник розпоряджатися на майбутнє тими матеріальними благами (об'єктами), якими він не володіє, яких він не має в наявності. Тим більше, якщо сторони договору дарування домовились про предмет дарунка на майбутнє, то логічно обов'язку дарувальника передати таке майно в майбутньому протистоїть право обдаровуваної особи вимагати виконання своєї обіцянки, тобто обов'язку дарувальником, що протирічить самій природі дарування: дарувальник своєю волею передає майно у власність, а обдаровувана особа має право прийняти дарунок або відмовитись від нього.

На нашу думку, дарувальник та потенційно конкретна обдаровувана особа можуть укласти відповідно до ст. 635 ЦК України попередній договір дарування, згідно з яким сторони будуть зобов'язані (в даному випадку дарувальник) протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Але і в цій ситуації обдаровувана особа не позбавляється права відмовитися від дарунка в строки (терміни) укладення основного договору дарування [3, с. 38].

Попередній Цивільний кодекс 1963 року не містив норми щодо способу розірвання договору дарування. Дана норма є новелою ЦК 2003 року, що закріпила способи та особливості розірвання договору дарування на вимогу дарувальника, відповідно до ст. 727 ЦК України. Договір дарування як юридичний факт є підставою виникнення права власності, тобто абсолютних правовідносин.

Обдарована особа, як управомочена стосовно конкретного майна, яке перейшло до неї у власність в якості дарунка є єдиною, яка має право володіння, користування та розпорядження (скоєння відносно цього майна будь-яких фактичних та юридичних дій відповідно до діючого законодавства), а всі інші особи, в тому числі і минулий власник, мають обов'язок утримуватися від будь-яких дій, що порушують інтереси власника. Відносно цього, назва ст. 727 ЦК України «Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника» з юридичної точки зору є, принаймні, некоректною. Не вдаючись до правового аналізу підстав «розірвання» договору дарування можна пояснити, що договір дарування не породжує відносних правовідносин, тому розірвати, припинити на майбутнє дію цих відносин не має юридичної можливості. Враховуючи те, що в науці цивільного права будь-який цивільно-правовий договір розглядається з трьох

точок зору, а саме як юридичний факт, тобто підстава виникнення прав та обов'язків між суб'єктами цивільного права, як саме цивільне правовідношення і як відповідна правова форма (конструкція), яку приймає це правовідношення, то можна зазначити, що договір дарування необхідно не розривати, а скасовувати у встановленому законодавством порядку як юридичний факт, і тому ст.727 ЦК України слід було б назвати «Скасування договору дарування на вимогу дарувальника» [4, с. 115].

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, необхідно зробити висновок, що договір дарування, як один із найдавніших інститутів цивільного права і найбільш стабільних розділів цивільного права України потребує на сучасному стані подальшої правової регламентації та уніфікації окремих правових норм чинного цивільного законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України/ За ред. О.В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 155 с.

2. Ісаєв А.М. Особливості укладення договору дарування за Цивільним кодексом України// Реалізація чинних Цивільного та Господарського кодексів України: проблеми та перспективи: Зб. наук. праць (за матеріалами науково-практичної конференції, м. Київ, 24 листопада 2005 р.). - К.: НДІ приватного права та підприємництва АПрН України, 2006. – 88 с.

3. Домбругова А. Правове регулювання відносин за договором дарування // Справочник экономиста. – 2012. - №11. – 55 с.

4. Білоусов Ю.В. Цивільне право України: Навч. Посібник. - К.: Наукова думка прецедент, 2004. - 213 с.

5. Цивільний Кодекс України станом на 16 липня 2015 року. - Х.: Одіссей, 2015.

ТРОХЛІБ М. С.

студент 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВИЙ ЗВИЧАЙ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

З розвитком суспільства і держави правовий звичай, а разом з ним і звичаєве право, поступово витіснялись законами та іншими формами й інститутами права, ставали другорядними джерелами права. У нашій країні відбулись суттєві зміни у сфері цивільно-правового регулювання, але разом з тим сама система права вцілому і те місце, яке в ній займає звичай, до цього часу не зазнали принципових змін.

Поряд з нормативно-правовим актом, який тривалий час вважався чи не єдиним джерелом і формою права, сьогодні законодавчо закріплено правовий звичай, звичай ділового обороту, національний звичай, торговельний звичай як форму права [1].

Стаття 7 Цивільного кодексу України допускає можливість застосування в регулюванні цивільно-правових відносин звичаїв, зокрема звичаїв ділового обороту (відсильне регулювання), а в п. 2 цієї ж статті встановлено, що звичаї, що

суперечать договору або актам цивільного законодавства, у цивільних відносинах не застосовуються. З даного положення ясно, що звичай ділового обороту визнається субсидіарним джерелом права і має «меншу» юридичну силу порівняно з законодавством та договором сторін. У статті 28 міститься норма, яка передбачає застосування звичаїв національних меншин щодо визначення ім'я фізичної особи [2].

Наприклад, відповідно до статті 12 Закону України «Про національні меншини в Україні» кожен громадянин України має право на національне прізвище, ім'я та по-батькові. При цьому вказаним Законом допускається відновлення особою свого національного прізвища, імені та по-батькові. Якщо у національних традиціях немає звичаю фіксувати «по-батькові», особа має право записувати в паспорті лише своє ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження – ім'я батька і матері [3]. Стаття 333 ЦКУ (місцевий звичай) встановлює новий спосіб виникнення права власності, який не передбачався у старому Цивільному кодексі УРСР (1963): «Особа, яка зібрала ягоди, лікарські рослини, зловила рибу або здобула іншу річ у лісі, водоймі тощо, є їхнім власником, якщо вона діяла відповідно до закону, місцевого звичаю або загального дозволу власника відповідної земельної ділянки» [2].

Законодавець не обмежує сторони у виборі та застосуванні до своїх відносин звичаїв. Але при цьому необхідно дотримуватися двох правил: 1) звичай не повинен суперечити договору; 2) звичай не повинен суперечити актам цивільного законодавства.

Як вже зазначалось, у статтю 7 Цивільного кодексу України включено визначення поняття звичаю в цивільних відносинах. Звичаєм визнається правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним в певній сфері цивільних відносин. Ознака усталеності підкреслює, що звичай внаслідок його багаторазового застосування сприймається в суспільстві або у його значної частини як правило поведінки, якого дотримуються без додаткової формалізації, у тому числі в силу історичних, національних, суспільних традицій. За загальним правилом звичай є джерелом права і без його формального закріплення. Він може бути зафіксований у відповідному документі, а якщо він суперечить договору або актам цивільного законодавства – не може бути застосований у цивільних відносинах.

Таким чином, правовим звичаєм визнається правова норма, не передбачена законодавством, яка склалась і стала обов'язковою у певній сфері діяльності в результаті багатократного і одноманітного повторення відомої поведінки, забезпечена соціальним примусом (авторитетом) і використовується для регулювання конкретних цивільно-правових відносин в установленому порядку з санкції держави.

Сама природа звичаю не дозволяє встановити чіткі рамки його застосування. Таким чином, для норм звичаєвого права немає і не може бути такого точно визначеного середовища підкорення, як для закону. Для одних звичаїв вона більше, для інших менше. У цій обставині криється значний недолік правових звичаїв як примусових норм співжиття. Розмитість меж дії звичаєвої норми створює підґрунтя для колізій різних звичаїв у регулюванні однорідних відносин.

Співвідношення правових звичаїв із диспозитивними нормами закону повинно визначатися залежно від їх ролі в регулюванні суспільних відносин. Якщо норма правового звичаю заповнює прогалину, що утворилась у результаті неврегульованості умови в договорі, диспозитивна норма закону має перевагу перед ним. Якщо ж норма правового звичаю покликана встановити інше правило порівняно із диспозитивною нормою закону, то вона повинна мати перевагу перед диспозитивною нормою [4].

Для переважного застосування підзаконних нормативних актів перед правовим звичаєм у ЦКУ повинні бути зроблені чіткі застереження, що встановлюють послідовність застосування цих актів і звичаїв. Переважне застосування повинно стосуватися нормативних актів, що містять імперативні норми, які являються обов'язковими для учасників цивільно-правових відносин. Підзаконні нормативні акти, що містять диспозитивні норми, можуть мати перевагу над правилами звичаїв при регулюванні договірних відносин, тільки при наявності у договорі прямої відсилки до цих нормативних актів [1].

У наш час у ряді правових систем звичаєве право займає місце закону в тих випадках, коли законодавство неспроможне охопити всю сферу відносин, що ним регулювались. Однак чим ширше законодавча діяльність держави, тим вужче сфера застосування звичаєвого права. У країнах, що мають добре кодифіковану систему законодавства, звичаєве право може мати силу, але тільки в межах встановлених самим законом.

Визнаючи правовий звичай формою права, державна влада, таким чином, бере під захист вже існуюче правило поведінки, яке відповідає інтересам суспільства. Це правило живе у свідомості людей і не фіксоване в будь-якій певній словесній формулі [4].

Тому в питанні співвідношення звичаєвого права і законодавства в правовій системі нашого суспільства, якщо все ж таки наша держава його визнає, необхідно, створюючи нові закони, співставляти їх з реально діючими правовими звичаями, які повинні слугувати певною основою для законів, що творяться заново.

Список використаних джерел:

1. Толкачова Н.Є. Правовий звичай, узвичаєність – форми права сучасної України: проблеми застосування // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39603/15-Tolkachova.pdf?sequence=1

2. Цивільний кодекс України: закон України, кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №40-44.

3. Про національні меншини в Україні: закон України від 25.06.1992 № 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — №36.

4. Діковська І.А. Правовий звичай як джерело регулювання цивільних відносин // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/lib/4420/1/ПРАВОВИЙ%20ЗВИЧАЙ%20ЯК%20ДЖЕРЕЛО%20РЕГУЛЮВАННЯ%20ЦИВІЛЬНИХ.pdf

КОЧЕРГА А.
студент 3 курсу 35 групи ПЮІ НЮУ імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

За п. 22 ст. 92 Конституції України, закріплено, що виключно законами країни встановлюються засади цивільно правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та встановлюється відповідальність за них.

Так, відповідно до п. 111.1 ст. 111 Податкового кодексу України, за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності, а саме: фінансова; адміністративна та кримінальна.

За ч. 2 ст. 1 Цивільного кодексу України до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

Таким чином, за порушення податкового законодавства такий вид юридичної відповідальності як цивільно-правова не передбачено. Наведений перелік у п. 111.1 ст. 111 Податкового кодексу України є однозначним та вичерпним і не підлягає розширювальному тлумаченню.

Проблематика зазначеної теми випливає з хибної правозастосовної практики. Її аналіз доводить відсутність не лише єдиного підходу щодо визначення кола видів юридичної відповідальності, яка застосовується за порушення податкового законодавства, але й єдиного підходу до порядку реалізації інтересів Держави в аспекті компенсації шкоди, спричиненої порушенням фінансової дисципліни при сплаті податків та зборів [1, с. 35].

Питанню юридичної відповідальності за порушення податкового законодавства приділені наукові роботи О.С. Шевчика, Л.Р. Наливайко, Ю.О. Ровинського, Ю.В. Боднарука, О.М. Бандурка, Е.С. Дмитренко, Л.К. Воронової, Л.Р. Наливайко.

Досліджуючи правозастосовну практику, яка відображена перш за все в практиці судів загальної юрисдикції та адміністративних судів, вбачається факт притягнення за порушення податкового законодавства як до фінансових санкцій (штрафів і пені), кримінальної, адміністративної відповідальності так і до цивільно правової відповідальності. При цьому факт застосування за порушення податкового законодавства цивільно правової відповідальності підтверджується розповсюдженою практикою задоволення цивільних позовів судами загальної юрисдикції за результатами розгляду кримінальних справ, при винесенні обвинувальних вироків, внаслідок яких відбувається притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення злочинів, передбачених ст. 212 Кримінального кодексу України (ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) та при закритті справ даної категорії з нереабілітуючих підстав за відповідною кваліфікацією діянь [1, с. 35].

Тобто, в межах розгляду кримінального провадження за ст. 212 Кримінального кодексу України посадова особа контролюючого органу [2] або прокурор [3] подає до обвинуваченого цивільний позов, мета якого – компенсувати шкоду, що була завдана державі. На практиці такі позови повністю визнаються обвинуваченим і суд їх задовольняє [4].

Однак, якщо не брати до увагу ст. 111 Податкового кодексу України, то навіть факт того, що цивільний позов в інтересах держави подала посадова особа контролюючого органу, яка не мала на це повноважень за ст. 36 Кримінального процесуального кодексу України (оскільки вона не належать до сторони обвинувачення) та не наділена правовим статусом потерпілого, вже свідчить про незаконність таких дій в розумінні ч. 2 ст. 19 Конституції України. Відповідними повноваженнями за ст. 36 Кримінального процесуального кодексу України наділений прокурор.

Прикладами такої хибної правозастосовної практики можуть слугувати: вирок Хотинський районний суд Чернівецької області від 07.05.2012 №111/12, вирок Новотроїцького районного суду Херсонської області від 09.04.2013 №2118/111/2011, вирок Київського районного суду м. Полтави від 26.04.2013 № 1609/11069/12, вирок Буського районного суду Львівської області області від 24.06.2011 № 12/2011, вирок Івано-франківського міського суду Івано-франківської області від 06.03.2012 № 0907/1224/2011, вирок Ленінського районного суду м. Вінниці від 14.03.2012 № 135 та інші.

Також, необхідно звернути увагу і на той факт, що норми Податкового кодексу України не містять положень про те, що інститут цивільного позову виконує компенсаційну функцію (тобто, компенсує майнову шкоду державі) внаслідок вчинення злочину передбаченого ст. 212 Кримінального кодексу України. Ця функція покладена на інститут фінансових санкцій, оскільки останні носять і компенсаційний характер. Тому притягнення особи на рівні із фінансовою відповідальністю до цивільно парової, фактично означає подвійне притягнення до відповідальності, що заборонено ст. 61 Конституції України.

Таким чином, цивільна відповідальність не є видом юридичної відповідальності за порушення податкового законодавства перелік яких передбачено в ст. 111 Податкового кодексу України. З цього логічно випливає те, що практика пред'явлення цивільних позовів в рамках кримінального провадження не може вважатися законною, а отже суперечить ч. 2 ст. 19 Конституції України, оскільки органи державного фінансового контролю або прокурори вийшли за межі наданих законом повноважень та діяли в спосіб, що не передбачений законом. Крім того, подання посадовою особою контролюючого органу цивільний позов в рамках кримінального провадження теж є незаконним.

У випадку пред'явлення цивільного позову в рамках кримінального провадження за ст. 212 Кримінального кодексу України суди зобов'язані відмовити у його задоволенні. На сьогоднішній день такі відмови поодинокі.

Список використаних джерел:

1. Шевчик О. С. Про деякі аспекти застосування окремих видів юридичної відповідальності за порушення податкового законодавства / О. С. Шевчик // Фінансове право. – 2014. – № 1. – С. 34–37.

2. Вирок Новотроїцького районного суду Херсонської області від 09.04.2013 року по справі №2118/111/2011 // Режим доступу http://reyestr.court.gov.ua/Review/30556759.

3. Вирок Хотинський районний суд Чернівецької області від 07.05.2012 року №111/12 // Режим доступу http://reyestr.court.gov.ua/Review/23840226.

4. Вирок Буського районного суду Львівської області від 24.06.2011 року по справі № 12/2011 // Режим доступу http://reyestr.court.gov.ua/Review/ 18994681.

Науковий керівник: Шевчик Олександр Сергійович к.ю.н., асистент кафедри кримінального, адміністративного і трудового права.

КЕНДЫШ В. А.

студентка 4-го курса факультета управления специальности государственное управление и право, Академии управления при Президенте Республики Беларусь г. Минск, Республика Беларусь

ИНСТИТУТ МЕДИАЦИИ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ (БАНКРОТСТВЕ)

Институт медиации в Республике Беларусь является относительно новым посредническим институтом, с широким функциональным набором технологий по альтернативному разрешению споров хозяйствующих субъектов, в том числе и в рамках института банкротства. Институт медиации призван снизить нагрузку на хозяйственные суды в делах по несостоятельности хозяйствующих субъектов. Необходимость применения механизмов медиации как элемента антикризисного управления обусловлена формированием согласованной реализации экономических интересов хозяйствующих субъектов для снижения дисфункциональности развития института банкротства как базового элемента рыночной экономики.

Возможность внедрения медиации в процедуры рассмотрения дел об экономической несостоятельности позволит обеспечить восстановление платежеспособности должников, и даже в процедуре ликвидационного производства успешная медиация сможет минимизировать негативные последствия для должника, кредиторов и иных участников процесса банкротства [1, с. 28].

В соответствии со ст.2 Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 года №583 «О медиации» (далее – Закон №583) его действие распространяется на отношения, связанные с применением медиации, в целях урегулирования споров, возникающих из гражданских правоотношений, в том числе ввиду осуществления предпринимательской и иной хозяйственной (экономической) деятельности. Поскольку указанные правоотношения не только не чужды делам об экономической несостоятельности (банкротстве), но и превалируют в них, можно сделать вывод, что концептуальных препятствий для медиации в отношениях банкротства нет [2].

Действие вышеуказанного закона распространяется также на медиацию, которая проводится в рамках иных видов судопроизводства. Кроме того, проведение медиации возможно как до обращения сторон в суд в порядке

гражданского или хозяйственного судопроизводства, так и после возбуждения производства по делу. Особенности медиации в этом случае определяет процессуальное законодательство.

По поводу того, какие преимущества имеет медиация в отличие от других альтернативных способов разрешения конфликтов, написано достаточно много:

• более высокая скорость разрешения конфликтов;

• значительно более высокий процент реализации принятых решений в результате того, что стороны оказались удовлетворенными принятым решением;

• конфиденциальность;

• более низкие затраты на проведение процедуры медиации в сравнении с затратами, неизбежными при решении спора в суде, и т. д. [3, с. 108].

В мире медиация рассматривается как средство сокращения количества дел, проходящих через судебную систему, и совершенствования деловой культуры общества, в том числе культуры ведения бизнеса.

В наиболее известном американском центре медиации JAMS (на родине медиации) занято более 200 штатных медиаторов, и ежегодно рассматриваются 10 000 дел. В докладе Американской ассоциации адвокатов профессор Марк Галантер отметил, что в настоящее время в США менее 2 процентов гражданских дел передается в суд [4].

Исследователи, в частности Н.В.Рондарь, рассматривают только два варианта использования медиации в процедуре банкротства:

1) формирование медиативной компетенции арбитражных управляющих в целях сглаживания конфликтов, возникающих в процессе банкротства, и выработки мирового соглашения;

2) введение обязательной досудебной процедуры медиации для разрешения экономических споров между должником и кредиторами [3, с. 109].

Мы полагаем, что медиация может применяться значительно шире.

Этап предупреждения экономической несостоятельности имеет ряд недостатков, которые не позволяют полноценно предотвращать негативные для должника и кредиторов последствия. Более того, на период принятия мер по предупреждению экономической несостоятельности (банкротства) в отношении определенных категорий должников в состав комиссии также можно включать кредиторов.

Поскольку экономический суд в определении о возбуждении производства по делу об экономической несостоятельности (банкротстве) должника при введении защитного периода назначает временного управляющего, закономерным видится предложение повысить его медиативную компетенцию.

Иными словами, обучение и повышение квалификации управляющих должно включать формирование теоретических знаний и практических навыков медиатора. Они будут полезны для должника и кредиторов, самого управляющего и иных лиц не только в защитном периоде, но и на всех возможных последующих этапах процесса банкротства.

В отдельных государствах медиация, возможности медиатора уже используются в банкротных процедурах, что реально подтверждает выводы настоящей статьи. «Так, например, процедура медиации, предшествующая подаче муниципалитетом петиции, согласно положениям гл. 9 Кодекса США о

банкротстве, подробно урегулирована законодательством штата Калифорния. Законодательный акт 506 (AB 506 CA) предписывает муниципалитетам штата, имеющим намерение подать в суд петицию, предусмотренную положениями гл. 9 Кодекса США о банкротстве, пройти обязательную процедуру медиации (neutral evaluation process). Альтернативой процедуре медиации может быть только объявление чрезвычайного финансового положения (fiscal emergency). Муниципалитет может инициировать процесс, уведомив все заинтересованные стороны о необходимости медиации. К заинтересованным сторонам закон относит: доверительного управляющего, комитет кредиторов, доверенное лицо, представляющее интересы держателей облигаций, пенсионный фонд, держателей облигаций, объединения муниципальных служащих» [5, с. 260].

Введение законодательной нормы об обязанности сторон первоначально предпринимать попытку решить спор посредством медиации не означает, что стороны обязаны провести переговоры и договориться. Отличие процедуры медиации от судебного разбирательства в том, что применение медиации является добровольным. Но законодатель может сделать обязательным обращение к медиатору перед обращением в суд [6, с. 59].

Для смены направленности института банкротства с ликвидационной на реабилитационную необходимо ввести в законодательство о банкротстве нормы, которые позволят максимально быстро и эффективно разрешить конфликт между сторонами.

Таким образом, институт медиации еще достаточно новое образование, а для отношений несостоятельности, имеющих повышенную конфликтность, он не просто целесообразен, а крайне необходим, поскольку обладает значительным антикризисным потенциалом для участников института банкротства. Институт экономической несостоятельности (банкротства) имеет ярко выраженную ликвидационную направленность, высокую степень остроты конфликта при ликвидации имущества должника, что приводит к низкой эффективности в реализации его восстановительной и предупредительной функций. Однако добровольность медиации для «собственников» конфликта иногда выступает недостаточным основанием для его применения. Введение обязательной медиации в отношениях несостоятельности является вполне закономерным результатом развития института банкротства, с учетом многосубъектности, сложности и дороговизны судебных процедур, остроты конфликтов между должником и кредиторами.

Более того, профессиональный медиатор необходим и самому антикризисному управляющему, испытывающему существенное давление со стороны «собственников» конфликта – должника и кредиторов, это позволит сохранить баланс интересов и кредитора, и должника. Таким образом, развитие института медиации в отношениях несостоятельности (банкротства) является необходимым условием снижения его дисфункциональности, повышения его восстановительной и предупредительной функций.

Список использованных источников:

1. Каменков, В. С. Возможна ли медиация по делам о банкротстве? / В. С. Каменков // Вестник гражданского процесса. – 2015. – № 3. – С. 28–39.

2. Об экономической несостоятельности (банкротстве) [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь от 13 июля 2012 г., №4153 : в ред. от 04.01.2014 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

3. Рондарь Н. В. Медиация и эффективность института банкротства / Н. В. Рондарь, В.Н.Рондарь // Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2014. – №4. – С. 108–113.

4. Медиатор. Сибирское объединение коллекторских агентств [Электронный ресурс] – Режим доступа: http:// rusmediator.ru/. – Дата доступа: 16.04.2017.

5. Сенченко, Т. А. Правовое регулирование посредничества (медиации) : международный и национальный уровень / Т. А. Сенченко // Наука и современность. – 2013. – №22. – С. 258–264.

6. Василега, М. Ю. Медиация в банкротстве / М. Ю. Василега // Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2014. – № 6. – С. 57–63.

КОЧЕРГА А.

студент 3 курсу групи№35 ПЮІ НЮУ ім. Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

ПОРЯДОК МЕДІАЦІЇ ПРИ РОЗІРВАННІ ШЛЮБУ

Справи щодо розірвання шлюбу – надзвичайно поширена категорія спорів. Їх супроводжують: емоційність, відсутність діалогу між сторонами, значні витрати часу і коштів, небажання сторонами виконувати рішення суду, однотипність рішень судів щодо питання розподілу майна та присудженні аліментних зобов'язань, «презумпція недовіри до батька» та ін.

Однак, існує альтернативний спосіб вирішення конфліктів при розірванні шлюбу, який є швидшим, дешевшим, цивілізованим, об'єктивним, неупередженим, індивідуалізованим та конфіденційним. Мова йде про процедуру добровільного, позасудового вирішення спору – медіації.

Процедура медіації це факультативна стадія досудового врегулювання спору, яка є надзвичайно поширеною в США, Канаді, країнах Західної Європи. Однак, в Україні вона знаходиться на початковому етапі розвитку та не врегульована окремим нормативно-правовим актом.

У законопроекті № 502VIII від 03.06.2015 «Про медіацію» зазначається найбільш вдале визначення. Так, медіація – це альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора [1].

За ч. 2 ст. 8 Правил адвокатської етики, затверджених Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.12 адвокат має, за можливості, сприяти позасудовому врегулюванню спорів між клієнтом та іншими особами, а вразі неможливості цього, застосовувати всі законні засоби ефективного вирішення спору на користь клієнта.

Однак, ми вважаємо, що зважаючи на природу процедуру медіації, медіаторами можуть виступати не лише адвокати. Оскільки, по-перше, вимог до медіатора законодавством не передбачено (наприклад, щодо наявності вищої юридичної освіти, свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю тощо), по-друге, сама процедура медіації не є формалізованою і передбачає, що медіатор виступає в ролі посередника, який сприяє вирішенню конфлікту та створює для цього всі умови. Однак, ми вважаємо, що наявність юридичної освіти у медіатора є необхідною умовою, оскільки процедура примирення супроводжується різного роду договорами та юридичними питаннями, знання яких є необхідною умовою діяльності медіатора.

Так на практиці медіатори готують правову позицію та текст угоди за результатами медіації, надають інші супутні юридичні послуги своїм клієнтам, консультації, роз'яснення, використовуючи при цьому навички медіатора [2].

Крім того, специфіка таких послуг потребує від медіатора і мінімальних психологічних знань (оскільки під час процедури медіації виникають різного роду конфліктні психологічні взаємодії клієнтів між собою та клієнтів з медіатором, а останні має забезпечити належну психологічну атмосферу для нормальної роботи своїх клієнтів).

Метою медіації є вирішення конфлікту (консенсус), який передбачає укладення угоди сторонами та виконання такого в добровільному, не примусовому, порядку [3]. На наше переконання, саме відсутність примусовості, консенсус та врахування інтересів усіх учасників процедури – ось головна перевага процедури медіації.

Порядок медіації також законодавчо не встановлений. Однак, послуги медіації надаються фахівцями юридичних компаній вже не перший рік. Аналіз діяльності таких компаній, а також Українського центу медіації та Української академії медіації дозволяє зробити висновок, що процедура медіації складається з наступних стадій:

1) вибір фахівця;

2) укладення договору з медіатором про надання послуг медіатора;

3) проведення медіатором підготовки для реалізації процедури медіації (збір необхідної інформації по предмету спору, узгодження графіків зустрічей, призначення першої зустрічі та ін.);

4) стадія вирішення спору (заслуховуються думки сторін щодо можливостей врегулювання спору, кожна сторона виступає зі зверненням до опонента в якому висловлює свої умови для досягнення консенсусу, ведення переговорів між сторонами конфлікту та ін.);

5) завершення процедури медіації (у разі прийняття позитивного вирішення спору відбувається підписання «Меморандуму про взаєморозуміння» і припинення конфлікту або договору, у відсутності консенсусу – відбувається заява медіатора про припинення процедури медіації або про це повідомляють сторони, які звертаються до суду) [3]. Процедура медіації можлива як на стадії судового розгляду, так і до звернення осіб до суду.

У сімейних спорах результатами медіації можуть стати письмові договори різного змісту та виду. Наприклад, договори про те, з ким з батьків будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їх життя буде брати той з батьків,

що проживатиме окремо, а також про умови здійснення права на виховання дітей, або ж нотаріально посвідчені договори про розмір аліментів, про поділ майна подружжя, або ж мирне врегулювання судового спору шляхом укладення мирової угоди [2]. Будь-який договір підлягає добровільному виконанню, але є обов'язковим для сторін та не потребує додаткової легалізації чи затвердження державними органами (наприклад судом). Добровільність в укладенні договорів та взяття на себе обов'язків забезпечує і їх належне виконання.

Таким чином, ми переконалися, у ефективності процедури медіації в порівнянні з формалізованими судовими процедурами при вирішення справ щодо розірвання шлюбу. З огляду на це процедура медіації починає розвиватися і в Україні, однак, суттєво такий розвиток гальмується через відсутність нормативного регулювання процедури медіації. Тому, необхідним є прийняття Закону України «Про медіацію», який би закріпив визначення поняття «медіація», її принципи, мету, вимоги до медіаторів, процедуру медіації права учасників, приблизний перелік договорів, які можуть укладатися тощо.

Список використаних джерел:

1. Законопроект «Про медіацію» № 502VIII від 03.06.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
2. Гаро Г. Медіація у сімейних спорах – переваги для сторін та адвокатів [Електронний ресурс] / Г. Гаро // Другий щорічний форум – «Медіація і право». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://protokol.com.ua/ru/mediatsiya_u_simeynih_sporah_perevagi_dlya_storin_ta_advokativ/.
3. Масюк В. В. Сімейна медіація [Електронний ресурс] / В. В. Масюк. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://semeystvo.com.ua/ua/service/semejnayamediatsiya.

Науковий керівник: Губанова Ольга Валеріївна к.ю.н., асистент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

КОЧЕРГА А.

студент 3 курсу групи ПЮІ НЮУ ім. Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАТУСУ МАЙНОВОГО ПОРУЧИТЕЛЯ

Як ми знаємо, однією із умов успішного застосування будь-якого закону є чіткість його нормативних приписів. Точність понятійно термінологічного апарату сприяє однозначному сприйняттю його положень, тлумаченню, а отже і правильному застосуванні на практиці. Законотворчість в Україні далека від досконалості. Необережність законодавця в підборі термінів для нормативних актів, зайва лаконічність при відображенні в законі нових інститутів призводить до напрочуд вільного їх тлумачення, ставить правозастосовні органи в положення невизначеності і є підґрунтям для прийняття помилкових рішень.

Прикладом цьому може бути ситуація, яка склалася навколо правового становища майнового поручителя. Через його хибне неоднозначне сприйняття

учасниками цивільних відносин і судовими інстанціями виникає безліч суперечок. Для суддів поняття «майновий поручитель» стало оціночним поняттям, яке тлумачиться по-різному залежно від ситуації.

Незважаючи на те, що питанню правового становища майнового поручителя сьогодні в правових позиціях, постановах пленуму, інформаційних листах вищих судових інстанцій та юридичній літературі приділено достатньо уваги, суди продовжують приймати рішення, в яких цей термін застосовується не за своїм призначенням [1].

Підставою для помилкових тверджень про юридичний статус майнового поручителя став п. 2 Методичних рекомендацій щодо застосування банками Закону «Про заставу» (лист НБУ № 23015/11 від 8 жовтня 1993 р.) [2].

Згідно ч. 2 ст. 11 Закону України «Про заставу» у відносинах застави заставодавцем може бути як сам боржник, так і третя особа (майновий поручитель). В такому значенні це поняття знайшло своє закріплення і в ч. 1 ст. 583 Цивільного кодексу України та в ст. 1 Закону України «Про іпотеку». Однак, законодавець не надав жодного додаткового пояснення, визначення та іншої інформації, яка б охарактеризувала новий інститут цивільного права. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про іпотеку» під майновим поручителем законодавець розуміє особу, яка передає в іпотеку нерухоме майно для забезпечення виконання зобов'язання іншої особи боржника.

Отже, інститут майнового поручителя був введений для того, щоб поіменувати одного з можливих учасників заставних відносин, а саме, заставодавця, який, не виступає боржником за основним зобов'язанням, а передає належне йому майно в забезпечення чужого зобов'язання.

Підставою для вступу майнового поручителя до правовідносин застави є укладення ним та кредитором боржника договору застави, стороною якого він і виступає. Тобто, для основного договору, забезпеченого заставою, він є третьою особою, а для договору застави (іпотеки) він є його стороною – іпотекодавцем (заставодавцем) [3, с. 10].

Правильне розуміння особливостей юридичного статусу майнового поручителя зумовлює і правильне правозастосування. Співзвучність понять поручитель та майновий поручитель, не означає їх тотожності. Так статус останнього має певні особливості, зокрема: 1) відносини за участі майнового поручителя регулюються ст. ст. 572593 ЦК України, законом України «Про заставу», законом України «Про іпотеку»; 2) межами відповідальності (майновий поручитель, у випадку невиконання боржником зобов'язання відповідає перед кредитором виключно предметом застави); 3) видом відповідальності (майновий поручитель самостійно несе відповідальність перед кредитором боржника, а не несе солідарну відповідальність як у випадку поруки); 4) підставами припинення акцесорних зобов'язань.

Однією з суттєвих особливостей правового статусу майнового поручителя є можливість виконання основного зобов'язання у разі невиконання його боржником, з метою запобігання зверненню стягнення на предмет застави. Специфіка відносин полягає у тому, що третя особа може виконати зобов'язання всупереч бажанням як кредитора, так і боржника. Але це право у майнового поручителя виникає лише за умови, що склалися підстави для звернення

стягнення на предмет застави (ч. 3 ст. 528 ЦК України). Виконавши зобов'язання замість боржника, майновий поручитель (третя особа) вже сам стає кредитором та має право вимагати від боржника виконання зобов'язання на свою користь (п. 3 ч. 1 ст. 512 ЦК України, ч. 5 ст. 20 Закону України «Про заставу», ч. 2 ст. 11 Закону України «Про іпотеку»). Така юридична конструкція в теорії цивільного права отримала назву «суброгація» (основною відмінністю суброгації від регресу є те, що при суброгації відбувається заміна кредитора у зобов'язанні, яке вже існує, на момент вступу до нього третьої особи замість первісного кредитора, також до третьої особи переходить вже існуюче право первісного кредитора, тобто право, яке виникло у нього раніше) [2]. Варто звернути увагу і на той факт, що залишається відкритим питання чи потрібна згода боржника на те, щоб в договорі застави (іпотеки) виступила стороною третя особа – майновий поручитель? На практиці виникає потреба у його з'ясуванні, адже мають місце випадки звернення до суду з позовними вимогами про визнання договору недійсним, укладеного майновим поручителем без згоди боржника, що на думку останнього «безпосередньо впливає на його майнові інтереси і більш того, прямо посягає на них» [4, с. 590].

Таким чином, ми довели, що співзвучність понять «поручитель» та «майновий поручитель» не означає їх тотожність. Майновий поручитель – особливий учасник цивільних правовідносин правовий статус якого тяжіє до правового статусу заставодавця. Особливостями статусу майнового поручителя є можливість самостійного виконання зобов'язання боржника у випадку загрози майну заставодавця. У випадку такого виконання відбувається заміна кредитора в порядку суброгації.

Список використаних джерел:

1. Пучковська І. Й. Щодо застосування терміну «майновий поручитель» [Електронний ресурс] / І. Й. Пучковська. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.reallook.com.ua/4744/shhodozastosuvannyaterminumajnovijporuchitel/.
2. Бабаскін А. Ю. Щодо можливості розповсюдження норм інституту поруки до заставних відносин за участю майнового поручителя [Електронний ресурс] / А. Ю. Бабаскін // Правознавець – Режим доступу до ресурсу: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/38028/%D0%90.
3. Коссак В. М. Правовий статус майнового поручителя в заставних відносинах / В. М. Коссак, М. М. Дякович // Юридичний радник. – 2004. – № 1. – С. 10 – 17.
4. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивілістика: на шляху до формування доктрин / І.В. Спасибо-Фатєєва. Харків: Золоті сторінки, 2012. – 788 с.

ДЯЧЕНКО Р. П.
студент 2 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Кодекс Аліментаріус (Codex Alimentarius) - збірник міжнародно схвалених і поданих в однаковому вигляді стандартів на харчові продукти, розроблених під керівництвом Всесвітньої Організації Охорони здоров'я - (WHO) та Продовольчої і Сільськогосподарської Організації ООН - (FAO), спрямованих на захист здоров'я споживачів і гарантування чесної практики в торгівлі.

Кодекс Аліментаріус, або харчовий кодекс, став глобальним орієнтиром для споживачів, виробників та переробників харчової продукції, національних органів з контролю якості харчових продуктів та міжнародної торгівлі харчовими продуктами. Цей кодекс вплинув на погляди і підхід виробників харчової продукції та на рівень інформованості кінцевих користувачів-споживачів. Його вплив розповсюджується на всі континенти, а внесок в охорону здоров'я населення та захист сумління в торгівлі харчовими продуктами дійсно не піддається вимірам.

Стандарти Кодексу Аліментаріус, що включають вимоги до продовольства, спрямовані на гарантування споживачеві здорового, безпечного продукту харчування, вільного від фальсифікації, правильно маркованого і представленого. Кодекс Аліментаріус також містить положення рекомендаційного характеру, яких повинна дотримуватися міжнародна спільнота для захисту здоров'я споживачів і забезпечення однакових торговельних методів, у вигляді правил і норм, настанов та інших документів, що сприяють досягненню цілей Кодексу.

Стандарти Кодексу Аліментаріус належать до характеристик продукту та можуть охоплювати усі властиві даному продукту характеристики, що регламентуються державою, або лише одну. Прикладом стандартів, що охоплюють лише одну характеристику, є гранично допустимий вміст у харчових продуктах залишків пестицидів або ветеринарних лікарських препаратів. Існують Загальні стандарти Кодексу Аліментаріус на харчові добавки и забруднюючі домішки і токсини у харчових продуктах, які містять як загальні, так і конкретні для окремих продуктів положення. "Загальний стандарт Кодекс Аліментаріус на маркування розфасованих харчових продуктів" охоплює всі харчові продукти, що входять у цю категорію. Оскільки стандарти стосуються характеристик продуктів, вони можуть застосовуватися всюди, де ведеться торгівля цими продуктами.

Методичні вказівки Кодексу Аліментаріус розбиваються на дві категорії: принципи, якими визначається політика в певних ключових областях, і методичні вказівки по тлумаченню цих принципів або по тлумаченню положень загальних стандартів Кодексу Аліментаріус.

У випадках харчових добавок, забруднюючих домішок, гігієни харчових продуктів і гігієни м'ясопереробки основні принципи, що визначають регламентацію цих питань, включені у відповідні стандарти й технічні норми й правила.

Найбільшу групу спеціальних стандартів у Кодексі Аліментаріус складають так звані "стандарти на окремі товари", яких набагато більше, ніж інших стандартів. [1 ст.60-61]

Питанням продовольчої безпеки у політиці Європейського Союзу приділяється надзвичайно багато уваги. Ще у Договорі про заснування Європейської Спільноти було визначено, що діяльність Спільноти охоплює, зокрема, спільну політику в сфері сільського господарства і рибальства, сприяння досягненню високого рівня здоров'я та сприяння посиленню розвиткові прав споживачів. Однак спочатку політика ЄС була насамперед спрямована на формування спільного ринку, при цьому основоположними принципами були вільний рух сільськогосподарської продукції цінові привілеї для продукції сільського господарства та фінансова солідарність держав—членів щодо витрат на організацію спільного ринку. Однак вільний рух сільськогосподарської продукції було ускладнено внаслідок існування суттєвих розбіжностей у гігієнічному та ветеринарному законодавстві держав—членів, що стало причиною появи не- тарифних бар'єрів у просуванні продуктів харчування та продовольчої сировини.

Однак, не зважаючи на той факт, що вказані Директиви відіграли безсумнівно позитивну роль у підвищенні безпеки продуктів харчування, коло їх регулювання охоплювало лише окремі питання продовольчої безпеки. Це викликало необхідність розробки і затвердження правових актів в інших сферах безпеки харчування, їх постійному оновленню відповідно до результатів наукових досліджень. У 70-х роках значна увага приділяється безпеці матеріалів, що контактують із харчовими продуктами. Так, Директива 76/893/ЄЕС визначила, що матеріали та предмети не повинні передавати харчовим продуктам будь-яких своїх складників у кількостях, що можуть становити загрозу здоров'ю людини; а Рада згідно з процедурою, передбаченою статтею 100 Договору, ухвалює в Директивах спеціальні положення, що застосовуються до певних груп матеріалів і предметів (окремі Директиви); оскільки ці положення можуть включати окремі обмеження на переміщення певних складників в харчові продукти або на них. Рішенням Комісії 74/234/ЄЕС створюється Науковий Комітет з Харчування.

Регламентом Ради № 123/67/ЄЕС від 13 червня 1967 року про спільну організацію ринку м'яса свійської птиці було створено єдиний ринок щодо такого сектора. Однак, оскільки торгівлі перешкоджали розбіжності між санітарними вимогами стосовно м'яса свійської птиці у державах—членах, імплементація такого Регламенту не мала бажаної дії. Щоб усунути ці розбіжності, належало наблизити положення санітарної політики держав—членів. Предметом вказаного наближення стали, зокрема, стандартизація санітарно-гігієнічних вимог щодо м'яса свійської птиці у бойнях та протягом зберігання і транспортування. Санітарні правила щодо виробництва і розміщення на ринку свіжого м'яса свійської птиці було встановлено Директивою Ради від 15 лютого 1971 року (71/118/ЄЕС).

Директивою Ради 72/462/ЄЕС від 12 грудня 1972 року про проблеми санітарного та ветеринарного огляду при імпорті великої рогатої худоби, свиней та свіжого м'яса з третіх країн було визначено, що м'ясна продукція повинна вироблятися, зберігатися та транспортуватися в умовах, що всіляко відповідають

санітарним нормам; а необхідність отримання дозволів установами виробництва та обробки покликана полегшити нагляд за виконанням цих умов. Директива охоплювала питання імпорту з третіх країн свійських тварин великої рогатої худоби та свиней для розведення, виробництва або забою, свійських овець або кіз для розведення, вирощування або забою, свіжого м'яса свійських тварин наступних видів: тварин великої рогатої худоби (включаючи види Bubalus bubalis та Bison bison), свиней, овець, кіз та свійських однокопитних, свіжого м'яса парнокопитних диких тварин та диких однокопитних, в такій мірі, наскільки це стосується дозволеного імпорту з визначених третіх країн походження, виробів з м'яса, виготовлених зі свіжого м'яса.

Контроль за додержанням ветеринарного законодавства покладався на відповідні національні органи. Таким чином, ветеринарний контроль здійснювався на кордонах держав—членів, що створювало додаткові адміністративні бар'єри та збільшувало час на проходження товарів через кордон. Директивою Ради від 11 грудня 1989 про ветеринарні перевірки у внутрішній торгівлі Спільноти з метою встановлення спільного ринку (89/662/ЄЕС) було визначено, що держави—члени повинні гарантувати, що певні продукти тваринного походження, які призначені для торгівлі, здобуваються, перевіряються, маркуються та стандартизуються відповідно до правил Спільноти, що присвячені цьому питанню, надходять до кінцевого отримувача вантажу і мають сертифікати на здоров'я, сертифікати на здоров'я тварин чи будь-які інші документи передбачені ветеринарним законодавством Спільноти. Досвід показав, що ці правила та процедури становлять стійку основу для гарантування безпеки харчових продуктів. В контексті спільної сільськогосподарської політики було прийнято багато Директив, які встановлюють специфічні правила охорони здоров'я для виробництва і розміщення на ринку продуктів. Ці правила охорони здоров'я зменшили торгові бар'єри для зазначених продуктів, сприяючи створенню внутрішнього ринку із забезпеченням високого рівня захисту громадського здоров'я. Таким чином, відбулося спрощення адміністративних процедур щодо переміщення продуктів харчування і продовольчої сировини у межах Співтовариства з одночасним встановленням вимог до безпечності і якості означеної продукції. Однак протягом наступних років відбулося кілька подій, які засвідчили певну недосконаліть положень європейського законодавства в сфері безпеки харчування: отруєння діоксанами, спалахи енцефалопатії великої рогатої худоби, ящуру, сальмонельозу і лістерії. Все це стало причиною ревізії існуючого законодавства і викликало необхідність прийняття нових правових актів. АРККТ принципи складаються з наступного:

визначення будь-яких ризиків, що можуть бути попередженими, усуненими або зменшеними до допустимого рівня;

визначення критичних контрольних точок на етапі або етапах де контроль є суттєвим для попередження або усунення ризику або зменшення його до допустимого рівня;

створення критичних меж в критичних контрольних точках, які відрізняють допустимість від недопустимості попередження, усунення або зменшення визначених ризиків; створення і імплементація ефективних моніторингових процедур в контрольних критичних точках;

заснування корегувальних дій, якщо дані моніторингу вказують на те, що критичні контрольні точки вийшли з під контролю; розроблення процедур, які б регулярно здійснювались, для контролю за заходам, які висвітлені вище; розроблення документів та офіційних записів відповідно до сфери діяльності і розміру харчового підприємства для демонстрації ефективного застосування вказаних заходів.[2, ст.7-9]

Список використаних джерел:

1. Дубініна А. А., Овчиннікова І. Ф., Дубініна С. О. та ін. Методи визначення фальсифікації товарів. Підручник. — К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2010. — 272 с.

2. Гребенюк, М. В. Система забезпечення продовольчої безпеки в законодавстві Європейського Союзу [Текст] / М. В. Гребенюк // Право України. 2010. N 9. С. 227233.)

ПШЕНЯЦЬКА Д. О.

студентка 1 курсу спеціальності правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир Україна

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Становлення і розвиток державного управління та органів місцевого самоврядування є одним з найважливіших напрямів будівництва демократичної держави, утвердження громадянського суспільства.

Проблема вибору моделі управління в Україні, що прагне стати демократичною, правовою і соціальною державою, є надзвичайно складною, оскільки потребує поєднання двох протилежних начал - державного (централізованого) управління і управління в децентралізованій формі, тобто розвитку самоврядування. Перед державою стоїть завдання досягти рівноваги між центральною і місцевою владою, між центральним і місцевим управлінням, рівноваги політично-інституційних повноважень у державі.

Актуальність теми полягає в тому, що система державного управління досі ще потребує вдосконалення у сфері розмежування повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, фактично немає чіткого механізму розподілу державних та самоврядних послуг і при цьому обидва владні центри є відповідальними перед мешканцями регіону, і це примушує їх шукати певних форм і методів співпраці.

Питання про розмежування функцій і повноважень та напрямки взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування виникають тому, що ці органи часто вступають у конфлікти між собою через різне розуміння межі виконання своїх функцій та повноважень.

Дослідженнями цієї проблеми займаються В.С. Куйбіда [1, 2] - місцева складова формування економічної політики, П.І. Надолішній [3], який займається культурним, етнічним аспектами та розробляє шляхи вдосконалення взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, О.Ю. Лялюк [4], В.

Нудельман [5] – розробкою реформування адміністративно-територіального устрою України.

Також у статті використано нормативно-правові акти, які є однією з основ функціонування органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а саме: Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [6], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [7]. Взаємний зв'язок органів виконавчої влади обласного рівня з органами місцевого самоврядування очевидний насамперед тому, що в сукупності вони виконують загальну, єдину функцію - управління на регіональному рівні в Україні. Для ефективного здійснення цієї функції необхідна взаємна підтримка цих органів, погодженість і єдина спрямованість їхніх дій. Таким чином, під взаємодією органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування ми розуміємо визначену та регламентовану законодавством діяльність самостійних органів публічної влади. Методологічну продуктивність такого розуміння взаємин між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на обласному рівні аналізує у своїх працях А.Р. Крусян, яка розглядає їх як "взаємний зв'язок місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, очевидний уже внаслідок того, що в сукупності вони є органами публічної влади, які виконують спільну функцію управління на місцях" пропонує використовувати єдину дефініцію «місцеве управління», що містить в собі як «місцеве самоврядування», так і «державне управління» [8, с. 15].

На сьогодні органи державної влади активно використовують різноманітні форми співробітництва, консультацій з органами місцевого самоврядування, їх асоціаціями та громадськими організаціями з метою вироблення більш ефективних механізмів для здійснення державної політики у галузі місцевого та регіонального розвитку.

Можна констатувати, що взаємодія органів виконавчої влади обласного рівня з органами місцевого самоврядування протікає в різних формах, але кожна з них обумовлена характером та змістом завдань, що вирішуються особливостями об'єкта управління, стадією управлінського процесу тощо. Форми взаємодії місцевих органів державної влади й місцевого самоврядування є за своєю суттю формами реалізації їх повноважень. У загальному вигляді на нинішньому етапі необхідно розширити функції та повноваження місцевого самоврядування, а до функцій органів виконавчої влади на місцях віднести в поєднанні з контрольно-наглядовими ті, що не можуть бути передані до органів місцевого самоврядування.

Отже, місцеві державні адміністрації мають бути звільнені від реалізації значної частини економічних і соціальних функцій, які делеговані їм органами самоврядування.

Практика свідчить, що важливо не тільки чітко окреслити повноваження всіх державних управлінських установ і органів місцевого самоврядування, але й зробити так, щоб вони не перетиналися.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда В. Механізм взаємодії державної системи управління і органів місцевого самоврядування України / В. Куйбіда, Р. Фрис // Регіональна економіка. – 2003. – №1. – С.91–94.

2. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: монографія. – К. 2004. – 431с.

3. Надолішній П.І. Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект. – Київ, Одеса, 1999. – 263с.

4. Лялюк О.Ю. Перспективи розвитку територіальної основи місцевого самоврядування в період реформування територіального устрою в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №1. – С.74–76.

5. Нудельман В. Удосконалення адміністративно-територіального устрою України. – Судак, АР Крим. – К., 2003–281с.

6. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від – 1999. – № 20–21.

7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від – 1997. – № 24.

СЕКЦІЯ 3
«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ». «КРИМІНАЛЬНОВИКОНАВЧЕ ПРАВО» «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА» «ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО»

ЛУК'ЯНЧИКОВ Є. Д.
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського» М. Київ, Україна

МОРАЛЬНІ ТА НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ОСВІДУВАННЯ

Конституція України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Саме тому захист особи від кримінальних правопорушень є одним із завдань правоохоронних органів держави. Процес розслідування кримінальних правопорушень здійснюється за загальними правилами пізнавальної діяльності але для цього застосовуються передбачені законом засоби – слідчі (розшукові) дії гласного та негласного характеру. Однією із слідчих (розшукових) дій, що спрямована на отримання інформації про обставини кримінального правопорушення є освідування (ст. 241 КПК України). За своєю сутністю освідування є різновидом слідчого огляду, специфіка якого обумовлюється його об'єктом – тіло живої людини. Сліди злочину, що утворилися на тілі в процесі вчинення злочину з плином часу можуть зникати у силу об'єктивних процесів регенерації шкіряного покриву або бути видалені заінтересованими особами (сліди крові, бруду тощо). Зважаючи на це І. В. Кубарєв наголошує, що освідування є невідкладною та неповторною слідчою (розшуковою) дією через високі ризики швидкого зникнення (знищення) можливих слідів [1, с. 8889].

Специфіка об'єкта освідування – тіло живої людини, пов'язана з можливістю втручання в її права на недоторканність та особисту свободу, розголошення інтимних обставин життя, а тому потребує чіткого врегулювання такої діяльності в нормах КПК України та дотримання правил етики.

Чинний КПК України закріплює правила, що спрямовані на забезпечення тілесної недоторканності людини. Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваного має здійснюватися особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується (ч. 2 ст. 241 КПК). З цього приводу слід зауважити, що: по-перше, ні судово-медичний експерт, ні лікар не наділені правом самостійно проводити освідування. Це слідча (розшукова) дія, яку може проводити тільки слідчий. Лікаря або судово-медичного експерта він може залучати до участі в освідуванні для виконання функції спеціаліста; по-друге, ніяка згода особи іншої статі не може надавати слідчому право самостійно проводити освідування. Для цього слідчу (розшукову) дію необхідно доручити слідчому однієї статі з особою, тіло якої необхідно оглянути; по-третє, чинний КПК України, на відміну від попереднього, передбачає лише один вид

освідування слідче. Його проведення покладається на слідчого або особу, якій він доручає його проведення. За отриманими результатами освідування складається єдиний документ – протокол, що є правом слідчого, а не судово-медичного експерта або лікаря.

Розглядаючи морально-етичні аспекти освідування, неможливо залишити поза увагою питання про залучення понятих до його проведення. Чинний КПК передбачає два можливих варіанти освідування. Відповідно до вимог ч. 7 ст. 223 КПК освідування особи має проводитися: а) у присутності двох понятих; або б) супроводжуватися безперервним відеозаписом.

Поняті мають бути особами однієї статі з освідуванним. Вони не повинні бути заінтересовані як у результатах кримінального провадження, так і конкретної слідчої (розшукової) дії. Ними мають бути сторонні особи, що надали згоду на участь у проведенні освідування.

Участь понятих в проведенні освідування має певну історію. Так, про присутність понятих під час освідування йшлося у ст. 315 Статуту кримінального судочинства, а у ст. 322 зазначалося, що для освідування осіб жіночої статі понятими запрошують жінок, що перебувають у шлюбі. Належна увага етичним питанням освідування знаходить відображення в законодавстві інших країн. Так, у §81d КПК ФРН зазначається, якщо медичне освідування жінки може травмувати її почуття сорому, то його доручають жінці або лікарю. На вимогу освідуваної має бути допущена ще одна жінка або близька особа.

Торкаючись етичних питань освідування зауважимо, що не кожній особі (мова іде не тільки про жінку) подобається щоб її оголене тіло оглядав не тільки слідчий, а й інші особи. Для таких випадків КПК України 1960 року надавав слідчому право на власний розсуд вирішувати питання про залучення понятих до проведення освідування (ч. 2 ст. 127 КПК). Очевидно таке рішення слідчого певною мірою залежало від погодження з особою, тіло якої оголювалося і піддавалося огляду. Подібний порядок бажано було б закріпити і у чинному КПК України. Відмовитися від залучення понятих, за чинним законодавством (ч. 7 ст. 223 КПК) слідчий має можливість у разі забезпечення безперервного відеозапису усього його перебігу та отриманих результатів. У такому разі спеціаліст, який буде здійснювати відеозапис має бути однієї статі з освідуванним. Зображення, демонстрація яких може розглядатися як образлива для освідуваної особи, зберігається в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду.

За будь-якого варіанту проведення освідування важливого значення набуває встановлення та підтримання сприятливого психологічного контакту слідчого та освідуваної особи. Це завжди пов’язано з необхідністю зняття психологічної напруги освідуваного, створення сприятливої слідчої ситуації для досягнення позитивного результату слідчої (розшукової) дії.

Перед початком слідчої (розшукової) дії особу ознайомлюють із змістом постанови прокурора та роз’яснюють її сутність. У більшості випадків, як засвідчує практика, особа, щодо якої винесена постанова, погоджується добровільно пройти освідування. Проте мають місце випадки, коли особа відмовляється від добровільного освідування і тоді воно може проводитися у примусовому порядку (ч. 3 ст. 241 КПК). Про можливість примусового освідування попереджають особу та намагаються переконати у недоцільності

протидіяти розслідуванню та об'єктивному встановленню обставин злочину. Слід взяти за правило, що примус, особливо фізичний, має застосовуватися лише у виняткових випадках, коли іншим шляхом провести слідчу (розшукову) дію для отримання інформації про обставини правопорушення неможливо.

Чинний КПК передбачає можливість освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого. Усі ці особи є учасниками кримінального провадження, але мають різний процесуальний інтерес, що зумовлює різні підходи науковців до визначення можливості їх примусового освідування. Так, на можливість примусового освідування вказує В. Маринів. Викритий зібраними даними підозрюваний, зазначає автор, виявляє зацікавленість у приховуванні слідів злочину, які знаходяться на його тілі. Позбавити слідчого можливості виявити ці сліди, захищаючи почуття сором'язливості підозрюваного, означає зробити неможливим або суттєво ускладнити процес встановлення істини [2, с. 72].

Дещо інше ставлення спостерігаємо щодо примусового освідування потерпілого. Воно може проводитися у виняткових, чітко визначених законом випадках, зазначає Д. О. Савицький. Оскільки закон таких випадків не визначає, автор формулює їх самостійно: а) наявність обґрунтованої підозри щодо неправдивості показань потерпілого; б) достатні підстави вважати, що проведенням примусового освідування будуть виявлені фактичні дані на підтвердження або спростування такої підозри. Подібні підстави для примусового освідування наведені і щодо свідка [3, с. 25].

На неприпустимість освідування потерпілого та свідка проти їхньої волі у свій час звертав увагу М. С. Строгович, зазначаючи, що встановлення істини у справі не повинно порушувати законні права та інтереси громадян [4, с. 126].

Зважаючи на те, що підозрюваний, потерпілий, свідок, особа, щодо якої здійснюється провадження для застосування примусових заходів виховного або медичного характеру (про них, на жаль, не згадується у нормі КПК) є учасниками кримінального провадження на них мають поширюватися загальні правила проведення слідчих (розшукових) дій, як законного інструментарію пізнавальної діяльності. Потерпілі та свідки заінтересовані, у більшості випадків, у тому, щоб злочин було швидко розкрито, своїми діями сприяти слідчому у встановленні усіх його обставин. Ухилення від добровільного освідування слід розглядати як форму протидії (перешкоджання) розслідуванню, затягування його строків. Тому слідчий повинен діяти за загальними правилами і своєчасно проводити таку слідчу (розшукову) дію, зокрема, і у примусовому порядку. Подібне вирішення питання про примусове освідування міститься у ч. 1 §81с КПК ФРН, де зазначається, що інші особи, окрім обвинувачених (за КПК України підозрюваних), можуть, якщо їх розглядають як свідків, піддаватися огляду без їхньої згоди тільки тоді, коли для з'ясування істини має бути встановлено, чи знаходиться на їхньому тілі певний слід або наслідки злочину.

На завершення слід зазначити, що освідування є невідкладною слідчою (розшуковою) дією та потребує подальшого нормативного врегулювання. Своєчасне її проведення з дотриманням правових приписів та етичних вимог сприятиме отриманню доказової та розшукової інформації.

Список використаних джерел:

1. Кубарєв І. В. Проблеми правової регламентації освідування / І. В. Кубарєв // Актуальні питання досудового розслідування та сучасні тенденції розвитку криміналістики : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Харків, 5 грудня 2014 р. – Харків : ХНУВС, 2014. – С. 8890.

2. Маринів В. Правові засади освідування особи / В. Маринів // Вісник Прокуратури. – 2003. № 12 (30). – С. 7176.

3. Савицький Д. О. Захист прав особи при проведенні освідування / Д. О. Савицький // Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України [Текст] : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 2426.

4. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – М., 1968. – Т. 2. – 516 с.

БАГАЙ Н. О.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, доцент, м. Івано-Франківськ, Україна

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: НАУКОВІ ПІДХОДИ

Сучасною аграрно правовою наукою обґрунтовано систему принципів аграрного права та законодавства України. У зв'язку з відсутністю кодифікаційного, основоположного акта аграрного законодавства, на сьогодні система принципів аграрного законодавства не закріплена на законодавчому рівні. Цим зумовлена різноманітність сучасних наукових підходів до системи принципів аграрного законодавства та напрямів їх подальшого нормативного закріплення.

Зокрема, принципи аграрного законодавства України досліджувались у працях Н.С.Гавриш, О.В.Гафурової, В.М.Єрмоленка, В.П.Жушмана, С.І.Марченко, В.І.Семчика, А.М.Статівки, Н.І.Титової, В.Ю.Уркевича, М.М.Чабаненка, В.З.Янчука та інших учених. Окремі принципи аграрного права були предметом самостійних дисертаційних досліджень Н.В.Коваль та Г.І.Савченко. Слід відзначити, що при характеристиці системи принципів учені здебільшого аналізують принципи галузі права і менше уваги приділяють дослідженню принципів аграрного законодавства. Водночас, виходячи із взаємозв'язку галузі права та законодавства, принципи аграрного права у разі їх законодавчого закріплення стануть основними засадами відповідної галузі законодавства.

В.П.Жушман визначає принципи аграрного права як «провідні ідеї, основоположні засади, наукові положення, відображені в нормах цієї галузі права, які в комплексі регулюють аграрні відносини» [1, с. 14]. М.М.Чабаненко розглядає їх як основоположні вихідні засади (як нормативно закріплені у нормах аграрного права, так і виражені в інших його джерелах), що визначають характер і напрямки правового регулювання суспільних аграрних відносин [24, с. 98].

М.М.Чабаненко поділяє принципи аграрного права залежно від форми вираження на: «1) принципи, що відображені в нормативно-правових актах; 2)

принципи, що не відображені у правових актах. Принципи другого виду існують у правосвідомості, правовій ідеології, доктрині» [3, с.102]. Проте, на відміну від принципів аграрного права, вважаємо, що принципи аграрного законодавства повинні бути обов'язково закріплені в нормативно-правових актах, що є основними джерелами аграрного права.

З урахуванням наведеного, принципи аграрного законодавства можна розглядати як закріплені в нормативно-правових актах вихідні засади, основні ідеї, що визначають зміст та напрями нормативно-правового регулювання аграрних відносин.

При характеристиці принципів аграрного права їх традиційно поділяють на чотири групи: загально правові, міжгалузеві, галузеві та спеціальні (принципи підгалузей і інститутів) [2, с. 9899]. Слід погодитися із розмежуванням термінів «принципи галузі права» та «галузеві принципи», проведеним М.М.Чабаненком [3, с.101], адже термін «принципи галузі права» є значно ширшим поняттям.

А.М.Статівка та В.Ю.Уркевич серед основних галузевих принципів сучасного аграрного права України виділяють такі принципи: пріоритетність розвитку сільського господарства в народному господарстві України; свобода аграрного підприємництва, добровільність обрання форм і напрямів господарської діяльності в аграрному секторі; рівність учасників аграрних правовідносин; рівність усіх форм власності та організаційно правових форм аграрного підприємництва; невтручання державних органів у виробничо господарську діяльність аграрних товаровиробників; аграрний протекціонізм; демократизація системи управління сільським господарством; екологізація аграрних відносин [4, с.15].

До основних принципів правового регулювання аграрних відносин В.П.Жушман відносить наступні: рівність учасників аграрно правових відносин; свобода аграрного підприємництва і добровільність обрання форм та напрямків господарської діяльності; органічний зв'язок трудової діяльності з природно-кліматичними умовами виробництва; пріоритетність розвитку АПК; демократизація системи управління АПК; всебічна охорона і зміцнення всіх форм власності та різноманітних організаційно правових форм сільськогосподарських товаровиробників, що на них базуються; господарська самостійність та відповідальність суб'єктів сільськогосподарської діяльності і праці; невтручання державних органів у виробничо господарську діяльність сільськогосподарських товаровиробників [1, с.14].

В.М.Єрмоленко до принципів аграрного права включає: принцип забезпечення потреб населення і промисловості безпечною і кісною сільськогосподарською сировиною; принцип забезпечення продовольчої безпеки держави; принцип урахування особливостей сільськогосподарської діяльності; принцип вільного обрання селянами форм і напрямів сільськогосподарської діяльності; принцип забезпечення рівності учасників аграрних правовідносин; принцип підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки; принцип забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства; принцип пріоритетності соціального розвитку села; принцип екологізації сільського господарства; принцип гарантованості захисту прав сільськогосподарських товаровиробників; принцип постійного удосконалення

механізму правового регулювання аграрних відносин; принцип запозичення позитивного досвіду правового регулювання аграрних відносин зарубіжними країнами [5, с. 56-62.].

Аналізуючи принципи аграрного права України, М.М.Чабаненко звужує їх перелік та включає до числа сучасних галузевих аграрно правових принципів наступні: принцип пріоритетності розвитку сільського господарства серед інших галузей економіки; принцип забезпечення продовольчої безпеки; принцип пріоритетності розвитку соціальної сфери села; принцип екологізації аграрного виробництва [2, с.104-105].

Окремо слід виділити позицію Н.І.Титової, адже вченою ще задовго до прийняття Конституції України були чітко сформульовані конституційні засади аграрного законодавства [6, с. 6; 9]. Як зазначала Н.І.Титова, «сучасне аграрне законодавство повинно ґрунтуватися на таких конституційних засадах: 1) пріоритетність сільського господарства в системі всіх галузей господарства; 2) державна підтримка сільського господарства; 3) державно-правова охорона земель сільськогосподарського призначення; 4) визнання сільськогосподарської праці як найпрестижнішої в суспільстві та забезпечення її стимулювання; 5) рівність усіх організаційних форм ведення сільського господарства; вільний їх вибір» [6, с.6]. У зв'язку з цим, до системи галузевих принципів аграрного права, на думку вченої, слід віднести: пріоритетність сільського господарства в системі інших галузей народного господарства; рівність суб'єктів аграрних відносин; право добровільного вибору селянами організаційно правових форм господарювання на землях сільськогосподарського призначення; тісний органічних взаємозв'язок трудових і земельних відносин; стабільна державна підтримка сільськогосподарського товаровиробника; принцип реальної гарантованості суб'єктивних прав селян як громадян України й як суб'єктів аграрних відносин [8, с.14-15].

З урахуванням існуючих наукових підходів, вважаємо, що серед найважливіших принципів аграрного права та законодавства, які потребують законодавчого закріплення, слід виділити наступні міжгалузеві й галузеві принципи: принцип множинності організаційно правових форм господарювання в АПК; принцип рівності та самостійності аграрних суб'єктів; принцип невтручання держави у виробничо господарську діяльність аграрних суб'єктів; принцип пріоритету екологічних вимог у процесі сільськогосподарського виробництва; принцип пріоритету земель сільськогосподарського призначення та їх особливої охорони; принцип пріоритету соціального розвитку села; принцип державної підтримки сільського господарства; принцип гарантування і захисту прав селянина.

Особливостями системи принципів аграрного законодавства України є велика кількість міжгалузевих принципів, що пов'язано з належністю аграрного права та аграрного законодавства до комплексних галузей, а також існування розгалуженої системи спеціальних (інституційних) принципів та їх тісний взаємозв'язок із галузевими принципами.

Традиційно принципи чи основні засади галузі законодавства визначаються у кодифікаційному акті відповідної галузі законодавства. Відсутність кодифікаційного акта аграрного законодавства значно ускладнює

процес нормативного закріплення, фіксації принципів аграрного права й законодавства України, їх подальшого розвитку в положеннях законів та підзаконних нормативно-правових актів. У майбутньому система принципів аграрного права й законодавства України повинна бути закріплена в єдиному законодавчому акті.

Список використаних джерел:

1. Аграрне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.П.Жушман, В.М.Корнієнко, Г.С.Корнієнко та ін.; за ред. В.П.Жушмана та А.М.Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.
2. Чабаненко М.М. Становлення та розвиток системи аграрного права України: монографія / М.М.Чабаненко. – Дніпропетровськ: Видавництво «Грані», 2015. – 298 с.
3. Чабаненко М.М. До питання про систему та особливості галузевих принципів аграрного права / М.М.Чабаненко // Право і суспільство. – 2012. – №3. – С. 98–104.
4. Актуальні питання аграрного права України / А.М.Статівка, В.Ю.Уркевич, В.М.Корнієнко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.М.Статівки. – Х.: Видво «ФІНН», 2010. – 240 с.
5. Аграрне право України : підручник / В.М.Єрмоленко, О.В.Гафурова, М.В.Гребенюк та ін.; за заг. ред. В.М.Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
6. Титова Н.І. Аграрне законодавство України / Н.І.Титова // Право України. – 1995. – №1. – С.69.
7. Титова Н.І. Принципи аграрного законодавства України, їх законодавче закріплення / Н.І.Титова // Проблеми утвердження правової держави і захисту прав людини в Україні. Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 33. – Львів: Світ, 1996. – С.38–39.
8. Аграрне право України: Підручник / Багай Н.О., Бондар Л.О., Гуревський В.К. та ін.; за ред. О.О.Погрібного. – К.: Істина, 2004. – 448 с.

СКОБЕЛЕВ В. П.

кандидат юридических наук, доцент юридического факультета Белорусского государственного университета, доцент, г. Минск, Республика Беларусь

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО СТАТУСА СТОРОН ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА ПО НОВОМУ БЕЛОРУССКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

С 16 мая 2016 г. в Республике Беларусь порядок принудительной реализации юрисдикционных актов регулируется новым нормативным правовым актом – Законом от 24 октября 2016 г. №439З «Об исполнительном производстве» (далее – Закон №439З), который заменил собою положения о деятельности судебных исполнителей, содержавшиеся ранее в ГПК (они касались исполнения юрисдикционных актов по гражданским делам) и в ХПК (они имели отношение к реализации юрисдикционных актов по экономическим делам). Правовой статус

сторон исполнительного производства в Законе №439З, по сравнению с ГПК и ХПК, претерпел ряд изменений, причем далеко не всегда в лучшую сторону.

1. В Законе №439З не получили закрепления нормы о право и дееспособности в сфере исполнительных правоотношений. В отсутствие таких норм остается неясным, почему Закон №439З не делает никаких различий относительно возможностей участия в исполнительном производстве между юридическими лицами (т.е. субъектами, право и дееспособными в любых отраслях права) и организациями, не обладающими статусом юридического лица (т.е. лицами, традиционно считающимися неправосубъектными). Например, в ст. 1 Закона №439З прямо указано, что взыскателями и должниками без каких бы то ни было изъятий могут быть организации, не являющиеся юридическими лицами. Точно так же не совсем понятно, в силу чего ст. 22 Закона №439З предусматривает необходимость присутствия в исполнительном производстве законных представителей некоторых категорий физических лиц – тех, которые в силу возраста или иных причин не обладают полной гражданской дееспособностью (ведь отсутствие дееспособности в гражданском праве не влечет автоматически состояние недееспособности в других отраслях права).

Причем придание организациям, не являющимся юридическими лицами, статуса «обычного» участника исполнительного производства вызывает возражения и по существу. Дело в том, что такие организации участвуют в материально правовых отношениях лишь в порядке исключения (обычно это правоотношения неимущественного характера, а в качестве самих организаций выступают различные государственные органы), соответственно в виде исключения они могут стать и адресатами подлежащего принудительному исполнению юрисдикционного акта. Не случайно ч.1 ст. 58 ГПК признает гражданскую процессуальную правоспособность за организациями без прав юридического лица только в предусмотренных законом случаях, а ч.1 ст. 57 ХПК – лишь если эти организации обладают согласно законодательным актам правом на судебную защиту. Кроме того, нельзя исключать, что юрисдикционный акт имущественного характера может быть вынесен против организации, не являющейся юридическим лицом (например, филиала), по ошибке. Если в такой ситуации допустить исполнительное производство, то в силу имущественной несамостоятельности указанной организации оно попросту зайдет в тупик. К аналогичному результату приведет и замена в порядке правопреемства (ст. 19 Закона №439З) юридического лица на организацию, не обладающую правами юридического лица (безусловно, с точки зрения гражданского права подобная замена неправомерна, однако Закон №439З ее фактически допускает).

2. Согласно абз.2 ч.1 ст. 18 Закона №439З стороны исполнительного производства имеют право «знакомиться с материалами исполнительного производства, за исключением документов, содержащих информацию, распространение и (или) предоставление которой ограничено». Круг информации, распространение и (или) предоставление которой ограничено, определен ст. 17 Закона Республики Беларусь от 10 ноября 2008 г. №455З «Об информации, информатизации и защите информации». К таковой, в частности, относится: информация о частной жизни физического лица и персональные данные; сведения, составляющие государственные секреты; служебная информация

ограниченного распространения; информация, составляющая коммерческую, профессиональную, банковскую и иную охраняемую законом тайну.

Несмотря на всю важность неразглашения указанных сведений, полагаем, что когда они содержатся в материалах исполнительного производства, то от сторон исполнительного производства данная информация скрываться не может и не должна. Обусловлено это прежде всего тем обстоятельством, что стороны – самые заинтересованные участники исполнительного производства: взыскателю исполнительное производство позволяет восстановить его нарушенные права, а для должника влечет серьезные лишения имущественного и иного плана. Поэтому стороны должны обладать достоверной и полной информацией обо всех моментах, связанных с ходом исполнительного производства (в том числе для целей реализации права на обжалование постановлений, действий, бездействия судебных исполнителей), что можно обеспечить, только если стороны будут иметь доступ абсолютно ко всем его материалам. Кстати, именно ввиду наличия высокой степени заинтересованности указанные субъекты на этапе разрешения их конфликта судом не ограничены в возможности ознакомления с любыми материалами судебного производства, а для предотвращения разглашения конфиденциальных сведений используются совсем иные средства, нежели запрет на доступ к информации: отнесение дел, связанных с государственными секретами, к подсудности вышестоящих судов (ч.3 ст. 44 ГПК, ч.2 ст. 48 ХПК); проведение закрытых судебных заседаний (ст. 17, 198 ГПК, ст. 21 ХПК); предупреждение об ответственности за разглашение охраняемых законом тайн и взятие об этом подписки (ч.5 ст. 267 ГПК, ч.2 ст. 176 ХПК).

Норма абз.2 ч.1 ст. 18 Закона №439З неприемлема и еще по одной причине. Как уже было отмечено, к информации распространение и (или) предоставление которой ограничено, относится служебная информация ограниченного распространения. Часть 1 ст. 181 Закона «Об информации, информатизации и защите информации» определяют эту информацию как «сведения, касающиеся деятельности государственного органа, юридического лица, распространение и (или) предоставление которых могут причинить вред национальной безопасности Республики Беларусь, общественному порядку, нравственности, правам, свободам и законным интересам физических лиц, в том числе их чести и достоинству, личной и семейной жизни, а также правам и законным интересам юридических лиц и которые не отнесены к государственным секретам». Поскольку эта формулировка является очень абстрактной, ч.2 ст. 181 Закона «Об информации, информатизации и защите информации» предписывает, что сведения относятся к служебной информации ограниченного распространения в соответствии с перечнем сведений, определяемым Советом Министров Республики Беларусь. Такой перечень был определен постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 12 августа 2014 г. №783 «О служебной информации ограниченного распространения», однако проблема заключается в том, что данный перечень имеет неисчерпывающий характер и завершается п.114, который указывает на «иные сведения» и далее почти дословно воспроизводит все ту же расплывчатую формулировку ч.1 ст. 18 Закона «Об информации, информатизации и защите информации». Очевидно, что подобное регулирование открывает простор для злоупотреблений: под предлогом отнесения сведений к

служебной информации ограниченного распространения от сторон исполнительного производства могут утаиваться практически любые материалы.

3. Закон №4393 не регулирует процедуру рассмотрения должностными лицами органов принудительного исполнения целого ряда очень важных вопросов, в том числе не оговаривает необходимость присутствия при их обсуждении сторон исполнительного производства. Это вопросы: рассмотрения заявлений и ходатайств (ст. 15 Закона №4393); разрешения отводов и самоотводов (ст. 28 Закона №4393); передачи исполнительного производства в другой орган принудительного исполнения (ст. 48 Закона №4393); окончания исполнительного производства (ст. 55 Закона №4393); приостановления, отмены, замены обеспечительных мер (ст. 61 Закона №4393); назначения экспертизы (ч.6 ст. 88 Закона №4393); восстановления срока подачи жалобы в порядке подчиненности (ст. 128 Закона №4393); рассмотрения жалоб в порядке подчиненности (ст. 130 Закона №4393). А, например, в отношении вопросов приостановления, возобновления, прекращения исполнительного производства, возвращения исполнительного документа взыскателю Закон №4393 (ч.4 ст. 51, ч.1 ст. 54) прямо указывает на их рассмотрение без вызова сторон.

4. Норма ч.4 ст. 28 Закона №4393 допускает заявление сторонами отвода судебному исполнителю, переводчику, понятому, специалисту только в письменной форме. Соблюсти это требование уже в ходе совершения исполнительных действий, например, в процессе наложения ареста на имущество, не всегда представляется возможным, тем более учитывая количество и содержание реквизитов, предусмотренных ст. 14 Закона №4393 для подаваемых участниками исполнительного производства заявлений. Но даже если отвод и будет заявлен с соблюдением всех необходимых требований, это еще не гарантирует того, что отводимое лицо будет отстранено от участия в конкретном исполнительном действии. Дело в том, что для рассмотрения судебным исполнителем заявления об отводе переводчика, понятого или специалиста ч.6 ст. 28 Закона №4393 устанавливает трехдневный срок. Такой же срок установлен ч.5 ст. 28 Закона №4393 и для рассмотрения заявления об отводе судебного исполнителя, которое к тому же должно быть подано руководителю органа принудительного исполнения. При этом факт подачи заявления об отводе не является ни основанием для приостановления исполнительного производства (ст. 49, 50 Закона №4393), ни безусловным поводом для отложения совершения исполнительного действия (ст. 59 Закона №4393).

ДЫЖОВА А. А.
профессор кафедры правовых дисциплин, Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь г. Могилев, Республика Беларусь

ОСОБЕННОСТИ ПРЕСЕЧЕНИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ОБЛАСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ЖИВОТНОГО МИРА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Животный мир Республики Беларусь является элементом природной среды, возобновляющимся природным ресурсом, находящимся в собственности государства. Строгое соблюдения экологического законодательства в Республике Беларусь является одним из основных условий обеспечения экологической безопасности и рационального использование животного мира. Нерациональное использование объектов животного мира, не соблюдение законодательства привело к значительному уменьшению биологического разнообразия, что приносит значительный экологический ущерб государству. Это и обуславливает актуальность рассматриваемой нами темы. Животный мир включает в себя диких животных (млекопитающие, птицы, пресмыкающиеся, земноводные, рыбы, а также моллюски, насекомые и другие), обитающих в состоянии естественной свободы на суше, в воде, атмосфере и почве, постоянно или временно населяющих территорию республики. Согласно ст. 1 Закона «О животном мире» животный мир охраняемый компонент природной среды, возобновляемый природный ресурс, представляющий собой совокупность всех диких животных, постоянно обитающих на территории Республики Беларусь или временно ее населяющих, в том числе диких животных в неволе [1]. Животный мир Беларуси насчитывает более 31 тыс. видов. Основу животного мира, как компонента ландшафтов, составляют млекопитающие, которых в Беларуси насчитывается 74 видов.

Остановимся более подробно на особенностях пресечения нарушений законодательства в области пользования животным миром Республики Беларусь.

По данным Национального статистического комитета Республики Беларусь в 2014 году площадь охотничьих хозяйств в Беларуси составила 16,7 млн. га. Наибольшая их площадь сосредоточена в Витебской области, наименьшая в Гродненской. Что касается биологического разнообразия фауны рыб, то в водоемах и водотоках республики содержится 64 вида рыб, которые принадлежат к 19 семействам и 11 отрядам. В качестве ресурса используют порядка 30 видов рыб, которые добывают как в промысловом, так и любительском рыболовстве [2]. Специально уполномоченным государственным органом, подчиненным Президенту Республики Беларусь, осуществляющим контроль за охраной и использованием диких животных является Государственная инспекция охраны животного и растительного мира при Президенте Республики Беларусь (далее – Госинспекция). Государственная инспекция самостоятельно или при взаимодействии с другими государственными органами осуществляет функции по предупреждению и пресечению правонарушений. По итогам работы инспекции за 2016 год специалистами было выявлено, что из общего числа правонарушений в области охраны окружающей

среды 35,8% составили нарушения правил рыболовства и 15% правил охоты. Если провести анализ полученных данных по областям, то в связи с обилием водоемов и крупных водотоков в Витебской и Гомельской областях преобладали нарушения в сфере рыболовства (43,1% и 45,9% соответственно). Наибольшее количество нарушений правил охоты отмечались в Брестской (24,9%) и Могилевской (18,5%) областях [3].

В текущем году Госинспекцией были проведены полевые контрольные мероприятия, в частности с 30 декабря по 5 января госинспекторы провели 61 мероприятие и выявили 77 нарушений, из них 22 нарушения Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства и 33 нарушения Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты [4].

С 3 по 9 февраля госинспекторы провели 95 полевых контрольных мероприятий и выявили 142 нарушения природоохранного законодательства, из них 56 нарушений Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства и 33 нарушения Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты, изъяты 4 охотничьих ружья, из них 2 незарегистрированных [5].

С 10 по 16 марта было проведено 131 мероприятие и выявили 194 нарушения, из них 96 нарушений Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства и 13 нарушений Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты [6].

Как видно из анализа статистических данных за отчетный период число нарушений природоохранного законодательства растет. Если с 30 декабря по 5 января было выявлено 22 нарушения Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства и 33 нарушения Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты, то за период с 3 по 9 февраля их число составило 56 и 33 соответственно, т.е. более чем в 2 раза увеличилось число правонарушений в области осуществления рыбной ловли. За период с 10 по 16 марта число нарушений Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства вновь возросло, и насчитывало уже 96 нарушений, что в 4,5 раза превышает период с 30 декабря 2016 года по 5 января 2017 года. В свою очередь значительно снизилось число выявленных нарушений Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты с 33 до 13 нарушений. Если провести анализ общего количества нарушений за 2016 год по сравнению с 2015 годом, то число нарушений Правил ведения рыболовного хозяйства и рыболовства снизилось на 23%, Правил ведения охотничьего хозяйства и охоты на 20%. В первую очередь это связанно с ужесточением требований по ведению рыбного хозяйства и рыболовства, а также охотничьего хозяйства и охоты и согласованным действиям госинспекторов по предупреждению, выявлению и пресечению правонарушений в области охраны окружающей среды и рационального использования природных ресурсов.

Список использованных источников:

1. О животном мире: Закон Респ. Беларусь от 10 июля 2007 года №2573 : с изм. и доп. // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

2. Состояние окружающей среды Республики Беларусь: Нац. доклад / Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики

Беларусь, РУП «Бел НИЦ «Экология». – Минск:Бел НИЦ «Экология», 2015. – 102 с.

3. Статистика в процентах. Государственная инспекция охраны животного и растительного мира при Президенте Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : http://gosinspekciya.gov.by/print/news/inspectorate/bfc0244e9a897d2e.htm. – Дата доступа : 19.03.2017.

4. Языком цифр: о работе Государственной инспекции с 30 декабря 2016 года по 5 января 2017 года. [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : http://gosinspekciya.gov.by/print/information/b9f904b528a3e44c.html – Дата доступа : 19.03.2017.

5. Языком цифр: о работе Государственной инспекции с 3 по 9 февраля. [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : http://www.gosinspekciya.gov.by/news/inspectorate/f18a2670187d7be1.html – Дата доступа : 19.03.2017.

6. Языком цифр: о работе Государственной инспекции с 10 по 16 марта [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : http://gosinspekciya.gov.by/news/inspectorate/dd2e554fccb2e656.html – Дата доступа : 19.03.2017.

БОНДАРЧУК Н. В.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства Житомирського національного агроекологічного університету м. Житомир, Україна

СТОРОЖУК К. І.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТАЙМШЕРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Вперше ідея таймшеру виникла в Германії, а в 60-х р.р. XX ст. набула розповсюдження в цілому по країнах Європи та США.

Основним джерелом, що регулює відносини таймшеру, є Директива Європейського Союзу № 94/47/СЕ, прийнята 24 жовтня 1994 р. Цей нормативно-правовий акт регулює відносини між споживачами і професійними учасниками таймшер-ринку та має обов'язкову юридичну силу у всіх країнах ЄС [1]. Дослівно поняття таймшеру означає: time - час, share - поділ, відповідно, таймшер - поділ часу.

Суть його доволі є простою, оскільки компанія, яка хотіла побудувати готель, робила це за рахунок інвесторів, якими могли бути як фізичні так і юридичні особи. Вкладаючи кошти в будівництво, вони ставали співвласниками одного з номерів готелю або курорту. Час володіння номером розділений на 52 періоди, що дорівнюють кількості тижнів на рік. Таймшер створюється фірмою, яка спеціалізується на нерухомості. Така фірма вкладає позиченні кошти в будівництво чи реконструкцію об’єктів нерухомості типу готелів. Дана структура

створює клуб – некомерційну організацію, яка об'єднує учасників, тобто співвласників нерухомості, які вносять початкові внески. Розмір цього внеску значно менший ніж ціна приміщення, тому що об'єкт передається декільком власникам, які експлуатують його по черзі згідно з умовами членства в клубі.

Однією із особливостей таймшеру - є можливість його обміняти чи продати. Для цього створюються та функціонують спеціальні біржі, агентства, які здійснюють свою діяльність на комерційній основі. Йдеться насамперед про продаж чи обмін таймшерів, які забезпечують право на відпочинок на одному курорті. Однак сам таймшер не належить до категорії цінних паперів, а реклама чи продаж під виглядом здійснення інвестицій у цінні папери є кримінально караним діянням. Таймшер класифікують залежно від сезону, а також від кількості зірок, на який особа його купує. Для кожної держави, зрозуміло, попит на той чи інший сезон є різним, тому поділяють на:

червоний – найпопулярніший період часу, який користується найбільшим попитом;

зелений – міжсезонний період;

синій – сезон з найнижчим попитом.

Таймшер користується системою балів, відповідно до якої всі об'єкти мають свою вартість, визначену в балах [2].

Історія розвитку таймшеру на пострадянському просторі почалася в «бурхливі» 90-ті, коли основним принципом ведення бізнесу було «мінімальні вклади, побільше урвати». Наслідком цього стало невдоволення людей, які, скориставшись послугами подібних горе-посередників, переплачували в кілька разів більше реальної вартості номеру.

Відсутність в українському законодавстві норм, які регулювали б питання таймшеру, суттєво ускладнює життя українцям, які хочуть скористатися всіма перевагами такого виду відпочинку та бізнесу. По суті, таймшер, відповідно за вітчизняним законодавством не вважається туризмом, а отже не підлягає ліцензуванню діяльності турагентів [3, ст. 5].

До однієї із найважливіших проблем таймшеру в Україні відносять нормативно-правове регулювання даної діяльності в державі. Сертифікат, що посвідчує участь особи у таймшер-клубі, не відноситься до цінних паперів, і при виникненні проблемних ситуацій у судовому порядку дуже важко відстояти своє право на повернення коштів, компенсації тощо [4, ст.64].

Оскільки, правова природа таймшеру є неоднорідною і складною, особам, які не мають юридичної освіти, дуже нелегко розібратися з усіма деталями, саме тому і потрібні чіткі імперативні вимоги щодо укладення даного договору, а також чіткі норми матеріального права, які належним чином врегульовували б відносини.

На даному етапі єдиним доступним для громадян України варіантом участі у відносинах таймшеру є набуття даного права за умовами та нормами іноземної держави. У договорі має міститися відсилання до нормативних актів держави, в якій зареєстрований чи здійснює свою діяльність туроператор. У випадку розбіжностей сторін, спір буде вирішуватися у державі, якій підпорядковані дані правовідносини. Враховуючи великий туристичний потенціал України, значною втратою є відсутність належного врегулювання відносин таймшеру. На світовому

ринку, попри стабільне зменшення масової частки класичного туризму в індустрії відпочинку, таймшер набирає дедалі більших обертів і вже виділився в окрему туристичну сферу, яка постійно приносить значні надходження до бюджетів держав [1].

Список використаних джерел:

1. Directive 2008/122/ec of the european parliament and of the council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts [Electronic Resource]. - Mode of access: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:033:000:0030:EN:PDF. – Date of access: 20.03.2014.

2. Черняк О.Ю. Проблеми правового регулювання таймеру [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2010_9/Chernjak.pdf.

3. Ткаченко Т. Стратегія розвитку підприємств туризму в Україні / Т.Ткаченко // Вісник КНТЕУ. – 2006. – №1. – С. 16.

4. Свида І. В. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняного ринку туристичних послуг / І. В. Свида //Науковий вісник Ужгородського університету. – 2009. – №28(3). – С. 64–69.

5. Копець Г.Р., Сергатюк А.А. Клубний відпочинок у туризмі України [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2011_698/09.pdf.

КОСТЕНКО С. О.

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

РОЗВИТОК НАУКИ АГРАРНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

В юридичній літературі говориться про трансформацію аграрного права з колгоспного права – в сільськогосподарське право – а з нього в аграрне право. Внаслідок такої трансформації постійно змінювався (розширювався) предмет аграрного права. Однак можна з впевненістю стверджувати, що відповідна трансформація ще не досягла своєї кінцевої мети, адже за останні десятиліття предмет аграрного права значно розширився в порівнянні з предметом, зазначеним в навчальних посібниках з Аграрного права.

Так, у підручнику за редакцією О.О. Погрібного, предмет аграрного права визначається як сукупність комплексних, інтегрованих і спеціалізованих суспільних аграрних відносин, які за своїм змістом є земельними, трудовими, майновими, організаційно-управлінськими, а також соціальними; вони функціонують у процесі здійснення різними аграрними суб'єктами сільськогосподарської виробничої та пов'язаної з нею іншої діяльності [1, с.12].

Більш конкретизованіше визначення предмета аграрного права надає В. В. Носік: «Предметом аграрно-правового регулювання є суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються у зв'язку з реалізацією суб'єктивних прав та виконанням обов'язків щодо використання землі, праці і знань для

здійснення господарської діяльності з виробництва продукції сільського, лісового і рибного господарства шляхом створення, функціонування і припинення суб'єктів аграрного підприємництва різних організаційно-правових форм, застосуванням визначених законом форм і методів інституційного і функціонального регулювання та допустимих форм державної підтримки такої діяльності сільськогосподарськими товаровиробниками, іншими суб'єктами аграрних відносин»[2, с.27].

В. Ю. Уркевич представляє своє бачення поняття аграрних правовідносин, під якими розуміє врегульований нормами права (аграрного та інших галузей) комплекс суспільних відносин, що виникають між сільськогосподарськими товаровиробниками (суб'єктами аграрного господарювання), з одного боку, та іншими видами господарюючих суб'єктів, членами сільськогосподарських підприємств і їх найманими працівниками, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, з другого, з приводу конкретних об'єктів (майна, земель, праці тощо) на підставі певних юридичних фактів і які надають їх учасникам взаємозумовлені права й обов'язки у сфері сільськогосподарської й пов'язаної з нею діяльності [3, с.11].

З наведених вище визначень можна зробити узагальнення, що вітчизняна правова доктрина відносно предмета аграрного права обов'язкову прив'язку робить до сільськогосподарського товаро виробництва, що передбачає собою функціонування суб'єкта сільськогосподарського підприємництва. Однак, чи лише сільськогосподарське підприємництво повинно регулюватися і регулюється аграрним правом? Очевидно, що ні.

У П. Ф. Кулинича теж викликає сумнів обґрунтованість не визнання аграрними суспільні відносини щодо майна, сільськогосподарських та інших земель, аграрної праці тощо, якщо хоча б одним з їх учасників не виступає суб'єкт аграрного господарювання[4, с.44].

Варто відзначити, що у наведених вище доктринальних підходах розуміння предмета аграрного права залишається поза правовим регулюванням, а отже поза правовим захистом такий важливий носій конституційних прав і свобод як селянин, без якого взагалі неможливе функціонування села та пов'язані з ним правовідносини. Крім цього, залишаються поза предметом аграрного права правові інструменти державної аграрної політики, розвиток сільських територій, вплив глобалізаційних процесів на аграрне право, тощо.

Правильне розуміння предмета аграрного права має не лише важливе теоретичне, а й прикладне значення. Адже, якщо вважати, що аграрне право повинне регулювати лише сільськогосподарське підприємництво, то чого доброго можна очікувати від відповідного законодавства та відповідної державної політики? Більше того, якщо в центрі аграрного права поставити не сільськогосподарське підприємництво, а правовий статус селянина, то це значно змінило б бачення та пріоритети розвитку аграрної сфери. Такий підхід не нівелює значення сільськогосподарського підприємництва – а лише переміщує акценти з інтенсифікації виробництва на його екологізацію та диверсифікацію. Крім цього, якщо в центрі аграрного права поставити селянина, то активніше та дієвіше підніматиметься питання про розвиток сільських територій чому неабияк сприяє активне функціонування середнього та малого бізнесу у селі (навіть не

пов'язаного з сільськогосподарським виробництвом). А для розвитку середнього та малого бізнесу у селі насамперед потрібно створити за допомогою правових інструментів привабливий інвестиційний клімат. Це лише короткий нарис того, що могло б змінитися при правильному баченні предмета аграрного права.

Тому, існує необхідність у подальшому науковому переосмисленні аграрного права в цілому, тим більше враховуючи євроінтеграційні прагнення України. Тезово можна виокремити такі блоки аграрних правовідносин, що формують сьогодні предмет аграрного права:

1. селянин як суб'єкт аграрного права;
2. виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції та пов'язана з нею інша діяльність;
3. розвиток сільських територій;
4. державні важелі впливу та органів місцевого самоврядування на становлення та розвиток аграрної сфери;
5. тенденції розвитку аграрного права в умовах глобалізації та міжнародної і міждержавної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Аграрне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.
2. Носік В. В. Предмет аграрно-правового регулювання в сучасних умовах : теоретичні аспекти / В. В. Носік //Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна: матеріали Всеукраїнського круглого столу (25 травня 2012 р.): зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2012. – С. 26-28
3. Уркевич В. Ю. Аграрні правовідносини в Україні : автореферат дис... д.ю.н. ; спец. 12.00.06. / Уркевич Віталій Юрійович ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. — Х., 2007. — 35 с.
4. Кулинич П.Ф. До питання про прозвиток предмета аграрного (сільського) права / П. Ф. Кулинич // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна: матеріали Всеукраїнського круглого столу (25 травня 2012 р.): зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2012. – С. 43-46

ШЕВЧЕНКО О. М.
доцент кафедри суспільних наук ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЮРИДИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДЛІТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

За спостереженнями соціологів, сучасна українська молодь потерпає від таких проблем, як працевлаштування і зайнятість, невирішеність житлових умов, незадовільний стан здоров'я, соціальні відхилення (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція) тощо [6, с.395].

Пропонуємо розглянути більш ґрунтовно наявний стан злочинності в Україні. Насамперед, необхідно зауважити, що законодавство визначає неповнолітніми осіб, віком від 14 до 18 років. Згідно із Кримінальним кодексом

України кримінальна відповідальність за загальним правилом може наставати з 16 років. Проте, ч. 2 ст. 22 КК передбачає вичерпний перелік злочинів, при яких вік кримінальної відповідальності знижений до 14 років.

Порівняно з правовими системами інших держав, система покарань України видається досить гуманною. Наприклад, у 19 штатах США за вбивство засуджують до довічного ув'язнення, навіть якщо йдеться про неповнолітніх. До речі, досвід розвиненої Америки спростовує твердження про безпосередню залежність підліткової криміногенності від економічного стану суспільства. Американські фахівці в означеній галузі дотримуються думки, що в сучасному світі кримінальна активність підлітків зростає незалежно від матеріального добробуту населення. Причиною вважають акселерацію нових поколінь, суцільне захоплення Інтернетом, де немає цензури [3].

Телеканал 24tv.ua проаналізував статистику злочинності у столиці нашої держави. Лише торік у Києві підлітки скоїли 3 вбивства. А загалом на рахунку неповнолітніх – більше 400 кримінальних злочинів. Це статистика лише про ті справи, які передали до суду. Адже більшість підліткових правопорушень вирішується мирно – батьки просто відшкодовують потерпілим збитки. Випадків, коли підлітки беруть до рук зброю, більшає. У поліції звітують: лише торік кількість злочинів, скоєних дітьми, виросла вдвічі.

Найбільше діти вчиняють майнові злочини, тобто це крадіжки, грабунки, також підлітки беруть участь навіть у розбоях. Керівник дитячої поліції у Києві Лариса Зуб зазначає, що у 2014 році підлітки вчинили 31 пограбування, а в 2015 році – 92. Якщо розбоїв у 2014 було вчинено 11, то в 2015 – 22.

Слідчі констатують: злочинність стрімко молодшає. Якщо раніше на кримінал наважувались 16-літні, то тепер все частіше ловлять навіть 11-річних. Залізти у чужу оселю чи відібрати мобільний телефон у однолітка дітей спонукає насамперед безгрошів'я та проблеми у родині. І як не дивно – бажання заявити про себе батькам і суспільству [7].

Аналіз статистичних показників підтверджує сталі тенденції щодо вчинення підлітками злочинів в Україні. За даними МВС, у 2014 році кількість злочинів, учинених неповнолітніми, збільшилася на 22,3 %, порівняно з 2013 роком. Загальна кількість злочинів підвищилася, переважним чином, за рахунок збільшення числа крадіжок із 3403 (2012 рік) до 7056 (2014 рік), 76 % із з яких вчинено у складі групи [5].

Суттєвою ознакою злочинності неповнолітніх є те, що вона набуває в Україні все більш організованого, групового характеру. Змінилася кримінологічна характеристика і структура угруповань правопорушників. Груповий характер – це особливість сучасної злочинної поведінки молоді. Частка корисливих злочинів із застосуванням насильства, вчинених у групі, становить від 50 до 80 % [5].

Сьогодні у суспільстві дедалі утверджується думка про те, що запобігти злочинності неповнолітніх лише за допомогою засобів кримінально-правового впливу на підлітків-правопорушників неможливо. Тому виникає потреба у створенні ювенальної юстиції, яка б передбачала: комплексну взаємодію державних і недержавних установ та організацій з метою виявлення; запобігання вчиненню злочинів та їх профілактику; правовий вплив на неповнолітніх, які вчинили злочини, та осіб, що своїми діями сприяли антисоціальній поведінці;

соціальну реабілітацію неповнолітніх правопорушників та адаптацію їх у суспільстві. Необхідність створення в Україні системи ювенальної юстиції зумовлена тим, що положення чинного законодавства не повною мірою відповідають міжнародним договорам, що були ратифіковані Україною: Конвенція про права дитини (ст.40), Мінімальні стандартні правила ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх [4, С.31].

На сьогоднішній день питання правопорушень неповнолітніх є і залишається однією з гострих проблем українського суспільства, над пошуком шляхів її вирішення працює широке коло фахівців різних наукових галузей: кримінології, юриспруденції, психології, педагогіки, соціальної педагогіки, соціології, правознавства тощо.

Існують альтернативні думки щодо підвищення ефективності профілактики правопорушень серед дітей. На думку, М. Семенішина цьому сприятиме застосування таких заходів як:

- узгодження та приведення у відповідність до Конституції України положень нормативно-правових актів що регламентують роботу у сфері профілактики правопорушень серед неповнолітніх;
- удосконалення координації та взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян на вирішенні проблем профілактики правопорушень, злочинності. З цією метою створити органи ювенальної юстиції, які б об'єднували зусилля усіх суб'єктів профілактики неповнолітніх;
- проведення лекцій, бесід у школах, профтехучилищах та вищих навчальних закладах щодо підвищення рівня правової культури учнів та їх батьків із залученням студентів – юристів, викладачів правових дисциплін, фахівців різних галузей права;
- проведення заходів, спрямованих на підтримку й розвиток освіти та культури, збереження та розвиток духовно-морального спадкоємства. Заборонити показ та розповсюдження відео та друкованої продукції, що пропагують насильство, розбещеність, тощо;
- проведення виховних та організаційних заходів щодо створення умов для реалізації особистих прав, свобод і законних інтересів дітей та молоді;
- організація для неповнолітніх, схильних до правопорушень, літніх таборів військово-патріотичної спрямованості [4, С.31].

Т.І. Шанскова проаналізувавши причини правопорушень неповнолітніх пропонує такі напрями діяльності різних соціальних інститутів, установ, громадських організацій, кожної молодої людини, що спрямовані на зниження рівня злочинності та правопорушень серед неповнолітніх:

- зниження рівня безробіття, особливо молодіжного;
- соціальна допомога малозабезпеченим, молодим, неблагополучним, асоціальним сім'ям та її спрямованість на подальший саморозвиток кожної сім'ї;
- правове виховання дитини в сім'ї, набуття необхідних соціальних умінь;
- високий рівень правового виховання учнів у школі;
- корекція проявів агресивної поведінки неповнолітніх;
- запобігання переходу девіантної поведінки неповнолітніх у кримінальну;

- підвищення успішності дитини в навчальній діяльності, взаємостосунках з однолітками;

- розвиток системи позашкільних дозвільних закладів, здебільшого безоплатних;

- підвищення ефективності роботи правоохоронних органів щодо попередження, розкриття злочинів;

- масштабна соціальна реклама, спрямована на формування правової культури населення загалом [8].

Така форма девіантної поведінки дитини як злочинність не може залишити без уваги жодну людину і скеровує нас до рішучих дій (зокрема щодо профілактичної роботи серед дітей, пропаганди здорового способу життя), адже діти – майбутнє держави, нації, і тільки від нас (кожного з нас, а не тільки правоохоронних органів, працівників освіти) зараз залежить, яким буде наше майбутнє [2].

Список використаних джерел:

1. Головкін Б.М. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх у місті Харкові /Б.М. Головкін, В.С. Батиргареєва //Питання боротьби зі злочинністю. – № 10. – 2005. – С. 105–131.

2. Муринець Н.Я. Злочинність як форма девіантної поведінки дитини (аналіз злочинів, скоєних неповнолітніми чи за їх участю, на території України за період 2005–2014 років та 9 місяців 2015 року) / Н.Я. Муринець //Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. – 2015. – № 825. – С. 185–194.

3. Савченко А. В. Покарання по-американськи /А. В. Савченко //Міліція України. – 2003. – № 4. – С. 29–30.].

4. Семенішин М. Напрями запобігання злочинів, які вчиняються неповнолітніми. /М. Семенішин //Економіка, фінанси, право. – 2010. – №9. – С. 33–34.

5. Стан та структура злочинності в Україні. – 2009–2014 рр. [Електронний ресурс]: статистика МВС України. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua.

6. Соціологія: Підручник /За ред. В.Г. Городяненка. – К.: ВЦ „Академія”, 2008. – 544 с. (Альма-матер).

7. Тропотяга Оксана. Сумна статистика: в Україні зросла кількість підліткової злочинності. 03.03.2016. – Режим доступу: http://24tv.ua.

8. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підґрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності /Т.І. Шанскова //Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2006. – Вип. 30. – С. 50–53.

САВЧУК Т. А.
доцент кафедры конституционного и административного права Академии управления при Президенте Республики Беларусь, г. Минск, Республика Беларусь

ПРАВОВОЙ СТАТУС ПРОКУРОРА В ДОСУДЕБНОМ УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Прокуратура как государственно правовой институт выполняет в государственном механизме особую роль, обусловленную историческими традициями, функционированием правовых институтов и выполнением ими своих правоохранительных задач. Именно поэтому основные положения, касающиеся статуса прокуратуры, находят свое отражение в конституционных нормах. Анализ конституционного статуса прокуратуры в Беларуси и Украине, а также специальных законов о прокуратуре позволяет выделить схожие функции, выполняемые прокуратурой названных государств в сфере уголовной юстиции. Такими функциями, согласно законодательству о прокуратуре, выступают: 1) поддержание государственного обвинения в суде; 2) надзор за деятельностью органов, осуществляющих оперативно розыскную деятельность (далее – ОРД), дознание и следствие; 3) надзор за законностью судебных решений по уголовным делам [1; 2]. Сходство специальных законов о прокуратуре Украины и Беларуси выражается в том, что они не детализируют полномочий прокуроров при реализации функции поддержания обвинения, в остальном же данные законы имеют ряд отличий.

Так, белорусский законодатель пошел по пути разделения функций надзора за органами, осуществляющими ОРД, и надзора за дознанием и предварительным следствием, что представляется целесообразным, учитывая различные цели, задачи и способы ведения ОРД и расследования преступлений. Выделение надзора за соблюдением законности при осуществлении ОРД в отдельное направление деятельности белорусской прокуратуры обусловлено и необходимостью повышенной защиты конституционных прав личности, тем более, как показывает практика, именно в органах, осуществляющих ОРД, наиболее часто допускаются нарушения законности, прав и свобод граждан. Как отмечают белорусские правоведы, предметом действий прокурора в данной сфере является не законность осуществления ОРД, а «обоснованность ограничения конституционного права гражданина» [3, с. 8].

Следует отметить, что ст. 25 Закона Украины о прокуратуре называет лишь право прокурора давать обязательные для исполнения письменные указания органам, осуществляющим ОРД, дознание и следствие [1]. В то же время белорусский законодатель предусмотрел более широкий диапазон полномочий прокурора, а именно: проверка дел оперативного учета и других материалов, связанных с ОРД; санкционирование оперативно розыскных мероприятий, ограничивающих конституционные права личности; продление сроков отдельных оперативно розыскных мероприятий; дача письменных указаний об их проведении в рамках возбужденных уголовных дел; выдвижение требований о проведении проверок руководителям органов, осуществляющих ОРД; принятие мер прокурорского реагирования по выявленным фактам нарушения законности

данными органами [2]. Такой подход, на наш взгляд, позволяет наилучшим образом средствами прокурорского надзора обеспечить верховенство закона и оградить граждан от любых нарушений, допускаемых в ходе негласной деятельности оперативно розыскных органов.

Законы Украины и Беларуси о прокуратуре в части полномочий прокурора за органами дознания и предварительного следствия корреспондируют к уголовно процессуальным кодексам данных государств. В первую очередь, необходимо обратить внимание на уголовно процессуальную формулировку функции прокурора, определяющую характер его полномочий за названными органами.

Так, ч. 2 ст. 36 УПК Украины определяет прокурора как должностное лицо, осуществляющее надзор за соблюдением законов при проведении досудебного расследования в форме процессуального руководства досудебным расследованием [4]. По нашему мнению, такой подход является некорректным по следующим причинам.

Во-первых, надзор и руководство различные по своему содержанию виды процессуальной деятельности, ведь надзор понимается как форма деятельности государственных органов (в данном случае – прокуратуры) по обеспечению законности, а надзирать, значит, наблюдать с целью присмотра, проверки. В свою очередь руководить означает направлять чью-нибудь деятельность. Из этого следует, что надзор за исполнением законов не может осуществляться в форме руководства.

Во-вторых, анализ ст. 36 УПК Украины свидетельствует о наличии в данной правовой норме полномочий прокурора, направленных на руководство расследованием, и лишь малая часть таких полномочий связана с надзорной функцией. К последним относится назначение проверок и ревизий; отмена незаконных и необоснованных постановлений следователя; инициирование перед руководителем органа досудебного расследования вопроса об отстранении следователя от проведения расследования и назначении другого следователя (п. 6, 7, 8 ч. 2 ст. 36 УПК Украины).

В-третьих, п. 1 ч. 2 ст. 36 УПК Украины предоставляет прокурору право начинать досудебное расследование, иными словами, прокурор вправе возбуждать уголовное преследование лица, что не согласуется с надзором и процессуальным руководством, о котором идет речь в ч. 2 ст. 36 УПК Украины.

Вышеизложенное приводит к выводу, что ч. 2 ст. 36 УПК Украины требует корректировки в определении полномочий прокурора в досудебном расследовании путем разграничения функций надзора и руководства, а также дополнения функцией уголовного преследования.

Иной подход избрал белорусский законодатель, предусмотрев следующие формы участия прокурора в досудебном производстве по уголовным делам: осуществление уголовного преследования, надзора за расследованием уголовных дел органом дознания и следствия, процессуального руководства и надзора за деятельностью нижестоящего прокурора (ч. 4 ст. 34 УПК Республики Беларусь). Прокурор, выступающий в качестве органа уголовного преследования, вправе возбудить уголовное дело и расследовать его в полном объеме, при этом он пользуется полномочиями следователя [5]. В виду данной правовой нормы УПК Республики Беларусь наделяет вышестоящего прокурора функцией

процессуального руководства и надзора за деятельностью нижестоящего прокурора, что имеет место в случае, когда последний выступает в качестве органа уголовного преследования. Между тем названные функции прокурора не являются основными в досудебном уголовном производстве, поскольку значительная часть прокурорских полномочий реализуется путем осуществления надзора за расследованием уголовных дел органом дознания и следствия.

Следует отметить, что ч. 5 ст. 34 УПК Республики Беларусь подверглась существенным изменениям в связи с созданием в республике самостоятельного органа предварительного следствия – Следственного комитета, что повлекло изъятие из прокурорской сферы функции процессуального руководства за следователями данного ведомства и передачи ее начальникам следственных подразделений. Данное нововведение коснулось лишь органов следствия, в отношении органов дознания прокурор по-прежнему осуществляет как надзорные полномочия, так и функцию процессуального руководства.

Несомненно, что усечение полномочий прокурора за органами предварительного следствия не осталось без внимания ученых и практиков, большинство из которых считают, что «удаление прокурора «на задворки» досудебного производства допускает непомерную гипертрофию диспозитивности и резко ослабляет на этом этапе уголовно процессуальной деятельности официальные позиции и влияние государства» [6, с. 161–162]. Кроме того, прокурор как незаинтересованное должностное лицо может наилучшим образом осуществлять процессуальный контроль, не имея, в отличие от начальника следственного подразделения, ведомственной связки со следователем. Таким образом, очевидно, что белорусскому законодателю целесообразно пересмотреть позицию на полномочия прокурора в досудебном уголовном производстве, вернув ему утраченную функцию процессуального руководства следствия.

Список использованных источников:

1. Закон Украины о прокуратуре [Электронный ресурс] : с изм. и доп., внесенными Законом Украины от 02.07.2015 г. № 578VIII. – Режим доступа: http://yuristonline.org/. – Дата доступа: 10.01.2017.

2. О прокуратуре Республики Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 8 мая 2007 г., № 220З : в ред. Закона Респ. Беларусь от 13.12.2011 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

3. Надзор прокурора за оперативно розыскной деятельностью: метод. рекомендации / сост. И. И. Бранчель ; Науч.-практ. центр проблем укрепления законности и правопорядка Генер. прокуратуры Респ. Беларусь. – Минск, 2011. – 103 с.

4. Уголовно процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 г., № 4651VI [Электронный ресурс]; [неофиц. перевод Е. А. Волобуева, В. П. Горбачева]. – Режим доступа: www.Kalinovskyk.narod. ru/ zakon/ upk_ukr.rar. – Дата доступа: 10.05.2013.

5. Уголовно процессуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 16 июля 1999 г., № 295З : принят Палатой представителей 24 июня 1999 г. : одобр. Советом Респ. 30 июня 1999 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от

20.04.2016 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

6. Максимов В. С. Прокурор в досудебном производстве по уголовным делам // Вестник Омского университета. – 2008. – № 1. – С. 160–164.

БОРИСЮК Б. В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ШВЕЦЬ В. В.

аспірант ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЙМАННЯ ПЕРЕДАЧІ РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ. ПРОЕКТ ПОРЯДКУ ПРИЙМАННЯ ПЕРЕДАЧІ

На сьогоднішній день на державному рівні залишається остаточно неврегульованим питання щодо проведення робіт з рекультивації порушених земель та провадження контролю за їх виконанням. Проведення заходів визначених в проекті рекультивації тільки частина шляху, який повинен пройти суб'єкт господарювання, який розробляє родовища корисних копалин, проводить будівельні та інші роботи, пов'язані з порушенням ґрунтового шару.

Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 9 грудня 1996 року N 112 «Про затвердження Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів (протиерозійні гідротехнічні споруди, рекультивація порушених земель) державного замовлення», Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 N 923 "Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів" [3] які хоч якимсь чином регулювали дане питання, втратили силу. Діюча на сьогоднішній день Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461 "Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів" взагалі таке поняття як приймання рекультивованих земель не регулює.

На сьогоднішній день обласні, районні державні адміністрації на підставі ст. 12, 166, 211 Земельного кодексу України [1], Кодексу України «Про надра», Гірничого закону України, Законів України «Про охорону земель», «Про землеустрій», та керуючись Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] створюють робочі комісії з прийомки рекультивованих земель та затверджують їхні акти на відповідних сесіях обласних, районних рад. Загальнодержавного документа який би регулював питання приймання передачі рекультивованих земель на сьогоднішній день в Україні не існує.

Дана неврегульованість викликає неоднозначне трактування нормативних актів, як суб'єктами господарювання, які передають рекультивовані землі так і суб'єктами владних повноважень, які їх приймають.

Така неоднозначність тягне за собою ряд негативних наслідків, таких як:

виконання землекористувачами передбачених заходів з рекультивації порушених земель не в повному обсязі та не в повній мірі;

зменшення обсягів технічної рекультивації, та збільшення об'єктів водного фонду - заболочених угідь;

економія на нормах висіву, якісної та кількісної складової посадкового матеріалу;

заміна добрив на менш ефективні, внесення їх не в обумовлених обсягах чи взагалі не внесення.

Також з боку державних органів ми бачимо ряд необґрунтованих вимог з приводу здійснення додаткових заходів, затягуванням строків приймання рекультивованих земель, як наслідок сплату необґрунтованого земельного податку чи орендної плати.

Відсутність фінансування та неврегульованість питання щодо залучення експертних організацій та фахівців для оцінки якості проведених заходів призводить до необ'єктивної оцінки комісії щодо відповідності робіт по проекту рекультивації. Особливо гостро це питання стоїть, коли землекористувач передає землі менш цінними, ніж ті, які він брав у використання. Визначити склад угідь при візуальному огляді, як це відбувається на практиці, не можливо, як наслідок можливе недоотримання землевласником втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, порядок розрахунку яких регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. N 1279 «Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню» [2], та не можливості залучення цих угідь до повноцінного використання за призначенням.

З огляду на вищезазначене, відчувається гостра необхідність розроблення нормативного документа загальнодержавного значення щодо здійснення контролю за виконанням робіт з рекультивації та порядком їх передачі.

Регуляторний акт має впливати на суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності, які розробляють родовища корисних копалин, проводять вишукувальні, будівельні та інші роботи, пов'язані з порушенням ґрунтового шару, виконують діяльність з рекультивації на порушених земельних ділянках. Даний акт має на меті врегулювати відносини з державними органами, що приймають рекультивовані землі, та встановити межі відповідальності для кожного суб'єкта правовідносин.

В даній роботі пропонується визначити основні засади проведення рекультивації та сам порядок приймання передачі виконаних робіт, який має скласти основу для прийняття відповідного регуляторного документу.

1. Порядок прийняття-передачі виконаних робіт з рекультивації порушених земельних ділянок

1.1. Суб'єкти господарювання звертаються до відповідної ради з клопотанням про проведення комісійного обстеження рекультивованої земельної ділянки.

1.2. Проведення обстеження рекультивованих земельних ділянок проводиться в період з квітня по-жовтень.

1.3 З метою проведення обстеження рекультивованої земельної ділянки секретар комісії в 5-денний термін інформує телефонограмою її членів та заявника про місце й час збору.

1.4 За наслідками проведеної роботи комісією складається акт про обстеження рекультивованої земельної ділянки який є підставою для оформлення акта про прийняття-передачу рекультивованих земель. Акт обстеження складається в чотирьох примірниках. Один примірник направляється міську, району, обласну раду чи територіальну громаду), другий - представнику Держгеокадастру, третій землекористувачу, четвертий - підприємству, організації, установі, які передали рекультивовані земельні ділянки. Цей акт оформлюється у місячний термін затверджується головою відповідного територіального утворення (громади, району області) у 7-денний термін після оформлення.

1.5 При наявності дефектів і недоробок комісія встановлює терміни їх виправлення. Після усунення дефектів і недоробок та повторного обстеження затверджується головою відповідного територіального утворення (громади, району області) у 7-денний термін після оформлення.

1.6 Затвердження акта про обстеження рекультивованої земельної ділянки свідчить, що роботи з рекультивації виконані в повному обсязі.

1.7 рекультивована земельна ділянка за даним розпорядженням повертається колишнім або відводяться іншим землекористувачам у встановленому порядку.

1.8 Рекультивовані землі для використання в сільському або лісовому господарстві до повного відновлення родючості враховуються в земельно-обліковій документації окремою графою як землі, що знаходяться в стадії меліоративної підготовки "рекультивовані землі".

1.9 Після завершення меліоративної підготовки земельні ділянки зараховуються до відповідних видів угідь в установленому порядку

2. Основні вимоги при перевірці комісією робіт по рекультивації земель для сільськогосподарського використання.

2.1. При прийманні рекультивованих ділянок для сільськогосподарського використання комісія перевіряє:

відповідність виконаних робіт затвердженому проекту;

якість планувальних робіт;

потужність і рівномірність нанесення родючого шару ґрунту і потенційно родючих порід;

якісний склад родючого шару ґрунту, потенційно родючих і підстилаючих порід.

якість робіт зі створення меліоративних, гідротехнічних, протиерозійних та інших споруд;

рівень залягання і якість ґрунтових вод;

наявність під'їзних доріг.

Запропонований порядок може вирішити питання правового регулювання здійснення приймання передачі рекультивованих земель. Але в реаліях України, без визначення меж відповідальності кожного суб’єкта у відносинах приймання передачі рекультивованих земель, та без внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства і Кримінального кодексу України його дія може бути не досить ефективною.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002, № 3-4, ст. 27.
2. Про розміри та порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р., № 1279.
3. Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р., № 923. Офіційний Вісник України, 2008, № 80, ст. 2694.
4. Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461. Урядовий кур'єр офіційне видання від 30.04.2011 № 79.
5. Про місцеве самоврядування в Україні. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24, ст. 170.

ЗОСІМОВИЧ О. Ю.
старший викладач Житомирського державного університету ім. Івана Франка

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ЧИНОВНИКІВ ЗА ПОСАДОВІ ПРОСТУПКИ І ЗЛОЧИНИ ЗГІДНО ІЗ ЗВОДОМ ЗАКОНІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

В 1932 р. в Російській імперії був виданий Звід законів Російської імперії, який був проголошений діючим джерелом права з 1 січня 1935 р. (у кримінальній частині – з 1846 р.) і діяв (із змінами) до 1918 р.. В історії російського права він вважається першим повноцінним кодифікованим збірником кримінально-правових норм, прогресивним для тодішньої Росії та «являв собою прекрасний приклад регулятивної та імперативної норми щодо злочинів і проступків у сфері службової діяльності" [1, с.161]. В розділі 5 «Про злочини і проступки по службі державній та суспільній» у томі 15 «Уложення про покарання» (далі – Уложення) [2] містилися законодавчі норми для злочинів у сфері державної служби. Розділ складався з 11 глав та 105 (в останній редакції 177) статей.

Перша глава присвячувалась «невиконанню службових наказів, приписів та законів». За такий вид злочину або проступку передбачались покарання у вигляді звільнення з посади (Ст..329330), сувора догана, вирахування з службового стажу від трьох місяців до року (Ст..331) (у разі відсутності умислу) та, навіть, позбавлення всіх станових прав та висилці на каторжні роботи на термін від 10 до 12 років (Ст..329), або віддання до арештантських рот (Ст..332) (в разі наявності умислу).

Друга глава розглядала випадки перевищення або бездіяльності влади. За протизаконну бездіяльність передбачалось покарання, в залежності від нанесених втрат, від ув`язнення від чотирьох місяців до двох років (Ст.. 339), позбавлення прав свого стану та висилка на каторжні роботи на термін від шести до восьми років (Ст.. 339).

Третя глава звернула увагу на проступки щодо зберігання та управління службовим майном, четверта – на службове підроблення. До речі, як зазначає

український науковець Ю. Науменко, вона «передбачає більше випадків службового підроблення, ніж сучасна норма КК України» [1, с.162]. Дослідник звертає увагу на те, що в Уложенні передбачено відповідальність за усі можливі види лжесвідчень та лжеприсяги, привід до суду свідків, що дають неправдиві показання; надання копій неіснуючих документів або невірних, виправлення, втрату, знищення документів тощо. За такі службові злочини призначалися різні види покарань: від дисциплінарних до вищої міри, визначеної за злочини цього виду (Ст..361362).

Службовим злочинам суддів присвячена п`ята глава, яка має назву «Про неправосуддя». Вона розглядала такі випадки як винесення суддею завідомо несправедливих вироків, недбалість, допущена суддею тощо. Також глава передбачала відповідальність за умисне неправильне виконання судових рішень і здійснення неналежного прокурорського нагляду; за умисні дії чи недбалість судових чиновників. Так, за умисне винесення несправедливого судового рішення або перебільшення покарання суддя каралося відданням до арештантських рот з позбавленням всіх станових прав, або тюремним ув`язненням (Ст..366367). Аналогічні види відповідальності передбачались за позбавлення підсудного справедливого покарання (Ст..368). Ненавмисне зменшення вини підсудного внаслідок неправильного трактування законів каралося менш суворо – різними видами доган (Ст.. 369370). Стаття 371 зазначала, що посадові особи, які здійснюють нагляд за правильністю та законністю судових рішень та вироків, прокурори, чиновники (секретарі), відповідно до ступеню їх участі в неправосудді повинні були відповідати за тими ж самими нормами, які зазначені в статтях 366370.

Глава шоста встановлювала відповідальність за хабарництво та одержання неправомірної вигоди або «мздоїмство ти лихоїмство».

Російська дослідниця Н. Корнєєва надала докладний аналіз основних положень цієї глави. Вона зазначила, розрізнялося взяття подарунка з порушенням службових обов`язків або лихоїмство, та без їх порушення, або мздоїмство.

За ступенем тяжкості дослідниця визначила в Уложенні наступні види злочинів: незаконні побори (під виглядом державних податків) у натуральному та грошовому вигляді (Ст..372, ч. 1 лихоїмство), прийняття подарунку перед виконанням певної дозволеної законом дії, як службового обов`язку (Ст.. 372, ч.2 – мздоїмство)), а також працю повітових обивателів під виглядом казенної та земської повинності (лихоїмство – Ст. 373376). В законі були визначені обставини, які впливали на розмір відповідальності. Обставинами, що пом`якшували провину, було розкаяння в отриманні хабара (Ст.. 373, ч.2). Посилювали відповідальність вимагання хабара із застосуванням насильства (Ст..378, ч.2), порушення службових обов`язків внаслідок його отримання (Ст.. 375) [3].

Державний чиновник, який отримав подарунок особисто або через третю особу, повинен був повернути його відразу або протягом трьох днів. В протилежному випадку, на нього накладався грошовий штраф (якщо подарунок був отриманий після вчинення дії) або звільнення з посади (якщо подарунок був отриманий до вчинення дії). У випадку лихоїмства покарання призначалось у

вигляді позбавлення всіх станових прав та відправленням до арештантських відділень (Ст.. 373). Стаття 377 визначала вищий ступінь лихоїмства як вимагання, ступінь покарання за яке залежить від обставин справи: від позбавлення станових прав і привілеїв, відправлення до арештантських відділень до каторжних робіт терміном від 6 до 8 років (Ст..378). Закон карав також за співучасть у прийнятті хабара, в тому числі і суддів, які виправдовували хабарників. До них застосовуються такі ж самі покарання як і до самих злочинців (Ст. 380381).

Окремий вид посадових злочинів та проступків становили порушення правил, дисципліни та присяги, про які докладно йдеться в сьомій восьмій главах (Ст. 383391). Глава 9 розглядала випадки порушення субординації між керівниками та підлеглими.

Дисциплінарні проступки та покарання судових чиновників розглядалися в Ст.. 419 423 глави 10, яка докладно регламентувала випадки повільного, несумлінного виконання службових обов`язків. Потрібно зазначити що відповідальність саме цієї категорії службовців пов`язана з порушеннями загальних правил для державних чиновників та особливих норм, притаманних тільки працівникам судів. Зупинимося докладніше на характеристиці останніх. За розголошення таємниці справи, якщо це не мало негативних наслідків, чиновник в перший раз зазнавав догани, другий – суворої догани та віднімання з терміну служби від трьох місяців до року, третій – позбавлення посад. Якщо розголошення таємниці спричинило негативні наслідки, мінімальним покаранням призначалась сувора догана, максимальним – звільнення з посади, або арешт від чотирьох до восьми місяців (Ст..423). Аналогічні покарання призначалися за оприлюднення думки суддів, судових паперів. Передача секретної інформації обвинуваченому тягла за собою відповідальність, передбачену за приховування злочину (Ст..423).

Окремо про злочини та проступки чиновників при слідстві та суді зазначалося в першому відділенні 11 глави. За ненавмисне порушення правил та форм слідства передбачені незначні дисциплінарні покарання. Проте, якщо при порушення ведення слідства був присутній умисел з метою нанесення шкоди та збитків, то передбачалася їх компенсація та звільнення з посади (Ст..426). За придбання чиновником майна, стосовно якого він вів справу було передбачено конфіскацію цього майна та звільнення з посади (Ст..427). Якщо працівник суду брав на себе обов`язки по займу від обвинувачених та інших осіб, з якими він веде слідство, його судили за вимагання (Ст.. 428). За те, що судовий службовець не розпочав кримінальної справи, хоча для цього був законний привід, він, відповідно до обстави отримував догану, сувору догану, віднімання з терміну служби від трьох місяців до року, або позбавлявся посади. Якщо він упереджено ставився до підслідчих осіб, призначалися покарання аж до виключення із служби (Ст.. 429). Судовий слідчий, якій не провів допиту заарештованої особи протягом доби зазнавав спочатку догани, потім – вирахування з службового стажу від трьох місяців до року і звільнення з посади. (Ст. 430). Аналогічні покарання призначалися за повільність ведення слідства. (Ст..431). За тиск на обвинуваченого під час слідства – до звільнення з посади, а якщо під час слідства були застосовані тортури та жорстокість, покарання відповідно до ст. 345.Якщо

під час слідства і суду в кримінальній справі чиновник буде намагатися незаконно зменшити провину підсудного призначалась догана, вирахування з службового стажу від трьох місяців до року і звільнення з посади (Ст..433).

Таким чином, Уложення про покарання кримінальні та виправні, що містяться в Зводі законів Російської імперії, регламентували діяльність та посадові обов`язки судових чиновників відповідно до правових норм, передбачених для державних службовців. В той же час, в законі існувала низка статей, передбачених саме для працівників суду. Відповідно до порушень, дисциплінарних проступків і злочинів призначалось покарання, починаючи відповідно з дисциплінарних стягнень (догана, вирахування із службового стажу, звільнення з посади), завершуючи суворими статтями кримінального відповідальності (відправлення до арештантських відділень, ув`язнення, каторжні роботи) в залежності від тяжкості скоєних зловживань.

Список використаних джерел:

1. Науменко Ю. Еволюція кримінально-правових норм, що регулюють питання кримінальної відповідальності у сфері службової діяльності /Ю. Науменко// Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Дніпропетровський державний університет ім.. О. Гончара. – 2016, № 5 с. 158-162

2. Свод законов Российской империи / [Електронний ресурс]. − Режим доступу:pravo.gov.ua. Законодательство России.

3. Корнеева Н. Ответственность за взяточничество по уголовноматериальному праву России XIX века /Н.Корнеева http://cyberleninka.ru/article.

ПАЛАМАРЧУК С. В.
адвокат Житомирської обласної колегії адвокатів м. Бердичів, Україна

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Згідно статті 214 Кримінального процесуального кодексу України початком досудового розслідування є прийняття рішення слідчим, прокурором невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов’язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який

здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається. У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє прокурора про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості.

Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

1. Досудове розслідування повинно бути закінчено у строки:1) протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;2) протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину.

2. Строк досудового розслідування може бути продовжений у порядку, передбаченому КПК. При цьому загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:1) двох місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;) шести місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;3) дванадцяти місяців із дня повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

3. Строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею або винесення постанови про відновлення кримінального провадження не включається у строки зазначені у ст. 219 КПК України. Для того щоб ознайомитись з матеріалами досудового розслідування до його завершення необхідно подати клопотання стороною захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій після чого слідчий, прокурор зобов'язані розглянути дане клопотання в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин надсилається їй.

Також слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому

розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається. Однак, як показує практика, слідчий на клопотання сторони захисту майже ніколи не надає для ознайомлення матеріали провадження, які містять хоч якусь корисну інформацію, щодо кримінального провадження, так як чинний КПК України дає йому на це повне право, мотивуючи це тим, що нібито ознайомлення з цими матеріалами кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню.

Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.

Підставами зупинення досудового розслідування відповідно до ст. 280 КПК України є: 1. Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:

1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;

2) підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

До зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи.

Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, які мають право її оскаржити слідчому судді.

Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Кримінальним процесуальним кодексом передбачена можливість закриття кримінального провадження як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження. Зокрема, ч. 1 ст. 284 передбачено, що кримінальне провадження закривається у разі, якщо:

1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення;

2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення;

3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати;

4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою;

5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого;

6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили,

або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню;

7) потерпілий, а у випадках, передбачених КПК України, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу.

Крім того ч. 2 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що кримінальне провадження закривається судом:

1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;

2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених КПК. Цей перелік є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Важливе значення має правильна класифікація підстав закриття кримінального провадження.

Також можна поділити на реабілітуючі та нереабілітуючі підстави закриття кримінального провадження. Реабілітація означає, що особа, яка не вчинила кримінального діяння, передбаченого кримінальним законодавством, і як результат має право на реабілітацію. До реабілітуючих підстав закриття кримінального провадження як свідчить ст. 130 КПК України належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінується, тягнуть за собою зняття з неї підозри відновлення її гідності, репутації, а також відшкодування (компенсацію) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно – розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

Порушення норм інших галузей права, норм моралі не знімає з держави обов'язку поновити цю особу в її правах. Нереабілітуючі підстави закриття кримінального провадження передбачені п. п. 58 ч. 1 та п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України. При їх застосуванні необхідно встановити факт вчинення конкретною особою протиправного діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, та не надає права цій особі на реабілітацію. Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України. Якщо прокурор відповідно до ч. 1 ст. 340 КПК України в результаті судового розгляду дійде переконання, що пред'явлене обвинувачення не підтверджується і викладе мотиви відмови від державного обвинувачення у своїй постанові, потерпілий також відмовиться від даного йому права підтримувати обвинувачення, або буде підтримувати обвинувачення, але воно не буде доведено (скасовано) ч. 2 – 6 ст. 340 КПК України. Суд зобов'язаний не закрити провадження, як зазначено в законі, а винести виправдувальний вирок. Таке рішення повністю буде відповідати ч. 1 ст. 369 Кримінального процесуального Кодексу України, згідно з якою судове рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті, викладається у формі вироку (обвинувального чи виправдувального, ст. 373 КПК України).

ТИМОЩУК О.
аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Згідно ст.68 Кримінально процесуального кодексу України особа, яка залучена до участі в кримінальному провадженні сторонами, слідчим суддею чи судом і володіє, крім мови, якою здійснюється кримінальне провадження, іншою мовою, необхідною для перекладу [1, ст.68]. Отже, до участі в кримінальному провадженні допускається особа яка вільно володіє мовою, знання якої необхідне для перекладу.

Одним із важливих міжнародно-правових актів, що закріплюють права перекладачів, є Рекомендація ЮНЕСКО " Про юридичну охорону прав перекладачів і перекладів і практичних засобах поліпшення становища перекладачів ", що прийнята в Найробі на 19 й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 22 листопада 1976 року [2].

Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури відбулася в Найробі з 26 жовтня по 30 листопада 1976 року. Дев'ятою сесією було передбачено, що переклад сприяє розвитку взаєморозуміння між народами і співпраці між націями шляхом сприяння поширенню літературних і наукових творів разом із технічною, за межами мовних бар'єрів, а також взаємного обміну ідеями, відзначаючи надзвичайно важливу роль, яку відіграють перекладачі та переклади в міжнародних обмінах в галузі культури, мистецтва і науки, особливо якщо йдеться відносно письмових творах або творах, переведених на мови, які мають невелике поширення, визнаючи, що охорона прав перекладачів є необхідною для забезпечення перекладам якості, необхідного для того. Є доцільним, щодо розгляду даного питання, щоб перекладачі ефективно виконували свою місію в інтересах культури і розвитку, нагадуючи, що хоча принципи такої охорони прав вже встановлені Всесвітньою Конвенцією «Про авторське право [3], а Бернською конвенцією «Про охорону літературних і художніх творів» [4] і в ряді національних законів держав членів містяться особливі положення, що стосуються такої охорони, практичне здійснення цих принципів і положень не завжди є досконалим. Але ж, вирішивши на вісімнадцятій сесії актуальне питання, що охорона прав перекладачів повинна бути предметом рекомендації державам членам в контексті п.4 статті IV Статуту, й було ухвалено Рекомендацію 22.XI. 1976 року.

Генеральна конференція рекомендує, щоб держави члени довели цю Рекомендацію до відома влади, служб або органів, до компетенції яких входить розгляд проблем, що виникають у зв'язку з моральними та матеріальними інтересами перекладачів і охороною перекладів, а також до відома різних організацій, що представляють або захищають інтереси , і до відома видавництв, антрепренерів (Антрепренер (фр. antrepreneur – підприємець) – підприємець, який організовує культурно-видовищні заходи. Власник, орендатор, утримувач театру, цирку і т. ін.) [5], театрів, органів радіомовлення і телебачення та інших організацій або осіб, що використовують переклади, і зацікавлених сторін.

Генеральна конференція рекомендувала, щоб держави члени в терміни і за формою, що нею встановлено, представили Організації доповіді про заходи, вжиті ними, для виконання положень цієї Рекомендації.

Генеральною конференцією було запропоновано державам членам застосовувати окремі положення щодо охорони прав перекладачів і перекладів, прийнявши у вигляді національного закону чи іншому порядку і згідно з їхніми відповідними консультаціями і практику, заходи з метою здійснення на територіях, що знаходяться під їх юрисдикцією принципів і норм, сформульованих Рекомендацією.

Так, ст. 1 п. 1 Рекомендації визначає сферу застосування:

a) «переклад» означає переклад літературного, наукового чи технічного твору з однієї мови на іншу мову, незалежно від того, чи є за призначенням оригінальний твір або переклад для опублікування у вигляді книги, в журналі, періодичному виданні або будь-якої іншої формі або для вистави в театрі, для використання в кіно, радіомовленні, телебаченні або будь-якими іншими засобами;

b) «перекладачі» означає перекладачів літературних, наукових або технічних творів;

c) «користувач» означає фізичну або юридичну особу, для якого здійснюється переклад.

Рекомендацією ст. 1 п. 2 зазначається, що пропозиції поширюються на всіх перекладачів незалежно від:

a) правового статусу, що застосовується до них в якості: 1) незалежних перекладачів; або 2) перекладачів, які працюють на ставці;

b) галузі знання, до якої відноситься перекладається твір;

c) характеру їх роботи: повний або неповний робочий день.

Загальне правове положення перекладачів, як це передбачено ст.2, п.3 зазначається, що Державам членам слід надавати перекладачам та / або їх перекладам охорону, яку вони надають авторам відповідно до положень міжнародних конвенцій з авторського права, учасниками яких вони є, та / або згідно з їх національному законодавству, без шкоди правам авторів оригінальних творів.

Заходи щодо забезпечення практичної охорони прав, якими користуються перекладачі з міжнародних конвенцій і національним законодавствам про авторське право, як це зазначено ст. III Рекомендацій.

У тому випадку, коли перекладачі або переклади користуються охороною, яка є в деяких відношеннях більш сприятливою, ніж охорона відповідно до положень (ст.VII, п.16 Рекомендації), на ці положення ні в якому разі не слід посилатися з метою обмеження вже наданої охорони.

Як висновок, автор дотримується думки – вважаючи, що хоча в багатьох країнах перекладачі та переклади користуються охороною в галузі авторського права, яка в багатьох країнах аналогічна охорони, що надається авторам і літературним і науковим творам, включаючи технічні, щодо застосування заходів суто практичного характеру, що прирівнюють перекладачів до авторів, і професію перекладача слід відносити до особливих професій. Тим самим на 19їй сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 22 листопада 1976 року слід вважати як

позитивні пропозиції щодо виправдання прагненням до підвищення ефективності виконання чинних юридичних актів, що охорона прав перекладачів повинна бути предметом рекомендації державам членам в сенсі пункту 4 статті IV Статуту.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651VI. //(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 910, № 1112, № 13, ст.88). – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

2. Документи Організації Об'єднаних Націй (ООН) (19711990). [Текст]; [Електронний ресурс]; –Режим доступу: http://npa.iplex.com.ua.

3. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. ЮНЕСКО; Конвенція, Міжнародний документ, Декларація від 06.09.1952 /Статус Конвенції див. (952_002). Резолюцію (952_005) від 06.09.52). //(Всесвітню конвенцію про авторське право (переглянуту) від 24.07.1971, додатково див. (952_006); /(Про участь України у Конвенції додатково див. Постанову ВР N 379412 від 23.12.93). Правонаступництво: 23.12.1993. Дата набуття чинності для України: 17.01.1994. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів

ВО інтелектуальної власності; Конвенція, Міжнародний документ від 24.07.1971. Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року. Статус Конвенції див. (995_a87), (Про приєднання до Конвенції додатково Закон N 189/95ВР від 31.05.95). Дата підписання: 24.07.71 р. Дата набрання чинності для України: 25.10.95 р. –Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

5. Українська радянська енциклопедія : [у 12ти т.] / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. – 2ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.

ІВАНИЦЬКА О. О.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ ПРИВЛАСНЕНЬ ТА РОЗТРАТ У ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ

Погіршення стану лісів в Україні на сьогоднішні є однією з найбільш актуальних тем. Негативно впливає на екосистему лісу здійснення рубок без відповідного дозволу. Існування тіньового ринку деревини погіршує стан природного середовища, розвиток лісового господарства та національної економіки в цілому [1, с. 278]. Незаконне вирубування лісів в Україні особливо у зимовий період досягає критичного рівня. Кожного дня вирубуються та експортуються тисячі дерев. На території нашої країни досі не запроваджена європейська система обліку деревини, яка передбачає контроль від моменту висадки лісу, до його переробки у меблі чи паркет.

Часто лісодеревина, яка стала предметом привласнення, розтрати, реалізується фігурантами через суб'єктів підприємницької діяльності, які провадять діяльність без державної реєстрації, без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачено законом. У

цьому випадку важливим є встановлення факту систематичного здійснення такої діяльності, спрямованої на виготовлення та реалізацію лісопродукції з метою одержання прибутку.

Ознаки розкрадань найчастіше встановлюються перевіркою і зіставленням відвантажувальних документів відправника, документами транспортної організації і споживача.

Корисні відомості можуть бути отримані під час вивчення претензійних матеріалів на недостачі або пересортиці товарної лісопродукції. За ознайомлення з рекламаціями, наприклад, можна встановити, що ті чи інші їх одержувачі неодноразово пред'являли претензії на недовантаження, на поставку деревини гіршої якості, ніж указано в документах. Це може бути наслідком зловживань.

Для виявлення розкрадань на лісобазах і складах необхідно проаналізувати матеріали інвентаризацій. Наявність надлишків деревини може свідчити про умисне їх створення з метою подальшого привласнення, розтрати. За встановлення нестачі можливий висновок про вчинений злочин.

Привласнення, розтрата лісодеревини під приводом нерентабельності їх вивезення, списаних як ушкоджених гниллю чи постраждалих від лісових пожеж, перевіряється дослідженням бухгалтерських та інших звітних документів під час заготівлі списаної деревини, термінів її зберігання, перевіркою достовірності актів на її списання. Коли за негласного огляду вказаної в акті ділянки лісосіки на ньому не буде виявлено списану деревину, то, можливо, вчинено фіктивне складання акту. Якщо лісоматеріали списані під приводом загнивання або нерентабельності вивезення з місця заготовок, треба перевіряти документи, що стосуються заготівлі, і матеріали інвентаризацій. За цими документами нескладно встановити час заготівлі і кількість заготовленої деревини. Залежно від часу заготівлі визначається, чи могла деревина згнити і наскільки. Можна також установити спотворення кількості заготовленої і списаної деревини, розміри таких відхилень. На практиці траплялися випадки, коли за допомогою цих перевірок з'ясовувалося, що в загальну кількість списаної деревини включалася приписана в період лісозаготівель, або що на такій ділянці лісозаготівля взагалі не здійснювалася.

У разі списання лісоматеріалів під приводом втрат від лісових пожеж необхідно встановити обставини пожежі, час, місце, фактичну шкоду, що була заподіяна. Перевіркою актів на списання деревини та їх зіставлення з документами про фактично заготовлену в цьому районі кількість лісу і залишку, що був до часу пожежі, іноді вдається виявити факти його списання в більшій кількості, ніж зафіксовано в залишку. Таким шляхом можна визначити фіктивність актів і встановити кількість викраденої деревини.

Під час перевірки правильності списання деревини на господарські і виробничі потреби необхідно досліджувати акти на списання лісопродукції. Зіставлення зазначених у них відомостей з даними негласних оглядів і обстежень об'єктів, на будівництво яких був витрачений ліс, може бути підставою для висновків про повну або часткову фіктивності документів на списання.

Якщо є відомості про привласнення, розтрати лісу під виглядом втрат при сплаві, то доцільно застосувати перевірку актів про аварії. За їх вивчення слід установити, скільки, якої деревини і за яких обставин було списано.

Невідповідність у документах даних фактичної обстановки при сплаві може вказувати на фальшивість актів. Важливо також визначити, наскільки відповідає кількість списаних матеріалів нормам, установленим на природні втрати при сплаві. Істотне перевищення цих норм, як правило, є ознакою злочину.

При відпуску деревини в сплав слід звернути увагу також на документи, що характеризують лісосічний фонд, відведений заготівельникові, і його виробничо-господарську діяльність. Вивчення лісорубного квитка, приймальних актів, нарядів, відомостей на видачу робітникам заробітної плати та їх зіставлення сприяє виявленню підробленості цих документів, а отже, встановленню фіктивності лісозаготівлі та факту передачі лісопродукції сплаворганізації. Важливим елементом правового забезпечення раціонального використання лісів, захисту прав та законних інтересів лісокористувачів є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень лісового законодавства і припинення їх проявів в майбутньому, відновлення порушеного права та притягнення винних у вчиненні лісових правопорушень до юридичної відповідальності. Найважливішим елементом правового забезпечення раціонального використання та охорони лісів, захисту прав власників лісів та лісокористувачів є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень лісового законодавства і припинення їх проявів у майбутньому, відновлення порушеного права та притягнення винних у вчиненні лісових правопорушень до юридичної відповідальності [2, с. 377].

Отож, під час складення працівниками поліції протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 164 КУпАП України, найбільш ефективним заходом, спрямованим на недопущення подальшого функціонування суб'єктів господарювання, що незаконно здійснюють первинне оброблення деревини, є вилучення знарядь виробництва, які доцільно розглядати як засоби вчинення адміністративного правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н. В. Актуальні питання правового режиму лісів України / Н. В. Бондарчук // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 4. – С. 276–279.

2. Бондарчук Н. В. Право лісокористування в Україні / Н. В. Бондарчук // Митна справа. – 2012. – № 6 (84), ч. 2, кн. 2. – С. 374–378.

ЯЦКОВСКАЯ Я. С.

магистрант 1-го курса факультета инновационной подготовки Академии управления при Президенте Республики Беларусь г. Минск, Республика Беларусь

К ВОПРОСУ О СУЩНОСТИ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ПРАВОМ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

Проблема злоупотребления правом давно является предметом обсуждения ученых в области гражданского права, в то время как уголовно процессуальная наука обратилась к данной проблематике сравнительно недавно, о чем свидетельствует незначительное количество публикаций. Анализ таких публикаций показывает различные подходы учены процессуалистов в

определении содержания и признаков злоупотребления правом, а также возможной реакции государства на соответствующее поведение лица в форму злоупотребления правом.

Так, О.И. Андреева [1, с. 9], О.Я Баев [2, с. 337] и О.И. Даровских [3, с. 16], применив теоретические положения злоупотребления правом с позиции гражданского права к уголовно процессуальной сфере, предложили свое видение данной правовой категории, выделив признаки злоупотребления правом в уголовном процессе. При этом названные авторы не пришли к единому выводу: могут ли должностные лица и государственные органы выступать субъектом злоупотребления правом в уголовном процессе. О.И. Андреева [1, с. 11] и О.В. Желева [4, с. 117] справедливо полагают, что злоупотребление правом в уголовно процессуальной сфере можно рассматривать лишь как злоупотребление лица принадлежащим ему субъективным правом. Ведь злоупотребление должностным лицом своими полномочиями совпадает с элементами такого состава преступления, как злоупотребление властью или служебными полномочиями, что является уголовно наказуемым деянием. Из этого следует, что отождествление злоупотребления полномочиями со злоупотреблением правом является неправомерным. Данная позиция имеет оппонентов (О.И. Даровских [3, с. 8]; А.В. Юдин [5, с. 980]; В.И. Крусс [6, с. 73]), которые рассматривают злоупотребление должностными лицами (в том числе суда) своими полномочиями как одну из форм более общего понятия злоупотребления правом в уголовном процессе.

Не достигнуто в юридической литературе и единство взглядов относительно того, какие меры могут быть приняты государством по отношению к лицам, допускающим злоупотребление правом в уголовном процессе. Так, ряд авторов считают необходимым закрепить в уголовно процессуальном законодательстве запрет на злоупотребление правом [2, с. 348; 3, с. 19; 1, с. 12], полагая, что в этом случае нарушение такого «общего» запрета будет свидетельствовать о наличии в действиях лица правонарушения, вслед за которым возможно наступление юридической ответственности. По мнению А.В. Юдина, такая ответственность может иметь вид применения санкций, носящих личный и материальный характер [5, с. 982]. Другие ученые, возражая против установления подобного запрета в уголовно процессуальных нормах, приводят достаточно весомые аргументы. Например, С.В. Романов считает, что «установление такого запрета по существу переводит злоупотребление правом в разряд уголовно процессуального правонарушения... за которое предусмотрено наступление юридической ответственности и применение санкций... Обвиняемый, осведомленный о возможном применении санкций за осуществление (пусть и недобросовестное) своих процессуальных прав, вообще не стал бы пользоваться своими правами, превращаясь в бесправный объект исследования» [7, с. 26]. Соглашаясь с таким доводом, Л.Д. Калинкина полагает правильным, когда каждый случай злоупотребления правом предусматривается в конкретной уголовно процессуальной норме, с определением в ней оснований, условий и порядка применения с тем, чтобы то или иное процессуальное право участника уголовного судопроизводства не превращалось в юридическую фикцию [8, с. 6].

Предложения, направленные на предотвращение злоупотреблений участниками уголовного процесса своими правами (в т. ч. и путем внесения

изменений в законодательство), высказываемые в юридической литературе, зачастую отличаются чрезмерным радикализмом. Например, И.С. Смирнова, указывая на то, что в некоторых случаях обвиняемые или их защитники затягивают ознакомление с материалами уголовного дела, предлагает в качестве предупредительной меры ограничить право обвиняемого на ознакомление со всеми доказательствами по делу, разрешив знакомить его только с материалами, которые касаются совершенных им преступлений [9, с. 20]. Не соглашаясь с данным мнением, полагаем, что это идет в разрез с правом обвиняемого на защиту и ведет к нарушению его фундаментальных конституционных прав.

Т.В. Трубникова предлагает использовать термин «злоупотребление правом в уголовном процессе» в широком смысле, включая в его содержание не только злоупотребление участниками своими субъективными правами, но и злоупотребление должностными лицами своими полномочиями [10]. Необходимо отметить, что использование должностными лицами своих полномочий в рамках, установленных законом, но вопреки его предназначению, довольно распространено в уголовном процессе. При этом злоупотребления полномочиями в уголовном процессе должностными лицами далеко не всегда имеют характер уголовного преступления и не всегда совершаются с целью причинения вреда участникам процесса. Причинами такого рода явлений могут быть и ложно понятые интересы уголовного процесса, и дефекты сознания правоприменителей, и проявления профессиональной деформации [11, с. 11].

Возможность рассмотрения проблем злоупотребления полномочиями в одном комплексе с проблемами злоупотребления субъективными правами в уголовном процессе имеется, поскольку в силу публичного характера субъективных уголовно процессуальных прав отсутствует какой-то принципиальный разрыв между пользованием гражданами своими субъективными правами и использованием должностными лицами своих полномочий в уголовном процессе: и те и другие не должны использоваться вопреки назначению и целям уголовного процесса. В то же время различие между дозволительным методом правового регулирования, применяемым к гражданам («разрешено все, что не запрещено законом»), и разрешительным методом, на использовании которого должна строиться деятельность государственных органов и должностных лиц, диктует необходимость установления отличающихся критериев. Для решения вопроса о наличии злоупотребления субъективным правом необходимо наличие более жестких критериев, чем для вывода о наличии злоупотребления полномочиями.

На наш взгляд, государство должно проявлять определенную терпимость к возможным злоупотреблениям правом. Даже если злоупотребление правом и создает препятствия в осуществлении правосудия, но эти препятствия не чрезмерны, не затрудняют ход процесса и не останавливают его. В том же случае, когда несистемное злоупотребление правом таково, что в силу его совершения невозможно вести процесс, то к лицу, допускающему такое злоупотребление, могут быть применены определенные меры воздействия (например, удаление из зала судебного заседания) либо инициировано применение мер дисциплинарной ответственности. Такой подход к определению пределов вмешательства государства в ситуацию злоупотребления правом в уголовном процессе способен

предупредить и пресечь основные формы злоупотребления правом, не препятствуя реализации участниками процесса права на судебную защиту и справедливое судебное разбирательство. При этом не является обязательным применение к ним мер взыскания за использование ими своих процессуальных прав и за отказ сотрудничать с органом, ведущим уголовный процесс, даже в том случае, если такое использование и будет неудобно государственным органам (их должностным лицам).

Список использованных источников:

1. Андреева О. И. Злоупотребление субъективным правом в уголовном процессе: проблемы правового регулирования / Андреева О.И. // Вестн. Самарского юрид. инта. 2015. – № 2. – С. 913.

2. Баев О. Я. «Злоупотребление правом» как уголовно процессуальная категория / Баев О.Я. // Вестн. ВГУ. Серия «Право». – 2013. – № 2. – С. 336349.

3. Даровских, О. И. Злоупотребление правом в уголовном судопроизводстве: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Даровских О. И.; ЮжноУральс. гос. унт. – Челябинск, 2013. – 25 с.

4. Желева О. В. Понятие и признаки злоупотребления правом в уголовном судопроизводстве / Желева О.В. // Вестн. Томского гос. унта. – 2015. – № 396. – С. 116-121.

5. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском и уголовном судопроизводстве: межотраслевой анализ / Юдин А.В.// LEX RUSSICA. Научные труды. – МГЮА. – 2006. – № 5. – С. 976-987.

6. Крусс В. И. Конституция и злоупотребление правом: современный контекст / Крусс В.И. // Вестн. Тверского гос. унта. – 2009. – № 15. – С. 67-75.

7. Романов С. В. Право подозреваемого и обвиняемого на защиту: пределы осуществления, возможность и последствия злоупотребления / Романов С.В. // Вестн. Московского унта. – Сер. 11. – Право. – 2008. – № 4. – С. 14-37.

8. Калинкина Л. Д. К вопросу о роли злоупотребления правами и их недобросовестном использовании в уголовном судопроизводстве / Калинкина Л.Д. // Адвокат. – 2010. – № 4. – С. 59.

9. Смирнова И. С. Досудебное производство по сложному уголовному делу : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Смирнова И. С.; Омская юрид. академия. – Омск, 2013. – 26 с.

10. Трубникова Т. В. Злоупотребление правом в уголовном процессе: критерии и пределы вмешательства со стороны государства [Электронный ресурс] / Трубникова Т. В. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

11. Ефремова С. В. Обоснованность следственных действий как гарантия прав и свобод участников процесса : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ефремова С. В.; Самарский гос. унт. – Самара, 2004. – 18 с.

НОГА П. П.
студент 5 курсу групи ФАРМ1 ПЮІ НЮУ імені Ярослава Мудрого м. Полтава, Україна

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ВІДБОРУ РЕПРОДУКТИВНИХ КЛІТИН ОСІБ, ЯКІ НАПРАВЛЯЮТЬСЯ В ЗОНУ БОЙОВИХ ДІЙ

Наслідком будь-яких військових дій є скорочення чисельності здорового, працездатного чоловічого населення, яке складає частину загального генофонду нації.

13 квітня 2014 року офіційно за Указом Президента України «Про проведення антитерористичної операції» та «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» на сході України розпочинається проведення антитерористичної операції, яка за всіма зовнішніми ознаками та суттю не відповідає визначенню «антитерористична операція», що міститься в ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638IV, а скоріше нагадує військові дії.

З 2014 по 2017 рік в Україні за Указами Президента України було проведено сім часткових мобілізацій та мобілізовано близько 250 тисяч осіб. Мобілізації підлягають, відповідно до наказу Міністра оборони України від 14.09.2008 № 402 «Про затвердження Положення про військово лікарську експертизу в Збройних силах в Україні», особи, які за станом здоров'я є придатними. В основному це молоді чоловіки віком до 35 років.

За різними даними станом на 2017 рік близько 10 тисяч мобілізованих загинули на сході України при проведенні антитерористичної операції. Вікова категорія більшості загиблих – 2545 років. Віком від 18 до 25 років – близько 1 тисячі загиблих [1]. Відтак, певний відсоток загиблих осіб не реалізували своє право на батьківство.

Крім цього, при проведенні антитерористичної операції існують ризики позбавлення осіб здійснення репродуктивних функцій внаслідок каліцтв отриманих при виконанні службових обов'язків (за це передбачена лише компенсація у вигляді відшкодування матеріальної та моральної шкоди).

Зважаючи на вищенаведене, актуальним питанням є розроблення та прийняття Державної програми відбору репродуктивних клітин осіб, які направляються в зону бойових дій, тобто можливості посмертної репродукції.

Загалом, посмертна репродукція поставила перед суспільством низку медичних, етичних, філософських та правових проблем. Можливо тому вона заборонена в Німеччині, Австралії, Швеції та Канаді. Однак, посмертна репродукція репродуктивних клітин осіб, які направляються в зону бойових дій, зважаючи на ризики, які вони несуть при виконанні військового обов'язку, є нагальною, об'єктивно обумовленою проблемою, що потребує вирішення.

Посмертна репродукція може виступати як: 1) гарантія реалізації прав передбачених ст. ст. 49, 50 Сімейного кодексу України осіб, що проходять військову службу на території проведення антитерористичної операції (військових дій); 2) механізм збереження здорового генофонду нації.

Питання походження дітей, зачатих після смерті їхніх батьків, піднімали у працях зарубіжних авторів у контексті дослідження реалізації посмертних репродуктивних програм. Зокрема, слід відмітити внесок таких науковців як Джуді Хантер, Кетрін Ван Хойтен, Шарман Крістофер, Рус Зафран, Гейл Катс та ін. Оскільки законодавче регулювання окресленої проблематики в нашій державі повністю відсутнє, а без відповідного наукового обґрунтування створити будьяку нормативну базу не видається реальним, існує гостра необхідність вітчизняних наукових напрацювань у зазначеній сфері [2].

Для того, щоб дитина була зачата вже після смерті батьків, передусім необхідно аби її потенційний батько залишив свій репродуктивний матеріал у кріобанку разом із розпорядженням[3]. Система кріобанків в Україні представлена акредитованими приватними закладами охорони здоров'я, що розташовані далеко не в усіх адміністративно-територіальних одиницях. Зважаючи на це, у випадку прийняття державної програми відбору репродуктивних клітин осіб, які направляються в зону бойових дій, необхідним є заключення договорів на медичне обслуговування населення із приватними закладами або розширення мережі державних кріобанків.

Крім цього, обов'язково варто детально врегулювати застосування посмертних репродуктивних програм з усіма наслідками для дітей, батьків та інших зацікавлених суб'єктів. Потрібно: 1) дати визначення посмертної репродуктивної програми, а також посмертного батьківства/материнства; 2) передбачити обов'язкові умови договорів про передання репродуктивного матеріалу на зберігання та про проведення посмертних репродуктивних програм (окремим пунктом варто виділити вираження волі особи на випадок власної смерті чи каліцтва); 3) передбачити для цих договорів обов'язкову письмову форму із нотаріальним посвідченням [2]; 4) закріпити принцип добровільності участі обох з подружжя (оскільки обов'язковість передбачає примус, застосування якого суперечить праву на особисту недоторканість, а без згоди жінки відібрання та зберігання репродуктивних клітин є недоцільним); 5) перелік суб'єктів, що мають право на безкоштовну участь в такій державній програмі; 6) чітко визначити походження дитини, яка зачата в результаті реалізації посмертної репродуктивної програми (за наявності письмово вираженої, за життя, волі померлого батька/матері така дитина походитиме від батьків) тощо.

Таким чином, ми констатуємо необхідність розроблення та прийняття державної програми відбору репродуктивних клітин осіб, які направляються в зону бойових дій. Для цього необхідні подальші ґрунтовні теоретико прикладні дослідження обраної нами проблематики.

Список використаних джерел:

1) Зведені дані по загиблим [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://memorybook.org.ua/indexfile/statage.htm.

2) Рубець І. Проблеми правового регулювання посмертних репродуктивних програм / І. Рубець // Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/images/justice/Ap/07.pdf

3) Ruth Z. Dying to be a Father: Legal Paternity in Cases of posthumous conception. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.law.uh.edu/hjhlp.

ЗАВАДСКАЯ Е. А.
студентка 4-го курса факультета управления АУпПРБ, кафедра гражданского и хозяйственного права, г. Минск, Республика Беларусь

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА НА СУДЕБНУЮ ЗАЩИТУ НА СТАДИИ ВОЗБУЖДЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛУ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ СУДЕ

Статья 8 Всеобщей декларации прав человека провозглашает, что каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных конституцией или законом [1, с. 77]. Конституция Республики Беларусь, признавая человека, его права и свободы высшей ценностью, прежде всего, гарантирует их государственную защиту.

Со времени принятия Хозяйственного процессуального кодекса Республики Беларусь (далее – ХПК) в 1998 году он неоднократно подвергался существенным изменениям, которые позволили ныне существующему правовому регулированию придать форму полноценного кодифицированного законодательного акта, содержащего достаточную регламентацию современных правовых институтов, а также необходимое количество инстанций, обеспечивающих защиту прав и законных интересов субъектов предпринимательской деятельности по делам, подведомственным экономическим судам.

Заслуживает внимания тот факт, что норма о защите гражданских прав юридических и физических лиц была закреплена ещё в Гражданском кодексе Республики Беларусь 1964 года, в условиях действия жёсткой плановой экономики и фактически моно государственной формы собственности. Данная норма получила своё развитие и в Гражданском кодексе Республики Беларусь 1998 года, в то время, когда государство было ориентировано на работу рыночной социальной экономики и в действительности существовала частная форма собственности [2, с. 3638].

В государственно правовом механизме институту судебной защиты отводится главенствующая роль. По мнению многих учёных правоведов данный институт является наиболее эффективным и цивилизованным из всех выработанных мировой практикой способов защиты прав.

В Республике Беларусь активно используются все предусмотренные законом формы и способы защиты прав и интересов субъектов хозяйствования, например, досудебный порядок урегулирования спора, который может быть выражен как в юрисдикционной, так и претензионной формах. Также предпринимаются меры по совершенствованию уже имеющихся форм и способов защиты на фоне подавления нелегальных, противоправных.

Одним из основных принципов деятельности экономических (арбитражных, хозяйственных) судов является защита прав субъектов хозяйствования как в Республике Беларусь, так и во всех иных государствах, независимо от их типа, модели и уровня развития, действующих правовой и экономической систем.

Основным показателем деятельности экономических судов является количество поступивших обращений. На основе кратких статистических данных о деятельности экономического суда города Минска по осуществлению правосудия предоставленных Верховным Судом Республики Беларусь, можно сделать вывод о том, что за последние годы количество обращений субъектов хозяйствования принципиально не отличается, что свидетельствует о доступности, стабильности и эффективности экономического правосудия. Так, за 2015 год в экономический суд города Минска поступило 53119 обращений от субъектов хозяйствования, из которых в порядке искового производства 9698, в порядке приказного 39445, о признании экономически несостоятельным (банкротом) 1692, об административных правонарушениях 2284. В 2016 году численность обращений не увеличилась, всего поступило 51485, из них в порядке искового производства 9846, в порядке приказного 37924, о признании экономически несостоятельным (банкротом) 1861, об административных правонарушениях 1854. Общее количество рассмотренных дел за 2015 и 2016 года равно 44136 и 43562, соответственно [3].

Субъективное право личности на судебную защиту содержит ряд основных процессуальных и материально правовых правомочий, обеспечивающих доступность обращения в суд, беспристрастное и справедливое правосудие, полное восстановление нарушенных прав и интересов. В материально правовом смысле право на судебную защиту представляет свойство нарушенного или оспоренного материального права, которое выражается в праве на иск в материальном смысле. Второй аспект связан, прежде всего, с обращением заинтересованного лица в суд, проведением судебного разбирательства и в некоторых случаях, проверкой законности и обоснованности решения вышестоящим судом и его исполнения.

Вместе с тем действующее законодательство Республики Беларусь не проводит явных границ между юридическими понятиями «право личности на судебную защиту» и «судебная защита прав и свобод». В научной литературе иногда происходит смешение, а то и отождествление этих категорий. Между тем, не смотря на их схожесть и близость, они не являются синонимами. Каждое из них, на наш взгляд, имеет свое содержание. В связи с этим возникает теоретическая и практическая потребности, с одной стороны, в более четком разграничении указанных понятий, а с другой в уяснении проблем соотношения этих относительно самостоятельных правовых явлений. Полагаем, что право на получение судебной защиты это возможность применить установленный законодательством процессуальный механизм в целях защиты своих прав и интересов в суде, которая обеспечена процессуальной обязанностью суда предоставить указанную защиту, другими словами, использовать все предоставленные суду процессуальным законодательством полномочия для правильного, всестороннего и своевременного возбуждения дела, его рассмотрения и вынесения законного и обоснованного судебного решения.

Таким образом, право на судебную защиту это многоплановое и многофункциональное правовое явление. Оно представляется в качестве комплексного (межотраслевого) правового института, который способен регулировать различные виды общественных отношений.

На стадии возбуждения производства по делу право на судебную защиту берёт своё начало и претворяется в жизнь путём обращения заинтересованного лица в экономический суд путём подачи:

• искового заявления по хозяйственным (экономическим) спорам и иным делам, возникающим из гражданских правоотношений;

• заявления по спорам, возникающим из административных и иных публичных правоотношений, по делам об экономической несостоятельности (банкротстве), об установлении фактов, имеющих юридической значение, и другим;

• жалобы по делам об обжаловании нотариальных действий или отказа в их совершении, об обжаловании постановления, действия (бездействия) судебного исполнителя [4, ст. 7].

Проанализировав судебную практику, можно сделать вывод о том, что исковое заявление является самым распространённым и универсальным средством защиты нарушенных или оспариваемых законных прав и интересов. При этом ряд основных положений во многом применим к характеристике заявлений и иных обращений, подаваемых в экономический суд. В целях выполнения своего главного предназначения при предъявлении искового следует строго соблюдать установленный законодательством процессуальный порядок.

На стадии возбуждения производства по делу экономический суд решает вопрос о возможности начала процесса по конкретному делу, проверяет наличие у лица, обратившегося в суд, права на обращение в суд и соблюдение установленного порядка реализации данного права.

Так, отличительной особенностью данной стадии является преимущественная активность истца (заявителя), а не экономического суда и иных лиц, участвующих в деле. Имеется в виду, что именно истец (заявитель) принимает решение воспользоваться конституционным правом на судебную защиту, инициирует разрешение вопроса о рассмотрении его субъективного требования путём совершения ряда юридически значимых действий, как процессуального, так и непроцессуального характера. На данной стадии экономический суд не предрешает вопрос о законности и обоснованности заявленных требований, их доказанности, о подлежащих применению по делу нормах материального права, он имеет лишь процессуальную обязанность рассмотреть вопрос о принятии искового заявления и вынести соответствующее определение [5, с. 89].

Список использованных источников:

1. Кузнецова, Е. В. Права человека: международно правовые документы и практика их применения: в 4 т. / Е. В. Кузнецова. – Мн. : Амалфея, 2009. Т. 1. – 815 с.

2. Каменков, В. С. Проблемные вопросы в регулировании хозяйственного процесса в Республике Беларусь / В. С. Каменков. – Минск : Дикта, 2010. – 223 с.

3. Статистические данные о деятельности судов общей юрисдикции за 2016 год [Электронный ресурс] / Верховный Суд Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.court.gov.by/justice_RB/statistics/. – Дата доступа: 22.04.2017.

4. Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]: 15 дек. 1998 г., № 219З: принят Палатой представителей 11 нояб. 1998 г.: одобрен Советом Респ. 26 нояб. 1998 г.: в ред. Закона Респ. Беларусь от 09.01.2017 г. // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

5. Хасаншина, Ф. Г. Возбуждение производства по делу в арбитражом суде : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12. 00. 15 / Ф. Г. Хасаншина ; Университет управления «НИСБИ». – Саратов, 2012. – 26 с.

КАРСЮК Д. С.

магистрант факультета инновационной подготовки Академия управления при Президенте Республики Беларусь, г. Минск, Республика Беларусь

ПОЛНОМОЧИЯ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИОННЫМ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ

Обеспечение эффективной антикоррупционной политики государства возможно лишь при наличии слаженной системы уполномоченных органов, осуществляющих предупреждение, выявление, пресечение и раскрытие коррупционных преступлений и правонарушений.

Наделение определенного правоохранительного органа полномочиями по осуществлению противодействия коррупции требуется, прежде всего, в силу международных обязательств, которые приняли на себя Украина и Республика Беларусь. Так, согласно ст. 6 Конвенции ООН против коррупции каждое Государство участник обеспечивает в соответствии с основополагающими принципами своей правовой системы наличие органа или в надлежащих случаях органов, осуществляющих предупреждение коррупции с помощью таких мер, как: проведение политики, упомянутой в ст. 5 данной Конвенции, и в надлежащих случаях осуществление надзора и координации проведения такой политики; расширение и распространение знаний по вопросам предупреждения коррупции [1].

Сравнение действующих в Украине и Республике Беларусь систем правоохранительных антикоррупционных органов, в том числе статуса и роли прокуратуры в таких системах, представляет интерес в виду общности истории формирования государственных институтов и правовых систем обоих государств, географического соседства Украины и Республики Беларусь, а также с целью изучения целесообразности создания Специализированной антикоррупционной прокуратуры в Украине.

Значимость органов прокуратуры в государственно правовых механизмах обоих государств подтверждается наличием соответствующих положений в Конституциях Украины и Республики Беларусь, анализ которых позволяет сделать вывод о том, что компетенция белорусской прокуратуры, в том числе по вопросам противодействия коррупции, значительно шире.

Статья 121 Конституции Украины [2] и ст. 2 Закона Украины о прокуратуре [3] устанавливают, что прокуратура составляет единую систему,

выполняющую следующие полномочия: 1) поддержание государственного обвинения в суде; 2) представительство интересов гражданина или государства в суде; 3) надзор за соблюдением законов органами, осуществляющими оперативно розыскную деятельность (далее – ОРД), дознание и досудебное следствие; 4) надзор за соблюдением законов при исполнении судебных решений по уголовным делам, а также при применении иных мер принудительного характера, связанных с ограничением личной свободы граждан.

Названные полномочия в равной степени реализуются и в сфере противодействия коррупции Специализированной антикоррупционной прокуратурой, которая, согласно ст. 8 Закона Украины о прокуратуре, является самостоятельным структурным подразделением Генеральной прокуратуры Украины [3]. Данная Специализированная прокуратура осуществляет надзор за соблюдением законов при проведении ОРД и досудебного расследования Национальным антикоррупционным бюро Украины. Важной особенностью функционирования Специализированной антикоррупционной прокуратуры является специальный порядок назначения на должность работников данного органа, что обеспечивает определенную независимость надзорного органа.

Национальное антикоррупционное бюро Украины (далее – Национальное бюро) является государственным правоохранительным органом, на который возлагается предупреждение, выявление, пресечение, расследование и раскрытие коррупционных правонарушений, отнесенных к его подследственности, а также предупреждение совершения новых. Задачей Национального бюро является противодействие криминальным коррупционным правонарушениям, совершенным высшими должностными лицами, уполномоченными на выполнение функций государства или местного самоуправления, и представляют угрозу национальной безопасности [4].

Анализ ст. 216 Уголовно процессуального кодекса Украины и иных нормативных правовых актов, регулирующих деятельность Национального бюро, указывает на его узкую специализацию: коррупционные правонарушения, совершенные определенными высокопоставленными должностными лицами, а также связанные со значительными суммами предмета коррупционных преступлений. Работники Национального бюро выполняют обязанности по осуществлению ОРД, проведения досудебного следствия и иные предусмотренные законом полномочия. При этом Национальное бюро не занимается коррупционными административными правонарушениями.

В соответствии со ст. 125 Конституции Республики Беларусь [5] и ст. 4 Закона о прокуратуре [6], помимо полномочий, аналогичных функциям прокуратуры Украины, на органы прокуратуры Республики Беларусь возлагаются и иные функции. В их числе: 1) надзор за исполнением законодательства и законностью правовых актов (т.е. в сферу действия прокуроров попадают республиканские органы государственного управления, иные государственные организации, подчиненные Совету Министров Республики Беларусь, местные представительные, исполнительные и распорядительные органы, общественные объединения, религиозные и другие организации, должностные лица, индивидуальные предприниматели); 2) координация правоохранительной деятельности государственных органов, осуществляющих борьбу с

преступностью и коррупцией; 3) проведение предварительного следствия в случаях, указанных в Уголовно процессуальном кодексе Республики Беларусь. Данные правовые нормы нашли отражение и в ст. 45 Закона Республики Беларусь «О борьбе с коррупцией» (далее – Закон о борьбе с коррупцией), которая устанавливает, что надзор за точным и единообразным исполнением законодательства в сфере борьбы с коррупцией осуществляют Генеральный прокурор Республики Беларусь и подчиненные ему прокуроры [7].

Проведенное нами сравнение вышеназванных функций указывает, что полномочия прокуратуры Республики Беларусь гораздо шире полномочий прокуратуры Украины, поскольку белорусские прокуроры осуществляют надзор за антикоррупционным законодательством не только при ведении уголовного процесса соответствующими органами, но и в иных правовых сферах. Кроме того, следуя буквальному толкованию ч. 2 ст. 25 Закона о прокуратуре Украины, координация деятельности правоохранительных органов в сфере противодействия преступности, является составляющей надзора за органами, осуществляющими ОРД, дознание и следствие, а в Республике Беларусь это является самостоятельным видом правоохранительной деятельности прокуратуры.

Очевидно, что украинский законодатель идет по пути сужения специализации и четкого разделения полномочий государственных органов, осуществляющих противодействие коррупции. Между тем, как отмечает первый заместитель директора распорядителя Международного валютного фонда Дэвид Липтон, созданные антикоррупционные институты в Украине конкретных результатов пока не достигли [8]. Не разделяя данное мнение, полагаем, что объективная оценка успешности функционирования антикоррупционных органов в Украине либо их нецелесообразность возможна по прошествии более длительного времени с момента создания таких органов. Только с учетом полного предметного анализа необходимо решать вопрос о заимствовании положительного опыта Украины для усовершенствования институциональной основы противодействия коррупции в Республике Беларусь.

Список использованных источников:

1. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции [Электронный ресурс] / ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96ВР // Право України [Электронный ресурс] / «ЛІГА:ЗАКОН». – Минск, 2017.

3. Про прокуратуру : Закон України, 14.10.2014, №1697VII // Право України [Электронный ресурс] / «ЛІГА:ЗАКОН». – Минск, 2017.

4. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України, 14.10.2014, №1698VII // Право України [Электронный ресурс] / «ЛІГА:ЗАКОН». – Минск, 2017.

5. Конституция Республики Беларусь 1994 года [Электронный ресурс] / ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

6. О прокуратуре Республики Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 8 мая 2007 г. № 220З / ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

7. О борьбе с коррупцией [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 15 июля 2015 г., № 305З / ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

8. МВФ: антикоррупционные органы в Украине пока не дали результатов [Электронный ресурс] / Ліга.Новости Режим доступа: http://news.liga.net/news/economics/14725492mvf_antikorruptsionnye_organy_v_ ukraine_ poka_ ne_dali_rezultatov.htm. Дата доступа: 26.04.2017.

ПОПОВА О. Я.
студентка Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна

ЖІНОЧА ЗЛОЧИННІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ

Проблемні питання жіночої злочинності, залишаються актуальними для наукових пошуків, особливо в умовах реформування поглядів на місце жінки в сучасному суспільстві. Питома вага злочинності жінок у структурі загально злочинності в останній час зменшується порівняно зі злочинністю чоловіків. Для того, щоб не втратити позитивну динаміку, необхідно розуміти детермінанти, що впливають на поступове зниження жіночої злочинності [6].

Дослідженню проблемних питань жіночої злочинності присвятили праці Т. Корнякова, Н. Чечель, М. Чаплик, І. Карпець, В. Кудрявцев, А. Габіані, Л. Мелікашвілі, Т. Волкова, А. Гуров та інші.

Під жіночою злочинністю у кримінології традиційно розуміють сукупність злочинів, вчинених особами жіночої статі, яким притаманні специфічні ознаки, пов’язані з історично обумовленими місцем жінки в суспільстві, її соціальними ролями, психологічними та біологічними особливостями [8, с. 546]. Але це не означає, що суб’єктом таких злочинів виступає лише жінка. «Жіночий злочин» формується вже по факту його вчинення жінкою, а не передбачений нормами кримінального законодавства. Проте існує злочин, спеціальним суб’єктом якого виступаю виключно жінка. А саме, ст. 117 КК України – вбивство матір’ю своєї новонародженої дитини [1].

Відмежування жіночої злочинності в окремий вид пов’язано як з біологічними, психологічними, так і з соціальними факторами, які впливають на жінку як індивіда та обумовлюють формування її свідомості, місце в соціумі та особливості вчинення певних дій.

Загальна кримінологічна характеристика жіночих злочинів дозволяє говорити про те, що найчастіше жінки злочинниці є у віці 2939 років (32,6%), 1828 років (27,3%), з повною загальною середньою та базовою загальною середньою освітою (61,5%) [4].

Вченими кримінологами зазначаються такі основні негативні явища, що детермінують жіночу злочинність як: зростання конфліктності у суспільстві та у сімейно-побутових відносинах; поширення алкоголізму та наркотичної залежності; істотне послаблення інституту сім’ї; зростання залученості жінки у виробництво та керівництво одного боку та безробіття – з іншого [2, с.279].

Рівень жіночої злочинності значно нижчий за чоловічу. У 2016 році питома вага осіб жіночої статті від кількості виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення становила 11,8% [4].

Жіночій злочинності властиві певні особливості, зокрема, переважну частину в її структурі займають злочини проти власності (56,7%) [9, с. 135–136]. Це пов'язано з тим, що крадіжка є менш агресивним злочином. Саме крадіжки та шахрайство складають групу професійних злочинів для деяких жінок [3]. Крім того крадіжки у структурі жіночої злочинності займають 46,8%. Грабежі та розбої разом становлять лише 3,5%. Це ще одне підтвердження того, що жіночі злочини переважно мають неагресивний характер та супроводжуються плануванням. Є підстави вважати, що злочини проти власності, вчинювані жінками, спричинені відчуттям нереалізованості, безробіттям, відсутністю достатніх коштів для утримання родини, кризою на ринку праці.

Злочини проти життя та здоров'я особи у структурі жіночої злочинності складають 15,4% [9, с. 136]. У зв'язку з фізіологічними особливостями будови тіла жінки не так часто вчиняють насильницькі злочини, але характерним для жіночих злочинів проти життя та здоров'я особи є те, що якщо вже вони вчиняються, то є заздалегідь запланованими, продуманими. Такі злочини вирізняються меншими можливостями боротьби з боку жертви, тому є більш прийнятними для жінок [7].

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення у структурі жіночої злочинності складають 12,4% [9, с. 136]. На нашу думку, це також обумовлюється високим рівнем безробіття, низьким рівнем матеріального забезпечення та поширеною практикою неофіційного працевлаштування, за якої жінки перебувають в уразливому стані.

Доцільно звернути увагу на злочини у сфері господарської діяльності, вчинені жінками. Згідно Єдиного звіту Генеральної прокуратури про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень - грудень 2016 року така група злочинів становить лише 2% від всіх злочинів, вчинених жінками. Такий показник, звичайно, є невисоким, але у загальній структурі злочинів у сфері господарської діяльності саме жінками вчиняється 20,7% таких злочинів, що є найвищим показником у порівнянні з іншими вилами злочинів. Для порівняння, жіночі злочини проти власності в загальній структурі складають 12%. Злочин у сфері господарської діяльності, який жінки вчиняють найчастіше – фіктивне підприємництво (24%) [4].

На такі кількісні показники жіночої злочинності у сфері господарювання впливає декілька факторів: більшість жіночих злочинів стосуються тієї сфери, в якій працює жінка, адже зараз у сфері освіти, банківських установах, на посадах бухгалтерів працюють більше жінок, ніж чоловіків; жінки обіймають все більше посад на державній службі, в адміністраціях юридичних осіб; більш активна участь жінок у всіх суспільних процесах.

Взагалі більшість цих злочинів безпосередньо стосується тієї роботи, яку виконують жінки (промисловість, торгівля, громадське харчування, матеріально-технічне постачання і збут, освіта, охорона здоров'я, культура, соціальне забезпечення, сільське господарство, підприємницька діяльність тощо).

Беззаперечним детермінантом жіночої злочинності є зниження значущості інституту сім'ї, що призводить до деформації жіночої свідомості, та алкогольна чи наркотична залежність. При чому найчастіше саме жінки, що страждають від наркотичної чи алкогольної залежності складають групу рецидивістів. Крім того, якщо чоловіки у стані сп'яніння часто вчиняють агресивні жорсткі злочини, то для жінок характерним є корисливий умисел для того, щоб задовольнити подальшу потребу в алкоголі [5].

Жіночій злочинності (у порівнянні з чоловічою) притаманні такі специфічні ознаки як: більша стабільність кількісних показників, менша агресивність, одноманітність [3].

Запобігання жіночій злочинності характеризується певними особливостями, оскільки полягає у широкому комплексі заходів, спрямованих на наданні жінкам почуття соціальної захищеності та благополуччя в суспільстві.

Запобігання таких злочинів має включати в себе підвищення кваліфікації жінок з метою надання більш гідної роботи та заробітної плати, захист честі та гідності жінок, покращення медичного забезпечення жінок та їх дітей тощо. Всі ці заходи спрямовані на загальне покращення суспільного ладу, тож потребують значних часових та матеріальних затрат.

Список використаних джерел:

1. Голіна В. В. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / В. В. Голіна, В. Б. Головкін. – Х.: Право, 2014. – 513 с. – Режим доступу: http://libnet.com/content/9715_Kriminologichna_harakteristika_zlochinnosti_jinok.html.
2. Гуров А. І. Жіноча злочинність / А. І. Гуров. – М.: Юриспруденція, 2007. – 432 с.
3. Іванов Ю. Ф. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа [Електронний ресурс] – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 264 с. – Режим доступу: http://radnuk.info/pidrychnuku/kruminologiua/39ivanov1/39420091115184225.html
4. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу://http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113283&libid=100820&c=edit&_c=for.
5. Корнякова Т. В. Кримінологічний аналіз жіночої злочинності [Електронний ресурс] / Т. В. Корнякова // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – Вип. 1. – С. 4951. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvu_2016_1_13.
6. Профілактика злочинів: підручник [Електронний ресурс] / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужи. – К.: Атіка, 2011. – 720 с. – Режим доступу: http://westudents.com.ua/glavy/68847201jnochazlochinnstponyattyastantendents.html
7. Чаплик М. М. Тенденції жіночої злочинності в Україні [Електронний ресурс] / М. М. Чаплик // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Соціологія. – 2012. – Т. 201, Вип. 189. –

С. 114118. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2012_201_189_24.

8. Денисов С.Ф. Кримінологія. Особлива частина: навчальний посібник / С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, С. Г. Кулик. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 705 с.

9. Шеховцова Л. І. Кримінологія: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Правознавство» / Л. І. Шеховцова, К. М. Плутицька. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. – 173 с.

ГАВРИЛЮК Т. А.

студентка 4-го курсу факультета управления Академия управления, кафедра конституционного и административного права, г. Минск, Республика Беларусь

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СТАТУСА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ПОТЕРПЕВШИХ И СВИДЕТЕЛЕЙ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ

В настоящее время в международной доктрине и национальном законодательстве значительное внимание уделяется несовершеннолетним жертвам и свидетелям преступлений, о чем свидетельствует ряд рекомендательных документов международного характера [1; 2; 3] и интересе к этой проблеме учены правоведов [4; 5; 6]. Законодательство Республики Беларусь и Украины достаточно детально регулирует вопросы, связанные с привлечением несовершеннолетних в качестве потерпевших и свидетелей.

Согласно УПК Республики Беларусь (ч. 1 ст. 60) свидетелем является лицо, в отношении которого имеются основания полагать, что ему известны какие-либо обстоятельства по уголовному делу, вызванное органом, ведущим уголовный процесс, для дачи показаний либо дающее показания. Норма аналогичного содержания присутствует и в ч. 1 ст. 65 УПК Украины. Следуя буквальному смыслу данных правовых норм, свидетелем может быть, как совершеннолетнее, так и несовершеннолетнее лицо. При этом законодательство Республики Беларусь и Украины устанавливает определенные изъятия в отношении несовершеннолетних свидетелей.

Так, принудительное доставление для дачи свидетельских показаний может применяться только к лицам старше 14ти лет (ч. 4 ст. 130 УПК Республики Беларусь), а вызов на допрос лица, моложе 16ти лет, проводится через его родителей (законных представителей) (ч. 5 ст. 216 УПК Республики Беларусь). Примечательно, что украинский законодатель поступает более гуманно и прогрессивно, поскольку в ч. 3 ст. 140 УПК Украины закреплено правило о недопустимости принудительного доставления несовершеннолетних для дачи свидетельских показаний. За разглашение данных предварительного расследования или закрытого судебного заседания без разрешения органа, ведущего уголовный процесс, за отказ либо уклонение от дачи показаний или за дачу заведомо ложных показаний несовершеннолетний потерпевший и свидетель несут ответственность с 16ти лет. Свидетелем в конкретном уголовном деле лицо

остается и после окончания производства следственного действия, в процессе которого им давались показания.

По УПК Республики Беларусь свидетель, в т.ч. и несовершеннолетний наделен правом: не свидетельствовать против себя самого, членов своей семьи и близких родственников; собственноручно записывать свои показания в протоколе допроса или удостоверять своей подписью в протоколе следственного или процессуального действия правильность записи данных им показаний; заявлять ходатайства и приносить жалобы; получать возмещение расходов, понесенных при производстве по уголовному делу, и вреда, причиненного действиями органа, ведущего уголовный процесс (ч. 3 ст. 60 УПК Республики Беларусь). В его обязанности входит явка по вызовам органа, ведущего уголовный процесс, правдивое сообщение известных ему по делу обстоятельств, неразглашение сведений об обстоятельствах, ставших известными ему по делу, если он был предупрежден об этом органом уголовного преследования (судом), а также исполнение их законных распоряжений (ч. 4 ст. 60 УПК Республики Беларусь).

Схожий подход демонстрирует и ст. 66 УПК Украины. Между тем УПК Украины наиболее эффективно подходит к обеспечению прав несовершеннолетних свидетелей, о чем свидетельствует уголовно процессуальное установление о праве такого свидетеля иметь адвоката, как при даче свидетельских показаний, так и при участии в проведении других следственных действиях. В Республике Беларусь несовершеннолетний свидетель также может воспользоваться услугами адвоката, но не посредством применения прямых предписаний уголовно процессуального закона, а в силу ст. 62 Конституции Республики Беларусь, предусматривающей право «каждого» пользоваться услугами адвоката.

Понятие «потерпевший» в уголовно правовом и криминологическом смысле связано с представлением о жертве преступления. В Декларации основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотреблений властью определено, что жертвами преступлений являются лица, которым преступлениями причинены телесные повреждения, моральный вред, эмоциональные страдания, материальный ущерб, существенное ущемление основных прав. Потерпевший как участник уголовного процесса уравнен в правах с обвиняемым в представлении и исследовании доказательств, участии в судебном разбирательстве.

Согласно ч. 1 ст. 49 УПК Республики Беларусь потерпевшим признается только физическое лицо, которому предусмотренным уголовным законом общественно опасным деянием причинен физический, имущественный или моральный вред и в отношении которого орган, ведущий уголовный процесс, вынес постановление (определение) о признании его потерпевшим. Украинский законодатель более широко подошел к трактовке потерпевшего, определив таким участником уголовного процесса не только физическое, но и юридическое лицо, которому деянием причинен имущественный вред (ч. 1 ст. 55 УПК Украины), что, на наш, взгляд является наиболее оправданным.

Анализ уголовно процессуального законодательства Республики Беларусь и Украины свидетельствует о том, что права и обязанности несовершеннолетнего потерпевшего по объему значительно шире, чем права несовершеннолетнего

свидетеля. Так, несовершеннолетний потерпевший наделен такими важнейшими правами, как: право представлять доказательства; заявлять отводы и ходатайства; возражать против действий органа уголовного преследования и требовать внесения его возражений в протокол следственного или другого процессуального действия, проводимого с его участием; знакомиться с протоколами следственных и других процессуальных действий, в которых он участвовал; с момента получения уведомления об окончании предварительного расследования знакомиться с уголовным делом, выписывать (копировать) из него сведения в любом объеме; участвовать в судебном заседании суда первой инстанции, апелляционной и надзорной инстанций и др. Обязанности несовершеннолетнего потерпевшего и свидетеля имеют много общего: они должны являться по вызовам органа, ведущего уголовный процесс; подчиняться его законным распоряжениям; давать показания по требованию такого органа; подвергаться амбулаторной экспертизе для проверки способности правильно воспринимать и давать показания об обстоятельствах, составляющих предмет доказывания по делу, либо для установления их возраста; а также не вправе разглашать данные предварительного расследования. Различия в процессуальном статусе названных участников процесса заключаются в том, что несовершеннолетний потерпевший обязан представлять имеющиеся у него предметы, документы, образцы для сравнительного исследования по требованию органа, ведущего уголовный процесс, в то время как для свидетеля это относится к числу его прав.

Подытоживая, отметим, что уголовно процессуальные нормы Республики Беларусь и Украины в целом соответствуют международным стандартам в части обеспечения прав и законных интересов несовершеннолетних, попавших в орбиту уголовного правосудия, однако украинский законодатель демонстрирует наиболее корректный подход в правовой регламентации отдельных прав несовершеннолетних свидетелей.

Список использованных источников:

1. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций для предупреждения преступности среди несовершеннолетних (ЭрРиядские руководящие принципы) [Электронный ресурс]: приняты резолюцией 45/112 Генер. Ассамблеи, 14 дек. 1990 г. // Организация Объединенных Наций. – Режим доступа:http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/juveniles_ deinquency_prevention.shtml. – Дата доступа: 21.02.2017.

2. Руководящие принципы, касающиеся правосудия в вопросах, связанных с участием детейжертв и свидетелей преступлений [Электронный ресурс]: приняты резолюцией 2005/20 ЭКОСОС, 22 июля 2005 г. // Организация Объединенных Наций. – Режим доступа: http://www.un.org/ru /documents/decl_conv/conventions/guidelines_justice_inv_child.shtml. – Дата доступа: 21.02.2017.

3. Рекомендации Комитета Министров Совета Европы по правосудию, дружественному к ребенку [Электронный ресурс]: приняты

Комитетом Министров, 17 нояб. 2010 г. – Режим доступа: http://soprotivlenie.org/zakon/rekomendaciikomitetaministrovsepopravosudiyudruzhestvennomukrebenku/. – Дата доступа: 21.02.2017.

4. Зайцева Л. Л., Петрова О. В. Социальное и психологическое сопровождение правосудия по делам несовершеннолетних / Зайцева Л. Л., Петрова О. В. // Совершенствование судебной системы в Республике Беларусь посредством развития специализации судов : сб. науч. тр. / редкол.: А. В. Барков (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Издво «Четыре Четверти», 2013. – С. 71–87.

5. Петрова О. В. Совершенствование законодательного регулирования и правоприменительной деятельности при производстве по уголовным делам с участием несовершеннолетних потерпевших и свидетелей [Электронный ресурс] / О. В. Петрова // Консультант Плюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

6. Зайцева Л. Л. Уголовное судопроизводство по делам несовершеннолетних: международные стандарты и законодательство Республики Беларусь / Зайцева Л. Л. // Специализация в судебной системе Республики Беларусь : учеб.-метод. пособие : в 2 кн. – Кн. 1. : Специализация в общих судах Республики Беларусь / редкол.: В. П. Мороз (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Издво «Четыре четверти», 2013. – С. 40–54.

АНЦИФЕРОВА Э. Ю.

студентка 3-го курса факультета управления Академия управления при Президенте Республики Беларусь, г. Минск, Республика Беларусь

БОРЬБА С ТЕРРОРИЗМОМ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Проблемы, связанные с экстремистской деятельностью, в связи с их теоретической и практической значимостью всегда привлекали к себе внимание исследователей. Именно от качественного состояния и дальнейших перспектив противодействия экстремистской деятельности зависит высокий уровень правовой жизни, юридическая защищенность прав и интересов граждан, а в конечном счете кардинальное и справедливое решение основных вопросов в области экономики и политики. Терроризм представляет повышенную общественную опасность, поскольку влечет появление в обществе нетерпимости, раздора, ненависти и насилия. Тема терроризма всегда привлекала внимание общественности, поскольку данное явление угрожает жизни каждого человека.

Существенной причиной обострения террористической угрозы на протяжении последних десятилетий в числе ранее выявленных следует считать особое положение средств массовой информации в современном мире. Отсутствие освещения в массмедиа обессмысливает теракт. Соответственно, та или интерпретация теракта может означать его успех или неудачу, задавать реакцию на него населения.

Освещая теракты, СМИ поневоле становятся ключевым элементом в структуре коммуникации между террористами и обществом. Террористы используют ресурсы и инфраструктуру информационного пространства в качестве инструмента в борьбе за внимание аудитории. Феномен терроризма проявляется в массовом транслировании переживаний катастрофических событий напрямую реципиенту в этот момент совершенно не важно, на каком расстоянии

от фактического места событий он находится [1, с. 24]. Показать обществу, что власть не в состоянии его защитить, – это основополагающая целевая установка террористической деятельности, на которой строится вся система информационно пропагандистского давления на массовое сознание.

Современный терроризм для достижений своих целей крайне нуждается в коммуникационном сопровождении. Исследования Г. Вейманна [2, с. 99] и Р. Даулинга [3, с. 12] показывают, что террористы тщательно подбирают место в процессе планирования и разработки теракта, учитывая потребности СМИ в пространстве и выразительной окружающей обстановке для получения ярких фотографий и телерепортажей. При подготовке террористической операции существенное внимание уделяется также времени выхода крупных национальных газет и новостных телепрограмм в эфир для получения максимального общественного отклика в минимальные сроки. Половина эфирного времени таких крупных мировых вещательных корпораций как BBC и CNN посвящено именно борьбе с международным терроризмом.

Многие исследователи характеризуют взаимодействие СМИ и терроризма как «отношения лучших друзей», называя их неразлучными «родственными душами». Например, М. Кампхейзен и Е. Виссерс говорят о существовании симбиотических отношений между террористами и СМИ [4, p. 22]. Бывшему премьер-министру Великобритании М. Тэтчер принадлежит известное высказывание о СМИ как «о поставщике кислорода, без которого террористы не смогли бы выжить» [5]. Так, когда после террористической акции 23 октября 2002 года подельника Мовсара Бараева спросили, почему для захвата заложников был выбран именно театр на Дубровке, он ответил: «Центр города, все нас увидят». В случае лишения террористов доступа к СМИ исследователи прогнозируют существенное сокращение количества атак с их стороны и деструктивного влияния на общество.

События в Узбекистане в Ферганской долине в мае 2005г. показали, что средства массовой информации способны формировать общественное мнение о событиях даже при закрытом доступе журналистов к зоне боевых действий и отсутствии достоверной информации [6]. То есть полностью ограничивать сферу влияния СМИ на общественность не представляется возможным. Более того, конечный результат, преследуемый террористами, достигается за счет действия третьих лиц – органов власти. Таким образом, террористы нуждаются в вовлечении как минимум трех сторон для реализации своих целей – непосредственных жертв, гражданского населения и властных структур, что становится возможным посредством совершения теракта, освещения его в СМИ и давления на правительство.

Все же восприятие СМИ во разных странах происходит по-разному. В целом ряде стран, например, в Японии и Германии телевизор не является «машиной для промывания мозгов». В этих странах телевидение – прежде всего средство развлечения, а не только источник информации о внешнем мире. В этих странах человек относится к тому, что демонстрируется телевидением, с очень большой долей критицизма, воспринимая все телепрограммы прежде всего, как шоу, как «сказку». Совершенно противоположная ситуация в США. В Штатах телевизор – не просто главный источник информации, это уже член семьи,

который диктует поведение людей. В связи с этим, можно с уверенность сказать, что СМИ имеют определенное влияние на развитие и распространение терроризма, но все же сознание человека не всегда трансформируется под влиянием данной власти. Так, при рассылке в США террористами писем со спорами сибирской язвы, сразу было понятно, что эпидемии в стране не будет, и риск получить смертельное отравление минимален. Но не без помощи СМИ террористам удалось внушить населению, что абсолютно любой человек может, получив по почте «обыкновенный» конверт, погибнуть, что позволило им добиться своей основной цели.

Представляется целесообразным добавить еще одно значительное событие, ознаменовавшее новый этап технологического развития в области массовой информации – всемирное распространение в конце XX – начале XXI вв. Интернета. Как справедливо подчеркивает Г. Вейманн, Интернет является идеальной площадкой для деятельности террористических организаций, так как характеризуется легким доступом, анонимностью коммуникации, быстрым обменом информации [7, с. 99].

Полагаем, что террористические акты при соответствующем информационном освещении в СМИ представляют мощнейшее оружие: они демонстрируют обществу бессилие власти. Средствам массовой информации следует поддерживать свое правительство, силовые структуры и, в случае необходимости, предоставлять им информацию, которой обладают журналисты. Так как полное ограничение свободы слова на освещение терактов рассматривается как разрушение одного из фундаментов демократического общества и главного его достижения.

Список использованных источников:

1. Андреева Е. В. Роль средств массовой информации в терроризме XXI в. // Е.В.Андреева. – Молодой ученый — 2011. — №5. Т.2. — С. 67-69.

2. Dowling R., Terrorism and the Media: A Rhetorical Genre // R.Dowling. — “Journal of Communication”. – №36(1). – 1996. – pp. 12-24.

3. Bell J., Terrorist Scripts and LiveAction Spectaculars, “Columbia Journalism Review”. – №17 –1978. – pp. 47-50.

4. Camphuijsen M., Vissers E., Terrorism and the Mass Media: A Symbiotic Relationship,“Social Cosmos”, №3(11), pp. 14-24, 2012.

5. Holmes D., Plenty of Oxygen: Terrorism, News Media and the Politics of the Security State,World Communication Association Conference, Brisbane, 2007, from webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:iiLDlZoKKyYJ:facstaff.uww.edu/wca/Conferences/WCA07/WCA%252041%2520Papers/27%2520David%2520Holmes.doc+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ru

6. Uzbek media stay silent on violence, “BBC News”, 2005, from http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr//2/hi/asiapacific/4551769.stmPublished, May 16, 2005.

7. Weimann G., How Modern Terrorism Uses the Internet. – G.Weimann. – “The Journal of International SecurityAffairs” . – №8. – pp. 91-105. – 2005.

КУЛІДА Н. М.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЇХ ПРИЧИНИ

Соціальна сутність правопорушення – нанесення шкоди тим особистим, груповим чи загальносуспільним інтересам, які юридично захищені державою. Сутність – це головна, внутрішньо належна правопорушенню характеристика, яка дозволяє виділити його серед інших актів поведінки, вказує на його родові властивості і ознаки. Кожне окреме правопорушення, як явище реальної дійсності завжди конкретне і має риси, що дозволяють відокремити кримінальні правопорушення (злочини), адміністративні правопорушення, порушення цивільного, трудового законодавства тощо.

Отже, правопорушення – явища для суспільства вкрай не бажані. Через це суспільство намагається їх ліквідувати. Вони надзвичайно різноманітні як за видами, так і за тяжкістю наслідків, мотивами скоєння і т. д. Разом з тим вони мають спільні ознаки, що дає можливість вивчати не тільки окремі види правопорушень, але і всю їх сукупність, вивчати причини їх скоєння і боротися з ними.

Слід відзначити, що актуальність і важливість розуміння причин правопорушень зумовлена тим, що знання факторів, які викликають протиправну поведінку, визначають способи їх ліквідації. Коротко можна вказати на основне концептуальне розуміння причин правопорушень, які склались у вітчизняній юридичній науці. Правопорушення викликаються факторами як біологічного, так і соціального характеру. Вважається, що вирішальне значення при цьому мають соціальні фактори. Вітчизняні і зарубіжні дослідження показали, що правопорушення, тобто порушення норми права людиною, яка може нести відповідальність за свої дії, має ту саму спільну соціальну природу, що і будь-які інші людські дії. Соціальне начало переплітається з біологічними елементами функціонування людського організму [1, с. 173].

Потрібно розрізняти причину, умови і привід правопорушення. Причина правопорушення – це негативне явище, яке їх викликає. Умови правопорушення – це обставини, які формують причину і впливають на неї. Привід – це обставина ситуативного характеру, яка є поштовхом, стимулом для активізації причини (образа, ревнощі, заздрість) [2, с. 401].

Як правило, привід провокує вчинення правопорушення. Причина правопорушення – це прагнення задовольнити чи проявити протиправним методом свої інтереси, емоції. Вона існує об’єктивно як протиріччя суспільного розвитку. Умови правопорушення, які формують причину, підсилюючи або ослаблюючи її дію, вкрай різноманітні. Можна говорити про наступні умови правопорушень сучасного українського суспільства: низький рівень матеріального життя населення, криза моралі, низький рівень правової культури громадян, різноманітні види відхилень поведінки (мова йде перш за все про алкоголізм і наркоманію), недосконале законодавство, недостатньо ефективна робота правоохоронних органів тощо. Таким чином, причини і умови правопорушень – це система негативних соціальних явищ [3, с. 421].

Також потрібно відзначити, що правила, які регулюють поведінку людей, дії соціальних груп, колективів, організацій, у своїй сукупності складають соціальні норми.

Соціальна норма – це правило соціально значимого поводження членів суспільства. Цілісна, динамічна система соціальних норм є необхідною умовою існування суспільства, засобом суспільного керування, організації і функціонування держави, забезпечення погодженої взаємодії людей, прав людини [4, с. 311].

До соціальних норм відносяться економічні, політичні, правові, моральні, релігійні, естетичні та інші норми. При виділенні різновидів норм враховується спосіб усвідомлення і регулювання поведінки, форми санкцій за недотримання норм. Людина може або дотримуватись цих норм, або відступати від них. Однак, недотримання ряду соціальних норм зумовлює застосування різних санкцій по відношенню до особи, що їх порушила. Застосування санкцій регламентується різними документами, прийнятими в даному суспільстві з урахуванням його особливостей (національних, територіальних тощо). Характеризуючи види юридичної відповідальності традиційно визначають наступні: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну. Сьогодні ведуться наукові дискусії з приводу того, чи можна вести мову про існування окремого виду відповідальності – «відповідальності за порушення природоресурсного законодавства», яка є складним соціальним та еколого-правовим інститутом і існує в двох формах: еколого-правовій (юридична відповідальність) і еколого-економічній (економічна відповідальність). По-суті, економічна відповідальність – це платежі за використання природних ресурсів, забруднення довкілля, які відповідний суб'єкт вносить в бюджет у безспірному порядку в наперед визначених розмірах. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства передбачає застосування санкцій кримінального, адміністративного, цивільно-правового, дисциплінарного характеру і не має особливих механізмів і заходів впливу, які б виділяли її в особливий, самостійний вид [5, с. 256].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що соціальні явища, які обумовлюють правопорушення, називаються причинами й умовами, про які ми згадували раніше. Зв’язок між причиною і наслідком носить закономірний характер, який означає, що дана причина у відповідних умовах викликає визначений наслідок.

Список використаних джерел:

1. Матузова Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. – М.: Юрист, 2003. – 619 с.

2. Котюк В.О. Основи теорії держави і права. – К.: Вентурі, 1999. – 224 с.

3. Корельский В.М., Перевалова В.Д. Теория государства и права. – М.: Норма инфра, 1998. – 507 с.

4. Лазарев В.В. Общая теория права и государства. – М.: Юрист, 2001. – 498 с.

5. Бондарчук Н. В. Поняття, ознаки та види юридичної відповідальності за порушення природоресурсного законодавства / Н. В. Бондарчук // Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : зб. наук. ст. за

матеріалами ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 10 квіт. 2014 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – С. 255–257.

ЛУЩИК А. М.
студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАДР

Надра є надзвичайно важливим об'єктом природи. Багатства надр складають матеріальну основу всієї індустрії України. Без мінеральної сировини не можливі розвиток енергетики, вугільної і хімічної промисловості, залізничного, автомобільного, повітряного, водного транспорту, виробництво мінеральних добрив, будівельних матеріалів, розвиток інших галузей народного господарства.

Кризовий стан довкілля в Україні є не тільки ознакою неналежної діяльності органів виконавчої влади у сфері захисту людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників, але й наслідком поєднання протилежних за змістом і сутністю функцій, якими є функції із забезпечення організаційних заходів стосовно захисту людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників та функції забезпечення організаційних заходів стосовно охорони надр та об'єктів довкілля у якості природних ресурсів, з одночасним правом видачі дозволів на використання природних ресурсів та об'єктів довкілля. [5]

Відповідно до ст. 1 Кодексу України про Надра (далі КУпН) надра — частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і сягає глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння. Вони є виключно власністю народу України і надаються тільки в користування. Право власності на надра здійснюється через Верховну Раду України та місцеві ради. Окремі повноваження щодо розпорядження надрами законодавством України можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади [1].

Надра не слід ототожнювати з корисними копалинами. Надра — ширше поняття, до них належить також підземна порожнина, де раніше була порода, так звані горні виробітки, які використовуються для розташування підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Проте визначальною частиною надр, звичайно, є родовища корисних копалин.

Як зазначено в ст. 5 КУпН, родовища корисних копалин — це нагромадження мінеральних речовин в надрах, на поверхні землі, в джерелах вод та газів, на дні водоймищ, які за кількістю, якістю та умовами залягання придатні для промислового використання [2].

Україна має унікальні геологічні можливості, в її надрах знаходиться 200 видів корисних копалин, з яких видобувається тільки 94. Використання високих можливостей надр для забезпечення економіки необхідною сировиною з власних джерел — це не тільки питання стабільного економічного розвитку, а й питання безпеки держави.

Україна є одним з європейських лідерів за запасами бурштину. Українські компанії, які мають державні ліцензії на видобуток бурштину, щорічно видобувають близько 4 тон цього мінералу. Проте насправді це лише невеликий відсоток від реального видобування бурштину в Україні. Набагато більше його викопують старателі на незаконних промислах, які держава не контролює. Як зазначила заступник міністра екології та природних ресурсів України

С. Коломієць, насправді обсяги видобутку бурштину величезні. Навіть за найскромнішими підрахунками вони сягають від 120 до 300 тон на рік. «Справжню цифру не знає ніхто. Приблизний загальний річний дохід на цьому ринку складає до 300 мільйонів доларів. Це величезна спокуса для нелегалів», – констатує С. Коломієць.

Екологи вимагають припинити варварський видобуток бурштину, адже внаслідок неконтрольованого його видобутку стрімко знищуються лісові насадження та надра, для відновлення яких знадобляться десятиліття. «В даному регіоні є такі землі, де вже взагалі не можна проводити жодного видобутку, навіть легального, а не те що нелегального, оскільки популяція і біорізноманіття в таких лісах з'явиться тепер не раніше, ніж за сто років», – наголошує еколог правозахисної організації «Екологія, право, людина» П. Тєстов.

Як зазначають фахівці з Держлісагентства України, у цьому регіоні через нелегальний видобуток бурштину вже пошкоджено 3,5 тис. га лісу. Це відбувається через те, що «чорні» копачі не дотримуються технології видобутку, вимиваючи бурштинове каміння мотопомпами, що призводить до руйнування дренажних каналів підземних вод [3]. «Це призводить до катастрофічних наслідків. Це повне знищення можливості циркуляції підземних вод і як наслідок мікрокліматичні зміни в цих регіонах», – зазначає доктор геологічних наук, представник Спілки геологів України О. Бобров.

З незаконним видобутком бурштину намагаються боротися за допомогою закону. Зокрема, Верховна Рада України в першому читанні ухвалила законопроект про видобування та реалізацію бурштину та ще один про узаконення діяльності старателів, однак жоден з документів так і не був ухвалений остаточно. Зі свого боку, державні компанії намагаються вийти з боргової ями та відновити видобуток, пролобіювавши закладення в бюджет на 2017 р. дохід від видобутку бурштину на 1,5 млрд грн [4, с. 163].

Проблема обговорюється не лише на рівні влади, а і на рівні громадськості. Ще у вересні 2015 р. у Києві відбулася конференція «Проблеми легалізації видобутку бурштину місцевими жителями», у якій взяли участь науковці, представники Державної фіскальної служби України, Державної служби геології і надр України, Міністерства внутрішніх справ України. На цій конференції було прийнято рішення (проти виступили представники ДАК «Українські поліметали), у якому зазначалося:

1. У цілому підтримати проект Закону України від 26 грудня 2014 р. № 1351-1 «Про видобування та реалізацію бурштину», який утверджує середньомасштабний видобуток.

2. Законодавчо врегулювати питання щодо легалізації видобутку бурштину місцевими жителями, через внесення змін і доповнень до проекту Закону України від 26 грудня 2014 р. № 1351-1 «Про видобування та реалізацію бурштину».

3. Звернутися до Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і народних депутатів України – ініціаторів аналізованого законопроекту з проханням врахувати розроблені учасниками конференції пропозиції до прийняття проекту закону в цілому.

Загалом значна частина політиків, представників силових структур і громадських активістів зазначають, що за процесом нелегального видобутку бурштину досить часто стоять влада та силові структури, оскільки розв'язувати цю проблему явно не поспішають. А тим часом невідповідне законодавство та багаторічний нелегальний видобуток уже завдали достатньо шкоди українським лісам. Тому необхідно запровадити всім зрозумілі та чіткі правила гри, врахувати інтереси місцевих жителів, інтереси обласної громади та інтереси держави, яка отримуватиме прибутки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кодекс України Про надра // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

3. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1540 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 40. – Ст. 210.

4. Сурілова О. Актуальні питання екологічної відповідальності за порушення законодавства про використання і охорону надр // Право України. – 2001. – № 5. – С. 81-84.

5. Василенко Л.П. Правові проблеми діяльності органів виконавчої влади з питань екології : монографія / Л.П. Василекно; за заг.ред В.І. Курила. – Житомир : Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 167 с.

МУСІЙЧУК В. М.

студентка 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ БУРШТИНУ-СИРЦЮ

Кількість екологічних злочинів, пов'язаних із порушенням правил охорони або використання надр, постійно збільшується. Негативно впливає на стан боротьби з вказаними злочинами і відсутність відповідної окремої криміналістичної методики, структурним елементом якої є криміналістична характеристика даного виду злочинів.

Суттєве місце в криміналістичній характеристиці порушень правил охорони або використання надр посідають типові способи їх учинення. Криміналістичне розуміння способу вчинення злочину тісно взаємопов'язане з кримінально-правовим. Порушення правил охорони або використання надр можуть бути вчинені як шляхом активних дій, так і бездіяльності. Проте, незаконне видобування корисних копалин вчиняється тільки шляхом активних дій.

Залежно від виду природокористування слід розрізняти: способи порушення встановлених правил охорони надр, способи порушення правил використання надр, а також способи незаконного видобування корисних копалин загальнодержавного значення. Оскільки незаконне видобування корисних копалин вчиняється шляхом активних дій, то специфіка способу даного злочину полягає у способі його підготовки, способі вчинення і способі приховування слідів.

До підготовки незаконного видобування корисних копалин слід віднести активні дії, спрямовані на забезпечення можливості виконання задуманого злочину, такі як: визначення предмета посягання; підбір місця скоєння злочину; підбір співучасників та розподіл між ними ролей; підбір знарядь учинення злочину та перевірка їх технічної готовності; підкуп працівників, що здійснюють державний контроль та нагляд за використанням і охороною надр, представників органів місцевої влади[1].

Приховування таких злочинів полягає у прихованні чи знищенні засобів вчинення злочинного правопорушення, предмета злочину, продуктів його переробки; підготовці алібі; збуту добутих природних ресурсів. Збут незаконно добутого здійснюється шляхом продажу чи оплатної передачі «випадковим» покупцям або за спеціальним замовленням, чи суб'єктам господарювання, яке передбачає собою або одноразовий збут у великих розмірах, або збут невеликими партіями протягом тривалого часу.

Аналіз матеріалів слідчої та судової практики свідчить, що видобування корисних копалин відбувається відкритим та підземним способом[2]. Під відкритим способом незаконного видобування корисних копалин розуміють вилучення їх з верхніх пластів залягання (з кар'єрів, з копальні). Підземний спосіб незаконного видобування корисних копалин вказує на вилучення їх з родовищ, крім з поверхні землі, шляхом викачування, побудови шахт, копалень.

Видобування корисних копалин вчиняється з прямим умислом. За особливостями засобів учинення порушень правил охорони або використання надр спосіб може бути простим, складним і небезпечним. Простий спосіб полягає у вилученні корисних копалин з родовищ за допомогою найпростіших знарядь праці: кирки, лопати, металевих тичок, компресора, лебідки тощо. Складний спосіб видобування корисних копалин має місце, коли їх злочинці вилучають із родовищ за допомогою складних механізмів, зокрема: технологічних установок (бурове устаткування, мотопомпи, електричні насоси тощо), спеціальної техніки (бульдозерів, екскаваторів, гужового транспорту тощо). Треба зазначити, що в деяких випадках способи незаконного видобування корисних копалин та способи законного їх видобування співпадають. Відрізняються вони лише в оформленні дозволів. Незаконне видобування корисних копалин відбувається без належним чином оформленого дозволу (акту) про надання гірничого відводу або з відхиленням від умов, зазначених у цьому документі. Під небезпечним способом розуміється вчинення порушень правил охорони або використання надр шляхом застосування вибухових речовин та механізмів (шляхом вибуху), шляхом підпалу чи іншими загально небезпечними способами.

Розроблення бурштинових руд родовищ України може проводитися відкритим способом – екскаваторно-транспортним методом. Збагачення руд

виконується методом промивання на металевих ситах (грохотах). Пісок і глина змиваються водою, а шматочки бурштину вибираються й надсилаються на сортування та подальше використання [3].

Також незаконний видобуток бурштину-сирцю здійснюється місцевим населенням Рівненської області та Житомирської області з використанням водяних помп шляхом вимивання породи з товщі ґрунту (до 10 метрів вглиб). До ймовірного місця залягання підганяють компресор і мотопомпу. Остання складається з двигуна й пожежного насоса. Під великим напором води в це місце ллють воду. Утворюється яма, через яку легший за воду бурштин виштовхується нагору. Цей спосіб видобування можна віднести до складних підземних. Цю технологію браконьєри за мінералами перейняли у своїх «колег» з Польщі. Нововведення дозволяє без великого ризику для життя за короткий проміжок часу намити значну кількість коштовних камінців. Порушення норм природоресурсного законодавства, не виконання визначених ними приписів тягне за собою застосування заходів юридичної відповідальності. Юридична відповідальність є одним з основних елементів правового забезпечення раціонального використання природних ресурсів [4, с. 28].

Сьогодні ліс і дороги рівненського Полісся перетворилися на глибокі провалля. Рекультивацію розкопаних ділянок ніхто не проводить. Так, щороку внаслідок незаконного видобутку бурштину знищуються десятки гектарів лісових масивів та земельних угідь. А відсутність належного законодавства призвела до того, що унікальні корисні копалини (Польська Академія наук у Варшаві та Музей Землі, дослідивши бурштини-сукциніти Клесівського родовища, визнали унікальність їх світлих жовто-зелених різновидів, підтвердивши свій висновок відповідним сертифікатом) розкрадаються.

Список використаних джерел:

1. Завгородня Г. В. Криміналістична класифікація способів злочинних порушень правил охорони або використання надр // Право і безпека. – 2012. – №. 2. – С. 44.

2. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04

3. Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину: Наказ Державної комісії України по запасах родовищ корисних копалин від 10 лютого 2003 р. // Офіційний вісник України від 14.03.2003 — 2003 р., № 9, стор. 256, стаття 427, код акту 24585/2003.

4. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства України : монографія / О. Б. Німко, Н. В. Бондарчук, Р. Д. Ляшенко [та ін.] ; під заг. ред. О. Б. Німко. – Житомир : ЖНАЕУ, 2016. – 208 с.

ПРОЗОРЯ А. М.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

МЕТА, ФУНКЦІЇ ТА ПІДСТАВИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Термін «відповідальність» вживається доволі часто в різних значеннях, найбільш часто як борг, обов'язок чи покарання. Необхідно зазначити, що юридична відповідальність, перш за все діє з метою охорони суспільного ладу та нерозривно пов'язана з державою. У юридичній теорії сформувалося досить розширене поняття юридичної відповідальності, що адекватно відображає відповідні прояви сутності діючого права. Розширення поняття юридичної відповідальності можна допустити за умови перегляду багатьох юридичних понять, пов'язаних із питаннями реалізації права [1].

Юридична відповідальність – це застосування в особливому процесуальному порядку до особи, що вчинила правопорушення, засобів державного примусу, що передбаченні санкцією правової норми та закріплені у законодавстві. Метою відповідальності є охорона правопорядку, що здійснюється шляхом примусового поновлення порушених прав, покарання правопорушника.

Правопорядок – це одна зі складових суспільного правопорядку, яка полягає в правовій регламентації та вимозі додержання чинних правових норм громадянського порядку. Функції юридичної відповідальності – це основні напрями впливу на суспільство, завдяки яким досягається мета відповідальності та які визначають її призначення як засобу забезпечення суспільного порядку. Виділяють основні функції: правопоновлюючу; виховну; репресивно-каральну; регулятивну.

Підставою юридичної відповідальності є правопорушення. Тому при вирішенні питання про юридичну відповідальність головного значення набуває наявність в діях особи повного складу правопорушення, який утворюється із єдності сторін, об'єкта протиправного діяння і суб'єкта цього діяння.

Буде доцільно розглянути та охарактеризувати ці складові окремо. Так об'єктом протиправного діяння є охоронювані державою суспільні відносини і відповідно правопорядок демократичного суспільства. Держава здійснює своє право щодо застосування заходів юридичної відповідальності в декілька етапів: а) заборона суспільно небезпечних вчинків і передбачення відповідних заходів у санкціях правових норм; б)індивідуалізація санкцій щодо конкретних правопорушників; в) забезпечення відшкодування правопорушниками відповідних втрат.

Наприклад згідно з кримінальним правом, об'єкт злочину – це суспільні відносини, які охороняються кримінальним законом яким в результаті небезпечного посягання завдається чи може бути завдана шкода.

Для вдосконалення встановленого правовими нормами порядку та умов застосування кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності за порушення природоресурсного законодавства потрібно внести наступні зміни до нормативно-правових актів:

1. Необхідно внести зміни до законодавства, що передбачає покарання за лісові правопорушення. Зокрема, враховуючи особливу небезпечність забруднення лісу хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими та побутовими відходами, стічними водами, доцільно такі забруднення віднести до загально небезпечних способів знищення чи пошкодження лісових масивів, за застосування яких передбачена кримінальна відповідальність.

2. Слід посилити відповідальність за незаконну порубку лісу, для чого необхідно уточнити кваліфікуючі ознаки (систематичність здійснення порубки), передбачити більш суворі санкції для службових осіб, які сприяли здійсненню незаконних порубок чи організовували їх.

3. Вважаємо, що санкції за адміністративні проступки у сфері природоресурсного законодавства необхідно підвищити та встановити посилену відповідальність за повторне скоєння адміністративного правопорушення [2].

Список використаних джерел:

1. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства України : монографія / О. Б. Німко, Н. В. Бондарчук, Р. Д. Ляшенко [та ін.] ; під заг. ред. О. Б. Німко. – Житомир : ЖНАЕУ, 2016. – 208 с.

2. Бондарчук Н. В. Актуальні питання юридичної відповідальності за порушення природоресурсного законодавства / Н. В. Бондарчук // Наукові читання – 2014 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – Т. 2. – С. 16–18.

ХМЕЛЬНИЦЬКА О. Б.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ

Людина завжди намагалася нарощувати темпи матеріального виробництва з метою досягнення незалежності від природних умов. Але велика кількість запозичених у природи та неефективно використаних ресурсів повертається у вигляді відходів, обсяги і шкідливість яких призводять до небезпеки існування самої людини. Частка корисного продукту у середньому не перевищує 2% від витраченої сировини. Однак в Україні на сучасному етапі не подолано розрив між прогресуючим накопиченням відходів та заходами з їх утилізації і знешкодження. Спостерігається поглиблення екологічної кризи.

Ефективне вирішення екологічних проблем, пов’язаних з ліквідацією чи обмеженням негативного впливу відходів на довкілля та здоров’я людей, можливе тільки на основі послідовної реалізації законів України.

Проблеми правового регулювання утилізації відходів розглядало немало науковців на території України. Серед них О.І. Бондар, Л.О. Бондар, Л.І. Васіильєва, А.Е. Воробйов, І.В Вепренцев, З.В. Гуцайлюк, О.А. Новіков, А.Д. Трусов та ін.

Відповідно до Закону України «Про відходи»: відходи – це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються в процесі людської діяльності і не використовуються потім за місцем утворення або виявлення, від яких їх

власник позбавляється, має намір або зобов'язаний позбавитися шляхом їх утилізації або видаленням [1].

Утилізація відходів полягає у використанні відходів як вторинних матеріальних або енергетичних ресурсів. Коли ж частина матеріалів або енергії повертається для повторного використання у тому ж технологічному процесі, використовують поняття «рекуперація відходів».

За рахунок використання відходів у ролі вторинних матеріальних ресурсів можна вирішити ряд таких важливих завдань, як економія сировини, запобігання забрудненню водойм, ґрунту, повітряного басейну та ін. Тому сьогодні у світі глобальним напрямком в області використання відходів є перехід від їх поховання і спалювання до промислової переробки з подальшим використанням. Питання утилізації відходів виробництва і споживання в останні роки набувають вирішального значення для зниження антропогенного впливу на середовище існування людини, а також у зв'язку з ростом цін на сировину, що супроводжує неминуче виснаження природних ресурсів. Широке застосування у всіх галузях народного господарства ресурсозберігаючих технологій може стати вирішальним фактором поліпшення екологічної обстановки в країні. У промислово розвинутих країнах політика у сфері використання відходів орієнтована головним чином на зменшення кількості відходів, що утворюються, і на розвиток методів їхньої утилізації, завдяки чому можна до 40 % знизити потік відходів, які направляються на поховання, при порівняно невеликих витратах. Одним з найважливіших завдань утилізації відходів є розробка такої системи утилізації, доступної для всіх, при якій всі витрати повинні відшкодовуватися з метою забезпечення її самоокупності.

Складна ситуація в паливно-енергетичному комплексі країни, зростання попиту на природні ресурси, обмеженість фінансових коштів та низька результативність використання відходів промисловості порівняно зі світовими показниками визначили необхідність підвищення ефективності використання відходів як вторинної сировини та реалізації політики ресурсозбереження. Проблема утилізації відходів сьогодні в Україні є важливою і набула державного статусу. Сферу поводження з відходами регулюють 12 законів України та близько 50 інших нормативно-правових актів, проте механізми реалізації цих актів в Україні поки що малоефективні [2].

Тож важливим сучасним напрямком екологізації є утилізація, тобто повторне використання відходів. Є 3 шляхи або напрямки:

- повернення відходів у той самий виробничий процес, з якого його отримано;
- використання відходів в інших виробничих процесах;
- використання у вигляді сировини для інших виробництв.

Це вже дозволяє вирішити проблему мінімізації відходів, а у окремих випадках досягти їх повної ліквідації. Але й тут існує ряд проблем, в першу чергу фінансових, а також часто кількість відходів просто перевищує реальні можливості їх споживання. Тому найбільш перспективним напрямом екологізації виробництва слід вважати розробку принципово нових екологічних (маловідходних) технологій і перехід виробництва до основ екологічно «чистого» виробництва.

Аналізуючи найпоширеніші напрямки утилізації відходів, які мають енергетичний потенціал у разі їх використання є їх спалювання, яке отримало в світовій практиці доволі широке застосування і дає можливість отримати якісно новий продукт (наприклад, джерело теплової енергії, що отримується в результаті згорання відходів).

Поширеним є і спосіб перероблення відходів, який назвали піролізом. Це процес високотемпературного розкладання, що вимагає менших витрат, ніж спалювання відходів. Крім того, під час піролізу отримуються нові цінні вторинні енергоресурси [3].

Відповідно до Закону України «Про відходи» організація збору і видалення твердих побутових відходів, у т.ч. відходів дрібних виробників, створення полігонів для їхнього захоронення, а також організація роздільного збору корисних компонентів твердих побутових відходів відноситься до компетенції органів місцевого самоврядування. Сьогодні ми маємо змогу чітко прослідкувати роботу органів влади на прикладі м. Львова.

Розподіл обов'язків між різними зацікавленими сторонами повинен встановити між ними чітке розмежування обов'язків, зокрема, що стосується: стратегічних, законодавчих та координаційних функцій, функцій упровадження, моніторингу, контролю та видачі дозволів [4].

В останні роки прийнято багато нормативних актів, які регулюють процес поводження з відходами на всіх стадіях — від їх утворення до знешкодження, захоронення і утилізації. Проте чинні закони недостатньо узгоджуються між собою, а також з європейською системою регулювання відповідних питань. Накопичення протиріч і плутанини в екологічному законодавстві стимулювало дискусії щодо «кодифікації» екологічних законів (за зразком законодавства ЄС). Однією з перешкод кодифікації екологічних законів є нестача ґрунтовного аналізу ефективності та результативності існуючого законодавства, вартість і вплив їхнього адміністрування та застосування, і можливі регуляторні проблеми.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про відходи» / Верховна Рада України // [Електронний ресурс] Режим доступу:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр

2.Знешкодження та утилізація відходів в агросфері: навч. посібник / В.К.Рожков, Т.А.Долгова та ін. – Х: ХНАУ, 2014. – 220с.

3.Нові напрями утилізації відходів // [Електронний ресурс] Режим доступу:https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=F1UL2gP7ptX9y7kJmBqC8hhxRlN7InVybCI6Imh0dHA6Ly93d3cua3BpLmtoYXJrb3YudWEvYXJjaGl2ZS9taWNyb2NhZC8yM

4.Правові механізми державного регулювання у сфері поводження з твердими відходами / [Електронний ресурс] Режим доступу:https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=MytMwVa7goED14FC4tpUkv1r5wp7InVybCI6Imh0dHA6Ly93d3cua2J1YXBhLmtoYXJrb3YudWEvZS1ib29rL2FwZHUvM

ЧЕРНЯВСЬКА В. М.
студентка 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ОСНОВНІ ТА ДОДАТКОВІ ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ

У теорії кримінального права більше уваги приділялося дослідженню основних видів покарань, адже через їх реалізацію головним чином здійснюється кримінально-правовий вплив на засуджених. Водночас неабияке значення для виконання завдань кримінального законодавства й досягнення мети покарання мають додаткові покарання.

Вагомий внесок у розробку поняття додаткових покарань зробили наукові дослідження М. І. Бажанова, Л. В. Багрій-Шахматова, П. А. Аветисян, Т. В. Васильєвої, А. П. Дзигаря, В. К. Дуюнова, Л. Л. Круглікова, Н. Ф. Кузнецової, В. В. Сташиса, М. О. Стручкова, Н. С. Таганцева, М. І. Хавронюка, А. Л. Цвєтиновича, Г. Л. Цепляєвої та ін.

Основні покарання призначаються за вироком лише як самостійні заходи впливу та за жодних умов не можуть застосовуватися на додаток до інших покарань, тобто не можуть приєднуватися до них.

Додаткові покарання призначаються шляхом їх приєднання на додаток до основних покарань і самостійно застосовуватися не можуть. Особливість їх полягає також у тому, що, на відміну від основних, за один злочин суд має право призначити (приєднати до основного) не тільки одне, а й кілька додаткових покарань одночасно (ч. 4 ст. 52 Кримінального кодексу України).

Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.

Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання. За один злочин може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті Особливої частини Кодексу.

У частині 3 ст. 52 Кримінального кодексу України (далі ККУ) виділяється група так званих змішаних покарань, які можуть бути призначені судом як основні, так і як додаткові. До них відносяться штраф (ст. 53 ККУ) та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 ККУ). Закон не встановлює особливих правил їх застосування і порядок їх призначення залежить від того, як саме — основне чи додаткове покарання — вони застосовуються судом за конкретний злочин. Тому правила, що визначають порядок призначення основних і додаткових покарань, цілком поширюються і на цю групу покарань.

При призначенні основних покарань суд повинен враховувати такі особливості їх застосування:

1) основне покарання завжди передбачене в санкції статті Особливої частини ККУ;

2) основне покарання може бути передбачене в санкції: а) без поєднання з додатковим покаранням; б) у поєднанні з одним додатковим покаранням; в) у поєднанні з кількома додатковими покараннями;

3) постановлення обвинувального вироку з призначенням покарання припускає (передбачає) обов'язкове призначення судом основного покарання;

При призначенні додаткових покарань суд повинен враховувати такі особливості їх застосування:

1) додаткове покарання за будь-яких умов не може бути призначене самостійно (без основного) і завжди лише приєднується як додаток до основ-ного;

2) додаткове покарання може бути: а) передбачене в санкції Особливої частини ККУ і призначене судом; б) передбачене в санкції, але не призначене судом (див. п. 9 коментарю до ст. 52 ККУ); в) не передбачене в санкції статті Особливої частини КК, але призначене судом на підставі норм Загальної частини ККУ (див. коментар до статей 54 та 55 ККУ); г) не передбачене в санкції і не призначене судом;

3) за один злочин суд має право призначити як одне, так і декілька додаткових покарань одночасно або відповідно до санкції статті Особливої частини ККУ, у якій фігурують одне чи декілька додаткових покарань (наприклад, ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 209 ККУ), або на підставі норм Загальної частини ККУ (див. коментар до статей 54, 55 ККУ);

Умисне невиконання службовою особою вироку суду, що набрав чинності, яким призначене покарання, має наслідком відповідальність за ст. 382 ККУ (див. коментар до ст. 382 ККУ).

Виходячи з того, що законодавець зарахував додаткові покарання до вичерпної єдиної системи покарань, закріпленої ст. 51 ККУ, та враховуючи ту обставину, що ст. 50 ніяких винятків не передбачається, робимо висновок – завдання і для основних, і для додаткових покарань загальні.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: підруч. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. Ц. Цвік, О. В.. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.

2. Марченко Н.В. Природа додаткових покарань: проблема концепції [Електронний ресурс] / Н.В. Марченко // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 1. — С 101-104.

3. Сміх В. В. Кримінальна відповідальність за порушення права особи на правову допомогу : [монографія] / за заг. ред. проф. М. І. Мельника. – К. : Атіка-Н, 2012. – 200 с.

МАЙОРОВ П. В.
студент 5-го курсу історичного факультету ЖДУ ім. І. Франка, м. Житомир, Україна

ЗАКОН «RICO ACT» ЯК СПОСІБ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В США

Починаючи ще з кінця XIX ст. великі міста Сполучених Штатів Америки опинились у руках італо-американських організованих злочинних груп, які у 1931 р. консолідувалися в єдину національну злочинну організацію – «La Cosa Nostra». Єдиного закону, за допомогою якого уряд міг би боротися зі злочинними організаціями, не було. Лише після того, як у 1963 р. один із учасників Національного синдикату, Дж. Валачі, розповів про існування «La Cosa Nostra», влада розпочала розробки законів для боротьби із організованою злочинністю в країні. 15 жовтня 1970 президент США Р. Ніксон підписав «Organized Crime Control Act» – єдиний комплексний закон для боротьби з ОЗГ. Основною складовою цього закону був окремий акт, під назвою «Racketeer Influencend and Corrupt Organization Act» (Закон впливу рекету та корумпованих організацій), більш відомий як «RICO Act».

Актуальність дослідження підкреслюється тим, що на сучасному етапі розвитку нашої держави відбувається ріст злочинності, зокрема й організованої. Досвід боротьби держави з організованою злочинністю в провідних країнах світу є цінним для України

Проаналізувати вплив «RICO Act» на італо-американську мафію в США є метою нашого дослідження.

«RICO Act» був прийнятий для того, щоб розширити кримінальні покарання за предикатні злочини, а також притягнення до кримінальної відповідальності лідерів ОЗГ, які віддавали накази на здійснення будь-якого злочину. До прийняття цього закону бос мафіозної сім'ї, який притягувався до кримінальної відповідальності, наприклад, за наказ убити людину, не ніс відповідальності, схиляючись на те, що не він здійснив убивство.

Першого серйозного удару по «La Cosa Nostra» за допомогою закону «RICO Act» було завдано на початку 1981 р. Федеральні прокурори округу Нью-Йорк звинуватили боса сім'ї Дженовезе Френка Т'єрі в рекеті, нелегальній організації азартних ігор та в інших видах злочинної діяльності. Не зважаючи на похилий вік та стан здоров'я (адвокати Ф. Т'єрі апелювали в суді на помилування, схиляючись на те, що підсудний помирає), суд визнав боса кримінальної сім'ї винним та засудив на 10 років позбавлення волі. 31 січня 1981 р. Ф. Т'єрі помер в лікарні Mount Sinai в Нью-Йорку [2].

Найбільший удар по діяльності «La Cosa Nostra» був нанесений урядом США в 1985 р. ФБР вже давно слідкувало за лідерами Національного синдикату, проте прямих доказів їхньої злочинної діяльності не було. В кінці 1984 р. воно отримало дозвіл на прослуховування всіх п'яти нью-йоркських сімей та їх лідерів.

Перший «жучок» для прослуховування ФБР встановило в будинку боса сім'ї Гамбіно. Дані прослуховування допомогли виявити деякі злочини Комісії, такі як операція «Concrete Club», згідно з якою всі п'ять сімей Нью-Йорку

контролювали будівництво в місті й підкупом та вимаганням отримували контракти на використання цементу та бетону вартістю понад 2 млн. дол. [3].

Наступний «жучок» ФБР встановило в автомобіль Ентоні Коралло, представника сім'ї Лучезе. Е. Коралло розповідав про те, як його було прийнято в сім'ю, в яких сферах працює «La Cosa Nostra».

Прослуховування було встановлене також в Palma Boyz Social Club, який виступав штабом сім'ї Дженовезе. За її допомогою федеральній владі вдалось дізнатися, що бос сім'ї Ентоні Солермо здійснював нагляд за будівництвом у Нью-Йорку. Прослуховування сім'ї Коломбо в Casa Storta, що в Брукліні, надало інформацію про бізнес кримінальної сім'ї. Ці прослуховування дозволили ФБР отримати дозвіл суду на встановлення прослуховуючих приладів в офіс сім'ї Коломбо, звідки правоохоронні органи дізнались про контроль «La Cosa Nostra» над профспілками, участь у вимаганнях, хабарництві, організації азартних ігор, плануванні убивств тощо.

25 лютого 1985 р. ФБР звинуватило в порушенні закону «RICO Act» П. Кастеллано (боса сім'ї Гамбіно), А. Деллакроче (андербоса Гамбіно), Е. Салерно (боса сім'ї Дженовезе), Ф. Расстеллі (боса сім'ї Бонано), Е. Коралло (боса сім'ї Лучезе), С. Санторо (андербоса Лучезе), К. Фурнарі (консільєрі Лучезе), К. Персіко (боса сім'ї Коломбо), Дж. Ланджелла (андербоса Коломбо), Р. Скоппо (солдата Коломбо) та Е. Інделіканто (солдата Бонано). Судовий процес над ними розпочався у вересні 1986 р. Серед усіх звинувачених, Ф. Растеллі було направлено в інший суд, А. Деллакроче помер від раку головного мозку 2 грудня 1985 р., а звільнений під заставу П. Кастеллано був вбитий 16 грудня 1985 р. його ж капореджіме Дж. Готті [6].

Особливістю судового процесу, що отримав назву «Unatid States of America v. A. Salerno, et al.» стало те, що головними відповідачами стали лише Р. Скоппо та Е. Інделіканто, а інші підсудні – лише як боси п'яти сімей «La Cosa Nostra». Р. Скоппо, будучи солдатом сім'ї Коломбо, обіймав посаду президента Нью-Йоркської Бетонної ради робітників, профспілка яких була ключовою в будь-якому будівництві в місті. Лідер профспілки надав тисячі працівників, необхідних для будівництва, ремонту житлових та адміністративних будівель Манхеттену, і будучи наглядачем від мафії, Р. Скоппо відігравав важливу роль у будівельному рекеті. Інший солдат, Е. Інделіканте звинувачувався в убивстві К. Галанте 12 липня 1979 р. [2].

Прокурор Рудольф Джуліані звинувачував підсудних в порушені 151 пункту закону «RICO Act», вимагаючи від присяжних довічного ув'язнення кожному. Отримавши докази, якими володіє прокуратура, адвокати та юрисконсульт К. Персіко зрозуміли, що шанси на помилування вкрай низькі. Тим паче, що Р. Джуліані вимагав зізнатись у скоєних злочинах. Досить нестандартною виявилась тактика захисту: адвокати почали стверджувати, що членство в мафії та Комісії самі по собі не могли бути доказом злочинної діяльності. Підсудні вимушені були погодитись із цим, порушуючи тим самим власний закон мовчання «Omerta», але іншого вибору не було. 19 листопада 1986 р. присяжні оголосили винними кожного підсудного за всіма 151 пунктами закону «RICO Act» [4].

13 січня 1987 р. підсудні постали перед судом для слухання власного вироку. Кожен бос «La Cosa Nostra» та його заступники отримали 100 років позбавлення волі та повинні були сплатити штраф по 250 тис. дол. Це покарання було найбільшим, яке передбачалось законом «RICO Act». Р. Скоппо був засудженний на 100 років позбавлення волі та оштрафований на 240 тис. дол. Е. Інделіканте був засуджений на 45 років позбавлення волі та отримав штраф у розмірі 50 тис. дол. Засудженні 9 вересня 1987 р. подали на апеляцію, яка тривала до 31 січня 1989 р., але програли її. На сьогоднішній день Е. Салерно, Е. Корелло, С. Санторо, Дж. Ланджелла та Р. Скоппо померли в медичному центрі для федеральних ув'язнених в м. Спрінгфілд. К. Персіко відбуває покарання в федеральному виправному закладі Ломпок, що в Каліфорнії. Е. Інделіканте відбуває покарання в федеральному виправному закладі Форт Дікс, Нью-Джерсі. Лише К. Фурнарі 19 вересня 2014 р. був достроково звільнений після 28 річного ув'язнення [5].

В середині 1990-х років прокурори Грегорі О'коннелл та Чарльз Роуз скористались законом «RICO Act», щоб нанести удар по сім'ї Лучезе. Арешт боса Віто Амузо та його андербоса Е. Кассо завдав потужного фінансового удару по «La Cosa Nostra». Сім'я Лучезе контролювала в Нью-Йорку будівництво, швейне виробництво та вивіз сміття. Лише через монополізацію вивозу сміття Лучезе мали близько 1,2 млн дол. на рік. Після арешту верхівки кримінальної сім'ї ця доля бізнесу для «La Cosa Nostra» зникла.

Значного утиску завдяки закону «RICO Act» зазнала сім'я Гамбіно, коли 16 жовтня 2006 р. четверо капореджіме Роланд Траккіо, Стівен Католдано, Ентоні Макшиарон та Кевін МакМахон були заарештовані в Тампі. За звинуваченнями в рекеті та кількох вбивствах були визнанні винними та засудженні на довічне ув'язнення [3].

Отже, із прийняттям закону «RICO Act» федеральна влада США отримала можливість боротись із організованою злочинністю. Цей закон фактично розв'язав руки ФБР. Починаючи з 1980-х років, ФБР та Департамент поліції США змогли послабити вплив Комісії на злочинний світ не лише Нью-Йорка, а й усієї країни. Так, найбільшого удару зазнали кримінальні сім'ї Гамбіно та Лучезе, які монополізували сферу будівництва та вивозу сміття, та контролювали різні профспілки на національному рівні. Разом із ув'язненням лідерів цих кримінальних організацій, контроль над профспілками вдалось повернути.

Список використаних джерел:

1. An Act relating to the control of organized crime in the United States (Public law 91-452) / Congress of USA. – Jan 20, 1970. – 290 p.
2. Organized Crime in Pennsylvania: A Decade of Change. 1990 Report. – Pennsylvania Crime Commission. – Printed in the Commonwealth of Pennsylvania, 1990. – 364 p.
3. Schiller F.E. The Changing Face of Organized Crime in New Jersey. A Status Report. / Francis E. Schiller. – State of New Jersey Commission of Investigation, 2004. – 164 p.
4. Zazzali J.R. 21st Annual Report (1989) / James R. Zazzali. - State of New Jersey Commission of Investigation, 1990. – 76 p.

5. U.S. Supreme Court. United States v. Salerno 481 U.S. 739. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/481/739/

6. United States Court of Appeals, Second Circuit. United States of America Appelle v. Salerno et al. 868 F.2d. 524. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://openjurist.org/868/f2d/524/united-states-v-salerno

ЕЙСМОНТ І. В.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СЛУЖБОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Дотримання правопорядку є необхідною умовою функціонування кожної демократичної держави. В системі органів публічної влади саме на Національну поліцію, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство внутрішніх справ покладено державну політику у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

В сучасних умовах, на етапі формування органів Національної поліції України, особливо гостро стає питання якісного кадрового забезпечення цих органів, що безпосередньо пов’язано з додержанням дисципліни і законності працівниками поліції. Органи поліції діють оперативно й цілодобово, несуть основний тягар правоохоронної діяльності з підтримання правопорядку: виконання різнобічних завдань із профілактики, виявлення, усунення правопорушень і притягнення правопорушників до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Зрозуміло, що успішне виконання своїх завдань органами поліції можливе за умови дотримання суворого режиму законності в самих органах поліції, дотримання дисципліни, чіткого виконання службових обов’язків кожним працівником.

У відповідності до положень Закону України «Про дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» ст. 14 Статуту, затверджено Інструкцію про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України, основною метою якої є належна організації заходів, спрямованих на захист прав і свобод людини, зміцнення службової дисципліни в діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, попередження надзвичайних подій за участю особового складу, упорядкування питань призначення, проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ, а також підвищення ефективності роботи підрозділів кадрового забезпечення [2].

Відповідно до Інструкції, під службовим розслідуванням розуміється комплекс заходів, які здійснюються у межах компетенції з метою уточнення причин і умов подій, що стали підставою для призначення службового розслідування, ступеня вини особи (осіб), якою (якими) вчинено дисциплінарний проступок, а також з’ясування інших обставин. Підставами для проведення службового розслідування є порушення особами РНС службової дисципліни, у

тому числі скоєння кримінальних або адміністративних правопорушень, знищення або втрата службових документів, доручених або охоронюваних матеріальних цінностей, вчинення особами РНС діянь, які порушують права і свободи громадян, службову дисципліну, інші події, пов'язані із загибеллю (смертю) осіб РНС чи їх травмуванням (пораненням), а також події, які сталися за участю осіб РНС і можуть викликати суспільний резонанс. Якщо під час службового розслідування буде встановлено, що вчинений особою РНС дисциплінарний проступок містить ознаки кримінального правопорушення, до правопорушника вживаються заходи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. У разі якщо під час службового розслідування буде встановлено, що вчинений особою РНС дисциплінарний проступок містить ознаки адміністративного правопорушення, до правопорушника відповідно вживаються заходи у порядку, передбаченому чинним законодавством [3].

В науковій літературі під службовим розслідуванням в органах ОВС вважається адміністративно-процесуальна діяльність компетентного суб'єкта по встановленню обставин порушень, вчинених працівниками ОВС, надзвичайних подій з їх участю, інших фактів, які тягнуть правові наслідки, з метою забезпечення законності і дисципліни у функціонуванні системи МВС шляхом надання керівництву інформації, достатньої для юридичної оцінки подій і належного на них реагування, що передбачає внесення пропозицій щодо заходів до припинення порушень, усунення негативних наслідків і причин, що їм сприяли, відповідальності причетних осіб (у разі необхідності – передачі матеріалів до органів досудового слідства), а також реалізацію правового статусу працівників, які зазнали моральної, фізичної чи матеріальної шкоди у зв'язку з проходженням служби в ОВС [4, с. 5].

Серед обов'язкових стадій службового розслідування розглядається початкова, яка починається з прийняттям компетентною посадовою особою відповідного рішення про службове розслідування (за наявності підстав та приводів). Друга стадія полягає у встановленні обставини порушення (надзвичайної події) шляхом здійснення тих чи інших дій (опитування, вивчення документів, консультації спеціалістів, огляд тощо). При розгляді даної стадії аналізуються наявні недоліки у нормативному регулюванні термінів розслідувань, зокрема тих, що проводяться за зверненнями громадян. Третя обов'язкова стадія полягає в узагальненні отриманої інформації, складанні висновку та його затвердженні. До факультативних стадій відносять перегляд рішення у порядку оскарження та нагляду [4, с. 11-12].

Статтею 19 Закону України «Про Національну поліцію» актуалізовано необхідність прийняття Дисциплінарного статуту Національної поліції України, який має визначати підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень. Тож існує об'єктивна необхідність приведення нормативно-правових актів, що регулюють питання дотримання законності і дисципліни поліцейських у відповідність до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : закон України від 22 лютого 2006 р. № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.

3. Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12 березня 2013 р. № 230 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 30. – Ст. 1043.

4. Гурін В. В. Службове розслідування в органах внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / А. А. Стародубцев. – К., 2003. – 19 с.

ТКАЧУК О. М.

студентка 5 курсу історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ПРИЧИНА ЗЛОЧИННОСТІ

На початку XX століття найбільшого поширення соціологічна кримінологія отримала за кордоном, а саме в США. Перше великомасштабне дослідження в галузі кримінології було розгорнуте Чиказьким університетом в 20-их рр. під керівництвом Ернеста Берджесса.

Інтерес до кримінології, пояснювався тим, що саме в Чикаго виникли особливі проблеми, що стали пізніше проблемами всіх великих міст США. Введення «сухого закону» викликало зростання організованої злочинності. З особливими проблемами зіткнулося Чикаго. У 20-их рр. в результаті зіткнень гангстерських банд було вбито понад тисячу осіб. Вбивць не судили, так як не було свідків, які могли б дати свідчення. До цього часу організації гангстерів вже впливали на політику міської влади, забезпечуючи собі таким чином безпеку[3, с. 74].

У травні 1929 р. президент Гувер призначив Комісію з питань виконання законів і здійснення правосуддя, доручивши їй вивчити проблему злочинності і беззаконня в США. Одночасно в 20-их рр. в Чиказькому університеті почали проводитися серйозні кримінологічні дослідження.

Чиказька школа кримінології розвивалася в руслі американської, або соціологічної школи, оскільки основний акцент робився на соціологію. Дослідники школи розглядали місто як лабораторію з вивчення соціальних взаємодій. У 1925 р. Парк і Берджес у праці «Місто» розглядали девіантну поведінку в умовах зростання міст. Соціологи школи проводили дослідження щодо впливу міграційних процесів на соціальну структуру міста [1, с. 40].

Еміль Дюркгейм стверджував, що суспільству, яке функціонує нормально, завжди притаманний високий рівень згуртованості. Вона виявляється в тому, що більшість людей солідарні в ідеалах, цілях, уявленнях щодо позитивного і негативного. Періодично, в разі порушення суспільної рівноваги, що може статись внаслідок економічного лиха або через стрімке підвищення рівня

достатку в державі, згуртованість людей послаблюється і суспільство дезорганізовується.

Вільям Томас і Флоріан Знанецький в дослідженнях, що проводилися з позиції соціальної психології, аналізували процеси адаптації польських селян-іммігрантів до нового для них урбаністичного середовища американських міст. На їхню думку, соціальна дезорганізація – це «ослаблення впливу існуючих соціальних правил поведінки на індивідуальних членів групи»[1, с. 41].

До числа соціальних проблем були віднесені делінквентність, пропуски, дитяча смертність, туберкульоз, психічні розлади і злочинність дорослих. К. Шоу і Г. Маккей прийшли до висновку, що злочинність і делінквентність виникають в районах, що примикають до промислових і торговельних. В американських містах високим рівнем злочинності відрізняються найбільш бідні райони, незалежно від того, знаходяться вони біля центру міста або на околицях.

У результаті закономірною стає ситуація, в якій виживають найбільш пристосовані. Г. Маккей та інші дослідники аналізували стан чоловічої злочинності в різних районах Чикаго та інших міст і прийшли до наступних висновків:

1) в окремих районах міста існує різний рівень делінквентності;

2) найвищий рівень делінквентності характерний для районів з високою орендною платою за житло, які розташовані недалеко від центру міста; в міру віддалення від центру рівень делінквентності знижується, але близько великих торгових і промислових центрів він знову високий;

3) райони, де рівень пропусків занять школярами високий, одночасно характеризуються великою завантаженістю судів справами неповнолітніх, а також перевантаженістю місцевих в'язниць дорослими правопорушниками[1, с. 42].

У центрі уваги Чиказької школи була екологія злочинності, тобто питання концентрації злочинності і делінквентності, пияцтва, проституції, а також інших проявів соціальної патології в певних міських районах, що примикають до місць розміщення промисловості, торгівлі та інших установ.

Роберт Мертон у 1938 р. опублікував статтю під назвою «Соціальна структура та аномія», де вказав на те, що причиною дезорганізованості можуть слугувати суперечності між цінностями, до яких прагне суспільство, та можливостями окремих членів суспільства досягти їх за правилами, що встановлені в цьому суспільстві. Це призводить до того, що особи, які не мають можливості отримати ці блага за правилами, намагаються отримати їх без правил[2].

Більш сучасним варіантом теорії соціальної дезорганізації як причини злочинності, може слугувати книга американського кримінолога, професора університету імені Тафтса, Едвіна Шура – «Наші злочинні суспільства». Роздивляючись американські зразки теорій злочинності, автор приходить до більш глибокого висновку, ніж Р. Мертон. Останній робив нахил на соціально-культурні протиріччя, а Е. Шур писав про протиріччя також в області кримінального законодавства, юстиції, поліції, зовнішньої політики та соціальної нерівності.

Він вважає США злочинним суспільством за наступними показниками: Америка – злочинне суспільство тому як воно нерівне суспільство, так як там

біднота співіснує з багатством. Оголошена в США «війна проти бідності» мало сприяла її скороченню [1, с. 44].

Е. Шур одночасно є противником концепції «бідність – причина злочинності». Він писав, що не тільки бідняки вчиняють злочини. Тим не менше, він також відмічав той факт, що більшість найбільш серйозних аспектів злочинної ситуації тісно пов'язані з соціальною і економічною нерівністю суспільства.

Концепція соціальної дезорганізації як причина злочинності знайшла відображення також в роботі Р. Кларка, який займав пост міністра юстиції при президенті Джонсоні.

Причинами злочинності Р. Кларк вважав вплив расизму, насильство, корупцію, бідність, недоїдання, забруднення навколишнього середовища, розумову відсталість, алкоголізм, наркотизм, страх, ненависть і несправедливість в американському суспільстві. Злочинність, на його думку, відображає характер ладу в цілому[3, с. 78].

Отже, дослідники вказували на односторонність цієї теорії. Не можна шукати причини злочинності тільки в області культури. Культурні протиріччя самі обумовлені більш глибокими соціально-економічними протиріччями.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова Н.Ф. Современная буржуазная криминология: учеб.пособие / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Изд-во Московского университета, 1974. – 96 с.

2. Мертон Р. К. Социальная структура и аномия [Електронний ресурс] / Р. К. Мертон // Социологические исследования. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: http://socioline.ru/pages/r-merton-sotsialnaya-struktura-i-anomiya.

3. Решетников Ф.М. Современная американская криминология / Ф.М. Решетников. – М.: Юридическая литература, 1965. – 171 с.

ВАСИЛЮК Н. П.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЮРИДИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Перш ніж розглядати юридично-психологічні аспекти допиту неповнолітніх, вважаємо за необхідне зазначити, що відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 3 КПК неповнолітня особа – це малолітня особа (дитина до досягнення нею чотирнадцяти років), а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. За чинним законодавством України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років. Але за ч. 2 ст. 22 ККУ особи, що вчинили злочини у віці від 14 до 16 років, підлягають кримінальній відповідальності за окремі злочини, визначені Особливою частиною Кримінального кодексу України [3].

В цілому саме положення ст. 224 КПК застосовується для проведення допиту таких осіб незалежно від їх процесуального статусу (свідок, потерпілий, підозрюваний). Набуття неповнолітнім цивільно-правової дієздатності у повному

обсязі до 18 років (у разі реєстрації шлюбу – ст. 34 ЦК, під час роботи за трудовим договором, зайняття підприємницькою діяльністю, у разі запису матір'ю або батьком дитини – ст. 35 ЦК) не є підставою для того, щоб відмовитися від застосування ст. 226 КПК [4].

Зауважимо, що допит неповнолітньої особи проводиться обов'язково у присутності законного представника (батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуна чи піклувальника, інших повнолітніх близьких родичів і т.д.), педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Нерідко батьки та інші законні представники, як правило, маючи авторитет і довіру неповнолітнього, можуть посприяти встановленню контакту з дитиною, отриманню правдивих показань, а також захисту його прав та законних інтересів [1, с. 12]. Але якщо слідчим чи прокурором було виявлено, що батьки чи інші законні представники зацікавлені у неправдивих показаннях неповнолітнього, мають на нього негативний вплив, законний представник замінюється іншим. У подібних ситуаціях допитуваний, особливо малолітній свідок, може вдатися до вимислу, щоб його залишили у спокої або щоб заслужити схвалення дорослих. Отже, їхня присутність може бути як підтримкою, так і причиною неправдивих показань.

Тривалість допиту неповнолітнього визначається часом, необхідним і достатнім для отримання від нього у розумному режимі відомостей, що мають значення для кримінального провадження. Але оскільки проведення допиту пов'язано із важким психологічним напруженням, діти швидко втомлюються, вони стають неуважними, тому передбачено час проведення допиту, який не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день.

Закон не встановлює тривалості перерви. Слідчий повинен визначити її за своїм внутрішнім переконанням. Допомогу в цьому можуть надати йому законні представники, педагог, психолог або лікар, які присутні на допиті. У будь-якому випадку слід враховувати вік дитини, її процесуальний статус, психічне здоров'я, психологічні особливості, здатність швидко втомлюватися, уміння зосереджувати увагу тощо [4].

Слід акцентувати увагу на тому, що неповнолітні у віці до 16 років не попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань і за надання неправдивих показань. Разом із тим слідчий повинен зрозумілими фразами роз'яснити дитині, що дача правдивих показань – це її громадський обов'язок, про що у протоколі допиту робиться відмітка.

До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюються їх обов'язки з'являтися на виклик слідчого, бути присутніми на допиті, ставити запитання, а також право заперечувати проти запитань. Слідчий та прокурор мають право відвести поставлене запитання, але відведене запитання повинно бути занесене до протоколу.

Права та обов'язки психолога Кримінальний процесуальний кодекс чітко не регламентує. У даному випадку, він виступає в ролі спеціаліста, адже повинен бути фахівцем у галузі дитячої та юнацької психології. Завдання психолога полягає у встановленні психологічного контакту, виробленні правильної тактики проведення допиту, формулюванні запитання з урахуванням дитячої психіки або індивідуальних особливостей психіки неповнолітнього. Психолог може бути

ознайомлений із деякими обставинами кримінального провадження, даними про особу неповнолітнього, про його ставлення до підозрюваного, потерпілого, про подію кримінального делікту.

Насамперед, дуже важливо при підготовці до допиту неповнолітнього отримати певні відомості про нього:

1) де, в якому оточенні та умовах живе, виховується дитина (які має стосунки з батьками, їх відносини з дитиною), з ким вона спілкується та проводить вільний час, куди полюбляє ходити гуляти, чи відвідує дитячі установи;

2) чи достатньо інтелектуально розвинутий підліток, володіння ним мовою, улюблені заняття, захоплення, способи проведення дозвілля, позитивні та негативні якості дитини (можна дізнатися у колі спілкування);

3) наскільки дитина уважна, кмітлива, які оцінки отримує у школі, з якими предметами має труднощі, чи інформований про певні сторони життя (з урахуванням змісту справи та мети передбачуваного допиту);

4) чи вживає підліток алкоголь, наркотики, робить вчинки, які призводять до фатальних наслідків;

5) фізичний розвиток дитини (можливо вона має хворобливий стан психіки, а за ч. 2 ст.19 ККУ вона не буде підлягати кримінальній відповідальності або покаранню);

6) темперамент, риси характеру, рівень емоційної стійкості, стосунки з однолітками та взаєморозуміння з вчителями, вихователями;

7) що робив підліток після події, яка сталася, з ким спілкувався та як себе поводив в оточуючому середовищі, чи розповідав чи вихвалявся перед кимось подіями, про які передбачається його допитувати, що саме говорив, і чи з'являвся на люди взагалі;

8) чи обговорювалися події між дитиною та батьками тощо.

Місце допиту повинно бути обраним так, аби воно не викликало у дитини підвищеного емоційного стану. Тобто, потрібно створити сприятливу обстановку, яка спонукатиме неповнолітнього до відвертої розмови про те, що сталося.

Щоб неповнолітній свідок міг швидше призвичаїтися до нової для нього обстановки, звикнути до незнайомих людей, розмову краще починати з педагогом, з особою, яка його супроводжує, поступово залучаючи у процес спілкування і дитину, як би уточнюючи у неї те, що кажуть про неї [2, с.13]. Щоб перевірити, наскільки підліток озвичаївся, можна запитати його про те, чи зрозуміло йому, де він знаходиться, навіщо його сюди привели, що може цікавити слідчого (суд).

Доцільно наголосити, що дуже важливо на початковій стадії допиту сформувати у допитуваного інтерес до майбутньої розмови, бажання говорити.

При цьому можна пояснити дитині, що від неї чекають допомоги і вона вкрай необхідна, проте вести себе у подібній ситуації слід досить обережно, щоб не акцентувати її увагу на чомусь конкретному, що цікавить слідство (суд). Тому абсолютно неприпустимі такі мовні звороти у діалозі з підлітком, як наприклад:

- Це ти повинен пам'ятати...
- Треба згадати...
- Ти не міг забути про те, що...

При допиті малолітніх свідків, потерпілих, питання, що зачіпають сформований у них емоційний комплекс, слід чергувати від нейтральних до таких, які викликають у них позитивні емоції, виявляючи особливий такт і увагу, особливо до потерпілих. Про це слід пам'ятати і при допиті дітей, які зазнали різного роду посягань; спостерігали протиправні, насильницького характеру дії своїх батьків і т. п. [5, с.135].

Отже, допит неповнолітніх осіб характеризується неординарною підготовкою (урахуванням усіх якостей та рис характеру, способу життя, зловживання алкоголем, наркотиками, адаптації в школі, відносинами з друзями та батьками, вихователями або вчителями). Потрібно серйозно підійти до обрання місця допиту, до осіб, які будуть туди запрошені, обов'язково повинен бути присутній висококваліфікований педагог або психолог, який зможе більш коректно запитувати неповнолітнього. Усе це має посприяти тому, щоб останній був більш щирим у дачі показань.

Список використаних джерел:

1. Бедь В.В. Юридична психологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: МАУП.- 436 с.: іл. – Бібліогр., 2003.
2. Коченов М.М., Осипова Н.Р. Психология допроса малолетних свидетелей // М.: ВНИИПП. – 1984 – 35с.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2016 року: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А.В., 2016. – 212с. – (Кодекси України).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України, наук.-практ. коментар // за заг. ред. проф. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан. – 2012.
5. Шмиголь Т. Особливості тактики проведення допиту при розслідуванні злочинів, учинених неповнолітніми // Підприємництво, господарство і право / Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та ін. – К., 2007. - №8. – с.134-137.

КРАВЧУК В. В.

студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В Україні жорстоке поводження з тваринами є одне з питань які найменше вивчалися в галузі кримінального права України. Тваринний світ є національним багатством України і всього світу. У теорії кримінального права і кримінології охорони тваринницького світу займалися такі науковці: Т. С. Бакуніна, Ю .С. Богомягков, С. Б. Гавриш, К. Ю. Гаєвська, Р. С. Гізатулін, Е. Н. Жевлеков, Б. Н. Звонков, О. С. Колбасов, А. В. Куліченко, Ю. С. Кулик, В. К. Кудрявцев, В. В. Лазарєв, Н. А. Лопашенко, І. І. Любов, В. Ф. Ломакіна.

У Великій Британії 1822 року було прийнято перший у світі закон про захист тварин під назвою "Акт про попередження жорстокого й негідного

поводження з худобою” В перше у світі сільськогосподарські тварини отримали законодавчий захист від страждань, завдяки членові британського парламенту Річарда Мартіна та лорда-канцлера Томаса Ерскіна. Тварини зачіпають інтереси і почуття багатьох людей, відображаються на соціальному житті нашого суспільства. Унеможливлення жорстокого поводження з тваринами зазначено у Стадбурзі 18 беоезня 1986 року у Європейській конвенції.

У сучасному світі мірилом розвиненості, демократичності та гуманності суспільства є поширене в ньому ставлення до "іншого". З середини минулого століття таким "іншим" є представник іншого біологічного роду – тварина. Закони, що захищають права тварин, діють практично у всіх європейських країнах: у Великій Британії – з 1822 року, Німеччині – з 1840 року, Данії – 1875 року. У 2006 році правовий акт, що регулює відносини в цій сфері, – ЗУ "Про захист тварин від жорстокого поводження" – прийнято і в Україні[1].

Парламентська Асамблея Ради Європи у рекомендаціях № 1885 від 2009 р.[2] зазначає про зобов'язання держави забезпечити життя людині у здоровому навколишньому середовищі. Забезпечення цього полягає не лише у зменшенні забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, збереження лісів, а й толерантному ставленні суспільства до тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створених діяльністю людини[3].

У зв'язку з цим Уповноважений з прав людини вважає за необхідне привернути особливу увагу до поширення такого явища в Україні, як жорстоке поводження з безпритульними тваринами. Небезпека цього явища, полягає в тому, що жорстокість, проявлена у ставленні до тварин, стає нормою поведінки, поширюється і на взаємини з людьми, відіграє негативну роль у формуванні духовного світогляду дитини. Відомо, що прояви жорстокості до тварин можуть обернутися садизмом у ставленні до людей.

Аналіз ситуації з безпритульними тваринами свідчить, що приватні особи, групи людей, громадські і благодійні організації не мають скоординованих дій, а держава не підтримує і не розвиває діяльність у цьому напрямі. У результаті занепадають моральні засади суспільства щодо ставлення до тварин. Недарма помірковані європейці прийняли як суспільну норму доброзичливе або хоча б толерантне ставлення до тварин. Отже, решта країн світу, і європейські зокрема, імплементувавши у своє законодавство вимоги, зокрема і Європейської конвенції про захист тварин при міжнародних перевезеннях[4], додали й власні.

Так, у ФНР права тварин гарантовано Конституцією держави, зокрема статтею, якою державу зобов'язано поважати честь і гідність не лише людини, а й тварини. У Швейцарській Конфедерації з 2008 року діє закон про права тварин, який детально регламентує поводження з дикими і домашніми тваринами. Однією з причин прийняття такого закону стала зміна поглядів швейцарців на ставлення до безпритульних тварин, яке розглядається європейською спільнотою як глобальна екоетична проблема – проблема безправ'я природи. Ціль законів, прийнятих стосовно охорони довкілля, захисту тварин, – зменшити страждання живого[5].

Ці закони мають на меті виховувати добре ставлення і співчуття до всього живого. У них живе постає не об'єктом регулювання, а цінністю тільки тому, що воно – живе.

Омбудсман з прикрістю констатує, що в Україні, за винятком деяких міст, зокрема Києва, єдиним засобом регулювання чисельності безпритульних тварин є жорстокі методи їх знищення. Тривають вилов, масові відстріли, отруєння, і це попри те, що ЗУ "Про захист тварин від жорстокого поводження" всі ці способи заборонені. Відповідно до цього нормативного акта регулювання чисельності диких тварин і тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, має здійснюватися методами біостерилізації.

Дослідження кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, можна зробити висновок, що в Україні потрібне удосконалення статті 299 Кримінального кодексу України.

Список використаних джерел:

1 Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження (нова редакція)" [Електронний ресурс] Народного депутата України Донія О. від 21.04.2011 р. за №8423, Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, одержаний ВР України 21.04.2011 р. Восьма сесія VI скликання // Ліга: Закон. – 1 файл. – GF6HZ00A.LHT..

2. Про розробку Додаткового протоколу до Європейської Конвенції по правах людини, присвяченого праву на здорове навколишнє природне середовище [Електронний ресурс]: Рекомендація ПАРЄ № 1885 (2009) від 30.09.2009 р. – URL: assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/EREC1885.htm

3. Щорічна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні [Електронний ресурс]: Омбудсман України 2011 р. С. 178. – URL: risu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_46828_plugin-Dopovid_8_l.pdf

4. Про захист тварин при міжнародних перевезеннях [Електронний ресурс]: Європейська конвенція від 13.12.1968 р., вступила в силу 20.02.1971 р. (в ред. Додаткового протоколу від 10.05.1979 р.). – URL : conventions.coe.int/Treaty/rus/Tieaties/Html/065.htm

5. Щорічна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні [Електронний ресурс] Омбудсман України 2011 р. С. 179. – URL : risu.org.ua/php_uploads/files/articles/ArticleFiles_46828_plugin-Dopovid_8_l.pdf

КРУЧКО А. С.

студент 1 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА АНГЛІЇ ТА США

Кримінально-процесуальне право англосаксонської правової системи перш за все вміщує в себе закони загального права і права справедливості. Якщо загальне право було укладено Вестмінстерськими судами, то право справедливості склалося з вироків суду канцлера, котрі повинні були

вдосконалити загальне право, тому право даних країн називають прецедентним [1, 94].

Також іншим джерелом права слугує закон, при цьому він, порівнюючи з судовою практикою, займає другорядну роль, тому що для юристів нормативний акт, по суті, не має сенсу, поки не роз'яснений судом. Винятком є Конституція США, котра має пряму дію.

Кримінально-процесуальному праву США у відмінності від англійського присутні функції, що споріднюють його з континентальною системою. В Америці, на відміну від Британії законодавство більш розвинене.

Складною судовою система характеризуються обоє країн.

Суб'єктами злочинного діяння з кримінального права Англії є фізичні особи. В Англії вважалося, що особи, які не досягли до 10 років, мають імунітет від кримінальної відповідальності. Особи віком 10-14 років є нездатними до скоєння злочину, проте ця презумпція не застосовується щодо вбивства, також вона може бути спростована за наявності у особи злісного умонастрої (розуміння вчинення злочину).

Магістрат – людина, котра за зарплатню виконує професійні зобов'язання мирового судді, а магістратський суд виносить рішення в спорах без суспільної небезпеки.

Цей суд не може виносити більш строге покарання ніж те, що встановлено певною межею.

В справах, де скоєно тяжкі злочини магістрати роблять всі необхідні процедури: здійснюють обшуки і арешти, проводять попередню явку заарештованого в залу суду, ставлять планку в сумі виплати застави, надають незабезпеченим особам захисника, призначають попереднє слухання справи.

Також не менш вагомим учасником судового процесу є позивач.

В англосаксонському праві позивачу дозволено висувати обвинувачення власноруч або залучаючи при цьому власного адвоката.

До 1985 року в Англії не застосовувалось таке поняття, як «державне обвинувачення», а тому в суді виступали адвокати, котрі представляли інтереси уряду.

На даний же час така функція в законодавстві Англії присутня – державне представництво в суді здійснює начальник публічних переслідувань через власних асистентів [2, 40].

Вирішальний вплив на становлення і розвиток кримінально-процесуального права в США зробило англійське право. Найважливіші процесуальні ідеї англо-саксонської правової системи залишились на американському ґрунті майже в незмінному вигляді, незважаючи на відносно високий динамізм американського права.

Основним джерелом кримінально-процесуального права є судова практика.

Найбільш важливим документом кримінально-процесуального права є Велика хартія вольностей 1215 року і Біль про права 1791 року.

У США ж функція суспільного обвинувачення існувала ще до революції.

Відповідно з діючими нормами права та існуючими правовими звичаями попереднє розслідування кримінальних справ у США здійснюють багато органів і посадові особи.

При досудовому слідстві функція обвинувачення реалізовувалась шляхом розслідування і надання доказів. Також окрім вище згаданих осіб досудовим розслідуванням займаються слідчі та інші посадові особи. В США існує федеральна, штатна і місцева поліція, а в Британії розрізняють національну поліцію.

Останнім обличчям судового процесу виступають захисники – в Англії це баристери і солістери.

Баристери зазвичай працюють в судах, а солістери збирають докази на досудових етапах. З 1990-х років цей бар'єр між професіями почав стиратися, адже з'явились адвокати, котрі могли представляти підопічних в судах [3, 50].

Крім зазначених органів і посадових осіб провадження досудового розслідування здійснюється також спеціальними слідчими комісіями (постійними або тимчасовими), урядовими органами та коронерами (слідчими, які ведуть справи про насильницьку або раптову смерть).

В окремих випадках, коли об'єктивність розслідування поліції або атторнеєм викликає сумніву, для здійснення попереднього розслідування може бути сформовано так зване велике журі присяжних.

Список використаних джерел:

1.Англійська судова система: Підручник / Переклад з англійської І. І. Іванова. – М.:Юрист, 2004. - 309с.

2.Кримінальна юстиція США: Підручник / Переклад з англійської І. І. Іванова. – М.:Юрист, 2005. – 299с.

3.Курс кримінального судочинства зарубіжних країн: Підручник / І. Я. Фойницький. – СПб.: Пітер, 2006. – 280с.

ЧЕКАН Л. В.

курсант 5 курса факультета милиции академии Министерства внутренних дел Республики Беларусь, г. Минск, Республика Беларусь

ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕРЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ БОРЬБЫ С ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОЙ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Научное и техническое развитие способствует, в том числе, адаптации и продвижению организованной преступной деятельности в пределах определённых национальных границ, зарождению новых её видов, отличающихся высокой степенью объединения и сплочённости преступных формирований. Анализ практики свидетельствует, что криминальная среда активно консолидируется, в том числе и в межгосударственном плане, приобретает более высокий профессионализм и организованность, продолжает втягивать в сферу своего влияния новые слои населения.

Транснациональная организованная преступность – это серьёзная угроза как для нашего государства, так и для всего мирового сообщества, поэтому

противодействие данному негативному явлению требует осуществления эффективных мер воздействия. Важно отметить, что для эффективного противодействия организованной преступности, необходимо постоянно совершенствовать правовые и организационные меры борьбы с данным явлением. По мнению ряда учёных, сотрудничество Республики Беларусь в борьбе с международной преступностью осуществляется в трёх основных формах: договорно правовой, в рамках международных органов и организаций, а также в ходе межведомственного сотрудничества.

Первая форма включает в себя механизм по разработке и принятию международных универсальных, региональных и двусторонних соглашений, направленных на предупреждение транснациональной организованной преступности [1, с. 5].

Двустороннее сотрудничество имеет реальные преимущества. Прежде всего, оно является весьма гибкой стратегией, которая может определяться в зависимости от нужд и целей государств участников. Кроме того, государства проявляют большую готовность выполнять достигнутые договорённости, ведь каждая страна несёт чётко определённое обязательство перед своим партнёром [3, с. 428].

Наибольшее распространение получили двусторонние соглашения по таким вопросам, как оказание правовой помощи по уголовным делам, выдача преступников, передача осужденных лиц для отбывания наказания в стране, гражданами которой они являются.

В договорной практике Республики Беларусь насчитывается несколько десятков таких соглашений. В основном это договоры о правовой помощи по гражданским и уголовным делам. Например, в части, касающейся организованной преступности, в этих соглашениях регулируется порядок взаимодействия оперативных и судебноследственных органов двух стран при осуществлении уголовного преследования лиц, находящихся за пределами того государства, где ими были совершены преступления [2, с. 7].

Кроме того, значительные преимущества, в борьбе с организованной преступностью, предоставляет многосторонние механизмы сотрудничества, среди которых наиболее важным является устранение необходимости в разработке отдельных двухсторонних соглашений с большим числом иностранных правительств. Ведение переговоров является относительно лёгким делом для крупных государств с высокоразвитыми административными структурами [3, с. 430].

Сотрудничество государств осуществляется также на региональном уровне, что обусловлено совпадением интересов и характером отношений стран определенного региона. В его осуществлении значительную роль играют такие региональные организации, как ОАГ, ЛАГ, ОАЕ и др. Так, в 1971 г. 14 государств членов ОАГ подписали в Вашингтоне Конвенцию о предупреждении актов терроризма и наказании за их совершение.

Вторая форма сотрудничества касается участия представителей Республики Беларусь в органах международных организаций (в частности, ООН), занимающихся проблемами предупреждения преступности, в работе Конгрессов ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями,

специализированных семинаров и конференций, проводимых в рамках международных организаций [1, с. 5].

Значительная работа в сфере предупреждения преступности, борьбы с ее организованными структурами проводится в Совете Европы. О высоком уровне сотрудничества в европейском регионе свидетельствуют конвенции: о выдаче преступников (1957 г.); о правовой помощи по уголовным делам (1959 г.); о передаче лиц, осужденных к лишению свободы, для отбывания наказания в государстве, гражданами которого они являются (1978 г.); о передаче осужденных лиц (1983 г.); об «отмывании», выявлении, изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности (1990 г.).

Кроме этого сотрудничество в этой области развивается и в рамках СНГ. Его актуальность особенно очевидна как в связи с продолжающимся ростом преступности, в республиках бывшего СССР, открытость границ, лишает государствам возможность успешно бороться с организованной преступностью в одиночку.

Так, еще в 1993 г. все государства СНГ (кроме Азербайджана) подписали Конвенцию «О правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам», в 1996 г. – Соглашение «О сотрудничестве в борьбе с преступлениями в сфере экономики». Вместе с тем, большой интерес представляет регламентация в данных документах таких вопросов, как выдача преступников, осуществление уголовного преследования, рассмотрение дел, подсудных судам двух или нескольких государств, передача предметов, использованных при совершении преступления, обмен информацией об обвинительных приговорах и о судимости и т.п. [4, с. 26].

Третья форма сотрудничества заключается в установлении непосредственных связей между правоохранительными органами Республики Беларусь и других государств за счет проведения взаимных консультаций, обмена опытом, информацией, результатами научных исследований; совместном планировании и осуществлении специальных операций [1, с. 5].

В последнее время заметное место в отношениях между государствами занимает вопрос об оказании профессионально-технической помощи. Это обусловлено тем, что многие государства испытывают острую необходимость в оснащении своих правоохранительных органов новейшими техническими средствами, необходимыми для борьбы с организованной преступностью. Так, для обнаружения наркотиков и взрывчатых веществ в багаже авиапассажиров требуется весьма сложная и дорогостоящая аппаратура, обзавестись которой в состоянии далеко не каждое государство.

В последние годы интенсивно развиваются такие формы международного сотрудничества, как взаимные контакты представителей уголовной юстиции стран ближнего и дальнего зарубежья по обмену профессиональным опытом.

Подобные семинары и встречи по обмену опытом проходили и в Беларуси. Так, в ноябре 1995 г. на базе Академии МВД Республики Беларусь сотрудниками ФБР США были организованы курсы по изучению передового опыта борьбы с организованной преступностью. Участники курсов имели возможность ознакомиться с законодательством США (в частности, с законом RICO Racketeer

Influenced and Corrupt Organizations, а также с практикой его применения) [2, с. 10].

Важно отметить, что в июне 2001 г. в Институте национальной безопасности Республики Беларусь состоялась Международная научнопрактическая конференция, посвященная проблемам обеспечения национальной безопасности в современных условиях. Значительное место, наряду с обсуждаемыми проблемами, занимали вопросы предотвращения и борьбы с транснациональной организованной преступностью.

Кроме того сотрудничество Республики Беларусь осуществляется и в сфере нормотворчества. Так, западные специалисты в области юриспруденции неоднократно выступали в роли независимых экспертов при обсуждении подготовленных в республике законопроектов, направленных на усиление борьбы с организованной преступностью, незаконным оборотом наркотиков, легализацией преступных доходов.

Подводя итог, можно сказать, что государства рассматривают организованную преступность в числе одной из главных угроз, а борьбу с ней в числе одной из глобальных проблем. Поэтому должны приниматься соответствующие меры не только на национальном, но и на международном уровне, поскольку она приобрела интернациональный характер, и ни одно государство не в состоянии справится с ней в одиночку.

Эффективность борьбы с организованной преступностью возможна только при совместной деятельности правоохранительных органов всех стран мирового сообщества. Потому должна создаваться и постоянно совершенствоваться правовая база для международного сотрудничества, совершенствоваться формы и методы такого сотрудничества.

Список использованных источников:

1. Тихиня В.Г., Серокурова С.А., Формы сотрудничества государств в борьбе с международной преступностью / В.Г. Тихиня // Юридический журнал. – 2009. – №3. – С. 3.

2. Путова, Н.В. Проблемы борьбы с организованной преступностью : курс лекций : в 2 ч. / Н.В. Путова. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2013. – Ч. 1. – 55 с.

3. Басецкий И.И., Легенченко Н.А. Организованная преступность: Моногр. – 2е изд., испр. И доп. – Мн.: Академия МВД Республики Беларусь, 2002. – 551 с.

4. Агапов П.В. Основы теории регламентации ответственности и противодействия организованной преступной деятельности: монография / под науч. ред. дра юрид. наук, проф. Н.А. Лопашенко. СПб.: Издво СПб унта МВД России, 2011. – 328 с.

ВОЛОЩУК В. В.
студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

АГРАРНЕ ПРАВО ЯК КОМПЛЕКСНА ГАЛУЗЬ ПРАВА

Сільське господарство – особлива галузь економіки. Це пов'язано як із специфікою господарювання, "унікальними природно-біологічними факторами цієї галузі економіки, яка використовує землі сільськогосподарського призначення як основний і незамінний засіб виробництва, так і зі значенням продовольчої продукції як життє забезпечувального фактору для всього суспільства" [1, с.5]. У зв'язку з цим воно об'єктивно потребує "власного" правового регулювання.

Об'єктивна потреба комплексного підходу до правового регулювання відносин у сільському господарстві, яке б враховувало специфіку сільськогосподарського виробництва, зумовила формування комплексної спеціалізованої галузі сільськогосподарського законодавства та однойменної галузі права [4, с.72]. Вперше у правовій науці ідея про формування нової комплексної галузі сільськогосподарського права була висловлена професорами В.М.Чхіквадзе та Ц.А.Ямпольською в 1967 році [5, с.36].

Перше ж розгорнуте визначення сільськогосподарського права як галузі права в літературі дає М.І.Козирь [6, с.43-51]. Автор виділяє об'єктивні і суб'єктивні передумови формування сільськогосподарського права, дає поняття предмета цієї галузі права, методу, системи, розкриває значення сільськогосподарського права для підвищення ефективності правового регулювання суспільних відносин. Це поклало початок дискусіям в аграрно-правовій літературі щодо визнання сільськогосподарського (аграрного) права як комплексної галузі права, розуміння змісту і структури його предмета та ін.

Отже, предметом аграрного права є органічний комплекс суспільних відносин: земельних, трудових, майнових, організаційно-управлінських (як зовнішніх, так і внутрішньогосподарських), що складаються в процесі здійснення сільськогосподарськими підприємствами та іншими аграрними суб'єктами виробничої сільськогосподарської та пов'язаної з нею діяльності. Причому в цьому складному комплексі відносин земельні та трудові відносини становлять його найвагомішу частину, оскільки саме ці відносини найбільше опосередковують специфічний та унікальний за своєю суттю процес виробництва сільськогосподарської продукції.

Згодом наука перейшла від уживання терміна "сільськогосподарське право" до терміна "аграрне право", який повніше підкреслює зв'язок цієї комплексної, інтегрованої та спеціалізованої галузі права з економікою і проведенням аграрної реформи в Україні.

Сучасне аграрне право України характеризується поглибленням спеціалізації і комплексності правового регулювання суспільних відносин в аграрному секторі економіки. Правовим нормам, що становлять основу аграрного права як галузі права, притаманна своєрідність предмета правового регулювання та глибока аграрна спеціалізація, яка відображає специфіку сільськогосподарського земле використання. Зумовлене активним розвитком

аграрного законодавства збільшення питомої ваги аграрно-правових норм, що якісно відрізняються за змістом від генетично пов'язаних з ними норм основних галузей права, свідчить про сформованість цілісної, самостійної комплексної галузі аграрного права України.

В сучасний період спостерігається також розширення змісту комплексної галузі аграрного права за рахунок збільшення кола аграрних суб'єктів. Так, Конституція України, нормативно-правові акти цивільного, земельного та аграрного законодавства створили можливості для рівноправного функціонування в системі агропромислового комплексу не лише старих аграрних формувань, а й інших різноманітних аграрних суб'єктів, заснованих на державній, колективній чи приватній формі власності: колективних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю, селянських (фермерських) господарств, особистих підсобних господарств громадян, приватних аграрних підприємств, індивідуальних та сімейних агровиробників, інших аграрних суб'єктів.

Усі згадані особливості сучасного етапу розвитку аграрного права України, виникнення нових правових інститутів у його системі потребують нових підходів до поняття, характеристики змісту, перспектив розвитку цієї галузі права України. А отже, це зумовлює подальший розвиток і розширення аграрно-правових наукових досліджень та розробок, оскільки система науки аграрного права, як і будь-якої іншої галузевої юридичної науки, визначається в першу чергу системою відповідної галузі права.

Отже, юридичне забезпечення розвитку всього сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі стало можливим у результаті чіткого відособлення в системі права такої комплексної, інтегрованої і спеціалізованої галузі, як сільськогосподарське (аграрне) право, що дало можливість охопити єдиним правовим регулюванням суспільні відносини, які формуються в процесі виробничої сільськогосподарської діяльності всіх аграрних суб'єктів Розвиток аграрного права України в умовах ринкової економіки та нових соціально-економічних умов господарювання потребує подальшої розробки його загальнотеоретичних проблем, принципів його розвитку, основних засад нових правових інститутів тощо.

Список використаних джерел

1. Титова Н.І. Фермер і закон / Н.І. Титова. – Львів, 1996. – 126 с.
2. Титова Н.И. Материальная ответственность работников сельскохозяйственных предприятий. – М.: Юрид. л-ра, 1978. – 152 с.
3. Чхиквадзе В.М., Ямпольская Ц.А. О системе советского права // Советское государство и право. – 1967. – №9. – С. 32-40.
4. Козырь М.И. Советское сельскохозяйственное право: тенденции становления и развития // Советское государство и право. – 1973. – №6. – С.43-51.

ГЕРАСИМЧУК Є. Р.
студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

Україна є одним з європейських лідерів за запасами бурштину. Українські компанії, які мають державні ліцензії на видобуток бурштину, щорічно видобувають близько 4 т цього мінералу. Проте насправді це лише невеликий відсоток від реального видобування бурштину в Україні. Набагато більше його викопують старателі на незаконних промислах, які держава не контролює[1].

Заплутане правове регулювання, а також складність отримання дозволу на видобуток бурштину у поєднанні з важкою соціально-економічною ситуацією в країні перетворили видобуток бурштину в Україні на майже виключну тіньову галузь. Щорічно в Україні, за різними оцінками, нелегально видобувають від 120 до 300 тонн бурштину [2].

Проблема нелегального добутку бурштину полягає у тому, що через самовільне користування надрами на великих площах змінюється гідрологічний режим, пошкоджується ґрунтовий і рослинний покрови, псується родючий шар землі, що істотно обмежує можливість подальшої експлуатації ґрунту і в результаті завдаються значні збитки державі. Крім того, бурштин є цінним виробничим мінералом, але внаслідок "бурштинової лихоманки" сировинна і матеріальна база спрямовується не на внутрішнє виробництво країни, а на незаконний продаж і експорт за кордон, який не приносить прибутку державі.

З незаконним видобутком бурштину намагаються боротися за допомогою закону, але законопроекти, які мають вирішити актуальні питання криміналізованого процесу видобутку та реалізації бурштину, несуть за собою нові корупційні схеми отримання дозволів та використання українських надр і мають ряд недоліків, не охоплюючи основні аспекти праворегулювання [2].

Виходячи з вище сказаного, постає гостре питання щодо державного регулювання нелегального видобутку бурштину. Тому виключно важливим є створення ряду спеціальних законодавчих актів, які будуть порушувати питання про відповідальність за незаконне видобування бурштину.

В результаті внесених змін у вітчизняне законодавство сьогодні посилено кримінальну відповідальність за порушення правил охорони або використання надр. У новій редакції статті 240 Кримінального кодексу України такий злочин як незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення відноситься до категорії злочинів середньої тяжкості, тоді як у попередній редакції даний злочин відносився до злочинів невеликої тяжкості.

Згідно з ст. 240 Кримінального кодексу України (Порушення правил охорони надр) предметом злочину є надра і корисні копалини загальнодержавного значення. Незаконний видобуток яких, тобто без належним чином оформленого дозволу, карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або обмеження волі на строк до двох років. Як бачимо, Кримінальний кодекс регулює питання щодо нелегального видобування корисних копалин в цілому, не розглядаючи бурштин як окрему складову. Але, враховуючи

нестабільну економічну ситуацію, загостреність проблеми та часткове втручання влади у правове поводження, виникає потреба в тому, щоб створити нові, більш суворіші і стимулюючі законопроекти, які будуть направленні виключно на регулювання незаконного видобутку бурштину.

Діюча методика оцінки розміру шкоди внаслідок незаконного видобування бурштину дозволяє виміряти лише розмір видобутої маси, що не відображає обсяг нанесеного збитку державі. Ця методика застаріла і не враховує проблему рекультивації (порушення шару грунту). Насправді розмір шкоди, нанесеної державі незаконним видобутком бурштину, має складатися з вартості видобутого каменю та вартості пошкодженої території.

До прикладу, за діючою методикою, за кілограм незаконно видобутого бурштину штраф складає 4544 грн, а вартість цього бурштину на чорному ринку близько 1000 доларів. Тому чорним копачам легше сплатити штраф і далі «збагачуватися», ніж працювати легально. Існуючі штрафи не мотивують незаконних копачів перейти в площину легального бізнесу [3].

Після впровадження нової та універсальної методики нарахування збитків за незаконний видобуток, як це прийнято в Європі, бути легальним надрокористувачем стане набагато вигідніше, ніж незаконним видобувачем.

Отже, для того, щоб забезпечити максимальне відшкодування збитків державі внаслідок нелегального видобування бурштину, треба врахувати не лише обсяги нелегально видобутого бурштину, але також приділити увагу до відповідальності за незаконне перевезення, зберігання та продаж бурштину.

Верховна Рада «інтенсивно» приймає вже кілька років новий закон "Про видобування та реалізацію бурштину", який спрямований на регулювання нелегального видобутку бурштину, окремо від інших корисних копалин загальнодержавного значення. Але до другого читання справа так і не дійшла.

Якщо закон приймуть, то у Кримінальний кодекс внесуть окрему статтю про «незаконний видобуток, незаконне використання або незаконні операції з бурштином». Досі затриманих бурштинокопачів карали за статтею про порушення правил використання надр, найсуворіше покарання за яку - 12 тис. грн. штрафу або позбавлення волі на три роки.

Зміни, які хочуть внести у Кримінальний кодекс, передбачають, що мінімальний штраф за незаконне видобування, перевезення, зберігання, збут чи придбання бурштину буде 170 тис. грн., а максимальний — 850 тис. грн. Окрім того, за групове видобування бурштину можна буде потрапити за грати на 5-8 років, а якщо видобувати у заповіднику - то і на 12 років. При цьому держава конфісковуватиме все майно затриманих [4].

Ще одним перспективним Законопроектом передбачено, зокрема, встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду бурштину. Нагадаємо, що з 2012 року контрабанда товарів не є кримінальним злочином, а належить до категорії адміністративних правопорушень. Але досі цей законодавчий акт не прийняли. Припускається, що такий метод боротьби з незаконним бурштиновим бізнесом не є комплексним і вирішує тільки наслідки цієї проблеми, не розглядаючи правові засади щодо першопричини: нелегального видобування бурштину.

Був розглянутий і прийнятий Верховною Радою України 6 липня за основу проект закону "Про бурштин". Законопроект (реєстр. №5497) розроблено з метою забезпечення дієвого державного регулювання видобутку бурштину в Україні. Зокрема, передбачається затвердити спрощену процедуру отримання спеціальних дозволів на користування надрами для видобутку бурштину[5].

Це перспективний напрям боротьби з "бурштиновою лихоманкою", який допоможе "перекваліфікувати" нелегальний видобуток у законний. Таким чином, буде створена позитивна мотивація, а держава зможе і регулювати обсяги видобування бурштину, і отримувати кошти, приймаючи "сонячний мінерал" на спеціальних пунктах здачі від звичайних надрокористувачів.

Також потрібно переглянути законодавчі акти щодо отримання коштів за дорогоцінні мінерали (зокрема бурштину) і зробити так, щоб надрокористувач міг отримувати реальну (попередньо оцінену) суму за мінерал, а не тільки відсоток від неї, про що свідчить позитивний досвід Америки. Так, від моменту початку аналогічної золотої лихоманки в Америці, внаслідок прийняття відповідного законодавчого акту інтенсивність нелегального видобутку дорогоцінного металу значно зменшилася.

Список використаних джерел:

1. Рибальченко О. Бурштинові законопроекти – панацея чи монополізація? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zik.ua/news/2015/12/04/burshtynovi_zakonoproekty__651106.

2. Коломієць С. Обсяг незаконного видобутку бурштина сягає 300 тонн на рік [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/4614-obsiah-nezakonnoho-vydobutku-burshtyna-siahaie-300-ton-na-rik-svitlana-kolomiiets.

3. Держгеонадра пропонує посилити фінансову відповідальність за незаконний видобуток бурштину та інших копалин [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт – Режим доступу: http://www.geo.gov.ua/novyna/derzhgeonadra-proponuye-posylyty-finansovu-vidpovidalnist-za-nezakonnyy-vydobutok-burshtynu.

4. Садовник А. Коли врегулюють видобуток бурштину? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rivne.com.ua/коли-врегулюють-видобуток-бурштину/.

5. Парламент прийняв за основу законопроект про бурштин [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?parlament_priynyav_za_osnovu_zakonoproekt_pro_burshtin&objectId=1106131

СОРОЧИНСЬКИЙ О. В.

студент 4 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС АГРАРНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Аграрний фонд (далі фонд) є державною спеціалізованою бюджетною установою, уповноваженою реалізувати цінову політику в агропромисловому секторі економіки. Аграрний фонд як регулятор господарських відносин з

ціноутворення на продовольчому ринку є суб'єктом організаційно-владних повноважень[1]. Як зазначається на офіційному сайті Фонду основна функція полягає у забезпеченні продовольчої безпеки України. При цьому роль та значення Фонду є дуже важливим і підкрес люється його завданнями – це проведення цінової політики в АПК у межах, визначених законом, виконання від імені держави функції кредитора на період дії режиму заставних закупівель окремих об'єктів державного цінового регулювання; виконання бюджетних програм, визначених законом про Державний бюджет України на відповідний рік; формування державного інтервенційного фонду об'єктів державного цінового регулювання виключно для здійснення товарних та фінансових інтервенцій на організованому аграрному ринку [2].

Із зазначених завдань Фонду можна зробити висновок про можливість його впливу на ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції за допомогою здійснення державних аграрних інтервенцій, які слід розглядати як один із методів підтримки держави вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника та як засіб стабілізації аграрного ринку [3, с.6].

Варто зазначити, що Фонд має виключне право на придбання та продаж об'єктів державного цінового регулювання для потреб державного резерву, а також на продаж об'єктів державного цінового регулювання, які були конфісковані або підлягають продажу відповідно до закону, самостійно приймає рішення про здійснення фінансових чи товарних інвестицій, а також у разі необхідності виступає стороною біржових угод, але не може здійснювати спекулятивні операції, придбати і продавати товарні деривативи (крім форвардів), а також придбати або продавати об'єкти державного цінового регулювання поза організованим аграрним ринком.

Правовий статус Фонду містить певні ознаки суб'єкта господарювання первісної ланки, оскільки реалізація наданої йому господарської компетенції у сфері реалізації державної цінової політики здійснюється шляхом участі у договірних відносинах з виробниками (власниками) сільськогосподарської продукції. Але, на відміну від контрагентів, які переслідують приватну мету – отримання прибутку від господарської діяльності, мета участі Фонду у договірних відносинах є публічною та полягає у здійсненні регулювання цін на продовольчому ринку та забезпечення продовольчої безпеки. Зазначена особливість надає підстави кваліфікувати господарську діяльність Фонду, на аграрному ринку, як агентську, а сам Фонд – як агента держави на зовнішньому ринку та принципала – на внутрішньому ринку.

В ст. 8 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [4] передбачено тимчасове адміністративне регулювання цін, що являє собою комплекс адміністративних заходів, спрямованих на упередження чи зупинку спекулятивного або узгодженого встановлення цін продавцями та/або покупцями об'єктів державного цінового регулювання на організованому аграрному ринку, яке не може бути виправлене за стандартними процедурами державних інтервенцій. Враховуючи вище зазначене, слід підкреслити, що адміністративне регулювання застосовують виключно у випадках, якщо внаслідок проведення консультацій Фонду з приводу товарних інтервенцій не досягається згода щодо зменшення ціни попиту до рівня, що не перевищує рівень

максимальної інтервенції ціни або у випадках, передбачених п. 7.4 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України». Крім того, рішення про запровадження чи скасування режиму адміністративного регулювання для окремого об'єкта державного цінового регулювання приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Аграрного фонду.

Таким чином, здійснення впливу з боку держави на цінову політику у аграрному секторі в межах державної програми підтримки сільського господарства є дуже важливим та необхідним у сучасних умовах, та має здійснюватися лише державною установою – Аграрним фондом, як це визначено у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України». Фонд можна визначити як учасника господарських відносин – суб'єкта організаційно-господарських повноважень особливого виду, створеного для досягнення публічної мети – регулювання цін на продовольчому ринку, який у своєї діяльності поєднує досягнення як публічних інтересів (інтересів держави як засновника), так і приватних інтересів (власних інтересів як господарюючого суб'єкту).

Список використаних джерел:

1. Кожух М.С. Правовий статус аграрного фонду – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bnc.in.ua/publikatsiji/inshi-publikatsiji/410-pravovij-status-agrarnogo-fondu.html

2. Про Аграрний фонд: постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2005 р. № 543. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua

3. Костенко С. О. Правове регулювання здійснення державних аграрних інтервенцій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / С. О. Костенко. – Київ, 2012. – 20 с.

4. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – Ст.527

МАМЧУР С. М.

студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Наше суспільство розвивається швидкими темпами, а тому і злочини «удосконалюються» та виходять на новий рівень. Так, практика показує, що сьогодні велика кількість вчинюваних злочинів здійснюється для юридичних осіб або шляхом безпосереднього їх залучення. Тому питання стосовно кримінально-правової відповідальності юридичних осіб, як суб'єктів злочину є дуже актуальним на сучасному етапі.

Проблема щодо визнання юридичних осіб суб'єктами тих чи інших кримінальних правопорушень виникла у теорії кримінального права у зв'язку з

тим, що такі особи, вчиняючи злочини з високим ступенем суспільної небезпеки, залишаються безкарними. Через це виникає нагальна потреба запровадження відповідних каральних санкцій, які могли б не лише сприяти зменшенню кількості вчинення юридичними особами протиправних дій, а й стати своєрідними механізмами контролю за діяльністю таких осіб.

Взагалі, суб'єкт злочину це один із обов'язкових елементів будь-якого складу злочину. Так, відповідно до частини 1 статті 18 Кримінального кодексу (КК) України: суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність [1]. Виходячи з даного визначення, можна зробити висновок, що суб'єктом злочину може бути виключно фізична особа, тобто людина. Проте, КК України передбачені винятки стосовно застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, які містяться в розділі XIV-1 Загальної частини.

На відміну від українського кримінального законодавства, яке закріплює відповідальність юридичних осіб у вузькому значенні, в багатьох іноземних державах інститут кримінально-правової відповідальності юридичних осіб є закріпленим на законодавчому, але більш широкому рівні.

Так, за кримінальним законом Франції в якості суб'єктів злочину можуть виступати юридичні особи приватного права (комерційні товариства, асоціації, фонди, профсоюзи). Згідно КК Франції юридичні особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності самостійно чи спільно із фізичними особами; нести відповідальність як за закінчений злочин, так і за попередню злочинну діяльність. Даному інституту характерні риси обумовленості (злочинне діяння повинне бути вчинене на користь юридичної особи його керівником або представником) та спеціальності (кримінальна відповідальність настає тільки у випадках, спеціально передбачених законом або ухвалою) [2]. Французький кримінальний кодекс встановлює відповідальність юридичних осіб за широкий спектр злочинів, зокрема: злочини проти людства, проведення дослідів над людьми, шахрайство, тероризм, підробку грошей, цінних паперів тощо. За вище зазначені злочини до цих суб'єктів можуть застосовуватись такі види покарань як: штраф, ліквідація юридичної особи, заборона здійснювати один або декілька видів професійної діяльності, взяття під судовий нагляд і ін. [3, с.259].

Згідно з КК Бельгії (ст.5) будь-яка юридична особа (комерційні товариства, спілки тощо) несе кримінальну відповідальність за правопорушення, пов'язані з досягненням її цілей або захистом її інтересів, а також за правопорушення, які були вчиненні за рахунок її коштів [4, с.459].

В Англії аналогічно фізичним особам до кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті корпорації (інкорпоровані компанії, публічні корпорації чи органи самоврядування). У тих випадках, коли злочин було вчинено посадовою особою, корпорація буде виступати як виконавець, якщо ж службовець виступав у ролі співучасника – корпорація підлягатиме відповідальності як співучасник. За англійським кримінальним законодавством допускається застосування до юридичних осіб штрафів, як заходів кримінального покарання, однак до них не можуть застосовуватися кримінальні покарання, які призначаються виключно фізичній особі [5, с.45].

Отже, можна зробити висновок, що для того, аби уникнути великої кількості злочинів, що вчиняються через компанії, в нашій державі слід на більш широкому рівні запровадити кримінально-правову відповідальність юридичних осіб. На нашу думку, накладення прямих санкцій на таких осіб допоможе ефективніше боротися з багатьма різними правопорушеннями, і в першу чергу, з корупцією, зростанням інфляції, дестабілізацією економіки в цілому. Окрім цього, ми вважаємо, що сам факт засудження до кримінальної відповідальності юридичної особи негативним чином впливатиме на її репутації, що, в свою чергу, може стримати зростання злочинності серед інших юридичних осіб. Також, слід зазначити, що притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності є поширеною і досить вдалою практикою в багатьох зарубіжних країнах, тому Україна може перейняти для себе цей досвід, що у майбутньому допоможе їй покращити відповідне національне законодавство.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 2341-III. – Ст. 131.
2. Координаційний центр з надання правової допомоги / Офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.legalreform.gov.ua/docs/06-03-2006
3. Павлов В. Г. Субъект преступления. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 318 с.
4. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
5. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. И.Д. Козочкина. — М.: Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2003. – 576 с.

СІРИК І. В.
студентка 3 курсу спеціальності правознавство ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

СМЕРТНА КАРА: ЗА І ПРОТИ

Смертна кара - це найсуворіший вид покарання людини за скоєний нею злочин. Спочатку вона реалізувалась у так званому принципі таліону: «око за око, зуб за зуб». Відповідно до цього принципу, справедливим покаранням за заподіяння смерті іншій людині була смертна кара. З іншого боку, важливу роль відіграв й існуючий у багатьох локальних суспільствах звичай помсти, який мав замінити смертну кару, здійснювану від імені держави.

Майже всі локальні суспільства людства на певній стадії свого розвитку застосовували смертну кару до злочинців. Способи запровадження смертної кари у Київській Русі робилися, але не прижилися. Найсуворішим видом покарання було вигнання, яке не виключало загибелі засудженого, бо на вигнанця не поширювався захист закону. Систематичне застосування смертної кари в Україні

почалося у Литовський період її історії («Судібник» Казимира IV Ягеллончика 1468 р. та «Статут Литовський» 1529 р.).

Вперше мораторій на смертну кару в Україні ввели у 1995 р. Проте, через відсутність належної процедури накладання мораторію, через кілька місяців вироки знову почали приводити в дію. Тому вже у 1997 р. на смертну кару знову наклали мораторій, який діяв до 2000р. Наприкінці 1999 р. Конституційний Суд визнав смертну кару неконституційною, а вже у лютому 2000р. Верховна Рада України офіційна внесла зміни до ККУ, звідки було повністю видалене поняття «смертної кари» як вид покарання злочинців в Україні. 4 травня 2002 р. Україна підписала Протокол № 13 Європейської конвенції про права людини, згідно з яким смертна кара повністю відміняється за будь-яких обставин: будь це мирний або воєнний час [2, с.8 -9].

В багатьох сучасних суспільствах смертна кара була скасована, в тому числі і в Україні. Деякі країни скасували цей вид покарання за винятком особливих обставин, таких як, наприклад, зрада під час воєнного стану. В інших країнах смертна кара була скасована на практиці, але законодавчо все ще залишається найсуворішим видом покарання. Такі держави, як Китай, США, Іран, Саудівська Аравія та інші зберегли смертну кару за злочини, окремо визначені законодавством.

Ставлення до смертної кари не є однозначним у багатьох суспільствах – там, де вона практикується, поширюється рух за її скасування; у країнах, де вона скасована, існує певна кількість прихильників її відновлення. Скасовували смертну кару, виходячи з гуманістичних принципів, а не внаслідок народного волевиявлення. В жодній крані Європи, де було скасовано смертну кару, з цього приводу не було проведено референдуму, і в усіх цих країнах на момент скасування згідно опитувань більшість населення підтримувало збереження такого виду покарання. «Жодна кара не може руйнувати невід'ємної гідності того, хто вчинив злочин. Двері, відчинені для каяття та реабілітації, мають бути завжди відчиненими». (Іван Павло II, 1997 р.)[3, с. 533-534].

Захисники смертної кари вважають її ефективним засобом попередження особливо тяжких та жорстоких злочинів. На їхню думку приклад такої кари стримує потенційних злочинців від скоєння злочинів набагато більше, ніж перспектива довічного ув'язнення. Крім того, захист спільного блага суспільства іноді вимагає фізичного знешкодження того, хто вчинив злочин. Але, переглядаючи статистичні дані про вплив змін в застосуванні смертної кари на рівень злочинності, ми не знайдемо там відсутність доказів того, що ця міра призводить до погіршення ситуації.

Однією із функцій будь-якого покарання є реабілітація – шанс каяття. Очевидно, що смертна кара позбавляє людину цієї можливості. Будь-яке покарання передбачає можливість реабілітації – визнання своєї провини, переосмислення скоєних помилок, перегляду подальшого світобачення, шанс каяття. У випадку з застосуванням смертної кари, як виду покарання людина (злочинець) позбавляється такої можливості.

Аргументом «проти» смертної кари є також можливість судової помилки при винесенні вироку, адже суспільство ще не створило такої юстиції, яка працювала би без помилок. Смертна кара не гарантує зменшення злочинності.

Були проведені численні соціологічні досліди проведені компанією Research&Branding Group і всі вони прийшли до висновку, що смертна кара не зменшує злочинності в суспільстві. Якщо існує смертна кара, це є помста. Вона породжує смерть - це тягне за собою інші страшні й жахливі злочини [4, с. 16-21].

Сьогодні смертна кара не застосовується у понад 100 країнах світу. Європейський Союз вважає її не сумісною із членством, адже смертна кара, як справедлива відплата є раціоналізованою помстою і не гідна цивілізованого суспільства. Відсутність смертної кари є обов'язковою умовою перебування країни в Раді Європи.

Таким чином, до дослідження цієї теми ми серйозно не замислювалася над проблемою смертної кари і вважали, як і більшість людей, що смертна кара повинна бути збережена і застосовуватися в широких масштабах. Ми вважали, що це ефективний захід боротьби із злочинністю і, що злочинець повинен понести відплату за вчинене ним діяння. Але, у міру поглиблення в цю проблему і її ретельного вивчення, наше ставлення до смертної кари стало поступово змінюватися, що смертна кара - це найбільш жорстоке покарання для будь-якої людини. Вона дійсно не є стовідсотковою гарантією запобігання умисним злочинам.

Оскільки злочинність має багатосторонній і глибокий характер, який зумовлений низкою причин, то й заходи боротьби з нею повинні бути також комплексними. Засуджений до смерті починає дивитися на світ по-іншому відчуває якесь просвітління. І тоді в деяких випадках смертна кара не має ніякого сенсу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 27
2. Карпенко М. І. Смертна кара: бути чи не бути? / М. І. Карпенко, А. В. Бандурович. // Юридична наука. – 2013. – ст. 8-9
3. Музика А. А., Пуйко В. М. Смертна кара // Юридична енциклопедія. Т.5. – К., 2004. – С. 533-534.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1. – ст. 16 - 21.

РОСЕЦЬКА М. В.
студентка 3 курсу спеціальності правознавства ЖНАЕУ м. Житомир, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Управління в галузі охорони довкілля є складовою частиною соціального управління. Якщо розуміти управління в широкому значенні, то його можна

визначити як діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування і громадських організацій по здійсненню заходів охорони довкілля.

Відповідно до ч. 5 ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» метою управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища [1]. Наразі положення ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 р., у тому числі й постанови ВРУ «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» 1998 р., ґрунтуються на трьох суперечливих напрямках, якими є: а) охорона навколишнього природного середовища (охорона довкілля згідно з постановою ВРУ); б) використання природних ресурсів; в) забезпечення екологічної безпеки. Така правова конструкція завуальовує необхідність реалізації таких важливих складових, як захист об'єктів довкілля від негативних чинників, систематичне їх виявлення та попередження, здійснення заходів із відшкодування спричиненої довкіллю шкоди, відновлення природного стану об'єктів довкілля, про що ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» обмежується тільки згадуванням [2, с.88].

Державне управління використанням природних ресурсів та охороною довкілля здійснюють різні державні органи, що мають визначену для них компетенцію. Вона ж використовується для класифікації цих органів управлінської діяльності на органи загальної та органи спеціальної компетенції.

Органами загальної компетенції здійснюється загальне управління, яке за територіальним принципом поширюється або на всю територію держави, або стосується тільки певного адміністративно-територіального утворення [3].

До органів загальної компетенції відносяться органи державної влади, на які поряд із загальними управлінськими повноваженнями покладені і функції забезпечення екологічної безпеки (Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи).

Органами спеціальної компетенції вважаються спеціально уповноважені державні органи виконавчої влади, для яких здійснення функцій управління у сфері природокористування та охорони довкілля є основним завданням. За визначенням Закону "Про охорону навколишнього природного середовища" такими є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях та інші державні органи до компетенції яких законодавством України та Автономної Республіки Крим віднесено здійснення визначених законодавством функцій управління у сфері природокористування та охорони довкілля [4].

Проблеми правового регулювання змісту організації та діяльності органів виконавчої влади у галузі захисту об’єктів довкілля мають причинний зв’язок із низькою якістю кодифікованих та законодавчих актів, їх суперечливістю (це має відношення і до застосовуваної термінології), наявністю необгрунтованої

кількості органів, що одночасно здійснюють як державне управління, так і державний контроль, дублюючи повноваження та компетенцію у означених сферах. Наведене посилюється порушенням принципу, що кожному праву має відповідати обов'язок, у випадку невиконання якого він повинен бути забезпечений примусовою силою держави шляхом встановлення дійової відповідальності.[7]

Метою державного управління в цій галузі відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» є реалізація екологічного законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища (ст. 16). Державне екологічне управління, яке спрямоване на запобігання виснаженню природного потенціалу і яке спрямоване на недопущення перевищення несучої ємності біосфери, – це завдання-мінімум. Завдання-максимум полягає в екологізації функціонування всіх сфер життєзабезпечення, досягненні і підтримці необхідної якості здоров'я і життя населення, належного стану навколишнього середовища, гармонізації взаємовідносин суспільства і природи.

Згідно з Конституцією України головною метою діяльності представників державних виконавчих органів є реалізація загальнодержавних програм у сферах економічного, науково- технічного, соціального і культурного розвитку України; утвердження і забезпечення прав і свободи людини тощо. Цілком зрозуміло, що виконання державних завдань органами виконавчої влади та місцевого самоврядування не може бути обмежено адміністративними процедурними правилами з розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ. [5, 6]

Будь-якому управлінню передує формування цілей. Людина організовує свою діяльність таким чином, щоб виконати певне цільове завдання. Відповідно управління, спрямоване на досягнення такого завдання, називається цільовим. У цьому відношенні державне екологічне управління є цілеспрямованою системою, оскільки її діяльність направлена на досягнення певних екологічних цілей. Для того щоб екологічне управління відповідало своєму призначенню, необхідно дотримуватися таких вимог: відповідність міжнародним вимогам, відповідність принципам гармонізації, відповідність гуманітарним принципам, ґрунтовна законодавча база, професійно- підготовлений управлінський персонал та ін.

Отже, виникає невідповідність між новими завданнями і старою структурою, не призначеною для їх виконання. Тому, мають бути сформульовані нові цілі та завдання державного екологічного управління, запропоновані загальні підходи до його модернізації шляхом розробки науково-теоретичних засад, внесення змін до чинного законодавства та реформування системи органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України – 1991. – № 41. – Ст. 546.

2. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства України : монографія / О. Б. Німко, Н. В. Бондарчук, Р. Д. Ляшенко [та ін.] ; під заг. ред. О. Б. Німко. – Житомир : ЖНАЕУ, 2016. – 208 с.

3. Баб'як О. С, Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2000. – 216 с.

4. Балюк Г.І. Екологічне право України. Конспект лекції у схемах (Загальна і Особлива частина): Навч. Посібник. – К.: Хрінком Інтер, 2006. – 192 с.

5. Василенко Л.П. Проблемні питання законодавчого регулювання адміністративних процедур у справах, пов'язаних з порушенням законодавства про захист об'єктів довкілля / Л.П. Василенко // Вісник Запорізького національного університету: Юридичні науки. 2011. – № 1. – С. 180–187.

6. Василенко Л.П. Правові проблеми діяльності органів виконавчої влади з питань екології : монографія / Л.П. Василекно; за заг.ред В.І. Курила. – Житомир : Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 167 с.

7. Василенко Л. П. Організаційно-правові засади діяльності органів державної виконавчої влади з питань екології. – 2012.

Наукове видання

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Збірник наукових статей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції м. Житомир, 18 травня 2017 р.

Підп. до друку 19.05.2017 р. Формат 60х84 1/16
Гарнітура Times New Roman. Папір офс. Друк офс. Ум. др. арк. 26,51.
Наклад 100 прим. Зам. № 272.

Видавець О. О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17-а
тел.: (0412) 422-106

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції України серія ДК №3544 від 05.08.2009 р.

Віддруковано ФОП О. О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17-а
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book.zt@i.ua